P

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
38 MA
24

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

C. PLINII CÆC. SEC. EPIST. LIB. IX.

Eiuſdem & TRAIANI Imp. Epiſt. amœbææ.

EIVSDEM PL. ET PACATI, MAMERTINI, NAZARII, Panegyrici.

Item,

CLAVDIANI PANEGYRICI.

Adiunctæ ſunt

ISAACI CASAVBONI Notæ in epiſt.

Variæ lectiones vltra præcedentes, in hac poſteriori editione margini acceſſerunt.

[illegible],

APVD IOHANNEM DE TOVRNES ET IACOBVM DE LA PIERRE.

M. DC. XXXII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
LIBERTAS

[illegible]

Digitized by Google

ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO,

D. IOACHIMO CAROLO, DVCI BRVNSVICENSI AC LVNEBVRGENSI.

* * *

EPISTOLA *quædam Caij Plinij Secundi iſtud habet initium,*

Tollite cuncta, inquit, cœptóſque auferte labores.

Seu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube: & accipe orationem meam, vt illi arma diuina. *vel (alteram ſequendo lectionem, quam ſequi ipſe malo)* vt illa arma, diuinam. *Hoc inquam eſt Pliniana epiſtolæ, libro ſexto, initium: ſumptum ex hoc Æneidos Virgilianæ loco,*

Tollite cuncta, inquit, cœptóſque auferte labores
Ætnæi Cyclopes.

Venit autem mihi in mentem, meæ ad te (princeps illuſtriſſime) epiſtolæ eundem verſum, ſed per parodiam immutatum, præfigere: hoc modo,

Tollito cuncta, inquit, varióſque auferto libellos,
& addere,

Menſa referta quibus.

Miraberis, quum audies me hortari te vt totam tuam menſam huius ipſius Plinij epiſtolis relinquas. Quid hoc rei eſt? dices? excreuítne in tantam molem illud epiſtolarum volumen, vt nonniſi tanto capi ſpatio poſſit? Eſtne iam plures in tomos diuiſum, ita

vt illi totam vacare menſam meã oporteat? Ego nihil (tale contigiſſe reſpondebo: ſed huius libri lectionem, quum antea eſſet iucundiſſima, factam eſſe iucundiorem: quòd non paucæ ſpinæ ſublatæ ſint, quæ aliquam roſarum partem carpere lectorem prohibebant. At tu ad hæc, Sed vni harum epiſtolarum exemplari cur tantum vis loci relinqui? Ego verò non vni me exemplari, ſed plurimis, ſuam velle relinqui vel potius præparari ſedem, reſpondebo: vt in quamcunque menſæ tuæ partem vel oculos vel manus vertas, alia quàm Pliniana ſcripta nec videre poſſis nec contingere. Non aquieſces (ſat ſcio) verũ hoc mihi oppones, tantum eorundem librorum numerum non delectationem eſſe aucturum, ſed eam in tædium & faſtidium eſſe verſurum. At ego remedium aduerſus hoc malum, vel potius artem qua huic occurratur malo, indicabo. Dicam enim, compacturarum (vt vulgari vtar vocabulo) varietate diſtingui illa debere exemplaria: ita quidem vt etiam peculiarem ſibi colorem tegmen cuiuſque habeat. Simul verò vnumquodque ſuum ac ſibi propriũ habere vſum velim: ac, quum variæ ſint epiſtolæ, id eſt, varia epiſtolarum argumenta, in hoc quidem exemplari eas demum vel auro vel minio tibi ſignari quæ (exempli gratia) monitoriæ, ſeu hortatoriæ vel hortatiuæ, aut (ſi mauis me ita loqui) quæ monitrices ſeu hortatrices erunt: at in illo, eas tantùm quæ petitoriæ ſeu petitrices erunt. In alio, eas ſolas quæ commendatoriæ aut commendatrices. (Niſi malis, ab vno eodémque exemplari vtrunque genus peti: quum quicunque aliquem alicui commendat, quidpiam ab eo petat) In alio, eas demum quæ vel excuſatoriæ vel gratulatoriæ, vel conſolatoriæ vocari poterunt. In aliis denique, non alias quàm quæ aliud argumentum habebunt. Omnia enim earum enumerare genera nimis longum eſſet. Sed hoc quoque conſilium addam (quò omnia varietate aliqua diſtinguantur) vt vnumquodque genus certam quandam & ſibi dicatam lectionis horam habeat. Quid hoc verò tandem erit? ex vno libro multos efficere, atque ita menſam tuam in multis vnum, in vno multos tibi exhibere? Si autem,

quanto

quanto temporis ſpatio ita te vni Plinio & tuam menſam & operam dare velim, me rogabis, reſpondebo (ſi & hic me in conſilium adhibere velis) ne tantum ſit illud vt in gratiam cum aliis libris tibi valde familiaribus, quos à tua menſa remoueris, redire non queas: aut certè, haud facilè queas. Fateor enim poſſe alioqui contingere vt irretitus tam variis Plinianæ ſcriptionis illecebris, eorum obliuiſcaris. In quocunque enim epiſtolarum genere verſantem illum adibis, mirum tibi in modum placebit, & ita quidem vt eum vix è manibus poſſis deponere. Nam ſi in monitricem ſeu hortatricem epiſtolam incideris, ea decies repetita placebit, quòd non minus ſuadentem quàm perſuadentem ea quæ ſcribit, audire tibi illum videberis. At ſi manui tuæ occurrerit illud exemplar quod petitorias, vel id quod commendatorias, auro minióve (iuxta id quod dedi ante conſilium) ſignatas habebit: (niſi fortè, vt modò dixi, ex vno eodémque ſumi exemplari vtraſque malis) ſummam tibi admirationem mouebit eius in petendo artificium: quod tantum eſt vt vel ab inuito quiduis extorquere valeat. Nec minorem excitabit admirationem ars illa quam ſuis commendationibus adhibet. Excuſat ſe? purgat ſe? videris tibi, cum qui accuſauit, iam audire ſe viciſſim excuſantem ac purgantem, & modò non de accuſatione ſua, etiamſi iuſta fuerit, erubeſcentem.

Quid de illis epiſtolis dicam in quibus alicui gratias agit? ita certè id facit vt non modò gratias agere, verùm gratiam referre videri poſſit. Quinetiam vbi aliquid lamentabile commemorat, optimè præceptum Horatianum obſeruat.

--ſi vis me flere, dolendum eſt
Primùm ipſi tibi: tunc tua me infortunia tangent.

tantũ enim præ ſe fert dolorem vt ſibi lamentanti lectorem, cui barbarũ pectus non ſit, collamentari cogat. Quis autẽ, vbi tam lepidè, tam feſtiuiter iocatur, non rideat viciſſim cũ ridente? Siue porrò iocoſa, ſiue ſeria, aut etiam triſtia, narrat, hoc ita facit

vt nemo breuem,nec obſcuram tamen, ſed dilucidam perſpicuámque eſſe narrationem, ſit negaturus : adeò vt ij etiam qui ſcripturi ſunt hiſtoriam,petere inde exemplum poßint.

*Ac,quandoquidem hunc in ſermonem incidi,addã & iſtud, aliquot eum in locis, eius qui hiſtoriæ monumentis alicuius facta vel dicta mandaturus eſt,iudicium formare. Quos inter locos præcipui ſunt (quantum quidem poſſum meminiſſe) vnus quem indicabo. Illum habet epiſtola 16.libri 3.vbi ſe adnotaſſe ait(immo ab eo dicitur,*adnotaſſe vide or)*facta dictáque virorũ fœminarúmq; illuſtriũ,alia clariora,alia maiora.Perinde ac ſi diceret,alia,maiora,ſed minus tamen clara eſſe. Nec verò in huius loci mentione omittã quandã quæ maximi momenti eſt emendationẽ:cuius acceßione ſicut & aliarũ multarum,gloriari iſta poſterior editio poteſt.Sed vt quærendus tibi locus ille nõ ſit, antequã ferre de eo iudiciũ poßis,eum tibi totũ afferã.* Ægrotabat Cæcinna Pætus, maritus eius (intellige Arriæ) ægrotabat & filius:vterque mortiferè,vt videbatur.Filius deceſſit,eximia pulchritudine,pari verecundia: & parẽtibus non minus ob alia charus quàm quòd filius erat. Huic illa ita funus parauit,ita duxit exequias, vt ignoraret maritus. quinimmo quoties cubiculum eius intraret,viuere filiũ, atque etiã commodiorẽ eſſe ſimulabat. Ac perſępe interroganti quid ageret puer,reſpondebat, Bene quieuit,Libẽter cibũ ſumpſit.Deinde quũ diu cohibitæ lacrymæ vincerent prorũperéntq;,egrediebatur: tunc ſe dolori dabat.Satiata,ſiccis oculis,cõpoſito vultu redibat,tanquã orbitatem foris reliquiſſet. *Conſidera(obſecro)diligenter annon hac in narratione, & quidẽ in eius fine, aliquid legas quod parum veriſimile videri queat. Sub vltima periodo (ne te in relegendo ſæpe toto loco fruſtrà immorari rogã) latet quodcunque illud malum eſt quod in hac poſteriori editione ſanatum fuiſſe aio. Scio te,illuſtrißime princeps,tantum iam nunc iudicio valere,vt ſi periodum illã accuratè & omni alia cogitatione amota libeat perpendere, tale aliquid quale*

dixi,

dixi, ſis deprehenſurus. Quamobrem rogo vt, antequam ex iis quæ ſequuntur, caſtigationem illam diſcas, tuum iudicium experiaris & ſtrenuè exerceas: perinde acſi nullum tibi aliunde ſubſidium eſſet. Alioqui, ſi moleſtum tibi eſt, ſuſpenſum tamdiu teneri, iam nunc verba illa mihi conſidera, compoſito vultu ridebat, tanquam orbitatem foris reliquiſſet. *Quin dici poſſit quiſpiam aut quæpiam compoſito vultu ridere, non inficior (eo ferè modo, quo dictum à Tibullo eſt,* Non bene mendaci riſus componitur ore*) ſed tecum perpende quàm hoc ſit parum rationi conſentaneum, & vero parum ſimile, fœminam (niſi qua omnino ſit ἄστοργος) non multo poſt filij ſui exequias, nõ ſolùm ita componere vultum, vt internum luctum mœrorémque diſsimulet, ſed etiam ita vt rideat. Et certè quæ ſuæ orbitatis tam citò tam fiat immemor, vt etiam riſus loco lacrymarum erumpat, pectus non tantùm durum, ſed planè ſaxeum aut ferreum eſſe dicamus neceſſe eſt. Quin igitur mihi de tollenda voce illa* ridebat *iam aſſentiaris, minimè dubito: ſed de eo labores quanam aptè in locum illius poſſit ſubſtitui. At in ſalſa tamen illa ſcriptura veram habes: ſeruatis nimirum iiſdem literis, tantúmque ſede duarum permutata. Nam ſi ex* ridebat *feceris* redibat, *ſcripturam habes aduerſus quam non ſolùm tale nihil quale in alteram aſſeratur, ſed eiuſmodi vt ne vlla quidem ſuſpicio in eam cadat. Multas autem emendationes, non minoris quàm hanc ponderis & momenti ab iſta editione exhiberi experientur ſtatim omnes à quibus cum præcedente conferetur.*

Verùm ne longius quàm par eſt meum ſit parergon, ſed ad ergon (id eſt, ſermonem mihi propoſitum) reuertar: illis ſubiungit Plinius, Præclarum quidem illud eiuſdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito: addere vocem immortalem, ac penè diuinam, *Pæte non dolet*: ſed tamen iſta facienti dicentíque gloria & æternitas ante oculos erant: quo maius eſt, ſine prȩmio ȩternitatis, ſine prȩmio gloriȩ, abdere lacrymas,

operire luctum,amiſſóque filio matrem adhuc agere. *Vbi nim vnum factum, ſed plura pro vno habet. fuiſſet enim dicendum,* Præclara quidem illa eiuſdem. *Ac poſſe fateor illa tria quæ præcedunt,pro vno haberi,* ferrum ſtringere,perfodere pectus,extrahere pugionem : *ſed duo quæ ſequuntur, neque illis* ἀκόλουθα *neceſſariò ſunt, neque etiam talia ſunt vt vnum ex altero pendeat. Haud tamen ſuſpectam huius loci lectionem habeo : ſed ſuſpicione apud me non caret ea quibus hic locus clauditur,* quo maius eſt, ſine præmio æternit. *&c. Suſpicor enim eum hæc vt* ἐπιφωνηματικῶς,*ita &* ἐπιτιμητικῶς *extuliſſe,ideóque malim,* quanto maius eſt, ſiue pr. æ-tern.ſine pr.gl.abdere lacr.op. luctum , amiſſóque filio matrem agere? *Alioqui* quanto maius eſt,*perinde erit acſi dictum eſſet,*ac eo maius eſt. *Sed tacere hanc periodi iſtius clauſulam præ altera illa,& frigere,quis non videt?*

Adiicit & alia , quæ pro maioribus itidem , etiamſi minus clara ſint,habenda cenſet.Talia autem digna ſunt quæ conſiderent,& in quibus ſuum iudicium exerceant ij potiſſimùm qui de hiſtoria(vti dixi)ſcribenda cogitant.Dionem tamen hiſtoricum(vt ingenuè fatear) vix noſtro aſſenſurum Plinio fuiſſe arbitror,& illud Arriæ factum, quod Pæto eius marito & ſolatium mortis & exemplum fuit,minus eſſe aliis quæ à Plinio adduntur,vix conceſſurum. Vnum enim illud commemorandum ſibi putauit(vbi malè παῖ *pro* Παῖτε *ſcriptum eſt. Quum enim legatur ,* Ἰδοὺ παῖ οὐκ ἀλγῶ, *non dubium eſt quin Dio ſcriptum reliquerit,* Ἰδοὺ Παῖτε οὐκ ἀλγῶ *) vnum inquam illud ſibi narrandum exiſtimauit , nimirum tanquam memoratu magis dignum,& (vt ipſe loquitur* μᾶλλον μνήμης ἄξιον,*vel* λόγου.*quod & vna voce* ἀξιομνημονευτότερον *vel* ἀξιολογώτερον *dici poſſet. Quinetiam diceretur pro eodem ,* ἀξιώτερον *vel* μᾶλλον ἄξιον ἐς ἱστορίας λόγον ἐλθεῖν *, genere loquendi quod Dioni vel proprium vel cum paucis commune eſſe exiſtimo.*

Cæterùm,vt ad priores illas tot laudes harum epiſtolarũ redeam , non immeritò certè aliquis eas præ aliis omnibus imitabitur,

bitur, quæ præ aliis omnibus non à me tantùm ſed à quamplurimis (& iis quidem viris doctiſſimis & ſummo iudicio præditis) laudantur. Quid? an Ciceronianæ imitandæ non ſunt? Immo quædam habent & illæ in quibus eas nobis imitandas proponere debeamus: (ſicut nec ipſe Plinius earum in quibuſdam imitatorem ſe fuiſſe negat) ſed multo habent pauciora: quòd multum abſit quin tam varia ſint earum argumenta (magna enim earum pars de rebus ad remp pertinentibus agit) & illæ quæ in alio argumento verſantur, & quibus aliquid feſtiuitatis adhibitum eſt, non video quomodo certare cum Plinianis poſſint.

Verùm quemadmodum Græco dicitur prouerbio difficilia eſſe quæ pulchra, ita imitationem epiſtolarum tam pulchrè ſcriptarum, difficilem eſſe haud negauerim. Atque vt alio Græci prouerbio dicunt, facilius eſſe μωμήσασθαι quàm μιμήσασθαι, ita facile eſſe dixerim aliena ſcripta θαυμάσαι, at ſua illis ἰδόσαι, per imitationem, pleriſque eſſe perdifficile. Viderit igitur Firminus, Sidonij Apollinaris amicus, quomodo perſuadere nobis poſſit, illũ in ſuo epiſtolarũ opere Caij Secundi orbitas ſequi.

Quæ tamen à me non dicuntur, illuſtriſſime princeps, vt te ab illo imitandi conatu deterream, ſed potius, vt quo res difficilior eſt, eo tibi magis glorioſam fore oſtendens, eo etiam animatum magis ad eam reddam: præſertim quum iam valdè familiarem tibi Latinam linguam (quod expertus loquor) reddideris: & hoc principum ſit velut priuilegium, vt quod ab illorum proficiſcitur ingenio (in iis præſertim quæ ad literas pertinent) licet tantummodo inchoatum, iam ad ſummum eſſe progreſſum iudicetur: atque hunc in ſenſum ſit in illis veriſſimum non modò vetus prouerbium. Dimidium facti qui cœpit habet. *ſed plus etiam quàm quod illo dicitur. Atque adeò ſi quid eſſet quod principibus inuidere liceret, id ego illis inuiderem. Hoc tu nonniſi ridens (ſat ſcio) leges: gaudeo autem quòd cum riſu à me diſcedes. Vale.*

T. C. obſeruantiſſimus
Henr. Stephanus.

EX ONVPHRII PANVINI COMMENTARIIS IN faſtos,

AD ANNVM DCCCLIII.

Hoc ipſo anno idem Plinius [Secundus] vt in Panegyrico tradit, cum Cornuto Tertullo conſulatum bimeſtrem in Kal. Septembres iniit & geſſit. De quo tale adhuc exſtat antiquum epigramma.

C. PLINIVS. C. F. C. N. CAECILIVS. SECVNDVS. COS. AVGVR. LEGAT. PRO. PRAET. PROVINC. PONTI. CONSVLARI. POTESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB. IMP. CAESARE. NERVA TRAIANO. AVG. GERMANICO. MISSVS. CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR. PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF. AERARI. MILIT. LEG. VI. GALLIC. X. VIR. STLIT. IVDICANDIS.

Cæterùm is Plinius filius fuit C. Cæcilij Nouocomẽſis, & Pliniæ, ſororis C. Plinij Secundi, Veronenſis, ſcriptoris hiſtoriæ naturalis: quæ quum ipſi C. Cæcilio Nouocomenſi nupſiſſet, hunc C. Cæcilium genuit, qui ab auunculo C. Plinio Secundo Veronenſe adoptatus, C. Plinius Cæcilius Secundus appellatus eſt. Qui natura quidem Nouocomenſis ciuis, verùm lege & adoptionis iure Veronenſis, vt eius pater adoptiuus C. Plinius fuit. hinc ipſe libro VI. Epiſt. vltima ad Maximum Africanũ ita ſcribit. *Rectè feciſti quòd gladiatorum munus Veronenſibus noſtris promiſiſti, à quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris.* Plinium autem Veronenſem fuiſſe, ipſe met ſcribit in præfatione hiſtoriæ naturalis ad Titum Cæſarẽ, Veſpaſianũ, in qua

in qua Catullum conterraneum ſuum vocat. Si enim & ipſe Nouocomenſis fuiſſet, non rectè conterraneum dixiſſet.eſt enim Verona Cœnomanorum vrbs,vel potius Venetorum, Nouocomum verò Inſubrum.hæc,in decima regione Italiæ, illa in xj. quæ regiones & terræ diuerſæ ſunt. Adde quòd hoc per manus à maioribus traditum, ſemper ita creditum eſt. Franſciſcus enim Petrarcha,Pius I I. Papa & pleriqne alij, Plinium hiſtoriæ naturalis ſcriptorem,Veronenſem vocauerunt.Quòd ſi Veronenſis non fuit(vt quidam affirmant)cur antiquiſſimum hoc adhuc extat Veronæ marmorei fruſti epitaphium à Plinio parentibus ſuis & ſorori factum, quod inter rudera octuaginta annis antea in agro Veronenſi inuentum eſt?

C.P--I N I V--
N D V--
---A V G.
---R C I V I A E--
---C E L L A E---
---R'I
---E R I. P A T R I---
---M A E. M A T R I---
---M A R C E L L A E
T.F.I.

Non ab re autem fuit,hoc loco vbi occaſio ſeſe obtulit,Plinium Veronenſem aſſerere,quòd cum vt de Homero dicitur,nonnullæ aliæ vrbes ſibi vendicare conatę ſunt: cùm vt rei veritas intelligatur, tum quòd patriæ meæ hac in re non ſuffragari,hoc potiſſimùm loco nefas eſſe duxi.ad inſtitutum autem noſtrū reuertamur. Hoc ipſo anno in Kal.Nouembris Plinio & Tertullo,conſules ſuffectos fuiſſe Iulium Ferocem,&Acutium Neruam ipſe indicare videtur libro II. epiſtolis ad Octauium & Arrianum. quos conſules deſignatos poſt Cornutum Tertullum ſubiicit.

IN PLINII SECVNDI EPISTOLAS

***

PRAEFATIO H. STEPHANI, *In qua, vtilior-ne an iucundior earum ſit lectio, diſſerit: & de quibuſdam quæ in ea obſeruanda ſunt, admonet.*

PLINII Secundi epiſtolas quo ſæpius lego, eo magis illas à pleriſque tam raro legi miror : multo etiam magis, à nonnullis ne legi quidem omnino. Neque verò de iis tantùm loquor qui multos Scriptores non aſpernantur ſolùm ſed etiam auerſantur, atque adeò lectione illorum ſibi interdicunt , non alia de cauſa quàm quòd verentur ne ſuum Ciceronianum ſtylum aliqua ſermonis non ſatis Ciceroniani contagione inficiant : ſed de aliis etiam nonnullis, qui quanuis illo ſuperſtitioſæ Latinitatis morbo non laborent, quoſdam tamen è ſcriptoribus ſeculo Ciceronis poſterioribus lectione

ſua non dignantur. Quid ergo habent iſtæ Plinij epiſtolæ propter quod tam dignæ ſint quæ legantur? excipiet fortaſſe vel horum vel illorum aliquis. Ego verò, illas aliquid habere propter quod legi mereantur, non reſpondebo, ſed habere omnia quæ nos ad epiſtolarum aut Latinarum aut Græcarum lectionem inuitare & poſſint & debeant. Nam ſiue vtilitatem, ſiue delectationem, ſiue etiam vtrunque in iſtarum lectione ſibi quis proponat, eum quod abundè ſuo deſiderio ſatisfaciat inuenturum eſſe dico.

Vt enim de vtilitate priùs verba faciam, nullas ſe tam varia doctrina refertas legiſſe epiſtolas, non ſine magna admiratione fatebitur, ſi, quã decet attentionem, quódque decet iudicium lectioni earum adhibuerit. Eorúmne ſtudioſus eſt quæ ad politica ſiue ad politicen pertinent? Multa certè in epiſtolis Ciceronianis (de iis tantùm loquor quæ ad multos è familiaribus ſcriptæ ſunt) eò pertinentia inuenire potuit: ſed non pauciora in hiſce Plinianis inuenturus eſt, quanuis ipſe Plinius longè alium eſſe rerum Romanarum ſtatum, quantum ad earum adminiſtrationem attinet, fateatur, in ea epiſtola qui libri tertij vigeſima eſt. Hæc enim verba eam claudunt, *Hæc tibi ſcripſi, primùm vt aliquid noui ſcriberem, deinde vt nonnunquam de republ. loquerer. cuius materiæ*

nobis quanto rarior quàm veteribus occaſio, tanto minus omittenda eſt. Et hercule quouſque illa vulgaria? Eho quid agis? ecquid commodè vales? Habeant noſtræ quoque literæ aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Et nequis obiiceret, Quid tandem de republ. loquêris, cuius vix iam vlla vmbra ſupereſt? ſubiungit, *Sunt quidem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi ſolus omnium curas laboréſque ſuſcepit: quidam tamen, ſalubri temperamento ad nos quoque, velut riui ex illo benigniſſimo fonte decurrunt: quos & haurire ipſi & abſentibus amicis quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus.* Quanuis (inquam) & hîc & alibi etiam longè alium eſſe Romanarum rerum ſtatum, quantum ad earum adminiſtrationem attinet, minimè neget, non pauca tamen de republ. diſſerit, quæ ad politicen omnino ſpectant: & quũ præclarè apud Ciceronem extent ad politicen pertinentes ſententiæ, habere Pliniũ contendo quæ illis nequaquam cedant: & quidem nonnullas, quo rariores, eo etiam inſigniores. Harum è numero eſt iſta, pag. 85. *Etenim tum maximè fauor & ambitio dominatur, quum ſub aliqua ſpecie ſeueritatis deliteſcere poteſt.* In eo ponere & iſtam poſſumus, quæ non in eadem pagina ſed in eadem epiſtola legitur, *Nam fides in præſentia eos quibus reſiſtit, offendit: deinde ab illis ipſis ſuſpicitur laudatúrque.* Quinetiam quod ſit quorundam magiſtratuum offi-

officium & quomodo ſuum eos tueri gradum oporteat, aliquot locis docet. Neque verò minus iis quę ad politicen ſpectant, annumeranda ſunt quæ ad legum iuriſque ciuilis ſcientiam pertinentia hoc epiſtolarum volumen habet. habet autem plurima. Quinetiam ad quæſtionẽ quandam vel peritiſſimo iuriſconſulto dignam prudentiſſimè ab eo reſponderi videmus , epiſtola decima libri quarti: dicentem tamen (pro ſua modeſtia)ſe cum prudentibus contuliſſe.

Eáne ille lubentius legit quę ad ethica ſiue ad ethicen referri poſſunt? Ne in his quidem à Cicerone ſuperari Plinius dici poteſt. Quo autem plura huius probitatem nobis teſtantur, eo maiorem varij illius de moribus ſermones autoritatem apud nos habere debent. quum verum ſit illud,

Τρόπος ἐσθ᾽ ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

Quòd ſi inſignes itidem ſententias (quarum nonnullæ velut apophthegmata quædã ſunt) eò pertinentes, legere cupiat, occurrent cùm alibi, tum pag. CIV. *Multi famam, conſcientiam pauci verentur.* Item pag. CXII. *Recta ingenia debilitat verecundia, perverſa confirmat audacia.* Addam & tertiam, quæ mihi, dum illas ſcriberem, in mentem venit, ex pag. LXXIV. *Conſeruandum veteris officii meritum nouo videbatur.* Cuius rei rationem reddens, ſubiungit, *Eſt enim ita comparatum*

vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules. Nam quamlibet ſæpe obligati, ſi quid vnum neges, hoc ſolum meminerunt quod negatum eſt.

Neque ad hunc de moribus locum non pertinet illud principium epiſtolæ decimæoctauę libri octaui, *Falſum eſt nimirum quod creditur vulgò, inſtrumenta hominum ſpeculum eſſe morum: quũ Domitius Tullus longe mel.*&c. Quid principium dico? in eo argumento magna pars epiſtolæ verſatur. Quinetiam non pauca locis aliquot ſcribit de vita & moribus quorundam quos inter bene moratos iure optimo quis ponat, ſicut & quarundam fœminarum quas in numero bene moratarum non immeritò quis habeat.

Quid quòd phyſica etiam nonnulla in his eſt epiſtolis inuenturus? Nemo enim mihi negauerit quin illa epiſtola (vt de aliis aliarum locis taceam) cuius initium eſt, *Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quæſtionem altiſſima iſta eruditione digniſſimam*, tota inquam illa epiſtola eò pertinens argumentum tractetur.

Iam verò, ſiquis nihil ſe illa quæ enumeraui, ſed œconomica tantùm curare dicat, quanuis horum cognitio ex epiſtolis peti minimè ſoleat, multa hîc tamen quæ ad eum faciant in promptu ei futura eſſe aio. Neque fortaſſe ab illis alienæ cenſeri debent plenæ dulcedinis epiſtolæ

quas

quas ad vxorem ſuam Calphurniam ſcribit: quũ mutuus coniugum amor fundamentum œconomices videri poſſit. Quinetiam, quum res ruſticæ quandam ſibi peculiarem œconomicen poſcant, non pauca ad hanc quoque pertinentia hîc eum lectúrum eſſe dico. Atque adeò epiſtolam quandam iam nunc illi indicabo, qua non aliud argumentum tractatur. Ea eſt libri tertij vigeſſima: habétque hoc principium, *Aſſumo te in conſilium rei familiaris, vt ſoleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inſerta venalia ſunt.* Vltima item libri primi epiſtola quædã continet quæ eodẽ referri queũt, atque inter alia inſignem hanc regulam, *Mala emptio ſemper ingrata eſt, eo maximè quòd exprobrare ſtultitiam domino videtur.* Sed quãuis ibi de agelli cuiuſdã emptione agatur, fateor & de domus vrbanę, quinetiã aliarũ rerum emptione, idem dici poſſe, ideóque non ad ruſticam œconomicen potius quàm ad vrbanam pertinere. Quinetiam quod ſcriptum eſt pag. LXXXII. de Silio Italico, *Erat* φιλόκαλος (vel καινόφιλος, vt in aliis exemplarib. legitur) *vſque ad emacitatis reprehenſionem*, admonet nos, in patrefamilias qui œconomicus audire vult: id reprehenſione dignum eſſe quod & Cato reprehendit: emacitatem videlicet. Cato enim talem *patremfamilias vendacem & non emacem* eſſe vult. Quum autem οἰκονομικὸν patremfamilias hîc dico, ad eum præſertim illius vo-

cis vſum reſpicio qua ἀναλωτικῷ opponitur. Inter illa autem quæ propriè ad œconomicen ruſticanam pertinent, omittenda (vt opinor) non fuerit illa libri ſecundi epiſtolà qua villam ſuam, quæ Laurentinum ſiue Laurens vocabatur, tam accurata támque exacta ecphraſi nobis deſcribit, vt depingere potius videatur. Sed quare ad œconomicen ſiue ruſticam ſiue ruſticanam illa quoque deſcriptio facere dicenda eſt? Quoniam in ea quoque ſtructura multa eius prouidentiæ quæ bonum patremfamiliàs decet, exempla obſeruari poſſunt.

Neque tamen omnia quæ ſuum lectorem hæ docere epiſtolæ poſſunt, ad illa poſſe reduci capita dixerim. Eas enim ſumant in manus aulici, aliquid quod ad ſcientiam aulicam pertineat (neque enim aulicos eſſe duntaxat empiricos debere exiſtimo) ex earum lectione reportabunt. Ibi enim crebram alicuius è Cæſaribus [præſertímque alterutrius è duobus] mentionem inuenient: multa de illis, nonnulla etiam de illorum aulicis referentem Plinium audient: vt omittam librum earum decimum, cui inſertæ ſunt quas ipſe etiā Traianus de variis rebus ad illum ſcripſit. Atque vt miſſos faciam aulicos, alios item quibus aliud eſt vitæ genus, aut etiam alia ſunt vitæ genera, à lectione quorundam locorū huius voluminis [quod in decem libros diuiſum eſt] pruden-

dentiores diſceſſuros ſpero. Verùm vt ab iis quæ ad vitam inſtituendam ſpectant,[quæ certè ad vnum è tribus illis primis capitibus, nimirum ad ethicen, referenda ſunt]ad alia etiam veniam de quibus agitur in hiſce epiſtolis:tam varium propemodum illarum eſſe argumentum, quàm latè ſe extendit philologia, dicere non dubitauerim. Romanas quidem certè ad res quod attinet, non tantùm quæ tunc tempora, qui mores eſſent, indicari, ſed ſuperiorum quoque mentionem ab eo fieri locis aliquot, atque diſciplinam maiorum, aut ſaltem auorum commemorari videmus: quorum vnus eſt in epiſtola libri tertij vigeſima.

AD DELECTATIONEM ab vtilitate tranſiens: nam & eos qui hanc etiam in hiſce epiſtolis quærent quod deſiderio ſuo ſatisfaciat inuenturos eſſe dixi)hoc fateor, non tam multa eſſe quæ delectare quàm quæ prodeſſe poſſint: ſed eſſe tamen multa dico,variis enim in locis iocatur, & quidem feſtiuè.Ex iis eſt hic initio epiſtolæ xxi. libri I. *Vt animi tui iudicio, ſic oculorum plurimum tribuo:non quia multum (ne tibi placeas) ſed quia tantum quantum ego, ſapis. quanquam hoc quoque multum eſt.* Quibus ſubiungit, *Omiſſis iocis, credo dicentes eſſe ſeruos,* &c. quæ valdè pauca ſunt. breuiſſima enim eſt epiſtola. Epiſtolam autem totam iocoſam habemus eam quæ eſt libri

octaui ſeptima: cuius hoc eſt initium, ***Neque vt magiſtro magiſter, neque vt diſcipulo diſcipulus*** (*ſic enim ſcribis*) ***ſed vt diſcipulo magiſter,*** (*nam tu, magiſter, ego contrà*: ***atque adeò tu in ſcholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo***) ***librum miſiſti.*** Et poſtquã dixit ſe hoc ipſo hyperbato quo ſit vſus, probaſſe ſatis, eum eſſe qui non modò magiſter eius, ſed ne diſcipulus quidem debeat dici, addit, ſe tamen ſumpturum perſonam magiſtri: ***exerámque*** (inquit) ***in librum tuum ius quod mihi dediſti, eo liberius quo nihil ex meis interim miſſurus ſum tibi, in quo te vlciſcaris.*** Quibus verbis illa epiſtola clauditur. Atque hîc omittendum non eſt principium illud epiſtolæ trigeſimæ tertiæ libri ſexti, vbi Maronis verſum ad rem de qua dicturus eſt, pulchrè accommodat, ***Tollite cuncta*** (*inquit*) ***cœptóſque auferte labores. Seu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma diuina. Num ſuperbius potui? reuera vt inter meas pulchram. nam mihi ſatis eſt certare mecum.*** Nec minus ſiue feſtiuè ſiue facetè ad ſermonem ſuum detorquet Homericos verſus, initio epiſtolæ ſeptimæ, libri primi: primum quidem hunc,

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

poſtea verò iſtum.

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Feſtiua eſt illa etiam epiſtola, vel potius feſtiuum eſt illud epiſtolium, libri noni, cuius initium eſt

Qu

Quid agis? Multarum quidem certè clauſulæ ſaltem facetum aliquid habent, & quod delectare poſſit. Talis eſt hæc epiſtolæ vndecimæ libri quarti, *Denique quicquid voles, dummodo non minus longa epiſtola nunties: ego non paginas tantùm, ſed etiam verſus ſyllabáſq; numerabo.* Iam verò & quædam feſtiua dicta, interdum aliena, nonnunquam ſua, commemorat. Tale eſt quod legimus pagina XXIX. *Dixit aliquando mihi Regulus, quum ſimul adeſſemus, Tu omnia quæ ſunt in cauſa putas exequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo. (premit ſanè quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat) Reſpondi poſſe fieri vt genu eſſet, aut tibia, aut talus, vbi illum iugulū putaret.* At ego (inquam) qui jugulum perſpicere non poſſ. *&c.*

Quid? nullúmne eorum quæ acutè & argutè ab illo dicta ſunt, exemplum proponam? Atqui ne talium quidem exempla mihi memoria denegat. Sed primum inter hæc tenere locum videtur quod in extrema pagina CCCXIV. legitur, *nihil peccat, niſi quòd nihil peccat.* quo tamen modo luſiſſe ante eum nonnullos haud ignoro. Nēc verò nihil arguti (meo quidem judicio) habent iſta verba quæ ſunt clauſula cujuſdam loci quem paulo antè attuli ex epiſtol. XXXIII. libri VI. *nam mihi ſatis eſt certare mecum*, proximè autem præcedunt hæc, *reuera vt inter meas pulchram*: loquitur autem de quadam ſua oratione: Sed quum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO E

duæ ſint hujus loci lectiones (vt obiter de hoc quoque moneam) iſta, *& accipe orationem meam, vt illi arma diuina. Num ſuperbius potui? reuera, vt inter meas, pulchram*: necnon hæc, *& accipe orationem meam, vt illa arma diuinam. Sin id ſuperbius poſui, reuera, vt interim pulchram.* quum inquam duæ iſtæ loci hujus lectiones inueniantur, poſteriorem alteri præfero.

Qvod si & de artificio quod his ſubeſt epiſtolis ſiue hoc ad vtilitatem, ſiue ad delectationem, ſiue potius ad vtrunque pertinet, dicendum mihi aliquid eſt, ne in hac quidem parte cum Cicerone inferiorem comperiemus. Nam quæ petit (vt primum de hoc epiſtolarum genere loquar) ita petit vt denegari nullo modo poſſint. Cujus rei exemplum habemus in iſta clauſula illius quæ noua eſt libri ſecundi, *Te quoque obſecro vt aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam & ſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modò velle te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant.* Vt autem hujus finem, ita principium pariter & finem alîus cujuſdam conſiderandum propono: quæ non longo eam ſequitur interuallo. Hoc igitur eſt principium, *Et tu occaſiones obligandi me auidiſſimè amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de cauſis à te potiſſimum petere conſtitui quod impetratum maximè cupio.* Hic autem eſt finis, *Extenderem pre-*

rem preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim & quidem efficaciſſimè, qui reddit cauſas rogandi. Dignus autem fuit cui nihil petenti negaretur, quum ad aliorum ipſe petitiones tam promptum ſe oſtendat. Atque hujus tam promptæ & tam ad obſequium paratæ voluntatis exemplum extat in principio epiſtolæ 18. libri ſecundi, *Quid mihi à te iucundius potuit iniungi quàm vt præceptorem fratris tui liberis quærerem?* Verùm à petitione ad commendationem vt veniam (quum commendatitiæ epiſtolæ ſpecies ſint earum quæ petitoriæ appellantur: atque adeò illa epiſtola ex qua duo poſteriora exempla jam attuli, ſit commendatitia) quid ad illam addi poteſt artem qua in commendandis ſuis amicis vtitur? quid ad gratiam adjici quam commendationibus ſuis adhibet? & (quod potiſſimum eſt) quæ Suadela major perſuadendi artifex eſſe vnquam potuit quàm illa eſt quam apud eum audimus? Atque vt ne hîc quidem ſine exemplo, vel potius ſine exemplis, loquar, legimus in principio cujuſdam quæ eſt pagina LXXII. *Quod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadem materia ſuppeteret, id nunc iure videor à te meis petiturus.* Alter autem locus quem in exemplum afferam (duobus enim contentus ero) Ciceronianum quiddam habet, id eſt, Ciceronianam quandam formulam, vt ita loquar. ita enim clauditur quædam epiſtola,

pag. cx. *Multa beneficia in multos contuliſti: auſim contendere nullum te meliùs, æquè bene vix Vnum aut alterum collocaſſe.* Quinetiam in eo quòd epiſtola decimaſeptima libri quarti, ſe admoneri quidem, ſed non rogari vult à Gallo, ſeu Antonino (ambigua enim eſt illius epiſtolæ inſcriptio) Ciceronem aut quendam alium ex iis quorum epiſtolæ Ciceronianis ſunt inſertæ imitatur. *Et admones* (inquit) *& rogas vt ſuſcipiam abſentis Corelliæ cauſam contra C. Cæcilium, conſulem deſignatum. Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror. Admoneri enim debeo, vt ſciam: rogari non debeo vt faciam quod mihi non facere turpiſſimum eſt.* Quæ tam honeſta & officioſa ad petitionem reſponſio obſeruanda eſt. Quædam verò eſt epiſt. libro 6. in qua vult Tacitum alios rogare, ſe autem precum ejus miniſtrum, adjutorem & participem fore dicit. Quum autem & ibi non minus officioſam (vt jam loquutus ſum) ſiue obſequioſam habeamus reſponſionem, afferam totum locum, vel potius totam epiſtolam 9. Poſtquam igitur dixit, *Commendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi meipſum? fero tamē, & ignoſco, eundem enim commendaſſem tibi ſi te Romæ morante ipſe abfuiſſem. Habet hoc ſolicitudo quòd omnia neceſſaria putat.* Poſtquam hæc dixit, inquam, tandem his verbis finem epiſtolæ imponit, *Tu tamen cenſeo alios roges: ego precum tuarum miniſter, adiutor, particeps*

ticeps ero. Enimuero omittendus hîc non eſt & alius quidam libri noni locus, vbi deprecatorem agit apud Sabinianum pro ejus liberto. quum enim dixiſſet eum ad ſe veniſſe, aduolutúmque pedibus ſuis hæſiſſe, fleuiſſe, multum rogauiſſe, multum etiam tacuiſſe: in ſumma, feciſſe fidem pœnitentiæ: & quum alia quædam adjeciſſet, ita finit epiſtolam, *Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effuſius quanto ipſum acrius ſeueriúſque corripui: diſtrictè minatus, nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat: tibi non idem. nam fortaſſe iterum rogabo, iterum impetrabo. Sit modò tale vt rogare me, & te vt præſtare deceat.* Quanuis porrò vnum cujuſdam commendatitiæ Plinij epiſtolæ locum attulerim in quo Ciceroniana quadam formula vſum eſſe illum dixi, ſuas tamen alioqui habere, & quidem magis varias quàm Ciceronem, tacere nolo. Eadem enim à Cicerone libro illo 13. qui commendatitiis plenus eſt epiſtolis totus, multis in locis, & quidem verbis alicubi iiſdem repetuntur.

Longum eſſet, ſicut exempla illius generis epiſtolarum attuli, ſic etiam reliquorum afferre: & lectorem à me præmonitum, diligentiùs artificium in illis obſeruaturum ſpero. Quamobrem de narratoriis tantùm aliquid addam: nimirum,

in illis quoque ſcriptorem hunc excellere, ob breuitatem: quam nihil Ciceronianæ debere, potiúſque hanc illi, auſim affirmare. Loquor autem de tali breuitate qualis eſt hæc epiſtolæ quintæ libri primi, *Euigilaueram: nuntius à Spurinna, Venio ad te: Imò ego ad te. Coïmus in porticum Liuiæ. Qnum alter ad alterum tenderemus*, &c. Sed eadem opera lectorem monebo, crebrum eſſe apud eum figuræ quæ ellipſis appellatur, vſum. quod niſi animaduertat, quoſdam locos immeritò mendi ſuſpectos habeat. Exemplum ſuppeditabit hîc paginæ 58. locus, *Primùm impudentiam hominis, qui venerit ad ægram.* Hîc enim non deſiderare ſed ſubaudire verbum aliquod debemus. Sic pag. LXXXV. *Erat in conſilio Sertorianum illud exemplum, qui robuſtiſſimum & infirmiſſimum militem iuſſit caudam equi. reliqua noſti.* Verùm quædam ſunt quæ juſtius quàm hæ vel aliæ hujuſmodi eſſe ſuſpectæ poſſint. Nec dubito quin talis ſuſpicio quoſdam locos corruperit, vocabulo quod adjectum margini ex conjectura erat, in textum irrepente. Sic pag. x. vbi legimus, *Qua ex cauſa ſæpe ipſe mecum tractaui, nobiſne tantùm, quicquid illud eſt, compoſuiſſe, an & aliis debeamus, vt nobis*, ſuſpectum mihi eſt verbum *tractaui*: ab aliquo profectum, vt opinor, cui ſuſpecta eſſet ellipſis (quam tamen poſt illud aduerbium ſuſpectam habere non oportebat) aut certè ex ſcholio quo

lio quo docebatur, quidnam ſubaudiendum eſſet, profectum.

Qvanvis autem in iis quæ propoſui, Ciceroni minimè cedere illum exiſtimem, nequaquam tamen ejus eloquentiam, ne in ipſo quidem Panegyrico, cum Ciceroniana comparandam dixerim: præſertim ſi non inuentionem tantùm ac diſpoſitionem ſed ipſam quoque elocutionem ſpectemus. Ejus tamen æmulatorem ſe fatetur, in epiſt. libri primi quinta. Totum autem locum afferam, quoniam ibi quædam ſunt de quibus eadem opera ſententiam meam proferre volo, quum alioqui exemplarium omnino contrariæ ſint lectiones. Ita igitur in noſtra editione, (cum alias quaſdam tum verò Badianam ſequente.)

Ait timere ſe ne animo meo penitus hæreret quod in centumuirali judicio aliquando dixiſſet, quum reſponderet mihi & Satrio Rufo, Satrius Rufus, cui eſt cum Cicerone æmulatio, & qui contentus non eſt eloquentia ſeculi noſtri. Reſpondi nunc me intelligere malignè dictum: quia ipſe confiteretur: cæterùm potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim (inquam) mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum contentus eloquentia ſeculi noſtri. Nam ſtultiſſimum credo, ad imitandum non optima proponere.

At in Ald. editione aliiſque multis, poſt nomen Satrius planè contraria eſt lectio, hæc vi-

delicet, Satrius, & cui non eſt cum Cicerone æmulatio, & qui contentus eſt eloquentia ſeculi noſtri. Verùm quanuis multo plura exemplaria lectionem iſtam habeant, falſam eſſe puto. Quomodo enim cum ea conuenire poſſent quæ poſtea dicit Plinius? Eſt (inquam) mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum contentus eloquentia ſeculi noſtri. Sedenim ne noſtram quidem lectionem vſquequaque emendatam eſſe arbitror. nam ſi hoc de Satrio Rufo dictum erat, cur in ſe transferebat Plinius? cur ita interpretabatur ac ſi de ſe dictum eſſet? exiſtimo igitur ſcribendum, Satrius Rufus, & cui eſt cum Cicerone æmulatio, id eſt, Et is cui eſt cum Cic. æmul. intelligendo Plinium. Ait enim Regulum hoc dixiſſe tum quum reſponderet & ipſi & Satrio Rufo. Hanc autem æmulationem aut ſaltem æmulandi deſiderium, fatetur etiam Arriano, in octaua libri quarti epiſtola: ſed dicens tamen Æmulari illum in ſtudiis, non autem Æmulari ejus eloquentiam. Ejus verba ſunt: Te quidem (vt ſcribis) ob hoc maximè delectat auguratus meus, quòd Marcus Tullius augur fuit. lætaris enim quòd honoribus ejus inſiſtam, quem æmulari in ſtudiis cupio. Sed vtinam vt ſacerdotium idem & conſulatum: multo etiam juuenior quàm ille, ſum conſequutus, ita ſenex ſaltem ingenium ejus aliqua ex parte aſſequi poſſem. Hæc ibi ille: ex qui-

ex quibus ſuſpicari poſſumus, ſolitum illi proponi Ciceronis exemplum in aliis etiam rebus, tanquam ejus quem in illis, ſicut in ſtudiis, æmulari deberet. Auget certè hanc ſuſpicionem, vel potius conjecturam hanc confirmat locus epiſtolæ decimæquintæ libri tertij, ad Proculum. Rogas etiam vt aliquid ſuccifiui temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis. Adjicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia fouiſſe. Perinde enim eſſe puto ac ſi diceret, M. Tullium, cujus ego æmulator eſſe omnibus in rebus quæ ad ſtudia pertinent, ſtudeo. Sedenim quod ad epiſtolas attinet, earum materiam multo largiorem Ciceroni fuiſſe, quàm ſibi ſit, queritur, in ea quæ ſecunda eſt libri noni. Præterea (inquit) nec materia plura ſcribendi dabatur, neque enim eadem noſtra conditio quæ M. Tullij: ad cujus exemplum nos vocas. Illi enim & copioſiſſimum ingenium, & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat. Atque id quod de materia dicit, intelligendum eſt de materia ſcribẽdi res minimè humiles. Nam paucis interjectis, ſubjungit, Niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atq; (vt ita dicã) vmbraticas literas mittere. Denique hic locus conferendus eſt cum iſto, atque adeò ex iſto intelligendus, libri tertij epiſtola vigeſima. Hæc tibi ſcripſi, primùm vt aliquid noui ſcriberem

delicet, Satrius, & cui non eſt cum Cicerone æmulatio, & qui contentus eſt eloquentia ſeculi noſtri. Verùm quanuis multo plura exemplaria lectionem iſtam habeant, falſam eſſe puto. Quomodo enim cum ea conuenire poſſent quæ poſtea dicit Plinius? Eſt (inquam) mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum contentus eloquentia ſeculi noſtri. Sedenim ne noſtram quidem lectionem vſquequaque emendatam eſſe arbitror. nam ſi hoc de Satrio Rufo dictum erat, cur in ſe transferebat Plinius? cur ita interpretabatur ac ſi de ſe dictum eſſet? exiſtimo igitur ſcribendum, Satrius Rufus, & cui eſt cum Cicerone æmulatio, id eſt, Et is cui eſt cum Cic. æmul. intelligendo Plinium. Ait enim Regulum hoc dixiſſe tum quum reſponderet & ipſi & Satrio Rufo. Hanc autem æmulationem aut ſaltem æmulandi deſiderium, fatetur etiam Arriano, in octaua libri quarti epiſtola: ſed dicens tamen Æmulari illum in ſtudiis, non autem Æmulari ejus eloquentiam. Ejus verba ſunt: Te quidem (vt ſcribis) ob hoc maximè delectat auguratus meus, quòd Marcus Tullius augur fuit. lætaris enim quòd honoribus ejus inſiſtam, quem æmulari in ſtudiis cupio. Sed vtinam vt ſacerdotium idem & conſulatum: multo etiam juuenior quàm ille, ſum conſequutus, ita ſenex ſaltem ingenium ejus aliqua ex parte aſſequi poſſem. Hæc ibi ille: ex qui-

ex quibus ſuſpicari poſſumus, ſolitum illi proponi Ciceronis exemplum in aliis etiam rebus, tanquam ejus quem in illis, ſicut in ſtudiis, æmulari deberet. Auget certè hanc ſuſpicionem, vel potius conjecturam hanc confirmat locus epiſtolæ decimæquintæ libri tertij, ad Proculum. Rogas etiam vt aliquid ſucciſiui temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis. Adjicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia fouiſſe. Perinde enim eſſe puto ac ſi diceret, M. Tullium, cujus ego æmulator eſſe omnibus in rebus quæ ad ſtudia pertinent, ſtudeo. Sedenim quod ad epiſtolas attinet, earum materiam multo largiorem Ciceroni fuiſſe, quàm ſibi ſit, queritur, in ea quæ ſecunda eſt libri noni. Præterea (inquit) nec materia plura ſcribendi dabatur, neque enim eadem noſtra conditio quæ M. Tullij: ad cujus exemplum nos vocas. Illi enim & copioſiſſimum ingenium, & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat. Atque id quod de materia dicit, intelligendum eſt de materia ſcribēdi res minimè humiles. Nam paucis interjectis, ſubjungit, Niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atq; (vt ita dicā) vmbraticas literas mittere. Denique hic locus conferendus eſt cum iſto, atque adeò ex iſto intelligendus, libri tertij epiſtola vigeſima. Hæc tibi ſcripſi, primùm vt aliquid noui ſcriberem

deinde vt nonnunquã de republica loquerer: cujus materiæ nobis quanto rarior quàm veteribus occaſio, tantọ minus omittenda eſt. Et hercule quouſq; illa vulgaria? Eho quid agis? ecquid cõmodè vales? Habeant noſtræ quoq; literę aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Ille (inquam) locus ex hoc eſt intelligendus: & vmbraticas literas illic appellari dicendum eſt (meo quidem judicio) quæ habẽt aliquid priuatis rebus incluſum, vt quidem hîc loquitur.

Sed enim admonendus es à me lector, quanuis tam multa de Pliniana Ciceronis æmulatione audieris, non eſſe hanc in Pliniano ſermone quærendam. eum enim nõ ſolùm habere quamplurima, quæ quanuis Latina, Ciceroniana tamen non ſint, ſed etiam nonnulla quæ illi peculiaria eſſe ſis exiſtimaturus, & ex quibus aliqua ſuſpecta etiam fortaſſis habiturus. Atque id intelligi volo dictum tam de loquendi generibus, quàm de quibuſdam vocibus, eas ſeorſum etiam & per ſe conſiderando. Ex illis loquendi generibus eſt id in quo particula *verò* poſt aduerbium vtitur; vt in fine epiſtolæ octauæ libri tertij, *Præterea intelligo, mihi quoque gloriæ fore ſi ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non genere tantùm tribunatus poſſe, verumetiam dare. Quare ego verò honeſtiſsimæ voluntati tuæ pareo.* Ita enim in Ald. editione & Badiana, ita in aliis etiam quæ & diuer-

& diuerſis in locis & diuerſis temporibus excuſæ fuerunt (niſi quòd quædam *honeſtiſſimè* habent, quas editio mea ſequuta eſt, quum ſequi eas potius debuerit in quibus *honeſtiſſimæ* eſt ſcriptum) atque hìc omnes optimè inter ſe conſentiunt. in aliis contrà plerìſque locis valdè inter ſe diſſentientes. Quid? annon plerunque exemplaria plurima inter ſe de mala etiam lectione conſentire videmus? Fateor: ſed de quo fidem exemplaribus habere nolles, cogeris quodammodo loco alij vbi *verò* poſtponitur itidem aduerbio, fidem habere. Is eſt in fine epiſtolæ octauæ libri octaui, *Plura laudabis, nonnulla ridebis, quanquam tu verò, quæ tua humanitas, nulla ridebis.* Eſt alioqui (quis hoc neget?) quòd mireris hunc iſtius aduerbij vſum: atque augere hoc admirationem poteſt, quòd & ille alter, qui apud primarios linguæ Latinæ ſcriptores extat, apud hunc quoque inuenitur. nam in nona libri tertij epiſtola leges, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego verò non iudico: memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum.* Ad aliud exemplum vt veniam, legimus in epiſtola libri tertij ſeptima, *Annon videtur tibi Nero modò fuiſſe, quum interim ex iis qui ſub illo geſſerant conſulatum, nemo iam ſupereſt?* Atque huic lectioni aſſentiuntur omnes quas conſului editiones, aſſentitur & quoddam vetus exemplar: & tamen Ciceronis ætas potius Superſit dixiſſet.

Non apud ſolum alioqui Plinium talem indicatiui modi vſum mihi videor inueniſſe: apud Plautum quidem certè inueniri indicatiuum modum ſcio in nonnullis aliis loquendi generibus, quibus illa ſubjunctiuum potius adhibuiſſet. Majori etiam (vt opinor) cum admiratione leges, *Exiluit cathedram*, pag. hujus editionis 98. ſed exemplaria tamen quæ vidi omnia, quum in pleriſque aliis locis valde à ſe diſſentiant, de hujus lectione planè inter ſe conſentiunt. Certè vtrum *cathedram an cathedra legas*, ad ſenſum nihil, ad Latinitatem multum intereſt. Sunt autem alia majoris momenti exempla eorum loquendi generum quæ mira pariter & ſuſpecta eſſe tibi poſſint: ſed mihi nunc in mentem non veniunt: & tu fortaſſe, ab his commonefactus, illa ſtatim obſeruabis.

Ad vocabula autem quod attinet, ſeorſum & per ſe (vt antea dixi) conſiderata, mirari poteris cùm alia, tum nomen *confuſio*, nō in ea ſignificatione quam habet epiſt. xx. libri tertij (vbi dicitur, *Procurabant omnes cum ſuis candidatis: multa agmina in medio, multíque circuli, & indecora confuſio*) ſed in ea quam habet in hac clauſula epiſtolæ vigeſimæſecundæ libri 1, *Erit confuſioni meæ non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quærêris.* Ponitur enim hîc pro perturbatione animi quam mœror affert. Atque in hoc vſu Græcum σύγχυσις (cui etiam

etiam in prima propriáq; ſignificatione reſpondet)imitatur. Eadem de re & verbum *confundere* vſurpat, vbi ſcribit, *Præterea veritus ſum ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauiſſimi luctus reduxiſſem.* Vſus eſt autem & Ouidius participio Confuſa, eodem modo,

Nec minus eſt confuſa Venus moriente Tibullo,
Quàm iuueni rupit quum ferus inguen aper.

ſed quandam verbale illud maiorem habere nouitatem videtur. Ex iis quæ mira pariter & ſuſpecta eſſe tibi poterunt, eſt etiam verbum *aduertere* in eo vſu quẽ habet in iſto loco p. x i v. *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate ſic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant & afficiant.* Quod ego quomodo exponi poſſet quum cogitarem, nullam aptiorem inuenire expoſitionem potui, iis quidẽ certè quibus Græca lingua eſt familiaris, quàm ſi dicerem *aduertere* hîc eſſe quod Græci dicunt ἐπιστρέφειν. Sed quum hoc quoque verbum varios vſus habeat, addo, me de eo loqui quo res aliqua vel homo animi corporíſve dotibus ornatus omnes ad ſe ἐπιστρέφει. quod etiam dicitur πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑαυτὸν ἐπιστρέφειν, vel πάντων τὰς ὄψεις: vt legitur in quodã Herodiani loco, quem in meo Theſauro Græcæ linguæ attuli. Sed & *conuertere alicuius animum in ſe*, dicit Liuius. Quinetiam ſine adiectione à Cicerone dicitur res aliqua *conuertere ad ſe*: addente

* * *

alicubi & *rapere*. Ego certè Plinianum illud *aduertere* & hoc Ciceroniano & Liuiano illo genere loquendi exponi poſſe arbitror. Sed à Liuio dicitur etiam *conuertere in admirationem.* At ſine adiectione ab eodem res etiam ſubita dicitur *conuertere in ſe*. vt in hoc loco Decadis primæ libro primo, *In veſtibulo regiæ quàm potuere tumultuoſiſſimè* [niſi potius *tumultuoſiſſimæ* ſcribendum eſt] *in ſe omnes apparitores regios conuertunt.* Verùm ad aliud exemplum vt tranſeam, verbum quoque *repetere* apud hũc non tantũ quod apud alios pleroſque Scriptores ſignificare, ſed poni etiam pro *reminiſci* comperies. neque tamen peculiare hoc iſti eſſe dici poteſt. At verò *ſuppetere*, in actiua ſignificatione, pro *ſuppeditare*, inter ea quæ illi aut peculiaria aut cum pauciſſimis communia ſunt, numerari fortaſſe debet. Extat autem in epiſt. 2. lib. 9. vbi de Cicerone loquens ſcribit, [Illi enim & copioſiſſimum ingenium & par ingenio materia: quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat.] Hìc planè *ſuppetere* eum habere vſum videmus, quem habere verbũ *ſuppeditare* ſolet: an autẽ illum Latinitas admittat, alij viderint. Suſpectum quidem certè hoc loco illud cuipiam verbum eſſe, non mirabor.

At verò alia nonnulla quæ à me prætermittuntur, eiuſmodi ſunt vt mira tantũ fortaſſe non etiam ſuſpecta tibi eſſe debeant. Ad illa autem

quòd

quod artinet quæ ſuſpecta etiam fore videbantur, vbi alia lectio ſe obtulit quæ omni ſuſpicione vacaret, & à ſententia loci minimè aliena eſſet, meis vt hanc in textu, illam in margine ponerent mandaui. Quod ſi non vbique, at certè pleriſque in locis præſtiterunt: è quibus eſt hic, in epiſtola decimatertia libri ſecundi. [Quid enim aut illo fidelius amico, aut ſodale iucũdius? mira in ſermone, mira etiam in ore ipſo vultúq; ſuauitas. Ad hoc ingenium excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditum in cauſis agendis.] Hic enim quædam exemplaria non *ingeniũ excelſum*, ſed *ingenium excuſſum*, habent: atque hanc lectionem probat Catanæus (alterius alioqui mentionẽ faciens) & *excuſſum* exponit elaboratum: (quãuis *elaboratum ingenium* magis etiam quàm *excuſſum* mirari quis poſſit) addit verò illi *exactum*. Quinetiam vtens paulo antè hoc adiectiuo, tanquam eo de quo minimè dubitari poſſet, dixerat, *Et ſanè ſunt Hiſpani ingenio excuſſo*. Ego tamen, ſi Excuſſum in textu ponendum exiſtimarem, aliter exponendum cenſerem.

VNVM ſupereſt, lector, de quo admonitum eſſe te, antequam haſce Plinij epiſtolas in manus ſumas, non parum tibi eſt profuturum, præſertim ſi priore editione mea vtaris. Quidnam illud eſt? Non eam ſemper lectionẽ quæ in ipſo ſit textu (vt vulgò appellamus) ea quã habet margo

eſſe potiorem: ideóque delectum eſſe adhibendum, quod vt fiat, iudicium adhibeas neceſſe eſt. Exemplum eſt pag. VIII. vbi legimus, *Mirum eſt vt animus à cogitatione motúque corporis excitetur.* Hìc enim margini adſcriptum eſt *agitatione*, at in textu eſt, *à cogitatione.* Ac quanuis non dubitē quin lectio illa huic longè ſit anteferenda, plures tamen editiones (ex quibus eſt Aldina) illam quam non probo lectionē nobis exhibent. quin etiam quoddam manuſcriptum exemplar, quod conſului dum hæc ſcriberem, illam exhibere cōperi. Et quod ad editiones illas attinet, ſicut Aldi ita etiam Cratandri editio, quæ prodit anno M. D.XXVI. necnon aliquot aliæ, habent *à cogitatione*: at Badiana, cui inſerti ſunt commentarij, *cogitatione*, ſine præpoſitione: quam is etiam qui illorum autor eſt, non agnoſcit. In editione autem hæredum Cratandri, quæ prodiit anno M. D. X L I I. eſt illa quam meliorem iudico lectio (& quidem præfixo pronomine *hac*) quum alioqui minor adhibita fuiſſe videatur iſti editioni diligentia, & ſæpe mendoſi in ea ſint loci, qui in altera illa non item. Verùm vt ad alia exempla veniam, pag. 8. lectionem marginis ſequi potius debemus, ſi, quod Latinitati magis vſitatum eſt ſequendū putemus. At pag. 11. eſt quidem æquè Latina vox vtraque, ſed quæ margini adſcripta, magis cum ea re de qua agitur conuenit. Quædā

ſunt

ſunt denique lectiones margini adſcriptę, quibus plenior ſubeſt ſententia: imò quibus ſolis fortaſſe plena ſubeſſe dici poſſit, quum illæ quę ſunt in textu, minimè plenam ſed imperfectam habere ſententiam dicendæ ſint. Illarum è numero eſt quædã in Panegyrico, pag. 442. *Quãto nunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam eius non crudelitatis ſed amoris excubiis, non ſolitudine & clauſtris defenditur?* Hæc enim lectio non plenam ſed imperfectam ſententiam nobis dat: quum vt crudelitatis excubiis opponuntur amoris excubiæ, non item ſolitudini & clauſtris aliquid opponatur. at in lectione quæ margini eſt adſcripta, illud ἀντίθετον habemus. ita enim legitur, *Quanto nunc t.q.ſ.e.d.p. eius non cr. ſed am. exc. non ſolitudine & clauſtris, ſed ciuium celebritate defenditur?* Verùm de lectionibus margini adſcriptis, quæ meliores ſunt iis quas habet textus, hactenus. hęc enim ad reddendum te cautum ſatis eſſe poſſe exiſtimo. Interdum verò ex diuerſa lectione aliquid tantũ ſumere neceſſe eſt: vt pag. CCIX. in principio epiſtolæ 29. libri 6. *Auidius Quietus, qui me vnicè dilexit, & cui non minimum gaudeo.* Hìc enim margini adſcriptum eſt, *quo non minus gaudeo.* Quam lectionem ſi totam non ſumamus, ſaltem voculam *quo* ex ea ſumere & in locum voculæ *cui* ſubſtituere neceſſe videtur.

Alioqui certè lectiones in contextum receptæ

plerunque ſunt meliores iis quæ margini adſcriptæ fuerunt: quarum nonnullæ ex ſcholiis irrepſiſſe videri poſſunt. vt pag. 47. *non datur*, pro *negatur*. Sic pag. CLXXX. hæc duo verba margini adſcripta, *inoffenſa valetudine*, ab aliquo profecta videri poſſunt qui exponere voluerit quod eſt in textu vocabulum. Sic ſuprà monui (quum exempla quædam afferrem ἐλλείψεων quibus breuitatis gratia vtitur Plinius) non eſſe abſimile vero verbum *tractani* ex ſcholio manaſſe. Quædam etiam lectiones ex iis quas margo habet, credi poſſunt aut ἐκ παραδιορθώσεως, aut ex eo quòd non potuerit legi aliquod veteris exemplaris vocabulum, eſſe profectæ. vt epiſtola decimaſexta libri ſexti, pro his, *Retinæ claſsiarij imminenti periculo exterriti*, in margine legitur, *retinere amici*. Vbi ex *Retinæ* factum *Retinere* videri poteſt ab iis qui vel *retinere* pro *Retinæ* malè legerunt, vel hoc *Retinæ* mendoſum putantes, *retinere* in eius locum ſubſtituerunt. Hoc quidem certè conſtat, in nonnullis ignorationem alicuius vocabuli, aut cuiuſpiam generis loquendi perſpici. Cuius rei exemplum habemus pag. LXXVII. quum enim ibi legatur in textu, [medium tempus diſtentum impeditúmq; qua officiis maximis, qua amicitia principum, egiſſe pernoſcitur.] Quum, inquam, ita legatur in textu, alia lectio irrepſit *quam* pro *qua* ex ignorato illo particulę *qua* vſu. Alioqui ſi in priore loco

ſub-

ſubſtitueretur *quam* pro *qua*, idem & in poſteriore faciendum eſſet. Alicubi vocem magis frequẽtem magíſque notam loco eius quæ rarior eſt habet lectio margini adſcripta, vt in Paneg. pag. 441. *obſeruabatur* pro *obuerſabatur*, quod legitur in textu, legíque omnino debet. Ne hoc quidem diſſimulabo, quaſdam eſſe margini adſcriptas lectiones, cum quibus non ſatis cohæret quod ſequitur in textu. vt epiſtola 20. libri tertij, quum in textu legatur, *Exceſſeramus ſanè manifeſtis illis apertíſque ſuffragiis licentiam concionum*, margini adſcriptum eſt, *exceſſeramus ſanè modum*, &c. quæ cohærere non poſſunt cum iis quæ ſequuntur, niſi aliquid ad ea connectenda addatur.

Ad Græcas autem voces quod attinet, hiſce epiſtolis inſertas, de iis quoque diſſentiunt interdum exemplaria: atque interdum lectiones eorum diuerſæ, ſunt eiuſmodi vt vtram eligas vix facilè ſtatuere poſſis. Exemplum habes in hoc loco epiſtolæ ſeptimæ libri tertij, Erat φιλόκαλος *vſque ad emacitatis reprehenſionem.* Nam hîc adſcriptum eſt margini & καινόφιλος: quod non minus habere locum poteſt. pariter enim ſunt emaces qui res pulchras, & qui res nouas, qualeſcunque ſint, amant. Dicuntur autem qui ſunt rerum nouarum cupidi, etiam φιλόκαινοι, & quidem frequentiùs (quantum meminiſſe poſſum) quàm καινόφιλοι. Emacitas quidem certè excuſanda

magis eſt in eo qui ſit φιλόκαλος, quàm in eo qui φιλόκαινος, ſeu καινόζηλος; quoniam ille magis ducitur iudicio quàm hic. Illius autem prioris vocabuli contrarium legitur in epiſtola tertia libri ſecundi, ἀφιλόκαλον. verùm puto ἀφιλόκαλον ibi ſonare non tam inelegans & rude, quàm alienum ab homine honeſtatis vel rerum honeſtarum ſtudioſo: ſicut me in Theſauro meo expoſuiſſe arbitror. Affertur autem ad illum Plinij locum & alia lectio, ἀπειρόκαλον, quæ non aliena ab illius loci ſententia eſt. Atque ex iis locis in quibus vtraque lectio æquè poteſt ferri, eſt quidam & in epiſtola tertia libri ſecundi, in fine. nam ibi non ſolùm μεγαλοφωνότατος: ſed etiam λαμπροφωνότατος poteſt legi. At verò in epiſtola quinta libri primi haud itidem dixerim, non minus εὐθαίρετον, quod eſt in margine, quàm δυσκαθαίρετον, quod eſt in contextu, poſſe legi: ſed contrà planè alienam ab hoc loco ſignificationem habere εὐθαίρετον. Ac ſi margini adſcriptum fuiſſet ἀκαταπάλαιστον (quod etiam affertur ex nonnullis exemplaribus) locum & hoc poſſe habere dicerem. Vnicum ſupereſt vocabulum, cuius mentionem facere velim: id eſt λιθούργιον, in epiſtola vndecima libri ſecundi. id quum margini eſſet adſcribendum, & contrà λειτούργιον in textu ponendum, huius locum illud occupauit. Neque enim aſſentior iis qui λιθούργιον (ex quocunq; ſit exẽplari profectũ) admitti poſſe arbi-

arbitrantur, tanquam ex λιτὸν & ἔργον compoſitũ, vt eo ſignificetur Tenue & leue miniſterium.

Cæterùm hoc quoque iis obſeruandum eſt qui linguam Græcã callent, quàm aptas voces Græcas & quã non temerè ſuis Latinis epiſtolis Plinius immiſceat. Quam cautionem Ciceronẽ etiam adhibuiſſe videmus: quũ hodie contrà plerique in ſua ſcripta, ſuáſque præſertim epiſtolas vocabula Græca inferciant, nõ quòd aptiora ſint Latinis, ſed quòd ea quum norint, etiam noſſe ſciri velint. quòd ſi multa noſſent, totas illis epiſtolas refercirent. Sed cur (obiiciet aliquis) Plinius epiſtola decimaoctaua libri primi voce Græca λογιζόμενος vſus eſt, quum non eſſet ſignificantior quàm Latinæ aliquot, quæ in promptu erãt? Dicere enim poterat, Quum illud cogitaſſem mecum: vel, Quum illud conſideraſſem, vel, perpendiſſem. Ego certè exiſtimo, quòd Græcus Homeri verſus ſequeretur, ideo illi ibi quoque Græcè loqui placuiſſe. Quòd ſi Græca non ſubiunxiſſet, putaſſem ideo vſum illo participio Græco quòd concinnitatem maiorem habere ibi videretur vſus participij: quũ Latini nullum habeant quod planè Græco illi reſpondeat. nam Meditatus non æquè loco illi conuenit. Verùm opponet mihi quiſpiam fortaſſis & vocem πλατανὼν, qua vſus eſt libri primi epiſtola tertia, & rogabit quid ea ἑλληνίζειν neceſſe fuerit, & annon Platanetum dicere potuerit. Ego Platanetum, ſequendo analo-

giam,poſſe dici non nego:ſed Platanonem dixiſſe Romanos tum temporis ex Martiali etiam colligo,apud quem legimus libro tertio.

Proxima centenis oſtenditur vrſa columnis,
Exornant pictæ qua plantanona feræ.

Quòd ſi ne huic quidem rationi acquieſcat, Plinium non πλατανώων (vel platanon) opaciſſimus, ſed platanus opaciſſima ſcripſiſſe credat, vt habẽt alia exemplaria. Ineptus autem eſſet ſi etiam verba κέκρικα & ἐπίστευσε obiiceret (pro quibus & alia leguntur, vt dicam in Græcarum Plinij vocũ interpretationibus) quum non eius, ſed aliorũ ſint, quorum ſermonem refert. Ea autem quibus vtitur, tam nomina quàm verba, ſignificantia ſunt: neque certè cur nomine μικραίτιος (exempli gratia) potius quàm Latino vtatur quopiam, quæſiturus eſt is qui vim eius intelliget. nihilo enim magis μικραίτιος quàm μεμψίμοιρος (quod ad eandẽ ſignificationem pertinet) exprimere vnico vocabulo Latina lingua poteſt. Quòd ſiquis vim illius vocabuli μικραίτιος perſpectam habens, Plinium tamen in eo ἑλληνίσαι quereretur, næ is eſſet verè μικραίτιος. Inſigne vocabulum eſt etiam ἀφιλόκαλον, quo vtitur in proximè ſequente epiſtola) ſicut & ἀπειρόκαλον, quod nonnulla exemplaria loco illius habere, monui & antea. Et quod de ἀφιλόκαλον, idem de φιλόκαλος (cuius etiam vſum apud eum habemus) dicendum eſt. Pro quo tamẽ ſcio

κηρόφιλος etiam legi: quod nihilo magis Latinè voce vna dici potuiſſet.

Enimverò non ſolùm apertè ἑλληνίζει Plinius in ſuis hiſce epiſtolis, (ἑλληνίζειν autem nunc appello Greca verba vſurpare: quod facere dici poteſt & eo in loco vbi Prooemiatur dicit) verumetiam occultè, vt ita dicam: quum (vt antea oſtendi) verbis quibuſdam Latinis eam det ſignificationem, (inuſitatam alioqui, aut certè parum vſitatam) quam habent Græca quibus illa in prima & propria ſignificatione reſpondet. Atque hoc exemplis quę antea attuli clarius fiet. Addo autem, & quædam Græca loquendi genera imitari: ex quibus vnum hoc in loco habemus, qui claudit epiſtolam vigeſimamſextam libri ſeptimi. Poſſum ergo, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi dicere conantur, ipſe breuiter tibi mihíque pręcipere, vt tales eſſe ſani perſeueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Neque enim illud, Vt tales eſſe ſani perſeueremus, aliud ſonare puto quàm quod Gręci dicerent ἵνα ὑγιαίνοντες (vel ἐν τῷ ὑγιαίνειν) τοιοῦτοι διατελῶμεν ὄντες. Sed hîc tibi valedicam lector, & te, illo ipſo Græco genere loquendi vtens, rogabo vt velis pro hiſce meis laboribus ἐμοὶ φίλος ἂν διατελεῖν.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI VITA PER Ioannem Mariam Catanæum compoſita.

***

SCRIPTORVM illuſtrium duo in vrbe ſecula in primis feliciſſima fuere, Auguſti ſcilicet & Veſpaſianorum fratrum: quum inter alios duo Plinij floruere, è quibus iunior natalibus claris. quo die & anno natus ſit, adhuc quæritur: ſub Nerone nō ambigitur. Patria Nouocomenſis, L. Cæcilio patre, & hiſtorici Plinij ex ſorore genitus: à quo per adoptionē familiæ eius inſertus, auunculi bonorum & ſtudiorum alio ſcribendi genere ſucceſſor. Præceptores habuit Fabium Quintilianum, & Niceten ſacerdotem: in Syria tribunus militum Euphratem philoſophum audiuit. Vbertate Liuiana plerunque capiebatur. Græca in Latium, noſtra in Græciam dum transferret, ſtudium ſuum adoleſcens intendebat. Puer admodum comœdiam Græcam compoſuit, elegos & heroicos aliquando pangens. Suos etiam hendecaſyllabos, quorum libellum emiſit, à Græ-

Græcis probari gloriatur. Nonnunquam enim verſiculos parum ſeueros, ipſe tamen integerrimus vita, luſit: non ſine ſummorum virorum exemplo. Vndeuigeſimo ætatis anno dicere in foro cœpit, & in ſenatu plures grauiſſimas cauſas egit. Prætor ludos dedit, vix Domitiani callidam immunitatem declinans, quum omnem virtutem excindere conaretur. Ius trium liberorum à Traiano per Iulium Seruianum, optimum & exactiſſimum virum, impetrauit. Cæſaris quæſturam, tribunatum pl. præfecturam ærarij, Æmiliæ viæ & aluei Tiberis curam, auguratum, conſulatum ſumma fama & pari integritate adminiſtrans. In tribunatu militum, & quæſtura Caleſtrium Tyronem collegam, in conſulatu & præfectura Cornutum Tertullum ſortitus, augurali dignitate Iulio Frontino ſucceſſit. Ponti & Bithyniæ ad ſtatum ordinandum miſſus proconſulari poteſtate, non minorem prudentiæ gloriam, quàm moderationis & diligentiæ ſecum retulit. Traiano gratiſſimus, & ſumma cum autoritate: à quo amicis ſuis honores ſæpius impetrauit, ſibi verò quot optauerat vnquam. In ſigillo quadriga vtebatur. Diuitias, quas patrimoniis & honeſtis hæreditatibus largas comparauerat, liberaliter diſpenſauit. nam & nutrix eius, & Quintilianus præceptor, ac interdum quamplurimi munificentiam Plinij ſunt experti. In municipio ſuo

GRÆCARVM PARTIM VOCVM, PARTIM SENTENTIARVM, quas Plinius ſuis epiſtolis inſeruit,

INTERPRETATIONES HENRICI STEPHANI, ET IN EASDEM Annotationes eiuſdem.

***

Pag. 2. Pro his, *Eo magis quòd nihil antè peraquè eodémque ſtylo ſcripſiſſe videor:* in quibuſdam edit. legitur, *Eò magis quòd nihil antè peraquè eodem* ζήλῳ *ſcripſiſſe videor.* Vbi ζήλῳ ſignif. Æmulatione, vel Vehementi imitandi ſtudio. Nam ſtatim ſubiungit, *Tentaui enim imitari Demoſthenem.* Verùm & Huic æmulationi, paulo pòſt dicit.

Ibidem, τὰς ληκύθους.] Ornamenta oratoria: quæ & pigmenta dicuntur. Malè antea quidam lucubrationes ſunt interpretati.

P. 3 πλατανών] Locus platanis conſitus. Q. d. platanetum, vt δαφνὼν lauretum, ἐλαιὼν, oletum appellatur. Martialis quoque Platanona dixit.

P. 7. δυσκαθαίρετον] Eiuſmodi qui non facilè expugnetur, vel euertatur. Legitur etiam ἀκαταπάλαιστον, quod plus eſt. Propriè autem ſonat, Ineluctabilem,

luctabilem. At verò ἀνθαίρετον planè alienam ab *hoc* loco ſignificationem habet.

P. 8. Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν] Illi vnum quidem conceſſit pater [Iupiter] alterum autem abnuit.i.denegauit. Verſus Hom. Iliad. π. quem Virgilius ita eſt partim interpretatus, partim imitatus.

Audiit, & voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit, partem volucres diſperſit in auras.

P. 9. Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων] Dixit, & cæruleis ſuperciliis annuit Saturnius. Ex Hom. Il. α, & ρ, vbi ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε pro ἐπινεῦσε ὀφρύσι dictum eſt.

P. 13. μουσεῖον] Muſarum domicilium. vel, Muſis aptum domicilium. Poſſit & Latinis literis *ſcribi* Muſeum , vt apud Varronem De re ruſt. ſcriptum eſt. Apud Spartianum quædam exempl. malè Muſium. Dicitur autem alioqui μουσεῖον de *loco ſeu* domicilio Muſis dicato.

P. 18. κέκρικα] Statui. vel, Decreui, ſub. mori. vt Virg. de Dione, *Decreuitque mori.* Male autem exponitur vulgò Iudicaui. Alia etiam lectio affertur, κέκμηκα : cum hiſce tribus interpretationibus, Vixi cum labore, Suſtinui, Mortuus ſum. At ergo & ſignificationi huius verbi & ſententiæ huius loci magis conuenire dico vt interpretemur Defeſſus ſum. vt ſubaud. viuendo. Q.d. Tædet me vitæ. Sed alteram lectionem huic præfero, quoniam dicit paulo pòſt Plinius, *Cogito quo viro caream.* Magni enim eſſe viri hoc etiam verbum κέκρικα videtur exiſtimare.

P. 80. καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν] nam ſomnium ex Ioue eſt. Ex Hom. Il. π. vbi prout illum intellexiſſe, vel, γὰρ τὸ ὄναρ, vel γάρ τι ὄναρ, vel γάρ τι ὄναρ

*** *

bibliothecã dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorũ pollicitus erogauit: tertiámq; ſalarij partẽ publico pręceptori obtulit. Romanũ & Firmũ cenſu equeſtri iuuit: Caniniũ ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis abſtinuit non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis Laurentinum rus, & alterum in Thuſcis, quibus mirè afficiebatur, epiſtolis celebrauit. De multis autem quas iuxta Latium poſſedit villis, dilexit in primis quam ferè in plano conditam, Comœdiam, & quam Tragœdiam vocat, quia in edito ſita. Romę habitauit in Eſquiliis. Vxores duas habuit: poſteriorem nomine Calphurniam, Calphurnij & Pompeię Celerinę filiam, cum qua iucundiſſimè, quanuis ſine prole, vixit: & eius ſtudiorum miniſtram quidam teſtantur. Ex doctiſſimis amicorum referam Virginium Rufum, Veſtritium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Corn. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, & Antoninum Martialem etiam viatico ſedentem proſequutus, Tacitum vt rectorem, & magiſtrum ſuſpiciens, Tranquillum contubernalem ſuum fouens & ornans. Fuit illi cum Ariſtone, Corelio, Frontino, Neratio, Arriano, iuriſconſultis, amicitia ſumma. Inter libertorum perdilectos habuit Zoſimum & Encolpũ. Glorię appetens, & immortalitatis ſummus aucupator: quod

quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus & domeſticis, id totum ſtudiis impartiens: quorum variis generibus, nulli ſatis confiſus, experiebatur. Nam pręter iudiciales, quibus Demoſthenem imitabatur, demonſtratiuas ſcripſit orationes: hiſtorias, incertum. Hunc potiſſimum crediderim Fabium per iſta demonſtraſſe, [Sunt hodie ſumma, quibus illuſtratur forum, ingenia. nanque & conſummati iam patroni veteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.] Nullum emendandi genus omittebat: ac primùm quę ſcripſerat ſecum ipſe pertractabat, deinde duobus aut tribus legebat: mox aliis tradebat annotanda, notáſque eorum, ſi dubitabat, cum vno rurſus aut altero penſitabat: nouiſſimè pluribus recitabat.

bibliothecã dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorũ pollicitus erogauit: tertiámq; ſalarij partẽ publico prçceptori obtulit. Romanũ & Firmũ cenſu equeſtri iuuit: Caniniũ ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis abſtinuit non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis Laurentinum rus, & alterum in Thuſcis, quibus mirè afficiebatur, epiſtolis celebrauit. De multis autem quas iuxta Latium poſſedit villis, dilexit in primis quam ferè in plano conditam, Comœdiam, & quam Tragœdiam vocat, quia in edito ſita. Romę habitauit in Eſquiliis. Vxores duas habuit: poſteriorem nomine Calphurniam, Calphurnij & Pompeię Celerinę filiam, cum qua iucundiſſimè, quanuis ſine prole, vixit: & eius ſtudiorum miniſtram quidam teſtantur. Ex doctiſſimis amicorum referam Virginium Rufum, Veſtritium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Corn. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, & Antoninum. Martialem etiam viatico ſedentem proſequutus, Tacitum vt rectorem, & magiſtrum ſuſpiciens, Tranquillum contubernalem ſuum fouens & ornans. Fuit illi cum Ariſtone, Corelio, Frontino, Neratio, Arriano, iuriſconſultis, amicitia ſumma. Inter libertorum perdilectos habuit Zoſimum & Encolpũ. Glorię appetens, & immortalitatis ſummus aucupator: quod

quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus & domeſticis, id totum ſtudiis impartiens: quorum variis generibus, nulli ſatis confiſus, experiebatur. Nam prętcr iudiciales, quibus Demoſthenem imitabatur, demonſtratiuas ſcripſit orationes: hiſtorias, incertum. Hunc potiſſimum crediderim Fabium per iſta demonſtraſſe, [Sunt hodie ſumma, quibus illuſtratur forum, ingenia. nanque & conſummati iam patroni veteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.] Nullum emendandi genus omittebat: ac primùm quę ſcripſerat ſecum ipſe pertractabat, deinde duobus aut tribus legebat: mox aliis tradebat annotanda, notáſque eorum, ſi dubitabat, cum vno rurſus aut altero penſitabat: nouiſſimè pluribus recitabat.

bibliothecã dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorũ pollicitus erogauit: tertiámq; ſalarij partẽ publico pręceptori obtulit. Romanũ & Firmũ cenſu equeſtri iuuit: Caniniũ ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis abſtinuit non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis Laurentinum rus, & alterum in Thuſcis, quibus mirè afficiebatur, epiſtolis celebrauit. De multis autem quas iuxta Latium poſſedit villis, dilexit in primis quam ferè in plano conditam, Comœdiam, & quam Tragœdiam vocat, quia in edito ſita. Romę habitauit in Eſquiliis. Vxores duas habuit: poſteriorem nomine Calphurniam, Calphurnij & Pompeię Celerinę filiam, cum qua iucundiſſimè, quanuis ſine prole, vixit: & eius ſtudiorum miniſtram quidam teſtantur. Ex doctiſſimis amicorum referam Virginium Rufum, Veſtritium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Corn. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, & Antoninum. Martialem etiam viatico ſedentem proſequutus, Tacitum vt rectorem, & magiſtrum ſuſpiciens, Tranquillum contubernalem ſuum fouens & ornans. Fuit illi cum Ariſtone, Corelio, Frontino, Neratio, Arriano, iuriſconſultis, amicitia ſumma. Inter libertorum perdilectos habuit Zoſimum & Encolpũ. Glorię appetens, & immortalitatis ſummus aucupator:

quod

quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus & domeſticis, id totum ſtudiis impartiens: quorum variis generibus, nulli ſatis confiſus, experiebatur. Nam pręter iudiciales, quibus Demoſthenem imitabatur, demonſtratiuas ſcripſit orationes: hiſtorias, incertum. Hunc potiſſimum crediderim Fabium per iſta demonſtraſſe, [Sunt hodie ſumma, quibus illuſtratur forum, ingenia. nanque & conſummati iam patroni veteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.] Nullum emendandi genus omittebat: ac primùm quę ſcripſerat ſecum ipſe pertractabat, deinde duobus aut tribus legebat: mox aliis tradebat annotanda, notáſque eorum, ſi dubitabat, cum vno rurſus aut altero penſitabat: nouiſſimè pluribus recitabat.

bibliothecã dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorũ pollicitus erogauit: tertiámq; ſalarij partẽ publico pręceptori obtulit. Romanũ & Firmũ cenſu equeſtri iuuit: Caniniũ ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis abſtinuit non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis Laurentinum rus, & alterum in Thuſcis, quibus mirè afficiebatur, epiſtolis celebrauit. De multis autem quas iuxta Latium poſſedit villis, dilexit in primis quam ferè in plano conditam, Comœdiam, & quam Tragœdiam vocat, quia in edito ſita. Romę habitauit in Eſquiliis. Vxores duas habuit: poſteriorem nomine Calphurniam, Calphurnij & Pompeię Celerinę filiam, cum qua iucundiſſimè, quamuis ſine prole, vixit: & eius ſtudiorum miniſtram quidam teſtantur. Ex doctiſſimis amicorum referam Virginium Rufum, Veſtritium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Corn. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, & Antoninum. Martialem etiam viatico ſedentem proſequutus, Tacitum vt rectorem, & magiſtrum ſuſpiciens, Tranquillum contubernalem ſuum fouens & ornans. Fuit illi cum Ariſtone, Corelio, Frontino, Neratio, Arriano, iuriſconſultis, amicitia ſumma. Inter libertorum perdilectos habuit Zoſimum & Encolpũ. Glorię appetens, & immortalitatis ſummus aucupator: quod

Digitized by Google

quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus & domeſticis, id totum ſtudiis impartiens: quorum variis generibus, nulli ſatis confiſus, experiebatur. Nam pręter iudiciales, quibus Demoſthenem imitabatur, demonſtratiuas ſcripſit orationes: hiſtorias, incertum. Hunc potiſſimum crediderim Fabium per iſta demonſtraſſe, [Sunt hodie ſumma, quibus illuſtratur forum, ingenia. nanque & conſummati iam patroni veteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.] Nullum emendandi genus omittebat: ac primùm quę ſcripſerat ſecum ipſe pertractabat, deinde duobus aut tribus legebat: mox aliis tradebat annotanda, notáſque eorum, ſi dubitabat, cum vno rurſus aut altero penſitabat: nouiſſimè pluribus recitabat.

GRÆCARVM PARTIM VOCVM, PARTIM SENTENTIARVM,

quas Plinius ſuis epiſtolis inſeruit,

INTERPRETATIONES HENRICI STEPHANI, ET IN EASDEM Annotationes eiuſdem.

***

Pag.2. Pro his, *Eo magis quòd nihil antè peraquè eodémque ſtylo ſcripſiſſe videor:* in quibaſdam edit. legitur, *Eò magis quòd nihil antè peraquè eodem* ζήλῳ *ſcripſiſſe videor.* Vbi ζήλῳ ſignif. Æmulatione, vel Vehementi imitandi ſtudio. Nam ſtatim ſubiungit, *Tentaui enim imitari Demoſthenem.* Verùm & Huic æmulationi, paulo pòſt dicit.

Ibidem, τὰς ληκύθους.] Ornamenta oratoria: quæ & pigmenta dicuntur. Malè antea quidam lucubrationes ſunt interpretati.

P.3 πλατανών] Locus platanis conſitus. Q.d. platanetum, vt δαφνὼν lauretum, ἐλαιών, oletum appellatur. Martialis quoque Platanona dixit.

P.7. δυσκαθαίρετον] Eiuſmodi qui non facilè expugnetur, vel euertatur. Legitur etiam ἀκαταπάλαιστον, quod plus eſt. Propriè autem ſonat, Ineluctabilem,

luctabilem,

luctabilem. At verò ἀυθαίρετον planè alienam ab *hoc loco* ſignificationem habet.

P. 8. Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν] Illi vnum quidem conceſſit pater [*Iupiter*] *alterum* autem abnuit. i. denegauit. Verſus Hom. Iliad. π. quem Virgilius ita eſt partim interpretatus, partim imitatus.

Audiit, & voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit, partem volucres diſperſit in auras.

P. 9. Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων] Dixit, & cæruleis ſuperciliis annuit Saturnius. Ex Hom. Il. α, & ρ, vbi ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε pro ἐπένευσε dictum eſt.

P. 13. μουσεῖον] Muſarum domicilium. vel, Muſarum domicilium. Poſſit & Latinis literis Muſeum, vt apud Varronem De re ruſt. ...tum eſt. Apud Spartianum quædam exempl. Muſium. Dicitur autem alioqui μουσεῖον de ſeu domicilio Muſis dicato.

18. κέκρικα] Statui. vel, Decreui, ſub. mori. vt de Dione, *Decreuitque mori.* Male autem ex... vulgò Iudicaui. Alia etiam lectio affer... κέκμηκα: cum hiſce tribus interpretationi... ixi cum labore, Suſtinui, Mortuus ſum. At ſignificationi huius verbi & ſententiæ hu... magis conuenire dico vt interpretemur ...s ſum. vt ſubaud. viuendo. Q. d. Tædet me ...d alteram lectionem huic præfero, quo... ...cit paulo pòſt Plinius, *Cogito quo viro ca...* Magni enim eſſe viri hoc etiam verbum videtur exiſtimare.

καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν] nam ſomnium ...ſt. Ex Hom. Il. π. vbi prout illum intel... ...el, γδ τὸ ὄναρ, vel γάρ τι ὄναρ, vel γάρ τι ὄναρ

Digitized by Google

(quod minus placet) exiſtimabimus, ita vel generaliter quæuis ſomnia, vel quædam tantùm ab Ioue eſſe, illum dicere exiſtimabimus. Quidam interpr. Hoc ſomnium.

Ibid. λογισάμενος] quum cogitaſſem. vel, quum conſideraſſem.

Ibid. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης] Vnum augurium optimum [eſt] pugnare pro patria. Q.d. Bono augurio & bonis auibus pugnat quiſquis pugnat pro patria. Hom. Iliad. μ.

P. 28. ἀρχέτυπον] primum exemplar, ſeu primitiuum. Poterat etiam Latinis literis ſcribi, vt archetypo, pag. 162.

P. 29. παῖ τὰ λίθον κινῶ] omnem lapidem moueo. Prouerbialiter dicitur.

Ibid ---- πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχ' ἦ
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Præter hoc autem Suadela quædam inſidebat labris. Adeò demulcebat, & ſolus oratorum aculeum relinquebat in audientibus. Id eſt in audientium animis, vt ipſe poſtea Plinius exponit. Atque eum ſequendo poſſit ἐκήλει exponi etiam Delectabat. Sic & Cicero de Pericle, ex Eupolide, Cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum à quibus eſſet auditus. Illud autem Πειθώ τις ex Fabio reddi poteſt, Quædam perſuadendi dea. Sed pro his.

- πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχ' ἦ.

quam lectionem ſuſpectam reddebat & τάχα, cuius ſignificatio non apta eſt huic loco, & articulus non conueniens cum τις, quod ſequitur (legitur etiam πρὸς δέ γ' αὐτῷ τῷ τάχει. quam lectioné ſequi

ſequi omnino oportere, oſtendunt hæc quæ proximè præcedunt verba, Ταχὺς λέγειν μέν. Initium enim huius loci eſt hoc apud ſcholiaſten Ariſtophanis, ex Eupolidis Δήμοις.

Κράτιστος οὗτ' ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν,
Ὁπότε παρέλθοι ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς,
Ἐκ δεκαποδὼν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας,
Ταχὺς λέγειν μέν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπ. &c.

Atque ibi legitur etiam ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσι: quam lectionem habet & Diodorus Siculus, ibro 12. pag. 307. meæ editionis. Sed eundem ſenum vtraque lectio efficit: illud autem τάχει quod ltera lectio habet, agnoſcitur à Plinio, quum ribit, Verùm huic ipſi Pericli nec illa πειθὼ, ec illud ἀκμή, breuitate vel velocitate, vel vtrac (differunt enim) ſine facultate ſumma contiſet.

Pag. 50. Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλά-
Fulgurabat, tonabat, perturbabat Græciam. ecedit autem nominatiuus Περικλῆς ἐυλύμ-

ibid. ἀμετροεπῆ] immodicè loquentem. vel, Siiodo verba fundentem.

ibidem, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίη-
Et verba niuibus ſimilia hyemalibus. Quanφας (pro quo in ſoluta oratione potius diciετὸς) non niuem ſimpliciter ſed imbrem dam niualem ſignificet. Cæterùm malè (vt r) pronomina Illum & Hunc ad verſus Hoeferuntur, debéntque illud ad Therſitem, Vlyſſem referri. Sed crediderim, Plinium n- etiam qui hunc proximè præcedit, antiquum, alioqui non ſit verbum à quo pen-

deant illi accuſatiui,ἴπεα ἐοικότα. Eſt autem hic, qui proximè præcedit, Iliad.γ.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ ςήθεος ἵει, Id eſt, Sed quum magnam vocem è pectore emitteret, Vlyſſes videlicet.

Ibid. παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως] pauca quidem, ſed valdè argutè. De Menelao. Ex eodem loco Iliad.γ,

Ἤτοι μὲν Μενέλαος ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως.

Quidam λιγέως exp. Acriter: quidam Canorè. Illam ſignificationem hoc aduerbium non haber, quod ſciam: iſtam habet quidem, ſed non hoc loco.

P.38. μικραίτιος] non ſimpliciter Querulus, ſed Qui leui etiam de cauſa queri ſolet.

P. 39. ἐνθυμήματα καὶ νοήματα] Latini quoque enthymemata & noemata dicunt: de quibus lege Fabium, Catanæus in codice ſuo antiquo non fuiſſe ſcribit, ſed tantùm νοήματα: quod placet (inquit) quia ſequitur, Crebri ſyllogiſmi: quum ἐνθυμήματα & ſyllogiſmi penè idem ſint. Sed contrà in Ald. editione & quibuſdam aliis legitur duntaxat ἐνθυμήματα.

Ib. tantam ἕξιν] tantum habitum.

P.40. ἀφιλόκαλον] Alienum ab homine honeſtatis ſtudioſo: ſiue, rerum honeſtarum. Affertur & alia lectio, ἀπειρόκαλον, id eſt, ineptum.

Ibid. τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος ἀκηκόειτε] quid ſi illam ipſam beluam ſua verba vociferantem audiuiſſetis? Sed plura exempl. breuius, (manente alioqui eadem ſententia) τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἀκηκόειτε: id eſt, quid ſi illam ipſam beluam audiuiſſetis?

Ibidem.

Ibidem, μεγαλοφωνότατ☉] maximè vocalis, q. d. Cui maxima eſt vox. Sed legitur etiam λαμπροφωνότατ☉, id eſt, clariſſima voce præditus.

P.52. σεμνῶς] grauiter. Qui autem & Grauiter & Venuſtè exponunt, ex duabus expoſit. vnam veram, alteram falſam afferunt.

P.53. & 54. λειτούργιον] negotium pertinens ad rempubl. vel, Negotium publicum. Ita enim malo quàm Officium aut miniſterium pertinens ad empublicam.

P.57. σοφοκλεῖς] laudicœni, vt ipſe exponit.

P.58. μεσόχορος] Sonat hæc vox, Qui medius in oro eſt, vel, Qui in medio ſtat choro. Catarus exp. Qui in media turba eſt. Hoc in loco miſuſpectum eſt iſtud vocabulum.

P.69. Α'λλὰ τί διατείνομαι;] Sed quid efficere tendo? Quidam interpr. Quid extendo ſernem, & plura dico quàm opus ſit? Sed obit duo quominus ita poſſimus interpretari: nùm, quod ἐκτείνεσθαι in hac ſignificatione tur, non διατείνεσθαι. deinde quòd non ſubjatur De ea ciuitate ſed In ea ciuitate: quum n dicatur ἐκτείνεσθαι ὑπέρ τινος, vel περί τινος, t, de re aliqua.

82. φιλόκαλ☉] rerum pulchrarum ſtudioſus, upidus. Malè autem hîc exponitur Elegans. alia lectio, καινόφιλ☉, quod ſonat, Rerum rum ſtudioſus: ſiue nouitatis. Poſſe autem habere vtranque lectionem oſtendi antea.
;. ἀγαθὴ δ' ἔρις] bona autem [eſt] contentio, nulatio. Ex hemiſtichio Heſiodi,
-ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
. ἀκοινώνητον] inſociabile. Quod Lucanus dipatiens conſortis, redderem ἀκοινώνητ☉: il-

lo in loco, *Omniſque poteſtas Impatiens conſortis erit.*

P.112. ἀμαθ.] inſcitia quidem audaciam, conſideratio autem timiditatem affert, vel cunctationem. Thucydidis eſt dictum.

P.113. ἐπαίρας τὴν φ.] vocem attollens, atque exultabundus, & verba ex gutture promens, Quidam, Faucibus reſonans: alij, Gula præcluſa loquens: vel, faucibus præcluſis, ſeu obſeptis. Ego aliàs verti, Diducto latius gutture vociferans: ſed quum præceſſiſſe conſiderem illa ἐπαίρας τὴν φωνὴν, malo referre ad morem eorum qui grauitatem majorem ſuo ineſſe ſermoni exiſtimant, ſi ex gutture (vt ita dicam) loquantur.

P.117. πρόδρομον] procurſoris officio fungentem. πρόδρομος maſcul. gen. dicitur Latinè præcurſor.

P.120. πολλὴν πρ.] magnam cautionem adhibebat vt decorè caderet, vel decenter. Senarius eſt Euripidis in Hecuba, de Polyxena: cui hic ſubjungitur.

Κρύπτειν θ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών.

Naſo vtrunque de eadem ſic eſt interpretatus Metamorph. 13.

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas
Quum caderet, caſtique decus ſeruare pudoris.

Ibid. Κεῖται Πάτροκλος.] Iacet Patroclus. Hom. Iliad. σ.

P.138. ἀλλὰ ταῦτα &c.] ſed hæc [alicui] alij eorum qui ſupra nos ſunt curæ erunt, Id eſt, alicui deorum.

P.140. γιγνώσκων &c. quum nouerim talem eſſe quenque [quales ſunt ij] quibuſcum lubenter verſatur. Euripidis ſenarius, & finis ejus qui illum præcedit.

P.161.

P.161. κτῆμα ſit an ἀγώνισμα] monumentum, an certamen. Fabius hujus loci) qui ex proœmio Thucydidis eſt ſumptus) ſenſum pulcherrimè expreſſit libro decimo, *Totum hiſtoria opus non ad intuitum rei pugnámque præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenij famam componitur.*

P.170. ἐρωτοπαίγνιον] Ludicrum de amore poëma, vel joculare de rebus amatoriis poëma, ſeu carmen. Catan. vertit, Opus de ludo amoris. Lectio autem margini adſcripta manifeſtè eſt mendoſa, & mutato accentu ſcribendum eſſet καταστερισμῶν, ſi vllum habere locum poſſet.

P.172. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν] vt pater erat mitis, vel, Mitis erat vt pater. Hemiſtichium iſtud in aliquot Homeri locis extat: ſed inuenitur in quodam exempl. ἐυνοὸς δὲ πατὴρ ὡς ἤπιος ἦεν, quę ſunt ex Il. ω: ſed legitur ibi αἰεὶ non ἦεν.

P.175. Τὴν γὰρ ἀ.] Illam enim cantilenam magis celebrant homines quæ audientibus recentiſſima ſit. Apud Hom. Odyſſ α, dicuntur hæc à Telemacho.

P.185. Οὔτις] Nullus, me viuente & ſuper terram intuente [id eſt fruente luce] tibi cauas apud naues manus infeſtas inferet. Et Il. α, vbi ſequitur, Συμπάντων Δαναῶν, qui genit. jungitur cum οὔτις, id eſt, Nullus ex omnibus Græcis. Sed in quibuſdam exempl. harum Plinij epiſt. legitur tantùm Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος, & magis veriſimile eſt eum principium duntaxat loci notiſſimi attuliſſe, vt ſolet etiam Cicero.

P.203. κατὰ κεφάλαια] Per capita, id eſt, Attingendo tantùm capita rerum. Verti poteſt Capitulatim, ex Plinio hujus auunculo.

P.213. ἐπίστασθαι] Pro hoc verbo, cujus ſignifica-

tio huic loco minimè eſt apta, ſubſtituo κατασήσατε, ſiue κατασήσασθε, ex quodam veteri exempl. vt ſignificetur Statuite, Conſtituite: vel Decernite. licèt alio potius verbo aut etiam aliis verbis illa ſignificare ſoleant Græci.

Ib. ἀκροάματα] Hoc nomine vtuntur tam de lepidis quibuſdam & ad voluptatem aurium comparatis dictis, quàm de iis à quibus ea dicuntur. Poſſunt autem hæc Auditiones lepidæ appellari, ſeu feſtiuæ: quum Auditio interdum vocetur id quod auditur. Catan. putat intelligi hîc debere hiſtriones, & mimos. Cui vt aſſentiar faciunt hæc quæ proximè ſequuntur. Interdum jucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Sed malim de mimis tantummodo intelligere.

P. 216. ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος εἶναι] tanquam pro Cteſiphonte eſſe. Catan. intelligit Optimam eſſe & ſimilem ei quam Demoſthenes habuit pro Cteſiphonte.

P. 231 ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι] Vos enim mali imitatores, vel, inepti imitatores. Sic etiam vocantur qui ineptè aliqua in ſermone affectant. Verùm & alia affertur lectio, εὔζηλοι: quod contrarium ſignificaret, & ironicè diceretur. Quinetiam ἰσχνοὶ, i tenues: quaſi ſignificentur qui tenui dicendi genere vtuntur. Sed hæc omnia ſuſpecta ſunt.

P. 245. ἑκτικὸς langor] hecticus langor: vt dicitur hectica febris.

P. 251. κατὰ Μειδίου, contra Midiam.

P. 253. ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος] res jucundiſſima auditu, laus. vel, Laus, res eſt quæ lubentiſſimè auditur. Quæ autem ſunt in margine, ſignificant, Nulla humana voluptas numini eſt propior: quàm ea quæ circa honores verſatur delectatio:

id eſt,

id eſt, quæ ex honoribus percipitur. Vtraque autem ſententia eſt in Hierone Xenophontis. Verùm poſſit fortaſſis ὅτι τῶ θείου ἐγγυτέρω exponi etiam, Propius ad naturam diuinam accedit. Sed apud Xenoph. non legitur ἐστὶ, verùm δοκεῖ εἶ).

P.257. Ἐν δ' ἰῇ] &c. In vno[eodémque] pretio & malus & bonus. Hom. Il. ι.

P.291. Οὐχ ὅσιον φθ.] Fas non eſt aduerſus mortuos homines exultare. Ex Hom. Odyſſ. χ.

P.304. Ὦ γέρον, &c.] O ſenex, certè multum te premunt juuenes bellatores. Hom. Iliad θ, vbi Diomedes alloquitur Neſtorem.

P.312. ὅπως ὅτι Δ μοθίνης] hic eſt Demoſth.

P.315. παράδοξα] quæ ſunt præter opinionem. vel (hoc quidem in loco) quæ præter opinionem eueniunt.

Quum in iis qui proximè ſequuntur tam Homeri quàm Demoſthenis locis, quali vtantur genere dicendi. conſiderare nos Plinius velit, ideóque ipſorum verborum ſtructuram & coagmentationem (quæ etiam compoſitio, vt à Græcis σύνθεσις, appellatur) perſpicere & ſingulorum propemodum examinare pondus oporteat: hos vel illos interpretandi laborem, quum idem genus dicendi in eorum interpretatione, repræſentari minimè poſſit, fruſtrà ſuſcepturũ me, exiſtimaui. Adde quòd non ea tantùm quæ hic ſunt Demoſthenis verba, ſed multo plura (quoniam pleraque niſi repetitis altius locis intelligi non poſſent) interpretari oportuiſſet. At ego, ne ridiculum eſſet multas ex Demoſthenis orationibus paginas huc transferre, in gratiam illius lectoris qui, licet id quod à Plinio proponitur perſpicere in illis verbis non poſſit, eorum tamen ſententiam intelligere interpretationis ope deſiderat: illum ad Demoſthenem eiúſque interpretes remittendum eſſe putaui.

P.333. νομοῦ μεμφιτικοῦ] Ita enim lego, ex duabus malis lectionibus bonam faciens vnam, mutato accuſatiuo νόμον, in genitiuum non νόμου, ſed νομοῦ: & accuſatiuo μεμφιτικὸν in genitiuo non μεμφίτȣ (multo autem minùs μεμφύτȣ, vt habent editiones pleræque, ex quibus eſt Aldina) ſed μεμφιτικοῦ. Catan. tamen accuſ. retinet, exponens Præfecturam Memphiticam. Et rectè quidem νομὸν vertit præfecturam, quum inter vulgares interpretationes quæ his epiſtolis ſolitæ ſunt ſubjungi, videamus pro lege accipi: ſed malè accuſ. admittit. Alioqui enim oporteret exiſtimare dici Harpocran. eſſe ipſum νομὸν Memphiticum: quum Harpocras vocetur is cui impetrata fuit primùm quidem ciuitas Rom. deinde verò Alexandrina. Atque ex ipſa quoque Trajani epiſtola, νομοῦ Μεμφιτικοῦ ſcribendum èſſe patet, quum in ea dicat, Tu ex quo nomo ſit notum mihi facere debebis.

P.345. ὑπὸ Μαλέαν] ſupra Maleam. vel, vltra. Obiter autem de hoc monebo, Retentus hîc legi, non tantùm in iſta mea edit. ſed in aliis etiam omnibus, quas viderim: quem tamen Retentum ſcripſiſſe Plinium, & ſcribere debuiſſe, ne in ſolœciſmum incideret, exiſtimem. Alioqui certè Sim aut Fuerim ante Retentus omiſſum putarem: aut (quod rationi conſentaneū minimè videtur) jungerem Retentus cum Nuntio: hoc modo, Quamuis contrariis ventis retentus, nuntio, &c.

P.373. θρεπτοῖς] alumnos. Alia etiam eſt lectio, ἐκθέτȣς, i. expoſitos. Poſſe autem locum habere vtranque, apparet ex principio epiſtolæ Trajani qua ad hanc reſpondet. Quæſtio iſta (inquit) quæ pertinet ad eos qui liberi nati, expoſiti, deinde

ſublati

ſublati à quibuſdam & in ſeruitute educati ſunt, ſæpe tractata eſt.

P.399 εἰσέλασαν] inuecti ſunt. Itidémque in principio epiſtolæ proximè ſequentis εἰσέλασεν inuectus eſt. Sed illic εἰσήλασαν, itidémque εἰσήλασεν hîc ſcribendum eſſe dicent Grammatici. Iſelaſiam autem quod margini adſcriptum eſt pro εἰσήλασαν, nullum habere hîc locum poteſt: eſſet alioqui εἰσηλασία verbale ex illo εἰσελαύνειν factum. Cæterùm εἰσέλασαν (vel potius εἰσήλασαν vti dixi) exponitur etiam ingreſſi ſunt. quum tamen non ſimpliciter dicendum ſit, Ingreſſi ſunt, ſed, Ingreſſi ſunt equo inuecti: vel, quadrigis inuecti. Potius autem hîc intelligendum eſt, Quadrigis inuecti: vt doctiſſimus ille vir Adrianus Turnebus oſtendit: qui mentionem faciens certaminum quæ Plinius iſelaſtica nominat: eáque ſunt quæ Græcis εἰσελαστικοὶ ἀγῶνες dicebantur, (neque enim vlla de hoc dubitatio relinquitur, quanuis ille, tanquam non affirmans, dicat. Vt exiſtimo) ſcribit, eorum ludorum & certaminum victores triumphantium more in patriam inuehi ſolitos, & vectigal de publico accipere. Quibus hæc Vitruuij ſubjungit. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea viciſſent, Græcorum maiores ita magnos honores conſtituerunt: vt non modò in conuentu ſtantes cum palma & corona ferant laudes, ſed etiam quum reuertantur in ſuas ciuitates, cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia & in patriam inuehebantur: è réque publica perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.*

Inueni autem, quum jam ad harum interpretationum finem perueniſſem, carúmque principium prælo jam commiſſum eſſet, duorum quæ in eo ſunt verborũ interpretationes ab eodẽ illo ad-

mirandæ eruditionis viro annotatas : quas hîc minimè prætermittendas duxi. Dicit igitur Plinium ληκύθους (quod legitur in epiſtola ſecunda libri primi) intelligere de oratione amœna & pigmentis orationis perpolita. Quam certè ſignificationem ipſe quoque huic voci in mea interpretatione dedi. Alterum vocabulum quod interpretatur, eſt δυσκαθαίρετον, in quinta libri ejuſdem epiſtola. Quia(inquit)hanc vocem malè video exponi , quum pertinacem eſſe gloſſemata Grammaticorum ann[illegible] ent, vt communi ſuccurram errori, explicabo. Nam quum Regulum dicit δυσκαθαίρετον , ad dejiciendum euertendúmque difficilem intelligit, quum magnæ ej us eſſent opes & factio, quibus munitus & ſubnixus, non facilis ad euertendum eſſet. Hæc ille: qui(vt video) meam interpretationem non improbaſſet, vtpote cum ſua omnino conſentientem.

Sed quid vetat quominus Latina etiam quædam ab eodem in hiſce Plinij epiſtolis explicata illis adjungam ? Nihil certè : ideóque incipiam à loco Plinij cui lucem afferre conatur in eodem illo capite vbi vocẽ δυσκαθαίρετον exponit. Quum enim in decimaoctaua ejuſdem libri epiſtola dicat Plinius ſe fuiſſe in quadruplici judicio, ſe intelligere quadruplex ait quod coactũ eſt è quatuor judicum conſiliis & decuriis, quæ in baſilica Iulia ſedebant. nam in ea quatuor erant tribunalia. Atque ad hujus expoſitionis confirmationem locum Fabij ſubjungit. Paulò poſt tamen & aliam affert, quam veriorem putat : vt centumuirale judicium quadruplex dicatur propter quatuor haſtas quatuórque tribunalia. Hæc ille : ſed ego contrà priorem expoſitionem eſſe veriorem

credi-

crediderim, ex alio ejuſdem Plinij loco: qui feciſſet (opinor) vt ipſe quoq; Turnebus illi priori acquieſceret.

Orarias naues (quarum fit mentio pag. 345.) fuiſſe actuarias & paruas, quibus ſecundum oram nauigarent, idem ſuſpicatur: quum majoribus pelagus tentetur: neque paruo nauigio ſe quiſquam magno committere mari audeat, ſed littus legat.

Quid ſit vota ſignari, in hoc Plinij epiſtolio ad Trajanum (pag. 354.) Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, & ſuſcepimus domine, pariter & ſoluimus: precati deos vt velint ea ſemper ſolui, ſempérque ſignari: quid inquam, hîc ſit Vota ſignari, exponitur ab eodem. Ait enim eos votum ſuum nuncupatũ & in charta conceptum conſcriptúmque, deorum genibus cera obſignatum ſolitos affigere, atque ideo dixiſſe Iuuenalem,

Propter quæ fas eſt genua incerare deorum.

Quinetiam ex Philoſtrato hæc affert eodem pertinentia, τὸ δ' ἄγαλμα τοῦτο βέβηκε μὲν ἐπὶ νεώς. τὸ γὰρ τῆς βάσεως σχῆμα πρῴραν ἔχει, ἵδρυται δὲ ναύαρχος. περιτρίψας δὲ αὐτὸ ὁ χρόνος, καὶ νὴ Δία οἱ ἀλείφοντές τε καὶ οἱ ἐπισφραγιζόμενοι τὰς εὐχὰς, ἐξηλλάχασι τὸ εἶδος. Hæc ſunt quæ ille ad hujus etiam loci expoſitionem affert. Fit porrò mentio nuncupationis & perſolutionis votorum pro eodem Trajano pagina etiam 391. ſicut celebrationis diei quo ſuſceperat Trajanus imperium, mentionem faciunt duæ epiſtolæ, quarum vna eſt pagina 364. altera pag. 392.

INDEX EPISTOLARVM C. PLINII, SECUNDÙM *ordinem alphabeti.*

Acilio 94
Adriano, *vid.* Antonino
Albino 186
Anniano, *al.* Annio 59
Antonino 109.131.162. *Sed in primo loco legitur &* Arriano.
Apollinari 47.151
Ariſtoni 146.271
Arriano 1.49.54.113.121.178.284
Attio Clementi 14
Augurino 296
Avito 44
Babio *vel* Bebio Hiſpano 35
Caleſtrio Tyroni 16
Calphurniæ 180.1842.22
Caluinæ 41
Caluiſio 68.70.158.256.295
Caluiſio Rufo 101
Caninio Rufo 3.81
Canninio, *al.* Caninio 46.201.236.258.322
Capitoni 159
Catilio Seuero 31.93
Cerεali 66
Celeri 234
Clementi 108
Coloni 297
Cornelio Tacito 7.27.122.198
Cornelio Titiano 24
Corneliano 212
Corelliæ Hiſpullæ 73
Corelliæ 232
Cornuto 240.251
Euritio 22
Fabato 211.229
Fabato proſocero 107.164.188.233.242.252.267
Fabio Iuſto 16
Falconi 139.241.305
Feroci 232
Flacco 146
Fundano 126.182
Fuſco 187.226.325.329
Gallo 60.129.282
Geminio 242.259.286.299.320
Geniali 270
Genitori 250.306
Hiſpano 206

Hiſpullæ

Hiſpullæ 131.268
Iulio Genitori 91
Iunio Maurico 20
Iuniori 276.299
Iuſto 219
Laterano 318
Lepido 112
Cicinio Suræ, *al.* Licinio ſuo 141
Luperco 42.314
Macrino 45.75.223.229. 278.293
Macro, *al.* Marco 76.172.205
Mæſio Maximo 137
Mamiliano 312
Marcellino 169.287
Maurico 65.190
Maximo 57.72.105.132.149. 217.245.281.288.291.312
Minutiano 84.119.268
Minutio 231
Minutio Fundano 13
Montano 249.260
Muſtio 328
Naſoni 111
Nepoti 39.97.138.197
Octauio 48
Octavio Rufo 8
Oppio, *vel* Appio 325
Paulino 38.172.293.327
Paterno ſuo 124.276
Plinio Paterno 31
Pompeiæ Celerinæ ſocr. 3
Pompeio Falconi 34
Pompeio Saturnino 9
Pomponio Baſſo 135
Pontio 167.208.221
Priſco 55.105.184.226. 237
Proculo 96
Præſenti 220
Quadrato 209.300
Quintiliano 214
Reſtituto 195.218
Romano *vel* Voconio 4
Romano 36.94.141.190. 215.265.296.318
Romatio Firmo 26
Rufino 279
Rufo 175.244
Rufoni 308
Ruſtico 319
Sabino 118.196.292.307
Sabiniano 310.312
Sardo 321
Saturnino 161.225.233. 328
Scauro 164
Seuero 80.99.140.143. 207.311
Sempronio Rufo 134
Septitio 1.249.255
Septitio, *vel* Septitio Claro 22
Seruiano, *vel* Seueriano 99.206
Soſia Senecioni 19
Soſſio 110

Sparſo 110.257
Spurinnæ 170
Spurinnæ, & Cocciæ 90
Suetonio Tranquillo 25
Suræ 246
Tacito 186.191.239.253.264.305.
Titiano 321
Trajano 330.& ſeqq.
Tranquillo 83.163.324
Triario 204
Tyroni 177.202.294
Valenti 136
Valeriano 59.148.165
Valerio 59
Valerio Paulino 128
Velio Cereali 133
Venatori 309
Vero 179
Voconio Romano, *vide* Romano.
Vrſo 114.174.181.189.266

Digitized by Google

C. PLINII CÆCILII *SECVNDI EPISTOLARVM Liber primus.

al. exempl. SECVNDI, viri conſularis, oratoriſque diſertiſſimi.

ARGVMENTVM.

Septitio Claro ſuum epiſtolarum opus dedicat, hortatu eius collectum: pluréſque promittit, ſi nec eum conſilij nec ſe obſequij pœniteat.

C. PLIN. SECVNDVS *SEPTITIO SVO S. 1

Al. SECVNDO.

FREQVENTER hortatus es vt epiſtolas, ſi quas paulo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicatémque. Collegi, non ſeruato temporis ordine: (neque enim hiſtoriam componebam) ſed vt quæque in manus venerat. Supereſt vt nec te conſilij, nec me pœniteat obſequij. Ita enim fiet vt eas quæ adhuc neglectæ iacent requiram: & ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

Argumentum.

Mittit librum ſuum, id eſt actionem pro Accia Variola (quam teſtatur ſcripſiſſe ad imitationem Demoſthenis) rogátque vt intendat limam & iudicium, conſilio eius in editione vſurus.

C. PL. *ARRIANO SVO S. 2

Al. ADRIANO. Al. ARRIO.

QVIA tardiorem aduentum tuum proſpicio, librum quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo. Hunc rogo ex conſuetudine tua &

legas & emendes: eo magis, quòd nihil antè peræquè eodem * ζήλῳ ſcripſiſſe videor. tentaui enim imitari Demoſthenem, ſemper tuum, Caluum, ſemper meum, figuris duntaxat orationis. Nam vim * tantorum virorũ pauci quos * æquus amauit, aſſequi poſſunt. Nec materia ipſa huic (vereor ne improbè dicam) æmulationi repugnauit. Erat enim propè * tota in contentione dicendi quod me longæ deſidiæ indormientem excitauit, ſi modò is ſum qui excitari poſſim. Nõ tamen omnino Marci noſtri * λημνίσκους fugimus, quoties * paululum itinere decedere non intempeſtiuis amœnitatibus admonebamur. acres enim eſſe, nõ triſtes, volebamus. Nec eſt quòd putes me ſub hac exceptione veniam poſtulare. immò, quò magis intendam limam tuam, * confitebor & ipſum me & contubernales ab editione non abhorrere: ſi modò tu fortaſſe * errori noſtro album calculum adieceris. Eſt enim planè aliquid edendum: atque vtinam hoc potiſſimum, quod paratum eſt: (audis deſidiæ votum) edendum autem ex pluribus cauſis: maximè quòd libelli quos emiſimus, dicuntur in manibus eſſe, quamuis iam gratiam nouitatis exuerint. niſi tamen auribus noſtris bibliopolæ blandiuntur. * Sed ſanè blandiantur, dum per hoc mendacium nobis ſtudia noſtra commendent. Vale.

al. eodem ſtylo. al. *eodemq́; ſtylo.* al. *tãtorum verb.* al. *tantam virorum* al. *æquus Iupiter amauit.* al. *quos æquus, aſſequi p.* al. poſt *vim tãtam verborum, ſequitur qui poſſum?* al. *tota poſita in cont.* al. τὰς λημν. *paulum* al. *confiteor Iuri* *Sed ſanè, dum*

Argumentum.

Caninium Ruſum municipem ſuum hortatur vt ſe monumentis literarum à mortalitate vindicet, omiſſa rerum vulgarium cura. Fuit enim ſtudioſus carminũ, præſertim quibus bellum Dacicum Traiani ſcribere orſus eſt.

C. PLI-

C. PLIN. CANINIO RVFO SVO S. 3

QVid agit Comum, tuæ meæque deliciæ? quid ſuburbanum amœniſſimum? quid illa porticus verna ſemper? Quid * πλατανὼν opaciſſimus? quid Euripus viridis & gemmeus? quid *ſubjectus & ſeruiens lacus? quid illa mollis & *tamen ſolida geſtatio? quid * balineum illud, quod plurimus ſol implet & circumit? quid triclinia * illa popularia? quid illa * paucorũ? quid popinæ? quid cubicula diurna nocturnáque? poſſidéntne te, & per vices partiuntur? An, vt ſolebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excurſionibus auocatis? ſi te poſſident, felix beatúſq; es: ſinminus, vnus ex multis. * Quin tu (tempus eſt enim) humiles & ſordidas curas aliis mandas? & ipſe te in alto iſto pinguíque ſeceſſu ſtudiis adſeris? Hoc ſit negotium tuum, hoc otium, hic labor, hæc quies: in his vigilia, in his etiam ſomnus reponatur. Effinge aliquid & excude, quod ſit perpetuò tuum. * nam reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit. Scio quem animum, quod horter ingenium: tu modò enitere vt tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris. Vale.

platanus opaciſſima?
ſubiectus ſeruiens
tam ſol.
balneum
illa vel p.p. vel illa pauc.
paucorum? quid cubic.
Quin tu comtemnis hum.
nam cum reliqua

Argumentum.

Laudata prius rerum copia in villis Pompeiæ Celerinæ ſocrus ſuæ & ſeruorum diligentia, inuitat illam ad ſua prædia.

C. PLIN. POMPEIÆ CELERINAE SOCRVI S. 4

QVantũ copiarũ in Ocriculano, in Narnienſi, in * Carſulano, in Peruſino tuo, in Nar-

nienſi verò etiam balineum, ex epiſtolis meis (nam iam tuis opus non eſt) vna illa breuis & vetus ſufficit. Non me hercule, tam mea ſunt quæ mea ſunt, quàm quæ tua. hoc tamen differunt, quòd ſolicitius & intentius tui me quàm mei excipiunt. Idem fortaſſe * eueniet tibi, ſiquando in noſtra diuerteris. quod velim facias: primùm vt perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, vt mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecurè ac propè negligenter expectant. Nam mitium dominorum apud ſeruos ipſa conſuetudine metus exoleſcit: nouitatibus excitantur, probaríque dominis per alios * magis quàm per ſeipſos laborant. Vale.

euenit

potius

Argumentum.

Mores ſubdolos & malos M. Reguli cauſidici Voconio per epiſtolam oſtendit. is enim poſt malos principes quorum temporibus vſus fuerat, cœpit timere ne Secundum, quem in cauſis agendis læſerat, iratum haberet: quare ambibat illius amicos vt eum reconciliarent. Erat enim, quum timebat, omnium timidiſſimus: quum audebat, audaciſſimus.

C. PLIN. VOCONIO ROMANO SVO S. 5

Vidiſtine quenquam Mar. Regulo timidiorem humiliorémque poſt Domitiani mortem? ſub quo non minora flagitia commiſerat quàm ſub Nerone, ſed tectiora. Cœpit vereri ne ſibi iraſcerer, nec fallebatur: iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte: adeò vt librum recitaret publicarétque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat,

Adiicit,

Adjicit, Vitelliana cicatrice ſtigmoſum. Agnoſcis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter quidem, vt dixerit ei Metius Carus, Quid tibi cum meis mortuis? nunquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum? quos ille ſub Nerone accuſauerat. Hæc me Regulus dolenter tuliſſe credebat: ideóque etiam quum recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiſcebatur quàm capitaliter ipſum me apud centumuiros laceſſiſſet. Aderam * Arionillæ Timonis vxori, rogatu Aruleni Ruſtici. Regulus contrà. Nitebamur [nos] in parte cauſæ ſententia * Metij Modeſti, optimi viri: is tunc in exilio erat, à Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, Quæro (inquit) Secunde, quid de Modeſto ſentias. * Vides quod periculum, ſi reſpondiſſem, bene: quod flagitium, ſi malè. Non poſſum dicere aliud tunc mihi quàm deos adfuiſſe. Reſpondebo, inquam, quid ſentiam, ſi de hoc cẽtumuiri iudicaturi ſunt. Rurſus ille, Quæro quid de Modeſto ſentias. Iterum ego, Solebant teſtes in reos, nõ in damnatos, interrogari. Tertiò ille, Non iam quid de Modeſto, ſed quid de pietate Modeſti * ſentias. Quæris, inquam, quid ſentiam? At ego, ne interrogare quidem fas puto de quo pronunciatũ eſt. Conticuit: me laus & gratulatio ſequuta eſt, quod nec famam meam aliquo reſponſo, vtili fortaſſe, inhoneſto tamen, læſeram: nec me laqueis tam inſidioſæ interrogationis inuolueram. Nunc ergo conſcientia exterritus apprehendit Cæcilium Celerem: mox Fabium Iuſtum rogat, me ſibi reconcilient. Nec contentus, peruenit ad Spurinnam. huic ſuppliciter (vt eſt quum timet abiectiſſimus.) * Rogo manè videas Pliniũ domi:

Arrionillæ

Vectij al. *Metti.*

Vide

ſentias. *quæro.*

Nec ſi cõt. al. *Nec hic vt Rogo, inquit. manè vid.*

Digitized by Google

perferre ſed planè manè (neque enim diutius * ferre ſoli-
citudinem poſſum) & quoquo modo efficias ne
ait, Spu- mihi iraſcatur. Euigilaueram. Nuntius * à Spu-
rinna rinna, Venio ad te. Imò ego ad te. Coimus in
porticum Liuiæ. Quum alter ad alterum tende-
remus. Exponit Reguli mandata, addit preces
ſuas, vt decebat optimum virum pro diſſimilli-
Parce. Cui mo, *Parce, inquiens. Cui ego, Diſpicies ipſe
quid renuntiandum Regulo putes. te decipi à
me non oportet. Expecto Mauricum(nondum e-
nim ab exilio venerat) ideo nihil alterutram in
partem reſpõdere tibi poſſum, facturus quicquid
ille decreuerit. Illum enim eſſe huius conſilij
ducem, me comitem, decet. Paucos poſt dies ipſe
iudicio me Regulus conuenit in prætoris * officio illuc
me perſequutus, ſecretum petit. Ait timere ſe ne
animo meo penitus hæreret quod in centumui-
rali iudicio aliquando dixiſſet, quum reſpõderet
& cui non mihi & Satrio Rufo, *Satrius, * cui eſt cum Cice-*
eſt *rone æmulatio, & qui * contentus non eſt eloquentiâ*
contentus *ſeculi noſtri.* Reſpondi, nunc me intelligere
eſt potius malignè dictum, quia ipſe confiteretur, cæterùm
honorificũ, * potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim, in-
fuiſſe exi- quam, mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum cõ-
ſtimare. tentus eloquẽtia ſeculi noſtri. Nam ſtultiſſimum
credo, ad imitandum non optima quæque propo-
nere. Sed tu, qui huius iudicij meminiſti, cur illius
oblitus es in quo me interrogaſti quid de Metij
Modeſti pietate ſentirem? Expalluit notabiliter,
quamuis palleat ſemper. Hæſitabundus inquit,
Interrogaui, non vt tibi nocerem, ſed vt Mode-
ſto. Vide hominis crudelitatem, qui ſe non diſ-
ſimulet exuli nocere voluiſſe. Subiunxit egregiã
cauſam. Scripſit, inquit, in epiſtola quadam quæ
apud

apud Domitianum recitata eſt, Regulus omnium
bipedum nequiſſimus. quod quidem Modeſtus
veriſſimè ſcripſerat. Hic ferè nobis ſermonis ter-
minus. neque enim volui progredi longius, vt
mihi omnia libera ſeruarem dum Mauricus * ve- *venerit*
nit. Nec me præterit eſſe Regulum * δυσκαθαίρε- ἀυθαίρετον
τον. eſt enim locuples, factioſus, curatur à multis,
timetur à pluribus, quod plerunque fortius amo-
re eſt. poteſt tamen fieri vt hæc concuſſa laban-
tur. nam gratia malorum tam infida eſt quàm i-
pſi. Verùm, vt idem ſæpius dicam, expecto Mau-
ricum. vir eſt grauis, prudens, multis experimẽ-
tis eruditus, & qui futura poſſit ex præteritis pro-
uidere: mihi & tentandi aliquid & quieſcendi
illo autore ratio conſtabit. Hæc tibi ſcripſi, quia
æquum erat te pro amore mutuo non ſolùm om-
nia mea facta dictáque verumetiam conſilia co-
gnoſcere. Vale.

Argumentum.

*Tacitum, ſcriptorem grauiſſimum ſibique arctiſſi-
ma familiaritate coniunctum, monet in ſyluis exemplo
ſuo poſſe & ſtudere & venari commodè: verùm ab
hac opinione multum receſſit Quintilianus qui libro de-
cimo penitus tale ſtudendi genus improbat & rationibus
confutat. Cui ſententiæ Tacitus accedens, epiſtolam re-
ſcripſit quæ in hac volumine extat, non poſſe ſimul Dia-
næ & Mineruæ operam dare.*

C. PLIN. CORNELIO TA- 6
CITO SVO S.

RIdebis, & licet rideas. Ego Plinius ille quem
noſti, apros tres, & quidem pulcherrimos,
cepi. Ipſe? inquis. Ipſe: non tamen vt omnino
ab inertia mea & quiete diſcederẽ. ad retia ſede-

bam : erant in proximo, non venabulum aut lan-
pugillaris cea, ſed ſtylus & * pugillares. meditabar aliquid
ſcribendi enotabámque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen
animus . ceras reportarem. Non eſt quòd contemnas hoc
al. hac agi- * ſtudendi genus. Mirũ eſt vt animus *agitatione
tatione. al. motuque corporis excitetur. * Iam vndique ſyl-
à cogitat. uæ & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium quod
Nam Venationi datur, magna cogitationis incitamen-
ta ſunt. Proinde quum venabere, ' licebit, autore
licet me, vt panarium & lagunculam, ſic etiam * pugil-
pugillarem lares feras: experieris non Dianam magis mon-
tibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

Argumentum.

*Roganti Octauio vt vellet adeſſe Gallo contra Bæti-
cos, pollicetur ſaltem ab aduocatione Bæticorum ſe de-
ſtitutum, quos etiam cum ſuo periculo ſæpe iuuiſſet: &
in fine petit ſibi fieri copiam carminum quæ Octauius
componebat. extat enim epiſtola lib. 2. qua conatur O-
ctauij verſus publicari.*

C. PLIN. OCTAVIO RVFO SVO S. 7

VIde in quo me faſtigio collocaris, quum mi-
hi idem poteſtatis idémque regni dederis,
quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpon-
dere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi,
præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra
vnum hominem aduocationem: ita nec fidei no-
ſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, ad-
eſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot la-
boribus, tot etiam periculis meis aliquando de-
uinxe-

pinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, éligam *alterutrū* id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optimus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis àgere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præteriit quod minimè prætereundum fuit, accepiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certamen habent. Vale. *certandum*

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quod in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro illius arbitrio ſit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO. S. 8

PEropportunè mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego idipſum deſtinaſſem,

Digitized by Google

bam: erant in proximo, non venabulum aut lancea, ſed ſtylus & * pugillares. meditabar aliquid enotabámque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non eſt quòd contemnas hoc * ſtudendi genus. Mirū eſt vt animus *agitatione motuque corporis excitetur. * Iam vndique ſyluæ & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium quod Venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde quum venabere, * licebit, autore me, vt panarium & laguncuſam, ſic etiam * pugillares feras: experieris non Dianam magis montibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

pugillaris | *ſcribendi* | *animus* | al. *hac agitatione.* al. *à cogitat.* | *Nam* | *licet* | *pugillarem*

Argumentum.

Roganti Octauio vt vellet adeſſe Gallo contra Baticos, pollicetur ſaltem ab aduocatione Baticorum ſe deſtitutum, quos etiam cum ſuo periculo ſæpe iuuiſſet: & in fine petit ſibi fieri copiam carminum quæ Octauius componebat. extat enim epiſtola lib. 2. qua conatur Octauij verſus publicari.

C. PLIN. OCTAVIO RVFO ſvo s. 7

VIde in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem poteſtatis idémque regni dederis, quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra vnum hominem aduocationem: ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, adeſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxe-

uinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, eligam *alterutrũ* id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optumus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis àgere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præteriit quod minimè prætereundum fuit, accepiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certamen habent. Vale. *certandum*

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quod in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro illius arbitrio ſit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO. S. 8

PEropportunè mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego idipſum deſtinaſſem.

bam : erant in proximo, non venabulum aut lancea, ſed ſtylus & * pugillares. meditabar aliquid enotabámque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non eſt quòd contemnas hoc * ſtudendi genus. Mirū eſt vt animus *agitatione motúque corporis excitetur. * Iam vndique ſyluæ & ſolitudo, ipſúmque illud ſilentium quod Venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde quum venabere, * licebit, autore me, vt panarium & lagunculam, ſic etiam * pugillares feras : experieris non Dianam magis montibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

pugillaris *ſcribendi* *animus* . al. *hac agitatione*. al. *à cogitat*. *Nam* *licet* *pugillarem*

Argumentum.

Roganti Octauio vt vellet adeſſe Gallo contra Bæticos, pollicetur ſaltem ab aduocatione Bæticorum ſe deſtitutum, quos etiam cum ſuo periculo ſæpe iuuiſſet: & in fine petit ſibi fieri copiam carminum quæ Octauius componebat. extat enim epiſtola lib. 2. qua conatur Octauij verſus publicari.

C. PLIN. OCTAVIO RVFO SVO S. 7

VIde in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem poteſtatis idémque regni dederis, quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra vnum hominem aduocationem : ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, adeſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxe-

uinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, éligam id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optimus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo, *alterutrũ*

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis ágere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præteriit quod minimè prætereundum fuit, accepiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certamen habent. Vale. *certandum*

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quod in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro illius arbitrio ſit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO. S. 8

PEropportunè mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego idipſum deſtinaſſem,

bam: erant in proximo, non venabulum aut lancea, *pugillaris* ſed ſtylus & * pugillares. meditabar aliquid *ſcribendi* enotabámque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen *animus* ceras reportarem. Non eſt quòd contemnas hoc *al. hac agitatione. al. à cogitat.* * ſtudendi genus. Mirũ eſt vt animus *agitatione motuque corporis excitetur. * Iam vndique ſyluæ & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium quod *Nam* Venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde quum venabere, * licebit, autore *licet* me, vt panarium & laguncuſam, ſic etiam * pugil- *pugillarem* lares feras: experieris non Dianam magis montibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

Argumentum.

Roganti Octauio vt vellet adeſſe Gallo contra Baticos, pollicetur ſaltem ab aduocatione Baticorum ſe deſtitutum, quos etiam cum ſuo periculo ſæpe iuuiſſet: & in fine petit ſibi fieri copiam carminum quæ Octauius componebat. extat enim epiſtola lib. 2. qua conatur Octauij verſus publicari.

C. PLIN. OCTAVIO RVFO ſVO S. 7

VIde in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem poteſtatis idémque regni dederis, quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra vnum hominem aduocationem: ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, adeſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxe-

uinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, éligam *alterutrũ* id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optimus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἠ' καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis ágere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præteriit quod minimè prætereundum fuit, accepiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certamen habent. Vale. *certandum*

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quòd in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro illius arbitrio ſit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO. S. 8

PEropportunè mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego idipſum deſtinaſſem,

bam: erant in proximo, non venabulum aut lan-
pugillaris cea, ſed ſtylus & * pugillares. meditabar aliquid
ſcribendi enotabámque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen
animus ceras reportarem. Non eſt quòd contemnas hoc
al. hac agi- * ſtudendi genus. Mirũ eſt vt animus *agitatione
tatione. al. motuque corporis excitetur. * Iam vndique ſyl-
à cogitat. uæ & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium quod
Nam Venationi datur, magna cogitationis incitamen-
ta ſunt. Proinde quum venabere, * licebit, autore
licet me, vt panarium & lagunculam, ſic etiam * pugil-
pugillarem lares feras: experieris non Dianam magis mon-
tibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

Argumentum.

Roganti Octauio vt vellet adeſſe Gallo contra Bæticos, pollicetur ſaltem ab aduocatione Bæticorum ſe deſtitutum, quos etiam cum ſuo periculo ſæpe iuuiſſet: & in fine petit ſibi fieri copiam carminum quæ Octauius componebat. extat enim epiſtola lib. 2. qua conatur Octauij verſus publicari.

C. PLIN. OCTAVIO RVFO SVO S. 7

VIde in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem poteſtatis idémque regni dederis, quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra vnum hominem aduocationem: ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, adeſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxe-

Digitized by Google

uinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, eligam *alterutrū* id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optimus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis àgere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præteriit quod minimè prætereundum fuit, acceperiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certa- *certandum* men habent. Vale.

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quòd in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro illius arbitrio ſit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO. S. 8

PEropportunè mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego idipſum deſtinaſſem,

Addidiſti ergo calcaria ſponte currenti, paritérque & tibi veniã recuſandi laboris, & mihi exigendi verecundiam ſuſtuliſti. Nam nec me timidè vti decet eo quod oblatum eſt: nec te grauari quod depopoſciſti. nec eſt tamen quòd ab homine deſidioſo aliquid noui operis expectes. Petiturus ſum enim vt rurſus vaces ſermoni quem apud municipes meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te iam quædã *adnotaſſe, ſed generaliter, ideo nunc rogo vt non tantùm vniuerſitati eius attendas, verumetiam particulas qua ſoles lima perſequaris. Erit enim & poſt emendationem liberum nobis vel publicare vel continere. Quinimò fortaſſe hanc ipſam cunctationem noſtram in alterutram ſententiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione,* dum ſæpius retractat, inueniet: aut dignum, dum idipſum experitur, efficiet. Quanquam huius cunctationis meæ cauſæ non tam in ſcriptis quàm in ipſo materiæ genere conſiſtunt. eſt enim paulo quaſi gloriosius & *elatius. Onerabit hoc modeſtiam noſtram, etiamſi ſtylus ipſe *fuerat preſſus demiſſúſque, propterea, quòd cogimur cùm de munificentia parentum noſtrorum, tum de noſtra diſputare. Anceps hic & lubricus locus eſt, etiam quum illi neceſſitas lenocinetur. Etenim ſi alienæ quoque laudes parũ æquis auribus accipi ſolent, quàm difficile eſt obtinere ne moleſta videatur oratio de ſe aut de ſuis diſſerentis? Nam cùm ipſi honeſtati tum aliquanto magis gloriæ eius prædicationique inuidemus: atque ea demum rectè facta minus detorquemus, & carpimus quæ in obſcuritate & ſilentio reponuntur. Qua ex cauſa ſæpe ipſe * mecum,

notaſſe. | *editione opus, dum ſæp.* | *latius al. lautius.* | *fuerit.* | *mecũ tractaui nob.*

eum, nobíſne tantùm, quicquid illud eſt, compoſuiſſe, an & aliis debeamus, vt nobis. Admonet iſtud quoque, quòd pleraque quæ ſunt agendæ rei neceſſaria, eadem peracta nec vtilitatem parem nec gratiam retinent. Ac, ne longius exempla reperamus, * quid vtilius fuit quàm munificētiæ rationem etiam ſtylo proſequi? Per hoc enim aſſequebamur primùm, vt honeſtis cogitationibus immoraremur: deinde vt pulchritudinem illarum longiore * tractatu peruideremus: poſtremò vt ſubitæ largitionis comitem pœnitentiam caueremus. Naſcebatur ex his * exercitatio quædam contēnendæ pecuniæ. nam quum omnes homines ad cuſtodiā eius natura reſtrinxerit, nos contrà multum ac diu penſitatus amor liberalitatis communibus auaritiæ vinculis eximebat: tantóque laudabilior munificentia noſtra fore videbatur, quòd ad illam non impetu quodam ſed conſilio trahebamur. Accedebat his cauſis, quòd non ludos aut gladiatores, ſed annuos ſumptus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porrò & aurium voluptates adeò non egent commendatione, vt non tam incitari debeant oratione quàm reprimi. Vt verò aliquis libenter educationis tædium laborémque ſuſcipiat, non præmiis modò, verùm etiam exquiſitis adhortationibus impetrandū eſt. Nam ſi Medici ſalubres, * ſed voluptate carentes cibos blandioribus alloquiis proſequuntur, quanto magis decuit publicè conſulentem, vtiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? Præſertim quum enitendum haberemus vt quod parentibus * datur, & orbis probaretur, honorémque paucorum cæteri patien-

quid fuerit vtilius quā

tractu prouideremus al. *produceremus.*

excitatio.

ſed voluptatis par ū habentes. al. *ſed voluptatis parentes.*

al. *dabatur etiam nobis.*

al. *ſectarent omnimitarētur* ... al. *rarētur*. al. *imitarētur*

ter * expectarent & mererentur. Sed vt tunc cōmunibus magis commodis quàm priuatæ iactantiæ ſtudebamus, quum intentionem effectúmque muneris noſtri vellemus intelligi, ita nunc in ratione edendi veremur ne fortè non aliorum vtilitatibus ſed propriæ laudi ſeruiſſe videamur. Præterea meminimus, quanto maiore animo honeſtatis fructus in conſcientia quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti, debet: nec ſi caſu * aliquo non ſequatur, idcirco *quod gloriam non meruit, minus pulchrum eſt, * ſi verò qui benefacta ſua verbis adornant, non ideo prædicare quia fecerint, ſed vt prædicarent feciſſe creduntur. Sic, quod magnificum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente, vaneſcit. Homines enim quum rem deſtruere non poſſunt, iactationem eius inceſſunt: ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum: ſi laudanda, * quòd non ſileas, ipſe culparis. Me verò peculiaris quædam impedit ratio. Etenim hunc ipſum ſermonem non apud populum ſed apud decuriones habui: nec in propatulo, ſed in curia. Vereor ergo * vt ſit ſatis congruens, quum in dicendo aſſentationem vulgi acclamationémque defugerim, nunc eadem illa editione ſectari: quúmque plebem ipſam cui conſulebatur, limine curiæ parietibúſque diſcreuerim, ne quam in ſpeciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere noſtro nihil pertinet præter exemplum, velut obuia oſtentatione conquirere. Habes cunctationis meæ cauſas: obſequar tamen conſilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione ſufficit. Vale.

aliqua. *quod gloriā meruit* *Hi verò.* *quòd non ſileas ipſe, culpatur.* *ne ſit,*

Argumentum.

Minutium Fundanum hortatur ad ſeceſſum & ſtudium,

Digitized by Google

diam, cùm in vrbe occupati ſint homines rebus inanibus, ruri nihil audiant quod audiſſe pœniteat.

C. PLIN. MINVTIO FVNDANO SVO. S. 9.

Mirum eſt quàm ſingulis diebus in vrbe ratio
aut conſtet aut conſtare videatur, pluribus
* cunctíſque non conſtet. Nam ſiquidem interro- *iunctiſque.*
ges, Hodie quid egiſti? reſpondeat, Officio togæ
virilis interfui, ſponſalia aut nuptias frequen-
taui: ille me ad ſignandum teſtamentum, ille in
aduocationem, ille in conſilium rogauit. * Hæc *Ita hæc.*
quo die feceris, neceſſaria: eadem, ſi quotidie fe-
ciſſe te reputes, inania videntur, multo magis quũ
ſeceſſeris. Tunc enim ſubit recordatio, quot dies
quã frigidis rebus * abſumpſi. Quod euenit mihi *abſumpſeris.*
poſtquam in Laurentino meo aut lego aliquid,
aut ſcribo, aut etiam corpori vaco, cuius fulturis
animus ſuſtinetur. Nihil audio quod audiſſe, ni-
hil dico quod dixiſſe pœniteat, nemo * me apud *apud me q.*
quenquam ſiniſtris ſermonibus carpit: neminem
ipſe reprehendo, niſi * vnum me, quum parum *tum me.*
commodè ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolici-
tor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantùm
& cum libellis loquor. O * rectam ſyncerámque *regiam.*
vitam, ô dulce otium, honeſtúmque, ac penè om-
ni negotio pulchrius: ô mare, ô littus, verum ſe-
cretúmque μουσεῖον, quàm multa inuenitis, quàm
multa dictatis. Proinde tu quoque ſtrepitum i-
ſtum inanémque diſcurſum, & multum ineptos
labores, vt primùm fuerit occaſio, relinque, téque
ſtudiis vel otio trade. * Satius eſt enim, vt Atti- *Sanctius.*
lius noſter eruditiſſimè ſimul & facetiſſimè di-
xit, otioſum eſſe, quàm nihil agere. Vale.

Argumentum.

Duo intendit in hac epiſtola Secundus. Euphratem philoſophum laudare à doctrina & humanitate: & Atrio Clementi perſuadere vt quamprimùm in vrbem veniat, ſéque Euphratis præceptis expoliendum tradat. Eſt inſuper neſcio quod tertium, vbi conqueritur non licere ſibi occupatiſſimo circa quæſturam ærarij eadem facere.

ARRIO. al. ATTIO.

C. PLIN. * ATRIO CLEMENTI SVO S. 10

SI quando vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maximè floret. multa claráque exempla ſunt. ſuffecerit vnum Euphrates Philoſophus. Hunc ego in Syria, quum adoleſcentulus militarem, penitus & domi inſpexi, amaríque ab eo laboraui, etſi non erat laborandum. Eſt enim obuius & expoſitus, plenúſque humanitate quam præcipit. Atque vtinam * ſic ipſe quam ſpem tunc ille de me concepit impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit, * aut ego nunc illas miror, quia magis intelligo: quanquam ne nūc quidē ſatis intelligo. Vt enim de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare, ita niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate ſic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant & afficiant. Diſputat ſubtiliter, grauiter, ornatè: frequenter etiam * Platonicam illam ſublimitatem & latitudinem effingit. Sermo eſt copioſus & varius: dulcis in primis, & qui repugnantes: quoque ducat & impellat. Ad hoc, * proceritas corporis, decora facies, demiſſus capillus,

ipſe ſpem quam de me conc. — *at ego* — *Platonis ille* — *hac proc.*

pillus, ingens & cana barba. Quæ licèt fortui-
ta & inania putentur, illi tamen plurimum ve-
nerationis acquirunt. Nullus horror in * cultu, *vultu*
nulla triſtitia, multum ſeueritatis: reuerearis,
occurſum non reformides. Vitæ ſanctitas ſum-
ma, comitas par. inſectatur vitia, non homines:
nec caſtigat errantis, ſed emendat. Sequaris mo-
nentem attentus & pendens: & * perſuadere ti- *perſuaderi*
bi, etiam quum perſuaſerit, cupias. Iam verò li-
beri tres, duo mares, quos diligentiſſimè inſti-
tuit. Socer Pompeius Iulianus, * cùm cætera vita *cùm etiam.*
tum vel hoc vno magnus & clarus, quòd ipſe *reliqua v.*
prouinciæ * princeps hunc inter altiſſimas condi- *Pr. inter*
tiones generum non honoribus principem ſed
ſapientia elegit. Quanquam quid ego plura de
viro, quo mihi frui non licet? An vt magis an-
gar? quod non licet. Nam diſtringor officio vt
maximo, ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali,
ſubnoto libellos, conficio tabulas: ſcribo plu-i-
mas, ſed illiteratiſſimas literas. Soleo nonnun-
quam (nam idipſum * quandoque contingit) de *aliquando.*
his occupationibus apud Euphratem quæri. Ille
me conſolatur. affirmat etiam eſſe hanc philoſo-
phiæ, & quidem pulcherrimam partem, agere ne-
gotium publicum cognoſcere, iudicare, promere
& exercere iuſtitiam, quæque ipſi doceant, in vſu
habere, mihi tamen hoc vnum non perſuadet,
ſatius eſſe iſta facere quàm cum illo dies totos
audiendo diſcendóque conſumere. Quo magis
te, cui vacat, hortor, quum in vrbem proximè ve-
neris (venias autem ob hoc maturius) illi te ex-
poliendum limandúmque permittas. Neque e-
nim ego (vt multi) inuideo aliis bonum quo ipſe
careo: ſed contrà ſenſum quendam voluptatém-

que percipio, ſi ea quæ mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

Argumentum.

Conqueritur familiariter de Fabio Iuſto, quòd tamdiu nihil ſcriberet.

C. PLIN. FABIO IVSTO SVO S. 11.

OLIM nullas mihi epiſtolas mittis. Nihil eſt, (inquis) quod ſcribam. At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe quod ſcribas: vel ſolum illud, vnde incipere priores ſolebant, *Si vales, bene eſt, ego valeo.* Hoc mihi ſufficit. * eſt enim maximum, Ludere me putas: ſeriò peto. Fac ſciam quid agas: quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

éſtque mihi max. putas? ſeriò

Argumentum.

Corellij Rufi voluntarium obitum, propter longam & intolerandam pedum ægritudinem, in ſinu amici Caleſtrij deflet: ſéque ideo maximè affligi teſtatur, quòd amiſerit vitæ ſuæ teſtem, rectorem & magiſtrum.

C. PLIN. CALESTRIO TVRONI SVO S. 12.

IActuram grauiſſimam * feci, ſi iactura dicenda eſt tanti viri amiſſio. deceſſit Corellius Rufus, & quidem ſponte, quod dolorem meum exulcerat. Eſt enim luctuoſiſſimum genus mortis, quæ non ex natura, nec fatalis videtur. Nam vtcunque in illis qui morbo finiuntur, magnum ex ipſa neceſſitate ſolatium eſt: in iis verò quos accerſita mors aufert, * hic inſanabilis dolor eſt, quòd creduntur potuiſſe diu viuere. Corellium

ſero

hinc

quidem ſumma ratio, quæ ſapientibus pro neceſſitate eſt, ad hoc conſilium compulit: quanquam plurimas viuendi cauſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam autoritatem: præterea filiam, vxorem, nepotem, ſorores, intérque tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, vt hæc tanta pretia viuendi mortis rationibus, vincerentur. Tertio & triceſimo anno (vt ipſum prædicantem audiebam) pedum dolore correptus eſt. Patrius hic illi. nam plerunque morbi quoque per ſucceſſiones quaſdam, vt alia, traduntur. Hunc abſtinentia, * ſanctitate, quoad viridis ætas, vicit & fregit: nouiſſimè cum ſenectute ingraueſcentem, viribus animi ſuſtinebat. Quum quidem incredibiles cruciatus & indigniſſima tormenta pateretur (iam enim dolor non pedibus ſolis, vt prius, inſidebat, ſed omnia membra peruagabatur) veni ad eum Domitiani temporibus, in ſuburbano iacentem. Serui e cubiculo receſſerunt. habebat enim hoc moris, quoties intraſſet fidelior amicus: quin etiam vxor (quanquam omnis ſecreti capaciſſima) digrediebatur. Circumtulit oculos, &, Cur (inquit) me putas hos tantos dolores tamdiu ſuſtinere? vt ſcilicet iſti latroni vel vno die ſuperſim. Dediſſes huic animo par corpus, feciſſet quod optabat. Affuit tamen Deus voto, cuius ille compos, vt iam ſecurus libérque moriturus, multa illa vitæ, ſed minora, retinacula abrupit. Increuerat valetudo, quam temperantia mitigare tentauit, perſeuerantem conſtantia fugit. Iam dies alter, tertius, quartus, abſtinebat cibo. Miſit ad me vxor eius Hiſpulla communem ami-

* *ſanctitatéque viridis ætas.*

cum C. Geminium cum triſtiſſimo nuntio, deſtinaſſe Corellium mori: nec aut ſuis aut filiæ precibus flecti; ſolum ſupereſſe me, à quo reuocari poſſet ad vitam. Cucurri: perueneram in proximum, quum mihi ab eadem Hiſpulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum: tam obſtinatè magis ac magis induruiſſe. Dixerat ſanè Medico admonenti cibum, Κέκρικα. quæ vox quantum admirationis in animo meo, tantum deſiderij reliquit. Cogito quo amico, quo viro caream. Impleuit quidem annum ſeptimum & ſexageſimum, quæ ætas etiam robuſtiſſimis ſatis longa eſt. Scio, euaſit perpetuam valetudinem: ſcio, deceſſit ſuperſtitibus ſuis, florente Republ. quæ illi omnibus ſuis charior erat: & hoc ſcio. ego tamen, tanquam & iuuenis & fortiſſimi morte doleo: doleo autem (licèt me imbecillum putes) meo nomine. amiſi enim, amiſi vitæ meæ teſtem, rectorem, magiſtrum. in ſumma dicam quod recenti dolore contubernali meo Caluiſio dixi, Vereor ne negligentius viuam. Proinde adhibe ſolatia mihi: non hæc. Senex erat, Infirmus erat (hæc enim noui) ſed noua aliqua, ſed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, ſponte ſuccurrunt, ſed tanto dolore ſuperantur. Vale.

Argumentum.

Laudet ſua tempora, quibus ingenia longè præferebantur: ſed auditorum ignauiam notabiliter taxat: ſe verò aſſerit omnibus recitationibus adfuiſſe: inde tardius quàm decreuerat in vrbe reſtitiſſe.

C. PLIN.

C. PLIN. SOCIO. SENECIONI SVO S. 13

Magnum prouentum poëtarum annus hic attulit. Toto menſe Aprili nullus ferè dies quo non recitaret aliquis. Iuuat me quòd vigent ſtudia, proferunt ſe ingenia hominum & oſtentant: tametſi ad audiendum pigrè * coitur, pleríque in ſtationibus ſedent, tempúſque audiendis fabulis conterunt, ac ſubinde ſibi nuntiari iubent an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum: tum demum, ac tunc quoque lentè cunctantérque veniunt: nec tamen permanent, ſed ante finem recedunt, alij diſſimulanter & furtim, alij ſimpliciter & liberè. At hercule memoria parentum Claudium Cæſarem ferunt quum in palatio ſpatiaretur, audiſſétque clamorē, cauſam requiſiſſe: quúmque dictum eſſet recitare Nonianum, ſubitum recitanti inopinatúmque veniſſe. Nunc otioſiſſimus quiſque, multò antè rogatus, & identidem admonitus, aut non venit, aut, ſi venit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe. Sed tanto magis laudandi probandíque ſunt quos à ſcribendi recitandíq; ſtudio hæc * auditorum vel deſidia vel ſuperbia non retardat. Equidem propè nemini defui: erant ſanè plerique amici. neque enim quiſquam eſt ferè * qui amet ſtudia, vt non ſimul & nos amet. His ex cauſis longius quā deſtinaueram, tempus in vrbe conſumpſi. Poſſum iam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus affui, non auditor fuiſſe ſed creditor. Nam vt in cæteris rebus, ita in audiendi

cogitur.

auditorum deſidia.

qui nō nos amet, vt ſtudia non ſimulet. al. qui nos amet, ne ſtudia vel nō ſimulet.

officio perit gratia, ſi repoſcatur. Vale.

Argumentum.

Maurico ſuadet vt filiam fratris deſpondeat Aciliano, iuueni formoſo & honeſtiſſimo, quem à parentum ſplendore commendat, & honores geſsiſſe, opibúſque abundare, præter virtutes, aſſirmat.

C. PLIN. IVNIO MAVRICO ſVO S. 14

PEtis vt fratris tui filiæ proſpiciam maritum: quod meritò mihi potiſſimum iniungis. ſcis enim quantopere ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerímque. quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus vt laudandus videret, effecerit. Nihil eſt quod à te mandari mihi aut maius aut gratius, nihil quod honeſtius à me ſuſcipi poſſit, quàm vt eligam iuuenem ex quo naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat. Qui quidem diu quærendus fuiſſet, niſi paratus & quaſi prouiſus eſſet
Æmilianus. Minutius * Acilianus: qui me vt iuuenis iuuenẽ (eſt enim minor pauculis annis) familiariſſimè diligit, reuereretur vt ſenem. nam ita à me formari & inſtitui cupit vt ego à vobis ſolebam. Patria eſt ei Brixia, ex illa noſtra Italia, quæ
& frug. antiqua retinet. multum adhuc verecundiæ, * frugalitatis, atque etiam ruſticitatis antiquæ retinet ac ſeruat. Pater Minutius Macrinus, equeſtris ordinis prin-
allectus enim. ceps, quia nihil altius voluit, * allectus à Diuo Veſpaſiano inter prætorios, honeſtam quietem
Serranam procul à me mun. huic noſtræ, ambitioni dicam an dignitati? conſtantiſſimè prætulit. Habet auiam maternam * Serranam Proculam, è municipio Patauino.

Noſti

Noſti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque Seueritatis exemplum eſt. Contigit & auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè ſingulari. In ſumma nihil erit in domo tota quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano verò ipſi plurimum vigoris & induſtriæ: quanquam in maxima verecundia. Quæſturam, tribunatum, præturam honeſtiſſimè percurrit, ac iam pro ſe tibi neceſſitatem ambiendi remiſit. Eſt illi facies liberalis, multo ſanguine, multo robore ſuffuſa. eſt ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam ſenatorius decor. Quæ ego nequaquam arbitror negligenda. debet enim hoc caſtitati * puellarum, quaſi præmium dari. Neſcio an adiiciam, eſſe patri eius amplas facultates. nam cùm imaginor vos quibus quærimus generum, ſilendum de facultatibus puto: quum publicos mores atque etiam leges ciuitatis intueor, quæ vel in primis cenſus hominum ſpectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum videtur. Et ſanè de poſteris, & his pluribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus. Tu fortaſſe me putes indulſiſſe amori meo, ſupráque iſta quàm res patitur ſuſtuliſſe: at ego fide mea ſpondeo futurum vt omnia longè ampliora quàm à me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adoleſcentem ardentiſſimè, ſicut meretur: ſed hoc ipſum amantis eſt, non onerare eum laudibus. Vale.

* *puellari.*

Argumentum.

Septitius Clarus promiſerat ſe venturum ad cœnam. fidémque feſellerat. Secundus itaque enumerat paratos

cibos, eúmque in ius damni dati vocat.

BRVTIO. S.

C. PLIN. * SEPTITIO. CLARO SVO S. 15

HEus tu, promittis ad cœnam, nec venis. dicitur ius, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. Paratæ erãt laƈtucæ ſingulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulſo &. * niue. (nam hanc quoque computabis, immò hanc in primis quæ perit in ferculo) oliuæ Bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audiſſes comœdum, vel leƈtorem, vel lyriſten, vel, (quæ mea liberalitas) omnes. at tu apud neſcio quem, oſtrea, vuluas, * echinos, Gaditana maluiſti. Dabis pœnas, non dico quas. durè feciſti. inuidiſti, neſcio an tibi: certè mihi, ſed tamen & tibi. Quantum nos luſiſſemus, riſiſſemus, ſtuduiſſemus. Potes apparatius cœnare apud multos: nuſquam hilarius, ſimplicius, incautius: in ſumma, experire. Et niſi poſtea te aliis potius excuſaueris, mihi ſemper excuſa. Vale.

iure.

Echinos Gaditanos maluiſti.

Argumentum.

Erutium Clarum hortatur legere Pompeij Saturnini ſcripta: cuius acumen in cauſis agendis, & ſplendorem in hiſtoriis; more ſuo (id eſt amiciſſimè) commendat: verſuum leporem admiratur, & epiſtolas vxoris eius vetuſtatem redolentes exoſculatur.

SEPTITIO CLARO.

C. PLINIVS * EVRICIO SVO S. 16

AMabam Pompeium Saturninum, hunc dico noſtrum, laudabámque eius ingenium, etiam antequàm ſcirem quàm varium, quàm flexibile, quàm

quàm multiplex eſſet: nunc verò totum me tenet, habet, poſſidétque. Audiui cauſas * agentem *cauſas quaſdam* acriter & ardenter, nec minus politè & ornatè, ſiue meditata ſiue ſubita proferret. Adſunt * a- *ag.* ptæ crebræque ſententiæ, grauis & decora con- *acuta* ſtructio, ſonantia verba & antiqua. Omnia hæc mirè placent: cum impetu quodam & † fulmine *flumine* † præuehuntur: placent ſi retractentur. Senties *peruehuntur.* quod ego, quum orationes eius in manus ſumpſeris, quas facilè cuilibet veterum, quorum eſt æmulus, comparabis. Idem tamen in hiſtoria [tibi] magis ſatisfaciet vel breuitate, vel luce, vel ſuauitate, vel ſplendore, etiam & ſublimitate narrandi. Nam in concionibus † eadem quæ in *idem qui in orat. eſt:* orationibus vis eſt: preſſior tamen, & circumſcriptior, & adductior. Præterea facit verſus quales *preſſior tãtum* Catullus [meus] aut Caluus. quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit, ſanè, ſed data opera † molliuſculos leniuſculóſque, *mollius leniúſque* duriuſculos quoſdam: & hoc, quaſi Catullus [meus] aut Caluus. Legit mihi nuper epiſtolas quas vxoris eſſe dicebat, Plautum vel Terentium metro ſolutum legi credidi. quæ ſiue vxoris ſunt, vt affirmat, ſiue ipſius, vt negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa componat, aut vxoré quam virginem accepit, tam doctam politámque reddiderit. Eſt ergo mecum per diem totum: eundẽ antequam ſcribam, eundem quum ſcripſi, eundem etiam quum † remittor, non tanquam eun- *remitto* dem lego. Quod te quoque vt facias & hortor & moneo: neque [enim] debet operibus eius obeſſe quòd viuit. † An ſi inter eos quos nun- *Ac* quam vidimus floruiſſet, non ſolùm libros eius, verùm etiam imagines conquireremus, eiuſ-

cibos, eúmque in ius damni dati vocat.

ERVTIO. S.

C. PLIN. * SEPTITIO.

CLARO SVO S. 15

HEus tu, promittis ad cœnam, nec venis. dicitur ius, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. Paratæ erãt lactucæ ſingulæ, cochleæ *iure.* ternæ, oua bina, alica cum mulſo &* niue.(nam hanc quoque computabis, immò hanc in primis quæ perit in ferculo) oliuæ Bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audiſſes comœdum, vel lectorem, vel lyriſten, vel, (quæ mea liberalitas) omnes. at tu apud neſcio quem, oſtrea, vuluas, * echinos, Gaditana maluiſti. Dabis pœnas, non dico quas. durè feciſti. inuidiſti, neſcio an tibi: certè mihi, ſed tamen & tibi. Quantum nos luſiſſemus, riſiſſemus, ſtuduiſſemus. Potes apparatius cœnare apud multos: nuſquam hilarius, ſimplicius, incautius: in ſumma, experire. Et niſi poſtea te aliis potius excuſaueris, mihi ſemper excuſa. Vale.

Echinos Gaditanos maluiſti.

Argumentum.

Erutium Clarum hortatur legere Pompeij Saturnini ſcripta: cuius acumen in cauſis agendis & ſplendorem in hiſtoriis, more ſuo (id eſt amiciſſimè) commendat: verſuum leporem admiratur, & epiſtolas vxoris eius vetuſtatem redolentes exoſculatur.

SEPTITIO CLARO.

C. PLINIVS * EVRICIO

SVO S. 16

AMabam Pompeium Saturninum, hunc dico noſtrum, laudabámque eius ingenium, etiam antequàm ſcirem quàm varium, quàm flexibile,

quàm

quàm multiplex eſſet: nunc verò totum me te-
net, habet, poſſidétque. Audiui cauſas * agentem *cauſas*
acriter & ardenter, nec minus politè & ornatè, *quaſdam*
ſiue meditata ſiue ſubita proferret. Adſunt * a-*ag.*
ptæ crebræque ſententiæ, grauis & decora con- *acuta*
ſtructio, ſonantia verba & antiqua. Omnia hæc
mirè placent: cum impetu quodam & † fulmine *flumine*
† præuehuntur: placent ſi retractentur. Senties *peruehun-*
quod ego, quum orationes eius in manus ſum- *tur.*
pſeris, quas facilè cuilibet veterum, quorum eſt
æmulus, comparabis. Idem tamen in hiſtoria [ti-
bi] magis ſatisfaciet vel breuitate, vel luce, vel
ſuauitate, vel ſplendore, etiam & ſublimitate
narrandi. Nam in concionibus † eadem quæ in *idem qui*
orationibus vis eſt: preſſior tamen, & circumſcri- *in orat. eſt:*
ptior, & adductior. Præterea facit verſus quales *preſſior tã-*
Catullus [meus] aut Caluus. quantum illis lepo- *tum*
ris, dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit. ſanè,
ſed data opera † molliuſculos leniuſculóſque, *mollius*
duriuſculos quoſdam: & hoc, quaſi Catullus *leniúſque*
[meus] aut Caluus. Legit mihi nuper epiſtolas
ſuas vxoris eſſe dicebat, Plautum vel Terentium
metro ſolutum legi credidi. quæ ſiue vxoris ſunt,
ut affirmat, ſiue ipſius, vt negat, pari gloria di-
gnus eſt, qui aut illa componat, aut vxorẽ quam
virginem accepit, tam doctam politámque red-
diderit. Eſt ergo mecum per diem totum: eundẽ
antequam ſcribam, eundem quum ſcripſi, eun-
dem etiam quum † remittor, non tanquam eun- *remitto*
dem lego. Quod te quoque vt facias & hortor
& moneo: neque [enim] debet operibus eius
obeſſe quòd viuit. † An ſi inter eos quos nun- *Ac*
quam vidimus floruiſſet, non ſolùm libros e-
ius, verùm etiam imagines conquireremus, eiuſ-

gloria dem nunc honor præſentis & * gratia quaſi ſatietate langueſcet? At hoc prauum malignúmque eſt, non admirari hominem admiratione dignisſimum, quia videre, alloqui, *audire, complecti: nec laudare tantùm verumetiam amare contingit. Vale. *adire*

Argumentum.

Commendat Titinium Capitonem, quòd conſenſu imperatoris L. Syllano ſtatuam poſuerit, & clarorum virorum imagines domi haberet.

C. PLIN. CORN. TITIANO SVO S. 17

EST adhuc curæ hominibus fides & officium: ſunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore noſtro impetrauit vt ſibi liceret ſtatuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum & magna laude dignum, amicitia principis in hoc vti, quantúmque gratia valeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in vſu claros [viros] colere. mirum eſt qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum, domi, vbi poteſt, habeat. Idem clariſſimi cuiuſque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipſum plurimis virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit pariter & ſuæ. neque [enim] magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere quàm ponere. Vale.

Argumentum.

Deterritum Tranquillum, ne quam acturus erat in

ſenatu

ſenatu cauſam diceret, exemplo ſui manet agendam, quod ſi veretur, ſaltem pollicetur operam ſuam vt in aliud tempus transferatur.

C. PLIN. SVETONIO TRANQVILLO SVO S. 18

SCribis te perterritum ſomnio, vereri ne quid aduerſi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, & pauculos dies. certè proximum excuſem difficile eſt: ſed experiar:

καὶ γὰρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, euentura ſoleas an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu, egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam cauſam *Iulij Paſtoris, quum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc: eram in quadruplici iudicio: eram contra potentiſſimos ciuitatis, atque etiam Cæſaris amicos: quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamen, λογισάμενος illud, *Iunij.*

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Iam mihi patria (& ſiquid *charius patria) fides videbatur. Proſperè ceſſit: atque * adeò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. proinde diſpice an tu quoque ſub hoc exemplo ſomnium iſtud in bonum vertas: aut, ſi tutius putas, illud cautiſſimi cuiuſque præceptum, Quod dubitas ne feceris, idipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inueniam, agamque cauſam tuam, vt ipſam agere, quum tu voles, poſſis. Eſt enim ſanè alia ratio tua, alia mea fuit. nam iudicium centumuirale differri

etſi quid charitas patria? ideo.

duæ
quo
vt illi
inter
tione
poſui
duæ
riore

QV
lis ſi
ſiue p
aliqu
ne in
prim
petit
exem
noua
quam
dam v
ligeri
deeru
finem
juſda
go e
cipiu
plecte
de ca
ratun

giſſimâ & magnæ frugis, hoc enim in ſe habent Secundi literæ, vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores, gratioſiores.

C. PLIN. CORN. TACITO SVO S. 20

FRequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine & perito, cui nihil æquè in cauſis agendis vt breuitas placet, quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat. alioqui præuaricatio eſt tranſire dicenda: præuaricatio etiam, curſim & breuiter attingere quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda. nam pleriſque longiore * tractu vis quædam & pondus accedit. *tractatu* Vtque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hîc ille mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græcis orationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris, Gracchorum Catoníſque, quorum ſanè plurimæ ſunt circumciſæ & breues: ego Lyſiæ Demoſthenem, Æſchinem, Hyperidem, multóſque præterea Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cælium, in primis Marcum Tullium oppono: cuius oratio optima fertur [eſſe] quæ maxima. Et hercule, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt quiſque quo maior. Vides vt ſtatúas, ſigna, picturas, hominum denique, multorúmque animalium formas, arborum etiam, ſi modò ſint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet, idem orationibus euenit: quinetiam voluminibus ipſis autoritatem quandam & pulchritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, multáque alia quæ à me in eandem ſententiam ſolent dici; vt eſt in diſputando incomprehen-

nullo modo, iſtud ægrè quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

Argumentum.

Firmo municipi pro liberalitate ſua dono promittit trecentum ſeſtertia ad explendum cenſum equeſtrem.

C. PLIN. ROMANO [FIRMO] SVO S. 19

Tu meus, MVniceps * tuus, & condiſcipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris: magnæ & graues cauſæ, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat quòd apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolùm, verumetiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas * *equitis* equeſtres facultates CCC. millia nummûm. Te memorem huius muneris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt dignitate à me data, quàm modeſtiſſimè, [vt à me data] vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

Argumentum.

Conſulit Tacitum per hanc epiſtolam an magis probet dicendi genus amplum & copioſum, in quo profectò vis magna eſt: an breuius & circumſcriptius, quod placere cuidam ex diſputatione narrat, ſibi vero nequaquam. Eſt autem epiſtola longiſſima

& magnæ frugis, hoc enim in ſe habent Secundi vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores, gratio-

PLIN. CORN. TACITO SVO S. 20

equens mihi diſputatio eſt cum quodam
cto homine & perito, cui nihil æquè in cau-
gendis vt breuitas placet, quam ego cuſto-
dam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat. a-
ui præuaricatio eſt tranſire dicenda: præua-
io etiam, curſim & breuiter attingere quæ
inculcanda, infigenda, repetenda. nam ple-
e longiore * tractu vis quædam & pondus *tractatu*
dit. Vtque corpori ferrum, ſic oratio ani-
on ictu magis quàm mora imprimitur. Hîc
mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græ-
rationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris, Grac-
rum Catoniſque, quorum ſanè plurimæ ſunt
umciſæ & breues: ego Lyſiæ Demoſthenem,
chinem, Hyperidem, multóſque præterea
icchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cæ-
n, in primis Marcum Tullium oppono: cuius
tio optima fertur [eſſe] quæ maxima. Et her-
e, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt
iſque quo maior. Vides vt ſtatuas, ſigna, pi-
ras, hominum denique, multorúmque ani-
lium formas, arborum etiam, ſi modò ſint de-
ræ, nihil magis quàm amplitudo commen-
t, idem orationibus euenit: quinetiam vo-
minibus ipſis autoritatem quandam & pul-
ritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, mul-
que alia quæ à me in eandem ſententiam ſo-
nt dici; vt eſt in diſputando incomprehen-

Digitized by Google

nullo modo, iſtud ægrè quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

Argumentum.

Firmo municipi pro liberalitate ſua dono promittit trecentum ſeſtertia ad explendum cenſum equeſtrem.

C. PLIN. ROMANO [FIRMO] SVO S. 19

tu meus, MVniceps * tuus, & condiſcipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris: magnæ & graues cauſæ, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat quòd apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolùm, verumetiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas * *equitis* equeſtres facultates CCC. millia nummûm. Te memorem huius muneris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt dignitate à me data, quàm modeſtiſſimè, [vt à me data] vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

Argumentum.

Conſulit Tacitum per hanc epiſtolam an magis probet dicendi genus amplum & copioſum, in quo profectò vis magna eſt: an breuius & circumſcriptius, quod placere cuidam ex diſputatione narrat, ſibi verò nequaquam. Eſt autem epiſtola longiſſima

& magnæ frugis, hoc enim in ſe habent Secundi vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores, gratio-

PLIN. CORN. TACITO SVO S. 20

equens mihi diſputatio eſt cum quodam ɔcto homine & perito, cui nihil ęquè in caugendis vt breuitas placet, quàm ego cuſtodam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat. ' aui præuaricatio eſt tranſire dicenda: præuatio etiam, curſim & breuiter attingere quæ inculcanda, infigenda, repetenda. nam ple-ɔe longiore * tractu vis quædam & pondus *tractatu* dit. Vtque corpori ferrum, ſic oratio aninon ictu magis quàm mora imprimitur. Hîc mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græɔrationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris, Gracrum Catoníſque, quorum ſanè plurimæ ſunt umçiſæ & breues: ego Lyſiæ Demoſthenem, chinem, Hyperidem, multóſque præterea acchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cæm, in primis Marcum Tullium oppono: cuius tio optima fertur [eſſe] quæ maxima. Et here, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt iſque quo maior. Vides vt ſtatúas, ſigna, piıras, hominum denique, multorúmque aniılium formas, arborum etiam, ſi modò ſint deræ. nihil magis quàm ' amplitudo commen-t, idem orationibus euenit: quinetiam vominibus ipſis autoritatem quandam & pulıritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, mulíque alia quæ à me in eandem ſententiam ſoent dici; vt eſt in diſputando incomprehen-

nullo modo, iſtud ægrè quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

Argumentum.

Firmo municipi pro liberalitate ſua dono promittit trecentum ſeſtertia ad explendum cenſum equeſtrem.

C. PLIN. ROMANO [FIRMO] SVO S. 19

tu meus,

MVniceps * tuus, & condiſcipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris: magnæ & graues cauſæ, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat quòd apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolùm, verumetiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas * equeſtres facultates CCC. millia nummûm. Te memorem huius muneris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt dignitate à me data, quàm modeſtiſſimè, [vt à me data] vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

equitis

Argumentum.

Conſulit Tacitum per hanc epiſtolam an magis probet dicendi genus amplum & copioſum, in quo profectò vis magna eſt: an breuius & circumſcriptius, quod placere cuidam ex diſputatione narrat, ſibi vero nequaquam. Eſt autem epiſtola longiſſima

giſſima & magnæ fugis, hoc enim in ſe habent Secundi literæ, vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores, gratioſiores.

C. PLIN. CORN. TACITO SVO S. 20

FRequens mihi diſputatio eſt cum quodam doctohomine & perito, cui nihil æquè in cauſis agendis vt breuitas placet, quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat. alioqui præuaricatio eſt tranſire dicenda: præuaricatio etiam, curſim & breuiter attingere quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda. nam pleriſque longiore * tractu vis quædam & pondus accedit. Vtque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hic ille mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græcis orationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris, Gracchorum Catoniſque, quorum ſanè plurimæ ſunt circumciſæ & breues: ego Lyſiæ Demoſthenem, Æſchinem, Hyperidem, multóſque præterea Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cælium, in primis Marcum Tullium oppono: cuius oratio optima fertur [eſſe] quæ maxima. Et hercule, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt quiſque quo maior. Vides vt ſtatuas, ſigna, picturas, hominum denique, multorúmque animalium formas, arborum etiam, ſi modò ſint decoræ. nihil magis quàm amplitudo commendet, idem orationibus euenit: quinetiam voluminibus ipſis autoritatem quandam & pulchritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, multáque alia quæ à me in eandem ſententiam ſolent dici; vt eſt in diſputando incomprehen- *tractatu*

nullo modo, iſtud ægrè quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

Argumentum.

Firmo municipi pro liberalitate ſua dono promittit trecentum ſeſtertia ad explendum cenſum equeſtrem.

C. PLIN. ROMANO [FIRMO] SVO S. 19

tu meus, MVniceps * tuus, & condiſcipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris: magnæ & graues cauſæ, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat quòd apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolùm, verumetiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas * equeſtres facultates CCC. millia *equitis* nummûm. Te memorem huius muneris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt dignitate à me data, quàm modeſtiſſimè, [vt à me data] vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

Argumentum.

Conſulit Tacitum per hanc epiſtolam an magis probet dicendi genus amplum & copioſum, in quo profectò vis magna eſt: an breuius & circumſcriptius, quod placere cuidam ex diſputatione narrat, ſibi vero nequaquam. Eſt autem epiſtola longiſſima

giſſimà & magnæ fugis, hoc enim in ſe habent Secundi literæ, vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores, gratioſiores.

C. PLIN. CORN. TACITO SVO S. 20

FRequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine & perito, cui nihil ęquè in cauſis agendis vt breuitas placet, quàm ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat. alioqui præuaricatio eſt tranſire dicenda: præuaricatio etiam, curſim & breuiter attingere quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda. nam pleriſque longiore tractu vis quædam & pondus accedit. *tractatu* Vtque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hîc ille mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græcis orationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris, Gracchorum Catoníſque, quorum ſanè plurimæ ſunt circumciſæ & breues: ego Lyſiæ Demoſthenem, Æſchinem, Hyperidem, multóſque præterea Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæſarem, Cælium, in primis Marcum Tullium oppono: cuius oratio optima fertur [eſſe] quæ maxima. Et hercule, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt quiſque quo maior. Vides vt ſtatúas, ſigna, picturas, hominum denique, multorúmque animalium formas, arborum etiam, ſi modò ſint decoræ. nihil magis quàm amplitudo commendet, idem orationibus euenit: quinetiam voluminibus ipſis autoritatem quandam & pulchritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, multáque alia quæ à me in eandem ſententiam ſolent dici; vt eſt in diſputando incomprehen-

ſibilis & lubricus, ita eludit vt contendat, hos ipſos quorum orationibus nitar, pauciora dixiſſe quàm ediderint: ego contrà puto. Teſtes ſunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus breuis & nuda quaſi ſubſcriptio quorundam criminum ſolis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixiſſe: quæ cum ederet, omiſiſſe Idem pro Cluentio ait ſe totam cauſam veteri inſtituto ſolùm peroraſſe, & pro Cornelio quatriduo egiſſe ne dubitare poſſimus, quæ per plures dies, vt neceſſe erat, latius * dixerit, poſtea reciſa ac purgata in vnum librum, grandem quidem, vnum tamen, coarctaſſe. At aliud eſt actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, ſed ego (forſitan fallar) perſuaſum habeo, poſſe fieri vt ſit *actio bona quæ non ſit bona oratio: eſt enim oratio actionis exemplar, & quaſi [ἀρχέτυπον.] Ideo in optima quaque mille figuras extemporales inuenimus, in his etiam, quas tantùm editas ſcimus, vt in Verrem, *Artificem, quemnam? rectè admones,* Polycletum eſſe dicebant. Sequitur ergo vt actio ſit abſolutiſſima, quæ maximè orationis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modò iuſtum & debitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla orationis, maxima iudicis culpa eſt, Adſunt huic opinioni meæ leges, quæ longiſſima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt diligentiam, ſuadēt: quā præſtare niſi in anguſtiſſimis cauſis non poteſt breuitas. Adiiciam quod me docuit vſus, magiſter egregius, frequenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in conſilio fui. aliud alios mouet: ac plerunque paruæ res * maximas trahunt. Va-

ria ſunt

dixerat.

actio non bona quæ ſit bona oratio: non poſſe autem bonam actionem eſſe quæ non ſit bona oratio.

maximè trahuntur.

ria ſunt hominum iudicia, variæ voluntates: inde qui eandem cauſam ſimul audierunt, ſæpe diuerſum, interdum idem, ſed ex diuerſis animi motibus ſentiunt. Præterea ſuæ quiſque inuentioni fauet, & quaſi fortiſſimum complectitur, quum ab alio dictum eſt quod ipſe præuidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid quod teneant, quod agnoſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum ſimul adeſſemus, *Tu omnia quæ ſunt in cauſa putas exequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo* (premit ſanè quod elegit, ſed in eligendo frequenter errat.) Reſpondi, poſſe fieri vt genu eſſet, aut tibia, aut talus, * vbi ille iugulum putaret. *vbi iug. put.* At ego (inquam) qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ. Vtque in * agricultura non vineas tantùm, verumetiam arbuſta: nec arbuſta tantùm, verumetiam campos curo & exerceo: *cultura agri.* vtque in ipſis campis non far aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, cæteráque legumina ſero: ſic in actione * plura quaſi ſemina latius ſpargo, vt quæ prouenerint colligam. *plurima.* Neque enim minus imperſpicua, incerta fallaciáque ſunt iudicum ingenia, quàm tempeſtatum terrarúmque. Nec me præterit ſummum oratorem Periclem ſic à comico Eupolide laudari,

----πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχει
Πειθώ τις ἐπικάθιζε τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Verùm huic ipſi Pericli nec illa πειθὼ, nec illud ἐκήλει * breuitate, vel velocitate, vel vtraq; (differunt enim) ſine facultate ſumma contigiſſet. *breu. vel loc.*

nam delectare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiúmque deſiderant: relinquere verò aculeum in audientium animis is demum poteſt qui non pungit, ſed infigit. Adde quæ æquè de eodem Pericle comicus alter,

Ἤστραπτ', ἐβρόντα ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio & abſciſſa, ſed lata; & magnifica, & excelſa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miſcet. Optimus tamen modus eſt: quis negat? ſed * non minus non ſeruat modum qui infra rem quàm qui ſupra; qui adſtrictius quàm qui effuſius dicit. Itaque quod audis frequenter, vt illud immodicè & redundanter, ita hoc ieiunè & infirmè. Alius * exceſſiſſe materiam, alius dicitur non impleſſe. æquè vterque: ſed ille imbecillitate, hic viribus peccat, quod certè etſi non limatioris, maioris tamen ingenij * indicium eſt. Nec verò quum hæc dico, illum Homericum ἀμετροεπῆ probo, ſed hunc,

non magis ſeruat modum.

abundaſſe.

vitium

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν.

non quia non & ille mihi validiſſimè placeat, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio, illam orationem ſimilem niuibus hybernis, id eſt crebram, aſſiduam & largam, poſtremò diuinam & cœleſtem volo. At eſt gratior multis actio breuis. * Eſt [quidem] ſed inertibus, quorum delicias deſidiámque, quaſi iudicium, reſpicere, ridiculum eſt. Nam ſi hos in conſilio habeas, non ſolùm ſatius eſt breuiter [dicere] ſed omnino non dicere. Hæc eſt adhuc ſententia mea, quam mutabo, ſi diſſenſeris tu. ſed planè cur diſſentias explices rogo. Quamuis enim cedere autoritati tuæ debeam, rectius tamen arbitror in tanta re, ratione quàm autoritate ſuperari. Proinde, ſi non

Eſt. ſed in

errare

errare videor; idipſum quàm voles breui epiſtola, ſed tamen ſcribe. * (confirmabis enim iudicium meum:)* ſi verò, longiſſimam para. * Non corrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, breuis epiſtolæ neceſſitatem: ſi diſſentires, longiſſimæ, impoſui? Vale.

confirmatu ſi erraue-ro. *Num. al. Nam.*

Argumentum.

Commendat ſeruos iudicio Paterni emptos eſſe decoros, ſupereſſe vt ſint frugi. Et Paterno, vel Materno ſcriptam epiſto'am in variis exemplaribus notatur.

C. PL. PLINIO PATERNO SVO S. 21

VT animi tui iudicio, ſic oculorum plurimū tribuo: non quia multum (ne tibi placeas) ſed quia tantum quantum ego ſapis: quanquam hoc quoque multum eſt. Omiſſis iocis, credo decentes eſſe ſeruos qui ſunt empti mihi ex conſilio tuo: ſupereſt vt frugi ſint: quod de venalibus, melius auribus quàm oculis iudicatur. Vale.

Argumentum.

Reddit cauſas Catilio ſuo tam diutinæ in vrbe moræ, quòd Titus Ariſton (cuius grauitatem, literarum & omnium bonorum artium cognitionem, in primiſque priuati iuris & publici peritiam ita laudat vt admiretur) longa & pertinaci valetudine premeretur. quòd ſi Deus (ſic Medici ſpondebant) meliora annuiſſet ſtatim Laurentinum ſuum ad otium literarum petiturum ſcribit.

C. PLIN. CATILIO SEVERO SVO S. 22

DIu iam in vrbe hæreo, & quidem attonitus. Perturbat me longa & pertinax valetudo,

Titi Ariſtonis, quem ſingulariter & miror & diligo: nihil eſt enim illo grauius, ſanctius, doctius, vt mihi non vnus homo, ſed literæ ipſæ omnéſque bonæ artes in vno homine ſummum periculum adire videantur. Quàm ⁂ exitus ille priuati iuris & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? nihil eſt quod diſcere velis, quod ille docere non poſſit. mihi certè quoties aliquid abditum quæro, theſaurus eſt. Iam quanta ſermonibus eius fides? quanta autoritas? quàm preſſa & decora cunctatio? quid eſt quod non ſtatim ſciat? & tamen plerunque hæſitat. dubitat diuerſitate rationum: quas acri magnóque iudicio ab origine cauſiſque primis repetit, diſcernit, expendit. *hoc* Ad * hæc quàm parcus in victu? quàm modicus *illius* in cultu? Soleo ipſum cubiculum * eius ipſúmque lectum, vt imaginem quandam priſcæ frugalitatis, aſpicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectéque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In ſumma, non facilè quis quenquam ex iſtis qui ſapientiæ *præferunt* ſtudium habitu corporis, * præ ſe ferunt, huic viro compararit. Non quidem gymnaſia ſectatur aut porticus, nec diſputationibus longis aliorum otium ſuumque delectat: ſed in toga negotiiſque verſatur: multos aduocatione, plures conſilio iuuat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iuſtitia, fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mirareris, ſi intereſſes, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleret, vt dolori reſiſtat, vt ſitim differat, vt incredibilem febrium ardorem immotus opertúſque tranſmittat. Nuper me pau-

cóſque

cóſque mecum,quos maximè diligit, aduocauit: rogauítque vt Medicos conſuleremus de ſumma valetudinis, vt,ſi eſſet inſuperabilis, ſponte exiret è vita: ſin tantùm difficilis & longa, reſiſteret manerétque. Dandum enim precibus vxoris, dandum filiæ lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modò non eſſent inanes, voluntaria morte desereret. Id ego arduum in primis, & præcipua laude dignum puto. nam impetu quodam & inſtinctu * currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſas eius expendere, vtque ſuaſerit ratio, vitæ mortiſque cōſilium ſuſcipere vel pōnere, ingentis eſt animi. Et medici quidem ſecunda nobis polliceantur: ſupereſt vt promiſſis Deus adnuat, tandémque me hac ſolicitudine exoluat. qua liberatus, Laurentinum meum, hoc eſt libellos & pugillares, ſtudioſumque otium repetam. Nunc enim nihil legere,nihil ſcribere aut aſſidenti vacat, aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem. quid etiam in poſterum deſtinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, inuicem nobis, ſed * lætioribus epiſtolis,ſcribe. Erit confuſioni meæ non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quereris. Vale.

procurrere

latioribus

Argumentum.

Pompeius Falco, ad quem diuum Adrianūm epiſtolam de caſibus infecti teſtamenti Vlpianus ſcripſiſſe tradit, ſub Pertinace conſul liberè imperatorem pupugit, ſed nec minus acriter quàm prudenter ab imperatore remorſus eſt: cui poſtea Falco imperare volens, parauit inſidias: de quo conqueſtus eſt in ſenatu imperator: Falconi tamen pepercit, & à ſenatu in-

punitatem eius petiit. denique Falco in rebus ſuis ſecurus vixit, & hærede filio periit: quamuis multi Falconem neſciſſe dixerint, imperium ſibi parari. Huic igitur conſulenti an in tribunatu pleb. cauſas ageret, reſpondet Secundus, ſe, dum tribunatum ageret, ab aduocatione abſtinuiſſe: cauſaſque, quibus motus fuerit, enumerat.

C. PLIN. POMPEIO FALCONI SVO S. 23

CONſulis an exiſtimem te in tribunatu cau-
decere. ſas agere * debere. Plurimum refert quid
eſſe tribunatum putes: inanem vmbram, & ſi-
ne honore nomen, an poteſtatem ſacroſan-
ctam, & quam in ordinem cogi vt à nullo, ita ne
à ſe quidem deceat. Ipſe quum tribunus eſſem,
me aliquid errauerim fortaſſe, qui * me [eſſe] * aliquid puta-
p. ui, ſed tanquam eſſem, abſtinui cauſis agendis:
aliquem. primùm, quod deforme arbitrabar, cui aſſurge-
re, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omni-
bus ſedentibus ſtare: & qui iubere poſſet tacere
quemcunque, huic ſilentium clepſydra indici:
& quem interfari nefas eſſet, hunc etiam con-
uitia audire: &, ſi inulta pateretur, inertem:
ſi vlciſceretur, inſolentem videri. Erat hic
quoque æſtus ante oculos, ſi fortè me appel-
laſſet vel ille cui adeſſem, vel ille quem con-
tra intercederem, & auxilium ferrem, an quie-
eiurato ſcerem ſilerémque, & quaſi * eiurato magi-
ſtratu priuatum ipſe me facerem. His rationi-
bus motus, malui me tribunum omnibus exhi-
bere quàm paucis aduocatum. Sed tu (iterum
dicam) plurimum intereſt quid eſſe tribuna-
tuam tum putes: * quam perſonam tibi imponas, quæ

ſapienti

ſapienti viro ita aptanda eſt vt * perferatur. *præferatur*
Vale.

Argumentum.

Hiſpanum rogat vt pro Tranquillo ſuo agellum iuſto pretio compararet, ne ſit pœnitentiæ locus.

C. PLIN. *BEBIO HISPANO SVO S. 24

BÆBIO

TRanquillus, contubernalis meus, vult emere agellum quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti æquum eſt emat. ita enim delectabit emiſſe. nam mala emptio ſemper ingrata eſt, eo * maximè quòd exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modò arriſerit pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſollicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui auocet magis quàm diſtringat. Scholaſticis porrò * ſtudioſis, vt hic eſt, ſufficit abundè tantum ſoli, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, * vnámque ſemitam terere, omnéſque viticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poſſint. Hæc tibi expoſui, quò magis ſcires quantùm ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolum iſtud quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt pœnitentiæ locum non relinquat. Vale.

magis

dominis,

una ſemi[ta] terras omnéſque

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

Liber ſecundus.

ARGVMENTVM.

Voconium Romanum admonet Virginio Rufo publicè factum funus honeſtiſſimum, virúmque ſummum & amiciſſimum pari laude celebrat: & quámuis ſenem, tamen vt iuuenem deflet.

C. PLIN. [VOCONIO] ROMANO SVO S. I

POst aliquot annos inſigne, * atque etiam memorabile populi Romani oculis ſpectaculum, exhibuit publicum funus Virginij Rufi, maximi & clariſſimi ciuis, & perinde felicis. Triginta annis gloriæ ſuæ ſuperuixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, & poſteritati ſuę interfuit. perfunctus eſt tertio conſulatu, vt ſummũ faſtigium priuati hominis impleret, quum principis noluiſſet. Cæſares, quibus ſuſpectus, atque etiam inuiſus virtutibus fuerat, euaſit. * reliquit incolumem optimum atque amiciſſimum, tanquam ad hunc ipſum honorem publici funeris * reſeruatus. Annum tertium & octogeſimum exceſſit in altiſſima tranquillitate, pari veneratione. Vſus eſt firma valetudine: niſi quòd ſolebant ei manus tremere, citra do-

reliquit ſe incol.

reſeruatum

tra dolorem tamen: aditus tãtùm mortis durior
longiórque, ſed hic ipſe laudabilis. Nam quum
vocem præpararet, acturus in conſulatu princi-
pi gratias, liber, quem fortè acceperat grandio-
rem, & ſeni & ſtanti ipſo pondere elapſus eſt.
Hunc dum * conſequitur colligítque, per leuè *ſequitur.*
& lubricum pauimentum fallente veſtigio ce-
cidit, coxámque fregit, quæ parum aptè collo-
cata, reluctante ætate, malè coiit. Huius viri exe-
quiæ magnum ornamentum principi, magnum
ſeculo, magnum etiam ' foro & roſtris attule- *foro roſtriſ-*
runt. Laudatus eſt à conſule Cornelio Tacito. *que. a' foro*
nam hic ſupremus felicitati eius cumulus acceſ- *noſtriſque*
ſit, laudator eloquentiſſimus. Et ille quidem ple- *attul.*
nus annis abiit, plenus honoribus, illis etiam
quos recuſauit. Nobis tamen quærendus ac deſi-
derandus eſt, vt exemplar æui prioris: mihi verò
præcipuè, qui illum non ſolùm publicè, ſed etiam
priuatim quantum admirabar, tantum dilige-
bam. primùm quòd vtrique eadem regio, muni-
cipia finitima, agri etiam poſſeſſionéſque con-
iunctæ. præterea quòd ille tutor mihi relictus,
affectum parentis exhibuit. Sic candidatum me
ſuffragio ornauit, ſic ad omnes honores meos
ex ſeceſſibus accurrit, quum iampridem eiuſ-
modi officiis renuntiaſſet: ſic * illo die quo ſacer- *illa die qua*
dotes ſolent nominare quos digniſſimos ſacer-
dotio iudicãt, me ſemper nominabat. Quinetiam
in hac nouiſſima valetudine veritus ne fortè in-
ter quinque viros crearetur, qui minuendis pu-
blicis ſumptibus iudicio ſenatus conſtituebantur, quem illi tot amici ſenes conſularéſque ſupereſſent, me huius ætatis per quem excuſaretur, elegit, his quidem verbis, *Etiamſi filium habe-*

rem, tibi mandarem. Quibus ex cauſis neceſſe eſt tanquam immaturam mortem eius in ſinu tuo defleam: ſi tamen fas eſt aut flere, aut omnino mortem vocare, quæ tanti viri mortalitas magis finita quàm vita eſt. Viuit enim, viuétque ſemper, atque etiam latius in memoria hominum & ſermone verſabitur, poſtquam ab oculis receſſit.
Volo * Volui tibi multa alia ſcribere, ſed totus animus in hac vna contemplatione defixus eſt. Virginium cogito. Virginium video, Virginium
Varius iam * vanis imaginibus, recentibus tamen audio,
alios alloquor, teneo: cui fortaſſe ciues * aliquos virtutibus pares & habemus & habebimus: gloria, neminem. Vale.

Argumentum.

Paulinum monet vt aliquid ſcribat, cùm tamdiu nihil ab vrbe literarum miſerit.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S. 2

IRaſcor: nec liquet mihi an debeam, ſed iraſcor. Scis quàm ſit amor iniquus interdum, im-
φιλαίτιος potens ſæpe, * μικραίτιος ſemper. Hæc tamen cau-
an iuſta neſcio. ſa magna eſt, * neſcio an iuſta: ſed ego tanquam non minus iuſta quàm magna ſit, grauiter iraſcor, quòd à te tamdiu literæ nullæ. Exorare me potes vno modo, ſi nunc ſaltem plurimum & longiſſimas miſeris. hæc mihi ſola excuſatio vera, cæteræ falſæ videbuntur. Non ſum auditurus, *Non eram Romæ*, vel, *Occupatior eram.* Illud enim nec dij ſinant, vt infirmior. Ipſe ad villam partim ſtudiis, partim deſidia fruor: quorum vtrunque ex otio naſcitur. Vale.

Argu-

Argumentum.

Explicata Iſæi ſumma facultate & eloquentia, eique variis argumentis probata, hortatur Nepotem vt eum auditum veniat, quum viua vox magis afficiat: adducto Gaditani cuiuſdam exemplo, qui Titi Liuij nomine & gloria commotus; ad eum viſendum ab vltimo terrarum orbe veniſſe traditur.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 3

MAgna Iſæum fama præceſſerat : maior inuẽtus eſt. ſumma eſt facultas, copia, vbertas, dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. ſermo Græcus, immò Atticus. præfationes terſæ, graciles, dulces: graues interdum & erectæ. * Poſcit controuerſias plures, electionem *Proponit* auditoribus permittit, * ſæpe etiam partes: ſur- *ſæpe etiam* git, amicitur, incipit, ſtatim omnia, ac penè pa- *paratus* riter ad manum. ſenſus reconditi, occurſant ver- *ſurgit. Iam* ba, ſed qualia? quæſita & exculta. multa lectio *igitur inci-* in ſubitis, multa ſcriptio elucet. prooemiatur a- *pit, ſtatim* ptè, narrat apertè, pugnat acriter, colligit forti- *omn.* ter, ornat excelſè: poſtremò docet, delectat, afficit (quod maximè dubites) crebra ἐνθυμήματα (ϗ νοήματα,) ſyllogiſmi * circumſcripti & effecti: *crebri ſyllog.* quod ſtylo quoque aſſequi magnum eſt. Incredibilis memoria: repetit altius quæ dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur, ad tantam ἕξιν ſtudio & exercitatione peruenit. nam diebus & noctibus nihil aliud agit, * nihil audit, nihil lo- *aliud audit* quitur. Annum ſexageſimum exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantùm eſt. quo genere hominũ ni-

hil aut ſimplicius, aut ſyncerius, aut meliu , nos
terimus a- enim qui in foro veriſque litibus * terimur, mul-
tatem, tum malitiæ, quãuis * nolimus, addiſcimus. Scho-
nolentes la & auditorium, * vt ficta cauſa, ita res inermi,
& ficta cau innoxia eſt: nec minus felix, ſenibus præſertim.
ſa, res iuc. Nam quid in ſenectute felicius quàm quod dul-
ciſſimum eſt in iuuenta? Quare ego Iſæum non diſertiſſimum tantùm, verumetiam beatiſſimum iudico, quem tu niſi cognoſcere concupiſcis, ſaxeus ferreúſque es. Proinde ſi non ob alia, nóſque ipſos, at certè vt hunc audias veni. Nunquámne legiſti, Gaditanum quendam Titi Liuij nomine gloriáque commotum ad viſendum eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſtatímque vt viderat abiiſſe? *ἀφιλόκαλον*, illiteratum, iners, ac penè etiam turpe eſt, non putare tanti cognitionem, qua nulla eſt iucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices, *Habeo hîc quos legam, non minùs diſertos.* Etiam: ſed legendi ſemper occaſio eſt, audiendi non ſemper. præterea multò magis, vt vulgò dicitur, viua vox afficit. Nam licèt acriora ſint quæ legas, altius tamen in animo ſedent quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus, geſtus etiam dicentis affigit. Niſi verò falſum putamus illud Æſchinis, qui quum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adieciſſe fertur, Τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου (τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος) ἀκηκόειτε; & erat
λαμπρο- Æſchines, ſi Demoſtheni credimus, * *μεγαλοφωνό-*
φωνότατος. *τατος.* fatebatur tamen longè melius eadem illa pronuntiaſſe ipſum qui pepererat. Quæ omnia huc tendunt vt audias Iſæum; vel ideò tantùm, vt audieris. Vale.

Argu-

Argumentum.

Perſoluto ære alieno, quo premebatur Caluinæ pater, eo mortuo Cæcilius hortatur filium vt adeat hæreditatem, quam propter grande debitum recipere timebat.

C. PLIN. CALVINÆ S. 4

SI pluribus pater tuus vel vni cuilibet alij plus quàm mihi debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitandum an adires hæreditatem etiam viro grauem: quum verò ego adductus affinitatis officio, dimiſſis omnibus qui, non dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſolus extiterim: quúmque viuente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam ſummam quam pater tuus quaſi de meo dixit (erat enim *ſoluenda; de meo) magnum habes facilitatis *ſoluendo.* meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti pudorémque ſuſcipere: ad quod ne te verbis magis quàm rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec eſt quòd verearis ne ſit * mihi iſta onerosa donatio. *tibi* ſunt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas ſumptuoſa, redditus, propter conditionem agellorum, neſcio minor an incertior: ſed quod ceſſat ex redditu, frugalitate ſuppletur: ex qua, velut è fonte, liberalitas noſtra decurrit. quę tamen ita temperanda eſt, ne nimia profuſione inareſcat: ſed temperanda in aliis, in te verò facilè ratio conſtabit, etiamſi modum excelſerit. Vale.

Argumentum.

In dedicatione bibliotheca in patria ſua orationem habuit de laudibus ſuorum, & ſoli natalis apud municipes. eius partem corrigendam Luperco deſtinat: quem rogat vt ſuperflua amputet: concedat tamen aliquas digreſsiones, præſertim in deſcriptione locorum.

C. PLINIVS LVPERCO SVO S. 5

actionē à te * ACtionem & à te frequenter efflagitatam, & à me ſepe promiſſam exhibui tibi, non tamen totam. adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quæ abſolutiora mihi videbantur, nō fuit alienū *traditum iri. Rogo* iudicio tuo.* tradi. His tu, rogo, intentionem ſcribentis accommodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem ſolicitudinem præſtare deberem. Nam in cæteris actionibus exiſtimationi hominum diligentia tantùm & fides noſtra, in *ſubijcitur* hac etiam pietas * ſubjicietur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, *pariter ſeruimus* *paritérq; & defenſioni eius * deſeruimus & gloriæ. Tu tamen hæc ipſa, quantum ratio exegerit, reſeca. Quoties enim ad faſtidium legentium deliciáſque reſpicio, intelligo nobis commendationem [etiam] ex ipſa mediocritate libri petendam. Idem tamen qui à te hanc auſteritatem exigo, cogor id quod diuerſum eſt poſtulare, vt in pleriſque frontem remittas. Sunt enim quædam adoleſcentium auribus danda, præſertim ſi materia non refragetur. nam deſcriptiones locorum quæ in hoc libro frequētiores erūt, non hiſtoricè tantùm, ſed propè poëticè proſequi fas eſt. Quòd tamen

tamen ſiquis extiterit qui putet nos * lautius fe- *lætius, al.*
ciſſe quàm orationis ſeueritas exigat: huius (vt *latius.*
ita dixerim) triſtitiam reliquæ partes actionis * e- *exonerare*
xorare debebunt. Adnixi certè ſumus vt * quam- *qualibet*
libet diuerſa genera lectorum per plures dicen-
di ſpecies teneremus. Ac ſicut veremur ne qui-
buſdam pars aliqua ſecundùm ſuam cuiuſque
naturam non probetur: ita videmur poſſe confi-
dere vt vniuerſitatem omnibus varietas ipſa cõ-
mendet. nam & in ratione conuiuiorum, quanuis
à pleriſque cibis ſinguli temperemus, totam ta-
men cœnam laudare omnes ſolemus; nec ea quę
ſtomachus noſter recuſat, adimunt gratiam illis
à quibus capitur. Atque hæc ego ſic accipi volo,
non tanquam aſſequutum eſſe me credam, ſed
tanquam aſſequi laborauerim. fortaſſe non fru-
ſtrà, ſi modò * [tu] curam tuam admoueris, inte- *modò enarrant*
rim iſtis, mox iis quæ * ſequuntur. Dices te non
poſſe ſatis diligenter id facere, niſi priùs totam *ſequentur*
actionem cognoueris. Fateor: in præſentia ta-
men & iſta tibi familiariora fient, & quædam ex
his talia erunt vt per partes emendari poſſint.
Etenim ſi auulſum ſtatuæ caput aut membrum
aliquod inſpiceres, non tu quidem ex illo poſſes
congruentiam æqualitatémque deprehendere,
poſſes tamen iudicare an idipſum ſatis elegans
eſſet. Nec alia ex cauſa principia librorum cir-
cunferuntur, quàm quia exiſtimatur pars aliqua
etiam ſine cæteris eſſe perfecta. Longius me pro-
uexit dulcedo quædam tecum loquendi: ſed iam
finem faciam, ne modum, quem etiam orationi
adhibendum puto, in epiſtola excedam. Vale.

Argumentum.

Admonet Auitum vt ſimul fugiat & nimiam lautitiam & ſordem, commemorando cœnam cuiuſdam qui alia aliis poſuerat. quam inæqualitatem Mart. more ſuo & Iuuenalis ſatyricè notant.

C. PLINIVS AVITO SVO S. 6

LOngum eſt altius repetere, nec refert quemadmodum acciderit vt homo minimè familiaris cœnarem apud quendam, vt ſibi videbatur, lautum & diligentem: vt mihi, ſordidum ſimul & ſumptuoſum. nam ſibi & paucis opima quædam, cæteris, vilia & minuta ponebat. vinum etiam paruulis lagunculis tria genera deſcripſerat, non vt poteſtas eligendi, ſed ne ius eſſet recuſandi. & aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos *habet) aliud ſuis noſtriſque libertis. Animaduertit qui mihi proximus recumbebat, & an probarem interrogauit. Negaui. *Tu ergo*, inquit, *quam conſuetudinem ſequeris?* Eadem omnibus pono. ad cœnam enim, non ad notam, inuito: cunctiſque rebus exæquo quos menſa & toro æquaui. *Etiámne libertos?* Etiam. conuictores enim tunc, non libertos, puto. Et ille, *Magno tibi conſtat.* Minimè. *Qui fieri poteſt?* [*Poteſt.] quia ſcilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, ſed idem ego quod liberti. Et hercule, ſi gulæ temperes, non eſt oneroſum, quo vtaris ipſe, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigenda eſt, ſi ſumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia quàm aliena contu-

habebat

**Poteſt ſcilicet.*

contumelia *conſulas. Quorſum hæc? Ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immenſa luxuria ſpecie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, ſub exemplo promonere quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis eſſe vitandum quàm iſtam luxuriæ & ſordium nouam ſocietatem: quæ cùm ſint turpiſſima diſcreta ac ſeparata, turpius iunguntur. Vale. *conſulas.

Argumentum.

Imperatorem Spurinnæ rebus præclarè geſtis ſtatuam triumphalem decreuiſſe, & filio eius Cottio defuncto in ſolatium patris Macrinum monet.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 7

*HEri à ſenatu *Veſtricio Spurinnæ, principe auctore, triumphalis ſtatua decreta eſt: non ita vt multis qui nunquam in acie ſteterunt, nunquam caſtra viderunt, nunquam deniq; turbarū ſonum, niſi in ſpectaculis, audierunt: verùm vt illis qui decus iſtud ſudore & ſanguine & factis aſſequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi & armis induxit in regnum: oſtentatóque bello, ferociſſimā gentem (quod eſt pulcherrimum victoriæ genus) terrore perdomuit. & hoc quidē virtutis præmium, illud ſolatium doloris accepit, quòd filio eius *Cottio, quem amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuæ. Rarum id in iuuene: ſed pater hoc quoque merebatur, cuius grauiſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipſe tam clarum ſpecimen indolis dederat, vt vita eius breuis & anguſta

Here · *Neſtricio* al. *Neſtoricio princ.* · *Cottio.* ſic & in ſeq.

ri conſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septitium, quo nihil verius, nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen æqualiter am nt: omnibus nunc ego in vno referre gratiam poſſum. Itaque prendo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationéſque circumeo: quantúmque vel autoritate vel gratia valeam precibus experior. Te quoque obſecro vt aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam etſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modò velle te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant. Vale.

Argumentum.

Octauium admiratur poſſe tamdiu continere verſus ſuos hortatúrque ad editionem. Sic Martiali. Fauſtinum libro primo.

C. PLIN. OCTAVIO SVO S. 10

Hominem al. Nominem te pat. ſeq. interrog. ſigna

NOminem te patientem, vel potius durum ac penè crudelem, qui tam inſignes libros tamdiu teneas. Quouſque & tibi & nobis inuidebis? tibi, maximam laudem, nobis, voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, iiſdémque quibus *lingua Romana ſpatiis peruagentur. magna etiam longáque expectatio eſt. quam fruſtrari adhuc & differre non debes. Enotuerunt quidam tui verſus, & inuito te clauſtra tua [illegible]t: hos niſi retrahes in corpus quan[illegible] errones, aliquem cuius dicantur, inue[illegible] [illegible]be ante oculos mortalitatem: à qua aſ[illegible] hoc vno monimento potes. nam cætera, fra[illegible]

ra, fragilia & caduca, non minus quàm ipſi homines, occidunt deſinúntque. Dices vt ſoles, *Amici mei viderint*. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantum curæ intentioníſque ſuſcipere & poſſint & velint: ſed diſpice ne ſit parum prouidum, ſperare ex aliis quod tibi ipſe non preſtes. Et de editione quidem interim, vt voles: recita ſaltem, quò magis libeat emittere: vtque tandem percipias gaudium quod ego olim pro te non temerè præſumo. Imaginor enim qui concurſus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium maneat. quo ego, quum dico vel recito, non minus quàm clamore delector: ſit modò ſilentium acre & intentum & cupidum vlteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, deſine ſtudia tua infinita iſta cunctatione fraudare: quæ quum modum excedit, verendum eſt ne inertiæ & deſidiæ vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

Argumentum.

Marius Priſcus Africæ proconſul à prouincialibus cum ſuis miniſtris accuſatus repetundarum agente Secundo damnatus eſt. Hoc ſenatuſconſultum Plinius laudat, ac Iuuenalis carpit.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 11

SOlet eſſe gaudio tibi ſiquid actum eſt in ſenatu dignum ordine illo. Quamuis enim quietis amore ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo maieſtatis publicæ cura. Accipe ergo quod per hos dies actum eſt perſonæ claritate famoſum, ſeue-

debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, grauitas, autoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ, & dolori patris, verumetiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſcentibus quoque (digni ſint modò) tanta præmia conſtituta acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos, & gaudia ex ſuperſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottij publicè lætor; nec priuatim minus. Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere. ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum leuant, quanto magis eæ quibus in celeberrimo loco non modò ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Argumentum.

Si quando poterit occupationibus vrbanis diſſolui, promittit Caninio ſe venturum ad Larium, vbi & ſtudere & piſcari venaríque commodè liceat.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 8

STudes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſyluæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus *ſuggerit* affatim ſuggerunt. Sed ſiue omnia ſimul, ſiue ali-

aliquid facias,non poſſum dicere,Inuideo: angor tamen non & mihi licere quæ ſic concupiſco vt ægri vinum,* balinea, fontes. Nunquámne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſoluere * negatur,abrumpam? Nunquam, puto.* nam veteribus negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus,tot quaſi catenis maius in dies occupationum agmen * extenditur. Valę.

balnea *non datur,* *nam in v.* *oſtenditur.*

Argumentum.

Apollinari Euritium commendat, vt eum in petitione tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudibus ornetur.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S. 9

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti * Euritij mei. afficior cura: & quam pro me ſollicitudinem non adij, quaſi pro me *altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæſare noſtro, ego quæſturã impetraui: meo ſuffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, vereor vt decepiſſe Cæſarem videar. Proinde adnitendũ eſt mihi vt talem eum iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit. Quæ cauſa ſi ſtudiũ meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius * Euritius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus [atque] in agendis cauſis exercitatus, quas ſumma fide, pa-

al. Erutij vel *Erucij.* Sic & in ſeq. *in altero* *Erucius, clarus vir, ſanctus,*

debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, grauitas, autoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ, & dolori patris, verumetiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſcentibus quoque (digni ſint modò) tanta præmia conſtituta acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos, & gaudia ex ſuperſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottij publicè lætor; nec priuatim minus. Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere. ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum leuant, quanto magis eæ quibus in celeberrimo loco non modò ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Argumentum.

Si quando poterit occupationibus vrbanis diſſolui, promittit Caninio ſe venturum ad Larium, vbi & ſtudere & piſcari venaríque commodè liceat.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 8

STudes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſyluæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus affatim [1] ſuggerunt. Sed ſiue omnia ſimul, ſiue ali-

[1] *ſuggerit*

aliquid facias, non poſſum dicere, Inuideo: angor tamen non & mihi licere quæ ſic concupiſco vt ægri vinum,* balinea, fontes. Nunquámne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſoluere * negatur, abrumpam? Nunquam, puto.* nam veteribus negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quaſi catenis maius in dies occupationum agmen * extenditur. Valę.

balnea *non datur.* *nam in v.* *oſtenditur.*

Argumentum.

Apollinari Euritium commendat, vt eum in petitione tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudibus ornetur.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S. 9

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti * Euritij mei. afficior cura: & quam pro me ſollicitudinem non adij, quaſi pro me *altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæſare noſtro, ego quæſturã impetraui: meo ſuffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, vereor vt decepiſſe Cæſarem videar. Proinde adnitendũ eſt mihi vt talem eum iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit. Quæ cauſa ſi ſtudiũ meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius * Euritius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus [atque] in agendis cauſis exercitatus, quas ſumma fide, pa-

al. Erutij vel *Erucij.* Sic & in ſeq. *in altero* *Erucius,* *clarus vir, ſanctus,*

debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, grauitas, autoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ, & dolori patris, verumetiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſcentibus quoque (digni ſint modò) tanta præmia conſtituta acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos, & gaudia ex ſuperſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottij publicè lætor, nec priuatim minus. Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum leuant, quanto magis eæ quibus in celeberrimo loco non modò ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Argumentum.

Si quando poterit occupationibus urbanis diſſolui, promittit Caninio ſe venturum ad Larium, vbi & ſtudere & piſcari venaríque commodè liceat.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 8

STudes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſyluæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus affatim ſuggerunt. Sed ſiue omnia ſimul, ſiue ali-

ſuggerit

aliquid facias, non poſſum dicere, Inuideo: angor tamen non & mihi licere quæ ſic concupiſco vt ægri vinum, * balinea, fontes. Nunquámne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſoluere * negatur, abrumpam? Nunquam, puto. * nam veteribus negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quaſi catenis maius in dies occupationum agmen * extenditur. Valę.

balnea *non datur.* *nam in v.* *oſtenditur.*

Argumentum.

Apollinari Euritium commendat, vt eum in petitione tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudibus ornetur.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S.

9

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti * Euritij mei. afficior cura: & quam pro me ſollicitudinem non adij, quaſi pro me altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæſare noſtro, ego quæſturā impetraui: meo ſuffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, vereor vt decepiſſe Cæſarem videar. Proinde adnitendū eſt mihi vt talem eum iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit. Quæ cauſa ſi ſtudiū meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius * Euritius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus [atque] in agendis cauſis exercitatus, quas ſumma fide, pa-

al. Erutij vel *Erucij.* Sic & in ſeq. *in altero* *Erucius,* *clarus vir, ſanctus,*

debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei ſanctitas, grauitas, autoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ, & dolori patris, verumetiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſcentibus quoque (digni ſint modò) tanta præmia conſtituta acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos, & gaudia ex ſuperſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottij publicè lætor; nec priuatim minus, Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum leuant, quanto magis eæ quibus in celeberrimo loco non modò ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Argumentum.

Si quando poterit occupationibus vrbanis diſſolui, promittit Caninio ſe venturum ad Larium, vbi & ſtudere & piſcari venaríque commodè liceat.

C. PLIN. CANINIO
SVO S. 8

STudes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſyluæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus affatim ſuggerunt. Sed ſiue omnia ſimul, ſiue

ſuggerit

ali-

aliquid facias, non poſſum dicere, Inuideo: angor tamen non & mihi licere quæ ſic concupiſco vt ægri vinum,* balinea, fontes. Nunquámne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſoluere * negatur, abrumpam? Nunquam, puto. * nam veteribus negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quaſi catenis maius in dies occupationum agmen * extenditur. Valę.

balnea | *non datur.* | *nam in v.* | *oſtenditur.*

Argumentum.

Apollinari Euritium commendat, vt eum in petitione tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudibus ornetur.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S.

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti * Euritij mei. afficior cura: & quam pro me ſollicitudinem non adij, quaſi pro me *altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæſare noſtro, ego quæſturã impetraui: meo ſuffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem niſi obtinet in ſenatu, vereor vt decepiſſe Cæſarem videar. Proinde adnitendũ eſt mihi vt talem eum iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit. Quæ cauſa ſi ſtudiũ meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum, eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius * Euritius Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus [atque] in agendis cauſis exercitatus, quas ſumma fide, pa-

al. Erutij vel *Erucij.* Sic & in ſeq. | *in altero* | *Erucius,* *clarus vir,* *ſanctus,*

ri conſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septitium, quo nihil verius, nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in vno referre gratiam poſſum. Itaque prendo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationéſque circumeo: quantúmque vel autoritate vel gratia valeam precibus experior. Te quoque obſecro vt aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam etſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modò velle te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant. Vale.

Argumentum.

Octauium admiratur poſſe tamdiu continere verſus ſuos, hortatúrque ad editionem. Sic Martiali. Fauſtinum libro primo.

C. PLIN. OCTAVIO SVO S. 10

Hominem al. *Nominem* te pat. ſeq. interrog. *ſigna*

NOminem te patientem, vel potius durum ac penè crudelem, qui tam inſignes libros tamdiu teneas. Quouſque & tibi & nobis inuidebis? tibi, maximam laudem, nobis, voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, iiſdémque quibus *lingua Romana ſpatiis peruagentur. magna etiam longáque expectatio eſt. quam fruſtrati adhuc & differre non debes. Enotuerunt quidam tui verſus, & inuito te clauſtra tua *fregerunt: hos niſi retrahes in corpus quandóque, vt errones, aliquem cuius dicantur, inuenient. Habe ante oculos mortalitatem: à qua aſſerere te hoc vno monimento potes. nam cætera, fra-

refregerunt.

ra, fragilia & caduca, non minus quàm ipſi homines, occidunt deſinúntque. Dices vt ſoles, *Amici mei viderint.* Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantum curæ intentioníſque ſuſcipere & poſſint & velint: ſed diſpice ne ſit parum prouidum, ſperare ex aliis quod tibi ipſe non preſtes. Et de editione quidem interim, vt voles: recita ſaltem, quò magis libeat emittere: vtque tandem percipias gaudium quod ego olim pro te non temerè præſumo. Imaginor enim qui concurſus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium maneat. quo ego, quum dico vel recito, non minus quàm clamore delector: ſit modò ſilentium acre & intentum & cupidum vlteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, deſine ſtudia tua infinita iſta cunctatione fraudare: quæ quum modum excedit, verendum eſt ne inertiæ & deſidiæ vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

Argumentum.

Marius Priſcus Africæ proconſul à prouincialibus cum ſuis miniſtris accuſatus repetundarum agente Secundo damnatus eſt. Hoc ſenatuſconſultum Plinius laudat, ac Iuuenalis carpit.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 11

Solet eſſe gaudio tibi ſiquid actum eſt in ſenatu dignum ordine illo. Quamuis enim quietis amore ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo maieſtatis publicæ cura. Accipe ergo quod per hos dies actum eſt perſonæ claritate famoſum, ſeue-

ritate exempli ſalubre, rei magnitudine æterhũ. Marius Priſcus, accuſantibus Afris, quibus *proconſul præfuit, omiſſa defenſione iudices *petit. Ego & Cornelius Tacitus adeſſe prouincialibus iuſſi, exiſtimauimus fidei noſtræ conuenire, notum ſenatui facere, exceſſiſſe Priſcum, immanitate & ſæuitia, crimina quibus dari iudices poſſent: quum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet. Reſpondit Fronto Catius, deprecatúſque eſt nequid vltra repetundarum legem quæreretur, omniáque actionis ſuæ vela vir mouendarum lacrymarum peritiſſimus, quodam velut vento miſerationis impleuit. Magna contentio, magni vtrinque clamores: aliis cognitionem ſenatus lege concluſam, aliis liberam ſolutámque dicentibus: quantúmque admiſiſſet reus, tantum vindicandum. Nouiſſimè conſul deſignatus Iulius Ferox, vir rectus & ſanctus, Mario quidẽ *iudices [interim] cenſuit dandos: euocandos autem quibus diceretur innocentium pœnas vendidiſſe. Quæ ſententia non præualuit modò, ſed omnino poſt tã tas diſſentiones fuit ſola frequens: adnotatúmq; [eſt] experimentis, quòd fauor & miſericordi acres & vehementes primos impetus habent, paulatim conſilio & ratione, quaſi *reſtincta, conſi dunt. Vnde euenit vt quod multi clamore pe mixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dice velit. pateſcit enim quum ſeparatis à turba, co templatio rerum quæ turba teguntur. Veneru qui adeſſe erant iuſſi, *Vitellius Honoratus, Flauius Martianus ex quibus Honoratus trece tis millibus exilium equitis Romani ſeptẽ que amicorum eius vltimam pœnam; Marria

vn

pro conſule *petiit* *indicet* *relicta* *Fabius*

vnius equitis Romani ſeptingentis millibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. erat enim fuſtibus cæſus, damnatus in metallum, ſtrangulatus *in carceres. Sed Honoratum cognitioni ſenatus mors opportuna ſubtraxit. Martianus * introductus eſt abſente Priſco. Itaque * Tutius Cerealis conſularis iure ſenatorio poſtulauit vt Priſcus certior fieret: ſiue quia miſerabiliorem, ſiue quia inuidioſiorem fore arbitrabatur, ſi præſens fuiſſet: ſiue (quod maximè credo) quia æquiſſimum erat commune crimen ab vtroque defendi: & ſi dilui non potuiſſet, in vtroque puniri. Dilata res eſt in proximum ſenatum, cuius ipſe conſpectus auguſtiſſimus fuit. Princeps præſidebat (erat enim conſul) ad hoc Ianuarius menſis cùm [propter] cætera, tum præcipuè ſenatorum frequentia celeberrimus: præterea cauſæ amplitudo, auctáque dilatione expectatio & fama, inſitúmque mortalibus ſtudium magna & inuſitata noſcēdi, omnes vndique exciuerat. Imaginare quæ ſolicitudo nobis, qui metus, quibus ſuper tanta re in illo cœtu, præſente Cæſare dicendum erat. Equidem in ſenatu non ſemel egi: quinimo nuſquam audiri benignius ſoleo: tunc me tamen, vt noua omnia, nouo metu permouebant. Obuerſabatur præter illa quæ ſuprà dixi, cauſæ difficultas: ſtabat modò conſularis, modò ſeptemuir epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquàm onerosum accuſare damnatum: quem vt premebat atrocitas criminis, ita quaſi peractæ damnationis miſeratio tuebatur. Vtcunque tamen animum cogitationémque collegi. cœpi dicere non minore audientium aſſenſu quàm ſolicitudine mea. Dixi horis penè quinque. nam * de-

in carcere · *inductus* · *Titius* · *duodecim* *clepſ.*

cem clepſydris, quas * ſpatioſiſſimas acceperam, ſunt additæ quatuor. adeo illa ipſa, quæ dura & aduerſa dicturo videbantur, ſecunda dicenti fuerunt. Cæſar quidem mihi tantum ſtudium, tantam etiam curam (nimium eſt enim dicere ſolicitudinem) præſtitit, vt libertum meum poſt me ſtantem, ſæpius admoneret voci lateríque conſulerem: quum me vehementius putaret intendi quàm gracilitas mea perpeti poſſet. Reſpondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Miſſus deinde ſenatus, & reuocatus in poſterum [diem]neq; enim[iam]inchoari poterat actio, niſi [vt] noctis interuẽtu ſcinderetur. Poſtero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, vir ſubtilis, diſpoſitus, acer, diſertus: in illa verò cauſa omnes artes ſuas protulit. Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſimè, &, quod eximium orationi eius ineſt, σεμνῶς. Dixit pro Mario rurſus Fronto Catius inſigniter: vtque iam locus ille poſcebat, plus in precibus temporis quàm in defenſione conſumpſit. Huius actionem veſpera incluſit: non tamen ſic vt abrumperet. itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipſum pulchrum & antiquum, ſenatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus Cos. deſignatus, vir egregius, & pro veritate firmiſſimus, cenſuit ſeptinginta millia quæ acceperat Marius, ærario inferenda: Mario vrbe Italiáque interdicendum: Martiano hoc amplius Africa. In fine ſententiæ adiecit, quòd ego & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter fortitérq; functi eſſemus, arbitrari ſenatum, ita nos feciſſe vt dignum mandatis partibus fuerit. Aſſenſerunt conſules [deſignati,] omnes etiam conſulares vſq

ſpatioſiſſimè

vſque ad Pompeium collegam: ille & ſeptingenta millia quæ acceperat Marius, ærario inferenda, & Martianum in quinquennium relegandum: Marium repetundarum pœnæ, quam iam paſſus eſſet, cenſuit relinquendum. Erant in vtraque ſententia multi, fortaſſe etiam plures in hac vel ſolutiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque qui Cornuto videbantur aſſenſi, hũc qui poſt ipſos cenſuerat, ſequebantur. Sed quum fieret diſceſſio, qui ſellis conſulum aſtiterant, in Cornuti ſententiam ire cœperunt. tum illi qui ſe collegæ adnumerari patiebantur, in diuerſum tranſierunt: collega cum paucis relictus. multum poſtea de impulſoribus ſuis, præcipuè de Regulo, queſtus eſt, qui ſe in ſententia quam ipſe dictauerat, deſeruiſſet. Eſt alioqui Regulo tam mobile ingenium, vt plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis ampliſſimæ: ſupereſt tamen λειτούργιον non leue, Hoſtilius * Firminus, legatus Marij Priſci, qui permiſtus cauſæ, grauiter vehementérque vexatus eſt. Nam & rationibus Martiani & ſermone quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam ſuam Priſco ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe, ſtipulatúſque de Martiano quinquaginta millia denariûm probabatur: ipſe præterea accepiſſe ſeſtertiûm decem millia, fœdiſſimo quidem titulo, nomine vnguentarij, qui titulus à vita hominis compti ſemper & pumicati non abhorrebat. Placuit, cenſente Cornuto, referri de eo proximo ſenatu. tunc enim, caſu incertum, an conſcientia, abfuerat. Habes res vrbanas: inuicem ruſticas ſcribe: quid arbuſculæ tuæ, quid vineæ, quid ſegetes agunt, quid oues delicatiſſimæ? In

Firmius

ſumma, niſi æquè longam epiſtolam reddes, non eſt quòd poſtea, niſi breuiſſimam, expectes. Vale.

Argumentum.

Noto iam per ſuperiorem epiſtolam argumento, ſignificat quem finem cognitio Firmini habuerit.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 12

ΛΕΙτούργιον illud quod ſupereſſe Marij Priſci cauſę proximè ſcripſeram, neſcio an ſatis circumciſum tamen & abraſum eſt. Firminus inductus in ſenatum reſpondit crimini noto: ſequutæ ſunt diuerſæ ſententiæ conſulum deſignatorum. Cornutus Tertullus cenſuit ordine mouendum. Acutius Nerua, in ſortitione prouinciæ rationem eius non habendam. quæ ſententia, tanquam mitior, vicit, cùm ſit alioqui durior triſtiórque. Quid enim miſerius quàm exectum & exemptum honoribus ſenatoriis, labore & moleſtia non carere? quid grauius quàm tanta ignominia affectũ, non in ſolitudine latere, ſed in hac altiſſima ſpecula conſpiciendũ ſe monſtrãdúmq; præbere? Præterea, quid publicè minus aut *con- congruum gruens aut decorum, [quàm] notatum à ſenatu in ſenatu ſedere? ipſíſq; illis à quibus ſit notatus, æquari? ſummotum à proconſulatu, quia ſe in legatione turpiter geſſerat, de proconſulibus iudicare? damnatúmque ſordium, vel damnare alios vel abſoluere? Sed hoc pluribus [leuius] viſum eſt. numerantur enim ſententiæ, non ponderantur: nec aliud in publico conſilio poteſt fieri, in quo nihil eſt tam inæquale, quàm æqualitas ipſa. nam cùm ſit impar prudentia, par omnium ius eſt.

eſt. Impleui promiſſum, priorîſque epiſtolę fidem exolui, quam ex ſpatio temporis iam recepiſſe te colligo. nam & feſtinanti & diligenti tabellario dedi: niſi quid impedimenti in via paſſus eſt. Tuæ nunc partes vt primùm illam, deinde hanc remuneretis literis, quales iſtinc redire vberrimę poſſunt. Vale.

Argumentum.

Voconium Romanum, maioribus clarum & virtutibus ſuis, præſertim eruditione, Priſco commendat ſumma arte & gratia.

C. PLIN. PRISCO SVO S. 13

ET tu occaſiones obligādi me auidiſſimè amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de cauſis à te potiſſimum petere conſtitui quod impetratum maximè cupio. Regis exercitū amplisſimū: hinc tibi beneficiorū larga materia, longum præterea tempus, quo amicos tuos exornare potuiſti. * Conuertere ad noſtros, nec hos [quidem] multos. Malles tu quidem multos, ſed meæ verecundiæ ſufficit vnus aut alter, * ac potius vnus. Is erit Voconius Romanus: pater ei in equeſtri gradu clarus, clarior vitricus, imò pater alius. nam huic quoque nomine & pietate ſucceſſit. Mater è primis [ipſa] citerioris Hiſpaniæ. Scis quod iudicium prouinciæ illius, ſcis quanta ſit grauitas: [ipſe] flamen proximè fuit. Hunc ego, quum ſimul ſtuderemus, arctè familiaritérque dilexi: ille meus in vrbe, ille in ſeceſſu contubernalis: cum hoc ſeria, cum hoc iocos miſcui. Quid enim aut illo fidelius amico,

Conuertere

ſed potius

aut ſodale iucundius? mira in ſermone, mira etiã in ore ipſo vultúque ſuauitas. Ad hoc ingenium *excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditum in cauſis agendis. Epiſtolas quidem ſcribit, vt muſas ipſas Latinè loqui credas. Amatur à me plurimũ, nec tamen vincitur. Equidem iuuenis ſtatim iuueni quantum potui per ætatem auidiſſimè contuli, & nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetraui, quod quanquam parcè & cum delectu daret, mihi tamen, tanquam *eligeret, indulſit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius quàm vt augeam, poſſum, præſertim cùm ipſe illa tã gratè interpretetur, vt dum priora accipit, poſteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus charúſque ſit nobis. Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. in primis ama hominem. nam licèt tribuas ei quantũ ampliſſimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius eſſe eum vſque in intimam familiaritatem capacem, quò magis ſcires, breuiter tibi ſtudia, mores, omnem denique vitam eius expreſſi. Extenderem preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim & quidem efficaciſſimè, qui reddit cauſas rogandi. Vale.

excuſſum,

liceret

Argumentum.

Centumuirales cauſas, de quibus multa prædiximus, tanquam obſcuras & veterem formam non ſeruantibus actoribus, per epiſtolam apud Maximum notat.

C. PLIN.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 14

VErum opinaris: diſtringor centumuiralibus
cauſis, quæ me exercent magis quàm delectant. ſunt enim pleraque paruæ & * exiles, rarò *ex illis.*
incidit vel perſonarum claritate vel negotij magnitudine inſignis. Ad hoc, perpauci * cum quibus iuuet dicere: cæteri audaces, atque etiã ma- *quibuſcum iuuat*
gna ex parte adoleſcentuli obſcuri ad declamandum huc tranſeunt, tam irreuerenter & temerè,
vt mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videatur, ſic in foro pueros à centumuiralibus cauſis
auſpicari, vt ab Homero in ſcholis. Nam hîc quoque, vt illic, primum cœpit eſſe quod maximum
eſt. At hercule ante memoriam meam, (maiores
* natu ita ſolebant dicere) ne nobiliſſimis quidẽ *(ita m. na-*
adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari *tu ſolent*
producente: tanta veneratione pulcherrimum *dicere)*
opus colebatur. Nunc, refractis pudoris & reuerentiæ clauſtris omnia patent omnibus: nec inducuntur, ſed irrumpunt. ſequuntur auditores actoribus ſimiles, conducti & redempti mancipes:
conuenitur [à conductis & redemptis] in media baſilica, vbi tã palam ſportulæ quàm in triclinio
dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede tranſitur. Inde iam non inurbanè σοφοκλεῖς vocantur: iiſdem Latinum nomen impoſitum eſt laudicœni: & tamen creſcit in dies fœditas vtraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent ſanè ætatem eorum qui nuper togas ſumpſerunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti conſtat vt ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia impletur,

hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commouèntur, quum μεσόχορος dedit ſignum. Opus eſt enim ſigno apud non intelligentes, ne audientes quidem. nam plerique non audiunt, nec vlli magis laudant. Siquando tranſibis per baſilicam, & voles ſcire quomodo quiſque dicat, nihil eſt quod tribunal aſcendas, nihil quòd præbeas aurem: facilis diuinatio. Scito eum peſſimè dicere qui laudabitur maximè. Primus hunc audiendi morem induxit * Largius Licinius: hactenus tamen vt auditores corrogaret. Ita certè ex Quintiliano, præceptore meo, audiſſe memini. narrabat ille, Aſſectabat Domitium Afrum, quum apud centumuiros diceret grauiter & lentè, (hoc enim illi actionis genus erat.) audiit ex proximo immodicum inſolitúmque clamorem: admiratus reticuit.* vbi ſilentiū factum eſt, repetit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & poſt ſilentium, cœpit idem tertiò. Nouiſſimè, quis diceret quæſiuit: reſponſum eſt, Licinius. Tum intermiſſa cauſa, *Centumuiri*, inquit, *hoc artificium periit*. Quod alioqui perire incipiebat, quum periſſe Afro videretur, nunc verò propè funditus extinctum & euerſum eſt. Pudet referre quæ quàm fracta pronuntiatione dicantur: quibus quàm teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantùm, ac potius ſola cymbala & tympana illis *canticis deſunt, vlulatus quidem (neque enim alio vocabulo poteſt exprimi) theatris quoque indecora laudatio largè ſuperſunt. Nos tamen adhuc & vtilitas amicorum & ratio ætatis moratur ac retinet. Veremur enim ne fortè non has indignitates reliquiſſe, ſed laborem refugiſſe videamur. Sumus tamen ſolito rariores

Larcius. al. Titus Larcius

vbi ſibi ſil.

Cantibus

res : quod initium eſt gradatim deſinendi. Vale.

Argumentum.

Interrogat Valerianum quantum veteribus & nuper comparatis agris oblectetur. Valeriani Pollionis meminit Martialis.

C. PLIN. * VALERIANO SVO S. 15

VALERIO

QVo modo te veteres Marſi tui? quo modo emptio noua? placent agri, poſtquam tui facti ſunt? Rarum id quidem. * nihil enim æquè gratum eſt adeptis quàm concupiſcentibus. Me prædia * materna parum commodè tractant: delectant tamen, vt materna, alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem aſſiduæ querelæ, quòd queri pudet. Vale.

nihil tamen vſque ad me ademptis

paterna

Argumentum.

Annianum hortantem Aciliani codicillos, quia non eſſent teſtamento confirmati, irritos habendos, monet ſe pluris facere defuncti voluntatem quàm ius ipſum.

C. PLIN. * ANNIANO SVO S. 16

AMMIANO. al. ANNIO

TV quidem pro cætera tua diligentia admones me, codicillos *Aciliani, qui me ex parte inſtituit hæredem, pro non ſcriptis habendos: quia non ſint confirmati teſtamento. Quod ius ne mihi quidem ignotum eſt, quum ſit iis etiam notum qui nihil aliud ſciunt: ſed ego *propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamſi * iure deficerentur, quaſi perfe-

Attiliani

proximam

iura deficerent.

ctas tuerer. Conſtat autem codicillos iſtos Aciliani manu ſcriptos. Licet ergo non ſint confirmati teſtamento, à me tamen vt confirmati obſeruabuntur: præſertim quum delatori locus non ſit. Nam ſi verendum eſſet ne quod ego dediſſem populus eriperet, cunctatior fortaſſe & cautior eſſe deberem: cum verò liceat hæredi donare quod in hæreditate ſubſedit, nihil eſt quod obſtet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

Argumentum.

Reſpondet Gallo admiranti cur tantopere Laurentino agro detineretur. Loci opportunitatem & villæ ſtructuram mirus tanquam architectus deſcribens: hortatúrque vt villam tot rebus ornatam contubernio ſuo magis commendet.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

Miraris cur me Laurentinum, vel (ſi ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? deſines mirari quum cognoueris gratiam villæ, opportunitatem loci, littoris ſpatium. Decem & ſeptem millibus paſſuum ab vrbe receſſit: vt peractis quæ agenda fuerint, ſaluo iam & compoſito die poſſis ibi manere. Aditur non vna via. nam & Laurentina & Oſtienſis eodem ferunt, ſed Laurentina à quartodecimo lapide, Oſtienſes ab vndecimo relinquenda [eſt.] Vtrinque excipit iter aliqua ex parte arenoſum, iumentis paulo grauius & longius, equo breue & molle. Varia hinc atque inde facies. nam modò occurrentibus ſyluis via coarctatur, modò latiſſimis pratis diffundi-

funditur & pateſcit. multi greges ouium, multa ibi equorum boúmque armenta: quæ montibus hyeme depulſa, herbis & tepore verno niteſcunt. Villa vſibus capax, non ſumptuoſa tutela. cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen ſordidũ: deinde porticus in * O literæ ſimilitudinem circumactæ: quibus paruula, ſed feſtiua, area includitur. egregium hæ aduerſum tempeſtates receptaculum. nam ſpecularibus ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Eſt contra * medias cauædium hilare: mox triclinium ſatis pulchrum, quod in litus excurrit: ac ſi quando Africo mare impulſum eſt, fractis iam & nouiſſimis fluctibus leuiter alluitur. Vndique valuas * aut feneſtras non minores valuis habet: atque [ita] à lateribus [&] à fronte quaſi tria maria proſpectat. à tergo cauædium, porticum, aream: porticum rurſus, mox atrium, ſyluas & longinquos reſpicit mõtes. Huius à læua retractius paulo cubiculũ eſt amplum: deinde aliud [nõ] minus, quòd altera feneſtra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & ſubiacens mare longius quidem, ſed ſecurius intuetur. Huius cubiculi & triclinij illius obiectu includitur angulus, qui puriſſimum ſolem continet & accendit. Hoc hybernaculum, hoc etiam gymnaſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent venti exceptis qui nubilum inducunt, & ſerenum antequam vſum loci eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apſida curuatũ, quod ambitum ſolis feneſtris omnibus ſequitur. Parieti eius in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt, quod non legendos libros, ſed lectitandos capit. Adhæret dormitorium mẽbrum tranſitu interiacente, * qui ſuſpenſus & tabu-

Δ litera

me ſaulas

atque fen.

quod ſuſpenſum & tabulatum

cularibus & velis obductis reductiſve modò ad-
iicitur cubiculo[meo]modò aufertur. Lectum &
villa duas cathedras capit:à pedibus mare à tergo vil-
læ,à capite ſyluæ: tot facies locorum totidem fe-
neſtris & diſtinguit & miſcet. Iunctum eſt cubi-
culum noctis & ſomni. non illud voces ſeruulo-
fremitum, rũ, non maris * murmur, non tẽpeſtatum motus,
non fulgurum lumen, ac ne diem quidem ſentit,
niſi feneſtris apertis. Tam alti abditíque ſecreti
illa ratio, quòd interiacens andron parietẽ cu-
biculi hortíque diſtinguit, atque ita omnem ſo-
num media inanitate conſumit. Applicitum eſt
cubiculo hypocauſtum perexiguum, quod angu-
ſta feneſtra ſuppoſitum calorem, vt ratio exigit,
Proceſtriũ aut effundit aut retinet.* Procœton inde & cubi-
culum porrigitur in ſolem: quem orientem ſta-
tim exceptum vltra meridiem, obliquum qui-
Zetam dem, ſed tamen ſeruat. In hanc ego * diætam
quum me recipio, abeſſe mihi etiam à villa mea
voluptatẽ videor. magnámque eius * voluptatem præcipuè
ecce præc. Saturnalibus capio. * quum reliqua pars tecti li-
quum vel centia dierum feſtiſque clamoribus perſonat. nã
rel. nec ipſe meorum luſibus, nec illi ſtudiis meis
Nec vtili- obſtrepunt. * Hæc vtilitas, hæc amœnitas defici-
tas, nec a- tur aqua ſalienti,ſed puteos ac potius fontes ha-
mœnitas, bet: ſunt enim in ſummo: & omnino littoris il-
deficit a- lius mira natura: quocunque loco moueris hu-
qua ſalien- mum, obuius & paratus humor occurrit, iſque
ti. ſyncerus, ac ne leuiter quidem tanta maris vici-
corruptus. nitate * ſalſus. Suggerunt affatim ligna proximę
ſyluæ: cęteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat.
Frugi quidem homini ſufficit etiam vicus, quem
vna villa diſcernit: in hoc balinea meritoria tria.
Magna commoditas, ſi fortè balineum domi
vel

Digitized by Google

vel ſubitus aduentu, vel breuior mora calefacere diſſuadeat. Litus ornant varietate gratiſſima, nunc continua, nunc intermiſſa tecta villarum, quæ præſtant multarum vrbium faciem ſiue ipſo mari, ſiue ipſo littore vtare. quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, ſæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non ſanè pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & ſquillas optimas * ſuggerit. Villa verò * noſtra etiam mediterraneas copias præſtat, lac in primis. nam illuc è paſcuis pecora conueniunt, ſiquando aquã vmbrámve ſectantur. Iuſtiſne de cauſis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere ſeceſſum? quem tu nimis vrbanus es, niſi concupiſcis: atque vtinam concupiſcas, vt tot tantiſque dotibus villulæ noſtræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

egerit. *mſtra & medit.*

Argumentum.

Pollicetur Maurico quum omnes rhetores audiuerit se reſcripturum ad quem mittat fratris filios.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 18

QVid à te iucundius mihi potuit iniungi quã vt præceptorem fratris tui liberis quæreremus? Nam beneficio tuo in ſcholam redeo: & illam dulciſſimam ætatem quaſi reſumo. ſedeo inter iuuenes, vt ſolebam: atque etiam experior quantum apud illos autoritatis ex ſtudiis habeã. Nam proximè frequenti auditorio inter ſe coràm * multi ordinis noſtri clarè * loquebantur: intraui, conticuerunt. Quod non referrem niſi ad

multi. *iocabantur.*

al. *qui ſuſpenſus Iu blicis c.* latus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illúcque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorúmq; vſibus detinetur, pleriſque tam mundis vt accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum * procœtone, *proceſtrio,* altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubiculo aliud * & procœton communi pariete iunguntur. *& aliud proceriore* Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut eiecta ſinuantur abundè capacia, ſi innare in proximo cogites. *ſi mare immò hypocauſton* Adiacet vnctuarium * hypocauſton: adiacet propnigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ. cohæret calida piſcina mirificè, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli inclinato iam die occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua * diætæ duæ, totidem in ipſa. *Zeta* præterea cœnatio quæ latiſſimum mare, longiſſimum littus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditúrque: lata pòſt apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris nonniſi fragorem & ſonum patitur, eúmque iam languidum ac deſinentem. hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. geſtatio buxo aut rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus qua parte defenditur tectis, abundè viret, aperto cœlo apertóque vento, & quanquã longinqua aſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa,

broſa,

broſa, nudiſq; etiã pedibus mollis & cedẽs. Hortũ morus & ficus frequens veſtit: quarũ arborum illa vel maximè ferax eſt terra, malignior cæteris. hac non deteriore quàm maris facie, cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus *Zetis* à tergo, quarum feneſtris ſubiacet veſtibulum villæ, & hortus alius, pinguis & ruſticus. Hinc cryptoporticus propè publici * operis inſtar ex- *operis ext.* tenditur. vtrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ, & * altius pauciores. hæ, quum ſe- *alterius.* renus dies & immotus, omnes, quum hinc vel in- al. *ſed al-* de ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine in- *ternis pau-* iuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis *ciores* al. odoratus, teporem ſolis infuſi repercurſu crypto- *&* *alternis.* porticus auget, quæ vt tenet ſolem, ſic aquilonẽ inhibet ſubmouétque: quantúmque caloris antè, tantùm retrò frigoris, * ſimiliter Africum ſiſtit, *ſimilitérq;.* atque ita diuerſiſſimos ventos alium alio[à] latere frangit & finit. Hæc iucunditas eius hyeme [minor] maior æſtate. nam ante meridiẽ, xyſtum, poſt meridiem, geſtationes hortíque proximam partem vmbra ſua temperat: quæ, vt dies creuit decreuítque, modò breuior, modò longior hac vel illac cadit. Ipſa verò cryptoporticus tunc maximè caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit, tranſmittítque: nec vnquam aëre pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti * diæta eſt, amores *Zeta.* mei, re vera amores, ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra * proſpicit, qua mare contra parietẽ me- *recipit.* diũ * diæta perquàm eleganter recedit: quæ ſpe- *Zeta.*

al. qui ſuſpenſus Iublicis c.

latus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illúcque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorúmq; vſibus detinetur, pleriſque tam mundis vt accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum * procœtone,

proceſtrio,

altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubiculo aliud * & procœton communi pariete iunguntur.

& aliud proceriore

Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut eiecta ſinuantur abundè capacia, ſi innare in proximo cogites.

ſi mare immò hy-pocauſton

Adiacet vnctuarium * hypocauſton: adiacet propnigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ. cohæret calida piſcina mirificè, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli inclinato iam die occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua * diætæ duæ, totidem in ipſa.

Zeta

præterea cœnatio quæ latiſſimum mare, longiſſimum littus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditúrque: lata pòſt apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris nonniſi fragorem & ſonum patitur, eúmque iam languidum ac deſinentem. hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. geſtatio buxo aut rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus qua parte defenditur tectis, abundè viret, aperto cœlo apertóque vento, & quanquā longinqua aſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa,

broſa, nudiſq; etiã pedibus mollis & cedẽs. Hortũ morus & ficus frequens veſtit: quarũ arborum illa vel maximè ferax eſt terra, malignior cæteris. hac non deteriore quàm maris facie, cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus à tergo, quarum feneſtris ſubiacet veſtibulum villæ, & hortus alius, pinguis & ruſticus. Hinc cryptoporticus propè publici * operis inſtar extenditur. vtrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ, & * altius pauciores. hæ, quum ſerenus dies & immotus, omnes, quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine iniuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis odoratus, teporem ſolis infuſi repercurſu cryptoporticus auget, quæ vt tenet ſolem, ſic aquilonẽ inhibet ſubmouétque: quantúmque caloris antè, tantùm retrò frigoris, * ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diuerſiſſimos ventos alium alio[à] latere frangit & finit. Hæc iucunditas eius hyeme [minor] maior æſtate. nam ante meridiẽ, xyſtum, poſt meridiem, geſtationes hortíque proximam partem vmbra ſua temperat: quæ, vt dies creuit decreuítque, modò breuior, modò longior hac vel illac cadit. Ipſa verò cryptoporticus tunc maximè caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit, tranſmittítque: nec vnquam aëre pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti * diæta eſt, amores mei, re vera amores, ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra * proſpicit, qua mare contra parietẽ medium * diæta perquàm eleganter recedit: quæ ſpe-

Zetis. *operis ext.* *alterius.* *al. ſed alternis pauciores al. & alternis.* *ſimilitérq;.* *Zeta.* *recipit.* *Zeta.*

Digitized by Google

al. qui ſuſpenſus lu blicis c. latus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illúcque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorúmq; vſibus detinetur, pleriſque tam mundis vt accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum * procœtone, *proceſtrio,* altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubiculo aliud * & procœton communi pariete iunguntur. *& aliud proceriore* Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut eiecta ſinuantur abundè capacia, ſi innare *ſi mare immò hy-* in proximo cogites. Adiacet vnctuarium * hypocauſton: *pocauſton* adiacet propnigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ. cohæret calida piſcina mirificè, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli inclinato iam die occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua * diætæ duæ, totidem in *Zeta* ipſa. præterea cœnatio quæ latiſſimum mare, longiſſimum littus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditúrque: lata pòſt apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris nonniſi fragorem & ſonum patitur, eúmque iam languidum ac deſinentem. hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. geſtatio buxo aut rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus qua parte defenditur tectis, abundè viret, aperto cœlo apertoque vento, & quanquā longinqua aſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa,

broſa,

broſa,nudiſq; etiã pedibus mollis & cedẽs. Hortũ morus & ficus frequens veſtit:quarũ arborum illa vel maximè ferax eſt terra, malignior cæteris. hac non deteriore quàm maris facie,cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus *Zetis.* à tergo, quarum feneſtris ſubiacet veſtibulum villæ, & hortus alius, pinguis & ruſticus. Hinc cryptoporticus propè publici * operis inſtar ex- *operis ext.* tenditur. vtrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ,& *altius pauciores.hæ,quum ſe- *alterius.* renus dies & immotus, omnes,quum hinc vel in- al. *ſed al-* de ventus inquietus,qua venti quieſcunt,ſine in- *ternis pau-* iuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis *ciores* al. odoratus,teporem ſolis infuſi repercurſu crypto- *& alternis.* porticus auget, quæ vt tenet ſolem, ſic aquilonẽ inhibet ſubmouétque: quantúmque caloris antè, tantùm retrò frigoris, * ſimiliter Africum ſiſtit, *ſimiliterq;.* atque ita diuerſiſſimos ventos alium alio[à]latere frangit & finit. Hæc iucunditas eius hyeme [minor]maior æſtate. nam ante meridiẽ,xyſtum, poſt meridiem, geſtationes hortíque proximam partem vmbra ſua temperat: quæ, vt dies creuit decreuítque, modò breuior, modò longior hac vel illac cadit. Ipſa verò cryptoporticus tunc maximè caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit, tranſmittítque: nec vnquam aëre pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti * diæta eſt, amores *Zeta.* mei, re vera amores, ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem,cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra *proſpicit,qua mare contra parietẽ me- *recipit.* diũ *diæta perquàm eleganter recedit: quæ ſpe- *Zeta.*

al. qui ſuſpenſus ſublicis c.

latus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illúcque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorúmq; vſibus detinetur, pleriſque tam mundis vt accipere hoſpites poſſint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum * procœtone, altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubiculo aliud * & procœton communi pariete iunguntur. Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut eiecta ſinuantur abundè capacia, ſi innare in proximo cogites. Adiacet vnctuarium * hypocauſton: adiacet propnigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ. cohæret calida piſcina mirificè, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli inclinato iam die occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua * diætæ duæ, totidem in ipſa. præterea cœnatio quæ latiſſimum mare, longiſſimum littus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditúrque: lata pòſt apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris nonniſi fragorem & ſonum patitur, eúmque iam languidum ac deſinentem. hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. geſtatio buxo aut rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus qua parte defenditur tectis, abundè viret, aperto cœlo apertoque vento, & quanquam longinqua aſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa,

proceſtrio,

& aliud proceriore

ſi mare immò hypocauſton

Zeta

broſa,nudiſq; etiã pedibus mollis & cedẽs. Hortũ morus & ficus frequens veſtit:quarũ arborum illa vel maximè ferax eſt terra, malignior cæteris. hac non deteriore quàm maris facie,cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus *Zetis.*
à tergo, quarum feneſtris ſubiacet veſtibulum villæ, & hortus alius, pinguis & ruſticus. Hinc cryptoporticus propè publici * operis inſtar ex- *operis ext.*
tenditur. vtrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ,& * altius pauciores.hæ,quum ſe- *alterius.*
renus dies & immotus, omnes,quum hinc vel in- *al. ſed al-*
de ventus inquietus,qua venti quieſcunt,ſine in- *ternis pau-*
iuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis *ciores al-*
odoratus,teporem ſolis infuſi repercurſu crypto- *& alternis.*
porticus auget, quæ vt tenet ſolem, ſic aquilonẽ inhibet ſubmouétque: quantúmque caloris antè, tantùm retrò frigoris, * ſimiliter Africum ſiſtit, *ſimilitérq;*
atque ita diuerſiſſimos ventos alium alio[à]latere frangit & finit. Hæc iucunditas eius hyeme [minor]maior æſtate. nam ante meridiẽ,xyſtum, poſt meridiem, geſtationes hortíque proximam partem vmbra ſua temperat: quæ, vt dies creuit decreuítque, modò breuior, modò longior hac vel illac cadit. Ipſa verò cryptoporticus tunc maximè caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit, tranſmittítque: nec vnquam aëre pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti * diæta eſt, amores *Zeta.*
mei, re vera amores, ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem,cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra * proſpicit;qua mare contra parietẽ me- *recipit.*
diũ *diæta perquàm eleganter recedit: quæ ſpe- *Zeta.*

cularibus & velis obductis reductiſve modò ad-
iicitur cubiculo[meo]modò aufertur. Lectum &
villa duas cathedras capit:à pedibus mare à tergo vil-
læ,à capite ſyluæ: tot facies locorum totidem fe-
neſtris & diſtinguit & miſcet. Iunctum eſt cubi-
culum noctis & ſomni. non illud voces ſeruulo-
fremitum, rū, non maris * murmur, non tēpeſtatum motus,
non fulgurum lumen, ac ne diem quidem ſentit,
niſi feneſtris apertis. Tam alti abditíque ſecreti
illa ratio, quòd interiacens andron parietē cu-
biculi hortíque diſtinguit, atque ita omnem ſo-
num media inanitate conſumit. Applicitum eſt
cubiculo hypocauſtum perexiguum, quod angu-
ſta feneſtra ſuppoſitum calorem, vt ratio exigit,
Proceſtriū aut effundit aut retinet. Procœton inde & cubi-
culum porrigitur in ſolem: quem orientem ſta-
tim exceptum vltra meridiem, obliquum qui-
Zetam dem, ſed tamen ſervat. In hanc ego * diætam
quum me recipio, abeſſe mihi etiam à villa mea
voluptatē videor.magnámque eius * voluptatem præcipuè
ecce præc. Saturnalibus capio, * quum reliqua pars tecti li-
quum vel centia dierum feſtiſque clamoribus perſonat. nā
rel. nec ipſe meorum luſibus, nec illi ſtudiis meis
Nec vtili- obſtrepunt. * Hæc vtilitas,hæc amœnitas defici-
tas, nec a- tur aqua ſalienti,ſed puteos ac potius fontes ha-
mœnitas bet: ſunt enim in ſummo: & omnino littoris il-
deficit a- lius mira natura: quocunque loco moueris hu-
qua ſalien- mum, obuius & paratus humor occurrit, iſque
ti. ſyncerus, ac ne leuiter quidem tanta maris vici-
corruptus. nitate * ſalſus. Suggerunt affatim ligna proximę
ſyluæ: cęteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat.
Frugi quidem homini ſufficit etiam vicus, quem
vna villa diſcernit: in hoc balinea meritoria tria.
Magna commoditas, ſi fortè balineum domi
vel

Digitized by Google

vel ſubitus aduentus,vel breuior mora calefacere diſſuadeat. Littus ornant varietate gratiſſima, nunc continua, nunc intermiſſa tecta villarum, quæ præſtant multarum vrbium faciem ſiue ipſo mari, ſiue ipſo littore vtare. quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, ſæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non ſanè pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & ſquillas optimas * ſuggerit. Villa verò * noſtra etiam mediterraneas copias præſtat, lac in primis. nam illuc è paſcuis pecora conueniunt, ſiquando aquã vmbrámve ſectantur. Iuſtiſne de cauſis cum tibi videor incolere, inhabitare, diligere ſeceſſum? quem tu nimis vrbanus es, niſi concupiſcis: atque vtinam concupiſcas, vt tot tantiſque dotibus villulæ noſtræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

egerit. *noſtra & medit.*

Argumentum.

Pollicetur Maurico quum omnes rhetores audiuerit, ſe reſcripturum ad quem mittat fratris filios.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 18

QVid à te iucundius mihi potuit iniungi quã vt præceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in ſcholam redeo: & illam dulciſſimam ætatem quaſi reſumo. ſedeo inter iuuenes, vt ſolebam: atque etiam experior quantum apud illos autoritatis ex ſtudiis habeã. Nam proximè frequenti auditorio inter ſe coràm * multi ordinis noſtri clarè * loquebantur: intraui, conticuerunt. Quod non referrem niſi ad

multis *iocabãtur.*

Digitized by Google

illorum magis laudem quàm ad meam pertine-
ſperari ret: ac niſi * ſperare te vellem, poſſe fratris tui fi-
lios probè diſcere. Quod ſupereſt, quum omnes
qui profitentur audiero, quid de [illis] quoque
ſentiam, ſcribã: efficiámque, quantum tamen e-
piſtola conſequi potero, vt ipſe omnes audiſſe vi-
dearis. Debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris
tui hanc fidem, hoc ſtudium, præſertim ſuper
noſtra tanta re. Nam quid magis intereſt * veſtra quàm
vt liberi (dicerem tui, niſi nunc illos magis a-
& digni mares) * digni illo *patre, te patruo reperiantur?
patre, & te quam curam mihi etiam ſi non mandaſſes, vin-
dicaſſem. Nec ignoro ſuſcipiendas offenſas in e-
ligendo præceptore: ſed oportet me non modò
offenſas, verumetiam ſimultates pro fratris tui
filiis tam æquo animo ſubire quàm parentes pro
ſuis. Vale.

Argumentum.

Cereali petenti vt quandam orationem recitaret, multas cauſas proponit quibus deſiſtere debeat: poſtremò tamen aſſerit ſe iudicium eius ſequuturum.

C. PLIN. CEREALI SVO S.

19

HOrtaris vt orationem amicis pluribus reci-
quod tem. faciam, * quia hortaris: quanuis vehe-
menter addubitem. neque enim me præterit, a-
ctiones quæ recitantur, impetum omnem calo-
rémque ac propè nomen ſuum perdere, vt quas
ſolet *ſoleant commendare, ſimul & accendere, iudicũ
conſeſſus, celebritas aduocatorum, expectatio
euentus, fama non vnius actoris, deductúmque
[illegible] in par-

in partes audientium ſtudium: ad *hæc, dicentis *hoc*
geſtus, inceſſus, diſcurſus etiam, omnibúſque motibus animi conſentaneus vigor corporis. vnde accidit vt hi qui ſedentes agunt, quãuis illis maxima ex parte ſuperſint eadem illa quæ ſtantibus, tamen hoc quòd ſedent quaſi debilitentur & deprimantur. Recitantium verò præcipua pronuntiationis adiumenta, oculi, manus præpediuntur; quo minus mirum eſt ſi auditorũ intentio * languefcit, nullis extrinſecus aut blan- *relanguefcit,*
dimentis capta aut aculeis excitata. His accedit
quòd oratio de qua loquor, pugnax & contentioſa eſt. Porrò ita natura comparatum eſt, vt ea quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et ſanè quotuſquiſque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & ſonantia, quàm auſtera & preſſa, delectent? Eſt quidẽ omnino turpis iſta diſcordia, eſt tamẽ, *quia *quod*
plerunque euenit vt aliud auditores, aliud iudices exigant: quum alioqui præcipuè auditor iis affici debeat, quibus idem, ſi foret iudex, maximè permoueretur. Poteſt tamen fieri vt quanquam in his difficultatibus libro iſti nouitas lenocinetur, nouitas apud noſtros: apud Græcos enim eſt quiddam quanuis ex diuerſo, non tamẽ omnino diſſimile. Nam vt illis erat moris, leges quas vt contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione conuincere, ita nobis inesse repetundarum lege quod poſtularemus, cùm hac ipſa lege, tum aliis colligendum fuit. quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autẽ ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſſi-

mum quemque: ſed planè adhuc an ſit recitandum, examina tecum, omnéſque quos ego noui in vtraque parte calculos pone: ídque elige in quo vicerit ratio. à te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.

Argumentum.

Caluiſium, contubernalem ſuum tribus de M. Regulo fabellis delectat latenter tempora ſua pulſant, quibus mali multo maiora quàm boni præmia conſequebantur.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 20

ASſem para, & accipe auream fabulam, fabulas immò. nam me priorum noua admonuit: nec refert à qua potiſſimum incipiam. Verania Piſonis grauiter iacebat (huius dico Piſonis quem Galba adoptauit) ad hanc Regulus venit. Primùm impudentiam hominis, qui venerit ad ægram, cuius marito inimiciſſimus, ipſi inuiſiſſimus fuerat. Eſto, ſi venit tantùm: at ille etiam proximus toro ſedit: quo die, qua hora nata eſſet, interrogauit. vbi audiuit, componit vultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, * computat nihil, niſi vt diu miſeram expectatione ſuſpendat. Habes (inquit) climactericum tempus, ſed euades. quod vt tibi magis liqueat, aruſpicem conſulam, quem ſum frequenter expertus. Nec mora: ſacrificium facit, affirmat exta cum ſyderum ſignificatione cõgruere. Illa, vt in periculo credula, poſcit codicillos, legatum Regulo ſcribit, mox ingraueſcit, clamat moriens, *O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam*

computat nihil. diu miſeram expectatione ſuſpendit.

etiam

etiam quàm periurum: qui ſibi per ſalutem* filij *filij ſui*
peieraſſet. Facit hoc Regulus non minus ſcelerate quàm frequenter, quòd iram deorum quos ipſe quotidie fallit, in caput infelicis pueri deteſtatur. Velleius Blæſus, ille locuples conſularis, nouiſſima valetudine conflictabatur, cupiebat mutare teſtamentum: Regulus, qui ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare quoquo modo ſpiritum homini prorogarent. Poſtquam ſignatum eſt teſtamentum, mutat perſonam, vertit alloquutionem, iiſdémque medicis, *Quouſque miſerum cruciatis? quid inuidetis* * *bonam mortem,* *bona mor-*
tui dare vitam non poteſtis? moritur Blæſus: &, *:is,*
tanquam omnia audiſſet, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ, an ſcholaſtica lege tertiam poſcis? eſt vnde fiat. Aurelia, ornata fœmina, ſignatura teſtamentum, ſumpſerat pulcherrimas tunicas: Regulus quum veniſſet ad ſignandum, *Rogo* (inquit) *has mihi leges.* Aurelia ludere hominem putabat, ille ſeriò inſtabat, nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac *ne multa:*
ſibi tunicas quas erat induta legare: obſeruauit ſcribentem, inſpexit an ſcripſiſſet. Et Aurelia quidem viuit, ille tamen iſtud tanquàm morituram coëgit. & hic hæreditates, hic legata, quaſi mereatur, accipit. Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ciuitate, in qua iampridem non minora præmia, immò maiora, nequitia & improbitas quàm pudor & virtus habent? Aſpice Regulum, qui ex paupere & tenui ad tantas opes per flagitia proceſſit, vt ipſe mihi dixerit quũ conſuleret quàm citò ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet, in- *ſeſtertia*
uenisse * ſexta duplicata, quibus portendi mil- *duplici.*

lies & ducenties habiturum. Et habebit, ſi modò, vt cœpit, aliena teſtamenta (quod eſt improbiſſimum genus falſi) ipſis quorum ſunt illa, dictauerit. Vale.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM Liber tertius.

ARGVMENTVM.

Tertium epiſtolarum librum ad Caluiſium contubernalem ſuum inchoans, Veſtricij Spurinnæ & vitam & mores breuibus explicat: ſpondétque quum primùm ad ſenium peruenerit, ſe vſurum eo vitæ genere.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

NEſcio an vllum iucundius tempus exegerim quàm quo nuper apud Spurinnam fui: adeò quidem vt neminem magis in ſenectute, (ſi modò ſeneſcere datum eſt) æmulari velim. nihil eſt enim illo vitæ genere diſtinctius. me * autē vt certus *ſyderū curſus, ita vita hominum diſpoſita delectat, ſenum præſertim. Nam iuuenes adhuc confuſa quædam, & quaſi turbata non indecent: ſenibus placida omnia & ordinata cōueniunt, quibus induſtria ſera, turpis ambitio eſt. Hanc regulam Spurinna conſtantiſſimè ſeruat, quinetiam parua hæc, parua, ſi non quotidie

autem certus vt ſyderum dierum

die ſiant, ordine quodam & velut orbe circuma-
git. Manè lectulo continetur: hora ſecunda cal-
ceos poſcit, ambulat millia paſſuum tria: nec mi-
nus animum quàm corpus exercet. Si adſunt a-
mici, honeſtiſſimi ſermones *explicantur: ſi non, *conferun-*
liber legitur: interdũ etiam præſentibus amicis, *tur:*
ſi tamen illi non grauantur. Deinde conſidet, &
liber rurſus, aut ſermo libro potior: mox vehicu-
lũ aſcendit: aſſumit vxorem ſingularis exempli,
vel aliquem amicorum, vt me proximè. Quàm
pulchrum illud, quàm dulce ſecretum: quantum
ibi antiquitatis, quæ facta, quos viros audias,
quibus præceptis imbuare: quanuis ille hoc tem-
peramentum modeſtiæ ſuæ indixerit, ne præci-
pere videatur. Peractis ſeptem millibus paſſuũ,
iterum ambulat mille, iterum reſidet, vel ſe cu-
biculo * ac ſtylo reddit. Scribit enim, & quidem *aut ſtylo*
vtraque lingua, lyrica *doctiſſimè. mira illis dul- *doctiſſima.*
cedo, mira ſuauitas, mira hilaritas: cuius gratiam
cumulat ſanctitas ſcribentis. Vbi hora balinei
nuntiata eſt, (eſt autẽ hyeme nona, æſtate octa-
ua) in ſole, ſi caret vento, ambulat nudus. Dein-
de mouetur pila vehementer & diu. nam hoc
quoque exercitationis genere pugnat cum ſene-
ctute. Lotus accubat, & pauliſper cibum differt:
interim audit legentem remiſſius aliquid & dul-
cius. per hoc omne tempus liberum eſt amicis
vel eadem agere vel alia, ſi malint. Apponitur
cœna non minus nitida quàm frugi, in argento
puro & antiquo. ſunt in vſu & Corinthia, quibus
delectatur, * nec afficitur. Frequenter comœdis *& aff.*
cœna diſtinguitur, vt voluptates quoque ſtudiis
condiantur. Sumit aliquid de nocte * & æſtate. *etiam*
nemini hoc longum eſt, tanta comitate conui-

uium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum & ſeptuageſimũ annum aurium oculorúmque vigor integer, inde agile & viuidum corpus, ſoláque ex ſenectute prudentia. Hanc ego vitam * voto & cogitatione præſumo, ingreſſurus auidiſſimè, vt primùm ratio ætatis receptui canere permiſerit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & ſolatium & exemplum eſt idem Spurinna. nam ille quoque, quoad honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus, prouincias rexit, multóque labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi curſum, eundem terminum ſtatuo: idque iam nunc apud te ſubſigno: vt ſi me longius euehi videris, in ius voces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere iubeas quum inertiæ crimen effugero. Vale.

voco

Argumentum.

Gauium Maximum precatur vt aliquid dignitatis Arriano Maturio inopinanti conferre velit, quod vt libentius faciat, quanta ſit cum illo deuinctus amicitia breuibus tangit.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

QVod ipſe amicis tuis obtuliſſem ſi mihi eadem materia ſuppeteret, id nunc iure videor à te meis petiturus. Arrianus * Maturius * Altinacium eſt princeps, quum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè ſuperſunt: ſed de caſtitate, iuſtitia, grauitate, prudentia. Huius ego conſilio, in negotiis: iudicio, in ſtudiis, vtor. nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia præſtat. Amat me (nihil

Maturus
Altinatiũ.

(nihil poſſum ardentius dicere) vt tu. Caret ambitu: ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, quum facilè poſſet aſcendere altiſſimum. Mihi tamen ornandus excolendúſquè eſt. itaque magni æſtimo dignitati eius aliquid adſtruere inopinantis, neſcientis, immò etiam fortaſſe nolentis. Adſtruere autem quod ſit ſplendidum nec moleſtum cuius generis quæ prima occaſio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quanuis enim iſta non appetat, tam gratè tamen excipit quàm ſi concupiſcat. Vale. *acc.pit* *accipit*

Argumentum.

Corellia Hiſpulla Corellio & Hiſpulla genita, adoleſcentem filium domi erudiebat. Secundus cum Corellio patri amiciſſimus eam monet iam rhetori excolendum tradere, Iulium Genitorem inter cæteros profeſſores vnicè probans.

C. PLIN. CORELLIÆ HISPVLLAE S. 3

QVum patrem tuum grauiſſimum & ſanctiſſimum virum, ſuſpexerim magis an amauerim dubitem: téque in memoriam eius & in honorem tuum vnicè diligam, cupiam neceſſe eſt, (atque etiam, quantum in me fuerit, enitar) vt filius tuus auo ſimilis exiſtat. equidem malo materno: quanquam illi paternus etiam clarus ſpectatúſque contigerit: pater quoque & patruus illuſtri laude conſpicui. Quibus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi imbutus honeſtis artibus fuerit, quas plurimum refert à quo potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit, præceptores domi

habuit, vbi eſt vel erroribus modica vel etiã nulla materia: iam ſtudia eius extra limen proferenda ſunt, iã circunſpiciendus Rhetor Latinus, cuius ſcholæ ſeueritas, pudor in primis, caſtitas conſtet. Adeſt enim adoleſcenti noſtro cum cæteris naturæ fortunæque dotibus, eximia corporis pulchritudo: cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modò ſed cuſtos etiã rectórque quærendus eſt. Videor ego demonſtrare tibi poſſe Iulium Genitorem. amatur à me: iudicio tamen meo non obſtat charitas hominis, quæ ex iudicio nata eſt: vir eſt emendatus & grauis: paulò etiam horridior & durior, vt in hac licentia temporum. Quantũ eloquentia valeat pluribus credere potes. nam dicendi facultas aperta & expoſita ſtatim cernitur. Vita hominum altos receſſus magnáſque latebras habet, cuius pro Genitore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, niſi profuturum: nihil diſcet quod neſciſſe rectius fuerit. Nec minus ſæpè ab illo quàm à te méque admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina & quanta ſuſtineat. Proinde, fauentibus diis, trade eum præceptori, à quo mores primùm, mox eloquentiam diſcat: quæ malè ſine moribus diſcitur. Vale.

Argumentum.

Macrino familiariter vtebatur Secundus: teſtes ſunt multæ ad eundem epiſtolæ. huic igitur exponit cauſas quibus aduocationem pro Bæticis contra Cæcilium Claßicum ſumpſiſſet: & poſt factum conſulit an rectè fecerit.

C. PLIN.

C. PLIN. MACRINO ſvo S. 4

QVamuis & amici quos præſentes habebám, & ſermones hominum factum meum cōprobaſſe videantur, magni tamen * æſtimo ſcire quid ſentias tu. Nam cuius integra re conſilium exquirere optaſſem, huius etiam peracta iudiciũ noſſe mirè concupiſco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Thuſcos excurriſſem, accepto, vt præfectus ærarij, commeatu, legati prouinciæ Bæticæ queſturi de proconſulatu Cæcilij Claſſici, aduocatum me à ſenatu petierunt. Collegæ optimi meíque amantiſſimi de communis officij neceſſitatibus prælocuti, excuſare me & eximere tentarunt. Factum eſt ſenatuſconſultum perquam honorificum, vt daret prouincialibus patronus, ſi ab ipſo me impetraſſent. Legati rurſus inducti, iterum me iam præſentem poſtulauerunt aduocatum : implorantes fidem meam quam eſſent contra Maſſam Bæbium experti : allegantes patrocinij fœdus. Secuta eſt clariſſima ſenatus aſſenſio, quæ ſolet decreta præcurrere. Tum ego, *Deſino* (inquam) *P. C. putare me iuſtas excuſationis cauſas attuliſſe.* Placuit & modeſtia ſermonis & ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium non ſolùm cōſenſus ſenatu (quanquam hic maximè) * verum etiam alij quidem * minoris, ſed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores noſtros, etiam ſingulorum hoſpitum iniurias accuſationibus voluntariis executos, quo deformius arbitrabar publici hoſpicij iura negligere. Præterea quum recordarer quanta pro iiſdem Bæticis priore

exiſtimo

verum &

minores, ſed tamen innumeri al. *minoris numeri*

aduocatione etiam periculũ ſubiiſſem, conſeruãdum veteris officij meritum nouo videbatur: Eſt enim ita [natura] comparatum vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules. nam quamlibet ſæpe obligati, ſiquid vnũ neges, hoc ſolum meminerunt quod negatum eſt. ducebar etiam quòd deceſſerat Claſſicus, amotúmq; erat quod in eiuſmodi cauſis ſolet eſſe triſtiſſimum, periculum ſenatoris. Videbam ergo aduocationi meæ non minorem gratiam quàm ſi viueret ille propoſitam, inuidiã nullam. In ſumma, computabã, ſi munere hoc iam tertiò fungerer, faciliorem mihi excuſationem fore, ſiquis incidiſſet quem non deberem accuſare. Nam quum eſt omnium officiorum finis aliquis, tum optimè libertati venia obſequio præparatur. Audiſti conſilij mei motus, ſupereſt alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi æquè iucunda erit ſimplicitas diſſentientis quàm comprobantis autoritas. Vale.

Argumentum.

Marcus librorum Plinij ſeniorũ ſtudioſus requiſierat quot edidiſſet: omnes enim cupiebat habere: cui Secundus non ſolùm numerum & ordinem recenſet, verùm etiam diligentiam illius circa ſtudia, quum alioquin eſſet occupatiſſimus repræſentat.

MACRO

C. PLINIVS * MARCO SVO S. 5

PErgratum eſt mihi quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis quæráſque qui ſint omnes. Fungar iudicis partibus: atque etiam quo ſint ordine ſcripti,

notum

notum tibi faciam. eſt enim hæc quoque ſtudioſis non iniucunda cognitio. De iaculatione equeſtri vnus: hunc, quũ præfectus alæ militaret, pari ingenio curáque compoſuit. De vita Pomponij Secundi duo, à quo ſingulariter amatus hoc memoriæ amici, quaſi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia quæ cum Germanis geſſimus bella collegit. Inchoauit, quũ in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſimè victor ibi periit: commendabat memoriam ſuam, orabátque vt ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex volumina propter amplitudinem diuiſi: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit. Dubij ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis, quum omne ſtudiorum genus paulò liberius & erectius periculoſum ſeruitus feciſſet. A fine Aufidij Baſſi triginta vnus. * Naturæ hiſtoriarum triginta ſeptem: opus diffuſum, eruditum, nec minus varium quàm ipſa natura. Miraris quòd tot volumina multáque in his tam ſcrupuloſa homo occupatus abſoluerit: magis miraberis, ſi ſcieris illũ aliquandiu cauſſas actitaſſe. Deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo: medium tẽpus * diſtentũ impeditúmque, qua officiis maximis, qua amicitia principum egiſſe pernoſcitur. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auſpicãdi cauſa, ſed ſtudendi, æſtate, ſtatim à nocte multa: hyeme verò ab hora ſeptima, vel quũ tardiſſimè, octaua, ſæpè, ſexta. Erat ſanè * ſomni parciſſimi: nonnunquam etiam inter ſtudia inſtantis & deſerẽ-

Naturaliũ.

diſtrictum

ſomni paratiſſimi:

deſerentis.

tis, Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem. nam ille quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum ſibi officium reuerſus domum quod reliquũ erat tẽporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpè (quem interdiu leuem & facilem, veterum more, ſumebat) æſtate, ſi quid otij, iacebat in ſole, liber legebatur: adnotabat excerpebatque. nihil enim legit quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, Nullum eſſe librum tam malum, ' vt non aliqua parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunque aqua frigida lauabatur, deinde guſtabat, dormiebátque minimũ. Mox, quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus: ſuper hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, quum lector quædam perperam pronuntiaſſet, reuocaſſe & repeti cogiſſe, huic auunculum meum dixiſſe, *Intellexeras nempe?* quum ille annuiſſet, *Cur ergo reuocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione perdidimus.* tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna, luce: hyeme, intra primam noctis. & tanquam aliqua lege cogente hæc inter medios labores vrbíſque fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. quum dico balinei de interioribus loquor. nam dũ diſtringitur tergitúrque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus cæteris curis, huic vni vacabat. ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, vt ne cœli quidem aſperitas vllum ſtudij tempus eriperet: qua ex cauſa Romæ quoque ſella vehebatur. Repeto me correptum ab eo cur ambularem, *Poteras* (inquit) *has horas non perdere.* nam perire omne

qui non

tem-

tempus arbitrabatur quod ſtudiis non imperti-retur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, electorúmque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, opiſthographos quidem & minutiſſimis ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe, quum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios Lartio Licinio, quad. ingentis millibus nũmûm: *Laertio* & tunc aliquanto pauciores erant. Nónne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principũ fuiſſe? *principis* rurſus quũ audis quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt enim quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere quũ me quidã ſtudioſum vocant: qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus: ego autẽ tantũ, quantũ partim publica partim amicorũ officia *non diſtringunt, ſtantũ *non abundant, tantum vaco.* vaco. Quis ex iſtis qui tota vita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam. *quanuis hoc ſolũ *quum* quod requirebas ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata quàm ipſos libros futura: quæ te non tantum ad legendos eos, verumetiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

Argumentum.

Seuerum municipem ſuum rogat vt ſignum æreum Comi in templo Iouis ponendum procuret, biſimque cura ſuo & bonorum nomine incidendam: ſe breui in patriam venturum promittens.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 6

EX hæreditate quæ mihi obuenit, emi proximè Corinthium ſignum, modicum quidem, ſed feſtiuum & expreſſum, quantum ego ſapio: qui fortaſſe in omni re, in hac certè perquam exiguũ ſapio: hoc tamen ſignum ego quoque intelligo * eſt enim nudũ,nec aut vitia, ſi qua ſunt, celat: aut laudes parum oſtentat. Effingit ſenem ſtantem: oſſa, muſculi, nerui,venæ,rugæ etiam vt ſpirantis apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies,exile collũ: pendent lacerti,papillę iacent,receſſit vẽter. A tergo quoque eadem ætas, vt à tergo æs ipſum, quantum verus color indicat,vetus & antiquum. talia deniquc omnia vt poſſint artificum [etiam] oculos tenere, delectare imperitorum. Quod me,quanquam tyrunculum, ſolicitauit ad emendum. Emi autem, non vt haberem domi (neque enim * vllum adhuc Corinthium domi habeo) verùm vt in patria noſtra celebri loco ponerem, ac potiſſimùm in Iouis templo. videtur enim dignum templo,dignum deo donum. Tu ergo,vt ſoles omnia quæ à me tibi iniunguntur, ſuſcipe hanc curam.& iam nunc iube baſim fieri ex quo voles marmore, quæ nomen meum honoréſque capiat: ſi hos quoq; putabis addendos.ego ſignum ipſum, vt primùm inuenero aliquem qui non grauetur, mittam tibi: vel ipſe, quod mauis, adferam mecum.deſtino enim (ſi tamen officij ratio permiſerit) excurrere iſtò. Gaudes quòd me venturum eſſe polliceor: ſed contrahes frontem, quum adiecero,ad paucos dies,neque enim diutius.

eſt autem nudum

vllum æs edh.

tius abeſſe me ſinunt eadem hæc quæ nondum exire patiuntur. Vale.

Argumentum.

Silij Italici mortem Caninio Rufo municipi ſuo ſignificans, de breuitate vitæ conqueritur: inde ſumpta occaſione, cùm res humanæ futiles & caducæ ſint, eum hortatur vt aliquo ſtudiorum opere perfecto mortalitatem fugiat.

C. PLIN. * CANINIO SVO S.

CANINIO RVFO

MOdò nuntiatus eſt Silius Italicus in Neapolitano ſuo inedia vitam finiſſe. cauſa mortis, valetudo. erat illi natus inſanabilis clauus, cuius tædio ad mortẽ irreuocabili conſtantia decurrit: vſque ad ſupremum diem beatus & felix, niſi quòd minorem è liberis duobus amiſit, ſed maiorem melioremque, florentem, atque etiam conſularem, reliquit. Læſerat famam ſuam ſub Nerone, credebatur ſponte accuſaſſe. ſed in Vitellij amicitia ſapienter ſe & comiter geſſerat: ex proconſulatu Aſiæ gloriam reportauerat, maculam veteris induſtriæ laudabili otio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis ſine potentia, ſine inuidia. Salutabatur, celebatur, multúmque in lectulo iacens, cubiculo * ſemper non ex fortuna frequenti. Doctiſſimis ſermonibus dies tranſigebat, quũ * à ſcribendo vacaret. ſcribebat carmina maiore cura quàm ingenio, nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouiſſimè, ita ſuadentibus annis, ab vrbe ſeceſſit, ſéque in Campania tenuit: ac ne aduentu quidem noui principis inde commotus

ſemper, eius ex fortuna,

adſcribẽdo

eſt. Magna Cæſaris laus, ſub quo hoc liberum fuit: magna illius qui hac libertate auſus eſt vti. erat * φιλόκαλος vſque ad emacitatis reprehenſionem. plures iiſdem in locis villas poſſidebat, adamatíſque nouis, priores negligebat: multum vbique librorum, multum ſtatuarum, multũ imaginum, quas non habebat modò, verumetiã venerabatur: Vergilij ante omnes, cuius natalem religioſiùs quàm ſuum *celebrabat, Neapoli maximè, vbi monumentum eius adire, vt templum, ſolebat. In hac tranquillitate annum quintum & ſeptuageſimum exceſſit, delicato magis corpore quàm infirmo. Vtque nouiſſimus à Nerone factus eſt conſul, ita poſtremus ex omnibus quos Nero conſules fecerat, deceſſit. Illud etiam notabile, vltimus ex Neronianis conſularibus obiit, quo conſule Nero periit. Quod me recordantem, fragilitatis humanæ miſeratio ſubit. quid enim tam circunciſum, tã breue, quàm hominis vita longiſſima? Annon videtur tibi * Nero modò fuiſſe, quum interim ex iis qui ſub illo geſſerant conſulatum, nemo iam ſupereſt? Quanquam quid hoc miror? nuper Lucius Piſo, pater Piſonis illius qui à Valerio Feſto per ſummum facinus in Africa occiſus eſt, dicere ſolebat, Neminem ſe videre in ſenatu, quem conſul ipſe ſententiam rogauiſſet. Tam anguſtis terminis: tantæ multitudinis viuacitas ipſa concluditur: vt mihi non venia ſolùm dignę verumetiam laude videatur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt, Xerxem, quum immenſum exercitum oculis obiiſſet, illacrymaſſe quòd tot millibus tam breuis immineret occaſus. Sed tanto magis hoc quicquid eſt temporis futilis & caduci,

[margin notes: καὶ φίλος — colebat — Neronem]

duci, ſi non datur factis (nam horum materia in aliena manu) *certè ſtudiis proferamus : & quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixiſſe teſtemur. Scio te ſtimulis non egere : me tamen tui charitas euocat, vt currentem quoque inſtigem, ſicut tu ſoles me. ἀγαθὴ δ' ἔρις, quum inuicem ſe mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale. *nos certè*

Argumentum.

Suetonius Tranquillus per Secundum impetrauerat ſibi à Neratio Marcello tribunatum militum: deinde rogauerat vt in Caſennium Syluanum transferretur: quod conſilium ſummè probat Secundus, & pollicetur ſe facturum.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 8

FAcis pro * cætera reuerentia quam mihi præſtas, quòd tam ſollicitè petis vt tribunatum quem à Neratio Marcello, clariſſimo viro, impetraui tibi, in Cæſennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, ſicut iucundiſſimum, ipſum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre. neque enim eſſe congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidère, qui ſunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, quum ſit egregium & mereri beneficia, & dare, vtrãque te laudem ſimul aſſequuturum, ſi, quod ipſe meruiſti, aliis tribuas. Præterea intelligo mihi quoque gloriæ fore, ſi ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos nõ gerere tantùm *certa:*

tribunatus poſſe, verumetiam dare. Quare ego verò honeſtiſſimæ voluntati tuæ pareo. neque enim adhuc nomen in numeros relatū eſt: ideóque liberum eſt nobis Syluanum in locum tuum ſubdere: cui cupio tam gratum eſſe munus tuum quàm tibi meum eſt. Vale.

Argumentum.

Cor. Minutiano Macrino ſingulos actus accuſationis Claſsici per epiſtolam narrat, & quem euentum actio ſortita. quótque labores perpeſſus ſit: quamuis L. Albinum in dicendo copioſum, ſocium haberet: aſſeueranter contenderem hunc eſſe Minutianum, quem ſuprà rogauerat an approbaret ſuſceptam Claſsici accuſationem: & nono libro huius actionis orationem mittit.

COR-NEL.

C. PLIN. * MINVTIANO SVO S. 9

POſſum iam perſcribere tibi quantum in publica prouinciæ Bæticæ cauſa laboris exhauſerim. nam fuit multiplex, actáque eſt ſæpius cū magna varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones? Cæcilius Claſſicus, homo fœdus & apertè malus, proconſulatū in ea non minus violenter quàm ſordidè geſſerat, eodem anno quo in Africa Marius Priſcus. Erat autem Priſcus ex Bætica, ex Africa Claſſicus. Inde dictum Bæticorum (vt plerunque dolor etiam venuſtos facit) non illepidum ferebatur. Dedi malum, & accepi: ſed Marium vna ciuitas publicè, multíque priuati reum peregerunt: in Claſſicum tota prouincia incubuit. Ille accuſationē vel fortuita vel voluntaria morte præuertit, nam fuit mors eius

eius infamis: ambigua tamen. Vt enim credibile videbatur voluiſſe exire de vita, quum defendi non poſſet: ita (mirum) pudorem damnationis morte fugiſſe, quem non puduiſſet damnanda committere. Nihilominus Bætica etiam in defuncti accuſatione perſtabat: prouiſum hoc legibus, intermiſſum tamen, & poſt longam intercapedinem tunc reductum, addiderunt Bætici, quòd ſimul ſocios miniſtróſque Claſſici detulerunt: nominatímque in eos inquiſitionem poſtulauerunt Aderã Bæticis, mecúmque *Luceius Albius, vir in dicendo copioſus, ornatus: quem ego quum olim mutuò diligerem, ex hac officij ſocietate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in ſtudiis præſertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio: quum vterque pari iugo, non pro ſe ſed pro cauſa niteretur. Cuius & magnitudo & vtilitas viſa eſt poſtulare ne tantum oneris ſingulis actionibus ſubiremus. Verebamur ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent: ſi tot crimina, tot reos vno velut faſce complecteremur: deinde ne iudicum intentio multis nominibus multíſque cauſis non laſſaretur modò, verumetiam confunderetur: mox ne gratia ſingulorum collata atque permiſta, pro ſingulis quoque vires omnium acciperet: poſtremò, ne potentiſſimi, viliſſimo quoque quaſi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maximè fauor & ambitio dominatur, quum ſub aliqua ſpecie ſeueritatis deliteſcere poteſt. Erat in conſilio Sertorianum illud exemplum, qui robuſtiſſimum & infirmiſſimum militem iuſſit caudam equi: reliqua noſti. Nam nos quoque tam numeroſum

Lucius Albinus al. *Luceius Albinus.*

agmen reorũ ita demum videbamus poſſe ſuperari, ſi per ſingulos carperetur. Placuit in primis ipſum Claſſicum oſtendere nocentem: hic aptiſſimus ad ſocios eius & miniſtros tranſitus erat, quia ſocij miniſtríque probari, niſi illo nocente, non poterãt. Ex quibus duos ſtatim Claſſico iunximus, Bebium Probum, & Fabium Hiſpanum: vtrunque * gratia, Hiſpanum etiam facundia validum. Et circa Claſſicum quidem breuis & expeditus labor: ſua manu reliquerat ſcriptum quid ex quaque re, quid ex quaque cauſa accepiſſet. Miſerat * etiam epiſtolas Romam ad amiculam quandam, iactantes & glorioſas, his quidem verbis, *Io io, liber ad te venio: iam ſeſtertiũm quadragies redegi, parte vendita Bæticorum.* Circa Hiſpanum & Probum multum ſudoris. horum antequam crimina ingrederer, neceſſarium credidi elaborare vt conſtaret miniſterium crimen eſſe. quod niſi effeciſſem, fruſtrà miniſtros probaſſem. Neque enim ita defendebantur, vt negarent, ſed vt neceſſitati veniam precarentur. eſſe enim ſe prouinciales, & ad omne proconſulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Reſtitutus, qui mihi reſpondit, vir exercitatus & vigilans, & quãlibet ſubitis paratus, nunquam ſibi tantum caliginis, tantum perturbationis offuſum, * quàm quum ea prærepta & extorta defenſioni ſuæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Conſilij noſtri exitus fuit: bona Claſſici quæ habuiſſet ante prouinciam, placuit ſenatui à reliquis ſeparari: illa filiæ, hæc ſpoliatis relinqui. Additum eſt, vt pecuniæ quas creditoribus ſoluerat, reuocarentur. Hiſpanus & Probus in quinquennium relegati.

generi · *enim* · *quantum* · *prærepta*

gati. Adeò graue viſum eſt, quòd initio dubitabatur an omnino crimen eſſet. Poſt paucos dies Clauium Fuſcum, Claſſici generum, & * Stillonium Priſcum, qui tribunus cohortis ſub Claſſico fuerat, accuſauimus, diſpari euentu. Priſco in biennium Italia interdictum: abſolutus eſt Fuſcus. Actione tertia commodiſſimum putauimus plures congregare, ne, ſi longius eſſet extracta cognitio, ſatietate & tædio quodam iuſtitia cognoſcentium ſeueritáſque langueſceret. alioqui ſupererant minores rei, data opera hunc in locum reſeruati: excepta tamen Claſſici vxore, quæ ſicut implicita ſuſpicionibus, ita non ſatis conuinci probationibus viſa eſt. Nam Claſſici filia, (quæ & ipſa inter reos erat) ne ſuſpicionibus quidem hærebat. Itaque quum ad nomen eius in extrema actione veniſſem (neque enim vt initio, ſic etiam in fine verendum erat ne per hoc totius accuſationis autoritas minueretur) honeſtiſſimum credidi non premere immerentem: idque ipſum dixi & liberè & variè. nam modò legatos interrogabam, docuiſſént ne me aliquid, quod * reprobari poſſe confiderent: modò conſilium à ſenatu petebam, putarént ne debere me, ſiquam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quaſi telum aliquod, intendere: poſtremò totum locum hoc fine concluſi, *Dicet aliquis Iudicas ergo? Ego verò non iudico: memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum.* Hic numeroſiſſimæ cauſæ terminus fuit, quibuſdam abſolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem ſenatuſconſulto induſtria, fides, conſtantia noſtra pleniſſimo teſtimonio comprobata

Chilonium, al. Tilonium. al. Sillonium

ream probari

pretio eſt: dignum ſolúmque par * pretium tanti laboris. Concipere animo potes quàm ſimus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum. tam multi teſtes interrogandi, ſubleuandi, refutandi. Iam illa quàm ardua, quàm moleſta, tot reorum amicis ſecreto rogantibus negare, aduerſantibus palàm obſiſtere? Referam vnum aliquod *ex iis quę dixi. Quum mihi quidam è iudicibus ipſis pro reo gratioſiſſimo reclamarent. Non minus (inquam) hic innocens erit, ſi ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, duntaxat ad breue tempus. nam fides in præſentia eos quibus reſiſtit, offendit: deinde ab illis ipſis * ſuſpicitur laudatúrque. Non potui magis te in rem præſentem perducere. Dices, Non fuit tanti. quid [enim] mihi cum tam longa epiſtola? Nolito ergo identidem quærere quid Romæ geratur: & tamen memento eſſe non epiſtolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos cauſáſque *cõplexa ſit. Quę omnia videor mihi non minus breuiter quàm diligenter perſequutus. Temerè dixi, diligenter: ſuccurrit quod præterieram, & quidem ſerò: ſed, quanquam præpoſterè, reddetur. facit hoc Homerus, multíque illius exemplo. eſt alioqui perdecorum: à me tamen non ideo fiet. E teſtibus quidam, ſiue iratus quòd euocatus eſſet inuitus, ſiue ſubornatus ab aliquo reorum, vt accuſationem exarmaret, Norbanum Licinianum, legatum & inquiſitorem, reum poſtulauit: tanquam in cauſa Caſtæ * vxor hæc Claſſici præuaricaretur. Eſt lege cautum vt reus, antè peragatur, tunc de præuaricatore quæratur [videlicet] quia optimè ex accuſatione ipſa accuſatoris

fides

Margin notes: *ex omnibus quæ* — *ſuſcipitur* — *compl. eſt.* — *vxoris Claſſici hic præuaric.*

fides æſtimatur. Norbano tamen non ordo legis, * non legati nomen, non inquiſitionis officium *non lega-* præſidio fuit: tanta conflagrauit inuidia homo *tionum non* alioqui flagitioſus, & Domitiani temporibus v- *inq.* ſus, vt multi: electúſque tunc à prouincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fidelis, ſed tanquam Claſſici inimicus. Erat ab illo relegatus: dari ſibi diem ad * diluenda crimina poſtu- *dicenda* lauit. Neutrum impetrauit, coactus eſt ſtatim reſpondere: reſpondit malum prauúmque ingenium hominis facit vt dubitem confidenter an conſtanter, certè paratiſſimè. Objecta ſunt multa, quæ magis quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo conſulares, Pomponius Rufus & Libo Frugi, læſerunt eum teſtimonio, tanquam apud judicem ſub Domitiano Saluij Liberalis accuſatoribus adfuiſſet: damnatus & in inſulam relegatus eſt. Itaque quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſſi quàm quòd accuſator eius, præuaricationis crimine corruiſſet. Preſſi tamen fruſtrà. accidit enim res contraria & noua, vt accuſatore præuaricationis damnato, rea abſolueretur. Quæris quid nos dum hæc aguntur? Indicauimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſam, rurſúſque debere ex integro diſcere, ſi ille præuaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, ſedimus. poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eãdémque vſque ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me an aliquid * omiſerim: rurſus & rurſus penè omiſi. Summo *omiſerim* die Saluius Liberalis reliquos legatos grauiter *rurſus, &* increpuit, tanquam non omnes quos mandaſſet *rurſus* prouincia, reos peregiſſent. atque (vt eſt vehe-

Digitized by Google

mens & diſertus) in diſcrimen adduxit. Protexit viros optimos, eoſdémque gratiſſimos: mihi certè debere ſe prædicant, quòd illum turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolæ finis, re vera finis: literam non addam, etiamſi adhuc aliquid præteriiſſe me ſenſero. Vale.

Argumentum.

Veſtritius Spurinna, rebus bellicis & doctrina excellens, Cocciam Saluij Cocciani à Domitiano interfecti filiam duxit uxorem: ex qua filium Coccium ſingularis indolis ſuſcepit, qui iuuenis admodum mortuus triumphali ſtatua donatus eſt ab imperatore in ſolatium orbitatis paternæ, & victoriæ præmium deuictis Bructeris. In laudem igitur filij Secundus quædam lucubrauerat parentibus inſciis: ea nunc per epiſtolam præter cæteras familiarem legenda illis tranſmittit.

C. PLIN. SPVRINNÆ SVO ET COCCIAE S. 10

COmpoſuiſſe me quædam de filio veſtro non dixi vobis, quum proximè apud vos fui. primùm, quia non ideo * ſcripſeram vt dicerem, ſed vt meo amori, meo dolori ſatisfacerem: deinde, quia te Spurinna quum audiſſes recitaſſe me (vt mihi ipſe dixiſti) quid recitaſſem, ſimul audiſſe credebam. Præterea veritus ſum ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauiſſimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque pauliſper hæſitaui, id ſolum quod recitaui, mitterem exigentibus vobis, an adjicerem quæ in aliud volumen cogito reſeruare. neque enim affectibus meis vno libello chariſſimam mihi & ſanctiſſimam memoriam proſequi ſatis eſt: cuius famæ latius cõ-

** deſcripſeram*

ſuletur

ſuletur ſi diſpenſata & digeſta fuerit. Verùm hæſitanti mihi, omnia quæ iam compoſui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem, ſimplicius & amicius mihi viſum eſt, omnia præcipuè, quum affirmetis intra vos futura, donec placeat emittere. Quod ſupereſt, rogo vt pari ſimplicitate, ſiqua exiſtimabitis addenda, commutanda, omittenda, * indicetis. mihi difficile eſt hucuſque intendere animum in dolore * difficile, ſed tamen vt * ſculptorem, vt pictorem, qui filij veſtri imaginem faceret, admoneretis quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, ſed immortalem (vt vos putatis) effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior erit, quo verior, melior, abſolutior fuerit. Vale.

iudicetis. *difficile & vobis, ſed ſcalptorem*

Argumentum.

Artemidorus philoſophus à Secundo bene affectus, beneficiorum memor, apud Iulium Genitorem, copioſum & grauem in dicendo magiſtrum, maximis laudibus illum cumulauerat: quod per Genitorem edoctus. Secundus eidem reſcribit non eſſe mirandum, cùm eius naturæ ſit Artemidorus vt amicorum facta in maius extollat: explicat tamen quod pro eo periculum ſubierit.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO S. II

Est omnino Artemidori noſtri tam benigna natura, vt officia amicorum in majus extollat: inde etiam meum meritum, vt * vera, ita ſupra meritum prædicatione circumfert. Equidem quum eſſent philoſophi ab vrbe ſummoti,

verè

al. notabilius, hoc eſt periculoſius, eſſet fui apud illum in ſuburbano: & quo* notabilius hoc periculoſiúſque eſſet, fui prætor. pecuniam *etiam qua tunc illi ampliore opus erat, vt æs alienum exſolueret, contractum ex pulcherrimis cauſis, muſſantibus magnis quibuſdam & locupletibus amicis, mutuatus ipſe, gratuitam dedi. Atque hæc feci tum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis: occiſis, Senecione, Ruſtico, *al. cum Arriano* Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla, * Arria, Fannia. Tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibuſdam notis augurabar. Non ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, vt ille prædicat, credo: ſed tantùm effugiſſe flagitium. Nam *Q. Muſ.* & * C. Muſonium ſocerum eius, quantum licitum eſt per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipſum iam tum quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus ſum: idque primum nonnulliús indolis dedi ſpecimen, quòd virum aut ſapientem, aut proximum ſimillimumque ſapienti, intelligere ſum viſus. Nam ex omnibus qui nunc ſe philoſophos vocant, vix vnum aut alterum inuenies tanta ſin- *al. virtute.* ceritate, tanta * veritate. mitto qua patientia corporis hyemes iuxtà & æſtates ferat, vt nullis laboribus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, vt oculos animumque contineat. Sunt hæc magna, ſed in alio: in hoc verò, minima, ſi cæteris virtutibus comparentur: quibus meruit vt à C. Muſonio ex omnibus omnium ordinum aſſectatoribus gener aſſumeretur. Quæ mihi recordanti eſt quidem iucundum quòd me cùm apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat, vereor tamen ne modum excedat, quem

beni-

benignitas eius (illuc enim vnde cœpi reuertor) non ſolet tenere. Nam in hoc vno interdum vir alioqui prudentiſſimus, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur, quòd pluris amicos ſuos quàm ſunt, arbitratur. Vale.

Argumentum.

A Catilio Seuero inuitatus ad cœnam Secundus breui epiſtolio reſpondet, his conditionibus ſe venturum, vt ſit breuis & frugi: nec in ſeueris ſermonibus modum excedat, cùm ſit iturus ante lucem ad officia.

C. PLIN. *CATILIO SVO S. 12

CATILIO SEVERO SVO

VEniam ad cœnam: ſed iam nunc paciſcor, ſit expedita, ſit parca. Socraticis tantùm ſermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impunè ne Catoni quidem licuit. quem tamen C. Cæſar ita reprehẽdit vt laudet. deſcribit enim, eos quibus obuius fuerat, quum caput ebrij retexiſſent, erubuiſſe: deinde adjicit, *Putares non ab illis Catonem, ſed illos à Catone deprehenſos.* Potuítne plus autoritatis tribui Catoni quàm ſi ebrius quoque tam venerabilis erat? Noſtræ tamen cœnæ vt apparatus & impendij, ſic temporis modus conſtet. neque enim ij ſumus quos vituperare ne inimici quidem poſſint, niſi vt ſimul laudent. Vale.

Argumentum.

Panegyricam orationem qua Traiano conſulatus accepti gratias egit, Voconio Romano emendandam mittit: & difficultatem in ea propter vulgatam iam materiam excuſat.

per gradus quoſdam, primùm contumeliæ locus, deinde exitij fuit. Vale.

Argumentum.

Roganti Proculo vt verſus ſuos emendaret, & an publicandi eſſent iudicaret, reſpondet ſe libentiſſimè ſuſcepturum tale onus: iamq; videri dignos editione, niſi deceptus fuerit ſuaui eius recitatione.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S. 15

PEtis vt libellos tuos in ſeceſſu legam, examinémque an editione ſint digni; adhibes preces: allegas exemplum. Rogas etiam vt aliquid * ſucciſiui temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis. adjicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum * ingenia fouiſſe. Sed ego nec rogandus ſum nec hortandus. nam & poëticen ipſam religioſiſſimè veneror, & te validiſſimè diligo. Faciam ergo quod deſideras, tam diligenter quàm libenter. Videor * autem iam nunc poſſe reſcribere eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quantum æſtimare licuit ex iis quæ me præſente recitaſti: ſi modò mihi non impoſuit recitatio tua. legis enim ſuauiſſimè & peritiſſimè. Confido tamen, me non ſic auribus duci, vt omnes aculei judicij mei illarum delinimentis * refringantur: hebetantur fortaſſe & paululum retunduntur, reuelli quidem extorquerique non poſſunt. Igitur non temerè iam nunc de vniuerſitate pronuntio; de partibus experiar legendo. Vale.

adjcis

al. *ſubciſiui*

ſtudia

al. *autem nunc poſſe opus pul. nec ſuppr. affirmare: quantū æſt.*

reſtringantur.

Argu-

Argumentum.

Probat exemplo alia eſſe clariora alia maiora facta: nam Arria non minora fecit dum viueret quàm dum moreretur: & tamen magis laudatur vox eius porrigentis marito gladium. Pæto non dolet, quàm dum mortuum filium viro ægrotanti viuum ſimulat, & exulem nauicula proſequitur.

C. PLIN. NEPOTI
SVO S. 16

ADnotaſſe videor facta dictáque virorum fœminarúmque illuſtriũ, alia clariora eſſe, alia maiora confirmata eſt opinio mea heſterno Fanniæ ſermone neptis hæc Arriæ illius quæ marito & ſolatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiæ ſuæ non minora hoc, ſed obſcuriora: quæ tibi exiſtimo tã mirabilia legenti fore quàm mihi audienti fuerunt. Ægrotabat Cæcinna Pætus, maritus eius, ægrotabat & filius, * vterque morti ferè, vt videbatur: filius deceſſit, *vtrique* eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia charus quàm quòd filius erat. huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, vt ignoraret maritus. quinimmò quoties cubiculum eius intraret, viuere filiũ atque etiam commodiorem eſſe ſimulabat: Ac perſæpe interroganti quid ageret puer, reſpondebat: Bene quieuit, libenter cibum ſumpſit. Deinde quũ diu cohibitæ lachrymæ vincerent prorũperéntque, egrediebatur, tunc ſe dolori dabat, ſatiata, ſiccis oculis, compoſito vultu * redibat tanquam al. *videbat* orbitatem foris reliquiſſet. Præclarum [quidem] illud eiuſdem, ferrũ ſtringere, perfodere pectus,

VOCONIO ROMANO

C. PLINIVS* ROMANO SVO S. 13

LIbrum quo nuper optimo principi [conſul] gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim vt pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia: quo fit vt quaſi otioſus ſecurúſque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt quum ſola æſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem & tranſitus & figuræ ſimul ſpectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare variè, niſi eruditis, negatum eſt. Nec verò affectanda ſunt ſemper elata & excelſa. nam vt in pictura lumen nō alia res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam ſummittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga ſeruos truces eſſe, à quibus ille penè in balineo necatus, non multo pòſt interiit: verum priùs vltus eſt mortem ſuam, comprehenſis & occiſis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epiſtola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à ſeruis ſuis

paſſus

paſſus eſt : ſuperbus alioqui dominus & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum , immò minimum meminiſſet. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum ſerui circumſiſtunt : alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus,& ventrem, atque etiam(fœdum dictu)verenda contundit : & quum exanimem putarent , abijciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille,ſiue quia non ſentiebat , ſiue quia [ſe] non ſentire ſimulabat , immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quaſi æſtu ſolutus, effertur : excipiunt ſerui fideliores : concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus , & recreatus loci frigore , ſublatis oculis agitatóque corpore , viuere ſe (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt ſerui ; quorum magna pars comprehenſa eſt,cæteri requiruntur: ipſe paucis diebus ægrè refocillatus . non ſine vltionis ſolatio deceſſit,ita viuus vindicatus vt deciſi ſolent. Vides quot periculis,quot cõtumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxij : nec eſt quòd quiſquam poſſit eſſe ſecurus , quia ſit remiſſus & mitis. non enim iudicio domini , ſed ſcelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil : alioqui ſubjungerem. nam & charta adhuc ſupereſt , & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone ſuccurrit,quum in publico Romæ lauaretur,notabilis,atq; etiam,vt exitus docuit,ominoſa res accidit. *& vt exit.* Eques Romanus à ſeruo eius, vt tranſitum daret , manu leuiter admonitus, conuertit ſe , nec ſeruum à quo erat tactus , ſed ipſum Macedonem tam grauiter palma percuſſit , vt penè concideret. Ita balneum illi , quaſi

Digitized by Google

VOCONIO ROMANO

C. PLINIVS* ROMANO SVO S. 13

LIbrum quo nuper optimo principi [conſul] gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim vt pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia: quo fit vt quaſi otioſus ſecurúſque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt quum ſola æſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem & tranſitus & figuræ ſimul ſpectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare variè, niſi eruditis, negatum eſt. Nec verò affectanda ſunt ſemper elata & excelſa. nam vt in pictura lumen nõ alia res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam ſummittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga ſeruos truces eſſe, à quibus ille penè in balinee necatus, non multo pòſt interiit: verum priùs vltus eſt mortem ſuam, comprehenſis & occiſis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epiſtola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à ſeruis ſuis

paſſus.

paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum, immò minimum meminiſſet. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum ſerui circumſiſtunt: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus, & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abjiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia [ſe] non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quaſi æſtu ſolutus, effertur: excipiunt ſerui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis agitatóque corpore, viuere ſe (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt ſerui; quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur: ipſe paucis diebus ægrè refocillatus non ſine vltionis ſolatio deceſſit, ita viuus vindicatus vt decisi ſolent. Vides quot periculis, quot cõtumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxij: nec eſt quòd quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis. non enim iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui ſubjungerem. nam & charta adhuc ſupereſt, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone ſuccurrit, quum in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiam, vt exitus docuit, ominoſa res accidit. Eques Romanus à ſeruo eius, vt tranſitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit ſe, nec ſeruum à quo erat tactus, ſed ipſum Macedonem tam grauiter palma percuſſit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quaſi *& vt exit.*

VOCONIO ROMANO

C. PLINIVS* ROMANO SVO S. 13

LIbrum quo nuper optimo principi [conſul] gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim vt pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia: quo fit vt quaſi otioſus ſecurúſque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt quum ſola æſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem & tranſitus & figuræ ſimul ſpectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare variè, niſi eruditis, negatum eſt. Nec verò affectanda ſunt ſemper elata & excelſa. nam vt in pictura lumen nō alia res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam ſummittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga ſeruos truces eſſe, à quibus ille penè in balineo necatus, non multo poſt interiit: verum prius vltus eſt mortem ſuam, comprehenſis & occiſis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epiſtola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à ſeruis ſuis

paſſus

paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum, immò minimum meminiſſet. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum ſerui circumſiſtunt: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus, & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abjiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia [ſe] non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quaſi æſtu ſolutus, effertur: excipiunt ſerui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis agitatóque corpore, viuere ſe (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt ſerui; quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur: ipſe paucis diebus ægrè refocillatus, non ſine vltionis ſolatio deceſſit, ita viuus vindicatus vt deciſi ſolent. Vides quot periculis, quot cõtumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxij: nec eſt quòd quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis. non enim iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui ſubjungerem. nam & charta adhuc ſupereſt, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone ſuccurrit, quum in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiam, vt exitus docuit, ominoſa res accidit. Eques Romanus à ſeruo eius, vt tranſitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit ſe, nec ſeruum à quo erat tactus, ſed ipſum Macedonem tam grauiter palma percuſſit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quaſi *& vt exit.*

VOCONIO ROMANO

C. PLINIVS* ROMANO SVO S. 13

Librum quo nuper optimo principi [conſul] gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus etſi non exegiſſes. In hoc conſideres velim vt pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia: quo fit vt quaſi otioſus ſecurúſque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua ſatisfacere difficilius eſt quum ſola æſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem & tranſitus & figuræ ſimul ſpectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare variè, niſi eruditis, negatum eſt. Nec verò affectanda ſunt ſemper elata & excelſa. nam vt in pictura lumen nõ alia res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam ſummittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga ſeruos truces eſſe, à quibus ille penè in balineo necatus, non multo pòſt interiit: verum prius vltus eſt mortem ſuam, comprehenſis & occiſis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epiſtola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à ſeruis ſuis

paſſus

paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum, immò minimum meminiſſet. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum ſerui circumſiſtunt: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus, & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abjiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia [ſe] non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quaſi æſtu ſolutus, effertur: excipiunt ſerui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis agitatóque corpore, viuere ſe (& iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt ſerui; quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur: ipſe paucis diebus ægrè refocillatus, non ſine vltionis ſolatio deceſſit, ita viuus vindicatus vt deciſi ſolent. Vides quot periculis, quot cõtumeliis, quot ludibriis ſimus obnoxij: nec eſt quòd quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis. non enim iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui ſubjungerem. nam & charta adhuc ſupereſt, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone ſuccurrit, quum in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiam, vt exitus docuit, ominoſa res accidit. *& vt exit.* Eques Romanus à ſeruo eius, vt tranſitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit ſe, nec ſeruum à quo erat tactus, ſed ipſum Macedonem tam grauiter palma percuſſit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quaſi

per gradus quoſdam, primùm contumeliæ locus, deinde exitij fuit. Vale.

Argumentum.

Roganti Proculo vt verſus ſuos emendaret, & an publicandi eſſent iudicaret, reſpondet ſe libentiſſimè ſuſcepturum tale onus: iamq́ videri dignos editione, niſi deceptus fuerit ſuaui eius recitatione.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

15

PEtis vt libellos tuos in ſeceſſu legam, examinémque an editione ſint digni: adhibes preces: allegas exemplum. Rogas etiam vt aliquid *ſucciſiui temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis. adjicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum *ingenia fouiſſe. Sed ego nec rogandus ſum nec hortandus. nam & poëticen ipſam religioſiſſimè veneror, & te validiſſimè diligo. Faciam ergo quod deſideras, tam diligenter quàm libenter. Videor *autem iam nunc poſſe reſcribere eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quantum æſtimare licuit ex iis quæ me præſente recitaſti: ſi modò mihi non impoſuit recitatio tua. legis enim ſuauiſſimè & peritiſſimè. Confido tamen, me non ſic auribus duci, vt omnes aculei judicij mei illarum delinimentis *refringantur: hebetantur fortaſſe & paululum retunduntur, reuelli quidem extorqueríque non poſſunt. Igitur non temerè iam nunc de vniuerſitate pronuntio; de partibus experiar legendo. Vale.

adijcis

al. *ſubciſiui*

ſtudia

al. *autem nunc poſſe opus pul. nec ſuppr. affirmare; quantū æſt.*

reſtringantur.

Argumentum.

Probat exemplo alia eſſe clariora alia maiora facta: nam Arria non minora fecit dum viueret quàm dum moreretur: & tamen magis laudatur vox eius porrigentis marito gladium. Pæto non dolet, quàm dum mortuum filium viro ægrotanti viuum ſimulat, & exulem nauicula proſequitur.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 16

ADnotaſſe videor facta dictáque virorum fœminarúmque illuſtriũ, alia clariora eſſe, alia maiora confirmata eſt opinio mea heſterno Fanniæ ſermone neptis hæc Arriæ illius quæ marito & ſolatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiæ ſuæ non minora hoc, ſed obſcuriora: quæ tibi exiſtimo tã mirabilia legenti fore quàm mihi audienti fuerunt. Ægrotabat Cæcinna Pætus, maritus eius, ægrotabat & filius, * vterque morti ferè,vt videbatur: filius deceſſit, eximia pulchritudine,pari verecundia,& parentibus non minus ob alia charus quàm quòd filius erat. huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, vt ignoraret maritus. quinimmò quoties cubiculum eius intraret, viuere filiũ atque etiam commodiorem eſſe ſimulabat: Ac perſæpe interroganti quid ageret puer,reſpondebat: Bene quieuit, libenter cibũ ſumpſit. Deinde quũ diu cohibitæ lachrymæ vincerent prorũperéntque,egrediebatur, tunc ſe dolori dabat, ſatiata, ſiccis oculis, compoſito vultu * redibat tanquam orbitatem foris reliquiſſet. Præclarum [quidem] illud eiuſdem, ferrũ ſtringere, perfodere pectus,

vtrique

al. videbatur

Digitized by Google

extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem, ac penè diuinam. *Pæte non dolet.* Sed tamen iſta facienti dicentíque gloria & æternitas ante oculos erant: quò maius eſt ſine præmio æternitatis, ſine præmio gloriæ abdere lachrymas, operire luctum, amiſſóque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma [in] Illyrico contra Claudium mouerat: fuerat Pætus in partibus, & occiſo Scriboniano, Romam trahebatur. Erat aſcenſurus nauem, Arria milites orabat vt ſimul imponeretur. *Nempe enim* (inquit) *daturi eſtis conſulari viro ſeruulos, aliquos quorum è manu cibum capiat, à quibus veſtiatur, a quibus calcietur. omnia vel ſola præſtabo.* Non impetrauit, conduxit piſcatoriā nauiculam ingénſque nauigium minimo ſecuta eſt. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani quum illa profiteretur iudicium, *Ego* (inquit) *te audiam, cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt & viuis?* Ex quo manifeſtum eſt ei conſilium pulcherrimæ mortis non ſubitum fuiſſe. Quinetiam quum Thraſea gener eius deprecaretur ne mori pergeret, intérque alia dixiſſet, *Tu vis ergo filiam tuam, ſi mihi pereundum fuerit, mori mecum?* reſpondit, *Si tandiu tantáque concordia vixerit tecum quàm ego cum Pæto, volo.* Auxerat hoc reſponſo curam ſuorum. attentius cuſtodiebatur, ſenſit, &, *Nihil agitis,* inquit, *poteſtis enim efficere vt malè moriar: ne moriar, non poteſtis.* Dū hæc dicit, exiluit cathedram, aduerſóque parieti caput ingenti impetu impegit, & corruit. *Focillata.* * Refocillata. *Dixeram* (inquit) *vobis, inuenturam me quamlibet duram ad mortem viam, ſi vos facilem negaſſetis.* Videntúrne hæc tibi maiora illo, *Pæte non dolet,* ad quod per hæc peruentum eſt? quum

interim

Interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circunfert. Vnde colligitur quod initio dixi, alia eſſe clariora, alia, maiora. Vale.

Argumentum.

Anxius pro ſalute Seruiani quòd iampridem nihil ſcriberet, cogit vt ſtatim tabellario miſſo nuntiet quid faciat.

C. PLIN. SEVERIANO SVO S. 17

SERVIANO

REctè ne omnia, quòd iampridem epiſtolæ tuę ceſſant, * annon omnia rectè? ſed occupatus es tu? an tu non occupatus, ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi ſcrupulum, cui par eſſe non poſſum. Exime autem vel data opera tabellario miſſo: ego viaticum, ego etiam præmium dabo: nuntiet [mihi]modò quod opto. Ipſe valeo: ſi valere eſt, ſuſpenſum & anxium viuere, expectantem in horas timentémque pro capite amiciſſimo quicquid accidere homini poteſt. Vale.

* an non

Argumentum.

Seuero ſcribit in ſenatu orationem Panegyricam dixiſſe, deinde recitaſſe quibuſdam amicis cum ſumma auditorum attentione: quare & principem Traianum & ſua tempora laudat, quibus ſpretis adulationibus grauia & ſeuera placerent.

C. PLIN. *SEVERO SVO S. 18

* CVRIO

OFficiū conſulatus iniunxit mihi vt reipubl. nomine principi gratias agerem. quod ego

in ſenatu quum ad rationem & loci & temporis ex more feciſſem, bono ciui conuenientiſſimum credidi, eadem illa ſpatioſius & vberius volumine amplecti, primùm vt imperatori noſtro virtutes ſuæ veris laudibus commendarentur: deinde vt futuri principes non quaſi à magiſtro, ſed tamen ſub exemplo præmonerentur, quia potiſſimum via poſſent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis eſſe debeat princeps pulchrum quidem, ſed oneroſum, ac propè ſuperbum eſt: laudare verò optimum principem, ac per hoc poſteris, velut è ſpecula, lumen quod ſequantur oſtendere, idem vtilitatis habet, arrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem voluptatem, quòd hunc librum quum amicis recitare voluiſſem, non per codicillos, non per libellos, ſed ſi commodùm eſſet, & [ſi] valdè vacaret, admoniti (nunquam porrò, aut valde raró, vacat Romæ, aut commodum eſt audire recitantem) fœdiſſimis inſuper tempeſtatibus per biduum conuenerunt: quúmque modeſtia mea finem recitationi facere voluiſſet, vt adiicerem tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an ſtudiis? ſtudiis malo. quæ propè extincta refouentur. At cui materiæ hanc ſedulitatem præſtiterunt? nempe quàm in ſenatu quoque, vbi perpeti neceſſe erat, grauari tamen vel puncto temporis ſolebamus, eundem nunc & qui recitari & qui audire triduo velint, inueniuntur: non quia eloquentius quàm prius; ſed quia liberius, ideóque etiam libentius ſcribitur. Accedit ergo hoc quoque laudibus principis noſtri, quòd res antea tam inuiſa quàm falſa, nunc vt vera tam amabilis facta eſt. Sed ego cùm ſtudium au-

dien-

dientium, tum iudicium mirè probari. animaduerti enim ſeueriſſima quæque vel maximè ſatiſfacere. Memini quidem me non multis recitaſſe quod omnibus ſcripſi. nihilominus tamen, tanquã ſit eadem omnium futura ſententia, hac ſeueritate aurium lætor. Ac ſicut olim theatra malè muſicos canere docuerunt, ita nunc in ſpem adducor poſſe fieri vt eadem theatra bene canere muſicos doceant. Omnes enim qui placendi cauſa ſcribunt, qualia placere viderint, ſcribent: at mihi quidem confido in hoc genere materiæ * latioris ſtyli conſtare rationem, quum ea potius *latioris* quæ preſſius & adſtrictius, quàm illa quæ hilarius & quaſi exultãtius ſcripſi, poſſint videri accerſita & inducta. Non ideo tamen ſegnius precor vt quandoque veniat dies: vtinámque iam venerit, quo auſteris illis ſeueríſque dulcia hæc blandáque * vel iuſta poſſeſſione decedant. *vt iuſta* Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te voluptatis abſentem, & ſtudiorum nomine & meo capere, quantum præſens percipere potuiſſes. Vale.

Argumentum.

Hæſitabundus an prædia ſuis vicina emeret, Claudium Rufum amicum conſulit: exponens quæcunque ad emendum illa ſolicitarent, & quæ deterrerent.

C. PLIN. * CALVISIO RVFO SVO S. 19

CLAVSIO

ADſumo te in conſiliũ rei familiaris, vt ſoleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inſerta, venalia ſunt. in his me multa ſolicitant, aliqua nec minora deterrent. Solicitat primùm ipſa

pulchritudo iungendi: deinde, quòd non minus vtile quàm voluptuoſum, poſſe vtráque eadem opera, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore, ac penè iiſdem actoribus habere, vnam villam colere & ornare, alteram tantùm tueri. Ineſt huic computationi ſumptus ſuppellectilis, ſumptus atrienſium, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorij inſtrumenti: quæ plurimum refert, vnum in locũ conferas, an in diuerſa diſpergas. Contra, vereor ne ſit incautum, rem tam magnam iiſdem tempeſtatibus, iiſdem caſibus ſubdere. Tutius videtur incerta fortunæ poſſeſſionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis ſoli cœlíque mutatio, ipſáque illa peregrinatio interſita. Iam, quod deliberationis noſtræ caput eſt, agri ſunt fertiles, pingues, aquoſi: conſtant campis, vineis, ſyluis, quæ materiam & ex ea redditum ſicut modicum, ita ſtatũ præſtant. Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. nam poſſeſſor prior ſæpius vendidit pignora: & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in poſterum exhauſit, quarum defectione rurſus reliqua creuerunt. Sũt ergo inſtruendi ' complures frugi mancipes. nam nec ipſe vſquam vinctos habeo, nec ibi quiſquam * ſupereſt. Vt ſcias quanti videantur poſſe emi, ſeſtertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verùm * & hac penuria colonorum & communi temporis iniquitate, vt redditus agrorum, ſic etiam pretium retrò abiit. Quæris an hoc ipſum tricies facilè colligere poſſimus? ſum quidem propè totus in prædiis, aliquid tamen [fœnore] nec moleſtum erit mutuari, accipiam à ſocru, cuius arca non

' plures quod frugi mancipiis colitur.

quiſque puer eſt. Vt ſcias q.

al ſupereſt. Vt ſc. ex hac.

non ſecus ac mea vtor. Proinde hoc te non moueat, ſi cætera non refragantur: quæ velim quàm diligentiſſimè examines. Nam cùm in omnibus rebus, tum in diſponendis facultatibus plurimum tibi & vſus & prouidentiæ ſupereſt. Vale.

Argumentum.

Monet amicum Meſſium comitiorum ordinem immutatum, neque per aperta ſuffragia, ſed tacitam tabellam creari magiſtratus, & verendum ne inde vitia oriantur: quod poſtea eueniſſe per epiſtolam ad eundem Meſſium libro 4. ſignificat, inprimis ſeculi malas artes taxans, & Traiani curam circa publica non mediocriter commendans.

C. PLIN. * MAXIMO SVO S. 20

MESSIO MAX.

Meminiſtíne te ſæpè legiſſe quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantúmque ipſi latori vel gloriæ vel reprehenſionis attulerit? At nunc in ſenatu ſine vlla diſſenſione *defenſione* hoc quidem, vt optimum, placuit. Omnes comitiorum die * tabellas poſtulauerunt. * Exceſſe- *tabulas* ramus ſanè manifeſtis illis apertíſque ſuffragiis *Exceſſeramus * ſanè modum.* licentiam concionum. non tempus loquendi, non tacendi modeſtia, non denique * ſedenti dignitas *ſedendi* cuſtodiebatur. Magni vndique diſſoníque clamores: procurrebant omnes cum ſuis candidatis: multa agmina in medio, multíque circuli & indecora confuſio, adeò deſciueramus à conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, maieſtatem loci pudorémque retinebant. Superſunt ſenes, ex quibus

audire ſoleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, ſilentium ſummum. Dicebat ipſe pro ſe, vitam ſuam explicabat, teſtes & laudatores dabat, vel eum, ſub quo militauerat, vel eum cui quæſtor fuerat: vel vtrũque, ſi poterat. Addebat quoſdam ex ſuffragatoribus: illi grauiter & paucis loquebantur, plus hoc quàm preces proderat. Nonnunquàm candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat, audiebat ſenatus grauitate cenſoria: ita ſæpius digni quàm gratioſi præualebant. Quæ nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedium, decurrerunt quod interim planè remedium fuit: erat enim nouum & ſubitum. ſed vereor ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia naſcantur. eſt enim periculum ne tacitis ſuffragiis impudentia irrepat. Nam quoto quique eadem honeſtatis cura ſecreto, quæ palàm? Multi famam, conſcientiam pauci verentur. Sed nimis citò de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui maximi fieri debuerunt. nam vt in recuperatoriis iudiciis, ſic nos in his comitiis, quaſi repentè apprehenſi, ſinceri iudices fuimus. Hæc tibi ſcripſi, primùm vt aliquid noui ſcriberem, deinde vt nonnunquam de republ. loquerer, cuius materiæ nobis quanto rarior quam veteribus occaſio, tanto minus omittenda eſt. Et hercule quouſque illa vulgaria? *Eho, quid agis? ecquid commodò vales?* Habeant noſtræ quoque literæ aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Sunt quidem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi ſolus omnium

Quid agis? Eho.

curas

curas laboréſque ſuſcepit: : quidam tamen ſalubri quodam temperamento ad nos quoque, velut riui ex illo benigniſſimo fonte decurrunt, quos & haurire ipſi & abſentibus amicis quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

Argumentum.

Apud Cor. Priſcum, ordinis ſenatorij virum, Martialis poëta obitum luget cuius ingenium plurimum admiratur: fuit enim illi amicus ſecundus & ab eo hendecaſyllabo laudatus.

C. PLIN. PRISCO SVO S. 21

AVdio Valeriũ Martialem deceſſiſſe, & moleſtè fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, & qui plurimum ſcribendo & ſalis haberet & fellis, nec candoris minus. Proſecutus eram viatico ſecedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam etiam verſiculis quos de me compoſuit. Fuit moris antiqui, eos qui vel ſingulorum laudes vel vrbium ſcripſerant, aut honoribus, aut pecunia ornare: noſtris verò temporibus, vt alia ſpecioſa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam poſtquam deſiimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui ſint verſiculi quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipſum volumen, niſi quoſdam tenerem: tu, ſi placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Muſam, mandat vt domum meam in Exquiliis quærat, adeat reuerenter: *antiquit*

Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,

Digitized by Google

Dum centum ſtudet auribus virorum
Hoc quod ſecula poſteríque poſſint
Arpinis quoque comparare chartis:
Seras tutior ibis ad lucernas:
Hæc hora eſt tua quum furit Lyæus
Quum regnat roſa, quum madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Meritóne eum qui hæc de me ſcripſit, & tunc dimiſi amiciſſimè, & nunc, vt amiciſſimum, defunctum eſſe doleo? Dedit enim mihi quantum *maximum potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari maius quàm *gloria, & laus, & æternitas? At non erunt æterna quę ſcripſit. Non erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam eſſent futura. Vale.

maximè

gloria laus

C. PLINII CÆCILII
SECVNDI EPISTOLARVM
Liber quartus.

***

ARGVMENTVM.

Certiorem facit proſocerum Fabatum de aduentu ſuo in patriam, ſed in itinere docet biduo ſe moraturum Tifernij, dedicatione templi, quod ſua pecunia extruxerat.

C. PLIN.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. I

QVeris poſt longum tempus neptem tuam méque vnà videre: gratum eſt vtrique noſtrûm quod cupis mutuò me hercule. Nam inuicem nos incredibili quodam deſiderio veſtri tenemur, quod non vltrà differemus. Atque adeò iam ſarcinulas alligamus, feſtinaturi quantum itineris ratio permiſerit. Erit vna, ſed breuis, mora: deflectemus in Thuſcos, non vt agros rémque familiarem oculis ſubiiciamus (id enim poſtponi poteſt) ſed vt fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum: nomen * Tifernum Tiberinum, quod me penè adhuc puerum patronum cooptauit: tanto maiore ſtudio quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego vt referrem gratiam (nam vinum in amore turpiſſimum eſt) templum pecunia mea extruxi. cuius dedicationem, quum ſit paratum, differre longius, irreligioſum eſt. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare conſtitui. ſubſiſtemus fortaſſe & ſequenti [die] ſed tanto magis viam ipſam corripiemus, contingat modò te filiámque tuam fortes inuenire: nam hilares certum eſt, ſi nos incolumes receperitis. Vale.

Tiſernij Tiberini, al. Tiſernium

Argumentum.

M. Regulum malum cauſidicum morte filij dolorem ſimulantem, apud Clementem notabiliter taxat.

C. PLIN. CLEMENTI SVO S.

REgulus filiũ amiſit: hoc vno malo indignus quòd neſcio an malum putet. Erat puer acris ingenij, ſed ambigui: qui tamen poſſet recta ſectari, ſi patrem non referret. Hunc Regulus emancipauit, vt hæres matris exiſteret. Emancipatũ (ita vulgò ex moribus hominis loquebantur) fœdà & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat. Incredibile eſt, ſed Regulum cogita. Amiſſum tamen luget inſanè. Habebat puer manulos multos & vinctos & ſolutos: habebat canes maiores minoréſque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidauit. nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate. cuncti deteſtantur, oderunt: & quaſi probent, quaſi diligant, curſant, frequentant: vtque breuiter quod ſentio enunciem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet ſe trans Tiberim in hortis, in quibus latiſſimum ſolum porticibus immenſis, ripã ſtatuis ſuis occupauit: vt eſt in ſumma auaritia ſumptuoſus, in ſumma inſania glorioſus. Vexat ergo ciuitatem *inſaluberrimo tempore: & quòd vexat, ſolatium putat. Dicit ſe velle ducere vxorem: hoc quoque, ſicut alia, peruersè audies. breui nuptias lugentis, nuptias ſenis: quorum alterum, immaturum: alterum ſerum eſt. Vnde hoc augurer quæris? non quia affirmat ipſe (quo mendacius nihil eſt), ſed quia certum eſt Regulum eſſe facturum quicquid fieri non oportet. Vale.

*in ſaluberrimo

Argu-

Argumentum.

Vnicè probat Antoninum in rebus grauioribus: & facetis: nam argutum epigramma & iambum in eo admiratur tantò magis quòd Græcè Latinus ipſe mira cum venuſtate ſcriat.

C. PLIN. ANTONINO SVO S.

3

QVòd ſemel atque iterū conſul fuiſti, ſimilis antiquis, quòd procōſul Aſiæ, qualis ante te, qualis poſt te vix vnus aut alter (non ſinit enim me verecūdia tua dicere, qualis nemo) quod ſanctitate, quòd autoritate, ætate quoque princeps ciuitati: eſt quidem venerabile & pulchrū: ego tamen te vel magis in * remiſſionibus miror. Nam ſeueritatē iſtam pari iucunditate condire, ſummęque grauitati tantū comitatis adiungere, non minus difficile quàm magnum eſt. Id tu, cùm incredibili quadam ſuauitate ſermonum, tum vel præcipuè ſtylo aſſequeris. nam & loquenti tibi illa Homerici ſenis mella profluere, & quæ ſcribis complere apes floribus, & * innectere videntur. Ita certè ſum * refectus ipſe quum Græca epigrammata tua, quum iambos proximè legerem quantum ibi humanitatis, venuſtatis! quàm dulcia illa! quàm amantia! quàm antiqua! quàm arguta! quàm recta! Callimachum me vel Herodem, vel ſiquid his melius, tenere credebam. quorum tamen neuter vtrunque aut abſoluit aut attigit. Hominémne Romanum tam Græcè loqui? non medius-fidius ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? inuideo Græcis quòd illorum linguā ſcribere maluiſti, neque enim coniectura eget quid ſermone patrio ex-

remiſſioribus.

nectare

affectus.

primere poſſis, quum hoc inſtituto & inducto tâ[illegible] præclara opera perfeceris. Vale.

Argumentum.

Rogat Soſſium vt conferat tribunatum ſemeſtrem Caluiſio Nepoti coniuncto affinitate.

C. PLINIVS SOSSIO SVO S. 4

CAluiſium Nepotem validiſſimè diligo. virum induſtrium, rectum, diſertum, quod apud me vel *potiſſimum eſt. Idem C Caluiſium, contubernalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate complectitur. eſt enim filius ſororis. Hũc [ergo] rogo ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem & ſibi & auunculo ſuo facias, obligabis me, obligabis Caluiſium noſtrum, obligabis ipſum, non minus idoneum debitorem quàm nos putas. Multa beneficia in multos contuliſti: auſim contendere nullum te melius, æquè bene vir vnum aut alterum collocaſſe. Vale.

potentiſſimum,

Argumentum.

Latenter comparat aſſenſum auditorum in recitatione orationis ſuæ attentioni, quæ accidit Æſchini, ſuam & Demoſthenis orationem apud Rhodios repræſentanti.

C. PLINIVS SPARSO SVO S. 5

ÆSchinem aiunt petentibus Rhodiis legiſſe orationem ſuam, deinde Demoſthenis: ſummis vtrinque clamoribus eſſe probatam. Quod tantorum virorum contigiſſe ſcriptis non miror, quum

quum orationem meam proximè doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc aſſenſu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamuis [hanc] intentionem eorum nulla hinc & inde collatio, nullum quaſi certamen accenderet. Nam Rhodij cùm ipſis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: noſtra oratio ſine æmulationis gratia probabitur. An meritò. ſcies quum legeris librum, cuius amplitudo non ſinit me longiore epiſtola præloqui, oportet enim nos in hac certè (in qua poſſumus) breues eſſe: quò ſit excuſatius, quòd librum ipſum, non tamen vltra cauſæ amplitudinem, extendimus. Vale.

Argumentum.

Conqueritur agros ſuos partim grandine concuſſos, & vbi ſummam fructuum copiam collegerat, vili pretio vænundari, ſolum ſibi reliquum eſſe ait Laurentinum, ſtudiorum ſuorum muſæum.

C. PLINIVS NASONI SVO S. 6

THuſci grandine excuſſi, in regione tranſpadana ſumma abundãtia, ſed ª par vilitas nũtiatur: ſolum mihi Laurentinum meum in redditu nihil quidem ibi poſſideo præter tectum & hortum, ª ſtatímque arenas: ſolum tamen mihi in redditu. ibi enim plurimùm ſcribo: nec agrum (quem non habeo) ſed ipſum me ſtudiis excolo, ac iam poſſum tibi, vt aliis in locis horreum plenum, ſic ibi ſcrinium oſtendere. Igitur tu quoque ſi certa & fructuoſa prædia concupiſcis, aliquid in hoc littore para. Vale.

parum vtilitatis,

ſiccáſque

Digitized by Google

Argumentum.

Reguli ingenium ita laudat vt vituperet, quĩ quum multa in obitu filii faceret, librum de vita pueri etiam edidit, tam ineptum vt à puero ſcriptus videretur.

al. LVPERCO
al. AVLO LEPIDO.

C. PLIN. * LEPIDO SVO S. 7

SÆpe tibi dico ineſſe vim Regulo, mirum eſt quàm efficacem in id quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget vt nemo. placuit ſtatuas ei & imagines quamplurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, *ebore, marmore effingit, ipſe *etiam nuper adhibito ingenti auditorio librum de vita *eius recitauit, tum eundem librum in exemplaria tranſcriptum mille per totam Italiam prouinciáſque dimiſit. Scripſit publice vt decurionibus eligeretur vocaliſſimus, aliquis ex ipſis, qui *legeret eum populo factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio nomine vocanda eſt intentio quicquid velis obtinendi) ſi ad potiora veniſſet, quantũ boni efficere potuiſſet? quanquam minor vis bonis quàm malis ineſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, peruerſa confirmat audacia. Exemplo eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, hæſitans lingua, tardiſſima inuentio, memoria nulla: nihil denique præter ingenium inſanum, & tamen eò impudentia ipſóque illo furore peruenit, vt à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirificè Catonis illud de oratore in hunc

è con-

illum ebore illum marmore.
verò & nuper
pueri recitare legere: in pop.
amplur.

è contrario vertit: Orator eſt vir malus, dicendi imperitus: Non mehercule Cato ipſe tam bene verum Oratorem, quàm hic Regulum expreſſit. Habéſne quo tali epiſtolæ parem gratiam referas? habes, ſi reſcripſeris num aliquis in municipio veſtro ex ſodalibus meis, num etiam ipſe tu hunc luctuoſum Reguli librum, vt circulator, in foro legeris, ſcilicet vt ait Demoſthenes, ἐπαί-ρεις τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων. Eſt enim tam ineptus, vt riſum magis poſſit exprimere, quàm gemitum credas non de puero ſcriptum, ſed à puero. Vale.

Argumentum.

Reſpondet Arriano, iure pro auguratu ſuo gratulari tum iudicio grauiſſimi principis, tum auguratus dignitate & quòd ſucceſſerit tanto viro Iulio Frontino demum ſcribit potuiſſe M.T. dignitates conſequi, eloquentiam verò impoſſibile.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

8

GRatularis mihi quòd acceperim auguratū: iure gratularis. primùm, quòd grauiſſimi principis iudicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde quòd ſacerdotium ipſum cùm priſcum & religroſum, tum hoc quoque ſacrum planè & inſigne eſt, quòd non adimitur viuenti. Nam * cætera, quanquam di- *alia officia*
gnitate propemodum paria, vt tribuuntur, ſic *inſignia.*
auferuntur: in hoc fortunæ hactenus licet, vt ʒari poſſit. Mihi verò etiam illud gratulatione dignum videtur, quòd ſucceſſi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos

continuos annos inter ſacerdotes nominabat, tã- quam in locum ſuum cooptaret : quod nunc e- uentus ita comprobauit, vt non fortuitum vide- retur. Te quidem (vt ſcribis) ob hoc maximè de- lectat auguratus meus, quòd Marcus Tullius au- gur fuit, lætaris enim quòd honoribus eius inſi- ſtam, quem æmulari in ſtudiis cupio. ſed vtinam vt ſacerdotium, idem & conſulatum, multo etiam iunior quàm ille, ſum conſequutus: ita ſenex ſal- tem ingenium eius aliqua ex parte aſſequi poſ- ſim. ſed nimirum quæ ſunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò vt adipi- ſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari nonniſi à diis poteſt. Vale.

Argumentum.

Iulius Baſſus ſæpe in iudiciis periclitatus deinde Bi- thyniam ſortitus, rediit reus quòd quædam accepiſſet à prouincialibus princeps accuſationis fuit Theophanes, le- gatorum vnus: defenſus tamen acriter à Secundo, & Albino tandem abſoluitur.

C. PLIN. VRSO SVO S. 9

vir magnus CAuſam per hos dies dixit Iulius Baſſus * ho- mo laborioſus & aduerſis ſuis clarus. Accuſa- tus eſt ſub Veſpaſiano à priuatis duobus : ad ſe- natum remiſſus, diu pependit : tandémque abſo- *vindi. Tit.* lutus vindicatúſque eſt. Titum timuit: vt Domi- tiani amicus à Domitiano relegatus eſt, reuoca- *redit* tus à Nerua, ſortitúſq; Bithyniã. * rediit reus: Ac- cuſatus non minus acriter quã fideliter defenſus varias ſententias habuit, plures tamen, quaſi mi- *peritus* tiores. Egit contra eũ Põponius Rufus, vir * para- tus & vehemens. Rufo ſucceſſit Theophanes, vnus ex legatis, [princeps &] fax accuſationis & origo.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſpondi ego. nã mihi Baſſus iniunxerat vt totius defenſionis fundamenta iacere:dicerẽ de ornamentis ſuis,quę illi & ex generis claritate &ex periculis ipſis magna erant : dicerẽ de * conſpiratione delatorum,quam in quęſtu habebant:dicerẽ cauſas,quibus factioſiſſimũ quenque, vt illũ ipſum Theophanem,offendiſſet. Eundem me voluerat occurrere crimini, quo maximè premebatur.in aliis enim, quãuis auditu grauioribus, nõ abſolutionẽ modò,* verumetiam laudem merebatur:Hoc illum [aliâs] onerabat, quòd homo ſimplex & incautus quædam à prouincialibus, vt amicus, acceperat. nam fuerat in prouincia eadem quæſtor. Hæc accuſatores, furta ac rapinas, ipſe munera vocabat: ſed lex munera quoque accipi vetat.Hîc * ego quid agerem? quod iter defenſionis ingrederer? Negarem? verebar ne planè furtum videretur, * quod confiteri timerem. Præterea rem manifeſtam inficiari, augentis erat crimen,non diluentis: præſertim quum reus ipſe nihil integrum aduocatis reliquiſſet. Multis enim atque etiam principi dixerat, ſola ſe munuſcula, duntaxat natali ſuo aut Saturnalibus accepiſſe,& pleriſque miſiſſe. Veniam[ergo] peterem? iugularem reum, quem ita deliquiſſe concederẽ,vt ſeruari,niſi venia,non poſſet. Tanquam rectè factum tuerer? non illi profuiſſem, ſed ipſe impudens extitiſſem. In hac difficultate placuit medium * quiddã tenere. videor tenuiſſe Actionem meam, vt prælia ſolet, nox diremit. Egerã horis tribus & dimidia ſupererat ſeſquihora.nam quum * è lege accuſator ſex horas, nouem reus accepiſſet, ita diuiſerat tempora reus inter me & eum qui dicturus * poſt erat, vt ego

conſenſu *verùm* *ergo* *quòd* *quidem* *ea lege* *poſt me*

quinque horis, ille reliquis vteretur. Mihi ſucceſſus actionis ſilentium finémque ſuadebat: temerarium eſt enim ſecundis non eſſe contentũ. Ad hoc verebar ne me corporis vires iterato labore * deſererent, quem difficilius eſt repetere quam iungere. Erat etiam periculum ne reliqua actio mea & frigus [vt] depoſita, & tædium vt reſumpta pateretur, vt enim faces ignẽ aſſidua concuſſione cuſtodiunt, dimiſſum ægerrimè reparant, ſic & dicentis calor & audientis intentio continuatione ſeruatur, & intercapedine & quaſi remiſſione langueſcit. Sed Baſſus multis precibus, penè etiam lacrymis, obſecrabat implerem meũ tẽpus. Parui, vtilitatémque eius prætuli meæ. Bene ceſſit: inueni ita erectos animos ſenatus, ita recentes, vt priore actione incitati magis quàm ſatiati viderentur. Succeſſit mihi Lucius Albinus tam aptè vt orationes noſtræ varietatẽ duarum, contextum vnius habuiſſe credantur. Reſpondit Herennius Pollio inſtanter & grauiter: deinde Theophanes rurſus. Fecit enim hoc quoque vt cætera, impudentiſſimè, quòd poſt duos, & conſulares & diſertos, tempus ſibi, & quidẽ laxius, vindicauit. Dixit in noctem, atque etiam [nocte] illatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo * Titius Homulus, & Fronto, mirificè: quartum diem probationes occupauerunt, Cenſuit Bæbius Macer conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum teneri: Cæpio Hiſpo ſalua dignitate iudices dandos: vterque rectè. Quî fieri poteſt (inquit) quũ tam diuerſa cenſuerint? quia ſcilicet & Macro legem intuenti conſentaneum fuit damnare eum qui contra legẽ munera acceperat: & Cæpio, quum putaret licere

deficerent,

pro Baſſo C Titius Hom. al. Valerius Hom. al. pro Baſſo Homulus.

ſenatui,

ſenatui, ſicut licet: & mitigare leges & intendere, non ſine ratione veniam dedit facto, vetito quidem non tamen inuſitato. Præualuit ſententia Cæpionis: quinimò conſurgenti ei ad cenſendum, acclamatum eſt quod ſolet reſidentibus. Ex quo potes æſtimare, quanto conſenſu ſit exceptũ quum diceret quod tam fauorabile fuit, quum dicturus videretur. Sunt tamen vt in ſenatu, ita in ciuitate, in duas partes hominum iudicia diuiſa. nam quibus ſententia Cæpionis placuit, ſententiam Macri vt * duram rigidámque reprehẽdunt: quibus Macri, illam alteram diſſolutam atque etiam incongruentem vocant. negant enim congruens eſſe, retinere in ſenatu cui iudices dederis. fuit & tertia ſententia: Valerius Paulinus aſſenſus Cæpioni, hoc amplius cenſuit referendum de Theophane, quum * legationem renuntiaſſet. Arguebatur enim multa in accuſatione feciſſe, quę illa ipſa lege qua Baſſum accuſauerat tenerentur. Sed hanc ſententiam conſules (quanquam maximæ parti ſenatus mirè probatur) non ſunt * proſequuti. Paulinus tamen & iuſtitiæ famam & conſtantiæ tulit. Miſſo ſenatu Baſſus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus eſt. Fecerat eum fauorabilem renouata diſcriminum vetus fama, notúmque periculis nomen, & in procero corpore mœſta & ſqualida ſenectus. Habebis hanc interim epiſtolam [vt] πρόδρομον: expectabis orationem plenam onuſtámque, [&] expectabis diu: neque enim leuiter & * curſim, vt de re tanta retractanda eſt. Vale.

rigidam durámque

legationi

perſequuti.

curſum de re tãta retrahendum eſt.

Argumentum.

Monet Sabinum, & libertatem & legatum deberi Modeſto ſeruo: cui Sabina legatum dederat, tanquam liberum eſſe iuſsiſſet, quod tamen nuſquam apparebat, relictis ſibi hæredibus Sabino & Secundo.

C. PLINIVS SABINO SVO S. 10

SCribis mihi, Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modeſtum ſeruum ſuum nuſquam liberũ eſſe iuſſiſſe: idem tamen ſic adſcripſiſſe legatum, *Modeſto quem liberum eſſe iuſsi.* Quæris quid ſentiam? Contuli eum * prudentibus. conuenit inter omnes nec libertatem deberi, quia non ſit data: nec legatum, quia ſeruo ſuo dederit. ſed mihi manifeſtus error videtur: ideóque puto nobis quaſi ſcripſerit Sabina faciendum quod ipſa ſcripſiſſe ſe credidit. Confido acceſſurum te ſententiæ meæ, cum religioſiſſimè ſoleas cuſtodire defunctorum voluntatem, quam bonis hæredibus intellexiſſe pro iure eſt. Neque enim minus apud nos honeſtas quàm apud alios neceſſitas valet. * Moretur ergo in libertate ſinentibus nobis, fruatur legato, quaſi omnia diligentiſſimè cauerit. Cauit enim quæ hæredes bene elegit. Vale.

peritis viris]

Meretur ergo libert.

Argumentum.

Minutiano Liciniani exilium narrat in quod pulſus fuerat à Domitiano reus inceſtus cum virgine Veſtali: ſimul & illius vitia taxans, & fortunæ mobilitatem notans.

C. PLIN.

C. PLIN. *MINVTIANO SVO S. CORNELIO. M.

AVdiſtíne Valerium Licinianũ in Sicilia profiteri? Nondũ te puto audiſſe. eſt enim recens nuntius. Prætorius hic modò inter eloquentiſſimos cauſarum actores habebatur: nunc eò decidit vt exul de ſenatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipſe in præfatione dixit dolenter & grauiter *Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex profeſſoribus ſenatores ex ſenatoribus profeſſores.* Cui ſententiæ tantum bilis, tantum amaritudinis ineſt, vt mihi videatur ideo profeſſus vt hoc diceret. Idem quum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit, circumſpexítque habitum ſuum, *Latinè* (inquit) *declamaturus ſum:* * dicens triſtia & miſeranda * dignum tamē illum qui hæc ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculauerit. *dices* *Indignum* Confeſſus eſt quidem inceſtum: ſed incertum, vtrum quia verum erat, an quia grauiora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim Domitianus, æſtuabátque ingenti inuidia deſtitutus. Nam quum *Corneliam Maximillam Veſtalem defodere viuam concupiſſet, vt qui illuſtrari ſeculum ſuum eiuſmodi exemplo arbitraretur, Pontificis maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licētia domini, reliquos pontifices non in regiam, ſed in Albanam villam conuocauit. *Corneliam* *Veſtalium* *Maximā.* Nec minore ſcelere quàm quòd vlciſci videbatur, abſentem inauditámq; damnauit inceſti, quum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolùm, verumetiā occidiſſet, nam vidua abortu periit, miſſi ſtatim pōtifices, qui defodiendam necandámque curarent.

Illa nunc ad Veſtam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſimè, clamitabat, *Me Cæſar inceſtam putat: qua ſacra faciente, vicit, triumphauit.* Blandiens hæc an irridens, ex fiducia ſui, an ex contemptu principis dixerit, dubium eſt. dixit donec ad ſupplicium neſcio an innocens, certè tanquam nocens, ducta eſt. Quinetiam quum in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, hæſiſſétque deſcendenti ſtola, vertit ſe ac recollegit, quúmque ei carnifex manum daret, auerſata eſt, & reſiluit: fœdúmque cõtagium quaſi planè à caſto puróque corpore nouiſſima ſanctitate rejecit: omnibúſq; numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Præterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia objiciebatur, quum in comitio virgis cæderetur, in hac voce perſtiterat, *Quid feci? nihil feci.* Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis & iniquitatis infamia. Arripit Licinianum, quòd in agris ſuis occultaſſet Corneliæ libertam: ille ab iis quibus erat curæ præmonetur. ſi comitium & virgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad veniam: fecit. Loquutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, quale eſt illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, *Ex aduocato nuntius factus ſum.* Receſſit Licinianus gratum hoc Domitiano, adeò quidem vt gaudio proderetur, diceréttque, *Abſoluit nos Licinianus.* Adjecit etiam, *non eſſe verecundiæ eius inſtandum:* ipſe verò permiſit ſi qua poſſet, ex rebus ſuis raperet antequam bona publicarentur, exiliúmque molle, velut præmium, dedit. Ex quo tamen poſtea clementia diui Neruæ tranſlatus eſt in Siciliam, vbi nunc profitetur, ſéque de fortuna præfationibus vindicat.

Contactum

vindicat. Vides quàm obſequentes pareant tibi qui non ſolùm res vrbanas verumetiam peregrinas tam ſedulò ſcribo, vt altius repetam. & ſanè putabam te, quia nunc abfuiſti, nihil aliud de Liciniano audiſſe, quàm relegatum ob inceſtum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor vt viciſſim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (ſolent enim notabilia quædam incidere) perſcribas: deníque quicquid voles: dummodò non minus longa epiſtola nunties: ego non paginas tantùm, ſed etiam verſus ſyllabáſque numerabo. Vale.

Argumentum.

Marcellini factum laudat, quòd quæſtor quum ante tempus ſalarium ſcribæ recepiſſet, eo mortuo Traianum ſuper hoc conſuluerit, & ſenatum hortatur: itaque Arrianum ideo Marcellinum commendat epiſtola.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

AMas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi ſæpe commendas: amabis magis commendabíſque, ſi cognoueris recens eius factum. Quum in prouinciam quæſtor exiſſet, ſcribámque qui *ſorte obtigerat, ante legitimum ſalarij *fortè* tempus amiſiſſet, quod acceperat ſcribæ daturus, intellexit & ſtatuit ſubſidere apud ſe non oportere. Itaque reuerſus, Cæſarem, deinde Cæſare autore, ſenatum conſuluit quid fieri de ſalario vellet. Parua quæſtio, ſed tamen quæſtio. Hæredes ſcribæ ſibi, præfecti ærario populóque vindicabant. Acta cauſa eſt, dixit hæredem aduocatus, deinde populi: vterque percommodè, Cæcilius

Strabo ærario cenſuit inferendum, Bæbius Macer
hæredibus dandum, obtinuit Strabo. Tu lauda
Marcellinum, vt ego ſtatim feci, quamuis enim
abundè ſufficiat illi quòd eſt & à principe & à
ſenatu probatus, gaudebit tamen teſtimonio
tuo. Omnes enim qui gloria famáque ducuntur,
mirum in modum aſſenſio & laus à minoribus e-
veretur tiam profecta delectat. Te verò Marcellinus * ita
reueretur vt iudicio tuo plurimum tribuat. Ac-
Iſtuc cedit his, quòd ſi cognouerit factum ſuum * iſtò
vſque penetraſſe, neceſſe eſt laudis ſuæ ſpatio &
curſu & peregrinatione lætetur, etenim neſcio
quo pacto vel magis homines iuuat gloria lata
quàm magna. Vale.

Argumentum.

Fuerat in patria Secundus, vbi quum audiuiſſet municipes ſuos Mediolanum petere, ſtudiorum cauſa, quòd nullos Comi præceptores haberent, hortatus eſt parentes vt liberis magiſtrum conducerent, de ſuo promittens tertiam ſalarij partem. quare in Tuſculanum reuerſus, vbi opuſculum quoddam erat abſoluturus, interim rogat Tacitum vt aliquem conquirat, qui ingenio ſuo fidens, iudicio Nouocomenſium ſubijciat.

C. PLIN. COR. TACITO SVO S. 18

SAluum te in vrbem veniſſe gaudeo, veniſti autem ſi quando aliâs, nunc maximè mihi deſideratus: ipſe paucolis adhuc diebus in Tuſculano commorabor, vt opuſculum quod eſt in manibus abſoluam. Vereor enim ne, ſi hanc inten-
in finem tionem iam * in fine * intermiſero, ægrè reſu-
laxauero mam: interim ne quid feſtinationi meæ pereat,

quod

quod ſum præſens petiturus, hac quaſi * præcur- *præcept.*
ſoria epiſtola rogo. ſed priùs accipe cauſas rogandi, deinde ipſum quod peto. Proximè quum in patria mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius prætextatus. Huic ego. *Studes?* inquam. Reſpondit, *Etiam. vbi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius (erat enim vnà, atque etiam ipſe adduxerat puerum) *Quia nullos hîc præceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat veſtra qui patres eſtis* (& opportunè complures patres audiebant) *liberos veſtros hîc potiſſimum diſcere. Vbi enim aut iucundius morarentur quàm in patria: aut * pudicius continerentur quàm ſub oculis parentum? Aut minore ſumptu quàm domi? Quantulum eſt ergo collata pecunia conducere præceptores? quódque nunc in habitationes, in viatica, in ea quæ peregrè emuntur (omnia autem peregrè emuntur) impenditis, adiicere mercedibus? Atque adeò ego, qui nondum liberos habeo, paratus ſum pro republica noſtra, quaſi pro filia vel parente, tertiam partem eius quod conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, niſi timerem ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumperetur: vt accidere multis in locis video, in quibus præceptores publicè conducuntur. Huic vitio vno remedio occurri poteſt, ſi parentibus ſolis ius conducendi relinquatur, iiſdémque religio rectè iudicandi neceſſitate collationis addatur. Nam qui fortaſſe de alieno negligentes, certè de ſuo diligentes erunt: dabúntque operam ne eam (à me) pecuniam non niſi dignus accipiat, ſi accepturus & ab ipſis erit. Proinde conſentite, conſpirate, maioremque animum ex meo ſumite, qui cupio eſſe quàm plurimum quod debeam conferre. Nihil honeſtius præſtare liberis veſtris, nihil gratius patriæ poteſtis. * Edoceantur hîc qui hîc naſcuntur, ſtatimq́;* *pudicitius* *Educentur*

Digitized by Google

ab infantia natale ſolum amare, frequentare conſueſcant: atque vtinam tam claros præceptores * *inducatis, vt a finitimis oppidis ſtudia hinc petantur. Vtique nunc liberi veſtri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant.* Hæc putaui altius & quaſi à fronte repetenda: quò magis ſcires quàm gratum mihi foret ſi ſuſciperes quod iniungo, iniungo autem & pro rei magnitudine rogo, vt ex copia * ſtudioſorum quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circumſpicias præceptores quos ſolicitare poſſimus: ſub ea tamen conditione ne cui fidem meam obſtringam. Omnia enim libera parentibus ſeruo. illi iudicent, illi eligant: ego mihi curam tantùm & impendium vindico. Proinde ſiquis fuerit repertus qui ingenio ſuo fidat, eat illuc ea lege vt hinc nihil aliud certum quàm fiduciam ſuam ferat. Vale.

conducatis — *ſtudiorum*

Argumentum.

Excuſat laſciuiam hendecaſyllaborum ſuorum apud Paternum, & carminis genere exemplo antiquorum: deinde liberum facit eis imponendi ſuis verſiculis quod nomen libuerit: rogátque vt quicquid in illis diſplicuerit ſe velit admonere.

C. PLIN. PATERNO SVO S. 14

TV fortaſſe orationem, vt ſoles, & flagitas & expectas: at ego ex aliqua peregrina delicatáque merce luſus meos tibi prodo. Accipies cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter cœnam * oblectamus otium temporis. his iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus

oblectamur otio

bimus aliquid modò preſſius, modò * elatius: *altius* atque ipſa varietate tentamus efficere vt alia aliis, quædam fortaſſe omnibus placeant. Et quibus tamen ſi nonnulla tibi paulo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuæ cogitare ſummos illos & grauiſſimos viros qui talia ſcripſerunt, non modò laſciuia rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe. quæ nos refugimus, non quia ſeueriores (vnde enim?) ſed quia timidiores ſimus. Scimus alioqui huius opuſculi illam eſſe veriſſimam legem quam Catullus expreſſit.

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem & leporem,
Si ſunt molliculi & parum pudici.

Ego quāti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes æſtimare, quòd malui omnia à te penſitari quàm electa laudari. Et ſanè quæ ſunt commodiſſima, deſinunt videri quum paria eſſe cœperunt. Præterea ſapiens ſubtiliſque lector debet non diuerſis conferre diuerſa, ſed ſingula expendere, nec deterius * aliquid putare quod eſt in *in alio* ſuo genere perfectum. Sed quid ego plura? nam longiore præfatione vel excuſare vel commendare ineptias, ineptiſſimum eſt. Vnum illud prædicendum videtur, cogitare me has meas nugas ita inſcribere. Hendecaſyllabi, qui titulus ſola metri lege *cōſtringitur. Proinde ſiue epigram- *cōſcribitur* mata ſiue * idyllia, ſiue eclogas, ſiue (vt multi) *edyllia. al.* poëmata, * ſeu quod aliud vocare malueris, lice- *elegidia,* bit voces. ego tantùm hendecaſyllabos præſto. A *ſeu quid* ſimplicitate tua peto vt quod de libello meo dicturus aliis, mihi dicas. neque eſt difficile quod

poſtulo : nam ſi hoc opuſculum noſtrum aut potiſſimum eſſet aut ſolum , fortaſſe * poſſet durum videri dicere. Quære quod agas : molle & humanum eſt. Habes quod agas. Vale.

poſſet videri durũ dicere.

Argumentum.

Fundano in proximum annum conſulatum ominatur : quare petit vt ſuffragio & teſtimonio ſuo Aſinium Baſſum quæſtorem ſibi aſſumat : quem more ſuo in cæteris commendationibus obſeruato laudat à parentibus & animi bonis.

C. PLINIVS FVNDANO SVO S. 15

SIquid omnino hoc certè iudicio facio , quòd Aſinium Rufum ſingulariter amo. Eſt homo eximius & bonorum amantiſſimus. cur enim non me quoque inter bonos numerem ? Idem Cornelium Tacitum [ſcis quem virum] arcta familiaritate complexus eſt. Proinde ſi vtrunque noſtrûm probas , de Rufo quoque neceſſe eſt idem ſentias, cùm ſit ad connectendas amicitias vel tenaciſſimum vinculum , morum ſimilitudo. Sunt ei liberi plùres. nam in hoc quoque functus eſt optimi ciuis officio, quòd fœcunditate vxoris largè frui voluit eo ſeculo quo pleriſque etiam ſingulos filios orbitatis præmia graues faciunt: quibus ille deſpectis , aui quoque nomen aſſumpſit. Eſt enim auus,& quidem ex Saturio Firmo,quem diliges vt ego, ſi vt ego propius inſpexeris. Hæc eò pertinent , vt ſcias quàm copioſam,quàm numeroſam domum vno beneficio ſis obligaturus, ad quod petendum , voto primùm , deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi ominamúrque in proximum annum conſulatum.

Ita

Ita nos virtutes tuæ, ita iudicia principis augurari volunt. Concurrit autem vt ſit eodem anno quæſtor maximus ex liberis Rufi Aſinius Baſſus iuuenis (neſcio an dicam quod me pater & ſentire & dicere cupit. adoleſcentis verecundia vetat) ipſo patre melior. Difficile eſt vt mihi de abſente credas, quanquam credere ſoles omnia, tantum in illo induſtriæ, probitatis, eruditionis, ingenij, ſtudij, memoriæ denique eſſe, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax ſeculum bonis artibus haberemus vt aliquos Baſſo præferre deberes: tum ego te primus hortarer, monerémque circumferres oculos, ac diu penſitares quem potiſſimum eligeres. Nunc verò: ſed nihil volo de amico meo arrogantius dicere: hoc ſolùm dico, dignum eſſe iuuenem quem more maiorum in filij locum aſſumas. Debent autem ſapientes viri, vt tu, tales quaſi à republ. liberos accipere, quales à natura ſolemus optare. * Decorus erit tibi conſuli quæſtor patre prætorio, propinquis conſularibus, quibus, iudicio ipſorum, quanquam adoleſcentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamento eſt. Proinde indulge precibus meis, obſequere conſilio: & ante omnia, ſi feſtinare videor, cognoſce: primùm quia votis ſuis amor plerunque præcurrit: deinde quòd in ea ciuitate in qua omnia quaſi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura ſed ſera ſunt: in ſumma quòd rerum quas aſſequi cupias, præſumptio ipſa iucunda eſt. Reuereatur iam te Baſſus vt conſulem: tu *dilige illum vt quæſtorē: nos denique vtriuſque veſtrûm amantiſſimi, duplici lætitia perfruamur. Etenim quũ ſic te, ſic Baſſum

Decorum

diliges

Digitized by Google

diligamus vt & illum cuiuſcunq; & tuum quemcunque quæſtorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia ſimus * iuuaturi, perquàm iucundum nobis erit ſi in eũdem iuuenem ſtudium noſtrum & amicitiæ meæ & conſulatus tui ratio contulerit: ſi denique precibus meis tu potiſſimus adiutor acceſſeris, cuius ſenatus & ſuffragio libentiſſimè indulgeat, & teſtimonio plurimum credat. Vale.

adiutori

Argumentum.

Hortatur Valerium Paulinum ad ſtudium, cùm ſit adhuc literis honor, nam quum eſſet acturus, tanta auditorum corona tribunal circundatum erat vt per ipſos iudices vix acceſſerit, & auditus ſit maximo aſſenſu.

C. PLIN. VALERIO PAVLINO SVO S. 16

Gaudeo,

GAude meo, * gaude tuo, gaude etiam publico nomine. adhuc honor ſtudiis durat. Proximè quum dicturus apud Centumuiros eſſem, adeundi mihi locus, niſi à tribunali, niſi per ipſos iudices non fuit; tanta ſtipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adoleſcens, ſciſſis tunicis, vt in frequentia ſolet, ſola velatus toga perſtitit, & quidem horis ſeptem. nam tamdiu dixi, magno cum labore, ſed maiore cum fructu. Studeamus ergo, ne deſidiæ noſtræ prætendamus alienã. Sunt qui audiant, ſunt qui legant, non modò dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

Argumentum.

Admonente Gallo pollicetur omnem ſuam operam Corellia,

Corellia Corelli filia aduerſum C. Cæcilium: à qua defenſione quum deterreri poſſet, & quia erat ſecundo amicus & conſul deſignatus, tamen quum recordabatur patris Corelli, cui plurimum debebat, ſperat nullam reprehenſionem, ſed laudem etiam ab ipſo Cæcilio conſequuturum.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

ANTONENO.

ET admones & rogas vt ſuſcipiam abſentis Corelliæ cauſam contra C. Cæcilium, conſulem deſignatum. Quòd admones gratias ago: quòd rogas, queror. admoneri enim debeo vt ſciam: rogari non debeo vt faciam quod mihi non facere turpiſſimum eſt. An ego tueri Corelli filiam dubitem? Eſt quidem mihi cum iſto cõtra quem me aduocas, non planè familiaritas, ſed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, * atque hic ipſe cui deſtinatus eſt honor: cuius nobis hoc maior agenda reuerentia eſt, quòd iam illo functi ſumus. Naturale eſt enim cuique vt ea quæ quis adeptus eſt, ipſa quã ampliſſima exiſtimari velit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corelli filiæ, omnia iſta frigida & inania videntur. Obſeruatur oculis ille vir quo neminem ætas noſtra grauiorem, ſanctiorem, ſubtiliorem denique tulit: quem ego quum ex admiratione diligere cœpiſſem, quod euenire contra ſolet, magis admiratus ſum, poſtquam penitus inſpexi. Inſpexi enim penitus: nihil à me ille ſecretum, non ioculare, non ſerium, non triſte, non lætum. Adoleſcentulus eram, & iam mihi ab illo honor, atque etiam (audebo dicere) reuerentia, vt æquali habebatur. ille meus in pe-

Corelia
Cælium,
Corelij
ad hoc ipſe
æſtimari

tendis honoribus ſuffragator & teſtis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis, conſiliator & rector. ille denique in omnibus officiis noſtris, quanquam & imbecillus & ſenior, quaſi iuuenis & validus conſpiciebatur. Quantum ille famæ meæ, domi, [quantum] in publico, quantum etiam apud principem adſtruxit? Nam quum forte de bonis iuuenibus apud Neruam imperatorem ſermo incidiſſet, & plerique me laudibus ferrent, pauliſper ſe intra ſilentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat: deinde grauitate quam noras. *Neceſſe eſt* (inquit) *parcius laudem Secundum, quia nihil niſi ex conſilio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat, nihil facere non ſapientiſſimè, quum omnia ex conſilio ſapientiſſimi viri facerem. Quin etiam moriens, filiæ ſuæ (vt ipſa ſolet prædicare.) *Multos quidem amicos* (inquit) *tibi in longiore vita paraui, præcipuos tamen, Secundum & Cornutum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum ne qua parte videar hanc de me fiduciam prouidentiſſimi viri * deſtituiſſe. Quare, ego verò Corelliæ adero promptiſſimè nec ſubire offenſas recuſabo: quanquam non ſolùm veniam me, verùm etiam laudem apud iſtum ipſum, à quo, vt ais, noua lis fortaſſe vt fœminæ intenditur, arbitror conſequuturum, ſi hæc eadem in actione, latius ſcilicet & vberius quàm epiſtolarum anguſtiæ ſinunt, contigerit mihi vel in excuſationem vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

** feſelliſſe*

Argumentum.

Antonini epigrammata Græca laudat, quæ quum Latini

Latinè Secundus conatus eſſet exprimere, multum ab illis decidit.

C. PLIN. ANTONINO SVO S. 18

QVemadmodū magis approbare tibi poſſum quātopere mirer epigrammata tua Græca, quam quòd quædam æmulari Latinè & exprimere * tentaui? In deterius tamen * accidit hoc: primùm imbecillitate ingenij mei, deinde ino pia: * vel potius, vt Lucretius ait, hac egeſtate patrij ſermonis. Quòd ſi hæc, quæ ſunt Latina, & mea, habere tibi aliquid venuſtatis videbuntur, quantum putas ineſſe eis gratiæ, quæ * & à te & Græcè proferuntur? Vale.

tentaui in deterius quidem? accidit hoc ac pot. quæ mihi &

Argumentum.

Gratulatur ſibi & Hiſpulla quòd vxor Calphurnia ſe dignam maioribus ſuis oſtenderet: nam & latabatur Secundi laudibus, nec corpus ſed gloriam illius exoſculabatur.

C. PLIN. HISPVLLÆ SVO S. 19

CVm ſis pietatis exemplum fratrémque optimū & amantiſſimum tui pari charitate dilexeris, filiámque eius vt tuam diligas, nec tantùm amitæ eius, verùmetiam patris amiſſi affectum repræſentes, non dubito maximo tibi gaudio fore quum cognoueris dignam patre, dignam te, dignam auo euadere. Summum eſt acumen, ſumma frugalitas: amat me, quod caſtitatis indicium eſt. Accedit his ſtudium litterarum quod ex mei charitate concepit. Meos libellos ha-

bet, lectitat, ediſcit etiam. Qua illa ſolicitudine quum videor acturus, quanto quum egi gaudio afficitur? Diſponit qui nuncient ſibi quem aſſenſum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicij tulerim: eadem ſiquando recito, in * proximo diſcreta velo ſedet, laudéſque noſtras auidiſſimis auribus excipit. Verſus quidem meos cantat * formátque cithara, non artifice aliquo docente, ſed amore, qui magiſter eſt optimus. His ex cauſis in ſpem certiſſimam adducor, perpetuam nobis maiorémque in dies futuram eſſe concordiam. Non enim ætatem meam aut corpus, quæ paulatim occidunt ac ſeneſcunt, ſed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis inſtitutam: quæ nihil in contubernio tuo viderit, niſi ſanctum honeſtúmque: quæ denique amare me ex tua prædicatione conſueuerit. nam quum matrem meam * parentis loco venerere, méque à pueritia ſtatim formare, laudare, talémque qualis nunc vxori meæ videor, ominari ſolebas. Certatim ergo tibi gratias agimus: ego, quòd illam mihi, illa, quòd me ſibi dederis, quaſi inuicem * delegeris. Vale.

proximum

& iam format atque.

parenti vice dilexeris, me à

elegeris,

Argumentum.

In genere indicat quid ſentiat de libris Nonij. Max. in quibus ingenium, ſublimitatem, elegantiam, varietatem ac pulchritudinem probat.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 20

QVid ſenſerim de ſingulis libris tuis, notum tibi, vt quemque perlegeram, feci: accipe nunc

nunc quid de vniuerſis generaliter iudicem. Eſt opus pulchrum, validum, aëre, ſublime, varium, elegans, purum, figuratum, ſpatioſum etiam, & cum magna tua laude diffuſum. In quo tu ingenij ſimul doloríſque velis latiſſimè, vectus es, & horum vtrumque inuicem adiumento fuit. Nam dolori ſublimitatem & magnificentiam, [ingenium,] ingenio vim, & amaritudinem dolor addidit. Vale.

Argumentum.

Deflet apud Velium Cerealem interitum Heluidiarum ſororum, quæ à partu mortuæ fuerant. Primùm dolet mortis genere, deinde conqueritur, prolem Heluidij, quem ſummè dilexerat, in diem minorem fieri.

C. PLIN. VELIO CEREALI SVO S. 21

TRiſtem & acerbum caſum Heluidiarum ſororum vtraque à partu, vtraque filiam enixa deceſſit. Afficior dolore, nec tamen ſupra modum doleo. ita mihi luctuoſum videtur quòd puellas honeſtiſſimas in flore primo fœcunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quæ ſunt parentibus ſtatim, & dum naſcuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perſeuerantiſſimè diligo, vt actione mea, libríſque teſtatum eſt. cui nunc vnus ex tribus liberis ſupereſt, domúmque pluribus adminiculis paulo ante fundatam deſolatus fulcit ac ſuſtinet. Magno tamen fomento dolor meus acquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem & incolumem, parémque

illi patri, illi auo, fortuna ſeruauerit. Cuius ego pro ſalute, pro moribus, hoc ſum magis anxius, quod vnicus factus eſt. Noſti in amore mollitiam animi mei, noſti metus. Quo minus te mirari oportebit quòd plurimum timeam de quo plurimum ſpero. Vale.

Argumentum.

Apud Viennenſes celebrabatur certamen gymnicum: quod quum Trebonius tollendum curabat, aduocatus eſt in conſilium Secundus ab imperatore Traiano cum multis. Mauricus ſententiam rogatus cenſuit omnino tollendum: addens Vtinam Roma quoque tolli poſſet, deinde tranſgrediens non importunè ad imp. Neruam fortitudinem Maurici multum laudat.

C. PLIN. SEMPRONIO RVFO SVO S. 22

INterfuit principis optimi cognitioni in conſilium aſſumptus. Gymnicus agon apud Viennenſes ex cuiuſdam teſtamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobíſque amicus, in duumuiratu ſuo tollendum abolendúmque curauit. *Negauis* Negabatur ex autoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſam non minus feliciter quàm diſertè. Commendabat actionem, quòd tanquam homo Romanus & bonus ciuis in negotio ſuo maturè & grauiter loquebatur. Quum ſententiæ rogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) non eſſe reſtituendum Viennenſibus agona: adiecit, *Vellem etiam Roma tolli* + *poſſet*. *poſſe* Conſtanter, inquis, & fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico nouum non eſt. Idem apud Neruam imperatorem [non minus forti-

fortiter] Cœnabat Nerua cum paucis Veiento proximus, atque etiam in ſinus recumbebat (dixi omnia quum hominem nominaui.) Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus * orbatus, ingenio ſæuo mala cæcitatis addiderat: non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur, ſæpius à Domitiano non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca & improuida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De huius nequitia ſanguinariiſque ſententiis in commune omnes ſuper cœnam loquebantur: tum ipſe imperator. *Quid putamus paſſurum fuiſſe * ſi viueret?* Et Mauricus, *Nobiſcum cœnaret.* Longius abiit, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennenſium infecerat, vt noſter hic omnium. Nam Viennenſium vitia intra ipſos reſidunt, noſtra latè vagantur. Vtque in corporibus, ſic in imperio, grauiſſimus eſt morbus qui à capite diffunditur. Vale. *captus,* *ſiſ viueret,* *& Mauricus nobiſcum cœnaret?*

Argumentum.

Laudat Pomponium Baſſum quòd iam ingraueſcentibus annis ſeceſſum ſuum prudenter diſponat: optá que ſibi aliquando dari parem occaſionem, qua ſine dedecore poſſit tranſigere vitam otioſam, Pomponij Mar. meminit, pariter & Baſſi, cuius pueri Vrbici mortem immaturam deflet.

C. PLIN. POMPONIO BASSO SVO S. 23

POMPONIO SVO.

MAgnam cepi voluptatem quum ex communibus amicis cognoui te, vt ſapientia tua dignum eſt, diſponere ouum & ferre, habitare amœniſſimè & nunc terra nunc mari corpus

agitare multum diſputare, multum audire, multum lectitare: quúmque plurimum ſcias, quotidie tamen aliquid addiſcere. Ita ſeneſcere oportet virum qui magiſtratus ampliſſimos geſſerit, exercitus rexerit, totúmque ſe reipub. quandiu decebat, obtulerit. Nam & prima vitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, vt ipſæ leges monent, quæ maiorem annis LX. otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honeſtum erit imitari iſtud pulcherrimæ quietis exemplum? quando ſeceſſus mei non deſidiæ nomen ſed tranquillitatis accipient? Vale.

Argumentum.

Quum dixiſſet apud centumuiros, vbi nullos habebat in dicendo ſocios eorum quos primò habuerat, conqueritur de fragilitate humana & mutabilitate fortunæ, exemplóque ſui docet quàm varia, quàm lubrica ſit.

FABIO VALENTIS.

C. PLIN. * VALENTI SVO S. 24

PRoximè quum apud centumuiros [in quadruplici iudicio] dixiſſem, ' ſubit recordatio egiſſe me iuuenem, æquè in quadruplici iudicio. (*ſubſit*) proceſſit animus, vt ſolet, longius: cœpi reputare quos in hoc iudicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus eram qui in vtroque dixiſſem: tantas conuerſiones aut fragilitas mortalitatis aut fortunæ mobilitas facit. *Quidam ex iis qui tunc egerant, deceſſerunt: exulant alij: huic ætas & valetudo ſilentium ſuaſit: hic ſponte beatiſſimo otio fruitur: alius exercitum regit: illum ciuili-

Digitized by Google

ciuilibus officiis principis amicitia exemit. Circa noſipſos quàm multa mutata ſunt? ſtudiis proceſſimus: ſtudiis periclitati ſumus: rurſúſque proceſſimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum *obſuerunt, iterúmque proſunt. Si cõputes annos, exiguum tempus: ſi vices rerum, æuum putes. Quod poteſt eſſe documento, nihil deſperare, nulli rei fidere, cùm videamus tot varietates tam volubili orbi circumagi. Mihi autẽ familiare eſt, omnes cogitationes meas tecum communicare, iiſdémque te vel præceptis vel exemplis monere, quibus ipſe me moneo; quæ ratio huius epiſtolæ fuit. Vale. *& obſu.*

Argumentum.

Reuocatæ lege tabellaria de ſuffragiis, prius factum laudauerat, quia repentinum: ſed ſcripſerat verendum ne procedente tempore vitia aliqua naſcerentur: quod quum eueniſſet, impudentiam ſuffragatoris taxat, nam pro candidatis in tabula reperti ſunt ſuffragatores.

C. PLIN. MESSIO MAXIMO SVO S.

25

SCripſeram tibi verendum eſſe ne * ex tacitis ſuffragiis vitium aliquod exiſteret: factum eſt proximis comitiis, in quibuſdam tabellis multa iocularia, atque etiam fœda dictu: in vna verò pro candidatorum nominibus, ſuffragatorum nomina inuenta ſunt. Excanduit ſenatus, magnóque clamore ei qui ſcripſiſſet iratum principem eſt comprecatus: ille tamen fefellit, & latuit fortaſſe etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta *extractis ſuffragiis*

Digitized by Google

ludit? re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter * ludat? qui denique omnino in ſenatu dicax & vrbanus & bellus eſt? tantam licentiæ prauis ingeniis adiicit illa fiducia, *Quis enim ſciet?* popoſcit tabellas, ſtylum accepit, demiſit caput, neminem veretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcæna & pulpito digna. Quò te vertas? quæ remedia conquiras? vbique vitia remediis fortiora: ἀλλὰ ταῦτα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς ἄλλῳ μελήσει. cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adiicit hæc noſtra iners, ſed tamen effrænata petulantia. Vale.

Argumentum.

Pollicetur ſe emendaturum libellos quos Nepos iturus in prouinciam, comites profectionis ſuæ petierat, quinimò nouos compoſiturum.

C. PLIN. NEPOTI SVO S.

26

PEtis vt libellos meos, quos ſtudioſiſſimè comparaſti, recognoſcendos emendandóſque curem, faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te præſertim exigente? Nam quũ vir grauiſſimus, doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper hæc occupatiſſimus, maximæ prouinciæ præfuturus, tanti putes ſcripta noſtra circumferre tecum, quantopere mihi prouidendum eſt ne hæc pars ſarcinarum, tanquam ſuperuacua offendat? Adnitar ergo primùm vt comites iſtos quàm commodiſſimos habeas: deinde vt reuerſus inuenias quos iſtis addere vêlis. Neque enim mediocriter me *hortatus* ad noua opera tu lector * hortaris. Vale.

Argu-

Argumentum.

Falconi commendat Sentij Augurini poëmata. inde ſumpta occaſione recitat quæ in laudem ſui ſcripſerit: non eſſe tamen mirandum ſi talia faciat, quum grauiſſimorum & eruditiſſimorum virorum contubernio vtatur.

C. PLIN. FALCONI SVO S. 27

TErtius dies eſt quòd audiui recitantem Sentium Augurinum cum ſumma mea voluptate, immò etiam admiratione. (* poëmatia appellat.) multa tenuiter, multa ſublimiter, multa venuſtè, multa tenerè, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiuſdem abſolutius ſcriptum, niſi fortè me fallit aut amor eius, aut quòd me ipſum laudibus * euexit. Nam lemma ſibi ſumpſit quod ego interdum verſibus ludo. Atque adeò iudicij mei te iudicem faciam, ſi mihi ex hoc ipſo lemnate ſecundus verſus occurrerit. nam cæteros teneo, & iam explicui. poëmata vexit,

Canto carmina verſibus minutis,
His olim quibus & meus Catullus.
Et Caluus, veteréſque Sed quid ad me
Vnus Plinius eſt mihi, priores
Mauult verſiculos foro relicto,
Et quærit quod amet, putátque amari.
Iſte Plinius ille quid Catones?
Immò qui ſapias, amare niſi. quiſquis amat.

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expreſſa? Ad hunc guſtum totum librum repromitto, quem tibi, vt primum publicauerit, exhi-

bebo. Interim ama iuuenem, & temporibus noſtris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, viuit cum * Antonio: quorum alteri affinis, vtrique contubernalis eſt. Poſſis ex hoc facere coniecturam quàm ſit emendatus adoleſcens, qui à grauiſſimis ſenibus ſic amatur. Eſt enim illud veriſſimum,

Anton-o, gio

γι, γνώσκων ὅτι

Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷς περ ἥδεται ξυνών. Vale.

Argumentum.

Nomine Herennij Seueri rogat Iulium Seuerum vt per aliquem ſummum artificem curaret imagines Cor. Nepotis & Titi Caſſij quàm ſimillimas archetypo depingendas, quas Herennius, in ſua bibliotheca poſiturus erat.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 28

HErennius Seuerus, vir doctiſſimus, magni æſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum, Cornelij Nepotis & Titi * Caſſij: petítque ſi ſunt iſtic, vt eſſe credibile eſt, deſcribendas pingendáſque delegerem. Quā curam tibi potiſſimum iniungo, primùm, quia deſideriis meis amiciſſimè obſequeris. deinde, quia tibi ſtudiorum ſumma reuerentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtremò, quòd patriam tuam, omnéſque qui nomen eius auxerunt, vt patriam ipſam, veneraris & diligis. Peto autem vt pictorem quàm diligentiſſimum aſſumas. nam quum eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longè difficillima eſt imitationis imitatio, A qua rogo vt artificem quem elegeris, ne in

Catiſi.

ne in melius quidem ſinas aberrare. Vale.

Argumentum.

Romanum monet vt in curiam veniat quum proximè iudices cogentur. Nam N. pos prætor ceſſanti multam endixerat & cum venia abſolutus fuerat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

29

EIa tu, quum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil eſt quòd in dextram aurem fiducia mei dormias: non impunè ceſſatur. Ecce, Licinius Nepos, prætor, acer & fortis vir, mulctam dixit etiam ſenatori. Egit ille in ſenatu cauſam ſuam: egit autem ſic, vt deprecaretur. Remiſſa eſt mulcta: ſed timuit, ſed rogauit, ſed opus venia fuit. Dices, Non omnes prætores tam ſeueri. Falleris. nam vel inſtituere vel reducere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeueri: inſtitutum reductúmve exercere etiam leniſſimi poſſint. Vale.

Argumentum.

Miram fontis ſui naturam in agro Comenſi refert, nam ſtatis horis creſcebat & decreſcebat, cauſas ergo tanti miraculi nititur inueſtigare, & poſt multas rationes iudicio Suræ plura ſcrutanda relinquit.

C. PLIN. * LICINIO SVO S.

30 LICINIO SVRRAE

ATtuli [tibi] ex patria mea pro munuſculo quæſtionē, altiſſima iſta eruditione digniſſi-

mã. Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta: ibi paululum retentus in Larium lacum decidit. Huius mira natura ter in die * ſtatis auctibus ac diminutionib. creſcit decreſcitque. Cernitur id palàm, & cum ſumma voluptate deprehenditur. Iuxta recumbis & veſceris: atque etiam ex ipſo fonte (nam eſt * frigidiſſimus) potas: interim ille certis dimenſiſque momentis vel ſubtrahitur vel aſſurgit. Annulum, ſeu quid aliud ponis in ſicco, alluitur ſenſim, ac nouiſſimè operitur: detegitur rurſus, paulatímque deſeritur, ſi diutius obſerues, vtrumque iterum ac tertiò videas. Spiritúſne aliquis occultior os fontis & fauces modò laxat, modò includit, prout in latus occurrit, aut deceſſit expulſus? Quod in ampullis cæteríſque generis eiuſdem videmus accidere, quibus non hians nec ſtatim patẽs exitus [eſt] nam illa quoque quanquam prona & vergentia, per quaſdam obluctantis animæ moras crebris quaſi ſingultibus ſiſtunt quod effundunt. An quæ Oceano natura, fonti quoque? quáque ille ratione aut impellitur aut reſorbetur, hac modicus hic humor vicibus alternis ſupprimitur vel egeritur? An vt flumina quæ in mare deferuntur, aduerſantibus ventis, obuióque æſtu retorquentur, ita eſt aliquid quod huius fontis excurſum per momenta repercutiat? An latentibus venis certa menſura, quæ dum colligit quod exhauſerat, minor riuus eſt & pigrior: quum collegit, agilior maiórque profertur? An neſcio quid libramentum abditum & cæcum, quod quum exinanitum eſt, ſuſcitat & elicit fontem: quum repletum, moratur & ſtrangulat? Scrutare tu cauſas

ſtatutis

frigidus

ſas

ſas (potes enim) quæ tantum miraculum efficiunt. mihi abundè eſt, ſi ſatis expreſſi quod efficitur. Vale.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

Liber quintus.

ARGVMENTVM.

Pomponia, exhæredato filio Curiano, hæredes reliquerat Secundum & quoſdam alios: filius poſt matris obitum voluerat ſecretò cum Secundo ſe componere: ſed re infecta & ad iuriſconſultos dilata, eſt Curiani cauſa viſa inigua: is tamen poſtulauit vt cæteros cohæredes qui temporibus metuentes quærebant rem ſine lite tranſigere, itaque accepta quarta hæreditatis parte deſtitit ille à iudicio. Huius facti Secundus autor poſtea à Curiano legatum capiens, non ſine exultatione rem commemorat apud amicum Seuerum: quamquam non Seuero, ſed Artinio, alij Annio ſcriptam epiſtolam codices indicant.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

1

LEGATVM mihi obuenit modicum, ſed ampliſſimo gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredem

mã. Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta: ibi paulùlum retentus in Larium lacum decidit. Huius mira natura ter in die * ſtatis auctibus ac diminutionib. creſcit decreſcítque. Cernitur id palàm, & cum ſumma voluptate deprehenditur. Iuxta recumbis & veſceris: atque etiam ex ipſo fonte (nam eſt * frigidiſſimus) potas: interim ille certis dimenſíſque momentis vel ſubtrahitur vel aſſurgit. Annulum, ſeu quid aliud ponis in ſicco, alluitur ſenſim, ac nouiſſimè operitur: detegitur rurſus, paulatímque deſeritur, ſi diutius obſerues, vtrumque iterum ac tertiò videas. Spiritúſne aliquis occultior os fontis & fauces modò laxat, modò includit, prout in latus occurrit, aut deceſſit expulſus? Quod in ampullis cæteríſque generis eiuſdem vidimus accidere, quibus non hians nec ſtatim patẽs exitus [eſt] nam illa quoque quanquam prona & vergentia, per quaſdam obluctantis animæ moras crebris quaſi ſingultibus ſiſtunt quod effundunt. An quæ Oceano natura, fonti quoque? quáque ille ratione aut impellitur aut reſorbetur, hac modicus hic humor vicibus alternis ſupprimitur vel egeritur? An vt flumina quæ in mare deferuntur, aduerſantibus ventis, obuióque æſtu retorquentur, ita eſt aliquid quod huius fontis excurſum per momenta repercutiat? An latentibus venis certa menſura, quæ dum colligit quod exhauſerat, minor riuus eſt & pigrior: quum collegit, agilior maiórque profertur? An neſcio quid libramentum abditum & cæcum, quod quum exinanitum eſt, ſuſcitat & elicit fontem: quum repletum, moratur & ſtrangulat? Scrutare tu cauſas

ſtatutis

frigidus

ſas

ſas (potes enim) quæ tantum miraculum efficiunt. mihi abundè eſt, ſi ſatis expreſſi quod efficitur. Vale.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM Liber quintus.

ARGVMENTVM.

Pomponia, exhæredato filio Curiano, hæredes reliquerat Secundum & quoſdam alios: filius poſt matris obitum voluerat ſecretò cum Secundo ſe componere: ſed re infecta & ad iuriſconſultos dilata, eſt Curiani cauſa viſa iniqua: is tamen poſtulauit vt cæteros cohæredes qui temporibus metuentes quærebant rem ſine lite tranſigere, itaque accepta quarta hæreditatis parte deſtitit ille à iudicio. Huius facti Secundus autor poſtea à Curiano legatum capiens, non ſine exultatione rem commemorat apud amicum Seuerum: quamquam non Seuero, ſed Artinio, alij Annio ſcriptam epiſtolam codices indicant.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

1 LEGATVM mihi obuenit modicum, ſed ampliſſimo gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredem

reliquerat me: dederat cohæredes Sertoriū Seuerum prætorium virum alióſque equites Romanos ſplendidos: Curianus [filius] orabat vt ſibi donarem portionem meam, ſéque præiudicio iuuarem: eandem tacita conuentione ſaluam mihi pollicebatur. Reſpondebam non conuenire moribus meis aliud palàm, aliud agere ſecretò. Præterea, * non eſſe ſatis honeſtum dare & locupleti & orbo: in ſumma, non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſſiſſem: eſſe autem me paratum cedere, ſi iniquè exhæredatum mihi liqueret. Ad hoc ille, *Rogo cognoſcas.* Cunctatus paulum, Faciam, inquam: neque enim video cur ipſe me minorem putem quàm tibi videor. Sed iam nunc memento, non defuturam mihi conſtantiā, ſi ita fides duxerit ſecundùm matrem tuam pronuntiandi. *Vt voles*, ait: *voles enim quod æquiſſimum.* Adhibui in conſilium duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſſimos habuit, Corellium & Frontinum. His circundatus, in cubiculo meo ſedi. Dixit Curianus quæ pro ſe putabat. Reſpondi paucis ego (neque enim aderat alius qui defunctæ pudorem tueretur) deinde ſeceſſi, & *ex conſilij ſententia. Videtur (inquam) Curiane, mater tua iuſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi: * poſt hoc ille, cum cæteris ſubſcripſit centumuirale iudicium, mecum non ſubſcripſit. Appetebat iudicij dies: cohæredes mei componere & tranſigere cupiebant: non diffidentiæ cauſa, ſed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis accidiſſe, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obiici & Gratillæ amicitia & Ruſtici poſſet: rogant me vt cum Curiano loquar. Conuenimus in ædem

Con-

neceſſe

hac

Poſt hac ille ſubſc. centumuirale iudicium me tamen non ſubſ.

Digitized by Google

Concordiæ. ibi ego, Si mater (inquam) te ex parte quarta ſcripſiſſet hæredem, num queri poſſes? quid ſi hæredem quidam inſtituiſſet ex aſſe, ſed legatis ita exhauſiſſet, vt non amplius apud te quàm quarta remaneret? Igitur ſufficere tibi debet, ſi exhæredatus à matre quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non ſubſcripſiſſe * mecum & iam biennium tranſiſſe, omniaque me vſucepiſſe, ſed vt te cohæredes mei tractabiliorem experiantur, vtque tibi nihil abſtulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conſcientiæ modò, verumetiam famæ. ille ergo Curianus legatum mihi reliquit: & factum meum (niſi fortè blandior mihi) antiquorum * notabili honore ſignauit. Hæc tibi ſcripſi, quia de omnibus quæ me vel delectant vel angunt, non aliter tecum quàm mecum loqui ſoleo: deinde quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate quam ipſe capiebam. Neque enim ſum tam ſapiens vt nihil mea interſit an iis quæ honeſtè feciſſe me credo, teſtificatio quædam & quaſi præmium accedat. Vale.

me, vt etiam b.

notabilium

Argumentum.

Flacco agit gratias pro turdorum corona, qui inter aues grauiſſimo fuerunt ſapore, autoribus Horatio & Martiale: ſéque par munus ex Laurentino remittere non poſſe teſtatur, quum ibi nihil præter tectum & arenas tum poſſideret, vt alibi refert.

K

CAL-PHVR-NIO *plurimos urbis.*

C. PLIN. * FLACCO SVO S.

ACcepi *pulcherrimos turdos,cum quibuspa-rem calculũ ponere,nec *vllis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſ[illegible]m.Recipies ergo epiſtolas ſteriles,& ſimpliciter ingratas : ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed quæ facilitas tua?hoc magis dabis veniam,quòd ſe non mereri fatentur. Vale.

Argumentum.

Dum legerentur Secundi epigrammata apud Ariſtonem, præſentibus multis, quidam laudarunt, alij damnarunt, quòd vir tantus laſciua talia publicaret. Quibus ab Ariſtone cognitis, ſcribit Secundus ſe honeſtas animi laxationes ſequi, præſertim in componendis verſiculis, nec id facere ſine multorum ac maximorum virorum exemplo, quos plurimos commemorat: deinde cur epigrammata recitet, prudenter explicat.

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

CVm plurima officia tua mihi grata & iucunda ſunt, tum vel maximè quòd me celandum nõ putaſti,fuiſſe apud te de verſiculis meis multum copioſúmque ſermonem, eúmque diuerſitate iudiciorum longius proceſſiſſe: extitiſſe etiam quoſdam qui ſcripta quidem ipſa non improbarent. me tamen amicè ſimplicitérque reprehenderent. quòd hæc ſcriberem recitarémque. Quibus ego, vt augeam meam culpam,ita reſpon-

reſpondeo. Facio nonnunquam verſiculos,ſeueros *parum, facio comœdias, & audio & ſpecto mimos,& lyricos lego,& *ſatyricos intelligo: aliquando præterea rideo, iocor, ludo: vtque omnia innoxiæ remiſſionis genera breuiter amplectar, homo ſum. Nec verò moleſtè fero hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem,vt qui neſciunt talia, doctiſſimos, grauiſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur. ab illis autem quibus notum eſt quos quantóſq; autores ſequar,facilè impetrari poſſe confido vt errare me, ſed cum illis ſinant, quorum, non ſeria modò, verumetiam luſus exprimere, laudabile eſt. An ego verear (neminem viuentium,ne quam in ſpeciem adulationis incidam, nominabo) [ſed ego verear] ne me nõ ſatis deceat quod decuit M. Tullium,Caium Caluum,Aſinium Pollionem,Marcum Meſſallam, Quintũ Hortenſiũ, M.Brutum, L.*Sullam,Q. *Catulum, Quintum Scæuolam, Ser. Sulpitium,Varronem, Torquatũ (immò Torquatos) C.Memmium, Lentulum, Gæulicum. Annæum Senecam, Lucceium,& proximè Virginium Rufum, &, ſi non ſufficiunt exempla priuata,diuum Iulium, diuum Auguſtũ, diuum Neruam, T.Cæſarem? Neronem enim tranſeo, quãuis ſciam non corrumpi in deterius quæ aliquãdo etiam à malis, ſed honeſta manere quæ ſæpius à bonis fiunt. inter quos vel præcipuè numerandus eſt P. Vergilius, Cornelius Nepos,& priùs Ennius,Acciúſque. Non quidem hi ſenatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus. Recito tamen, quod illi an fecerint neſcio [etiam] ſed illi iudiciò ſuo poterant eſſe contenti: mihi modeſtior conſtantia eſt

parum ſa- cio: nam & cem. aud- Socraticos

Sullam, Catullum

Actiúſque

Intendit acrius reuerentiam auditorum ſcriptis ſuis:

quàm vt ſatis abſolutum putem quod à me probetur. Itaque has recitandi cauſas ſequor. primùm quòd ipſe qui recitat, aliquanto * acrius ſcriptis ſuis auditorũ reuerentia intendit: deinde quòd de quibus dubitat, quaſi ex conſilij ſententia ſtatuit. multa etiam à multis admonetur: &, ſi non admoneatur, quid, quiſque ſentiat, perſpexit ex vultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, ſilentio, quæ ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt. atque adeò, ſi cui fortè eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelliget, me quædam aut commutaſſe, aut præteriſſe, fortaſſe etiam ex ſuo iudicio, quamuis ipſe nihil dixerit mihi. Atque hæc ita diſputo, quaſi populum in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim, quos plures habere, multis glorioſum, reprehenſioni nemini fuit. Vale.

Argumentum.

Tuſcilli Nominati & auaritiam fœdam & inconſtantiam notat, qui quum à Vicentinis pro aduocatione pecuniam accepiſſet, fidem feſellit.

C. PLIN. VALERIANO SVO S. 4

Vir prætorius ſolers

Res parua, ſed initiũ non paruum. * Solers vir prætorius à ſenatu petiit vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur: contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuſcillus Nominatus: dilata cauſa eſt. alio ſenatu Vicentini ſine aduocato intrauerunt: dixerunt ſe deceptos, lapsíne verbo, an quia ita ſentiebant. Interrogati à Nepote prætore quem docuiſſent, reſpon-

Digitized by Google

reſponderunt, Quem priùs. Interrogat an tunc
gratis adfuiſſet: reſponderunt, Sex millibus
nummûm, an rurſus aliquid dediſſent: dixerunt,
Mille denarios. Nepos poſtulauit vt nominatus
induceretur. Hactenus illo die. Sed, quantum au-
guror, longius res procedet. Nam pleraque taci-
ta * tantùm ex minimo commota, latiſſimè ſer- *tantummo-*
punt. Erexi aures tuas, quandiu nunc oportet *do commo-*
[ſcio] quàm blandè roges vt reliqua cognoſcas, *ta.*
ſi tamen non antè ob hæc ipſa veneris Ro-
mam, ſpectatórque malueris eſſe quàm lector.
Vale.

Argumentum.

Fannij obitum luget in ſinu Maximi ob amicitiam, ingenium, egregios illius mores commemorans, & quod teſtamento reliquerat heredes ſuos inimicos, quódque imperfectis libris quos de Neronis ſceleribus inchoauerat, deceſſerat.

C. PLIN. MAXIMO
SVO S. 5

NVntiatum mihi eſt, C. Fannium deceſſiſſe, qui nuntius graui me dolore confudit, primùm, quòd amaui hominem elegantem & diſertum: deinde, quòd iudicio eius vti ſolebam. Erat enim natura acutus, vſu exercitatus, * varie- *veritate*
tate promptiſſimus. Angit me ſuper iſta, caſus ipſius. Deceſſit veteri teſtamento: omiſit quos maximè diligebat: proſecutus eſt quibus offenſior erat. Sed hoc vtrunque tolerabile, grauius illud, quòd pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agendis cauſis diſtringeretur, ſcribebat tamen exitus occiſorum aut

relegatorum à Nerone: & iam tres libros abſoluerat ſubtiles, & diligentes, & Latinos atque inter ſermonem hiſtoriámque medios. Ac tanto magis reliquas perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba ſemper & immatura mors eorum qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti, quaſi in diem viuunt, viuẽdi cauſas quotidie finiunt: qui verò poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt, vt quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius quod accidit, multò antè præſenſit. Viſus eſt ſibi per nocturnam quietem iacere in lectulo ſuo compoſitus in habitũ ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium (ita ſolebat) mox imaginatus eſt veniſſe Neronem. in toro ſediſſe, prompſiſſe primum librũ quem de ſceleribus eius ediderat * eúmque ad extremum * reuoluiſſe idẽ in ſecundo ac tertio feciſſe, tunc abiiſſe. Expauit & ſic interpretatus eſt, tanquam idem ſibi futurus eſſe ſcribendi finis, qui fuiſſet illi legendi: & fuit idem. Quod me recordantem miſeratio ſubit quantum vigiliarum, quantum laboris exhauſerit fruſtrà. Occurſant animo mea mortalitas, mea ſcripta. nec dubito te quoque eadem cogitatione terreri pro iſtis quæ inter manus habes. Proinde dum ſuppetit vita, enitamur vt mors quàm pauciſſima quæ abolere poſſit, inueniat. Vale.

rerúmque ad extremum reuoluiſſet, & idem in ſecundo ac tertio feciſſet, euoluiſſet.

Argumentum.

Apollinaris, vir doctiſſimus, intellexerat Secundum in Tuſculanum ſuum ſeceſſurum quare ſtudio motus amicitia, quum audiuiſſet oram Tuſcorum eſſe peſtiferam,

ſeram, admonuerat literis vt periculis fugeret: inde Secundus ſcribendi oblata materia opportuna, & regionis in quo ius erat, ſalubritatem, & villam vniuerſam per membra deſcribit.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S. 6

AMaui curam & ſolicitudinem tuam, quod quum audiſſes me æſtate Tuſcos meos petiturum, ne facerem ſuaſiſti, dum putas inſalubres. eſt ſanè grauis & peſtilens ora Tuſcorum, quæ per littus extenditur. Sed hi procul à mari receſſerunt. quinetiam Apennino ſaluberrimo montium ſubjacent, atq; adeò, vt omnem pro me metum ponas, accipe temperiem cœli, regionis ſitum, villæ amœnitatem, quæ & tibi auditu & mihi relatu iucunda erunt. Cœlum eſt hyeme frigidum & gelidum Myrtos, oleas, quæque alia * aſſiduo tempore læ:antur, aſpernatur ac reſpuit: laurum tamen patitur, atque etiam viridiſſimam profert interdum, ſed non ſæpius, quàm ſub vrbe noſtra * necat. Æſtatis mira clementia. ſemper, ac ſpiritu aliquo mouetur, frequẽtius tamen auras quàm ventos habet, hinc ſenes * multos, viduas, * auos proauóſque. Iam iuuenum audias fabulas veteres, ſermonéſque majorum: quúmque veneris illò, putes alio te ſeculo natum. Regionis forma pulcherrima, imaginare amphitheatrum aliquod immẽſum, & quale ſola rerum natura poſſit effingere. Lata & diffuſa planities montibus cingitur: montes ſumma ſui parte procera nemora & antiqua habent. Frequens ibi & varia venatio: inde cæduæ ſyluæ cum ipſo mõte deſcendunt. has inter pingues terreníque col-

æſtiuo tempore

negat.

multi

auos proauóſq. iam iuuenum

les (neque enim facilè vſquam ſaxum, etiam ſi
quæratur, occurrit) planiſſimis campis fertilita-
te non cedunt, opimámque meſſem ſerius tan-
tùm, ſed non minus percoquunt. Sub his per la-
tus omne vineæ porriguntur, vnámque faciem
longè latéque contexunt, quarum à fine imóque,
quaſi margine arbuſta naſcũtur: prata inde, cam-
píque. Campi, quos nonniſi ingentes boues & for-
tiſſima aratra perfringunt, tantis glebis tenaciſ-
ſimum ſolum quum primùm proſequatur, aſſur-
git, vt nouo demum ſulco perdometur. prata flo-
gramen, rida & * gemmea, trifolium, aliáſque herbas, te-
neras ſemper & molles, & quaſi nouas alunt, cun-
Ibi aquæ p. cta enim perennibus riuis nutriuntur. * Sed vbi
aquæ plurimum, palus nulla: quia deuexa terra
quicquid liquoris accepit, nec abſorbuit, effun-
dit in Tiberim. Medios ille agros ſecat: nauium
patiens, omnéſque fruges deuehit in vrbem, hye-
me duntaxat & vere: æſtate ſummittitur, im-
menſíque fluminis nomen arenti alueo deſerit,
autumno reſumit. Magnam capies voluptatem,
ſi hunc regionis ſitum ex monte proſpexeris. Ne-
eximiám- que enim terras tibi, ſed formam aliquam * ad
que p. eximiam pulchritudinem pictam videberis cer-
nere ea varietate, ea deſcriptione quocunque in-
ciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle imo ſi-
ta proſpicit quaſi ex ſummo, ita leuiter & ſenſim
cliuo fallente conſurgit, vt quum aſcendere te
non putes, ſentias aſcendiſſe. A tergo Apenni-
num, ſed longius habet. Accipit ab hoc auras
quamlibet ſereno & placido die, non tamen a-
cres & immodicas, ſed ſpatio ipſo laſſas & infra-
ctas magna ſui parte meridiem ſpectat, æſtiuúm-
que ſolem ab hora ſexta, hybernum aliquanto

matu-

maturius, quaſi inuitat in porticum latam & pro modo longam. Multa in hac membra, atrium etiam ex more veterum. ante porticum xyſtus *conciſus in plurimas ſpecies, diſtinctúſque buxo, demiſſus inde pronúſque pu'uinus, cui beſtiarum effigies inuicem aduerſus buxus inſcripſit. Acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus. ambit hunc ambulatio preſſis variéque tonſis viridibus incluſa: ab his geſtatio in modum circi, quæ buxum multiformem humiléſque & retonſas manu arbuſculas circumit. omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus * aperit & ſubtrahit. Pratum inde nō minus natura quàm ſuperiora illa, arte viſendum: campi deinde, porrò multáque alia prata & arbuſta. A capite porticus triclinium excurrit, valuis xyſtum deſinentem, & protinus pratum multúmque ruris videt feneſtris. Hac latus xyſti & quod proſilit villæ, ac adjacentes hyppodromi nemus comáſque proſpectat. Contra mediam ferè porticum * diæta paulùm recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua * exundat, circunjectáſque platanos, & ſubjecta platanis gramina * leni aſpergine fouet. Eſt in hac dixta dormitorium cubiculū, quod diem, clamorem, ſonúmque excludit, iunctáque ei quotidiana amicorúmque cœnario. Areolam illam porticus alia, eadémque omnia quæ porticus aſpicit. Eſt & aliud cubiculum à proxima platano, viride & vmbroſum, marmore * excultum podio tenus: nec cedit gratiæ marmoris, ramos, inſidentéſque ramis aues imitata * pictura, cui ſub eſt fonticulus: in hoc fonte crater, circa ſipunculi plures miſcent iucundiſſimum murmur. In ſ.

conſiſſus
operit
Zeta
exundant
al. *exudāt*
lenta
quod clamoris ſonū excludit:
excultum
pictura.
Hic iuxta

cornu porticus ampliſſimum cubiculum à triclinio occurrit: aliis feneſtris xyſtum, aliis deſpicit pratum. Sed ante * piſcina. quæ feneſtris ſeruit ac ſubjacet, ſtrepitu viſúque iucunda. nam ex edito deſiliens aqua, ſuſcepta marmore albeſcit. Idem cubiculum hyeme tepidiſſimum, quia plurimo ſole perfunditur. Cohæret hypocauſton, &, ſi dies nubilus, immiſſo vapore, ſolis vicem ſupplet. Inde apodyterium balinei laxum & hilare excipit cella frigidaria, in qua baptiſterium amplum atque opacum. Si natare laxius aut tepidius velis, in area piſcina eſt, in proximo puteus, ex quo poſſis rurſus aſtringi ſi pœniteat teporis. Frigidariæ cellæ connectitur media, cui ſol benigniſſimè præſto eſt, * caldariæ magis: prominent enim in hac tres * deſcenſiones: duæ in ſole, tertia à ſole longius, à luce non longius. Apodyterio * ſuperpoſitum eſt ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluréſque circulos capit. Nec procul à balineo ſcalæ, quæ in cryptoporticum ferunt, priùs ad diætas tres, harum alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia vineis imminet [diuerſis,] diuerſáſque cæli partes, ac proſpectus habet. in ſumma cryptoporticu cubiculum, ex ipſa cryptoporticu exciſum, quod hippodromum, vineas montes intuetur. Iungitur cubiculum obuium ſoli maximè hyberno. hinc oritur diæta, quæ villæ hippodromum adnectit. hæc facies, hic viſus à fronte, à latere [æſtiua] cryptoporticus in edito poſita, quæ non aſpicere vineas, ſed tangere videtur. In media triclinium ſaluberrimum afflatum ex Apenninis vallibus recipit: pòſt latiſſimis feneſtris vineas, valuis æquè vineas, ſed per crypto-

piſcinam iucundam

abſtergi

caldaria

diſcenſiones

ſuppoſitū

cryptoporticum quaſi admittit à latere triclinij, quod feneſtris caret, ſcalæ conuiuio vtilia ſecretiore * ambitu ſuggerunt. In fine cubiculum, cui *aditu* non minus iucundum proſpectum cryptoporticus ipſa quàm vineæ præbent. Subeſt cryptoporticus ſubterraneæ ſimilis æſtate incluſo frigore riget: contentáque aëre ſuo nec deſiderat auras nec admittit poſt vtramque cryptoporticum, vnde triclinium deſinit, incipit porticus, ante medium diem, hyberna: inclinato die, æſtiua. hæc adduntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, vt circuit ſol. aut ſole vtuntur aut vmbra. Hanc diſpoſitionem amœnitatémque tectorum longè [lateque] præcedit hippodromus medius pateſcit: ſtatímque intrantium oculis totus effertur, platanis circuitur. illæ hederæ veſtiuntur, vtque ſummæ ſuis, ita imæ alienis frondibus virent. Hedera truncum & ramos pererrat, vicináſque platanos tranſitu ſuo copulat, has buxus interjacet. Exteriores buxos circumuenit laurus, vmbręq; platanorum ſuam confert. Rectus hic hippodromi limes, in extrema parte hemicyclo frangitur, mutátque faciem: cupreſſis ambitur & tegitur, denſiore vmbra opacior nigriórque: interioribus circulis (ſunt enim plures) puriſſimum diem recipit. Inde etiam roſas effert. vmbrarúmque frigus non ingrato ſole diſtinguit. Finito vario illo multiplicíque curuamine, recto limiti redditur, nec huic vni. Nam viæ plures intercedentibus buxis, diuiduntur. alibi pratulum, alibi ipſa buxus interuenit in formas mille deſcripta, literis interdum quæ modò nomen domini dicunt, modò artificis: alternis * metulæ ſurgunt, alternis inſita ſunt poma: & *viticula*

in opere vrbaniſſimo ſubita velut illati ruris imitatio medium in ſpatium breuioribus vtrinque platanis adornatur. Poſt has, acanthus hinc inde lubricus & flexuoſus, deinde plures figuræ, pluráque nomina, in capite ſtibadium candido marmore, vite protegitur: vitem quatuor columellæ Cariſtiæ ſubeunt. E ſtibadio aqua velut expreſſa cubantium pondere ſipunculis effluit, cauato lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque ita occultè temperatur vt impleat, nec redundet, Guſtatorium grauiórque cœnatio margini imponitur. leuior nauicularum & auium figuris innatans circuit, contrà fons egerit aquam & recipit: nam expulſa in altum in ſe cadit, iunctiſque hiatibus & abſorbetur & tollitur è regione ſtibadij aduerſum cubiculum tantum ſtibadio reddit ornatus quantum accipit ab illo, à marmore ſplendet. valuis in viridia prominet [& *texit,] De hinc alia viridia ſuperioribus inferioribúſque feneſtris ſuſpicit deſpicítque. Mox *diætula refugit quaſi in cubiculum idem atque aliud, *Lectus hic & vndique feneſtræ, & tamen lumen obſcurum vmbra premente. nam lætiſſima vitis per omne tectum in culmen nititur & aſcendit. Non ſecus ibi quàm in nemore iaceas, imbrem tantum tanquam in nemore non ſentias. Hîc quoque fons naſcitur, ſimúlque ſubducitur. Sunt locis pluribus diſpoſita ſedilia è marmore, quæ ambulatione feſſos vt cubiculum ipſum iuuant. fonticuli ſedilibus adjacent, per totum hippodromum inductis fiſtulis ſtrepunt riui, & quà manus duxit ſequuntur. His nunc illa viridia, nunc hæc, interdum ſimul omnia *juuantur. Vitaſſem iamdudum ne viderer argutior. niſi propoſuiſſem

exit: *zetecula* *Lectulus* *lauantur,* *al. irrigantur.*

poſuiſſem omnes angulos tecum epiſtola circumire. Neque enim verebar ne laborioſum eſſet legenti tibi. quod * viſenti non fuiſſet, præſertim, quum interquieſcere, ſi liberet, depoſitáque epiſtola, quaſi reſidere ſæpius poſſes. Præterea indulſi amori meo. amo enim quæ maxima ex parte ipſe inchoaui, aut inchoata percolui. In ſumma (cur enim non aperiam tibi vel iudicium meum vel errorem?) primum ego officium ſcriptoris exiſtimo, vt titulum ſuum legat, atque identidem interroget ſe quid cœperit, ſcribere, ſciátque, ſi materia immoratur, non eſſe longum: longiſſimum, ſi aliquid accerſit atque attrahit. Vides quot verſibus Homerus, quot Virgilius arma, hic Æneæ, Achillis ille, deſcribat: breuis tamen vterque eſt, quia facit quod inſtituit. Vides vt Aratus minutiſſima etiam ſidera conſectetur & colligat, modum tamen ſeruat. Non enim excurſus hic eius, ſed opus ipſum eſt. Similiter nos, vt parua magnis [conferamus,] quum totam villam oculis tuis ſubjicere conamur, ſi nihil inductum & quaſi deuium, loquimur, non epiſtola quæ deſcribit, ſed villa quæ deſcribitur magna eſt. Verum illuc vnde cœpi, ne ſecundùm legem meam iure reprehendar, ſi longior fuero in hoc quòd exceſſi. Habes cauſas cur ego Tuſcos meos Tuſculanis, Tyburtinis, Præneſtiníſque meis prępona m. Nam ſuper illa quæ retuli, altius ibi otium & pinguius, eóque ſecurius, nulla neceſſitas togæ, nemo accerſitor ex proximo placida omnia & quieſcentia: quod ipſum ſalubritate regionis, vt purius cœlum, vt aër liquidior accidit ibi animo, ibi corpore maximè valeo. Nam ſtudiis animum, venatu corpus exer-

* *ſcribenti*, al. *præſenti*

Google

ceo. Mei quoque nuſquam ſalubrius degunt, vſque adhuc certè neminem ex iis quos eduxeram mecum (venia ſit dicto) ibi amiſi. Dij modò in poſterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ſeruent.

Argumentum.

Pompeius Saturninus Secundum hæredem reliquerat ex dodrante, remp. Comenſium ex quadrante: & quia tunc ſecundum leges reſp. non poterat inſtitui hæres, ſcribit Secundus, tamen velle vt voluntas Saturnini rata ſit, nec infringatur.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S. 7

NEc hæredem inſtitui nec præcipere poſſe
rempub. conſtat: Saturninus autem qui nos
reliquit hæredes, quadrantem reipub. noſtræ, de-
quadranti præc. inde * pro quadrante præceptionem quadringen-
torum millium dedit. Hoc, ſi ius aſpicias, irri-
tum: ſi defuncti voluntatem, ratum & firmum
eſt. Mihi autem defuncti voluntas (vereor quam
in partem iuriſconſulti quod ſum dicturus acci-
piant) antiquior iure eſt, vtique in eo quod ad
communem patriam voluit peruenire, an cui de
ſedecim meo ſeſtertiûm * vndecies contuli, huic quadrin-
gentorum millium paulo amplius tertiam par-
tem ex aduentitio denegem. Scio te quoque à
iudicio meo non abhorrere, cùm eandem remp.
vt ciuis optimus diligas. Velim ergo quum pro-
ximè decuriones contrahentur, quid ſit iuris in-
dices, parcè tamen & modeſtè, deinde ſubjungas
nos quadraginta millia offerre, ſicut præceperit
Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas,
noſtrum

noſtrum tantum obſequium vocetur. Hæc ego ſcribere publicè ſuperſedi primùm, quòd memineram pro neceſſitudine amicitiæ noſtræ, pro facultate prudentiæ tuæ, & debere te & poſſe *perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde quia verebar ne modum quem tibi in ſermone cuſtodire facile eſt, tenuiſſe in epiſtola non viderer. Nã ſermonem vultus, geſtus, vox ipſa moderatur: epiſtola omnibus commendationibus deſtituta malignitati interpretantium exponitur. Vale. *ſcrib*

Argumentum.

Capitoni vt hiſtoriam ſcriberet ſuadenti, reſcribit idem cupere: & cauſas quibus ad hoc incitaretur, quibúſque retardaretur enumerat: vbi pleraque multa quod hiſtoria ab oratione differat breuiter tractat, cognitu quidem non inutilia.

C. PLIN. *CAPITONI SVO S. 8.

TACITO

SVades vt hiſtoriam ſcribam, & ſuades non ſolus. multi hoc me ſæpe monuerunt, & ego volo, non quia commodè facturum eſſe confido (id enim temerè credas, niſi expertus) ſed quia mihi pulchrum in primis videtur, non *pati occidere quibus æternitas debeatur, aliorúmque famam cum ſua extendere. Me autem nihil æquè ac diuturnitatis amor & cupido ſollicitat: res homine digniſſima, præſertim qui nullius ſibi conſcius culpæ, poſteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus ac noctibus cogito, *ſi qua me quoque poſſim Tollere humo.* Id enim voto meo ſufficit: illud ſuprà votum, *victórque virum volitare per ora.* Quanquam ô Sed hoc ſatis eſt, *poſteris tradere*

quod propè ſola hiſtoria polliceri videtur, orationi enim & carmini eſt parua gratia, niſi eloquentia ſit ſumma: hiſtoria quoque modò ſcripta delectat. Sunt enim homines natura curioſi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, vt qui ſermunculis etiam fabellíſque ducantur: me verò ad hoc ſtudium impellit domeſticum quoque exemplum. Auunculus meus, idémque per adoptionem pater, hiſtorias,& quidem religioſiſſimè,ſcripſit. Inuenio autem apud ſapientes honeſtiſſimum eſſe maiorum veſtigia ſequi, ſi modò recto itinere præceſſerint. Cur ergo cunctor? Egi magnas & graues cauſas. has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) deſtino retractare, ne tantus ille labor meus, niſi hoc quod reliquum eſt ſtudij addidero, mecum pariter intercidat. nam ſi rationem poſteritatis habeas, quicquid non eſt peractum, pro non inchoato eſt. *Dices, Potes ſimul & reſcribere actiones,& componere hiſtoriam. Vtinam: ſed vtrumque tam magnum eſt,vt abundè ſit alterum efficere. Vndeviceſimo ætatis anno dicere in foro cœpi. & nunc demum quid præſtare debeat orator, adhuc tamen per caliginem video. Quid ſi huic oneri nouum acceſſerit? habet quidem oratio & hiſtoria multa communia: *ſed plura diuerſa in his ipſis quæ communia videntur. Narrat ſanè illa,narrat hæc, ſed aliter: huic pleraque humilia & ſordida, & ex medio petita: illi omnia recondita, ſplendida, excelſa conueniunt. hanc ſæpius oſſa, muſculi, nerui: illam tori quidam & quaſi iubæ decent, hæc vel maximè vi, amaritudine, inſtantia: illa tractu & ſuauitate, atque etiam dulcedine placet, poſtremò alia verba, alius ſonus, alia

duces.

conſtru-

conſtructio Nam plurimum refert, vt Thucydides ait, κτῆμα ſit an ἀγώνισμα: quorum alterum oratio, alterum hiſtoria eſt. His ex cauſis non adducor vt duo diſſimilia, & hoc ipſo diuerſa quòd maxima, confundam miſceámque, ne tanta quaſi colluuione turbatus ibi faciam quòd hîc debeo. Ideóque interim veniam, ne à forenſibus verbis recedam, aduocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita quæ potiſſimum tempora aggrediamur. vetera & ſcripta aliis, parata inquiſitio, ſed oneroſa collatio. intacta & noua, graues offenſæ, leuis gratia. Nam * præterij quòd *propterea* in tantis vitiis hominum plura culpanda ſunt *quod* quàm laudanda: tum ſi laudaueris, parcus: ſi culpaueris nimius fuiſſe dicaris: quamuis illud pleniſſimè, hoc reſtrictiſſimè feceris. Sed hæc non me retardant: eſt enim mihi pro fide ſatis animi. Illud peto * præſtruas ad quod hortaris *præſtruas* eligáſque materiam, nec mihi * iam ſcribere pa- rato alia rurſus cunctationis & moræ iuſta ratio *tam* naſcatur. Vale.

Argumentum.

Dolet Iulium Valentem grauiter iacere: ſed moleſtius fert quod Auitus deceſſerit.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S.

VAriè me affecerunt litteræ tuæ: nam partim læta, partim triſtia continebant. Læta quòd te in vrbe teneri nuntiabant. *Nolles*, inquis: ſed ego volo, propterea quòd recitaturum ſtatim vt ego veniſſem, pollicebantur. Ago gratias quòd expector: triſte illud quòd Iulius Valens graui-

ter iacet: quãquam ne hoc quidem triſte, ſi illius vtilitatibus æſtimetur, cuius intereſt quam maturiſſimè inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triſte ſolùm, verùm etiã luctuoſum. quòd Iulius Auitus deceſſit, dum ex quæſtura redit. Deceſſit autem in naui procul à fratre amantiſſimo, procul à matre, à ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent: ſed pertinuerunt: quũ moreretur: pertinent ad hos qui ſuperſunt. * Iam quidem in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus eſt, * ſumma conſequuturus, ſi virtutes eius maturuiſſent quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam ſcripſit! quæ nunc omnia cum ipſo ſine fructu poſteritatis abierunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui ſi frænos remittas, nulla materia non maxima eſt. Finem epiſtolæ faciam, vt facere poſſim etiam lacrymis quas epiſtola expreſſit. Vale.

Iam quid maxima conſequuturus: amabam virtutes eius maturitatémque.

Argumentum.

Iambos Antonini tantum admiratur, vt ſibi imitabiles neget: & hortatur ad ſimiles identidem emittendos.

C. PLIN. ANTONINO SVO S. 10

CVm verſus tuos æmulor, tum maximè quàm ſint boni experior. Vt enim pictores pulchrã abſolutámque faciem raro, niſi in peius, effingunt: ita ego ab hoc archetypo * labor & decido, quo magis hortor vt quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiſcant, nemo aut pauciſſimi poſſint. Vale.

labore: al. labore.

Argu-

Argumentum.

Secundus hendecaſyllabo pollicitus fuerat amicus Tranquillum emiſſurum quædam: quæ quum diutius is contineret, & amici in dies promiſſa repeterent, eundem monet vt publicet: ſin minus, comminatur in illum verſus conuitioſos.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. XI

Libera tandem hendecaſyllaborum meorum fidem, qui ſcripta tua communibus amicis ſpoponderunt, appellantur quotidie & flagitantur, ac iam periculum eſt ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipſe in edendo hæſitator, * tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatémque viciſti. Proinde aut rumpe iam moras, aut caue ne eoſdem illos libellos quos tibi hendecaſyllabi noſtri blanditiis elicere non poſſunt, * conuitio ſcazontes extorqueant. Perfectum opus abſolutúmque eſt, nec iam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, deſcribi, legi, venire volumina Tranquilli mei. Æquum eſt nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

tu tamen ó ſi *conuiciis*

Argumentum.

Quia Fabatus Proſocer porticum extruxerat, & in ornatum portarum pecuniam promiſerat, ideo Secundus munificentiam illius commendat incitátque.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 12

Recepi * ACcepi litteras tuas, ex quibus cognoui ſpecioſiſſimam te porticū ſub tuo, filijque tui nomine dedicaſſe, ſequenti die in portarum or-
ſequentis natum pecuniam promiſiſſe, vt initium nouum liberalitatis eſſet conſummatio prioris. Gaudeo primū in tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro neceſſitudine noſtra redundat: deinde quòd memoriam ſoceri mei pulcherrimis operibus video proferri: poſtremò quòd patria noſtra floreſcit, quam mihi à quocunque excoli iucundum, à te verò lætiſſimum eſt. Quod ſupereſt, deos precor vt animum iſtum tibi, animo iſti tempus quàm longiſſimum tribuant. Nam liquet mihi futurum
maximè vt peracto quod * proximè promiſiſti, inchoes aliud. Neſcit enim ſemel incitata liberalitas ſtare, cuius pulchritudinem vſus ipſe commendat. Vale.

Argumentum.

Orationem quam apud municipes ſuos habuerat paucis amicis recitatam iudicio Scauri ſubdit.

C. PLIN. SCAVRO SVO S. 13

REcitaturus oratiunculam quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer: paucos, vt verum audirem. Nam mihi duplex ratio
accendat recitandi: vna, ſolicitudine * incendat: altera, vt
vt meum admoneat, ſiquid forè me, * vt meum fallit. Tuli quod petebam: inueni qui mihi copiam conſilij ſui facerent. Ipſe præterea quædam emendanda anno-

annotaui Emendaui librum quem niſi tibi Materiam ex titulo cognoſces, cætera liber explicabit: quem iam nunc oportet tibi conſueſcere, *ita c.* vt ſine præfatione intelligatur. Tu velim quid de vniuerſo, quid de partibus ſentias ſcribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel conſtantior in edendo, ſi huc illuc autoritas tua acceſſerit. Vale.

Argumentum.

Notum argumentum præcedente item epiſtola ad Valerianum, qua illum incitauerat audire quid futurum eſſet de accuſatione Tuſcilli Nominati: quo aduocato vſi fuerant Vicentini contra Solertem.

C. PLIN. VALERIANO, SVO S.

14

ET tu rogas, & ego promiſi, ſi rogaſſes, ſcripturum me tibi quem habuiſſet euentum poſtulatio Nepotis circa Tuſcillũ Nominatum. Inductus eſt Nominatus, egit ipſe pro ſe nullo accuſante. Etenim Legati Vicentinorum non modò non preſſerunt eum, verumetiam ſubleuauerũt. Summa defenſionis, non fidẽ ſibi in aduocatione ſed conſtantiam defuiſſe: deſcendiſſe vt acturum, atque etiam in curia viſum: deinde ſermonibus amicorum perterritum receſſiſſe, monitu enim ne deſiderio ſenatoris non iam quaſi de nũdinis, ſed quaſi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præſertim in ſenatu repugnaret: alioqui maiorem inuidiam quàm proximè paſſurus. Erat ſanè verũ: tamen à paucis acclamatum eſt. Inde ſubiunxit preces multúmque

paſſurus erat Sanè prius tamẽ à paucis acclamatum exeunti.

lacrymarum: quinetiam tota actione homo in dicendo exercitatus operam dedit vt deprecari magis (id enim & fauorabilius & tutius) quàm defendi videretur. Abſolutus eſt ſententia deſignati conſulis Afranij Dextri, cuius hęc ſumma: Melius quidem Nominatum fuiſſe facturum, ſi cauſam Vicentinorum eodem animo quo ſuſceperat pertuliſſet: quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidiſſet, nihilque dignum animaduerſione admiſiſſe conuinceretur, liberandum ita * vt Vicentinis quod acceperat, redderet. Aſſenſerunt omnes, præter * Flauium Aprum. Is interdicendum ei aduocationibus in quinquennium cenſuit: & quanuis neminem autoritate traxiſſet, conſtanter in ſententia manſit: quinetiam Dextrum, qui * primus diuerſum cenſuerat, perlata lege de ſenatu habendo, iurare coëgit è rep. eſſe quod cenſuiſſet: cui, quanquam legitimæ poſtulationi à quibuſdam reclamatum eſt: * exprobrare enim cenſenti ambitionem videbatur. Sed priuſquam ſententiæ dicerentur. Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum diſertum grauem, quo quæſtus eſt vænire aduocationes, vænire etiam præuaricationes: in lites coiri: & gloriæ loco poni ex ſpoliis ciuium magnos & ſtatos redditus. Recitauit capita legum, admonuit ſenatuſconſultorum: in fine dixit petendum ab optimo principe, vt quia leges, quia ſenatuſconſulta contemnerentur, ipſe tantis vitiis mederetur. Pauci dies, & liber principis ſeuerus, & tamen moderatus leges ipſum, eſt in publicis actis. Quàm me iuuat quòd in cauſis agendis non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis ſemper abſtinui.

Oper-

ſi V.
L. Acrem.
primum.
ne exprobrare ei ſententiam dicerentur.

Digitized by Google

Oportet quidem quæ ſunt inhoneſta non quaſi illicita, ſed quaſi * pudenda vitare: iucundum *iubenda,* tamen ſi prohiberi publicè videas quod nũquam al. *præſti-* tibi ipſe permiſeris. Erit fortaſſe, immò non du- *benda* biè. hujus propoſiti mei & minor laus. & obſcurior fama, quum omnes ex neceſſitate facient quod ego ſponte faciebam. Interim fruor voluptate, quum alij diuinum me, alij meis rapinis, meæ auaritiæ occurſum per ludum * ac iocum *acceptum* dictitant. Vale.

Argumentum.

Lætatur curam viæ Æmiliæ demandatam Cornuto Tertullo, amiciſſimo & optimo viro: cum quo præfecturam ærarij, deinde conſulatum geſſerat: nec minus exultat temporum felicitate, qua boni dignitates conſequantur: demum enarrat quibuſcum fuiſſet in municipio ſuo, quum intellexit hanc nouam dignitatem Tertullo traditam.

C. PLINIVS PONTIO SVO S. 15

SEceſſeram in municipium, quum mihi nunciatum eſt, Cornutum Tertullum accepiſſe Æmiliæ viæ curam. Exprimere nõ poſſum quanto ſim gaudio affectus, & ipſius, & meo nomine: ipſius, quòd ſit licet, ſicut eſt, ab omni ambitione longè remotus: debet tamen ei iucundus eſſe honor vltrò datus: meo, quòd aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium poſtquam par Cornuto datum video. neque enim augeri dignitate quàm æquari bonis, gratius. Cornuto autem quid melius? quid ſanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expreſ-

ſius? quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima & meritiſſima fruitur, ſed longis magniſque experimentis vnà diligimus, vnà dileximus omnes ferè quos ætas noſtra in vtroque ſexu æmulandos tulit quæ ſocietas amicitiarũ arctiſſima nos familiaritate conjunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicæ. Idem enim mihi, vt ſit collega, quaſi voto petitus, in præfectura ærarij fuit. fuit & in conſulatu: tum ego qui vir & quantus eſſet, altiſſimè inſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem vererer: quod non tam ætatis maturitate quàm vitæ merebatur. His ex cauſis, vt illi, ſic mihi gratulor, nec priuatim magis quàm publicè, quòd tandem homines non ad pericula, vt prius, verùm ad honores virtute perueniunt. In infinitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam. *Præuertor ad ea quæ me agentem hîc nuntius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum * amita vxoris, eram cum amicis diu deſideratis, circumibam agellos, audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam inuitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nam includor anguſtiis commeatus, eòque ipſo quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania * tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

Prauertã *amica.* *noſtra*

Argumentum.

E duabus quas habebat Fundanus filias, minor obierat, puella ſupra ætatem omni virtute prædita: quare monet amicum Marcellinum vt ſi quas ad Fundanum li-

num literas conſolatorias ſcribet, potius mitiget eum quam caſtiget, cùm impatienter nouum vulnus ferat.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

TRiſtiſſimus hæc tibi ſcribo Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtiuius, amabilius, nec modò longiore vita, ſed propè immortalitate dignius vidi. Nondum anno quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? vt nos amicos paternos & amanter & modeſtè complectabatur? vt nutrices, vt pædagogos, vt præceptores, pro ſuo quemque officio diligebat, quàm ſtudioſè, quàm intelligenter lectitabat? vt parcè cuſtoditéque ludebat? quá illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit? medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſámque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: durauit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quo plures grauioreſque nobis cauſas relinqueret & deſiderij & doloris. O triſtè planè acerbúmque funus: ô morte ipſa mortis tempus indignius. Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas; gemmas fuerat erogaturus,

expleuerat

ſenilis

honeſte

ſius? quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima & meritiſſima fruitur, ſed longis magníſque experimentis vnà diligimus, vnà diligimus omnes ferè quos ætas noſtra in vtroque ſexu æmulandos tulit quæ ſocietas amicitiarũ arctiſſima nos familiaritate conjunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicæ. Idem enim mihi, vt ſit collega, quaſi voto petitus, in præfectura ærarij fuit. fuit & in conſulatu: tum ego qui vir & quantus eſſet, altiſſimè inſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem vererer: quod non tam ætatis maturitate quàm vitæ merebatur. His ex cauſis, vt illi, ſic mihi gratulor, nec priuatim magis quàm publicè, quòd tandem homines non ad pericula, vt prius, verùm ad honores virtute perueniunt. In infinitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam. *Præuertor ad ea quæ me agentem hîc nuntius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum * amita vxoris, eram cum amicis diu deſideratis, circumibam agellos, audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam inuitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nam includor anguſtiis commeatus, eóque ipſo quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania * tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

Prauertã | *amica.* | *noſtra*

Argumentum.

E duabus quas habebat Fundanus filias, minor obierat, puella ſupra ætatem omni virtute prædita: quare monet amicum Marcellinum vt ſi quas ad Fundanum li-

num literas conſolatorias ſcribet, potius mitiget eum quàm caſtiget, cùm impatienter nouum vulnus ferat.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

Triſtiſſimus hæc tibi ſcribo Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtiuius, amabilius, nec modò longiore vita, ſed propè immortalitate dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleuerat, *expleuerat* & iam illi anilis *ſenilis* prudentia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? vt nos amicos paternos & amanter & modeſtè *honeſte* complectabatur? vt nutrices, vt pædagogos, vt præceptores, pro ſuo quemque officio diligebat, quàm ſtudioſè, quàm intelligenter lectitabat? vt parcè cuſtoditéque ludebat? quà illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit? medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſámque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: durauit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quo plures grauioréſque nobis cauſas relinqueret & deſiderij & doloris. O triſtè planè acerbúmque funus: ô morte ipſa mortis tempus indignius. Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas, gemmas fuerat erogaturus,

ſius? quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima & meritiſſima fruitur, ſed longis magníſque experimentis vnà diligimus, vnà dileximus omnes ferè quos ætas noſtra in vtroque ſexu æmulandos tulit quæ ſocietas amicitiarũ arctiſſima nos familiaritate conjunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicæ. Idem enim mihi, vt ſit collega, quaſi voto petitus, in præfectura ærarij fuit. fuit & in conſulatu: tum ego qui vir & quantus eſſet, altiſſimè inſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem vererer: quod non tam ætatis maturitate quàm vitæ merebatur. His ex cauſis, vt illi, ſic mihi gratulor, nec priuatim magis quàm publicè, quòd tandem homines non ad pericula, vt prius, verùm ad honores virtute perueniunt. In infinitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam. *Præuertor ad ea quæ me agentem hîc nuntius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum *amita vxoris, eram cum amicis diu deſideratis, circumibam agellos, audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam inuitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nam includor anguſtiis commeatus, eóque ipſo quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania *tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

Præuertã

amica.

noſtra

Argumentum.

E duabus quas habebat Fundanus filias, minor obierat, puella ſupra ætatem omni virtute prædita: quare monet amicum Marcellinum vt ſi quas ad Fundanum li-

num literas conſolatorias ſcribet, potius mitiget eum quàm caſtiget, cùm impatienter nouum vulnus ferat.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

TRiſtiſſimus hæc tibi ſcribo Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtiuius, amabilius, nec modò longiore vita, ſed propè immortalitate dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? vt nos amicos paternos & amanter & modeſtè complectabatur? vt nutrices, vt pædagogos, vt præceptores, pro ſuo quemque officio diligebat, quàm ſtudioſè, quàm intelligenter lectitabat? vt parcè cuſtoditéque ludebat? quâ illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit? medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſámque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: durauit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quo plures grauioréſque nobis cauſas relinqueret & deſiderij & doloris. O triſtè planè acerbúmque funus: ô morte ipſa mortis tempus indignius. Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas: gemmas fuerat erogaturus,

expleuerat
ſenilis
honeſte

ſius? quod mihi cognitum eſt non fama, qua alioqui optima & meritiſſima fruitur, ſed longis magniſque experimentis vnà diligimus, vnà diliximus omnes ferè quos ætas noſtra in vtroque ſexu æmulandos tulit quæ ſocietas amicitiarū arctiſſima nos familiaritate conjunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicæ. Idem enim mihi, vt ſit collega, quaſi voto petitus, in præfectura ærarij fuit. fuit & in conſulatu: tum ego qui vir & quantus eſſet, altiſſimè inſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem vererer: quod non tam ætatis maturitate quàm vitæ merebatur. His ex cauſis, vt illi, ſic mihi gratulor, nec priuatim magis quàm publicè, quòd tandem homines non ad pericula, vt prius, verùm ad honores virtute perueniunt. In infinitum epiſtolam extendam, ſi gaudio meo indulgeam. *Præuertor ad ea quæ me agentem hîc nuntius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum * amita vxoris, eram cum amicis diu deſideratis, circumibam agellos, audiebam multum ruſticarum querelarum: rationes legebam inuitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare. nam includor anguſtiis commeatus, eóque ipſo quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Campania * tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

Prauertā *amica.* *noſtra*

Argumentum.

E duabus quas habebat Fundanus filias, minor obierat, puella ſupra atatem omni virtute pradita: quare monet amicum Marcellinum vt ſi quas ad Fundanum li-

Digitized by Google

num literas conſolatorias ſcribet, potius mitiget eum quàm caſtiget, cùm impatienter nouum vulnus ferat.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

TRiſtiſſimus hæc tibi ſcribo Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtiuius, amabilius, nec modò longiore vita, ſed propè immortalitate dignius vidi. Nondum anno quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? vt nos amicos paternos & amanter & modeſtè complectabatur? vt nutrices, vt pædagogos, vt præceptores, pro ſuo quemque officio diligebat, quàm ſtudioſè, quàm intelligenter lectitabat? vt parcè cuſtoditéque ludebat? qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit? medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſámque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: durauit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quo plures grauioréſque nobis cauſas relinqueret & deſiderij & doloris. O triſtè planè acerbúmque funus: ô morte ipſa mortis tempus indignius. Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas: gemmas fuerat erogaturus,

expleuerat *ſenilis* *honeſte*

hoc in thura & vnguenta & odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus & ſapiens, vt qui ſe ab ineunte ætate altioribus ſtudiis * artibúſque dediderit: ſed nunc * omnia quæ audiit ſæpéque dixit, aſpernatur: expulſíſque * virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaueris quid amiſerit. Amiſit enim filiam quæ non minus, * mores eius quàm os vultúmque referebat, totúmque patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad * eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi * caſtigatorium & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod vt facilius admittat, multum *faciet medij temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltrò requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & * clementer admotis acquieſcit. Vale.

altiúſque | *omnia.* | *quærit ſæpe quæ didicit aſpernatur.* | *virtutibus, totum ſe permiſit dolori & talis eſt pietas, cui ignoſcas: laudab.* | *forma moris* | *eundem* | *caſtigaturum* | *fauet vehementer*

Argumentum.

Calphurnij Piſonis opus de amoribus in auditorio frequenti recitatum, non vulgari laude commendat apud Veſtricium Spurinnam, vtraque lingua eruditum, deinde fratris Calphurnij pietatem probat, optátque tempora ſua illuſtrari ingeniorum claritudine.

C. PLIN. SPVRINNÆ SVO S.

17

SCio quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudij capias, ſi nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuntio tibi fuiſſe me hodie in auditorio Calphurnij Piſonis. Recitabat ἐρωτοπαιγνίων, eruditam

καταστερισμῶν.

ditam ſanè luculentámque materiam: ſcripta e-legis erat fluentibus, & teneris & enodibus, ſublimibus etiam verbis, vt popoſcit * locus. Aliè *res.* enim & variè nunc * attollebatur, nunc reſide- *nunc attollebatur,* bat, excelſa depreſſis, exilia plenis, ſeueris iucun-da mutabat: omnia ingenio pari. Commendabat *nunc reſidebant.* hæc voce ſuauiſſima, * vocem verecundia, mul- *voce verecunda.* tum ſanguinis, multum ſolicitudinis in ore, ma-gna ornamenta recitantis. Etenim neſcio quo pacto magis in ſtudiis homines timor quam fiducia decet. Ne plura (quanquam libet plura, quò ſunt pulchriora de iuuene, rariora de nobili) re-citatione finita, multum ac diu exoſculatus ado-leſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitaui pergeret quàm cœpiſſet, lu-ménque quod ſibi maiores ſui prætuliſſent, po-ſteris [ipſis] præferret. Gratulatus ſum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam quàm ille alter e-loquentiæ tulit tam * notabiliter pro fratre re- *nobiliter.* citante primum metus eius, mox gaudium emi-nuit. Dij faciant vt talia tibi ſæpius nuntiem. Faueo enim ſeculo, ne ſit ſterile & effœtum: miré-que cupio ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum niſi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adoleſcentes tacitè laudare, adhortari, & quòd amborum gloriæ ſatis magnum eſt, * a- *id cognoſcere* gnoſcere videntur. Vale.

Argumentum.

Macro congratulatur quòd in ſeceſſu Tarentino multis fruatur commoditatibus ſe verò in Tuſcis ſcribere vel venari, vel ſtudere.

hoc in thura & vnguenta & odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus & ſapiens, vt qui ſe ab ineunte ætate altioribus ſtudiis * artibúſque dediderit: ſed nunc * omnia quæ audiit ſæpéque dixit, aſpernatur: expulſiſque * virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaueris quid amiſerit. Amiſit enim filiam quæ non minus, * mores eius quàm os vultúmque referebat, totúmque patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad * eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi * caſtigatorium & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod vt facilius admittat, multum *faciet medij temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltrò requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & * clementer admotis acquieſcit. Vale.

altiúſque | *omnia.* | *quærit ſæpe quæ didicit aſpernatur.* | *virtutibus, totum ſe permiſit dolori & talis eſt pietas, cui ignoſcas: laudab.* | *forma moris* | *eundem* | *caſtigaturum* | *fauet vehementer*

Argumentum.

Calphurnij Piſonis opus de amoribus in auditorio frequenti recitatum non vulgari laude commendat apud Veſtricium Spurinnam, vtraque lingua eruditum, deinde fratris Calphurnij pietatem probat, optátque tempora ſua illuſtrari ingeniorum claritudine.

C. PLIN. SPVRINNÆ SVO S. 17

SCio quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudij capias, ſi nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuntio tibi fuiſſe me hodie in auditorio Calphurnij Piſonis. Recitabat * ἐρωτοπαίγνιον, eruditam

καταςερισμῶν.

ditam ſanè luculentámque materiam : ſcripta elegis erat fluentibus, & teneris & enodibus, ſublimibus etiam verbis, vt popoſcit * locus. Aliè enim & variè nunc * attollebatur, nunc reſidebat, excelſa depreſſis, exilia plenis, ſeueris iucunda mutabat: omnia ingenio pari. Commendabat hæc voce ſuauiſſima, * vocem verecundia, multum ſanguinis, multum ſolicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim neſcio quo pacto magis in ſtudiis homines timor quam fiducia decet. Ne plura (quanquam libet plura, quò ſunt pulchriora de iuuene, rariora de nobili) recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitaui pergeret quàm cœpiſſet, luménque quod ſibi maiores ſui prætuliſſent, poſteris [ipſis] præferret. Gratulatus ſum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam quàm ille alter eloquentiæ tulit tam * notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dij faciant vt talia tibi ſæpius nuntiem. Faueo enim ſeculo, ne ſit ſterile & effœtum : miréque cupio ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum niſi imagines habeant : quæ nunc mihi hos adoleſcentes tacitè laudare, adhortari, & quòd amborum gloriæ ſatis magnum eſt, * agnoſcere videntur. Vale.

res.
nunc attollebatur, nunc reſidebant.
voce verecunda.
nobilitas.
id cognoſ.

Argumentum.

Macro congratulatur quod in ſeceſſu Tarentino multis fruatur commoditatibus ſe verò in Tuſcis ſcribit vel venari, vel ſtudere.

SPVRINNAE.

C. PLIN. * MARCO SVO S. 18

BEne eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes vxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amœniſſima, neque enim dubito eſſe amœniſſimam, in qua ſe compoſuerat homo, felicior antè quàm feliciſſimus fieret. Ego in Tuſcis & venor & ſtudeo, quæ interdum alternis [&] interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum pronuntiare, vtrum ſit difficilius capere aliquid an ſcribere. Vale.

ruribus. al. *viſibus.* a. *viribus* al. *amnibus.*

Argumentum.

Petet vt Paulinus villam ſuam commodet liberto Zoſimo, donec curatus ſit à tuſſi, quam recitando contraxerat, & inde ſanguinem euomuerat.

C. PLIN. PAVLINO SVO S. 19

VIdeo quàm molliter tuos habeas, quo ſimplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo & homericum illud πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, pater familias. Quòd ſi eſſem natura aſperior & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi: cui tanto maior humanitas exhibenda eſt, quanto nunc illa magis eget. eſt homo probus, officioſus, literatus, & ars quidem eius, quaſi inſcriptio, comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronuntiat acriter, ſapienter, aptè, decenter, etiam vtitur & cithara peritè vltrà quàm comœdo neceſſe eſt. Idem tam commodè orationes & hiſtorias & carmina legit, vt hoc ſolum didi-

quanto nũc maior venit debilitas. tam angitur homo probus. al. *quanta nunc vtilior ægrotanti.*

diciſſe videatur. Hæc tibi ſedulò expoſui, quò
[illegible]gis ſcires quàm multa vnus mihi & quàm iu-
[illegible]nda miniſteria præſtaret. Accedit huc longa
[illegible]n charitas hominis, quam ipſa pericula auxe-
[illegible]nt. eſt enim à natura comparatum vt nihil æ-
[illegible]è amorem incitet & accendat quàm carendi
[illegible]tus; quem ego pro hoc non ſemel patior. *facie.*
[illegible]im ante aliquot annos dum intentè inſtantér-
[illegible]ue pronunciat, ſanguinem reiecit, atque ob
[illegible]oc in Ægyptum miſſus à me, poſt longam pere-
[illegible]rinationem confirmatus redijt nuper: deinde
[illegible]um per continuos dies nimis imperat voci, *reparatus*
[illegible]eteris infirmitatis tuſſicula admonitus, rurſus
[illegible]anguinem reddidit. Qua ex cauſa deſtinaui
[illegible]um mittere in prædia tua, quæ Foroiulij poſſi-
[illegible]ès. audiui enim te ſæpe referentem eſſe ibi &
[illegible]aëra ſalubrem, & lac huiuſmodi curationibus *aërem &*
[illegible]ccommodatiſſimum. Rogo ergo ſcribas tuis vt *in huiuſ-*
[illegible]lli villa, vt domus pateat: offerant etiam ſumti *modi.*
[illegible]us eius, ſiquid opus erit: erit autem opus modi-
[illegible]ò eſt enim tam parcus & continens, vt non ſo-
[illegible]um delicias, verumetiam neceſſitates vale udi-
[illegible]ni frugalitate reſtringat. ego proficiſcenti tan-
[illegible]um viatici dabo quantum ſufficit & moderato
& eunti in tua. Vale.

Argumentum.

Accuſauerant Bithyni Iulium Baſſum repetunda-rum, qui in ea prouincia proconſulatum geſſerat, contra quem a ſenatu impetrauerant aduocatum Ruſum Varenum: is poſtea ſortitus eandem prouinciam: repetundarum pariter reus fit Pro Vareno egit Secundus cui contradixit Fonteius Gracus homo. Conceſſa eſt Bithynis inquiſitio, & Vareno poſtulatio.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 20

ITerum Bithyni poſt breue tempus à Iulio Baſſo etiam Rufum Varenum proconſulẽ detulerunt. Varenum, quem nuper aduerſus Baſſum aduocatum & poſtularant & acceperant, inducti in ſenatum, inquiſitionem poſtulauerunt. tum Varenus petit vt ſibi quoque defenſionis cauſa vocare teſtes liceret recuſantibus Bithynis, cognitio ſuſcepta eſt. Egi ego pro Vareno non * ſine euentu. nam bene an malè, liber indicabit. In actionibus enim vtramque in partem fortuna dominatur: multum commendationis & detrahit & affert memoria, vox, geſtus, tempus ipſum: poſtremò vel amor vel odium rei: liber offenſis, liber gratia, liber & ſecundis caſibus, & aduerſis caret. Reſpondit mihi Fonteius * Magios, vnus ex Bithynis. * plurimis verbis, pauciſſimis rebus. Mos eſt pleriſque Græcorum vt illis ſit pro copia volubilitas: tam longas támque rigidas periodos vno ſpiritu quaſi torrente contorquent. Itaque Iulius Candidus non inuenuſtè ſolet dicere, aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia vix vni aut alteri „ * immò ſi Marco Antonino credimus, nemini: hæc verò quam Candidus loquentiam appellat, multis atque etiam impudentiſſimo cuique maximè contingit. Poſtero die dixit pro Vareno Homullus callidè, acriter, cultè: contrà Nigrinus preſſè grauiter, ornatè. Cenſuit Acilius Rufus, conſul deſignatus, inquiſitionem Bithynis dandam: poſtulationem Vareni ſilentio præteriit. Hæc forma negandi fuit. Cornelius Priſcus conſularis & * ac-

Magnus, pluribus verbis, arctißimis rebus, ut eſt pleriſque Gr. copia volubilis, tam

& * accuſatoribus quæ petebant & reo tribuit, *actoribus*
vicitque numero. Impetrauimus rem nec lege comprehenſam, nec ſatis * vſitatam, iuſtam ta- *ſubſiſtente.*
men. Quare iuſtam non ſum epiſtola exequuturus, vt deſideres actionem. Nam ſi verum eſt Homericum illud,

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

apud te prouidendum eſt mihi, ne gratiam nouitatis & florem, quæ oratiunculam meam vel maximè commendat, epiſtolæ loquacitate * præcer- *perdam.*
pam. Vale.

Argumentum.

Dicturi erant aduocati apud centumuiros: ad quos audiendos Secundus conuenerat, ſed Licinius Nepos iudicia ſoluit, edicto monens vt ſenatuſconſultum ſeruaretur, quo cauebatur ne quis ante actionem pecuniam acciperet vel paciſceretur: quod Nepotis factum à quibuſdam reprehendebatur, ab aliis laudabatur.

C. PLINIVS RVFO SVO S.

21

DEſcenderam in Baſilicam Iuliam, auditurus quibus proxima comperendinatione reſpondere debebam. Sedebant iudices, * centumuiri *decemuiri*
venerant, obſeruabantur aduocati, ſilentium *obuerſaban-*
longum, tandem à prætore nuntius. Dimittun- *tur*
tur centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus ſum, vt non * mora lætet. *morer.*
Cauſa dilationis, Nepos prætor, qui * legibus *legi de*
quærit. Propoſuerat breue edictum, admone- *muneribus*
bat accuſatores, admonebat reos, executurum *præſ.*

ſe quæ ſenatuſconſulto continerentur. Suberat edicto ſenatuſconſultum hoc. *Omnes qui quid negotij haberent, iurare prius quàm agerent iubebantur, nihil ſe ob aduocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, cauiſſe.* His enim verbis, ac mille præterea, & venire aduocationes & emi vetabantur. Peractis tamen negotiis, permittebatur pecuniam duntaxat decem millium dare. Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui centumuiralibus præſidet, deliberaturus an ſequeretur exemplum inopinatum, nobis otium dedit. Interim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. Multi, *Inuenimus qui*

cuncta * *curua corrigerent. Quid? ante hunc prætores non fuerunt? Quis autem hoc eſt qui emendet publicos mores? Alii contrà: Rectiſſimè fecit initurus magiſtratum: iura*

nouiſſimas *cognouit, ſenatuſconſulta legit: reprimit fœdiſſimas pactiones rem pulcherrimam turpiſſimè vænire non patitur.* Tales vbique ſermones: qui tamen alterutram in partem ex euentu præualebunt. Eſt omnino iniquum, ſed vſu receptum, quòd honeſta conſilia vel turpia prout malè aut proſperè ce-

procedunt dunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerunque eadem facta modò diligentiæ, modò vanitatis, modò libertatis, modò furoris nomen accipiunt.

Vale.

C. PLIN.

C. PLINII CÆCILII
SECVNDI EPISTOLARVM
Liber ſextus.

ARGVMENTVM.

Contulerat ſe Secundus in patriam Comum, Tyro in Picenum: ſed reuerſus in vrbem vbi conſueuerat, Tyroni tunc cepit deſiderium amici: quare hortatur vt Romam veniat.

C. PLIN. TYRONI
SVO S. 1

QVANDIV ego trans Padum, tu in
Piceno, minus te requirebam: poſt-
quam ego in vrbe, tu adhuc in Pice-
no, multo magis: * ſeu quòd ipſa lo- *ex qua*
ca in quibus eſſe vnà ſolemus, acrius
me tui commonent: ſeu quòd deſiderium abſen-
tium nihil perinde ac vicinitas acuit: quóque
propius acceſſeris ad ſpem fruendi, hoc impa-tiē-
tius * careas. Quicquid in cauſa, eripe me huic *cupias*
tormento: veni, aut ego illuc, vnde inconſultè
properaui, reuertar, vel ob hoc ſolum, vt expe-
riar an mihi, quum ſine me Romæ cœperis eſſe,
ſimiles his epiſtolas mittas.

Argumentum.

Taxat notabiliter actionem M. Reguli, quum vi-

M

deatur probare, & apertè modum agendi ſuo tempore improbat: poſtquam publicos mores notauit, ad ſuos & Arriani amicos reuertitur.

C. PLINIVS ARRIANO SVO. S. 2

SOleo nonnunquam in iudiciis quærere Marcum Regulum: nolo enim dicere deſiderare, cur ergo quæro? habebat ſtudiis honorem, timebat, pallebat, ſcribebat: quamuis non poſſet ediſcere illud ipſum, quòd oculum modò dextrum, modò ſiniſtrum circumlinebat: dextrum, ſi à petitore: alterum, ſi à poſſeſſore eſſet acturus: quòd candidum ſplenium in hoc aut illud ſupercilium transferebat: quòd ſemper aruſpices conſulebat de actionis euentu, animi ſuperſtitione, ſed tamen
& àm. à magno ſtudiorum honore veniebat. Iam
Tum. illa perquam iucunda vnà dicentibus, quòd libera tempora petebat, quòd audituros corrogabat.
enim. Quid * denique iucundius quàm ſub alterius inuidia, quandiu velis, & in alieno auditorio quaſi deprehenſum commodè dicere? Sed vtcunque ſe habent iſta, bene fecit Regulus, quòd eſt mortuus, melius ſi antè. Nunc enim ſanè poterat ſine malo publico viuere ſub eo principe, ſub quo nocere non poterat. ideo fas eſt nonnunquam eum quærere. Nam poſtquam obiit ille, increbuit paſſim & inualuit conſuetudo, binas vel ſingulas clepſydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egiſſe malunt quàm agere: & qui audiunt, finire quàm iudicare tanta negligentia, tanta deſidia, tanta denique irreuerentia ſtudiorum periculorúmque eſt. An nos ſapientiores maioribus noſtris?

nos

nos legibus ipſis iuſtiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi & ſupra modum tardi? nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religioſius iudicamus, qui paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quã diebus explicari ſolebant? O * Regule, qui ambitione ab omnibus * obtinebas quod fidei pauciſſimi præſtant. Equidem quoties iudico, quod vel ſæpius facio quàm dico, * quantum quis plurimum poſtulat * aquæ do, etenim temerarium exiſtimo, diuinare quàm ſpatioſa ſit cauſa inaudita, tempúſque negotio finire, cuius modum ignores: præſertim cùm primum religioni ſuæ iudex patientiam debeat, quæ pars magna iuſtitiæ eſt. At quædam ſuperuacua dicuntur: etiam: ſed ſatius eſt & hæc dici, quàm non dici neceſſaria. Præterea, an ſint ſuperuacua niſi quum audieris, ſcire non poſſis. Sed de his melius coràm, vt de pluribus vitiis ciuitatis. Nam tu quoque amore * communium ſoles emendari cupere quæ iam corrigere difficile eſt. Nunc reſpiciamus domos noſtras. Ecquid omnia in tua rectè? in mea noui nihil. mihi autem & gratiora ſunt bona, quòd perſeuerant: & leuiora incommoda, quod aſſueui. Vale.

Regulum, qui
obtinebas

quantum quis plurimum temporis poſtulat tantum de eo qui docet, ſed quantum quis plurimum poſtulat

addo etiã communi noſtræ.

Argumentum.

Vero agricolationi intento commendat agrum quem nutrici ſua dono dederat.

C. PLINIVS VERO SVO S. 3

GRatias ago quòd agellum quem nutrici meæ donaueram, colendum ſuſcepiſti. Erat quum

donarem centum millium nummûm: poſtea, decreſcente reddito, etiam pretium minuit, quod nunc te curante reparabit. Tu modò memineris commendari tibi à me non arbores & terram (quanquam hæc quoque) ſed munuſculum meum, quod eſſe quàm fructuoſiſſimum non illius magis intereſt quæ accepit, quàm mea qui dedi. Vale.

Argumentum.

Conqueritur non ſibi licuiſſe per occupationes in Campaniam cum vxore Calphurnia ſecedere: inibique multa amabiliter diſſerit, & hortatur vt ſaltem pluribus epiſtolis timori ſuo prouideat. Calphurniam Secundi vxorem teſtantur tres eiuſdem epiſtolæ, & Sidonius libro ſecundo.

C. PLIN. CALPHVRNIÆ SVAE S.

4

NVnquam ſum magis de occupationibus meis queſtus, quæ me non ſunt paſſæ aut proficiſcentem te valetudinis cauſa in Campaniã proſequi, aut profectam, è veſtigio ſubſequi. Nunc enim præcipuè ſimul eſſe cupiebam, vt oculis meis crederem quid viribus, quid corpuſculo * acquireres, & qui denique ſeceſſus. voluptates regioniſque abundantiam * inoffenſa tranſmitteres. Equidem etiam fortem te & non ſine cura deſiderarem. eſt enim ſuſpenſum & anxium de eo quem ardentiſſimè diligas, interdum nihil ſcire. Nunc verò me cùm abſentiæ tum infirmitatis tuæ ratio, incerta & varia ſolicitudine exterret. Vereor omnia [imaginor omnia] quæque natura metuentium eſt, ea maximè mihi quę maximè

adpares,
inoffenſa valetudine

xime abominor, fingo. Quo impenſius rogo vt timori meo quotidie ſingulis, vel etiam binis epiſtolis conſulas. Ero enim ſecurior dum legam: ſtatímque timebo, quum legero. Vale.

Argumentum.

Licinius Nepos poſtquam Varenus obtinuerat vt ſibi teſtes pro defenſione liceret euocare, cœpit petere vt legi repetundarum adiiceretur licere reis denuntiare teſtes cui relationi multi contradixerunt, ſed præſertim Iubentius Celſus: inter quos orta contentione ad lites vſque proceſſum eſt.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 5

Scripſeram tenuiſſe Varenum, vt ſibi euocare teſtes liceret, quod pluribus æquum, quibuſdam iniquum, & quidẽ pertinaciter viſum, maximè Licinio Nepoti, qui ſequenti ſenatu, quum de rebus aliis referretur, de proximo ſenatuſconſulto diſſeruit, finitámque cauſam retractauit. Addidit etiam, petendum à conſulibus vt referrent ſub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legẽ adiici, vt ſicut accuſatoribus inquirendi, teſtibúſque denuntiandi poteſtas ex ea lege eſſet: ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus hæc eius oratio, vt ſera & intempeſtiua & præpoſtera, diſpliceret quæ omiſſo contradicendi tempore caſtigaret peractum cui potuiſſet occurrere Iubentius *occurrere*
quidem Celſus prætor, tanquam emendatorem *venienti*
ſenatus, & multis & vehementer increpuit. Re- *tum q.*
ſpondit Nepos, rurſúſque Celſus: neuter contumeliis temperauit. Nolo referre quæ dici ab

ipſis moleſtè tuli: quo magis quoſdam è numero noſtro improbaui, qui modò ad Celſum, modò ad Nepotem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi curſitabant: & nunc quaſi ſtimularent & accenderent, nunc quaſi reconciliarent componeréntque, frequentius ſingulis, ambobus interdum propitium Cæſarem, vt in ludicro aliquo precarentur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quòd ſunt alter alteri qui pararent indicati. Nam & Celſus Nepoti ex libello reſpondit, & Celſo Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum fuit, vt homines iurgaturi idipſum inuicem ſcirent, tanquàm * conueniſſent. Vale.

conueniſſet

Argumentum.

Quàm diligenter pro amicorum dignitate debeamus operam noſtram ac noſtrorum præſtare, ſatis alibi: ſed præſertim hac epiſtola monet Secundus, qui pro Iulio Naſone honores petituro rogat. Fundanum ſuum vt ideo veniat Romam quia ſuſceperat candidatum: & verebatur, ſi repulſam pateretur, ne ſibi illuderetur.

C. PLIN. FVNDANO SVO S. 6

Si quando, nunc præcipuè cuperẽ eſſe te Romæ, & ſis rogo: Opus eſt mihi voti, laboris, ſolicitudinis ſocio. Petit honores Iulius Naſo, petit cum multis, cum bonis, quos, vt glorioſum, ſic eſt difficile ſuperare. Pendeo ergo, & exerceor ſpe, atque afficior metu, & me conſularem eſſe non ſentio. nam rurſus mihi videor omnium quæ decurri candidatus. Meretur hanc curam

longa

longa mei charitate. eſt mihi cum illo non ſanè paterna amicitia: neque enim potuit eſſe per meam ætatem. Solebat tamen vix dum adoleſcẽtulo mihi pater eius cum magna laude monſtrari. erat non ſtudiorum tantum, verumetiam ſtudioſorum amantiſſimus: ac propè quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam. Quintilianum & * Niceten ſacerdotem vindicabat: vir alioqui clarus & grauis, & qui prodeſſe filio memoria ſui debeat. Sed multi nunc in ſenatu, quibus ignotus ille, multi quibus notus, ſed non niſi viuentes reuerẽtur; quo magis huic, omiſſa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma ipſi enitendum & laborandum eſt. Quod quidem ſemper quaſi prouideret hoc tempus, ſedulò fecit, parauit amicos: quos parauerat, coluit: me certè, vt primùm ſibi * iudicare permiſit, ad amorem imitationémque delegit. Dicenti mihi ſolicitè aſſiſtit, aſſidet recitanti: primus etiam & cum maximè naſcentibus opuſculis meis intereſt: nunc ſolus, antè cum fratre, cuius nuper amiſſi ego ſuſcipere partes, ego vicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indigniſſimè raptum & hunc optimi fratris adjumento deſtitutum, ſolíſque amicis relictum. Quibus ex cauſis exigo vt venias, & ſuffragio meo tuum iungas permultum intereſt mea, te oſtentare & mecum circuire. ea eſt autoritas tua vt putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe ſi qua te retinent: hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas poſtulat. Suſcepi candidatum, & ſuſcepiſſe me notum eſt: ego ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſoni quod petit, illius honor: ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.

* Nicetam
* ætas iud.

Argumentum.

Reſpondet vxori Calphurniæ, quæ tunc erat in Campania ſe non minori deſiderio pro illa teneri, quam illa pro ſe.

C. PLIN. CALPHVRNIÆ SVAE S. 7

SCribis te abſentia mea non mediocriter affici: vnumque habere ſolatium, quòd pro me libellos meos teneas, ſæpe etiam in veſtigio meo colloces: gratum eſt quòd nos requiris, quòd his fomentis meis acquieſcis: inuicem ego epiſtolas tuas lectito: atque identidem in manus quaſi nouas ſumo: ſed eo magis ad deſiderium tui accendor. Nam cuius literæ tantum habent ſuauitatis, huius ſermonibus quantum dulcedinis ineſt? tu tamen frequentiſſimè ſcribe, licèt hoc ita me delectet vt torqueat. Vale.

ipſiſque in

Argumentum.

Priſco ſuo enarrat amicitiam ſuam ab adoleſcentia cum Attilio Creſcente: quod eò tendit vt Priſcus ſollicitet Maximum Valerij Vari hæredem reddere cum vſuris pecuniam quam Varus Attilio debuerat.

C. PLINIVS PRISCO SVO S. 8

ATtilium Creſcentem & noſti & amas, quis enim illum ſpectatior paulo aut non nouit aut non amat? hunc ego non vt multi, ſed arctiſſimè diligo. oppida noſtra vnius diei itinere dirimuntur: ipſi amare inuicem, qui eſt flagrantiſſimus amor, adoleſcentuli cœpimus. manſit hic poſtea, nec refrixit iudicio, ſed inualuit. Sciũt

qui

qui alterutrum noſtrûm familiarius intuentur. Nam & ille amici iam meam latiſſimè prædicatione circumfert, & ego pro me fero quàm ſit mihi curæ modeſtia, quies, ſecuritas eius. Quinetiam quum inſolentiam cuiuſdam tribunatum plebis inituri vereretur, idque indicaſſet mihi, reſpondi, *latiſſimâ*

Οὔ τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Quorſum hæc? Vt ſcias non poſſe Attilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, Quorſum hæc? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius eſt hæres Maximus noſter, quem & ipſe amo, ſed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiæ, cures vt Attilio meo ſalua ſit non ſors modò, ſed etiam vſura plurium annorum. homo eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligens, nullis quæſtibus ſuſtinetur, nullus illi niſi ex frugalitate redditus. Nam ſtudia, quibus plurimum præſtat, ad voluptatem tantùm & gloriam exercet: grauis eſt ei vel minima iactura, quia reparare quod amiſeris grauius eſt. Exime hunc illi, exime hunc mihi ſcrupulum: ſine me ſuauitate eius, ſine leporibus perfrui. neque enim poſſum triſtem videre, cuius hilaritas me triſtem eſſe non patitur. In ſumma noſti facetias * hominis: quas velim attendas, ne in bilem * & amaritudinem vertat iniuria: quam vim habeat offenſus, crede ei quam in amore habet, non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verùm, vt ferat ille, ego meum damnum meam contumeliam * iudicabo: ſed non tanquam pro mea, hoc eſt grauius, iraſcar. quanquam quid denuntiationibus & quaſi minis ago? *eius* *aut* *vindicabo*

quin potius vt cœperam, rogo, oro, des operam nē ille ſe, quod validiſſimè vereor, à me, ego me neglectum à te putem. dabis autem, ſi hoc perinde curæ eſt tibi quàm illud mihi. Vale.

Argumentum.

Reſpondet Tacito, Naſonem candidatum ſibi commendanti: & neſcio quantopere illum ſuſcepiſſet.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 9

COmmendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi meipſum? fero tamen & ignoſco: eundem enim commendaſſem tibi, ſi te Romæ morante ipſe abfuiſſem. Habet hoc ſolicitudo, quòd omnia neceſſaria putat. tu tamen cenſeo alios roges: ego precum tuarum miniſter, adjutor, particeps ero. Vale.

Argumentum.

Conqueritur, Virginio Rufo, viro nunquam ſatis laudato, poſt decimum mortis annum nondum abſolutum ſepulchrum.

C. PLINIVS ALBINO SVO S. 10

QVum veniſſem in ſocrus meæ villam Alſienſem, quæ aliquando Rufi Virginij fuit, ipſe mihi locus optimi illius & maximi viri deſiderium non ſine dolore renouauit. hunc enim incolere ſeceſſum, atque etiam ſenectutis ſuæ nidulum vocare conſueuerat. Quocunque me contuliſſem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimentum eius videre, & vidiſſe pœni-

pœnituit. Eſt enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in cauſa modici, ac potius exigui: ſed inertia eius cui cura mandata eſt. Subit indignatio cum miſeratione, poſt decimum mortis annum reliquias neglectúmque cinerem, ſine titulo, ſine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat cauerátque vt diuinum illud & immortale factum verſibus inſcriberetur.

Hic ſitus eſt Rufus, pulſo qui Vindice quondam,
Imperium aſſeruit non ſibi, ſed patriæ.

Tam rara in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, vt ipſi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniáq; hæredum officia præſumere. Nam cui non eſt verendum quod videmus accidiſſe Virginio? cuius injuriam vt indigniorem, ſic etiam notiorem ipſius claritas facit. Vale.

Argumentum.

Gratulatur Fuſcum Salinatorem, & Numidium Quadratum iuuenes, apud præfectum vrbis egiſſe ad imitationem ſui cum ſumma laude & gloria.

C. PLINIVS SVO S. II

O Diem lætum: adhibitus in conſilium à præfecto vrbis audiui ex diuerſo agentes ſummæ ſpei, ſummæ indolis iuuenes duos, Fuſcum Salinatorem & Numidium Quadratum egregium par, nec modò temporibus noſtris, ſed literis ipſis ornamento futurum. Mira vtrique probitas, conſtantia ſalua, decorus habitus, os Latinum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium æquale: quæ ſingula mihi vo- *planum*

luptatis fuerunt: atque hæc inter illud quòd & ipſi me vt rectorem, vt magiſtrum intuebantur, & ij qui audiebant me æmulari, meis inſtare veſtigiis videbantur. O diem (repetam enim) lætum, notandúmque mihi candidiſſimo calculo. Quid enim aut publicè lætius quàm clariſſimos iuuenes nomen & famam ex ſtudiis petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium vt perpetuò capiam, deos oro, * ab iiſdem, teſte te, peto vt omnes qui me imitari tanti putabunt, meliores eſſe quàm me velint. Vale.

at eeſdem teſtesp.

Argumentum.

Binis Fabati proſoceri literis reſpondet: prioribus quòd ſuſcipiet defendendum Priſcum apud centumuiros: poſterioribus, quod libenter recordatur conuitiorum in ſe, quanuis iniuſtorum.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 12

TV verò non debes ſuſpenſa manu commendare mihi quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodeſſe, & me ſuſcipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum plurimùm potuero, præſtabo, præſertim in arena mea, hoc eſt apud centumuiros. Epiſtolarum, quas mihi, vt ais, aperto pectore ſcripſiſti, obliuiſci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipuè ſentio quantoperè me diligas, cùm ſic *exegeris mecum vt ſolebas cum tuo filio. Nec diſſimulo, hoc mihi iucundiores eas fuiſſe, quòd habebam bonam cauſam, cùm ſummo ſtudio curaſſem quod tu cu-

egeris

tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo vt mihi ſemper eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor, (nunquam enim ceſſabo) conuitium facias: quod & ego intelligam à ſummo amore proficiſci, & tu non meruiſſe me gaudeas. Vale.

Argumentum.

Notum argumentum iam prioribus epiſtolis. nam quum obtinuiſſet Varenus vt ſibi liceret euocare teſtes, Bithyni conati ſunt inuertere ſenatuſconſultum per Traianum, à quo remiſſi fuerunt ad ſenatum.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 13

VNquámne vidiſti quenquam tam * laborioſum & exercitum, quàm Varenum meum? cui quod ſumma contentione impetrauerat, defendendum, & quaſi rurſu petendum fuit Bithyni ſenatuſconſultum apud conſules carpere & labefactare ſunt auſi, atque etiam abſenti principi criminari: ab illo ad ſenatum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis, quàm conſtanter, vt qui ipſum ſenatuſconſultum apud ſenatum accuſaret. Reſpondit Fronto Catius grauiter [magis] & firmè. ſenatus ipſe mirificus. Nam illi quoque qui priùs negarant Vareno quæ petebat, eadem danda, poſtquam erant data, cenſuerunt. Singulos enim integrare diſſentire fas eſſe: peracta, quod pluribus placuiſſet, cunctis tuendũ. Acilius * tantùm Rufus. & cum eo ſeptem an octo? ſeptem immò, in priore ſententia * perſeuerarunt. Erant in hac

laborioſè exercitum, al. *tam laborioſum, tam exercitatum,*
abſentes, al. *abſentẽ.*
tamen rurſus
perſeuerare

luptatis fuerunt: atque hæc inter illud quòd & ipſi me vt rectorem, vt magiſtrum intuebantur, & ij qui audiebant me æmulari, meis inſtare veſtigiis videbantur. O diem (repetam enim) lætum, notandúmque mihi candidiſſimo calculo. Quid enim aut publicè lætius quàm clariſſimos iuuenes nomen & famam ex ſtudiis petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium vt perpetuò capiam, deos oro, *at eeſdem* • ab iiſdem, teſte te, peto vt omnes qui me imitari tanti putabunt, *teſtes p.* meliores eſſe quàm me velint. Vale.

Argumentum.

Bitii Fabati proſoceri literis reſpondet: prioribus quòd ſuſcipiet defendendum Priſcum apud centumuiros: poſterioribus, quod libenter recordatur conuitiorum in ſe, quanuis iniuſtorum.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 12

TV verò non debes ſuſpenſa manu commendare mihi quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodeſſe, & me ſuſcipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum plurimùm potuero, præſtabo, præſertim in arena mea, hoc eſt apud centumuiros. Epiſtolarum, quas mihi, vt ais, aperto pectore ſcripſiſti, obliuiſci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipuè ſentio quantopere me diligas, cùm ſic *exegeris mecum vt ſolebas cum tuo filio. *egeris* Nec diſſimulo, hoc mihi iucundiores eas fuiſſe, quòd habebam bonam cauſam, cùm ſummo ſtudio curaſſem quod tu cu-

tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo vt mihi ſemper eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor, (nunquam enim ceſſabo) conuitium facias: quod & ego intelligam à ſummo amore proficiſci, & tu non meruiſſe me gaudeas. Vale.

Argumentum.

Notum argumentum iam prioribus epiſtolis. nam quum obtinuiſſet Varenus vt ſibi liceret euocare teſtes, Bithyni conati ſunt inuertere ſenatuſconſultum per Traianum, à quo remiſſi fuerunt ad ſenatum.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 13

VNquámne vidiſti quenquam tam * laborioſum & exercitum, quàm Varenum meum? cui quod ſumma contentione impetrauerit, defendendum, & quaſi rurſu petendum fuit Bithyni ſenatuſconſultum apud conſules carpere & labefactare ſunt auſi, atque etiam abſenti principi criminari: ab illo ad ſenatum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis, quàm conſtanter, vt qui ipſum ſenatuſconſultum apud ſenatum accuſaret. Reſpondit Fronto Catius grauiter [magis]& firmè. ſenatus ipſe mirificus. Nam illi quoque qui priùs negarant Vareno quæ petebat, eadem danda, poſtquam erant data, cenſuerunt. Singulos enim integrare diſſentire fas eſſe: peracta, quod pluribus placuiſſet, cunctis tuendū. Acilius * tantùm Rufus, & cum eo ſeptem an octo? ſeptem immò, in priore ſententia * perſeuerarunt. Erant in hac

laborioſè exercitum, al. *tam laborioſum, tam exercitatum, abſentes,* al. *abſentē.* *tamen rurſus* *perſeuerarat*

paucitate nonnulli, quorum temporatia grauitas, vel potius grauitatis imitatio ridebatur. * Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa * pugna prælij & certaminis maneat, cujus quaſi prælusio atque præcurſio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamen existima quantum prælium; quanta pugna certamini maneat, pugnæ. sort.

Argumentum.

Promittit aduentum ſuum Maurico in prædium Formianum, modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

14

SOllicitas in Formianum veniam, * ea conditione, nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo, neque enim mare & littus, * ſed te, otium, libertatem ſequor, alioqui ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitriū aut ad ſuum facere: mei certè ſtomachi hæc natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

ex

&

Argumentum.

Exemplo Paſsieni monet Voconium recitationibus non adhibendos niſi ſanæ mentis auditores. Ille enim dum elegos recitaret, intempeſtiuè à Iauoleno eſt interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

15

MIrificæ rei * non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus, ſplendidus eques Romanus & in primis eruditus, ſcribit elegos; * gentilitium hoc illi, eſt enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores

interfuiſti, ne ego quidem, ſed merens.

gentile,

iores ſuos Propertium numerat, is quum recitaret, ita cœpit dicere, *Priſce iubes?* Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat enim vt Paulo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publicè reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit, tam ſollicitè recitaturis prouidendum eſt non ſolum vt ſint ipſi ſani, verùm etiam vt ſanos adhibeant. Vale.

Ia.

quod eſt omn.

Argumentum.

Corn. Tacito hiſtorias ſcripturo, petentíque obitum auunculi ſui, & cauſam eius altius repetit, vbi illius conſtantiam ac animi fortitudinem mirum in modum probat. nam à Veſuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius acceſſit, rem totam intellecturus: & vndique flamma inſtante dum perſeuerantius inceptum exequitur, craſſiore caligine ſpiritu intercluſo concidit in medio ſeruorum duorum.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quò verius tradere poſteris poſſis: gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos

paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas,vel potius grauitatis imitatio ridebatur. * Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa * pugna prælij & certaminis maneat, cujus quaſi præluſio atque præcurſio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamen exiſtima quantum prælium; quanta pugna certamini maneat, pugnæ cert.

Argumentum.

Promittit aduentum ſuum Maurico in prædium Formianum, modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 14

SOlicitas in Formianum veniam, * ea conditione, nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo, neque enim mare & littus, * ſed te, otium, libertatem ſequor, alioqui ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium aut ad ſuum facere: mei certè ſtomachi hæc natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

ex &

Argumentum.

Exemplo Paſſieni monet Voconium recitationibus non adhibendos niſi ſana mentis auditores. Ille enim dum elegos recitaret, intempeſtiuè à Iaboleno eſt interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 15

MIrificæ rei * non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus, ſplendidus eques Romanus & in primis eruditus, ſcribit elegos, * gentilitium hoc illi, eſt enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores

interfuiſti, ne ego quidem, ſed merens. gentile,

ſuos

tores ſuos Propertium numerat, is quum reci-tet, ita cœpit dicere, *Priſce iube?* Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat enim vt Paulo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publicè reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit, tam ſollicitè recitaturis prouidendum eſt non ſolum vt ſint ipſi ſani, verùm etiam vt ſanos adhibeant. Vale. *Iauolenus* *quòd eſt omn.*

Argumentum.

Corn. Tacito hiſtorias ſcripturo, petentique obitum auunculi ſui, & cauſam eius altius repetit, vbi illius conſtantiam ac animi fortitudinem mirum in modum probat. nam à Veſuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius acceſſit, rem totam intellecturus: & vndique flamma inſtante dum perſeuerantius inceptum exequitur, craſſiore caligine ſpiritu intercluſo concidit in medio ſeruorum duorum.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quò verius tradere poſteris poſſis: gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit: quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos

paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas, vel potius grauitatis imitatio ridebatur. * Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa * pugna prælij & certaminis maneat, cujus quaſi prælufio atque præcurſio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamen exiſtima quantum prælium; quanta pugna certamini maneat, pugnæ. ſort.

Argumentum.

Promittit aduentum ſuum Maurico in prædium Formianum, modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 14

ex *&*

SOlicitas in Formianum veniam, * ea conditione, nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo, neque enim mare & littus, * ſed te, otium, libertatem ſequor, alioqui ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitriū aut ad ſuam facere: mei certè ſtomachi hæc natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

Argumentum.

Exemplo Paſſieni monet Voconium recitationibus non adhibendos niſi ſanæ mentis auditores. Ille enim dum elegos recitaret, intempeſtiuè à Iauoleno eſt interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 15

interfuiſtine ego quidem., ſed mærens. *gentile,*

MIrificæ rei * non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus, ſplendidus eques Romanus & in primis eruditus, ſcribit elegos, * gentilitium hoc illi, eſt enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores

iores ſuos Propertium numerat, is quum reci-taret, ita cœpit dicere, *Priſce iube?* Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat enim vt Paulo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publicè reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit, tam ſollicitè recitaturis prouidendum eſt non ſolum vt ſint ipſi ſani, verùm etiam vt ſanos adhibeant. Vale.

Iauolenus.

quòd eſt omn.

Argumentum.

Corn. Tacito hiſtorias ſcripturo, petentíque obitum auunculi ſui, & cauſam eius altius repetit, vbi illius conſtantiam ac animi fortitudinem mirum in modum probat. nam à Veſuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius acceſſit, rem totam intellecturus: & vndique flamma inſtante dum perſeuerantius inceptum exequitur, craſſiore caligine ſpiritu intercluſo concidit in medio ſeruorum duorum.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quò verius tradere poſteris poſſis: gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit: quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum ſuorum æternitas addet. Equidem beatos

paucitate nonnulli, quorum temporatia grauitas, vel potius grauitatis imitatio ridebatur. * Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa * pugna prælij & certaminis maneat, cujus quaſi præluſio atque præcurſio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamen exiſtima quantum prælium; quanta pugna certamini maneat, pugnæ oert.

Argumentum.

Promittit aduentum ſuum Maurico in prædium Formianum, modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

14

ex *et*

SOlicitas in Formianum veniam, * ea conditione, nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo, neque enim mare & littus, * ſed te, otium, libertatem ſequor, alioqui ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitriũ aut ad ſuum facere: mei certè ſtomachi hæc natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

Argumentum.

Exemplo Paſſieni monet Voconium recitationibus non adhibendos niſi ſanæ mentis auditoris. Ille enim dum elegos recitaret, intempeſtiuè à Iauoleno eſt interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

15

interfuiſti ne ego quidem, ſed merens. gentile,

MIrificæ rei * non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus, ſplendidus eques Romanus & in primis eruditus, ſcribit elegos, * gentilitium hoc illi, eſt enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores

iores ſuos Propertium numerat, is quum recitaret, ita cœpit dicere, *Priſce iube?* Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat enim vt Paulo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo*. Cogita qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publicè reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit, tam ſollicitè recitaturis prouidendum eſt non ſolum vt ſint ipſi ſani, verùm etiam vt ſanos adhibeant. Vale. *Iabolenus* *quòd eſt omn.*

Argumentum.

Corn. Tacito hiſtorias ſcripturo, petentique obitum auunculi ſui, & cauſam eius altius repetit, vbi illius conſtantiam ac animi fortitudinem mirum in modum probat. nam à Veſuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius acceſſit, rem totam intellecturus: & vndique flamma inſtante dum perſeuerantius inceptum exequitur, craſſiore caligine ſpiritu intercluſo concidit in medio ſeruorum duorum.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quò verius tradere poſteris poſſis: gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit: quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos

paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas, vel potius grauitatis imitatio ridebatur. * Tu tamen æſtima quantum nos in ipſa * pugna prælij & certaminis maneat, cujus quaſi præluſio atque præcurſio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamen exiſtima quantum prælium; quanta pugna certamini maneat, pugnæ. sort.

Argumentum.

Promittit aduentum ſuum Maurico in prædium Formianum, modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

14

SOlicitas in Formianum veniam, * ea conditione, nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo, neque enim mare & litus, * ſed te, otium, libertatem ſequor, alioqui ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitriũ aut ad ſuum facere: mei certè ſtomachi hæc natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

ex

&

Argumentum.

Exemplo Paſſieni monet Voconium recitationibus non adhibendos niſi ſanæ mentis auditores. Ille enim dum elegos recitaret, intempeſtiuè à Iabeleno eſt interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

15

MIrificæ rei * non interfuiſti: ne ego quidem, ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paulus, ſplendidus eques Romanus & in primis eruditus, ſcribit elegos, * gentilitium hoc illi, eſt enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores

interfuiſti- ne ego quidem, ſed mærens. gentile,

iores ſuos Propertium numerat, is quum recitaret, ita cœpit dicere, *Priſce iube?* Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat enim vt Paulo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omnino Priſcus dubiæ ſanitatis: intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publicè reſpondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit, tam ſollicitè recitaturis prouidendum eſt non ſolum vt ſint ipſi ſani, verùm etiam vt ſanos adhibeant. Vale. *Iabolenus* *quod eſt omn.*

Argumentum.

Corn. Tacito hiſtorias ſcripturo, petentíque obitum auunculi ſui, & cauſam, eius altius repetit, vbi illius conſtantiam ac animi fortitudinem mirum in modum prodat. nam à Veſuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius acceſſit, rem totam intellecturus: & undique flamma inſtante dum perſeuerantius inceptum exequitur, craßiore caligine ſpiritu intercluſo concidit in medio ſeruorum duorum.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quò verius tradere poſteris poſſis: gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit: quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multum tamen, perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos

puto quibus deorum munere datum eſt aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda: beatiſſimos verò quibus vtrunque: horum in numero auunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quò libentius ſuſcipio, depoſco etiam quod injungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio præſens regebat. nono cal. Septembris, hora diei fere ſeptima, mater mea indicat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine & ſpecie. * Vſus ille ſole, mox frigidam guſtauerat iacens, ſtudebatque: * poſcit ſoleas, aſcēdit locum ex quo maximè miraculum illud conſpici poterat. nubes (incertum procul intuentibus ex quo monte, *Veſuuium fuiſſe poſt ea cognitum eſt) oriebatur, cuius ſimilitudinem & formam non alia magis arbor quam pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco elata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. credo quia recenti ſpiritu euecta deinde ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in * latitudinem vaneſcebat: candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cinerémve ſuſtulerat. Magnum propiúſque nocendum vt eruditiſſimo viro viſum. Iubet liburnicam aptari mihi ſi venire vnà vellem, facit copiam. reſpondi, ſtudere me malle: & fortè ipſe quod ſcriberem dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. * Retinæ claſſarij imminenti periculo exterriti (nam villa * ea ſubjacebat, nec vlla niſi nauibus fuga) vt ſe tanto * diſcrimine eriperet orabant. [Non] vertit ille conſilium, * ſed quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, aſcendit ipſe non Retinæ modò, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium properat illuc vnde alij fugiunt: rectum-

Surgit ille à ſole, vt ſolebat frigida guſtata: iacens enim ſtudebat.

popoſcit

Veſ. uũ al. veſbium, al. Veſubium.

altitudinem

Retinere amici, imminente periculo exterre. nam villa eius ſubiacebat, eius diſcrimini &

rectúmque curſum, recta gubernacula in periculum tenet, adeò ſolutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dictaret enotarétque. Iam nauibus cinis inciderat, quò propius accederet, calidior & denſior, iam pumices etiam nigríque & ambuſti & fracti igne lapides: iam vadum ſubitum, ruináque montis litora obſtantia, *cunctatúſque paulum an retrò flecteret, mox gubernatori vt ita faceret monenti, *Fortes*, inquit, *fortuna iuuat: Pomponianum pete.* * Stabiis erat, diremptus ſine medio. Nam ſenſim circumactis curuatiſque littoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, & quum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fugæ, ſi contrarius ventus reſediſſet: quò tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: vtque timorem eius ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet locus, * accubat, * cœnat, atque hilaris, aut, quòd æquè magnum, ſimilis hilari. Interim è Veſuuio monte pluribus locis latiſſimæ * flammæ altáque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas *tenebris noctis excitabatur, ille agreſtium trepidatione ignis relictas deſertáſque villas per ſolitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat: tum ſe quieti dedit, & quieuit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & ſonantior erat, ab iis qui limini obuerſabantur, audiebatur. Sed area ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, * mixtíſque pumicibus oppleta ſurrexerat, vt ſi longior in cubiculo * mora

cunctantíque
iuxta hic erat.
peruenerátque ſinum.
diſcumbit
cœnátque
hil.
flammæ
atque inc.
tenebras noctis pelle-bat.
miſſiſque
mora exit

eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, cæteríſque qui peruigilarant, reddit. In commune conſultant [an] intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur. Nam crebris, vaſtíſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam leuium exeſorúmque pumicum caſus *metuebatur, quòd tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit, ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum aduerſus decidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiórque: quam tamen faces multæ variáque lumina ſoluebant. Placuit egredi in littus, &c. proximò aſpicere re: quid iam mare admitteret, quod adhuc vaſtū & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteū recubans ſemel atque iterum frigidam popoſcit, hauſítque: deinde flāmæ flāmarúmque prænuntius odor ſulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum, * innixus ſeruis duobus aſſurrexit, & ſtatim concidit, vt ego 'coniecto, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſóque ſtomacho: qui illi natura inualidus & anguſtos & frequenter interæſtuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouiſſimè viderat, tertius, corpus inuentum eſt integrum, illæſum opertúmque vt fuerat indutus: habitus corporis quieſcenti quàm defuncto ſimilior. Interim Miſeni ego & mater, ſed nihil ad hiſtoriam, nec tu aliud quàm de exitu eius ſcire voluiſti. Finem ergo faciam: vnum adiiciam, omnia me quibus interfueram, quæque ſtatim quū maximè vera memorantur, audiueram, verè proſequu-

metuebant

nitens colligo.

ſequutum: tu potiſſima excerpes. aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam: aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

Argumentum.

Apud Reſtitutum, præclarum cauſidicum, exponit indignationem ſuam, quam conceperat per quoſdam auditores, qui recitanti amico nullum ſignum lætitiæ dederunt. Lege Plutarchum in libro περὶ τοῦ ἀκούειν, vbi multa reperies ad hanc epiſtolam facientia.

C. PLIN. RESTITVTO SVO S. 17

INdignatiunculam quam in cuiuſdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare quominus apud te, quia non contingit coram, per epiſtolam effundam. Recitabatur liber abſolutiſſimus: hunc duo aut tres, vt ſibi & paucis videntur, diſerti, ſurdis mutiſque ſimiles, audiebant. Non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non denique aſſurrexerunt ſaltem laſſitudine ſedendi. Quæ tanta grauitas? quæ tanta ſapientia? quæ immò pigritia, arrogantia, ſiniſtritas, ac potius amentia, in hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimicum relinquas, ad quem tanquam amiciſſimus veneris? Diſertior ipſe es? tanto magis ne inuideris. nam qui inuidet, minor eſt. Denique ſiue plus ſiue minus, ſiue idem præſtas, lauda vel inferiorem, vel ſuperiorem, vel parem. Superiorem, quia niſi laudandus ille eſt, non potes ipſe laudari: inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri quem præcedis vel exæquas.

Digitized by Google

Equidem omnes qui aliquid in ſtudiis faciunt, venerari etiã miraríque ſoleo. eſt enim res diffi-
contemni- cilis, ardua, faſtidioſa, & quæ eos, à quibus * con-
tur; inuicẽ temnitur, dedignatur. Niſi fortè aliud iudicas tu:
contemnat. quanquam quis vno te reuerentior huius operis,
N. quis benignior + æſtimator? Qua ratione ductus,
atteſtator? tibi potiſſimum indignationem meam prodidi, quem habere ſocium maximè poteram. Vale.

Argumentum.

Sabino ſuum patrocinium pollicetur, id enim exegerat pro patria Firmo.

C. PLIN. SABINO SVO S. 18

Formianorum ROgas vt agam * Firmanorum publicam cauſam: quod ego, quanquam plurimis occupationibus diſtentus, adnitar, cupio enim & ornatiſſimam coloniã aduocationis officio, & te gratiſſimo tibi munere obſtringere. Nam cùm familiaritatem noſtram, vt ſoles prædicare, ad præſidium ornamentúmque tibi ſumpſeris, nihil eſt quod negare debeam, præſertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honeſtius piis, aut
Eirmianis efficacius amantis? Proinde * Firmanis tuis, ac iã potius noſtris, obliga fidem meam, quos laborum & ſtudio meo dignos cùm ſplendor ipſorum, tum hoc maximè pollicetur, quòd credibile eſt optimos eſſe, inter quos tu talis extiteris. Vale.

Argumentum.

Petituri magiſtratus conſueuerant ſuffragatores inuitare, muneribus deuincire, depoſita pecunia ſuffragia pra-

gia præſtinare : hoc igitur referente Homulo ad ſenatum, vt Traianus adiretur ad remedium petendum, imperator lege lata candidatorum ſumptus reſtrinxit, & cauit vt tertiam patrimonij partem conferrent in ea quæ ſolo continerentur, quare quum multi eſſent emptores admonet Nepotem amicum ſi cupit Itala prædia vendere, & in prouinciis comparare, nunc eſſe tempus idoneum.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S. 19

SCis tu acceſſiſſe pretiũ agris præcipuè ſuburbanis. Cauſa ſubitæ charitatis, res multis agitata ſermonibus, proximis comitiis honeſtiſſimas voces ſenatui expreſſit. *Candidati ne conniuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant.* Ex quibus duo priora iam apertè quàm immodicè fiebant, hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homulus deinde noſter * vſus vigilanter hoc conſenſu ſenatus, ſententiæ loco poſtulauit vt conſules deſiderium vniuerſorum notum principi facerent, peterént que ſicut aliis vitiis, huic quoque prouidentia ſua occurreret: * occurrit. Nam ſumptus candidatorum, * fœdos illos & infames ambitus lege reſtrinxit. eoſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſſit, in ea quæ ſolo continerentur, deforme arbitratus (vt erat) honorem petituros, vrbem Italiámque non pro patria, ſed pro hoſpitio aut ſtabulo quaſi peregrinantes habere. Concurſant ergo candidati certatim quicquid venale audiunt, emptitant, * vt ſint quoque plura venalia, efficiunt. Proinde ſi pœnitet te Italicorum prædiorum, hoc vendendi tem-

vigilat. Rurſus hoc conſenſu.

occurrit: ſumptus c. frigidos.

quoque ſint pl.

pus,tam herculè quàm in prouinciis comparandi,dum iidem candidati illic vendunt, vt hîc emant. Vale.

Argumentum.

Incitauerat Secundum Tacitus ad perquirendum quos metus & caſus ſuſtinuiſſet ardente Veſuuio, dum Miſeni cum matre relictus fuit ab auunculo, nam cupidi ſumus cognoſcere quæ nobis propoſita non explicant proſequitur igitur noto iam argumento quacunque paſſus ſit in illo turbine & caligine.

C. PL. CORNELIO TACITO SVO S. 20

AIs te adductum literis quas exigenti tibi de morte auunculi mei ſcripſi, cupere cognoſcere quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus abruperam) non ſolùm metus verùm etiam caſus pertulerim: *quanquam animus meminiſſe horret*, incipiam. Profecto auunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (* ideo enim remanſeram) impendi: mox balineum, cœna, ſomnus inquietus & breuis præceſſerat per multos dies tremor terræ minus formidoloſus, * qui Campaniæ non ſolum caſtella verum etiam oppida vexare ſolitus: illa verò nocte inualuit, vt non moueri omnia ſed euerti crederentur. * Irrumpit cubiculum meum mater. ſurgebam inuicem, ſi quieſceret, excitaturus. reſedimus in area domus, quæ mare à tectis modico ſpatio diuidebat. dubito conſtantiam vocare an imprudentiam debeam. agebam enim duodeuiceſimum annum. Poſco librum Titi Liuij. & quaſi per otium lego, atque etiam vt cœperam, excerpo. Ecce amicus auun-

culi,

ideo rem

quia Campania ſui- tus.

Innaſit in

culi, qui nuper ad eum ex Hiſpania venerat, vt me & matrem ſedentes, me verò etiam legentem videt, illius patientiam, ſecuritatem meam corripit: nihilo ſegnius ego intentus in librum. Iam hora diei prima, & adhuc dubius & quaſi languidus dies, iam quaſſatis circumiacentibus tectis, quanquã in aperto loco, anguſto tamen magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppido viſum. Sequitur vulgus attonitũ, quódque in pauore ſimili prudentiæ, alienum conſilium ſuo præfert, ingentíque agmine abeuntes premit & impellit. Egreſſi tecta conſiſtimus, multa ibi miranda, multas formidines patimur. nam vehicula quæ produci iuſſeramus, quanquã in planiſſimo campo, in contrarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem veſtigio quieſcebant. Præterea malè in ſe reſorberi, & tremore terræ quaſi repelli * videbatur. *videbamus*
Certe proceſſerat littus, multáque animalia maris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra & horrenda ignei ſpiritus tortis vibratíſque diſcurſibus rupta, in longas flammarum figuras dehiſcebat, fulgoribus illæ & ſimiles & maiores erant. Tum verò ille idem ex Hiſpania amicus, acrius & inſtantius. *Si frater* (inquit) * *tuus auunculus viuit, vult eſſe vos ſaluos, ſi periit,* *unus tuus*
ſuperſtites voluit: proinde quid ceſſatis euadere? Reſpondimus, non commiſſuros nos, vt de ſalute eius incerti, noſtræ conſuleremus. Non moratus vltra proripit ſe, effuſóque curſu periculo aufertur: nec multo pòſt: illa nubes deſcendere in terras, operire maria, cinxerat Capreas & abſconderat: Miſeni quod procurrit, abſtulerat. Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo

fugerem: poſſe enim iuuenem: ſe & annis & corpore grauem bene morituram, ſi mihi cauſa mortis non fuiſſet. Ego contrà ſaluum me, niſi vnà, non futurum. deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo: paret ægrè, incuſátque ſe quòd me moretur. Iam cinis adhuc tamen rarus: reſpicio: denſa caligo tergis imminebat, quæ nos torrentis modo infuſa terræ, ſequebatur. *Deflectamus* (inquam) *dum videmus, ne in via ſtrati, comitantium turba in tenebris obteramur.* *Viam deſerueramus,* * Vix conſideramus, & nox, non qualis illunis aut nubila, ſed qualis in locis clauſis lumine extincto: audires vlulatus fœminarum, infantium queritatus, clamores virorum: alij parentes, alij liberos, alij coniuges vocibus requirebant, vocibus noſcitabant: hi ſuum caſum, illi ſuorum miſerebantur: erant qui metu mortis mortem precarentur. multi ad deos manus tollere, plures nuſquam iam deos vllos, æternámque illam & nouiſſimam noctem mundo interpretabantur, nec defuerunt qui fictis mentitiſque terroribus vera pericula augerent. Aderant qui Miſeni illud ruiſſe, illud ardere, falſo, ſed credentibus nuntiabant. *Paululum* * Paulum reluxit, quod non dies nobis, ſed aduentantis ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius ſubſtitit, tenebræ rurſus, *cinis m.* *cinis rurſus multus & grauis: hunc identidem aſſurgentes excurrebamus: *alioquin.* operti alioqui, atque etiam obliſi pondere eſſemus. Poſſem gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidiſſe niſi me cum omnibus, omnia mecum perire miſero, magno tamen mortalitatis ſolatio credidiſſem. Tandem illa caligo tenuata quaſi in fumum nebulámve de-

deceſſit : mox dies [* verè,] ſol etiam effulſit, lu- *verus*
ridus tamen : qualis eſſe * quum defici ſolet. Oc- *quum de-*
curſabant : trepidantibus adhuc oculis mutata *ficere ſolet.*
omnia, alióque cinere tanquã niue obducta. Regreſſi Miſenum curatis vtcunque corporibus,
ſuſpenſam dubiámque * mentem ſpe ac metu *noctem.*
exegimus, metus præualebat. Nam & tremor terræ perſeuerabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus & ſua & aliena mala ludificabantur, nobis tamen ne tunc quidem, tanquam
& expertis periculum, & * ea ſpectantibus, ab- *expectan-*
eundi conſilium, donec de auunculo nuntius *tibus*
veniret. Hæc nequaquam hiſtoria digna non ſcripturus, leges, & tibi ſcilicet qui requiſiſti, imputabis, ſi digna ne epiſtola quidem videbuntur. Vale.

Argumentum.

In Virginio Romano & morum probitatem & doctrinam laudat, præſertim in comœdia ſcribenda tam noua quàm priſca temporum ſuorum ingenia non deſpiciens. Hinc Tacitus de orationibus damnat qui ſoli antiquitati innixi ſua tempora negligunt, vitio aſſerens malignitatis humanæ vetera ſemper in laude, præſentia in faſtidio eſſe.

C. PLIN. * CANINIO SVO S.

21

SVm ex iis qui mirer antiquos: non tamen, vt quidam temporum noſtrorum ingenia deſpicio. * Neque enim quaſi laſſa & effœta natura *ne enim*
vt nihil iam laudabile pariat : atque adeò nuper *laſſa.*
audij * Verginium Romanũ paucis legentem co- *Vergiliũ.*
mœdiam ad exemplar veteris comœdiæ ſcriptã,

tam bene. vt eſſe quandoque poſſit exemplar. Neſcio an noris hominem, quanquam noſſe debes. eſt enim probitate morum, ingenij elegantia, operum varietate monſtrabilis. Scripſit mimiambos tenuiter, argutè, venuſtè, atque in hoc genere eloquentiſſimè. Nullum eſt enim genus quod abſolutum, non poſſit eloquentiſſimum dici. Scripſit comœdias, Menandrum, alióſque ætatis eiuſdem æmulatus. licet has inter Plautinas Terentianáſque numeres. Nunc primum ſe in vetere comœdia, ſed non tanquam inciperet, oſtendit: non illi vis, non granditas, non ſubtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. ornauit virtutes, inſectatus eſt vitia, fictis nominibus, decenter, veris vſus eſt aptè. Circa * me tantùm benignitate nimia modum *meum* exceſſit, niſi quòd tamen poëtis mentiri licet. In ſumma extorquebo ei librum, legendúmque, immò ediſcendum mittam tibi, neque enim dubito futurum vt non deponas, ſi ſemel ſumpſeris. Vale.

Argumentum.

Calſtrium Tyronem, proconſulatum Baticæ, ſortitum, monet exemplo Bruttiani ne cui ſuorum facilè credat, is enim dum eſſet in prouincia, & de flagitiis ſocij ſui Atticini, Cæſari ſcripſiſſet, cauſatus ab eo eſt abſolutus, damnato Atticino.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 22

MAgna res acta eſt omnium qui ſunt prouinciis præfuturi, magna omnium qui ſe ſimpliciter credunt amicis. Luſtricus * Bruttianus *Bruttianus* quum

quum Montanum Atticinum comitem ſuum in
multis flagitiis deprehendiſſet, Cæſari ſcripſit:
Atticinus flagitiis addidit, vt quem deceperat,
accuſaret. Recepta cognitio eſt. fui in conſilio,
egit vterque pro ſe, egit autem carptim, & *κα-
τὰ* * *κεφάλαια*: quo genere veritas ſtatim oſtendi- *κεφάλαιον*
tur. Protulit Bruttianus teſtamentum ſuum,
quod Atticini manu ſcriptum eſſe dicebat. Hoc
enim & arcana familiaritate, & quærendi de eo
quem ſic amaſſet, neceſſitas iudicabatur, enu-
merauit crimina fœda manifeſtáque: ille quum
diluere non poſſet, ita * receſſit, vt dum defendi- *ſegeſſit.* al.
tur, turpis: dum accuſat, ſceleratus probaretur. *regeſſit.*
Corrupto enim ſcribæ, ſeruo, interceperat com-
mentarios, interciderátque, ac per ſummum ne-
fas vtebatur aduerſus amicum crimine ſuo. Fecit
pulcherrimè Cæſar: non enim de * Bruttiano, *Bructiano*
ſed ſtatim de Atticino * pronunciauit. damnatus *perroga-*
& in inſulam relegatus, Bruttiano iuſtiſſimum *uit,*
integritatis * teſtimonium redditum, quem qui- *præmium*
dem etiam conſtantiæ gloria ſecuta eſt. Nam
defenſus expeditiſſimè, accuſauit vehementer,
nec minus acer quàm bonus & ſincerus appa-
ruit. Quod tibi ſcripſi vt te ſortitum prouin-
ciam præmonerem, plurimum tibi credas, nec
cuiquam ſatis fidas, deinde ſcias, ſi quis fortè te,
quod abominor, * fallat paratam vltionem: qua *feſellerit,*
tamen ne ſit * opus etiam atque etiam attende. *vſus*
* Neque enim tam iucundum eſt vindicari, quàm *quod non*
decipi miſerum. Vale. *tam*

Argumentum.

*Triario promittit ſe defenſurum cauſam quam ſibi
commendauerat, hac conditione vt ſecum ageret*

Cremutius Ruſo, nobilis iuuenis, ſed in agendo tyro, quem in forum producere cupiebat.

C. PLIN. TRIARIO SVO S. 25

IMpenſè petis vt agam cauſam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famoſam: faciam, ſed non gratis. Qui fieri poteſt (inquit) vt non gratis tu. Poteſt, exigam enim mercedē honeſtiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam paciſcor, vt ſimul agat Cremutius Ruſo: ſolitum hoc mihi, & iā in pluribus claris adoleſcentibus factitatum. Nam mirè concupiſco bonos iuuenes oſtendere foro, aſſignare famæ. Quod ſi cui, præſtare Ruſoni meo debeo: vel propter natales ipſius, vel propter eximiam mei charitatem: quam magni æſtimo in iiſdem iudiciis, ex iiſdem etiam partibus conſpici, audiri. Obliga me, obliga antequam dicat. nam quum dixerit, gratias ages: ſpondeo ſolicitudini tuæ, ſpei meæ magnitudini cauſæ ' ſuffecturum alios, ſi interim prouectus fuerit à nobis. Neque enim cuiquam tam clarum ſtatim ingenium eſt, vt poſſit emergere, niſi illa materia, occaſio, fauor etiam commendatórque contingat. Vale.

ſatisfactarum

Argumentum.

Rem veriſsimam exemplo Arriæ, & municipis cuiuſdam ſuæ comprobat, multa eſſe fama & gloria digna, quæ iacent in obſcuro: quædam minora extolli, & per ora hominum ferri.

C. PLINIVS MARCO SVO S. 24

QVàm multū intereſt quid à quoque fiat. eadem enim facta claritate vel obſcuritate facium aut tolluntur altiſſimè, aut humillimè deprimuntur. Nauigabam per Latium noſtrum quum ſenior amicus oſtendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc (inquit) aliquando municeps noſtra cum marito ſe præcipitauit. Cauſam requiſiui. Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis vlceribus putreſcebat: vxor vt inſpiceret exegit: neque enim quenquam fidelius iudicaturū poſſétne ſanari vidit, deſperauit, hortata eſt vt moreretur, comeſque ipſa mortis, dux immò & exemplum & neceſſitas fuit. Nam ſe cum marito ligauit, abiecítque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, niſi proximè auditum eſt: non quia minus illo clariſſimo Arriæ facto, ſed quia * minor eſt ipſa. Vale. *minor ipſa*

Argumentum.

Robuſtus Ocriculum cum Scauro tendens poſtea nuſquam comparauerat: quare Vipſanus rogauerat Secundum vt à Scauro de omnibus certior fieret: itáque per epiſtolam pollicetur ſe Scaurum aduocaturum: & omnia diligenter interrogaturum: vereri tamen ne idem acciderit Robuſto, quod Metilio Criſpo, qui poſt impetratos ordines nuſquam comparuerat. Sunt qui volunt hanc epiſtolam ſcriptam Hiſpano non Vipſano.

VISPANO

C. PLIN. * HISPANO SVO S. 25

Care peregiſſe, Carus

SCribis, Robuſtum, ſplendidum equitem Rom. cum Attilio * Scauro amico meo Ocriculum vſque commune iter * feciſſe, deinde nuſquam comparuiſſe. petis vt * Scaurus veniat, nóſque, ſi poteſt, in aliqua inquiſitionis veſtigia inducat. Veniet, vereor ne fruſtrà, ſuſpicor enim tale neſcio quid Robuſto accidiſſe, quale aliquando Metilio Criſpo, municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atque etiam proficiſcenti * quadringenta millia nummûm ad inſtruendũ ſe ornandúmque donaueram: nec poſtea aut epiſtolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi, interceptúſne ſit à ſuis an cum ſuis, dubiũm. certè non ipſe, non quiſquam ex ſeruis eius apparuit. vtinam * ne in Robuſto idem experiamur, tamen accerſamus * Scaurum, demus hoc tuis, demus optimi adoleſcentis honeſtiſſimis precibus qui pietate ſumma, mira etiam ſagacitate patrem quærit: dij faueant vt ſic inueniat ipſum, quemadmodum iam cum quo fuiſſet, inuenit. Valé.

quadraginta

vtinam id nè in Robuſto quidem exp.

Carum.

Argumentum.

Seruiano principi viro gratulatur quòd filiam ſuam Fuſco Salinatori vxorem dare decreuiſſet, cuius virtutes plurimum probat, optátque filios ſimiles ei naſci.

C. PLIN. SERVIANO SVO S. 26

GAudeo & gratulor quòd Fuſco Salinatori filiam tuam deſtinaſti. Domus patritia, pater

ter honeſtiſſimus, mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus, litteratus, etiam diſertus, puer ſimplicitate, comitate iuuenis, ſenex grauitate: neque enim amore decipior. Amo quidem effuſè (ita officiis, ita reuerentia meruit) iudicio tamen, & quidem tanto acrius quanto magis amo: tibíque, vt qui explorauerim, ſpondeo habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem, potuit. Supereſt vt auum te quam maturiſſimè ſimillimum ſui faciat. Quàm felix tempus illud quo mihi liberos illius, nepotes tuos vt meos vel liberos vel nepotes, ex veſtro ſinu ſumere, & quaſi pari iure tenere continget. Vale. *indicio*

Argumentum.

Seuerum Cos Traiano deſignatum, conſulentem, quid cenſeret in laudem principis, docet Secundus exemplo ſuo quid faciendum, ſed illi datam materiam cenſendi & noua & maiora rebus nuper ab imperatore præclarioribus geſtis.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 27

ROgas vt cogitem quid deſignatus conſul in honorem principis cenſeas. Facilis inuentio non facilis electio. eſt enim ex virtutibus eius larga materia. * tamen quod ſentiam iudicabo, ſi prius hæſitationem meam oſtendero. Dubito num idem tibi ſuadere quod mihi debeam. Deſignatus ego conſul, omni hac, etſi non adulatione, ſpecie tamen adulationis abſtinui: non tanquam liber & conſtans, ſed tanquam intelligens principis noſtri: cuius videbam hanc eſſe præcipuam laudem, ſi nihil quaſi ex neceſſitate

ſcribam tamē quod ſentiam, vel quod malo indicabo,

Digitized by Google

decernerem. Recordabar etiam plurimos honores peſſimo cuique delatos, à quibus hic optimus ſeparari non alio modo magis poterat quàm diuerſitate cenſendi: quod ipſum diſſimulatione & ſilentio non præterii, ne fortè non iudicium illud meum ſed obliuio videretur. Hoc tunc ego: ſed non omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem. Præterea, faciendi aliquid vel nō faciendi vera ratio, cùm hominum ipſorum, tum
mutatur. rerũ etiam ac temporum conditione * initur. Nã recentia opera maximi principis præbent facultatem, noua, magna, vera cenſendi: quibus ex cauſis (vt ſuprà ſcripſi) dubito an idem nunc tibi quod tunc mihi ſuadeam. Illud non dubito, debuiſſe me in parte conſilij tui pônere quod ipſe feciſſem. Vale.

Argumentum.

Admittit Pontij excuſationem quòd ſibi non occurriſſet: & fructus quos miſerat ſibi recepiſſe, denuntians in futurum vt modum donis imponeret.

C. PLIN. PONTIO
SVO S. 28

SCcio quæ tibi cauſa fuerit impedimento quominus præcurrere aduentum meum in Campaniam poſſes: ſed quanquam abſens totus huc magiſtri, tantum mihi copiarum tam vrbanarũ quàm ruſticarum nomine tuo oblatum eſt: quas omnes improbè quidem, accepi tamen. Nã me tui vt ita facerem rogabant, & verebar ne & mihi & illis iraſcereris ſi non feciſſem: in poſterum niſi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiã tuis denuntiaui, ſi rurſus tam multa attuliſſent,

omnia

omnia relaturos. Dices oportere me tuis rebus vt meis vti etiam: ſed perinde illis ac meis parco. Vale.

Argumentum.

Numidium Quadratum, quem iam foro aſsignauerat, exemplo ſui monet quas cauſas agere debeat: imprimis vt multum ſtudeat, vt quoties opus fuerit, ſit paratus ad dicendum: interdum tamen ſtandum neceſsitati quod ipſe quandoque feciſſe teſtatur, dum mandatis ſenatus paret: cuius iuſſu refert orationes à ſe habitas.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 29

AVidius Quintus, qui me vnicè dilexit, & *quo non minus gaudeo, probauit, vt multa alia Thraſeæ (fuit enim familiaris) ita hoc ſæpe referebat, præcipere ſolitum ſuſcipiendas eſſe cauſas aut amicorum, aut deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur deſtitutas? quod in illis maximè & conſtantia agentis & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum refert bonum an malũ *induceretur. Ad hæc ego genera cauſarum, ambitioſè fortaſſe, addam tamen claras & illuſtres. æquum enim eſt agere nonnunquam gloriæ & famæ, id eſt ſuã cauſam: hos terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo. Nec me præterit, vſum & eſſe & haberi optimum dicendi magiſtrum. video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent agendo conſequutos. Sed & illud quod vel Pollionis, vel tanquã Pol-

cui non minimum gaudeo

ducem haberent

lionis accepi, veriſſimum experior, *Commodè a-gendo factum eſt vt ſæpe agerem: ſæpe agendo, vt mi-nus commodè:* quia ſcilicet aſſiduitate nimia fa-
doctrina, cilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed te-meritas paratur. Nec verò Iſocrati, quominus haberetur ſummus orator, offecit quòd infirmi-
mollitia tate vocis, * mollitiæ frontis, ne in publico di-
fr. quo mi- ceret impediebatur. Proinde multum lege, ſcri-
nus inp. be, mediare, vt poſſis quum voles dicere: dices quum velle debebis. Hoc ferè temperamentum ipſe ſeruaui: nonnunquam neceſſitati, quæ pars rationis eſt, parui. Egi enim quaſdam à ſenatu
quo iuſſus * quæ tamen in numero fuerunt ex illa Thraſeæ diuiſione, hoc eſt ad exemplum perti-
Baſſum, nentes. Affui Bæticis contra Bæbium * Maſſam, quæſitum eſt an danda eſſet inquiſitio: data eſt. Affui rurſus, iiſdẽ quærentibus de Cæcilio Claſ-ſico, quæſitum eſt an prouinciales vt ſocios mi-niſtróſque proconſulis plecti oporteret, pœnas luerunt. Accuſaui Marium Priſcum, qui lege re-petundarum damnatus vtebatur clementia legis cuius ſeueritatẽ immanitate criminum exceſſe-rat: relegatus eſt. Tuitus ſum Iulium Baſſum, vt incuſtoditũ nimis & incautum, ita minimè ma-lum: iudicibus acceptis in ſenatu remanſit. Dixi proximè pro Vareno poſtulante vt ſibi inuicem vocare teſtes liceret: impetratum eſt. In poſte-rum opto vt ea potiſſimum iubeat quæ me de-ceat vel ſponte feciſſe. Vale.

Argumentum.

Quaſſata proſoceri ſui villa ex vetuſtate, quærit præficere prædio aliquem virum durum & agreſtem, qui inſerſit operi reficiendo. Eligendus eſt enim ru-ſticis

ſticis operibus ab infante duratus & inſpectus experimentis, vt præcipit Columella cùm vrbanos & officiis ciuilibus aſſuetos, non poſcat ruſticorum prædiorum adminiſtratio.

C. PLIN. FABATO SVO S. 30

DEbemus mehercule * natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cùm lætitia noſtrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hîc hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliana quam in Campania poſſides, eſt quidem vetuſtate vexata: *ea tamen quę ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leuiſſimè læſa ſunt. ·Attendimus ergo vt quam ſaluberrimè reficiantur. Ego videor habere multos amicos, ſed huius generis cuius & tu quæris, & res exigit, prope neminem. ſunt enim omnes togati & vrbani: ruſticorum autem prædiorum adminiſtratio poſcit durum aliquem & agreſtem, cui nec labor ille grauis, nec cura ſordida, nec triſtis ſolitudo videatur. Tu de Rufo honeſtiſſimè cogitas. fuit enim filio tuo familiaris. quid tamen * nobis ibi præſtare poſſit ignoro, velle plurimum * credo. Vale.

nouales — *Attendemus* — *noui ſibi ſcio,*

Argumentum.

Seceſſerat Traianus ad Centumcellas, quò conſilij gratia Secundum cum multis Senatorum euocauerat: ibíque Claudius Ariſto ab inuidis accuſatur abſoluitur: Gallita, adulterij rea, cum adultero condemnatur: tertio die cognouerunt codicillos Iulij Tyronis, ſed hæc iudicia remiſſiones variabant. nam Senatores adhibebantur cœnæ iucundiſſimi principis, & xeniis donabantur. Hæc Secundus amico ſuo Cor-

Digitized by Google

netiano ſcribit: ac poſtremò portum à Traiano iam ſemiſtructum ſumma cum euidentia repreſentari.

C. PLIN. CORNELIANO SVO S. 31

EVocatus in conſilium à Cæſare noſtro ad Centumcellas (hoc loco nomen) longè maximam cepi voluptatem. Quid enim iucundius quàm principis iuſtitiam, grauitatem, comitatem in ſeceſſu quoque, vbi hæc maximè recluduntur, inſpicere? Fuerunt variæ cognitiones, quæ virtutes iudicis per plures ſpecies experirẽtur.
Ariſton tur. Dixit cauſam Claudius * Ariſto, princeps Epheſiorum, homo munificus, & innoxiæ popularitatis: inde inuidia & ab * diſſimillimis diſſimilis delator immiſſus. itaque abſolutus vindicatúſque eſt.
ad diſſimillimum delato?
Sequenti die audita eſt Gallita adulterij rea. Nupta hæc tribuno militũ, honores petituro, & ſuã & mariti dignitatem centurionis amore maculauerat: maritus legato conſulari, ille Cæſari ſcripſerat. Cæſar excuſſis probationibus centurionem exautorauit, atque etiam relegauit. Supererat crimini, quod niſi duorũ eſſe non poterat, reliqua pars vltionis, ſed maritum non ſine aliqua reprehenſione patientiæ, amor vxoris retardabat, quã quidem etiam poſt delatum adulterium domi habuerat, quaſi contentus æmulum remouiſſe. Admonitus vt perageret accuſationem, peregit inuitus, ſed illam damnari etiam inuito accuſatore neceſſe erat: damnata, & Iuliæ legis pœnis relicta eſt. Cæſar & nomen centurionis, & commemorationem diſciplinæ militaris ſententiæ adiecit, ne omnes eiuſmodi cauſas reuocare ad ſe videretur. Tertio die in-

ducta

ducta cognitio eſt, multis ſermonibus & vario rumore iactata Iulij Tyronis codicillis, quos ex parte veros eſſe conſtabat, ex parte falſi dicebantur. Subſtituebantur crimini *Sempronius Sene- *Semiranus*
cio, eques Romanus, & Eurythmus, Cæſaris libertus & procurator. Hæredes, quum Cæſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta petierant vt ſuſciperet cognitionem: ſuſceperat, reuerſus diem dixerat: & quum ex hæredibus quidem quaſi reuerentia Eurythmi remitterent accuſationem, pulcherrimè dixerat. *Nec ille * Poly-* *Polydrus*
cletus eſt, nec ego Nero. Indulſerat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto conſederat auditurus. A parte hæredum intrauerunt duo: omnino poſtularunt vt omnes hæredes agere cogerentur, quum detuliſſent omnes, aut ſibi quoque deſiſtere permitteretur. Loquutus eſt Cæſar ſumma grauitate, ſumma moderatione: quúmque aduocatus Senecionis & Eurythmi dixiſſet ſuſpicionibus relinqui reos, niſi audirentur, *Non curo (inquit) an iſti ſuſpicionibus relinquantur, ego relinquor.* Dein conuerſus ad nos Ἐπιστήσατε. *quid facere debeamus? iſti enim queri volunt quod ſibi licuerit non accuſare*, tum ex * conſilij *conſulis*
ſententia iuſſit denuntiari hæredibus omnibus aut agerent, aut ſinguli approbarent cauſas non agendi, alioqui ſe vel de calumnia pronuntiaturum. Vides quàm honeſti, quàm ſeueri dies, quos iucundiſſimæ remiſſiones ſequebantur. Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, ſi principem cogitres: interdum *ἀκροάματα* audiebamus, interdum iucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cæſare humanitas fuit) xenia

ſunt miſſa: ſed mihi vt grauitas cognitionum, conſilij honor, ſuauitas ſimplicitáſque conuictus, ita locus ipſe perjucundus fuit: Villa pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet littori cuius * in ſinu quammaximus portus, velut amphitheatrum. Huius ſiniſtrum brachium firmiſſimo opere munitum eſt: dextrum elaboratur. In ore portus inſula aſſurgit, quæ illatum vento mare objacens frangat, tutúmque ab vtroque latere decurſum nauibus præſtet: aſſurgit autem arte viſenda, ingentia ſaxa latiſſima nauis prouehit: contra hæc alia ſuper alia dejecta ipſo pondere manent, ac ſenſim quodam velut aggere conſtruūtur. Eminet iam & apparet ſaxeum dorſum: impactóſque fluctus in immenſum elidit & tollit vaſtus ille fragor, cauúmque circa mare. Saxis deinde pilæ adjiciuntur, quæ procedenti tempore enatam inſulam imitētur. Habebit hic portus etiam nomen autoris, erítque vel maximè ſalutaris. nam per longiſſimum ſpatium littus importuoſum hoc receptaculo vtetūr. Vale.

ſit in ſinu m:ximè portus M.

Argumentum.

Offert dono Quintiliani filiæ, nuptæ Nonio Celeri, quinquaginta millia nummûm: plus oblaturus ſi conſideret à modeſtia patris hoc poſſe impetrari.

C. PLIN. QVINTILIANO SVO S. 32

QVamuis & ipſe ſis continentiſſimus, & filiam tuam ita inſtitueris vt decebat filiam tuam * Tutilij neptem, quum tamen ſit nuptura honeſtiſſimo viro, Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum neceſſitatem quandam nitoris imponit, debet

[illegible]uli

debet ſecundùm conditiones mariti, veſte, *comitatu augeri: quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen & inſtruitur. Te porrò animo beatiſſimum, modicum facultatibus ſcio: itaque partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellæ noſtræ confero quinquaginta millia nummûm: plus collaturus, niſi verecundia tua ſola medioeritate munuſculi impetrari poſſe conſiderem ne recuſares. Vale.

comitatu, q. non a d° ordinatur tamen inſtru.

Argumentum.

Gloriatur ſe egiſſe apud centumuiros pro Accia Variola in magnâ auditorum corona, aduerſum euentum. Præmittit igitur amico Romano quicquid in cauſa acciderit, & artes ſuæ orationis detegit, quam refert à quibuſdam comparari ei quam dixit Demoſthenes pro Creſiphonte, iudicémque huius Romanum facit.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 33

TOllite cuncta, *inquit*, *captóſque auferte labores*, *ſeu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma diuina. Non ſuperbius potui? reuera, vt inter meas pulchram. nam mihi ſatis eſt certare mecum. Et ſin hæc pro Accia Variola & dignitate perſonæ & exempli raritate & iudicij magnitudine inſignis. Nam fœmina ſplendidè nata, nupta prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre, intra vndecim dies quàm ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta. (tot enim quatuor conſiliis *colliguntur) ingens vtrinq; *aduocatio, & numeroſa ſubſellia: præ-

vt illa arma diuinã ſin id ſuperbius poſui,

conſcribũtur aduo-

Cæterum ſubſellia: a ſtantium corona.

terea denſa circunſtantium corona latiſſimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc ſtipatum tribunal, atq; etiam ex ſuperiore baſilicæ parte, qua fœminæ, qua viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile viſendi ſtudio imminebant. Magna expectatio patrum, magna filiarum: magna etiam nouercarum. Secutus eſt varius euentus. Nam duobus conſiliis vicimus, totidem victi ſumus. Notabilis prorſus res & mira eadem in cauſa, iiſdem iudicibus, iiſdem aduocatis, eodem tempore tanta diuerſitas accidit caſu quidem, ſed non vt caſus videretur. Victa eſt nouerca ipſa hæres ex parte ſexta. Victus * Suburranus, qui exhæredatus à patre, ſingulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non auſus ſui petere. Hæc tibi expoſui, primùm vt ex epiſtola ſcires quæ ex oratione non poteras: deinde, (nam detegam artes) vt orationem libentius legeres, ſi non legere tibi ſed intereſſe iudicio videreris: quam ſit licèt magna, non deſpero gratiam breuiſſimè impetraturam. nam & copia rerum, & arguta diuiſione, & narratiuncula pluribus, & eloquendi varietate renouatur. Sunt multa (non auderem niſi tibi dicere) elata, multa pugnantia, multa ſubtilia. Interuenit enim acribus illis & erectis frequens neceſſitas computandi, ac penè calculos tabulámque poſcendi, vt repentè in priuati iudicij formam centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori: & in ampliſſima cauſa, quaſi magno mari pluribus ventis ſumus vecti. In ſumma, ſolent quidam ex contubernalibus noſtris exiſtimare hanc orationem (iterum dicam) præcipuam, vt inter meas [ὡς] ὑπὲρ Κτησιφῶντος eſſe, an verè, tu fa-

** Suberinus*

tu facillimè iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes vt conferre cum hac, dum hanc ſolam legis, poſſis. Vale.

Argumentum.

Maximi munus gladiatorium Veronenſibus editum in funere vxoris commendat: dolet tamen pantheras non adueniſſe in tempore, vt pariter daret ſpectaculo.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 34

REctè feciſti quòd gladiatorium munus Veronenſibus noſtris promiſiſti, à quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris. Inde etiam vxorem chariſſimam tibi & probatiſſimam habuiſti, *cuius memoriæ aut opus aliquod, aut ſpectaculum atque hoc potiſſimum, quod maximè funeri *debeatur. Præterea tanto conſenſu rogabaris, vt negare, non conſtans ſed durum videretur. Illud quoque egregium, quòd tam facilis, tam liberalis in edendo fuiſti. nam per hæc etiam magnus animus oſtenditur. Vellem Africanæ, quas coëmeras plurimas, ad præfinitum diem occurriſſent: ſed licèt ceſſauerint, illa tempeſtate detentæ, tu tamen meruiſti vt acceptum tibi fieret, quod quominus exhiberes, non per te ſtetit. Vale.

cuius memoria vt opus aliquod ita maximè funebre debeatur.

debebatur.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Hortatur Reſtitutum, vel Geminum. (nam vtrunque codices habent: ægrotantem, vt valetudinem patienter ferat: exemplóque ſuo docet, non indulgendum appetitui in morbo, ſed medicis parendum.

GEMINIO, *al.* SEMINO

C. PLIN. *RESTITVTO SVO S.

1

TErret me hæc tua tam pertinax valetudo, & quanquam te temperatiſſimum nouerim, vereor tamen nequid illi etiam in mores tuos liceat. Proinde moneo, patienter reſiſtas. Hoc laudabile, hoc ſalutare admittit humana natura. Quod ſuadeo, ipſe certè ſic agere ſanus cum meis ſoleo. Spero quidem, ſi fortè is aduerſam valetudinem incidero, nihil me deſideraturum vel pudore vel *pœnitentia dignum: ſi tamen ſuperauerit morbus, denuntio nequid mihi detur, niſi permittentibus medicis: *ſciántque, ſi dederint, ita vindicatum vt ſolent alij quæ negantur. Quinetiam quum peruſtus ardentiſſima febri, tandem remiſſus vnctúſque acciperem à medico potionem, porrexi manum, vtque me tangeret dixi, admotúmque iam labris poculum reddidi. Poſtea quum viceſimo valetudinis die balinea præpararet,

patientia

ſciatiſque, ſi dederitis.

raret, muſſanteſque medicos repentè vidiſſem, cauſam requiſiui, reſponderunt poſſe me tutò lauari, non tamen omnino ſine aliqua ſuſpicione. Quid (inquam) neceſſe eſt? atque ita ſpe balinei, cui iam videbar inferri placidè leniterque, dimiſſa, ad abſtinentiam * rurſus, non ſecus ac modò ad balineum, animum vultúmque compoſui. Quæ tibi ſcripſi, primùm vt te non ſine exemplo monerem: deinde vt in poſterùm ipſe ad eandem temperantiam aſtringerer, quum me hac epiſtola quaſi pignore obligauiſſem. Vale. *verſus*

Argumentum.

Promittit Iuſto aliquid ſcriptorum ſuorum, quum æſtas tranſmiſſa fuerit.

C. PLINIVS IVSTO SVO S. 2

QVemadmodum congruit vt ſimul & affirmes te aſſiduis occupationibus impediri, & ſcripta noſtra deſideres, quæ vix ab otioſis impetrare aliquid perituri temporis * poſſunt? Patiar ergo æſtatem inquietam nobis, exercitámque tranſcurrere: & hyeme demum, quum credibile erit noctibus ſaltem vacare te poſſe, quæram quid potiſſimùm ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abundè eſt, ſi epiſtolæ non ſunt moleſtæ. Sunt autem, & ideo breuiores erunt. Vale. *poſſent*

Argumentum.

Reuocat à longo ſeceſſu amicum Præſentem, hor-

taturq; vt tandem velis vrbem repetere: ſic enim fieri iucundius otium aliquando laboribus intermiſſum.

C. PLIN. PRÆSENTI SVO S. 3

TAntáne perſeuerantia? tu modò in Lucania, modò in Campania. Ipſe enim (inquis) Lucanus: vxor, Campana. Iuſta cauſa longioris abſentiæ, non perpetuæ tamen. Quin ergo aliquando in vrbem redis? vbi dignitas, honor, amicitiæ tam ſuperiores quàm minores. Quouſque * regnabis? quouſque vigilabis quum voles? dormies quandiu voles? quouſque calcei? * nuſquam toga feriata? liber totos dies? tempus eſt te reuiſere moleſtias noſtras, vel hoc ſolum, ne voluptates iſtæ ſatietate langueſcant. Saluta pauliſper, quò ſit tibi iucundius ſalutari. Terere in hac turba, vt te ſolitudo delectet. Sed quid imprudens quem euocare conor, retardo? fortaſſe enim his ipſis admoneris vt te magis ac magis odio inuoluas, quod ego non abrumpi, ſed intermitti volo. Vt enim ſi cœnam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutóſque miſcerem, vt obtuſus illis & oblitus ſtomachus his excitaretur: ita nunc hortor vt iucundiſſimum genus vitæ nonnullis interdum, quaſi * acrioribus condias. Vale.

regnavis, *quouſque* *acoribus*

Argumentum.

Admiranti Pontio quòd hendecaſyllabos ſcripſiſſet, reſpondet Secundus ſe à teneris annis poëticæ ſtudioſum fuiſſe: nam puerum Græcam tragœdiam ſcripſiſſe, & elegos ac epigrammata ad imitationem Ciceronis, poſtremo volumen hendecaſyllaborum: quod à Latinis & Græcis lectitari plurimùm gloriatur.

C. PLIN.

C. PLINIVS PONTIO SVO S. 4

AIs legiſſe te hendecaſyllabos meos: requiris etiam quemadmodum cœperim ſcribere, homo, vt tibi videor, ſeuerus, vt ipſe * fateor, non *patior,* ineptus. Nunquam à poëticè (altius enim repetam) alienus fui: quinetiam quatuordecim natus annos Græcam tragœdiam ſcripſi. Qualem? inquis. Neſcio, tragœdia vocabatur. Mox quum è * militia rediens, in Icaria [inſula] ventis detine- *Cilicia* rer, Latinos elegos in illud ipſum mare ipſámque inſulam feci. Expertus ſum me * aliquando & he- *aliquando* roicos hendecaſyllabis nunc primùm, quorum *her.* hic natalis, hæc cauſa[eſt.] Legebantur in Laurentino mihi libri Aſinij Galli de comparatione patris & Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem ſuum: dein quum meridie (erat enim æſtas) dormiturus me recepiſſem, nec obreperet ſomnus: cœpi reputare maximos oratores hoc ſtudij genus, & in oblectationibus habuiſſe & in laude poſuiſſe. Intendi animum, contráque opinionem meam poſt longam deſuetudinem perquam exiguo temporis momento id ipſum quod me ad ſcribendum ſolicitauerat, his verſibus exaraui,

Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti,
Auſus de Cicerone dare palmámque, decúſque,
*Laſciuum iuueni * luſum Ciceronis, & illo* *verſum*
Spectandum ingenio quo ſeria condidit, & quo
Humanis ſalibus multo varióq; lepore
Magnorum oſtendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur quòd fraude mala fruſtratus amantem

Paucula cœnato ſibi debita ſauia Tyro
Tempore nocturno ſubtraxerit. His ego lectis,
Cur poſthac, inquam, noſtros celamus amores?
Nullumq́ in medium timidi damus? atq; fatemur
Tyroniſque dolos, Tyronis noſſe fugaces.
Blanditias, & furta nouas addentia flammas?

Tranſij ad elegos, hos quoque non minus celeriter explicui. addidi alios facilitate corruptus: deinde in vrbem reuerſus, ſodalibus legi. Probauerunt deinde plura metra, ſiquid otij, maximè in itinere tentaui. Poſtremò placuit exemplo multorum vnum ſeparatim hendecaſyllaborum volumen abſoluere, nec pœnitet. Legitur, deſcribitur, cantatur etiam, à Græcis quoque quos Latinè huius libelli amor docuit, nunc cithara nunc
glorioſe? lyra perſonatur. Sed quid ego tam *furioſè? quanquam poëtis furere conceſſum eſt, & tamen non de meo, ſed de aliorum iudicio loquor, qui ſiue iudicant, ſiue errant, me delectant. Vnum precor, vt poſteri quoque aut errent ſimiliter, aut iudicent. Vale.

Argumentum.

Simili vt ſuprà argumento ſcribit ad vxorem Calphurniam abſentem, ſe magno eius deſiderio teneri.

C. PLIN. CALPHVRNIÆ SVAE S. 5

INcredibile eſt quanto deſiderio tuî tenear: in cauſa amor primùm: deinde, quòd non conſueuimus abeſſe. Inde eſt quòd magnam partem
vigilem noctium in imagine tua *vigil exigo: inde quòd interdiu quibus horis te viſere ſolebam, ad diætam tuam ipſi me, vt veriſſimè dicitur, pedes ducunt:

runt: quòd denique * æger & mœſtus, & ſimilis *æger men-* excluſo à vacuo limine recedo. Vnum tempus *te & ſim.* ...: tormentis caret, quo in foro & amicorum litibus conteror. Æſtima tu quæ vita mea ſit, cui requies in labore, in miſeria curíſque ſolatium eſt. Vale.

Argumentum.

Bithyni decretum miſerant legatis ſuis in vrbe agentibus, quo & accuſationem Vareni omittebant, & cauſas abolitæ accuſationis declarabant. Fonteius tamen Magius, vnus ex Bithynis, non deſtitit petere in ſenatu vt rationes adminiſtratæ prouinciæ reddere cogeretur: verùm Polyanus petiit, vt res integra ad Traianum deferretur: quod à coſſ. impetrauit. quæ dum agebantur, ſcribit Secundus Macrino ſe rarò interloquutum, exemplis monens, interdum melius eſſe paucis quàm pluribus agere.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 6

RAra & notabilis res contigit Vareno, ſit licèt adhuc dubia Bithyni accuſationem eius, vt temerè inchoatam, omiſiſſe narrantur, de eo adeſt prouinciæ legatus, attulit decretum concilij ad Cæſarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos, Vareni aduocatos. Perſtat tamen idem ille * Magius, quinetiam * Nigrinum *Magnus* optimum virum pertinaciſſimè exercet: per hunc *Magus* à conſulibus poſtulabat vt Varenus exhibere ra- *Nigrum* tiones cogeretur. Aſſiſtebam Vareno iam tantùm vt amicus, & tacere decreueram, nihil enim tam contrarium quàm ſi aduocatus à ſenatu

Digitized by Google

datus defenderem vt reum cui opus eſſet ne reus videretur. Quum tamen finita poſtulatione Nigrini, conſules ad me oculos retuliſſent. *Scietis,* inquam, *conſtare nobis ſilentij noſtri rationem, * quum veros legatos * prouinciæ audieris contra Nigrinum, ad quem miſſi ſunt: ego * ad me quoque habeo decretum prouinciæ.* Rurſus ille, *Poteſt tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diuerſo liquet, poteſt & mihi quod eſt melius in cauſa liquere.* Tum legatus Polyænus cauſas abolitæ accuſationis expoſuit, poſtulauitque ne cognitioni Cæſaris præiudicium fieret. Reſpondit * Magius: iterúmque Polyænus ipſe rarò & breuiter interloquutus. Multum me intra ſilentium tenuit, accepi enim nõ minus interdum oratorium eſſe tacere quàm dicere: atque adeò repeto, quibuſdam me capitis reis vel magis ſilentio quàm oratione accuratiſſima profuiſſe. Mater amiſſo filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio ſcribendæ epiſtolæ fuerit, de ſtudiis diſputare?) libertos eius eoſdémque cohæredes ſuos, falſi & veneficij reos detulerat, ad principem, iudicémque impetrauerat Iulium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem cœtu: erat enim cauſa notiſſima. Præterea vtrinque ingenia clariſſima. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundum reos dedit. Poſtea mater adiit principem, affirmauit ſe nouas probationes inueniſſe. Præceptum eſt Seruiano vt vacaret finitam cauſam retractanti, ſiquid noui afferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulij oratoris: quo audito Paſſienus Criſpus dixit, *Bene me hercule, bene. * ſed quò tam bene?* Iulius Nepos, iuuenis ingenioſus, ſed parum callidus, quum multa dixiſſet, aſſignatúmque tempus impleſſet,

ſi cæteros *proinde* *apud* *Magnus.* *ſiquid iam bene.*

pleſſet, * Rogo, inquit. *Seruiano permittas mihi vnum
* verſum adijcere.* Tum ego, quum omnes me vt *verbum*
diu reſponſurum intuerentur. *Reſpondiſſem, inquã
vnum illum verſum Africanus adieciſſet, in quo non
dubito omnia noua fuiſſe.* Non facilè me repeto, tan-
tum * conſequutum aſſenſum agendo, [quantum *cepiſſe*
tunc non agendo.] Similiter nunc & probatum &
exceptum eſt, quod pro Vareno hactenus [non]
tacui: conſules vt Polyænus poſtulabat, omnia
integra principi ſeruauerunt, cuius cognitionem
ſuſpenſus expecto. Nam dies ille nobis pro Va-
reno aut ſecuritatem & otium dabit, aut inter-
miſſum laborem renouata ſolicitudine iniunget,
Vale.

Argumentum.

Gaudet amicitia inter Priſcum & Saturninum quem hortatur ad ſe reuerti.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 7

ET proximè Priſco noſtro, & rurſus, quia ita
iuſſiſti, gratias egi, libentiſſimè quidem, eſt e-
nim mihi periucundum quod viri optimi mihí-
que amiciſſimi adeò cohæſiſtis, vt inuicem vos
obligari putetis. Nam ille quoque præcipuam ſe
voluptatem ex amicitia tua capere profitetur,
certátque tecum honeſtiſſimo certamine mutuæ
charitatis, quam ipſum tempus augebit. Te ne-
gotiis diſtineri, ob hoc moleſtè fero, quòd de-
ſeruire ſtudiis non potes: ſi tamen alteram litem
per iudicem, alteram, * vt ais, ipſe finieris, inci- *Tu ipſe fini.*
pies primùm iſtic otio frui, deinde ſatiatus ad
nos reuerti. Vale.

Digitized by Google

Argumentum.

Periucundum ſibi eſſe ait quòd Priſco cum Saturnino ſumma intercederet familiaritas: hortatúrque Priſcum vt in ea pergat, cùm Saturninus maximam haberet in amore conſtantiam.

C. PLINIVS PRISCO SVO S. 8

EXprimere non poſſum quàm iucundũ ſit mihi quòd Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias aliis ſuper alias epiſtolis agit, perge vt cœpiſti, virúmque optimum quàm familiariſſimè dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus, nam quum omnibus virtutibus abundet, tum hac præcipuè, quod habet maximam in amore conſtantiam. Vale.

Argumentum.

Fuſcum monet vt in ſeceſſu Græca in Latium, noſtra in Græciam transferat, eſſe enim optimum ſtudendi genus, quum ad imitationem bonorum de eiſdem contendimus: conſulit vt quæ legerit, repetat, interdum oratoris ſtudia intermittat, & ſe ad hiſtoriam vel poëticam conuertat: qua non modò facultas ſed remiſſio & laus comparatur.

TVSCO *vtile mihi primùm & multis præcipuè erit, vel*

C. PLINIVS * FVSCO SVO S. 9

QVæris quemadmodum in ſeceſſu, quo iãdiu frueris, putẽ te ſtudere oportere *vtile in primis, & multis præcipiunt vel ex Græco in Latinum, vel ex Latino vertere in Græcum. quo genere

genere exercitationis proprietas ſplendórque verborum, copia figurarum, vix explicandi, præterea imitatione optimorum ſimilia inueniendi facultas paratur: ſimul quæ legentem feſelliſſent, transferentem fugere non poſſunt. Intelligentia ex hoc & iudicium acquiritur: nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, vt rem argumentúmque teneas, quaſi æmulum ſcribere, lectíſque conferre, ac ſedulò penſitare quid tu, quid ille commodius: magna gratulatio ſi tu nonnulla, tum magnus pudor, ſi cuncta, ille melius. Licebit interdum & notiſſima eligere & certare cum electis: audax hæc non tamen improba, quia ſecreta contentio: quanquam multos videmus eiuſmodi certamina ſibi cum multa laude ſumpſiſſe, quouſque ſubſecutiſſe. Poteris & quæ dixeris poſt obliuionem retractare, multa retinere, * plura tranſire: alia interſcribere, alia reſcribere. Laborioſum iſtud & tædio plenum, ſed difficultate ipſa fructuoſum, recaleſcere ex integro, & reſumere impetum fractum omiſſúmque: poſtremò noua velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi eſſe præcipuum ſtudium orandi, ſed non ideo ſemper pugnacem hunc, & quaſi * bellatorium ſtylum ſuaſerim. Etenim terræ variis mutatíſque ſeminibus, ita ingenia noſtra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur. Volo interdũ aliquem ex hiſtoria locum apprehendas: volo epiſtolam diligentius ſcribas, volo carmina: nam ſæpe in orationes quoque nõ hiſtorica modò ſed propè * poëtica deſcriptionũ neceſſitas incidit, & preſſus ſermo purúſque ex epiſtolis petitur, fas eſt & carmine remitti, non

multa

bellicum

poëtica deſc.

ex ſcriptionis

dico continuo & longo (id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto & breui, quod aptè quantaslibet occupationes curáſque diſtinguit. Luſus vocantur, ſed hi luſus non minorem interdum gloriam quàm ſeria conſequuntur, atque adeò (cur enim te ad verſus non verſibus adhorter?)

Vt laus eſt ceræ mollis, cedénſque ſequatur,
*Si doctos digitos, iuſſáque, * fiat opus:*
Et nunc informet Martem caſtámque Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.
*Vtque ſacri fontes non * ſola incendia ſiſtunt.*
Sæpe etiam flores vernáque prata · iuuant:
Sic hominum ingenium flecti ducíque per artes
Non rigidas, docta mobilitate decet.

fingat — *ſolum* — *lauant*

Itaque ſummi oratores, ſummi etiam viri ſic ſe aut exercebant aut delectabant, immò delectabant exercebántque. Nam mirum eſt vt his opuſculis animus intendatur remittatúrque. recipiunt enim amores, odia, iras, miſericordiam, vrbanitatem, omnia denique quæ ad vitam pertinent, atque etiam in foro cauſiſque verſantur. Ineſt his * quoque eadem quæ aliis carminibus vtilitas, quòd metri neceſſitate deuincti ſoluta oratione lætamur, & quod facilius eſſe comparatio oſtendit, libentius ſcribimus. Habes plura etiam fortaſſe quã requirebas: vnũ tamen omiſi. non enim dixi, quæ legenda arbitrarer: quanquã dixi, quũ dicerẽ, quæ ſcribenda tu memineris, ſui cuiuſque generis autores diligẽter eligere. Aiũt enim, multũ legendũ eſſe, non multa. Qui ſint hi, adeò notũ * prouocatúmq; eſt vt demonſtratione non * egeant: & alioqui tam immodicè * epiſtolam extẽdi, vt dũ tibi quemadmodum ſtudere debeas,

cùm eadẽ quæ aliis, cùm per ſe quoque vt. — *promulgatum* — *egeant.* — *epiſtolam* — *extendi.*

beas, ſuadeo, ſtudendi tempus abſtulerim, quin ergo pugillares reſumis, & aliquid ex his, vel iſtud ipſum quod * cœperas, ſcribis? Vale.

Argumentum.

Macrinum paucis docet quem finem habuerit Traiani cognitio de Vareno & Bithynis.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 10

QVia ipſe quum prima cognoui, iungere extrema quaſi auulſa cupio, te quoque exiſtimo velle de Vareno & Bithynis reliqua cognoſcere. Acta cauſa hinc à Polyæno, inde à *Magio. Finitis actionibus, Cæſar, *Neutra, inquit, pars de mora queretur. Erit mihi curæ explorare prouinciæ voluntatem.* Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubium eſt an meritò accuſetur *qui an omnino accuſetur incertum eſt? Supereſt ne rurſus prouinciæ quod damnaſſe dicitur, placeat, agátque pœnitentiam pœnitentiæ ſuæ. Vale.

inde Magno.

ita quo euentu, qui à nemine arc.

an magis

Argumentum.

Succenſenti Fabato proſocero, quòd Hermes minori pretio Corelliæ vendidiſſet agros hæreditarios, reſpondet Secundus id factum ex ſententia ſua, cùm pluribus cauſis illam diligat.

C. PLINIVS FABATO SVO S. 11

MIraris quòd Hermes libertus meus hæreditarios agros quos ego iuſſeram præſcribi, non expectata actione pro meo quincunce * ex

lex

ſeptingentis millibus Corelliæ addixerit: adiicis poſſe eos nongentis millibus vænire, ac tanto magis quæris an quod geſſerit, ratum ſeruem. Ego verò ſeruo: quibus ex cauſis accipe. cupio enim & tibi probatum & cohæredibus meis excuſatum eſſe, quòd me ab illis maiore officio iubente ſecerno. Corelliam cum ſumma reuerentia diligo: primùm vt ſororem Corellij Rufi, cuius mihi memoria ſacroſancta eſt: deinde vt matri meæ familiariſſimam. Sunt mihi & cum marito eius * Minutio * Fuſco, optimo viro, vetera iura, fuerunt & cum filio maxima: adeò quidem vt prætore me ludis meis præſederit. Hæc quum proximè iſtis fui, indicauit mihi cupere ſe aliquid circa Larium noſtrum poſſidere: ego illi ex prædiis meis quod vellet & quanti vellet obtuli, exceptis paternis maternisque: his enim cedere ne Corelliæ quidem poſſum. Igitur quum obuenisset mihi hæreditas in qua prædia iſta ſcripſi ei venalia futura. * has epiſtolas Hermes tulit, exigentiſque vt ſtatim portionem meam ſibi addiceret, paruit. Vides quàm ratum habere debeam, quod libertus meus meis moribus geſſit? ſupereſt vt cohæredes æquo animo ferant, ſeparatim me vendidiſſe quod mihi licuit omnino vendere: nec verò coguntur imitari meum exemplum. non enim illis eadem cum Corellia iura ſunt. poſſunt ergo intueri vtilitatem ſuam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

vincente *Minitio Iuſto,* *his epiſtolis Hermes, exigentique*

Argumentum.

Annotauimus libellos ſignificare, quas nunc ſupplicationes vocant. libellus inſuper pro accuſatione ſiue defenſione, ſcripta breuibus & per capita rerum apud Fabium

Fabium accipitur. huc igitur à ſe formatum Minutio mittit, quo eius amicus vteretur: iocatúrque quòd quadam ſuperindidiſſet & preſſa & exilia, ſe vereri dicens ne tanquam tumidus notaretur, repoſcitque viaticum pro curſore miſſo.

C. PLINIVS MINVTIO SVO S. 12

LIbellum formatum à me, ſicut exegeras, quo amicus tuus, immò noſter (quid enim non cõmune nobis?) ſi res poſceret, vteretur, miſi tibi ideo tardius: ne tempus emendandi eum, id eſt diſperdendi, haberes, habebis tamen: an emendandi, neſcio, vtique diſperdendi (*ὑμεῖς γὰρ κακοζηλεῖ) optima quæque ſi detraxeris. quod ſi feceris, boni conſulam. Poſtea enim illis ex aliqua occaſione vt meis vtar, & beneficio faſtidij tui ipſe laudabor, * vt in eo quod annotatum inuenies, & ſupraſcripto aliter explicitum. Nam quum ſuſpicarer futurum vt tibi tumidius videretur, *quod eſt ſonantius & elatius, non alienum exiſtimaui, ne te torqueres, addere ſtatim preſſius quiddam & exilius, vel potius humilius & peius, *veſtro tamen iudicio rectius. Cur enim non vſquequaque tenuitatem veſtram * inſequar & exagitem? Hæc vt inter iſtas occupationes aliquid aliquando rideres: illud ſeriò. vide vt mihi viaticum reddas quod impendi * data opera, curſore dimiſſo. Næ tu quum hoc legeris, non partes libelli ſed totum libellum improbabis, negabiſque vllius pretij eſſe cuius pretium repoſceris. Vale.

ὦ ζῆλοι. al. *ἀεὶ ἰσχεῖ*

vt in eo quod annotandum quoq; inu.

al. *vt in eo quod annotatum inuenies ex ſupraſcripto aliter explicetur.*

quoniam tuo inſciter in operā

Argumentum.

Habet hoc Secundi epiſtola vt quo longior, eo eruditior: quo breuior, eo argutior: talem nunc oſtendit Iulium Ferocem elegantiſſimam & politiſſimam epiſtolam ſcripſiſſe.

C. PLINIVS FEROCI SVO S.

13

EAdem epiſtola & ſtudere te & non ſtudere ſignificat. ænigmata loquor.ita planè donec diſtinctius quod ſentio enuntiem. negat enim te ſtudere: ſed eſt tam polita, quæ niſi à ſtudente non poteſt ſcribi: aut es tu ſuper omnes beatus, ſi talia per deſidiam & otium perficis. Vale.

Argumentum.

Remittit ducenta ſeſtertia Corelliæ, volenti Secundo tradere pro quincunce hæreditatis nongenta, quanti viceſimam partem eiuſdem emerat à publicanis.

C. PLIN. CORELLIÆ SVO S.

14

TV quidem honeſtiſſimè quòd tam impenſè & rogas & exigis vt accipi iubeam à te pretium agrorum non ex ſeptingentis millibus, quanti illos à liberto meo,ſed ex nongentis,quanti à publicanis partem veceſimam emiſti. Inuicem ego & rogo & exigo vt non ſolum quid te, verumetiam quid me deceat, aſpicias, patiariſque me in hoc vno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obſequi ſoleo. Vale.

Argu-

Argumentum.

Exponit Saturnino poſtulanti quid ageret, monétque rempubl. curare eſſe honeſtiſſimam rem, ac Priſcum gaudet eſſe officiorum memorem.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 15

REquiris quid agã? quo noſti diſtringor officio, amicis deſeruio, ſtudeo interdum, quod non interdum, ſed ſolùm ſempérque facere, non audeo dicere rectius, certè beatius erat: te alia omnia quàm quæ velis agere, moleſtè ferrem, niſi ea quæ agis eſſent honeſtiſſima. Nam * & reipub. ſuæ negotia curare, & diſceptare inter amicos, laude digniſſimum eſt. Priſci noſtri contubernium iucundum tibi futurum ſciebam. noueram ſimplicitatem eius, noueram comitatem: eundem eſſe, quod minus noram, gratiſſimum experior, quòd tam iucundè officiorum noſtrorum meminiſſe eum ſcribas. Vale.

& reip. præeſſe negotiis, & d.

Argumentum.

Cauſas explicat veteris amicitiæ cum Tyrone proconſule, vt proficiſcentem in prouinciam non vereatur Fabatus Comum reuocare ab itinere recto ſeruorum liberandorum cauſa.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 16

CAleſtrium Tyronem familiariſſimè diligo, & priuatis mihi & publicis neceſſitudinibus implicitum ſimul militauimus, ſimul quæſtores Cæſaris fuimus. Ille me in tribunatu libe-

rorum iure præceſſit, ego illum in prætura ſum conſecutus, quum mihi Cæſar annum remiſiſſet: ego in villas eius ſæpe ſeceſſi, ille in domo mea ſæpe conualuit. Hic nunc proconſul prouinciam Bæticam per Ticinum eſt petiturus. Spero, immò confido, facilè me impetraturum vt ex itinere deflectat: ad te ſi voles vindicta liberare quos proximè inter amicos manumiſiſti, nihil eſt quòd verearis ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea cauſa, proinde nimiam iſtam verecundiam pone, téque quid velis conſule. illi tam iucundum eſt quod ego, quàm mihi quod tu iubes. Vale.

Argumentum.

De recitatione plura diſſerit, ac rationes exponit quibus ſint orationes recitandæ ſicut hiſtoria & carmina, & in tranſitu docet quomodo emendanda ſcripta, inprimis monet, iudicio multorum credendum, exemplo Pomponij Secundi, qui iudicio populi multum tribuit.

C. PLIN. CELERI SVO S.

17

SVa cuique ratio recitandi, mihi, quod ſæpe iam dixi, vt ſiquid me fugit, vt certè fugit admonear. quo magis miror quòd ſcribis fuiſſe quoſdam qui reprehenderent quòd orationes omnino recitarem, niſi verò has ſolas non putant emendandas. A quibus libenter requiſierim, cur concedant (ſi concedant tamen) hiſtoriam debere recitari: quæ non oſtentationi, ſed fidei veritatíque componitur: cur tragœdiam, quæ non auditorium, ſed ſcenam & actores: cur lyrica,

rica,quæ non lectorem,ſed chorum & lyram po-
ſcunt. At horum recitatio vſu iam recepta eſt:
num *ergo culpãdus eſt ille qui cœpit? quanquã *non ergo*
orationes quoque & noſtri quidam & Græci le *culpandus*
ctitauerunt. Superuacuum tamen eſt recitare *ergo ſed ille*
quæ dixeris, etiam ſi eadem omnia: ſi iiſdem o- *qui cœpit.*
mnibus, ſi ſtatim recites: ſi verò multa inſeras,
multa commutes: ſi quoſdam * nouos, quoſdam *alios*
eoſdem,ſed poſt tẽpus aſſumas,cur minus proba-
bilis ſit cauſa recitandi quæ dixerit quàm eden-
di? ſed difficile eſt vt oratio dum recitatur, ſa-
tisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis perti-
net, non ad rationem non recitandi: nec verò e-
go dum recito,laudari,ſed dum legor,cupio. I-
taque nullum emendandi genus omitto: ac pri-
mùm quæ ſcripſi, mecum ipſe pertracto: deinde
duobus aut tribus legó,mox aliis trado annotan-
da: notáſque eorum, ſi dubito, cum vno rurſus
aut altero penſito nouiſſimè pluribus recito: ac
ſiquid mihi credis, tunc acerrimè emendo. nam
tanto diligentius, quanto ſollicitius intendo.
Optimè autem reuerentia, pudor, metus iudi-
cant. Idque adeò ſic habe. Nónne ſi loquuturus
*es cum aliquo, quamlibet docto vno, tamen *eſſes*
minus * commoueris quàm ſi cum multis vel *commoue-*
indoctis? Nónne quum ſurgis ad agendum, tum *reris.*
maximè tibi ipſe diffidis? tunc commutata,non
[dico] plurima,ſed omnia cupis? Vtique ſi latior
ſcena,& corona diffuſior. nam illos quoque ſor-
didos. pullatóſque reueremur. Nónne ſi prima
quæque improbari putas, debilitaris & conci-
dis? Opinor, quia in numero ipſo eſt quoddam
magnum collatúmque conſilium,quibúſque ſin-
gulis iudicij parum,omnibus plùrimum. Itaque

Pomponius Secundus, hic ſcriptor tragœdia-
tolleret, dū rum, ſiquid fortè familiarior amicus * tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, *Ad populum prouoco*: atque ita ex populi vel ſilentio vel aſſenſu aut ſuam aut amici ſententiam ſequebatur. tantum ille populo dabat. Rectè an ſecus, nihil ad me. ego enim non populum aduocare, ſed certos electóſque ſoleo, quos
etiā quaſi intuear, quibus credam, quos denique * & tanquam ſingulos obſeruem, & tanquam non ſingulos timeam. Nam quod M. Cicero de ſtylo, e-
aſperri- go de metu ſentio. Timor eſt emendator * acer-
mus, rimus. hoc ipſum quòd nos recitaturos cogitamus, emendat: quòd auditorium ingredimur: emendat: quod pallemus, horreſcimus, circunſpicimus, emendat. Proinde non pœnitet me conſuetudinis meæ, quam vtiliſſimam experior, adeóque non deterreor ſermunculis iſtorum, vt vltrò te rogem, monſtres aliquid quod his addam. nihil enim curæ meæ ſatis eſt. Cogito quàm ſit magnum dare aliquid in manus hominum: nec perſuadere mihi poſſum, non & cum multis & ſæpe tractandum quòd placere & ſemper & omnibus cupias. Vale.

Argumentum.

Epulum perpetuum Comenſibus promiſerat Caninius, ſed verebatur ne ſi ſummam numeraſſet reipub. procedente tempore diſperderetur; quare exemplo ſuo monet Secundus vt ſe imitetur in eo munere quod patria donauerat pro alendis ingenuis.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 18

Delibe-

Digitized by Google

DEliberas mecum quemadmodum pecunia quam municipibus noſtris in epulum obtuliſti, poſt te quoque ſalua ſit honeſta conſultatio. non expedita ſententia. Numeres reipublicæ ſummam? verendum eſt ne dilabatur: des agros? vt publici negligentur. Equidem nihil commodius inuenio quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum [ingenuarúmque] promiſeram, agrum ex meis longè pluris exactori publico mancipaui: eundem vectigali impoſito recepi, tricena millia annua daturus. Per hoc enim & reip. ſors in tuto, nec redditus incertus, & ager ipſe propter id quod vectigali largè ſupercurrit ſemper dominum à quo exerceatur, inueniet. Nec ignoro me plus aliquanto quàm donaſſe videor, erogauiſſe, cum pulcherrimi agri pretium neceſſitas vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multóque diligentius muneri ſuo conſulere quàm facultatibus. Vale.

dilabantur ad ſacras quas, vt publica, negliguntur.

longè

melius cauiſſe,

Argumentum.

Fanniæ valetudinem honeſtiſſima cauſa contractam, apud Priſcum dolenter fert, illíque multa de illius ſanctitate, grauitate, conſtantia enumerat quantaque cum eius matre fuerit ſibi amicitia, ſanctiſſimis verbis proſequitur, & filiæ longiorem vitam precatur.

C. PLINIVS PRISCO SVO S. 19

ANgit me Fanniæ valetudo. Contraxit hanc dũ aſſidet Iuniæ virgini Veſtali ſponte pri-

mum: (eſt enim affinis:) deinde etiam ex autoritate pontificum. Nam virgines, quum vi morbi atrio Veſtæ coguntur excedere, matronarum curæ cuſtodiæque mandantur. quo munere Fannia dum ſedulò fungitur, hoc diſcrimine implicita eſt. *Inſident febres, tuſſis increſcit, ſumma macies, ſumma defectio, animus tantùm & ſpiritus viget. Heluidio marito, Thraſea patre digniſſima: reliqua labuntur, méque non metu tantùm verumetiam dolore conficiunt. Doleo enim maximam fœminam eripi oculis ciuitatis, neſcio an aliquid ſimile viſuris. Quæ caſtitas illius? quæ ſanctitas? quanta grauitas? quanta conſtantia? Bis maritum ſequuta in exiliũ eſt, tertiò ipſa propter maritũ relegata. Nam quum Senecio reus eſſet, quod de vita Heluidij libros compoſuiſſet, rogatúmque ſe à Fannia in defenſione dixiſſet, quærente minaciter Mettio Caro an rogaſſet, reſpondit, Rogaui: an commentarios ſcripturo dediſſet. Dedi: an ſciente matre, Neſciente. Poſtremò nullam vocem cedentem periculo emiſit: quinetiam illos ipſos libros, quanquam ex neceſſitate & metu temporum abolitos, ſenatuſconſulto publicatis bonis, ſeruauit, habuit, tulítque in exilium exilij cauſam. Eadem quàm iucunda, quàm comis, quàm denique (quod paucis datum eſt) non minus amabilis quàm veneranda. Erit ſanè quam poſtea vxoribus noſtris oſtentare poſſimus: erit à qua viri quoque fortitudinis exempla ſumamus: quam ſic cernentes audientéſque miramur, vt illa quæ leguntur. At mihi domus ipſa nutare, conuulſáque ſedibus ſuis ruitura ſuprà videtur, licèt adhuc poſteros habeat. quantis enim virtutibus, quantíſque factis aſſe-

Incidens febris, tuſſim ingeſſit.

aſſequentur vt hæc non nouiſſima occiderit? Me quidem illud etiam affligit,& torquet,quod ma-*morte* trem eius,illam (nihil poſſum illuſtrius dicere) tantæ fœminæ matrem rurſus videor amittere, quàm hæc vt reddit ac refert nobis,ſic auferet ſecum, méque & nouo pariter & reſciſſo vulnere afficiet. Vtramque colui,vtramque dilexi, vtram magis neſcio, nec diſcerni volebant. habuerunt officia mea in ſecundis, habuerunt in aduerſis. Ego ſolatium relegatarum,ego vltor reuerſarum: non feci tamen paria,atque eo magis hanc cupio ſeruari, vt nihil ſoluendi tempora ſuperſint. In his eram curis quum ſcriberem ad te, quas ſi deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar. Vale.

Argumentum.

Quanuis ſæpius alibi teſtentur epiſtolæ Secundi quanta coniunctus Tacito fuerit amicitia, nulla tamen magis vtriuſque familiaritatem & coniunctionem quàm iſta recludit, vt & ſtudia & famam communem habuiſſe cognoſcatur, ſéque totum ab ineunte ætate ad imitandum Tacitum dediſſe.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 20

Librum tuum legi, & quàm diligentiſſimè potui annotaui quæ commutanda,quæ eximenda arbitrarer. Nam & ego verum dicere aſſueui, & tu libenter audire, neque enim vlli patientius reprehenduntur quàm qui maximè laudari merentur. Nunc à te librum meum cum annotationibus tuis expecto. O iucundas! ô pulchras vices! quàm me delectat quod ſi qua poſteris cura

noſtri, vſquequaque narrabitur qua concordia, ſimplicitate, fide vixerimus. Erit rarum & inſigne, duos homines ætate, [dignitate] propemodum æquales, nonnullius in literis nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia fouiſſe. Equidem adoleſcentulus, quum iam * tu fama gloriaque floreres, te ſequi, tibi longo ſed proximus interuallo & eſſe & haberi concupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia, ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturæ ferebat) maxime imitabilis, maximè imitandus videbaris. Quo magis gaudeo quòd ſi quis de ſtudiis ſermo, vnà nominamur quòd de te loquentibus ſtatim occurro: nec deſunt qui vni vt vtrique noſtrûm præferantur. ſed nihil intereſt mea quo loco iungimur. Nam *hoc ego primus, quia * tu proximus: quinetiam in teſtamentis debes annotaſſe, niſi quis forte alterutri noſtrûm amiciſſimus, eadem legata & quidem pariter accipimus. Quæ omnia huc ſpectant, vt inuicem ardentius diligamus, cùm tot vinculis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema denique hominum iudicia conſtringant. Vale.

tua fama gloriaque floreret.

in hoc tibi prox.

Argumentum.

Cornuto monenti vt infirmitati oculorum conſuleret, ordinem vitæ ſuæ enumerat, & pro gallinis miſsis cum amico iocatur.

C. PLINIVS CORNVTO SVO S. 21

clariſſime tune

PArco, collega * chariſſime, & infirmitati oculorum, vt iubes, conſulo. Nam * & huc, te-

cto

ſto vehiculo vndique incluſus, quaſi in cubiculo, perueni, & non ſtylo modò verumetiam lectionibus difficulter, ſed abſtineo, ſoliſque auribus ſtudeo, cubicula obductis velis opaca, nec tamen obſcura facio. Cryptoporticus quoque adopertis inferioribus feneſtris, tantũ vmbræ quantum luminis habet: ſic paulatim lucẽ ferre condiſco. Balineũ aſſumo, quia prodeſt: vinum, quia non nocet, parciſſimè tamen. Ita aſſueui, & nunc cuſtos adeſt. Gallinam, vt à te miſſam, libenter accepi: quam ſatis acribus oculis, quanquam adhuc lippus, pinguiſſimam vidi. Vale.

Argumentum.

Indicat Falconi, Minutianum pro quo impetrauerat tribunatum, eſſe virum dignitate, natalibus, facultatibus & ſtudiis ſummum. petiiſſe fortaſſe coram: nam non extant vllæ literæ quibus hunc petierit.

C. PLINIVS FALCONI SVO S. 22

MInus miraberis me tã inſtanter petiiſſe vt inimici cum meum conferres tribunatum, quum ſcieris quis ille qualiſque. Poſſum autem iam tibi & nomen indicare & deſcribere ipſum, poſtquam polliceris. Eſt Cornelius Minutianus, ornamentum regionis meæ, *ſeu dignitate, ſeu moribus: natus ſplendidè, abundat facultatibus, amat ſtudia, vt ſolent pauperes. Idem rectiſſimus iudex, fortiſſimus aduocatus, fideliſſimus amicus. Accepiſſe te beneficium credes, quum propius inſpexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem. Vale.

& dig. m.

Q

Argumentum.

Monet Fabatum vt domi præſtoletur Tyronis aduentum, neque in itinere ei occurrat.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 23

GAudeo quidem eſſe te tam fortem, vt Mediolani occurrere Tyroni poſſis: ſed vt perſeueres eſſe tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem ętatis tãtum laboris iniungas. Quinimò denuntio vt illum & domi & intra domum, atque etiam intra cubiculi limen expectes. Etenim quum à me vt frater diligatur, non debet ab eo quem ego parentis loco obſeruo, exigere officium quod parenti ſuo remiſiſſet. Vale.

Argumentum.

Quadratillam nepotem modeſtiſſimum tanta reuerentia educauit, vt quoties vellet ſpectare pantomimos ſuos ludere calculis, iuberet illum abire: quod poſt mortem auia cùm reſciſſet Secundus, cum magna admiratione & gaudio rem totam Geminio per epiſtolam expoſuit.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 24

Commidia, NVmidia Quadratilla paulo minus octogeſimo ętatis anno deceſſit, vſque ad nouiſſimam valetudinem viridis, atque etiam vltra matronalem modum compacto corpore & robuſto. deceſſit honeſtiſſimo teſtamento. Reliquit hæredes ex beſſe nepotem, ex tertia parte ...tem. Neptem parum noui; nepotem familiariſſime diligo, adoleſ-

leſcentem ſingularem, nec iis tantùm quos ſanguine attingit: inter propinquos amandum: ac primùm conſpicuus forma, omnes ſermones malignorum & puer & iuuenis euaſit: intra quartum & viceſimum annum maritus, &, ſi Deus annuiſſet, pater. vixit in contubernio auiæ delicatè, ſeueriſſimè, & tamen obſequentiſſimè. Habebat illa pantomimos, fouebátque effuſius quàm principi fœminæ conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi ſpectabat, nec illa exigebat. Audij ipſam, quum mihi commendaret nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe vt fœminam in illo otio ſexus, laxare animum luſu calculorum, ſolere ſpectare pantomimos ſuos: ſed quum factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo præcepiſſe abiret ſtuderétque: quod mihi non amore eius magis facere quàm reuerentia videbatur. Miraberis, & ego miratus ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis productis in commiſſione pantomimis, quũ ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur, ait mihi *Scis me hodie primùm vidiſſe ſaltantem auiæ meæ libertum?* Hoc nepos. At Hercule alieniſſimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixiſſe honorem) per adulationis officium in theatrum curſitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguiſſima legata theatralis operæ corollarium accipient *ab hærede qui non ſpectabat. Hæc ſcripſi quia ſoles, ſi quid incidit noui, non inuitus audire: deinde quia iucundum eſt mihi, * quod ceperim gaudium ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis: lætor etiam quòd domus aliquando C. Caßij,

*ab hærede, Quorſum * quod ſcribebam hæc? quia ſolet, mihi hoc quod ..., nouo...*

huius qui Caſſianæ ſcholæ princeps & parens fuit, ſeruiet domino non minori. Implebit enim *& excedet* illam Quadratus meus, *vt decebit, rurſúſque ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriámque reddet, quum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.

Argumentum.

Exemplo Terentij Iunioris Rufum monet quandoque doctrinam & eloquentiam latere in habitu pagano, hoſpitio enim ab illo ruri ſuſceptus quum de rebus ruſticis Secundus loqui cœpiſſet ſtatim ſermone vtroque puriſſimo à Terentio reuocatus eſt ad ſtudia.

C. PLINIVS RVFO SVO S. 25

O Quantum eruditorum aut modeſtia ipſos aut quies operit & ſubtrahit famæ. At nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt: quũ illi qui tacent, hoc amplius præſtent, quòd maximum opus ſilentio reuerentur. Expertus ſcribo quod ſcribo. Terentius Iunior equeſtribus militiis, atque etiam procuratione Narbonenſis prouinciæ integerrimè functus, recepit ſe in agros ſuos * paratíſque *ſperatíſque* honoribus tranquilliſſimum otium prætulit. Hunc ego inuitatus hoſpitio, vt bonum patrẽfamiliæ, vt diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum verſari putabam: & cœperam, quum ille me doctiſſimo ſermone reuocauit ad ſtudia. Quàm terſa omnia? quàm Latina? quã Græca? Nam tantum vtraque lingua valet, vt ea magis videatur excellere, quam cùm maximè loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet?

Athe-

Athenis viuere hominē, non in villa putes. Quid multa? auxit ſolicitudinem meam, effecítque vt illis quos doctiſſimos noui, non minus hos ſeductos & quaſi ruſticos verear. Idem ſuadeo tibi. ſunt enim vt in caſtris, ſic etiam in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus inuenies. Vale.

Argumentum.

Morbo amici ſcribit ſe admonitum, dum ſumus infirmi nullis nos vitiis detineri. quare hortatur ſe & Maximum vt tales velint eſſe ſani, quales infirmi ſe futuros ſpondent.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 26

NVper me cuiuſdam amici languor admo- ἐκτικὸς
nuit, optimos eſſe nos dum infirmi ſumus. *langor*
Quem enim infirmum aut auaritia aut libido ſolicitat? non amoribus ſeruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, vt relicturus, ſatis habet. tunc deos, tunc hominem eſſe ſe meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidē malignis aut attendit, aut alitur, balinea imaginatur & fontes. Hæc ſumma curarum, ſumma votorū, molémque in poſterum & pinguem ſi contingat euadere, hoc eſt, innoxiam beatámque deſtinat vitam. Poſſum ergo quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breuiter tibi mihíque præcipere, vt tales eſſe ſani perſeueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

Argumentum.

Quærit à Sura an vera ſint apparitiones, quæ Græcè phantaſmata dicuntur, & exemplo Curtij Rufi ac Athenodori philoſophi poſtremò ſuorum confirmat eſſe vera. ſed dum quærit, amicum docet.

C. PLINIVS SVRÆ SVO S. 27

ET mihi diſcendi & tibi docendi facultatẽ otiũ præbet. Igitur perquàm velim ſcire, eſſe [aliquid] phantaſmata, & habere propriam figuram numenque aliquod putes, an *inania & vana ex metu noſtro imaginem accipere. Ego vt eſſe credam in primis eo ducor quòd audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat: inclinato die ſpatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriórque: perterrito. Africam ſe futurorum prænuntiam dixit. *iturum enim Romam honoréſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibíque moriturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedenti Cathaginem, egredientíque nauem, eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitur morbo, futura præteritis, aduerſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante, proiecit. Iã illud, nonne & magis terribile, & non minus mirum eſt quod exponam vt accepi? Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens. per ſilentium noctis ſonus ferri, &, ſi attenderes acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur. mox apparebat idolon,

inanem & variam

& venturum

lon, ſenex macie, & ſqualore confectus. promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebátque: inde inhabitantibus triſtes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus & creſcente formidine mors ſequebatur. Nam interdiu quoque quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis * inhærebat: * longioríſque cauſa timoris timor erat. Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, totáque illi monſtro relicta: proſcribebatur tamen ſeu quis emere, ſeu quis conducere ignarus tanti mali vellet. Venit Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum, audítóque pretio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immò tanto magis conducit: vbi cœpit adueſperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtylum, lumen: ſuos omnes in interiora dimittit. ipſe ad ſcribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret. * Initio, quale vbique ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moueri: ille non tollere oculos, non remittere ſtylum, ſed obfirmare animum, * auribúſque prætendere: tum crebreſcere fragor, aduentare etiam, ac iam vt in limine, iam vt intra limen audiri: reſpicit, videt, agnoſcítque narratam ſibi effigiem: ſtabat innuebátque digito ſimilis vocanti: hic contra vt paululum expectaret, manu ſignificat, rurſúſque ceris & ſtylo incumbit, illa ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem quod priùs innuentem: nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi grauis vinculis. poſtquam deflexit in aream

inenarrabat: *longiúq;*

Initióq; vbique ſilentium *auribúſque manum præt.*

domus, repentè dilapſa deſerit comitem, deſertus herbas & folia concerpta ſignum loco penit. Poſtero die adit magiſtratus, monet vt illum locum effodi iubeant. *Inueniuntur oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus æuo terráque putrefactum, nuda & exeſa reliquerat vinculis: collecta publicè ſepeliuntur: domus poſtea ritè conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo: illud affirmare aliis poſſum. Eſt libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quieſcebat. is viſus eſt ſibi cernere quendam in toto reſidentem, admonentémque capiti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipſe circa verticem tonſus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rurſus ſimile aliud priori fidem fecit. Puer in *pædagogia miſtus pluribus dormiebat: venerunt per feneſtras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantémque detonderunt: & quà venerant, receſſerunt. Hunc quoque tonſum, ſparſóſque circa capillos dies oſtendit. Nihil notabile ſecutum, niſi fortè, quod non fui reus: futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutius vixiſſet. nam in ſcrinio eius datus à Caro de me libellus inuentus eſt. ex quo conjectari poteſt, quia reis moris eſt ſubmittere capillum, reciſos meorum capillos, depulſi quod imminebat periculi ſignum fuiſſe. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna res eſt quam diu multúmque * conſideres: ne ego quidem indignus cui copiam ſcientiæ tuæ facias. Licet etiam vtramque in partem, vt ſoles, diſputes: ex altera tamen fortius, ne me ſuſpenſum incertúmque dimittas,

cùm

Inueniunt,
pædagio
conſideres: ego q.

cùm mihi conſulendi cauſa fuerit, vt dubitare deſinerem. Vale.

Argumentum.

Notabant Secundum nonnulli quòd amicos ſuos ex quantalibet occaſione ſupra modum laudaret: quare per Septitium intellecta, reſpondet neminem magis cognoſcere ſuos quàm ſe, neque peccare dum maximè amat quos amandos putat.

C. PLINIVS SEPTITIO
SVO S. 28

AIs quoſdam apud te reprehendiſſe tanquam amicos meos ex omni occaſione vltra modum laudem. Agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpa benignitatis? qui ſunt tamen iſti qui amicos meos melius norint? Sed vt norint, quid inuident mihi feliciſſimum errorem? vt enim non ſint tales quales à me prædicantur, ego tamen beatus quòd mihi videntur. igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant: nec ſunt parum multi qui carpere amicos ſuos iudicium vocant: mihi nũquam perſuadebunt vt meos amari à me nimium putem. Vale.

quis inuidet feliciſſimo errore

Argumentum.

Epitaphium in Pallantis ſepulchro, tanquam nimis honorificum, apud Montanum indignatur: poſtremò deridet & negligit.

C. PLINIVS MONTANO
SVO S. 29

RIdebis, deinde indignaberis, [deinde ridebis,] ſi legeris; quod niſi legeris, non potes

credere. Eſt via Tiburtina intra primum lapidem (proximè annotaui) monimentum Pallantis, ita inſcriptum, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centiès quinquagies: cuius honore contentus fuit.* Equidem nunquam ſum miratus quæ ſæpius à fortuna quàm à iudicio proficiſcerentur: maximè tamen hic me titulus admonuit quàm eſſent * mimica & inepta quæ interdum in hoc cœnum, in has ſordes * abjicerentur: * quæ denique ille furcifer & recipere auſus eſt, & recuſare, atq; etiam, vt moderationis exemplum poſteris prodere. Sed quid indignor? ridere ſatius eſt ne ſe magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, vt rideantur. Vale.

inimica
adiicerentur.
quid. d.

Argumentum.

Dolet impedita Iulij Genitoris ſtudia morte diſcipuli ſummæ indolis: ſéq; fatetur quamuis in ſeceſſu à ruſticis occupari, interdum tamen ſtudere: verùm ſentire quàm malè ſcribat ex comparatione veterum, tametſi Genitor ſua ſcripta ſummo oratori compararet.

C. PLINIVS GENITORI SVO S. 30

TOrqueor quòd diſcipulum, vt ſcribis, optimæ ſpei amiſiſti, cujus & valetudine & morte impedita ſtudia tua quid neſciam? cùm ſis omnium officiorum obſeruantiſſimus, cúmque omnes quos probas, effuſiſſimè diligas? Me huc quoque vrbana negotia perſequuntur, non delectant. ſunt enim qui me aut iudicem aut arbitrum faciant. Accedunt querelæ ruſticorum, qui auribus meis poſt longum tempus ſuo iure abutuntur.

tuntur. Inſtat & neceſſitas agrorum locandorum perquàm moleſta. adeò rarum eſt inuenire idoneos conductores. Quibus ex cauſis precariò ſtudeo: ſtudeo tamen. nam & ſcribo aliquid & lego: ſed quum lego, ex comparatione ſentio, quàm malè ſcribam. licèt tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de vltione Heluidij, orationi Demoſthenis κατὰ Μειδίου confers. quam ſanè quum componerem illos, habui in manibus non vt æmularer (improbum enim ac penè furioſum) ſed tamen imitarer & * ſequerer, quantum aut diuerſitas ingeniorum, maximi & minimi, aut cauſæ diſſimilitudo pateretur. Vale.

ſequerer tantum, vt di. ing. m. & min. & cauſ.

Argumentum.

Tertullum hortatur, Claudium Pollionem in amicitiam ſuam admittat: & eum commendat ab integritate vitæ: deinde ab animi robore, poſtremò à fide, in amicos, etiam poſt mortem.

C. PLINIVS CORNVTO SVO S. 31

Claudius Pollio amari à te cupit. dignus hoc ipſo quòd cupit: deinde, quòd ipſe te diligit: (neque enim ferè quiſquam exigit iſtud niſi qui facit:) vir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè vltra modum (ſiquis tamen vltra modum) verecundus. Hunc, quum ſimul militaremus, non ſolũ vt commilito inſpexi. nam præerat alæ * militari. Ego iuſſus à legato conſulari rationem alarum & cohortium excutere, vt magnam quorundam fœdámque auaritiam, & negligentiam parem, ità huius ſummam integritatem, ſolicitam

miliaria

diligentiam inueni. Poſtea promotus ad ampliſſimas procurationes, nulla occaſione corruptus, ab inſito abſtinentiæ amore deflexit. nunquam ſecundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit: eadémque firmitate animi laboribus ſuffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paulisper cum magna ſua laude intermiſit & poſuit,
Corellio à* Corelio noſtro ex liberalitate imperatoris Neruæ emendis diuidendíſque agris adjutor aſſumptus. Etenim qua gloria dignum eſt, ſummo viro in tanta eligendi facultate præcipuè placuiſſe? Idem quam reuerenter, quàm fideliter amicos co-
Annij lat, multorum ſupremis iudiciis, in his * Muſonij Baſſi, grauiſſimi ciuis, credere potes: cuius memoriam, tam grata prædicatione prorogat & extẽdit, vt librum de vita eius (nam ſtudia quoque,
ſed & va- ſicut alias artes bonas, veneratur) ediderit pul-
riet. al ſtyli chrum. Iſtud * & raritate ipſa probandum, cùm
varietate plerique hactenus defunctorum meminerint, vt
prob. querantur. Hunc hominem appetentiſſimum tui, (mihi crede) complectere, apprehende, immò & inuita, ac ſic ama tanquam gratiam referat, neque enim obligandus, ſed remunerandus eſt in amoris officio qui prior cœpit. Vale.

Argumentum.

Aduenisse Calſtrium Tyronem Comum, & plurimos manumiſſos lætatur, præſertim cùm Fabato & Secundo publicè ſuper hoc ſint acta gratiæ.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 32

Delector iucundum tibi fuiſſe Tyronis mei aduentum; quod verò ſcribis oblata occaſione

ſione proconſulis plurimos manumiſſos, vnicè lætor. Cupio enim patriam noſtram omnibus quidem rebus augeri, maximè tamen ciuium numero. id enim oppidis firmiſſimum ornamentum. Illud etiam me, non vt ambitioſum, ſed tamen iuuat, quod * adjicis, me téque & gratiarum actione, & laude celebratos. Eſt enim, vt Xenophon ait, * ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, vtique ſi te mereri putes. Vale.

ais eſſe te méque

οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ ἐπὶ τὸ θεῖον ἐγγυτέρα, ἢ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη

Argumentum.

Quærit Secundus inſeri hiſtoriis Taciti, quas immortales auguratur. monſtrat igitur quid de ſe ſcribere poſſit, illam ſcilicet vocem liberam & fortem in ſenatu emiſſam aduerſus Maſſam contra quem aduocatus pro Bæticis datus erat cum Senecione ſocio.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

33

AVguror (nec me fallit augurium) hiſtorias tuas immortales futuras, quo magis illis (ingenuè fatebor) inſeri cupio. nam ſi eſſe nobis curæ ſolet vt facies noſtra ab optimo quoque artifice exprimatur, nónne debemus optare vt operibus noſtris ſimilis tui ſcriptor prædicatórque contingat? Demonſtro itaque, quanquam diligentiam tuam fugere non poſſit, cùm ſit in publicis actis, demonſtro tamen, quò magis credas, iucundum mihi futurum, ſi factum meum cuius gratia *periculum creuit, tuo ingenio, tuo teſtimonio * ornaueris. Dederat me ſenatus cum Herennio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ cõtra Bæbium Maſſam: damnatóque Maſſa cenſuerat vt bona eius publicè cuſtodirentur: Sene-

periclitatus ſum,

vtatur.

cio quum exploraſſet conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me: &, *Qua concordia*, inquit, *iniunctam nobis accuſationem exequuti ſumus, hac adeamus conſules, petamúſque ne bona diſsipari ſinant, quorum eſſe in cuſtodia debet:* Reſpondi. *Quum ſimus aduocati à ſenatu dati, diſpice num peractas putes partes noſtras ſenatus cognitione finita.* Et ille, *Tu quem voles tibi terminum ſtatues, cui nulla cum prouincia neceſsitudo, niſi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipſe, & natus ibi, & quæſtor in ea fui.* Tum ego. *Si fixum tibi iſtud ac deliberatum, ſequar te: vt ſi qua ex hoc inuidia erit, non tua tantùm ſit.* Venimus ad coſſ. dicit Senecio quæ res ferebat: aliqua ſubiungo. vix dum conticueramus, & Maſſa queſtus Senecionē non aduocati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe, impietatis reum poſtulat. Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquam, *clariſsimi conſules, ne mihi Maſſa ſilentio ſuo præuaricationem obiecerit, quòd non & me reum poſtulauit.* Quæ vox & ſtatim excepta, & poſtea multo ſermone celebrata eſt. Diuus quidem Nerua (*nam priuatus quoque attendebat his quæ rectè in publico fierent) miſſis ad me grauiſſimis literis, non mihi ſolùm verumetiam ſeculo eſt gratulatus, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiſſet. Hæc vtcunque ſe habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quanquam nôn exigo vt excedas actæ rei modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, & honeſtè factis veritas ſufficit. Vale.

iam priuatus quod

C. PLIN.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Seceſſerat in Tuſcos: ſed in itinere libertinorum aliqui aduerſam valetudinem contraxerant præſertim Encolpius lector, Secundi deliciæ. Scribit tamen de illo bene ſperare.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S. I

ITER commodè explicui, excepto quòd quidam ex meis aduerſam valetudinem ferueſcentibus æſtibus cõtraxerunt. Encolpius quidem lector, *Encolpius* ille ſeria noſtra, ille deliciæ, exaſperatis faucibus puluere ſanguinem rejecit. Quàm triſte hoc ipſi, quàm acerbum mihi: ſi is cui omnis ex ſtudiis gratia, inhabilis ſtudiis fuerit, quis deinde libellos meos ſic leget? ſic amabit? quem aures meæ ſic ſequentur? * Sed dij lætiora pro- *Sed dulciora promittũt medici,* mittunt, ſtetit ſanguis, reſedit dolor. Præterea continens ipſe: nos ſoliciti, medici diligentes. Ad hoc ſalubritas cœli, ſeceſſus, quies, tantum ſalutis quantum otij pollicentur. Vale.

Argumentum.

Vendiderat emptoribus vindemias cùm maxima ſpes in vitibus appareret, ſed cœli intemperies graciles

fructus præſtitit: liberalitate tamen ſua Secundus negotiatoribus ſubuenit, remittendo aliquibus octauam partem, quibuſdam decimam quod non ſine gloria Caluiſio exponit.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S. 2

ALij in prædia ſua proficiſcuntur, vt locupletiores reuertantur: ego, vt pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus: inuitabat pretium & quod tunc, & quod fore videbatur, ſpes feſellit. Erat expeditũ, omnibus remittere æqualiter, ſed non ſatis æquũ. Mihi autem egregium in primis videtur, vt foris, ita domi: vt in magnis, ita in paruis: vt in alienis, ita in ſuis agitare iuſtitiam. nam ſi paria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem octauam pretij quo quis emerat, conceſſi: deinde iis qui ampliſſimas ſummas emptionibus occupauerant, ſeparatim conſului. Nam & me magis iuuerant, & majus ipſi fecerant damnum. Igitur iis qui pluris quàm decem millibus emerant, ad illam communem & quaſi publicam octauam addidi * decimam eius ſummæ quæ decem millia exceſſerat. Vereor ne parum expreſſerim, apertius calculos oſtendam: ſi qui fortè quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium octauam, & quinque millium decimam tulerunt. Præterea quum reputarem quoſdam ex debito aliquantum, quoſdam aliquid, quoſdam nihil repoſuiſſe: nequaquam * verum arbitrabar, quos non æquaſſet fides ſolutionis, hos benignitate remiſſionis æquari. rurſus ergo iis qui ſoluerant, eius

decumauimus eius ſummam

Iuſtum

eius quod ſoluerant decimã remiſi, per hoc enim aptiſſimè & in præteritum ſingulis pro cuiuſque merito gratia referri, & in futurum omnes cùm ad emendum, tum etiam ad ſoluendum allici videbantur. Magno mihi ſeu ratio hæc, ſeu facilitas ſtetit ſeu fuit tanti. Nam regione tota & nouitas remiſſionis & forma laudatur ex ipſis etiam quos non vna (vt dicitur) pertica, ſed * diſtinctè gra- *deſtinati* datímque tractaui, quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non eſſe apud me, Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ ϗ ἐσθλός. Iliad. ι.

Argumentum.

Lætatur Sparſo placuiſſe librum ſuum contra quem menet ſe fauere orationi iam publicatæ: ſed iterum emendanda reſumpta.

C. PLIN. SPARSO SVO S. 3

LIbrum quem nouiſſimè tibi miſi, ex omnibus meis vel maximè placere ſignificas. Eſt eadem opinio cuiuſdam eruditiſſimi: quo magis adducor vt neutrum falli putem, quia non eſt credibile vtrumque falli, & quia tantùm blandior mihi. Volo enim proxima quæque abſolutiſſima videri: & ideo iam nunc contra iſtum librum faueo orationi quam nuper in publicũ dedi: communicaturus tecum, vt primus diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationem tuam, quam vereor ne deſtituat oratio in manus ſumpta. Interim tamen tanquam placituram (fortaſſe placebit) expecta. Vale.

Argumentum.

Caninium incitat paratum ad ſcribendum bella

fructus præſtitit: liberalitate tamen ſua Secundus negotiatoribus ſubuenit, remittendo aliquibus octauam partem. quibuſdam decimam quod non ſine gloria Caluiſio exponit.

C. PLINIVS CALVISIO SVO S. 2

ALij in prædia ſua proficiſcuntur, vt locupletiores reuertantur: ego, vt pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus: inuitabat pretium & quod tunc, & quod fore videbatur, ſpes fefellit. Erat expeditũ, omnibus remittere æqualiter, ſed non ſatis æquũ. Mihi autem egregium in primis videtur, vt foris, ita domi: vt in magnis, ita in paruis: vt in alienis, ita in ſuis agitare iuſtitiam. nam ſi paria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, nequis mihi non donatus abiret, partem octauam pretij quo quis emerat, conceſſi: deinde iis qui ampliſſimas ſummas emptionibus occupauerant, ſeparatim conſului. Nam & me magis iuuerant, & majus ipſi fecerant damnum. Igitur iis qui pluris quàm decem millibus emerant, ad illam communem & quaſi publicam octauam addidi * decimam eius ſummæ quæ decem millia exceſſerat. Vereor ne parum expreſſerim, apertius calculos oſtendam: ſi qui fortè quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium octauam, & quinque millium decimam tulerunt. Præterea quum reputarem quoſdam ex debito aliquantum, quoſdam aliquid, quoſdam nihil repoſuiſſe: nequaquam * verum arbitrabar, quos non æquaſſet fides ſolutionis, hos benignitate remiſſionis æquari. rurſus ergo iis qui ſoluerant, eius

decumauimus eius ſummam

iuſtum

eius quod ſoluerant decimã remiſi, per hoc enim aptiſſimè & in præteritum ſingulis pro cuiuſque merito gratia referri, & in futurum omnes cùm ad emendum, tum etiam ad ſoluendum allici videbantur. Magno mihi ſeu ratio hæc, ſeu facilitas ſtetit ſeu fuit tanti. Nam regione tota & nouitas remiſſionis & forma laudatur ex ipſis etiam quos non vna (vt dicitur) pertica, ſed * diſtinctè gra- *deſtinati* datímque tractaui, quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non eſſe apud me, Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. *Ιλιαδ. ι.*

Argumentum.

Lætatur Sparſo placuiſſe librum ſuum: contra quem monet ſe fauere orationi iam publicatæ: ſed iterum emendandæ reſumptæ.

C. PLIN. SPARSO

SVO S. 3

LIbrum quem nouiſſimè tibi miſi, ex omnibus meis vel maximè placere ſignificas. Eſt eadem opinio cuiuſdam eruditiſſimi: quo magis adducor vt neutrum falli putem, quia non eſt credibile vtrumque falli, & quia tantum blandior mihi. Volo enim proxima quæque abſolutiſſima videri: & ideò iam nunc contra iſtum librum faueo orationi quam nuper in publicũ dedi: communicaturus tecum, vt primus diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationem tuam, quam vereor ne deſtituat oratio in manus ſumpta. Interim tamen tanquam placituram (fortaſſe placebit) expecta. Vale.

Argumentum.

Caninium incitat paratum ad ſcribendum bella

qua Traianus confecit contra Dacos: latenter indicans modum quem in ſcribendo ſeruare deberet. Vnum imprimis petit, vt rudia & impolita carmina ad ſe mittat: quod indicabit amoris ſingulare teſtimonium.

C. PLINIVS CANINIO SVO S. 4

OPtimè facis quòd bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quę tam recens, tam copioſa, tam lata, quæ denique tam poëtica, (& quanquam in veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? Dices immiſſa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, inceſſa caſtris montium abrupta: pulſum regia: pulſum etiam vita regē nihil deſperantem. Super hæc actos bis triumphos: quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouiſſimus fuit. Vna, ſed maxima difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum, immenſum etiam tuo ingenio quanquā altiſſimè aſſurgat, & * ampliſſimis operibus increſcat. Nonnullus & in illo labor, vt barbara & fera nomina, in primis regis ipſius, Græcis verſibus non reſultent. Sed nihil eſt quod non arte curáque, ſi non poteſt vinci, mitigetur. Præterea, ſi datur Homero & mollia vocabula & Græca ad * lenitatem verſus contrahere, extendere, inflectere: cur tibi ſimilis audentia, præſertim nō delicata, ſed neceſſaria, * negetur? Proinde iure vatum inuocatis diis, & inter deos, ipſo cuius res, opera, conſilia dictaturus es, immitte rudentes, pande vela, ac ſiquando alias, toto ingenio, vehere. Cur enim non ego quoque poëticè cum poëta? Illud iam nunc paciſcor: prima quæque vt abſolueris, mitte, immò

ſuper hac — *ampliſſimè* — *bonitatem* — *delegata* — *non detur.*

mò etiam antequam abſoluas, ſic vt erunt recentia & * rudia & adhuc ſimilia náſcentibus. Reſpondebis non poſſe perinde carptim, vt contexta, perinde inchoata placere, vt effecta. Scio. Itaque & à me æſtimabuntur vt cœpta: ſpectabuntur vt membra, extremámque limam tuam opperientur in * ſcrinio noſtro. Patere hoc me ſuper cætera habere amoris tui pignus, vt ea quoque norim quæ noſſe neminem velles. In ſumma, potero fortaſſe ſcripta tua magis probare, laudare quando illa tardius cautiúſque ſed ipſum te magis amabo, magíſque laudabo, quantò celerius & incautius miſeris. Vale.

ſi rudia, ſi adhuc ſim.

ſinu

Argumentum.

Dolet apud Geminum, Macrinum angi de obitu vxoris: quam omni laude digniſsimam prædicat. nam vxorem viuam amare voluptas eſt: defunctam, religio.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 5

GRaue vulnus Macrinus noſter accepit, amiſit vxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac triginta nouem annis ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reuerentiam marito ſuo præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? quot quantáſque virtutes ex diuerſis ætatibus ſumptas collegit & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quòd tantum bonum tandiu tenuit, ſed hoc magis exacerbatur, quòd amiſit. Nam * fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, dum admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit: quam nihil æquè ac ne-

fruenti

aduocaretur, ne ſeſtertiûm centies quinquagies ſperneret. Spreuit quod ſolum potuit, tantis opibus publicè oblatis: arrogantius fecit quàm ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque ſimilis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis. *Sed quum princeps optimus paréntſque publicus rogatus à Pallante, eam partem ſententiæ quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies ſeſtertiûm, remitti voluiſſet teſtari ſenatum, & ſe libenter ac meritò hanc ſummam inter reliquos honores ob fidem diligentiámque Pallantis decernere cœpiſſe: voluntati tamen principis ſui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re obſequi.* Imaginare Pallantem velut intercedentem ſenatuſconſulto: moderantémque honores ſuos, & ſeſtertiûm centies quinquagies, vt nimium, recuſantem cùm prætoria ornamenta, tanquam * minus recepiſſet. Imaginare Cæſarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram ſenatu obtemperantem. imperat enim libertus patrono, quem in ſenatu rogat. Imaginare ſenatum, vſquequaque teſtantem meritò, libentérque ſe hanc ſummam inter reliquos honores. Pallanti cœpiſſe decernere: & perſeueraturum fuiſſe ſe, niſi obſequeretur principis voluntati, cui non eſſet fas in vlla repugnare. Ita, ne ſeſtertiûm centies quinquagies Pallas ex ærario referret, verecundia ipſius obſequio ſenatus opus fuit in hoc præcipuè non obſequuturi, ſi in * vlla re putaſ-non obſequi. Finem exiſtimas? Mane-iora accipe. *Vtique cùm ſit vtile, prin-tatem promptiſſimam ad laudem præ-entium illuſtrari vbique, & maximè uibus incitari ad imitationem propoſiti*

rerum

munus

nulla

rerum eius cura poſſint, & Pallantis ſpectatiſsima fides : atque innocentia exemplo prouocare ſtudium tam honeſtæ æmulationis poſſet, ea quæ quarto calend. Februarij, quæ proximè fuiſſent in ampliſſimo ordine, optimus princeps recitaſſet, ſenatúſque-conſulta de his rebus facta in æs inciderentur, idque æs figeretur ad ſtatuam loricatam diui Iulij. Parum viſum tantorum dedecorum eſſe curiam teſtem : delectus eſt celeberrimus locus, in quo legenda præſentibus, legenda futuris proderentur. Placuit æra ſignari omnes honores faſtidioſiſſimi mancipij : quóſque repudiaſſet, quóſque, quantum ad decernentes pertinet geſſiſſet, inciſa & inſculpta ſunt publicis æternísque monimentis * prætoria ſic quaſi fœdera antiqua, ſic quaſi ſacræ leges. Tanta principis, tanta ſenatus, tanta Pallantis ipſius. * quid dicam? neſcio, niſi ſic vellet in oculis omnium figi Pallas inſolentiam ſuam, patientiam Cæſar, humilitatem ſenatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere egregiam quidem pulchramque rationem, vt exemplo Pallantis præmiorum ad ſtudium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum * vtilitas erat, illorum etiam quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honeſto loco nati, qui peterent cuperéntque quod dari liberto, promitti ſeruis videbant. Quàm iuuat, quòd in tempora illa non incidi, quorum ſic me, tanquam illis vixerim, pudet. Non dubito ſimiliter affici te. Scio quàm ſit tibi * viuus & ingenuus animus, idcóque facilius eſt vt me (quanquam * indignationem quibuſdam in locis fortaſſe vltra epiſtolę modum extulerim) parum doluiſſe, quàm nimis credas. Vale.

pr. ornamē-ta Pallantis

quid dicā neſcio: niſi

vtilitat

verus. al.

iuſtus

ceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

Argumentum.

Pallantem Claudij libertum à ſenatu prætoriis ornamentis donatum, libro ſeptimo Montano ſcripſerat: nunc perlecto de eo ſenatuſconſulto adeò honorifico vt illud iam prædictum Pallantis epitaphium videretur humile, contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, ſenatuſconſultum per capita narrans & reprehendens.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6

COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertiûm centies quinquagies cuius honore contentus fuit.* Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S.C. quærere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marii, Syllæ, Pompei: (nolo progredi longius) infrà Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt putem? an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeò demens, vt aut per ſuum aut per publicũ dedecus procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic eſſet

Conf. ſe miſceánt- que non d.

eſſet vſus * potentiſſimæ dignitatis, vt primus in *florentiſſi-*
ſenatu laudare Pallantem poſſet? Omitto quòd *ma*
Pallanti ſeruo prætoria ornamenta offeruntur:
quippe offeruntur à ſeruis, mitto quòd cenſent,
non * exhortandum modò, verumetiam compel- *exorandũ*
lendum ad vſum aureorum annulorum. Erat e-
nim contra maieſtatem ſenatus, ſi ferreis præto-
rius vteretur. Leuia hæc & tranſeunda, illa me-
moranda. *quòd nomine Pallantis Senatus*, nec expia-
ta poſtea * curia eſt? *Pallantis nomine Senatus gra-* *ea iniuria*
tias agit Cæſari, quòd & ipſe cum ſummo honore men-
tionem eius proſequutus eſſet, & ſenatui facultatem fe-
ciſſet teſtandi erga eum beneuolentiam ſuam. Quid e-
nim ſenatui pulchrius quam vt erga Pallantem
ſatis gratus videretur? Additur, *vt Pallas cui ſe o-*
mnes pro virili parte obligatos fatentur, ſingularis fidei,
ſingularis induſtriæ fructum meritiſſimo ferat: prolatos
imperij fines, redditos exercitus reipub. credas.
Aſtruitur his, quum ſenatui populóque Romano
liberalitatis gratior repræſentari nulla materia
poſſet, quàm ſi abſtinentiſſimi fideliſſimíque cu-
ſtodis principalium opum facultates adiuuare
contigiſſet. Hoc tunc votum ſenatus, hoc præci-
puum gaudium populi. hæc liberalitatis materia
gratiſſima ſi Pallantis facultates adiuuare pu-
blicarum opum egeſtione contingeret. Iam quæ
ſequuntur, *voluiſſe quidem ſenatum * cenſere dan-* *cenſorem*
dum ex ærario ſeſtertiûm centies quinquagies, &
quanto ab eiuſmodi cupiditatibus remotior eius ani-
mus eſſet; tanto impenſius petere à publico parente
vt eum compelleret ad cedendum ſenatui. Id verò
deerat, vt cum Pallante autoritate publica age-
retur: Pallas rogaretur vt ſenatui cederet, vt il-
li ſuperbiſſimæ abſtinentiæ Cæſar ipſe patronus

ceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

Argumentum.

Pallantem Claudij libertum à ſenatu pratoriis ornamentis donatum, libro ſeptimo Montano ſcripſerat: nunc perlecto de eo ſenatuſconſulto adeò honorifico vt illud iam prædictum Pallantis epitaphium videretur humile, contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, ſenatuſconſultum per capita narrans & reprehendens.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6

COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque erga patronos ornamenta pratoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies cuius honore contentus fuit.* Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S.C. quærere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marii, Syllæ, Pompei: (nolo progredi longius) infrà Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt putem? an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeò demens, vt aut per ſuum aut per publicū dedecus procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic

Conf. ſe miſceánt que non d.

eſſet

eſſet vſus * potentiſſimæ dignitatis, vt primus in *florentiſſi-*
ſenatu laudare Pallantem poſſet? Omitto quòd *ma*
Pallanti ſeruo prætorio ornamenta offeruntur:
quippe offeruntur à ſeruis, mitto quòd cenſent,
non * exhortandum modò, verumetiam compel- *exorandũ*
lendum ad vſum aureorum annulorum. Erat e-
nim contra maieſtatem ſenatus, ſi ferreis prætorius
vteretur. Leuia hæc & tranſeunda, illa memoranda.
quòd nomine Pallantis Senatus, nec expiata
poſtea * curia eſt?] *Pallantis nomine Senatus gra-* *ea iniuria*
tias agit Cæſari, quòd & ipſe cum ſummo honore men-
tionem eius proſequutus eſſet, & ſenatui facultatem fe-
ciſſet teſtandi erga eum beneuolentiam ſuam. Quid e-
nim ſenatui pulchrius quam vt erga Pallantem
ſatis gratus videretur? Additur, *vt Pallas cui ſe o-*
mnes pro virili parte obligatos fatentur ſingularis fidei,
ſingularis induſtriæ fructum meritiſſimo ferat: prolatos
imperij fines, redditos exercitus reipub. credas.
Aſtruitur his, quum ſenatui populóque Romano
liberalitatis gratior repræſentari nulla materia
poſſet, quàm ſi abſtinentiſſimi fideliſſimíque cu-
ſtodis principalium opum facultates adiuuare
contigiſſet. Hoc tunc votum ſenatus, hoc præci-
puum gaudium populi. hæc liberalitatis materia
gratiſſima ſi Pallantis facultates adiuuare pu-
blicarum opum egeſtione contingeret. Iam quæ
ſequuntur, *voluiſſe quidem ſenatum* * *cenſere dan-* *cenſorem*
dum ex ærario ſeſtertiûm centies quinquagies, &
quanto ab eiuſmodi cupiditatibus remotior eius ani-
mus eſſet; tanto impenſius petere à publico parente
vt eum compelleret ad cedendum ſenatui. Id verò
deerat, vt cum Pallante autoritate publica age-
retur: Pallas rogaretur vt ſenatui cederet, vt il-
li ſuperbiſſimæ abſtinentiæ Cæſar ipſe patronus

ceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

Argumentum.

Pallantem Claudij libertum à ſenatu prætoriis ornamentis donatum, libro ſeptimo Montano ſcripſerat: nunc perlecto de eo ſenatuſconſulto adeò honorifico vt illud iam prædictum Pallantis epitaphium videretur humile, contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, ſenatuſconſultum per capita narrans & reprehendens.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6

COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies cuius honore contentus fuit.* Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S.C. quærere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus modicus atque etiam demiſſus videretur. *Conf. ſe miſceántque non d.* Conferant ſe non dico illi veteres, Affricani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marii, Syllæ, Pompei: (nolo progredi longius) infrà Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt putem? an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quia adeò demens, vt aut per ſuum aut per publicũ dedecus procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic

eſſet

eſſet vſus potentiſſimæ dignitatis, vt primus in *florentiſſi-* ſenatu laudare Pallantem poſſet? Omitto quòd *ma* Pallanti ſeruo prætorio ornamenta offeruntur: quippe offeruntur à ſeruis, mitto quòd cenſent, non exhortandum modò, verumetiam compellendum ad vſum aureorum annulorum. *exorandũ* Erat enim contra maieſtatem ſenatus, ſi ferreis prætorius vteretur. Leuia hæc & tranſeunda, illa memoranda. *quòd nomine Pallantis Senatus,* nec expiata poſtea curia eſt?]*Pallantis nomine Senatus gra-* *ea iniuria* *tias agit Cæſari, quòd & ipſe cum ſummo honore mentionem eius proſequutus eſſet, & ſenatui facultatem feciſſet teſtandi erga eum beneuolentiam ſuam.* Quid enim ſenatui pulchrius quam vt erga Pallantem ſatis gratus videretur? Additur, *vt Pallas cui ſe omnes pro virili parte obligatos fatentur, ſingularis fidei, ſingularis induſtriæ fructum meritiſſimo ferat:* prolatos imperij fines, redditos exercitus reipub. credas. Aſtruitur his, quum ſenatui populóque Romano liberalitatis gratior repræſentari nulla materia poſſet, quàm ſi abſtinentiſſimi fideliſſimíque cuſtodis principalium opum facultates adiuuare contigiſſet. Hoc tunc votum ſenatus, hoc præcipuum gaudium populi. hæc liberalitatis materia gratiſſima ſi Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egeſtione contingeret. Iam quæ ſequuntur, *voluiſſe quidem ſenatum* * *cenſere dandum ex ærario ſeſtertiûm centies quinquagies, &* *cenſorem* *quanto ab eiuſmodi cupiditatibus remotior eius animus eſſet; tanto impenſius petere à publico parente vt eum compelleret ad cedendum ſenatui.* Id verò deerat, vt cum Pallante autoritate publica ageretur: Pallas rogaretur vt ſenatui cederet, vt illi ſuperbiſſimæ abſtinentiæ Cæſar ipſe patronus

ceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

Argumentum.

Pallantem Claudij libertum à ſenatu prætoriis ornamentis donatum, libro ſeptimo Montano ſcripſerat: nunc perlecto de eo ſenatuſconſulto adeò honorifico vt illud iam prædictum Pallantis epitaphium videretur humile, contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, ſenatuſconſultum per capita narrans & reprehendens.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6

COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertiûm centies quinquagies cuius honore contentus fuit.* Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S.C. quærere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marti, Syllæ, Pompei: (nolo progredi longius) infrà Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt putem? an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quia adeò demens, vt aut per ſuum aut per publicũ dedecus procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic eſſet

Conf. ſe miſceánt- que non d.

Digitized by Google

eſſet vſus * potentiſſimæ dignitatis, vt primus in *florentiſſi-* ſenatu laudare Pallantem poſſet? Omitto quòd *ma* Pallanti ſeruo prætorio ornamenta offeruntur: quippe offeruntur à ſeruis, mitto quòd cenſent, non * exhortandum modò, verumetiam compellendum ad vſum aureorum annulorum. *exorandū* Erat enim contra maieſtatem ſenatus, ſi ferreis prætorius vteretur. Leuia hæc & transeunda, illa memoranda. *quòd nomine Pallantis Senatus*, nec expiata poſtea * curia eſt?] *ea iniuria* *Pallantis nomine Senatus gratias agit Cæſari, quòd & ipſe cum ſummo honore mentionem eius proſequutus eſſet, & ſenatui facultatem feciſſet teſtandi erga eum beneuolentiam ſuam.* Quid enim ſenatui pulchrius quam vt erga Pallantem ſatis gratus videretur? Additur, *vt Pallas cui ſe omnes pro virili parte obligatos fatentur, ſingularis fidei, ſingularis induſtriæ fructum meritiſſimo ferat:* prolatos imperij fines, redditos exercitus reipub. credas. Aſtruitur his, quum ſenatui populóque Romano liberalitatis gratior repræſentari nulla materia poſſet, quàm ſi abſtinentiſſimi fideliſſimíque cuſtodis principalium opum facultates adiuuare contigiſſet. Hoc tunc votum ſenatus, hoc præcipuum gaudium populi. hæc liberalitatis materia gratiſſima ſi Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egeſtione contingeret. Iam quæ ſequuntur, *voluiſſe quidem ſenatum * cenſere dandum ex ærario ſeſtertiûm centies quinquagies, & quanto ab eiuſmodi cupiditatibus remotior eius animus eſſet; tanto impenſius petere à publico parente vt eum compelleret ad cedendum ſenatui.* *cenſorem* Id verò deerat, vt cum Pallante autoritate publica ageretur: Pallas rogaretur vt ſenatui cederet, vt illi ſuperbiſſimæ abſtinentiæ Cæſar ipſe patronus

aduocaretur, ne ſeſtertiûm centies quinquagies ſperneret. Spreuit quod ſolum potuit, tantis opibus publicè oblatis: arrogantius fecit quàm ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque ſimilis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis. *Sed quum princeps optimus paréńſque publicus rogatus à Pallante, eam partem ſententiæ quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies ſeſtertiûm, remitti voluiſſet teſtari ſenatum, & ſe libenter ac meritò hanc ſummam inter reliquos honores ob fidem diligentiámque Pallantis decernere cœpiſſe: voluntati tamen principis ſui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re obſequi.* Imaginare Pallantem velut intercedentem ſenatuſconſulto: moderantémque honores ſuos, & ſeſtertiûm centies quinquagies, vt nimium, recuſantem cùm prætoria ornamenta, tanquam * minus recepiſſet. Imaginare Cæſarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram ſenatu obtemperantem. imperat enim libertus patrono, quem in ſenatu rogat. Imaginare ſenatum, vſquequaque teſtantem meritò, libentérque ſe hanc ſummam inter reliquos honores. Pallanti cœpiſſe decernere: & perſeueraturum fuiſſe ſe, niſi obſequeretur principis voluntati, cui non eſſet fas in vlla repugnare. Ita, ne ſeſtertiûm centies quinquagies Pallas ex ærario referret, verecundia ipſius obſequio ſenatus opus fuit in hoc præcipuè non obſequuturi, ſi in * vlla re putaſſet fas eſſe non obſequi. Finem exiſtimas? Manedum, & maiora accipe. *Vtique cùm ſit vtile, principis benignitatem promptiſſimam ad laudem præmiaque merentium illuſtrari vbique, & maximè iis locis: quibus incitari ad imitationem præpoſiti rerum*

munus

nulla

rerum eius cura poſſint, & Pallantis ſpectatiſſima fi-
des : atque innocentia exemplo prouocare ſtudium
tam honeſtæ æmulationis poſſit , ea quæ quarto ca-
lend. Februarij , quæ proximè fuiſſent in ampliſſi-
mo ordine , optimus princeps recitaſſet , ſenatúſque-
conſulta de his rebus facta in æs inciderentur , idque
æs figeretur ad ſtatuam loricatam diui Iulij. Pa-
rum viſum tantorum dedecorum eſſe curiam te-
ſtem : delectus eſt celeberrimus locus , in quo le-
genda præſentibus , legenda futuris proderen-
tur. Placuit æra ſignari omnes honores faſti-
dioſiſſimi mancipij : quóſque repudiaſſet , quóſ-
que, quantum ad decernentes pertinet, geſſiſſet,
inciſa & inſculpta ſunt publicis æternìſque mo-
nimentis * prætoria ſic quaſi fœdera antiqua, ſic *pr. ornamẽ-*
quaſi ſacræ leges. Tanta principis, tanta ſenatus, *ta Pallantis*
tanta Pallantis ipſius. * quid dicam? neſcio, niſi *ſic*
vellet in oculis omnium figi Pallas inſolentiam *quid dicã*
ſuam , patientiam Cæſar , humilitatem ſenatus. *neſcio: niſi*
Nec puduit rationem turpitudini obtendere e-
gregiam quidem pulchramque rationem , vt e-
xemplo Pallantis præmiorum ad ſtudium æmu-
lationis cæteri prouocarentur. Ea honorum * vti- *vtilitat*
litas erat , illorum etiam quos Pallas non dedi-
gnabatur. Inueniebantur tamen honeſto loco
nati , qui peterent cuperéntque quod dari liber-
to, promitti ſeruis videbant. Quàm iuuat, quòd
in tempora illa non incidi , quorum ſic me, tan-
quam illis vixerim, pudet. Non dubito ſimiliter
affici te. Scio quàm ſit tibi * viuus & ingenuus *verus.* al.
animus, ideóque facilius eſt vt me (quanquam *iuſtus*
indignationem quibuſdam in locis fortaſſe vltra
epiſtolę modum extulerim) parum doluiſſe, quàm
nimis credas. Vale.

Argumentum.

Miſerat Tacitus librum ſuum Secundo corrigendum, qui vt probaret ne meritò quidem poſſe dici Taciti diſcipulus, de induſtria fecit longum hyperbaton, quod ſanè vitio datur, quum oratio, vt hic, obſcuratur. nam non eſt numeroſa oratio, ſed abſona, & interrupta. permutato enim recto verborum ordine, ad nihilum omnia decidunt. Collocabis igitur verba vt melius intelligantur. Neque miſiſti librum tuum vt ſolet magiſter mittere magiſtro, id eſt, vt eruditus erudito: neque miſiſti vt ſolet diſcipulus, id eſt, literarum candidatus mittere alteri diſcipulo ſcripta ſua emendanda: nam ſic ſcribis: ſed miſiſti vt ſolet magiſter, hoc eſt maior & doctior, mittere diſcipulo ſuo, tu enim magiſter es, ego verò contrà ſum ſcilicet diſcipulus tuus. Ideo me literis ablegatum reuocas, tanquam diſcipulum ad ſtudia, cùm eſſem intentus luſibus quibus Saturnalia luxuriant.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

7

NEque vt magiſtro magiſter, neque vt diſcipulo diſcipulus (ſic enim ſcribis) ſed vt diſcipulo magiſter. (nam tu magiſter, ego contra: atque ideo tu in ſcholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum miſiſti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipſo probare, eum eſſe qui non modò magiſter tuus ſed ne diſcipulus quidem debeam dici. Sumam tamen perſonam magiſtri: exerámque in librum tuum ius quod dediſti, eo liberius quo nihil ex meis interim miſſurus ſum tibi, in quo te vlciſcaris. Vale.

Argu-

Argumentum.

Clitumni fontis miram naturam exprimit: petítque, ſiquid ſimile habet, ſibi reſcribat.

C. PLIN. ROMANO ſVO S. 8

VIdiſtíne aliquando Clitumnum fontem? ſi nondum (& puto nondum: alioqui narraſſes mihi) vide, quem ego (pœnitet tarditatis) proximè vidi. Modicus collis aſſurgit, antiqua cupreſſu numeroſus & opacus: hunc ſubter fons exit, & exprimitur pluribus venis, ſed imparibus, eluctatúſque facit gurgitem, qui lato gremio pateſcit purus & vitreus, vt numerare iactas ſtipes & relucentes calculos poſſis. Inde non loci deuexitate, ſed ipſa ſui copia & quaſi pondere impellitur. Fons adhuc iam ampliſſimũ flumen atque etiam nauium patiens, quas obuias quoque & contrario niſu in diuerſa tendentes, tranſmittit & perfert: adeò validus vt illa qua properat, ipſe tanquam per ſolum planum remis non adiuuetur: idem ægerrime remis contiſque ſuperetur aduerſus. Iucundum vtrumque per iocum ludúmque fluitantibus, vt flexerint curſum, laborem otio, otium labore variare. Ripæ fraxino multa, multa populo veſtiuntur: quas perſpicuus amnis velut merſas viridi imagine annumerat. Rigor aquæ certauerit niuibus, nec color cedit. Adiacet templum priſcum & religioſum. Stat Clitumnus ipſe, amictus ornatúſque prætexta. Præſens numen, atque etiã fatidicum, indicant ſortes. Sparſa ſunt circà ſacella complura, totidémque de [ſimulacro] ſuã cuique ve-

que fac g. patefacto gremio late. al. quem facit gurgitem lato gremio patefacit. al. eluctatúſque facit gurgitem qui lato gremio pateſcit.

lumen, neratio, ſuum ' nomen: quibuſdam verò etiam fontes. Nam præter illum quaſi parentem cæterorum, ſunt minores capite diſcreti: ſed flumini miſcentur, quod ponte tranſmittitur. Is terminus ſacri profaníque. In ſuperiore parte nauigare tantum, infrà etiam natare conceſſum. Balineum Hiſpellates, quibus illum locum diuus Aug. dono dedit, publicè præbent, & hoſpitium: Nec deſunt villæ, quæ ſecuræ fluminis amœnitatem, margini inſiſtunt. In ſumma, nihil erit ex quo non capias voluptatem. nam ſtudebis quoque, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, quibus fons ille deúſque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis: quanquam tu verò, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

Argumentum.

Conqueritur apud Vrſum quòd nequeat ſtudere ob amicorum negotia, quæ tamen ſtudiis præferenda ſunt.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 9

Olim non librum in manus, non ſtylum ſumpſi: olim neſcio quid ſit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, iucundum tamen, nihil agere, nihil eſſe: adeò multa me negotia amicorum, nec ' ſecedere nec ſtudere patiuntur. *ſedere* nulla enim ſtudia tanti ſunt, vt amicitiæ officium deſeratur: quod religioſiſſimè cuſtodiendum ſtudia ipſa præcipiunt. Vale.

Argu-

Argumentum.

Fabatum proſocerum monet, Calphurniam vxorem ſuam feciſſe abortum, & ideo in ſummum diſcrimen adduci: ſed hortatur, quia à periculo libera poteſt adhuc parere liberos, cùm iam eius rei dederit experimentum.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 10

QVo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc triſtior audies, neptem tuam abortum feciſſe, dum ſe prægnantem eſſe puellariter neſcit. ac per hoc quædam cuſtodienda * prægnantibus omittit, facit omittenda, quem errorem magnis * detrimentis expiauit, in ſummum periculum adducta. Igitur vt neceſſe eſt, grauiter accipias ſenectutem tuam quaſi paratis poſteris deſtitutam, ſic debes agere diis gratias, quòd ita tibi in præſentia pronepotes negauerunt, vt ſeruarent neptem, illos reddituri quorum nobis ſpem certiorem hæc ipſa, quanquam parum proſperè explorata, fœcunditas facit. Iiſdem nunc ego te quibus ipſum me hortor, moneo, confirmo. neque enim ardentius tu pronepotes quàm ego liberos cupio: quibus videor à meo tuóque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modò, & hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

prægnationibus

documentis

Argumentum.

Hiſpullam Fabati filiam, & ſororem patris Cal-

phurniæ pariter pro abortu vxoris ſoluatur, rogátque vt caſum Fabato velit excuſare.

C. PLIN. HISPVLLÆ SVO S.

11

QVum affectum tuum ergà fratris filiã cogito, etiam materna indulgentia molliorẽ intelligo prius tibi, quod eſt poſterius nuntiandũ, vt præſumpta lætitia ſolicitudini locum non relinquat: quanquam vereor ne poſt gratulationẽ quoque in metum redeas: atque ita gaudeas periculo liberatam, vt ſimul quòd periclitata ſit perhorreſcas. Iam hilaris, iam ſibi, iam mihi reddita incipit refici, tranſmiſſúmq; diſcrimen conualeſcendo remetiri. Fuit alioqui in ſummo diſcrimine (impunè dixiſſe liceat) fuit nulla ſua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati vteri triſte experimentum. Proinde etſi non contigit tibi deſiderium fratris amiſſi, aut nepote eius aut nepte ſolari, memento tamẽ dilatum magis iſtud quàm negatum, cum ſalua ſit, ex qua ſperari poteſt. Simul excuſa patri tuo caſum, cui paratior apud fœminas venia eſt. Vale.

Argumentum.

Qùum Titinius Capito, ſtudiorum fautor, literarum reformator, recitaturus eſſet, excuſat ſe à contubernio Minutiani, vt Capitoni paria reddat, qui recitationibus Plinij interfuerat, & materia ipſa ſcribendi ductus, nam mortem illuſtrium virorum ſcriptis commendabat.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S.

12

Hunc

HVnc ſolum diem excuſo. Recitaturus eſt Titinius Capito, quem ego audire neſcio magis debeam an cupiam. Vir eſt optimus, & inter præcipua ſeculi ornamenta numerandus: colit ſtudia, ſtudioſos amat, fouet, prouehit, multorúmque qui aliqua componunt portus, ſinus, præmium, omnium exemplum ipſarum denique literarum iam ſeneſcentem reductor ac reformator. Domũ ſuam recitantibus præbet, auditoria non apud ſe tantùm benignitate * mira frequentat: mihi certè, ſi modò in vrbe eſt, defuit nunquam. *mera,* Porrò tanto turpius gratiam non referre, quanto honeſtior cauſa referendæ. An ſi litibus tererer, obſtrictum eſſe me crederem obeunti ad vadimonia mea, nunc quia mihi omne negotium, omnis in ſtudiis cura, minus obligor tanta ſedulitate celebranti? in quo obligari ego, ne dicam * ſoleo: certè maximè poſſum. *ſolo,* Quòd ſi illi nullam * vicem, nulla quaſi mutua officia deberem, ſollicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo & maximo, & in ſumma ſeueritate dulciſſimo, vel honeſtate materiæ. *diem,* Scribit exitus illuſtrium virorum, in iis quorundam mihi chariſſimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorúmque exequias celebrare non licuit, horum quaſi funebribus laudationibus, ſeris quidem, ſed tanto magis veris intereſſe. Vale.

Argumentum.

Genialem & commendat, & fœlicem credit: quòd libellos ſuos cũ patre doctiſſimo legerit, vt ab eo diſceret, quæ laudanda eſſent, quæque improbanda.

C. PLINIVS GENIALI SVO S. 13

PRobo quòd libellos meos cum patre legiſti. Pertinet ad profectum tuum, à diſcretiſſimo viro diſcere quid laudandum, quid reprehendendum: ſimul ita inſtitui vt verum dicere aſſueſcas. Vides quem ſequi, cuius debeas implere veſtigia. O te beatum cui contigit vnum atque idem optimum & coniunctiſſimum exemplar: qui denique eum potentiſſimum imitandum habes, cui natura eſſe te ſimillimum voluit. Vale.

---

13 Argumentum.

Titum Ariſtonem fuiſſe virum grauiſſimum ſanctiſſimum, doctiſſimum Plin. lib. 1 ad Catilium Seuerum ſcribens longa & pulcherrima teſtatur epiſtola: & quoties aliquid reconditum de iure ab illo quæſiſſet, ſemper omnia veluti ab oraculo reſpondiſſe, proinde & victum & cultum ac animi magnitudinem in eo ſummè admiratur: nunc verò quum ad ſenatum relatum eſſet de pœna vel abſolutione libertorum & ſeruorum Afranij Dextri ambigua morte perempti, quidam ſenatorum cenſebant eos necandos, alij relegandos, nonnulli liberandos In tanta igitur ſententiarum diuerſitate qui necandos & relegandos decernebant, vnà ſedebant concordiam ſimulantes, vt numero opprimerent qui liberandos cenſuerant: qua ſententia deiecta, ſtatim inter ſe diſſentirent. Quod cùm animaduertiſſet Secundus, poſtulauit vt qui morte puniendos arbitrabantur, diſſiderent ab his qui relegandos putabant, motus præſertim facto ſenatus cogentis alium diuidere ſententiam, qui libertos relegandos, ſeruos ſupplicio afficiendos cenſuiſſet. Poſt igitur factum Ariſtonem ſummum

mum iuriſconſultum conſulit an bene fecerit. ſed dum conſulit, ita ſubtiliter rem tractat vt potius docere quàm conſulere videatur.

C. PLIN. ARISTONI SVO S. 14

CVm ſis peritiſſimus & priuati iuris & publici, cuius pars ſenatorum eſt, cupio ex te potiſſimum audire errauerim in ſenatu proximè, nécne: non vt in præteritum (ſerum enim) verùm vt in futurum, ſiquid ſimile inciderit, erudiar. Dices, Cur quæris quod noſſe debeas? Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorij obliuionem quandam & ignorationem induxit. Quotus enim quiſque tam patiens vt velit diſcere quod in vſu non ſit habiturus? Adde quòd difficile eſt tenere quæ acceperis, niſi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos & imperitos deprehendit, cuius dulcedine accenſi cogimur quædam facere ante quàm noſſe. Erat autem antiquitus inſtitutum vt à maioribus natu, non auribus modò verumetiam oculis diſceremus quæ facienda, mox ipſi, ac per vices quaſdam tradenda minoribus haberemus. Inde adoleſcentuli ſtatim caſtrenſibus ſtipendiis imbuebantur, vt imperare parendo, duces agere dum ſequuntur aſſueſcerent: inde honores petituri aſſiſtebãt curiæ foribus, & conſilij publici ſpectatores antequam conſortes erant. Suus cuique parens pro magiſtro, aut cui parens non erat, maximus quiſque & vetuſtiſſimus pro parente. Quæ poteſtas referentibus, quod cenſentibus ius, quæ vis magiſtratibus, quæ cæteris libertas, vbi cedendum, vbi

reſiſtendum: quod ſilentij tempus, quis dicendi modus, quæ diſtinctio pugnantium ſententiarum, quæ executio prioribus aliquid addentium omnem denique ſenatorium morem, quod fideliſſimum præcipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidem in caſtris: ſed quum ſuſpecta virtus, inertia in pretio, quum ducibus autoritas nulla, nulla militibus verecundia, nuſquam imperium, nuſquam obſequium, omnia ſoluta, turbata, atque etiam in contrarium verſa, poſtremò obliuiſcenda magis quàm tenenda: iidem proſpeximus curiam: ſed curiam trepidã & elinguem, quum dicere quod velles, periculoſum: quod nolles, miſerum eſſet. Quid tunc diſci potuit? quid didiciſſe iuuit, quũ ſenatus aut ad otium ſummum aut ad ſummum nefas vocaretur? & modò ludibrio, modò dolori retentus, nunquam ſeria, triſtia ſæpe cenſeret? eadem mala iam ſenatores, iam participes malorum multos per annos vidimus, tulimúſque quibus ingenia noſtra in poſterum quoque hebetata, fracta, contuſa ſunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto felicius tempus) quodlibet ſcire quid ſcimus, libet exercere quod ſumus. Quo iuſtius peto, primùm vt erroris (ſiquis eſt error) tribuas veniam: deinde medearis ſcientia tua, cui ſuperfuit curæ, ſic iura publica vt priuata, ſic antiqua vt recentia, ſic rara vt aſſidua tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil eſſe ignotum patiebatur, genus quæſtionis quod affero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum fuiſſe. hoc & ego excuſatior, ſi fortè ſum lapſus, & tu dignior laude, ſi

de,ſi potes id quoque docere, * quod in obſcuro *& quod in*
eſt an didiceris. Referebatur de libertis Afranij *obſ eſt di-*
Dextri conſulis, incertum ſua an ſuorum manu, *diceris.*
ſcelere an obſequio perempti: hos * alius, quis? *aliquis e-*
Ego (ſed nihil refert) poſt quæſtionem ſupplicio *go ſed n.*
liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diuerſitas erat, vt non poſſent eſſe niſi ſingulæ. quid enim commune habet occidere & relegare? non hercule magis quàm relegare & abſoluere: quanquam propior aliquanto eſt ſententiæ relegantis, quæ abſoluerit quàm quæ occiderit, vtraque enim ex illis vitam relinquit, hæc adimit: quum interim & qui morte muniebant, & qui relegabant, vnà ſedebant, & temporaria ſimulatione concordiæ diſcordiam differebant: ego poſtulabam vt tribus ſententiis conſtaret ſuus numerus, nec ſe breuibus induciis duæ iungerent. Exigebant ergo vt qui capitali ſupplicio afficiendos putabant, diſcederent à relegante, nec interim contra abſoluentes mox diſſenſuri congregarentur, quia paruulum referret an idem diſpliceret quibus non idem placuiſſet. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum quidem qui libertos relegandos, ſeruos ſupplicio afficiendos cenſuiſſet, coactum eſſe diuidere ſententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam ſi oportuiſſet diuidi ſententiam vnius, qui res duas comprehendebat, non reperiebam quemadmodum poſſet iungi ſententia duorum tam diuerſa cenſentium. Atque adeò permitte mihi, ſic apud te, tanquam ibi, ſic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicij mei reddere: quæ-

que tunc carptim, multis obſtrepentibus dixi, nunc per otium iungere. Fingimus tres omnino iudices in hanc cauſam datos eſſe: horum vni placuiſſe perire libertos, alteri, relegari, tertio, abſolui: vtrúmne ſententiæ duæ collatis viribus nouiſſimam *periment, an ſeparatim vnaquæque, tantundem quantum altera valebit? nec magis poterit cum ſecunda prima connecti, quàm ſecunda cum tertia? Igitur in ſenatu quoque numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diuerſæ dicuntur. Quòd ſi vnus atque idem & perdendos cenſeret & relegandos, num ex ſententia vnius & perire poſſent & relegari? num denique omnino vna ſententia putaretur, quæ tam diuerſa coniungeret? Quemadmodum igitur cùm alter puniendos, alter cenſeat relegandos, videri poteſt vna ſententia, quæ *dicitur à duobus: quæ non videretur vna, ſi ab vno diceretur? Quid? lex non apertè docet, dirimi debere ſententias occidentis & relegantis, quum ita diſceſſionem fieri iubet. *Qui hæc ſentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite: qua ſentitis?* Examina ſingula verba & expende. *Qui hæc cenſetis*, hoc eſt qui relegandos putatis: *in hanc partem*, id eſt, in eam in qua ſedet qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. *Qui alia omnia*, animaduertis, vt non contenta lex dicere alia, addiderit *omnia*, num ergo dubium eſt, alia omnia ſentire eos qui occidunt, quàm qui relegant? *in illam partem, ite, quà ſentitis.* Nónne videtur ipſa lex eos qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non conſulere etiam vbi quiſque

premant. *dicatur.*

que

quæ remanere, quò tranſgredi debeat. non tantùm ſolennibus verbis, ſed manu geſtúque demonſtrat? At enim futurum eſt vt ſi diuidantur ſententiæ interficientis & relegantis, præualeat illa quæ abſoluit. Quid iſtud ad cenſentes? quos certè non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare ne fiat quod eſt mitius: oportet tamen eos * qui puniunt & qui relegant, abſoluentibus primùm, mox inter ſe comparari, ſcilicet vt in ſpectaculis quibuſdam ſors aliquem ſeponit ac ſeruat, qui cum victore contendat: ſic in ſenatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina: & ex duabus ſententiis eam quæ * ſuperior exierit, tertia expectat. Quid quòd prima ſententia comprobata, ceteræ perimuntur? Qua ergo ratione poteſt eſſe non vnus atque idem locus ſententiarum, quarum nullus eſt poſtea? Planius repetam. niſi dicente ſententiam eo qui relegat, illi qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſcedũt, fruſtrà * poſtea in eo diſſentient ab eo cui paulò antè conſenſerint. Sed quod ego ſimilis docenti. cùm diſcere velim an ſententias diuidi an iri in ſingulas oportuerit? Obtinui quidem quod poſtulabam: nihilominus tamen quæro an poſtulare debuerim, an abſtinere, quemadmodum abſtinuit is qui vltimũ ſupplicium ſumendũ eſſe cenſebat. Neſcio an iure, certè æquitate poſtulationis meæ victus, omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti veritus ſcilicet ne, ſi diuiderentur ſententiæ (quod alioqui fore videbatur) eaque abſoluẽdos eſſe cẽſebat, numero præualeret. Etenim longè plures in hac vna quàm in duabus ſingulis erant. Tum illi quoque qui autoritate eius trahebantur, tranſeunte illo deſtituti, reliquerunt

qui morte puniunt

ſuperior extiterit. al. ſuperiorem exegerit.

poſtea diſſ.

ſententiam ab ipſo autore deſertam, ſequutique ſunt quaſi tranſfugam quem ducem ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duæ factæ, tenuitque ex duabus altera tertia expulſa, quæ quum ambas ſuperare non poſſet, elegit ab vtra vinceretur. Vale.

Argumentum.

Iuniori excuſat quòd multa volumina legenda miſiſſet quoniam intellexerat illi vacare propter graciles vindemias.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 15

ONeraui te tot pariter miſſis voluminibus, ſed oneraui, primum quia exegeras, deinde, quia ſcripſeras tam graciles iſtic vindemias eſſe, vt planè ſcirem tibi vacaturum (quod vulgò dicitur) librum legere: eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoque licebit ſcribere quæ legas: ſit modò vnde chartæ emi poſſint: quæ ſi ſcabræ bibulæve ſint, aut non ſcribendum, aut neceſſariò quid ſcripſerimus boni malíve, delebimus. Vale.

Argumentum.

Inſinu Paterni amici deflet infirmitates & mortes ſeruorum ſuorum: attamen duo ſolatia memorat inueniſſe, manumittendo illos ante obitum, & teſtamenta tanquam legitima ſcribere concedendo.

C. PLINIVS PATERNO SVO S. 16

equidem inueni ſolatia duo.

COnfecerunt me infirmitates meorũ, mortes etiam, * & quidẽ iuuenum. Solatia duo, nequa-

quaquam paria tanto dolori,ſolatia tamen vnum
facilitas manumittendi (videor enim non omni-
no immaturos perdidiſſe quos iam liberos perdi-
di)alterum , quum permitto ſeruis quoque quaſi
teſtamenta facere , eáque vt legitima cuſtodio.
mandant rogántque quod viſum : pareo ocyus.
ſuis diuidunt,donant, relinquunt duntaxat intra
domum.nam ſeruis reſp.quædam & quaſi ciuitas
domus eſt. Sed quanquam his ſolatiis acquieſ-
cam,debilitor & frangor eadem illa humanitate
quæ me vt hoc ipſum permitterem induxit. Non
ideo tamen velim durior fieri : nec ignoro alios
huiuſmodi caſus nihil amplius vocare quàm
damnum : eóque ſibi magnos homines & ſapien-
tes videri,qui an magni ſapientéſque ſint,neſcio:
homines non ſunt. Hominis eſt enim * affici do- *dolere*
lore,ſentire,reſiſtere tamen, & ſolatia * admitte- *adm. ſo-*
re,non ſolatiis non egere. Verùm de his plura *latiis non*
fortaſſe quàm debui , ſed pauciora quàm volui. *egere.*
Eſt enim quædam etiam dolendi voluptas: præ-
ſertim ſi in amici ſinu defleas, apud quem lacry-
mis tuis vel laus ſit parata, vel venia. Vale.

Argumentum.

Tiberis crebris ac ſubitis incrementis augetur : nuſquam magis olim aquis quàm in vrbe ſtagnantibus: quinimò vates intelligitur potius ac moniter auctu ſemper religioſus verius quàm ſæuus. Veruntamen quum Plinius hæc Macrino ſuo ſcriberet , adeò alueum ſuum exceſſerat,vt omnia plana contexiſſet: licèt foſſa à Traiano percuſſa admodum exhauſtus foret. Inſuper Anio ipſe nemora & villas adiacentes diſſecerat. Petit igitur ſibi nuntiet Macrinus, ſiquid ſimile in regione tranſpadana accidiſſet.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 17

NVm iſtic quoque immite & turbidum cœlum? hîc aſſiduæ tempeſtates & crebra diluuia. Tiberis alueum exceſſit, & demiſſioribus ripis altè ſuperfunditur. quanquam foſſa quam prouidentiſſimus imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis: quáque planum ſolum, pro ſolo cernitur: inde, quæ ſolet flumina accipere, & permiſta deuehere, velut obuius * retrò cogit, atque ita alienis aquis operit agros quos ipſe non tangit. Anio, delicatiſſimus amniũ, ideóque adiacentibus villis velut inuitatus retentúſque, magna ex parte nemora quibus inũbratur, & fregit & rapuit. Subluit montes, & decidentium mole pluribus locis clauſus, dum amiſſum iter quærit, impulit tecta, ac ſe ſuper ruinas * euexit atque extulit. Viderunt hi quos excelſioribus terris illa tempeſtas non deprehendit: alibi diuitũ apparatus, & grauẽ ſupellectilẽ. alibi inſtrumenta ruris: ibi boues, aratra, rectores: hîc ſoluta & libera armenta: atque inter hæc, arborum truncos, aut villarum trabes atque culmina variè latéque fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo vacauerunt, ad quæ non aſcendit amnis. Nã pro amne imber aſſiduus, & * deiecti nubibus turbines: * prorupta opera, quibus pretioſa rura cingũtur: quaſſata atque etiã decuſſa monimenta. Multi eiuſmodi caſibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Nequid ſimile, iſtic, pro menſura periculi, vereor: téque rogo, ſi nihil tale eſt, quàm maturiſſimè ſolicitudini meæ cõſulas: ſed & ſi tale, id quoque nũcies:

reſiſtere

erexit

adiecti. al. *additi*

proruta

Nam

Nam paruulum differt patiaris aduerſa an expectes: niſi quòd * tantum eſt dolendi modus, non *tamen* eſt timendi. Doleas enim quantum ſcias accidiſſe: timeas quantum poſſit accidere. Vale.

Argumentum.

Laudat Domitium Tullum, qui in vita moribus non ſatis probatis: tamen laudabile teſtamentum reliquerat, præteritis captatoribus, & relicta filia hærede, legatis inſuper pluribus eſt proſequutus nepotes & pronepotem, ac in primis vxorem pientiſſimam, quæ illum diuitem quidem, ſed ſenem & podagra perditum, diutius ſuſtentauit.

C. PLINIVS RVFINO SVO S. 18

FAlſum eſt nimirum quod creditur vulgò teſtamenta hominum ſpeculum eſſe morum: quum Domitius Tullus longè melior apparuerit morte quàm vita. Nam quum ſe captandum præbuiſſet, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Proſequutus eſt nepotes plurimis iucundiſſimíſque legatis: proſequutus etiam pronepotem. In ſumma, omnia pietate pleniſſima: ac tanto magis, quoniam inexpectata ſunt. Ergo varij tota ciuitate ſermones: alij fictum, ingratum, immemorem loquuntur, ſéque ipſos, dum inſectantur illum, turpiſſimis confeſſionibus produnt, qui de illo vt de patre, auo, proauo, quaſi orbi querantur: alij contrà hoc ipſum laudibus ferunt, quòd ſit fruſtratus improbas ſpes hominum, quos ſic decipere pro moribus temporum, prudentia eſt. Addunt etiam non fuiſſe ei liberum, alio teſta-

mento mori. neque enim reliquiſſe opes filiæ, ſed reddidiſſe, quibus auctus per filiam fuerat. Nam
Curt. mancipia peroſus * Curtius Mantia peroſus generum ſuum Domitium Lucanum (frater eſt Tulli) ſub ea conditione vt filiam eius, neptem ſuam inſtitueret hæredem, ſi eſſet manu patris emiſſa. Emiſerat pater, adoptauerat patruus: atque ita circunſcripto teſtamento, conſors frater in patris poteſtate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, & quidem cum opibus ampliſſimis. Fuit alioqui fratribus illis quaſi fato datum vt diuites fierent inuitiſſimis à quibus facti ſunt. Quinetiam Do-
numen mitius Afer, qui illos in * nomen aſſumpſit, reliquit teſtamentum ante octo & decem annos nuncupatum: adeóque poſtea improbatum ſibi, vt patris eorum bona proſcribenda curauerit. Mira illius aſperitas, mira felicitas horum, illius aſperitas qui numero ciuium excidit, quem ſocium etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus ſucceſſit in locum patris, qui patrem abſtulerat. Sed hæc quoque hæreditas Afri, vt reliqua cum fratre quæſita, tranſmittenda erant filiæ fratris: à quo Tullus ex aſſe hæres inſtitutus, prælatúſ-
conciliaretur que filiæ fuerat, vt * reconciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor, ſcripſit: in quo denique omnibus affinitatibus pro cuiuſque officio gratia relata eſt, relata & vxori. Accepit amœniſſimas villas, accepit magnam pecuniam vxor optima & patientiſſima: ac tanto melius de viro merita, quanto magis eſt reprehenſa quòd nupſit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, ætate decliuis, diu vidua, mater olim, parum decorè ſequuta matrimonium videbatur diuitis ſenis ita perditi morbo

vt eſſe

vt eſſe tædio poſſet vxori, quam iuuenis ſanúſque duxiſſet. Quippe omnibus membris extortus & fractus, tantas opes ſolis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, niſi ab aliis mouebatur. Quinetiam (fœdum miſerandúmque dictu) dentes lauandos fricandóſque præbebat. Auditum eſt frequenter ab ipſo, quum quereretur de contumeliis debilitatis ſuæ, ſe digitos ſeruorum ſuorum quotidie lingere. Viuebat tamen, & viuere volebat: ſuſtentante maximè vxore, quæ culpam inchoati matrimonij in gloriam perſeuerantiâ verterat. Habes omnes tabulas vrbis. nam ſunt venales tabulæ Tulli expectatur auctio. Fuit enim tam copioſus, vt ampliſſimos hortos, eodem quo emerat die inſtruxerit plurimis & antiquiſſimis ſtatuis, tantum illi pulcherrimorum operum in * horreis, quæ negligebantur. Inuicem tu, ſiquid *hortis,* iſtic epiſtola dignum, ne grauare ſcribere. Nam cùm aures hominum nouitate * lætantur, tum ad *lætentur* rationem vitæ exemplis erudimur. Vale.

Argumentum.

Excuſat ſe quòd triſtis ſcribat, quoniam ex ſtudiis ſolatium inueniat, & librum emendandum Maximo mittit: in quem rogat vt pro ſe intentionem intendat.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 19

ET gaudium mihi & ſolatium in literis: nihílque tam lætum, quod his lætius: nihil tam triſte, quod non per has ſit minus triſte. Itaque & infirmitate vxoris, & meorum periculo, quorundam verò etiam morte turbatus, ad vnicum doloris leuamentum ſtudia confugio, quæ præſtant

vt aduerſa magis intelligam: ſed patientius feram. Eſt autem mihi moris, quod ſum daturus in manus hominum, antè amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, ſi quando, nunc intende *libro, quem cum hac epiſtola accipies: quia vereor ne ipſe, vt triſtis, parum intenderim. Imperare enim dolori vt ſcriberem potui, vt vacuo animo lætòque, non potui. Porrò vt ex ſtudiis gaudium, ſic ſtudia hilaritate proueniunt. Vale.

In librum meum,

Argumentum.

Mirabilem Vadimonis lacum, per epiſtolam ante oculos Gallo ponit: cuius tam formulæ rotunditatem & aquæ medicinam, quàm plures innatantes ac fluctuantes inſulas admiratur.

C. PLIN. GALLO SVO S. 20

AD quæ noſcenda iter ingredi, tranſmittere mare ſolemus: ea ſub oculis poſita negligimus: ſeu quia ita natura comparatum, vt proximorum incurioſi, longinqua ſectemur: ſeu quod omnium rerum cupido langueſcit quum facilis occaſio eſt: ſeu quòd differimus, tanquam ſæpe viſuri quod datur videre, quoties velis cernere. Quacunque de cauſa, permulta in vrbe noſtra juxtáque vrbem non oculis modò, ſed ne auribus quidem nouimus: quæ ſi tuliſſet Achaia, Ægyptus, Aſia, aliáve quælibet miraculorum ferax commendatrixque terra, audita, perlecta, luſtratáque haberemus. Ipſe certè nuper, quod nec audieram antè, nec videram, audij pariter & vidi. Exegerat proſocer meus vt *Amerina prædia ſua inſpicerem. hæc perambulanti mihi oſtendi-

Amarina

oſtenditur ſubjacens lacus, nomine Vadimonis, ſimul quædam incredibilia narrantur. perueni ad ipſum. Lacus eſt in ſimilitudinem iacentis rotæ circumſcriptus, & vndique æqualis, nullus ſinus, obliquitas nulla, omnia dimenſa, paria, & quaſi artificis manu cauata, & exciſa. Color cæruleo albidior, viridior, & * preſſior, ſulphuris odor, ſapórque medicatus, vis qua fracta ſolidantur. Spatium modicum, quod tamen ſentiat ventos, & fluctibus intumeſcat. Nulla in hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulæ herbidæ, omnes arundine & junco tectæ, quæque alia fœcundior palus, ipſáque illa extremitas lacus effert. * Sua cuique figura; vt modus: cunctis margo deraſus, quia frequenter vel littori vel ſibi illiſæ terunt teruntúrque. Par omnibus altitudo, par leuitas: quippe in ſpeciem carinæ humili radice deſcendunt. hæc ab omni latere perſpicitur: eadem aqua pariter ſuſpenſa & merſa. interdum junctæ copulatæque & continenti ſimiles * ſunt. interdum diſcordantibus ventis digeruntur: nonnunquam deſtitutæ tranquillitate ſingulæ fluitant. Sæpè minores majoribus, velut * cymbalæ * onerariæ, adhæreſcunt: ſæpe inter ſe majores minoréſque quaſi curſum certaménque deſumunt. rurſus omnes in eundem locum appulſæ, qua ſteterunt, promouent terram, & modò hic, modò illac lacum reddunt auferúntque: ac tum demum quum medium tenuere, non * contrahunt. Conſtat pecora herbas ſequuta, ſic in inſulas illas, vt in extremam ripam, procedere ſolere, nec priùs intelligere mobile ſolum, quàm littore abrepta, quaſi illata & impoſita circunfuſum vndique lacum

Margin notes: *preſſior ſulphure,* — *vna* — *cunt,* — *corbulæ* — *onerariis,* — *trahuntur.*

pauent. mox quò tulerit ventus egreſſa,non n
gis ſe deſcendiſſe ſentire, quàm ſenſerint aſce
diſſe. Idem lacus in flumen egeritur, quod vbi
pauliſper oculis dedit, ſpecu mergitur; altéq
conditum meat: ac ſi quid antè quàm ſubduc
retur,accepit,ſeruat & profert. Hæc tibi ſcrip
quia nec minus ignota quàm mihi, nec min
grata credebam. nam te quoque, vt me,nihil
què ac naturæ opera delectant. Vale.

Argumentum.

*A rebus ſeriis tranſire ad luſus licet: quòd eti
in ſtudiis obſeruandum. non enim ſemper grauibus
tendendum, ſed iocis plerunque remittendum: qu
Secundus obſeruans, ſua epigrammata excuſat, q
diuerſo metro compoſita nuper amicis recitauerat: n
tantum ſpecioſa,ſed omnia, vt melius emendaret. Qu
re monet Arrianum ne miretur ſi multa à priori
commutata deprehendet.*

ARIANO C. PLIN. *ARRIANO
SVO S.

VT in vita, ſic in ſtudiis,pulcherrimum & h
maniſſimum exiſtimo, ſeueritatem comit
témque miſcere, ne illa in triſtitiam, hæc in p
excedat. tulantiam *procedat. Qua ratione ductus, gr
uiora opera luſibus iocíſque diſtinguo. Ad h
proferendos & tempus & locum opportuni
mum elegi,vtque iam nunc aſſueſcerent & ab
tioſis & in triclinio audiri, Iulio menſe,quo m
ximè lites interquieſcunt, poſitis ante lectos c
thedris, amicos collocaui: fortè accidit vt eo d
manè in aduocationem ſubitam rogarer: qu
mihi cauſam prœloquendi dedit. Sum enim d
precat

precatus ne quis vt irreuerentem operis argueret,quod recitaturus,quanquam & amicis & paucis,idem iterum amicis, foro & negotiis non abſtinuiſſem. Addidi, hunc ordinem me & in ſcribendo ſequi, vt neceſſitates voluptatibus, ſeria iucundis anteferrem,ac primùm amicis, tum mihi ſcriberem. Liber fuit & opuſculis varius & metris. ita ſolemus qui ingenio parum fidimus, ſatietatis periculum fugere.Recitaui biduo: hoc aſſenſus audientium exegit, & tamen vt alij trãſeunt quædam imputántque quod tranſeant: ſic ego nihil prætereo, atque etiam non præterire me teſtor.Lego enim omnia,vt omnia emendem. quod contingere non poteſt electa recitantibus. at illud modeſtius, & fortaſſe reuerentius, ſed hoc ſimplicius & amantius. Amat enim qui ſe ſic amari putat,vt tædium non pertimeſcat. alioqui quid præſtant ſodales, ſi conueniunt voluptatis ſuæ cauſa: *delegatus ac ſimilis ignoto eſt *delicatus* qui amici librum bonum mauult audire quàm facere.Non dubito cupere te pro cætera mei charitate, quàm maturiſſimè legere hunc adhuc muſteum librum. Leges,ſed retractatum; quæ cauſa recitandi fuit, & tamen nonnulla iam ex eo noſti: hæc vel emendata poſtea,vel(quod interdum longiore mora ſolet) deteriore facta, quaſi noua rurſus & reſcripta cognoſces. Nam pleriſque mutatis, ea quoque mutata videntur quæ manent. Vale.

Argumentum.

Monet non eſſe imitandam illorum conſuetudinem qui alios grauiſſimè inſectãtur, in quo ipſi maximè peccant,quinimò à vitiis ſeipſum comprimendum,& alienis erroribus parcendum.

C. PLIN. GEMINIO ſvo S. 20

NOſtíne hos qui omnium libidinum ſerui, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant, & grauiſſimè puniunt quos maximè imitantur? quũ eos etiam qui non indigent clementia vllius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ genere teneamur, vt nobis implacabiles ſimus, exorabiles iſtis etiam qui dare veniam niſi ſibi neſciunt: mandemúſque memoriæ quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus Thraſea, crebrò dicere ſolebat, *Qui vitia odit, homines odit.* Fortaſſe quæris quo commotus hæc ſcribam. Quidam nuper ſed melius coram, quanquam ne tunc quidem. Vereor enim ne id quod improbo, eos ſectari, carpere, referre, huic quod quàm maximè præcipimus, repugnet. Quiſquis ille, qualiſcunque, ſileatur quem inſignire, exempli nihil, non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

Argumentum.

Iulium Auitum ædilitatis candidatum, iam tribunatu militum & quæſtura functum deceſſiſſe, impatienter dolet, nam Secundum tanquam rectorem ſequutus, vt aliquid diſceret, parentem ſuum, iam ætate grauem vxorem, filiolam vnicam morte reliquit: impar igitur tanto dolori, Marcellino rem totam exponit per hanc epiſtolam, inter pulchriores pulcherrimam, inter triſtiores triſtiſſimam, inter amantiores amantiſſimam.

C. PLIN.

C. PLIN. MARCELLINO ſuo S. 21

OMnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem ex morte Iunij Auiti grauiſſimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, ſuffragio meo adjutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me * diligebat, ita verebatur, vt me formatore morum me quaſi magiſtro vteretur, rarum hoc adoleſcentibus noſtris. Nam quotuſquiſque vel ætati alterius, vel autoritati vt minor cedit? Statim ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt. Sed non Auitus, cujus hæc præcipua prudentia, quòd alios prudentiores arbitrabatur. hæc præcipua eruditio, quòd diſcere volebat. Semper ille aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitæ conſulebat: ſemper ita recedebat, vt melior factus: & erat factus vel eo quod audierat, vel quod omnino quæſierat. Quod ille obſequium Seruiano, exactiſſimo viro, præſtitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & * excepit, vt ex Germania in Pannoniam tranſeuntem, non vt commilito, ſed vt comes affectatórque ſequeretur, qua induſtria, qua modeſtia quæſtor conſulibus ſuis (* & plures habuit) non minus iucundus & gratus quàm vſui fuit? quo diſcurſu, qua vigilantia hanc ipſam ædilitatem cui præreptus eſt petiit? Quod vel maximè dolorem meum exulcerat: obuerſantur oculis caſſi labores & infructuoſæ preces, & honor quem meruit. Tantum redit animo ille latus clauus, in penatibus meis ſumptus: redeunt illa prima, illa poſtrema ſuffragia mea, illi ſer-

dilexerat.

cepit.

& prætoribus habitus.

mum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet : it… catis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. P… hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ g… neamur … bis implacabiles ſimus, … iſtis eti… are veniam niſi ſib… mande… moriæ quod vir … ob ho… ximus Thraſea … ſoleb… *dit, homines od…* ris … hæc ſcriban… ſed … , quanquam … V… id quod in … ca… huic quod … p… Quiſqu… I… ignire, e… … plurim…

Ar…

…m a…

… qu…

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

21.

Omnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auo-
camenta ex[illegible]excuſſit, eripui[illegible] dolor, quem
ex morte Iu[illegible]uiſſimum cepi. Latum
clauum in [illegible]erat, ſuffragio meo ad-
[illegible]n pe[illegible]us fuerat: ad hoc ita me
[illegible]eb[illegible], vt me form[illegible]mo *dilexerat:*
e[illegible]eretur, r[illegible]do-
[illegible]quotuſq[illegible]a-
[illegible]vt min[illegible]m
[illegible]nia: ne[illegible]r,
[illegible]ue ipſi [illegible]t.
[illegible]næc pr[illegible]a,
[illegible]d [illegible]s arbi[illegible]æ-
[illegible]ſcere v[illegible]lle
[illegible]aut de[illegible]ſu-
[illegible]debat, [illegible]: &
[illegible]d audi[illegible]nni-
[illegible]le ob[illegible]o, ex-
[illegible]it? q[illegible]unus
[illegible]exe[illegible]ia in *cepit*
[illegible]tem [illegible]o, ſed
[illegible]ae [illegible]uſtria,
[illegible]or [illegible]& plu- *& pretori-*
[illegible]nu[illegible]s quàm *bus habitus.*
[illegible]rſ[illegible]nc ipſam
[illegible]Quod vel
[illegible]uerſantur
[illegible]ces, & ho-
[illegible]no illic latus
[illegible]as : redeunt
[illegible]mea, illi ſen-

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 20

NOſtíne hos qui omnium libidinum ſerui, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant, & grauiſſimè puniunt quos maximè imitantur? quũ eos etiam qui non indigent clementia vllius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Pro

hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ gen

neamur, vt nobis placabiles ſimus, ex

iſtis etiam qui d iam niſi ſibi

mandemúſque uod vir mi

ob hoc quoqu hraſea, c

ſolebat, *Qui* *nes odit.*

ris quo com ibam.

ſed melius quàm

Vereor er od im

carpere, uod c

pimus, quis

leatur ,ex

re, hur ur

---

na

te

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 21.

Omnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem ex morte Iunii Auiti grauiſſimum cepi. Latum clauum in d… induerat, ſuffragio meo ad-
iutus in p… bus fuerat: ad hoc ita me
… r, vt me formatore mo *dilexerat:*
… teretur, rarum hoc ado-
… quotuſquiſque vel æta-
… vt minor … ratim
… nia: ne … ur,
… ue ipſi … nt.
… hæc pr … ia,
… es arbi … æ-
… ſcere v … ille
… aut de … ſu-
… debat, … : &
… d'audi … ni-
… lle obſ … ,ex-
… it? qu … unus
… excer … ia in *cepit*
… item … o, ſed
… ne ſe … uſtria,
… or c … & plu- *& pratori-*
… nus … quàm *bus habitus*
… rſu … c ipſam
… ræ … quod vel
… m … erſantur
… es … es, & ho-
… t. … o illc latus
… ar … s : redeunt
… p … aea, illi ſer-

C. PLIN. GEMINIO
SVO S. 20

NOſtíne hos qui omnium libidinum ſerui, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant, & grauiſſimè puniunt quos maximè imitantur? quũ eos etiam qui non indigent clementia vllius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Pro [illegible]
hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ gen [illegible]
neamur, vt nobis [illegible] placabiles ſimus, exo [illegible]
iſtis etiam qui d [illegible] iam niſi ſibi [illegible]
mandemúſque [illegible] uod vir mi [illegible]
ob hoc quoque [illegible] hraſea, c [illegible]
ſolebat, *Qui* [illegible] *nes odit.* [illegible]
ris quo com [illegible] ibam. [illegible]
ſed melius [illegible] quàm [illegible]
Vereor cr [illegible] d im [illegible]
carpere, r [illegible] uod q [illegible]
pimus, r [illegible] quis [illegible]
leatur [illegible], exe [illegible]
re, hur [illegible] our [illegible]

[illegible] g [illegible]

I [illegible]
na [illegible]
te [illegible]
T [illegible]

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

21

Omnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auo-
camenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem
ex morte Iunij Auiti grauiſſimum cepi. Latum
clauum in d[illegible] induxerat, ſuffragio meo ad-
iuerat in p[illegible]bus fuerat: ad hoc ita me
[illegible]r, vt me formatore mo *dilexerat*
[illegible] teretur, rarum hoc ado-
[illegible] quotuſquiſque vel æta-
[illegible]i vt minor [illegible] ſtatim
[illegible]nia: ne[illegible]tur,
[illegible]ue ipſi [illegible]nt.
[illegible] hæc pr[illegible]ia,
[illegible]es arbi[illegible]æ-
[illegible]ſcere v[illegible] ille
[illegible] aut de[illegible] ſu-
[illegible] debat, [illegible] : &
[illegible] d audi[illegible]nni-
[illegible]lle obſ[illegible], ex-
[illegible]cit? q[illegible] unus
[illegible] excep[illegible]ia in *cepit*
[illegible]item, [illegible]o, ſed
[illegible]ue ſe[illegible]uſtria,
[illegible]or c[illegible] & plu- *& prætori-*
[illegible]nus [illegible]s quàm *bus habitus*
[illegible]rſu[illegible] c ipſam
[illegible]ræ[illegible] Quod vel
[illegible]m[illegible]erſantur
[illegible]es [illegible]ces, & ho-
[illegible]it [illegible]o ille latus
[illegible]s : redeunt
[illegible]æa, illi ſer-

C. PLIN. GEMINIO ſVO S. 20

NOſtíne hos qui omnium libidinum ſerui, ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant, & grauiſſimè puniunt quos maximè imitantur? quũ eos etiam qui non indigent clementia vllius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ genere teneamur, vt nobis implacabiles ſimus, exorabiles iſtis etiam qui dare veniam niſi ſibi neſciunt: mandemúſque memoriæ quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus Thraſea, crebrò dicere ſolebat, *Qui vitia odit, homines odit.* Fortaſſe quæris quo commotus hæc ſcribam. Quidam nuper ſed melius coram, quanquam ne tunc quidem. Vereor enim ne id quod improbo, eos ſectari, carpere, referre, huic quod quàm maximè præcipimus, repugnet. Quiſquis ille, qualiſcunque, ſileatur quem inſignire, exempli nihil, non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

Argumentum.

Iulium Auitum ædilitatis candidatum, iam tribunatu militum & quæſtura functum deceſſiſſe, impatienter dolet, nam Secundum tanquam rectorem ſequutus, vt aliquid diſceret, parentem ſuum, iam ætate grauem vxorem, filiolam vnicam morte reliquit: impar igitur tanto dolori, Marcellino rem totam exponit per hanc epiſtolam, inter pulchriores pulcherrimam, inter triſtiores triſtiſſimam, inter amantiores amantiſſimam.

C. PLIN.

C. PLIN. MARCELLINO
SVO S. 21

OMnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auo-
camenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem
ex morte Iunij Auiti grauiſſimum cepi. Latum
clauum in domo mea induerat, ſuffragio meo ad-
jutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me
* diligebat, ita verebatur, vt me formatore mo- *dilexerat*
rum me quaſi magiſtro vteretur, rarum hoc ado-
leſcentibus noſtris. Nam quotuſquiſque vel æta-
ti alterius, vel autoritati vt minor cedit? Statim
ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur,
imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt.
Sed non Auitus, cujus hæc præcipua prudentia,
quòd alios prudentiores arbitrabatur. hæc præ-
cipua eruditio, quòd diſcere volebat. Semper ille
aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitæ conſu-
lebat: ſemper ita recedebat, vt melior factus: &
erat factus vel eo quod audierat, vel quod omni-
no quæſierat. Quod ille obſequium Seruiano, ex-
actiſſimo viro, præſtitit? quem legatum tribunus
ita & intellexit, & * excepit, vt ex Germania in *cepit*
Pannoniam tranſeuntem, non vt commilito, ſed
vt comes aſſectatórque ſequeretur, qua induſtria,
qua modeſtia quæſtor conſulibus ſuis (* & plu- *& prætori-*
res habuit) non minus iucundus & gratus quàm *bus habitus*
vſui fuit? quo diſcurſu, qua vigilantia hanc ipſam
ædilitatem cui præreptus eſt petiit? Quod vel
maximè dolorem meum exulcerat: obuerſantur
oculis caſſi labores & infructuoſæ preces, & ho-
nor quem meruit. Tantum redit animo ille latus
clauus, in penatibus meis ſumptus: redeunt
illa prima, illa poſtrema ſuffragia mea, illi ſer-

mones, illæ conſultationes. Afficior adoleſc
tia ipſius, afficior neceſſitudinum caſu. Erat
grandis natu parens, erat vxor, quam ante ann
virginem acceperat: erat filia quam paulò a
ſuſtulerat. Tot ſpes, tot gaudia dies vnus in *
aduerſa uerſa conuertit. Modò deſignatus ædilis, rec
maritus, recens pater, intactum honorem, orb
matrem: viduam vxorem, filiam pupillam, ig
ram aui ignarámque patris reliquit. Accedit
crymis meis, quòd abſens & impendentis n
neſcius, pariter ægrum, pariter deceſſiſſe cog
tempore ui, ne grauiſſimo dolori * timore conſueſcere
ſcriberem In tantis tormentis eram quum * ſcriberem h
hac, neque ſcriberem ſola. neque enim nunc aliud aut co
tare aut loqui poſſum. Vale.

Argumentum.

*Maximum in Achaiam miſſum ad eam ordin
dam monet vt ciuitates inſpecturus, ſingulas hum
tractet: ibique laudat Achaiam ab antiquitate &
bus geſtis: poſtremò hortatur velit bonam famam
quæſtura partam tueri, mollius & clementius tract
do homines libertati aſſuetos. Videtur Secundus Cice
nem ſequutus, monentem lib. 1. ad Atticum, Quint
fratrem qui tunc in Aſia proconſulatum gerebat, v
ea prouincia ſe integrè gereret.*

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

AMor in te meus cogit, non vt præcipiam (
que enim præceptore eges) admoneam
men vt quæ ſcis, teneas & obſerues, aut ſcias m
lius. Cogita te miſſum in prouinciam Achaia
ill

illam veram & meram Græciam , * in qua pri- *vbi h.*
mùm humanitas , literæ , etiam fruges inuentæ *humanita-*
eſſe creduntur , miſſum ad ordinandum ſtatum *tis literæ.*
liberarum ciuitatum : id eſt , ad homines maxi-
mè liberos,qui ius à natura datũ, virtute,meritis,
amicitia,fœdere denique & religione tenuerunt.
Reuerere conditores deos, numina deorum : re-
uerere gloriam veterem , & hanc ipſam ſenectu-
tem , quæ in homine venerabilis, in vrbibus ſa-
cra eſt. ſit apud te honor antiquitatis , ſit ingen-
tibus factis , ſit fabulis quoque. nihil ex cuiuſ-
quam dignitate, nihil ex libertate, * nihil etiam *nihil ex*
ex iactatione decerpſeris.Habe ante oculos,hanc *cuiuſquam*
eſſe terrã quæ nobis miſerit iura , quæ leges non *iact.*
victa acceperit, ſed petentibus dederit : Athenas
eſſe quas adeas : Lacedæmonem eſſe quam ro-
gas : quibus reliquam vmbram , & reſiduum li-
bertatis nomen eripere , durum , ferum , barba-
rúmque eſt. Vides à medicis , quanquam in ad-
uerſa valetudine nihil ſerui ac liberi differant,
mollius tamen liberos clementiúſque tractari.
Recordare quid quæque ciuitas fuerit , non vt
deſpicias quòd eſſe deſierit. Abſit ſuperbia , a-
ſperitas , nec timueris contemptum. an contem-
nitur qui imperium , qui faſces habet , niſi qui
humilis , & ſordidus , & qui ſe primus ipſe con-
temnit ? Male vim ſuam poteſtas aliorum con-
tumeliis experitur , malè terrore veneratio ac-
quiritur : longéque valentior amor ad obtinen-
dum quod velis , quàm timor. nam timor abit,ſi
recedas,manet amor: (* ac ſic) vt ille in odium, *at ſic*
hic in reuerentiam vertatur. Te verò etiã atque
etiam (repetam enim) meminiſſe oportet offi-
cij tui titulum , ac tibi ipſum interpretari qual-

[illegible] [illegible] libertatem ciui-
[illegible] quid li-
[illegible] ordina-
[illegible] Acce-
[illegible] te quæ-
[illegible] optimam re-
[illegible] principis : onerat
[illegible] legatio quasi
[illegible] nitendum eſt ne in
[illegible] ne
[illegible] ne ſorte quàm iu-
[illegible] quam explo-
[illegible] melior peritior
[illegible] audiſti, ſæ-
[illegible] quàm non
[illegible] credas, quod initio
[illegible] non præcipien-
[illegible] quoque. Quippe
[illegible] exceſſerim: ne
[illegible] quod eſſe
[illegible] Vale.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER NONVS.

[illegible] præter ſtyli ſ- [illegible] quam [illegible] multa Pli- [illegible] in limine [illegible] Quum exi-

guſ(in;

gis (inquit) vt epiſtolarum priore limite irrupto ſtylus noſter in vlteriora procurrat, numeri ſupra dicti priuilegio non contentus includi, addo & cauſas quibus hic liber nouus octo ſuperiorum voluminum accreſcat: eo quod C. Secundus, cuius nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epiſtolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epiſtola monet (quod iam ſubinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem compoſuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur poſt mortem incheaſſe, cùm turpe ſit pugnare cum laruis.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

I

SÆPE te monui vt libros quos vel pro te, vel in * Blateram, immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quammaturiſſimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quãuis enim legeris multis, legendóſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demũ inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi *conſtantiæ fama, erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Plataꝫ. al. Plantam.

conſtantia & fama.

Οὐχ ὅσιον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [ſi editur.] Statim igitur

quantúmque ſit ordinare ſtatum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretioſius? porrò quàm turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen eſt tecum, onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti. onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi prædium data. Quo magis * nitendum eſt ne in longinquam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne forte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris, cùm ſit alioqui, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

Interdum

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER NONVS.

Hunc nonum epiſtolarum librum præter ſtyli ſimilitudinem, & quòd eadem quæ in aliis multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noui libri ſuarum epiſtolarum attribuit. Quum exiguſ(in-

gis (inquit) vt epiſtolarum priore limite irrupto ſtylus noſter in vlteriora procurrat, numeri ſupra dicti priuilegio non contentus includi, addu & cauſas quibus hic liber nonus octo ſuperiorum voluminum accreſcat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epiſtolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epiſtola monet (quod iam ſubinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem compoſuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur poſt mortem inchoaſſe, cùm turpe ſit pugnare cum laruis.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. I

SÆPE te monui vt libros quos vel pro te, vel in * Blateram, immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quam maturiſſimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quãuis enim legeris multis, legendóſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demũ inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi *conſtantiæ fama, erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Οὐχ ὅσιον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [ſi editur.] Statim igitur

Platam. al. Plantam.

conſtantiæ & famæ.

T 2

quantúmque ſit ordinare ſtatum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretioſius? porrò quàm turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen eſt tecum, onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti. onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi prædium data. Quo magis * nitendum eſt ne in longinquam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne ſorte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris, cùm ſit alioqui, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

Interdum

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER NONVS.

Hunc nonum epiſtolarum librum præter ſtyli ſimilitudinem, & quòd eadem quæ in aliis multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noni libri ſuarum epiſtolarum attribuit. Quum exiguſ(in-

gis (inquit) vt epiſtolarum priore limite irrupto ſtylus noſter in vlteriora procurrat, numeri ſupra dicti priuilegio non contentus includi, addu & cauſas quibus hic liber nonus octo ſuperiorum voluminiu accreſcat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulu opus epiſtolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epiſtola monet (quod iam ſubinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem compoſuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur poſt mortem inchoaſſe, cùm turpe ſit pugnare cum laruis.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. I

SÆPE te monui vt libros quos vel pro te, vel in * Blateram, immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quammaturiſſimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quãuis enim legeris multis, legendóſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demũ inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi *conſtantiæ fama, erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Platam. al. Plantam.

conſtantia & fama.

Οὐχ ὅσιον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [ſi editur.] Statim igitur

quantúmque ſit ordinare ſtatum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretioſius? porrò quàm turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen eſt tecum, onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti. onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi *Interdum* prædium data. Quo magis * nitendum eſt ne in longinquam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne ſorte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris, cùm ſit alioqui, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER NONVS.

Hunc nonum epiſtolarum librum præter ſtyli ſimilitudinem, & quòd eadem quæ in aliis multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noni libri ſuarum epiſtolarum attribuit. Quum exiguſ(in-

gis (inquit) vt epiſtolarum priore limite irrupto ſtylus noſter in vlteriora procurrat, numeri ſupra dicti priuilegio non contentus includi, addis & cauſas quibus hic liber nonus octo ſuperiorum voluminum accreſcat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epiſtolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epiſtola monet (quod iam ſubinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem compoſuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur poſt mortem inchoaſſe, cùm turpe ſit pugnare cum laruis.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

I

SÆPE te monui vt libros quos vel pro te, vel in * Blateram, immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quam maturiſſimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quãuis enim legeris multis, legendóſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demũ inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi * conſtantiæ fama, erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Platam. al. Plantam.

conſtantiæ & famæ.

Οὐχ ὁσίον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [ſi editur.] Statim igitur:

by Google

quantúmque ſit ordinare ſtatum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretioſius? porrò quàm turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen eſt tecum, onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti. onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi prædium data. Quo magis * nitendum eſt ne in longinquam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne forte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris, cùm ſit alioqui, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

Interdum

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM

LIBER NONVS.

Hunc nonum epiſtolarum librum præter ſtyli ſimilitudinem, & quòd eadem quæ in aliis multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noni libri ſuarum epiſtolarum attribuit. Quum exigu(in-

gis (inquit) vt epiſtolarum priore limite irrupto ſtylus noſter in vlteriora procurrat, numeri ſupra dicti priuilegio non contentus includi, addu & cauſas quibus hic liber nouus octo ſuperiorum voluminum accreſcat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas ſequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epiſtolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epiſtola monet (quod iam ſubinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem compoſuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur poſt mortem inchoaſſe, cùm turpe ſit pugnare cum laruis.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. I

SÆPE te monui vt libros quos vel pro te, vel in * Blateram, immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quammaturiſſimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quãuis enim legeris multis, legendóſque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demũ inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi *conſtantiæ fama, erit autem, ſi notum æquis iniquiſque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Platam. al. Plantam.

conſtantia & fama.

Οὐχ ὅσιον φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recitatum eſt, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [ſi editur.] Statim igitur

T a

& interim ſiquid aliud in manibus differt: *interim hoc perfice quod nobis qui legimus olim, abſolutum videtur: ſed iam videatur & tibi, cuius cuncta-

mortis tionem nec res ipſa deſiderat, & *temporis ratio præcedit. Vale.

Argumentum.

Sabino reſpondet non poſſe reſcribere plures nec longiſſimas epiſtolas cùm materia non ſuppetat: neque ſe velle ſcribere res inanes viro graui & circa ſeria occupato.

C. PLINIVS SABINO SVO S. 2

FAcis iucundè, quod non ſolùm plurimas epiſtolas meas, verum etiam longiſſimas, flagitas, in quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipſe multum diſtringebar plerunque frigidis negotiis: quæ ſimul & auocant animum & comminuunt. Præterea nec materia plura ſcribendi dabatur. neque enim eadem noſtra conditio, quæ M. Tullij, ad cuius exempla nos vocas. Illi enim & copioſiſſimum ingenium & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat: nos quàm anguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis: niſi forte volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vmbraticas litteras mittere. Sed nihil minus a-

armaturã ptum arbitramur, quum *arma veſtra quum ca-

quum c. ſtra, quum denique cornua, tubas, ſudorem, pulverem, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem: quam tamen dubito an tibi pro-

Erat. bari velim. *Eſt enim ſumma amoris negare veniam.

niam breuibus epiſtolis amicorum, quamuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

Argumentum.

Immortalitatem & bonam perpetuámque famam omnibus rebus anteponit.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S. 3

ALius * alium, ego beatiſſimum exiſtimo qui bonæ manſuræque famæ præſumptione perfruitur, certúque poſteritatis cum futura gloria viuit ac nihil niſi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud altúmque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem ſuam aut mortalitatem cogitare: & illos quidem * contendere & non remitti, tum hos quieſcere, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare, vt video multos, miſera ſimul & ingrata imagine induſtriæ, * ad mortalitatem ſibi peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum vt deſinam mecum, ſi diſſenties tu: quanquam non diſſenties, vt qui ſemper præclarum aliquid & immortale * meditaris. Vale.

aliud. — *contendere eniti, hos quieſcere. remitti: nec br.* — *v. al. quieſcere, non reniti: nec br.* — *ad vtilitatem ſub p.* — *meditetur*

Argumentum.

Excuſat orationem ſuam contra Cæcilium Claſſicum tanquam in vniuerſum longam, in partibus breuem: ita vt legenti tædium non afferat.

C. PLINIVS MACRINO SVO S. 4

VErerer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epiſtola accipies, niſi eſſet

generis eius, vt ſæpè incipere, ſæpè deſinere videatur, nam ſingulis criminibus ſingulæ velut cauſæ continentur. Poteris ergo, vndecunque inceperis, vbicunq; deſieris, quæ deinceps ſequentur, & quaſi incipientia legere, & quaſi cohærentia: méque in vniuerſitate longiſſimum, breuiſſimum in partibus iudicare. Vale.

Argumentum.

Lætatur humanitate Tyronis in ſubditos & in primis quòd reſpectum habeat vniuſcuiuſque ſecundum conditionem.

C. PLINIVS TYRONI
SVO S. 5

EGregiè facis (inquiro enim, & perſeuero) quòd iuſtitiam tuam prouincialibus, multa humanitate commendas: cuius præcipua pars eſt, honeſtiſſimum quenque complecti, atque ita à minoribus amari, vt ſimul à principibus diligare. Plerique autem dum verentur ne gratia potentium nimium * impertiri videantur, ſiniſteritatis atque etiam malignitatis famam conſequuntur: à quo vitio tu longè receſſiſti ſcio: ſed temperare mihi non poſſum quominus laudem, ſimilis monenti, quòd cum modū tenes, vt diſcrimina ordinum dignitatúmque cuſtodias: quæ ſi * confuſa, turbata, permiſta ſunt, nihil eſt ipſa æqualitate inæqualius. Vale.

*impertire

conf. & perm.

Argumentum.

Circenſes, tanquam rem inanem & nullius voluptatis, notabiliter damnat, quibus ſcribit ſe ſemper vacaſſe literarum ſtudiis.

C. PLIN.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 6

OMne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundiſſima quiete tranſmiſi, *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuiſti?* Circenſes erant, quo genere ſpectaculi ne leuiſſimè quidem teneor. Nil nouum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe, ſufficiat. quo magis miror, tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere, currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu medióque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium fauórque tranſibit, & repentè agitatores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in vna viliſſima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica eſt: ſed apud quoſdam graues homines, quos ego quum recordor, in re inani, frigida, aſſidua, tam inſatiabiliter deſidere, capio aliquam voluptatem, quòd hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentiſſimè otium meum in literis colloco, quos alij otioſiſſimis occupationibus perdunt. Vale. *non mediocri cert.*

Argumentum.

Ante oculos ponit Romano per epiſtolam duas villas, quas iuxta lacum Larium tenebat: quarum alteram, quòd eſſet humili loco, vocat comœdiam: alteram, quòd in colle edito, tragœdiam appellat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S. 7

ÆDificare te ſcribis, bene eſt. inueni patrocinium. ædifico enim iam ratione, quia tecū. Nam hoc quoque non diſſimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum. huius in litore plures villæ meæ, ſed duæ, vt maximè delectant, ita exercent. Altera impoſita ſaxis more Baiano lacum proſpicit: altera æquè more Baiano lacum tangit. Itaque illam, tragœdiam: hanc, appellare comœdiam ſoleo: illam, quòd quaſi cothurnis: hanc, quòd quaſi ſocculis ſuſtinetur. Sua vtriuſque amœnitas, & vtranque poſſidenti ipſa diuerſitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius vtitur: hæc vnum ſinum molli curuamine amplectitur, * illa editiſſimo dorſo duos dirimit: ' illic recta geſtatio longo limite ſuper littus extenditur, hîc ſpatioſiſſimo xyſto leuiter inflectitur, illa fluctus non ſentit, hæc frangit: ex illa poſſis deſpicere piſcantes, ex hac ipſe piſcari, hamúmque è cubiculo, ac penè etiam lectulo, vt è nauicula, iacere. Hæ mihi cauſæ vtrique quæ deſunt adſtruendi, ob ea quæ ſuperſunt. 'Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

Illam duriſsima dorſa dirimunt.
illic retia, venatio hic geſtatio longa limite ſuper,
Et ſi quid ago? rationem tibi reddo, ap. 9.

Argumentum.

Timet laudare Augurinum, tanquam ſuſpectus, quòd ab eo laudatus eſſet: & tamen laudat.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S. 8

SI laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre iudicium meum quàm referre

ferre

ferre gratiã videar : ſed licèt videar, omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo, maximè tamen illa quæ de nobis. Accedit hoc, vna eademq; de cauſa. Nam & tu quæ de amicis optimè ſcribis, * & ego quæ de me, vt optima lego. Vale.

ea ego quoque de me. vt puto op.

Argumentum.

Laudat Colonis fidem, qui poſt mortem aſſiduum requirebat amicum Quintianum : cuius tanta erat virtus, vt meritò hunc honorem mereretur.

C. PLINIVS COLONI SVO S.

9

VNicè probo quòd Pompeij Quintiani morte tam dolenter afficeris, vt amiſſi charitatem deſiderio extendas : non vt plerique, qui tantùm viuentes amant, ſeu potius amare ſe ſimulant, ac ne ſimulant quidem, niſi * quos florentes vident. Nam miſerorum non ſecus ac defunctorum obliuiſcuntur. ſed tibi perennis fides, tantáque in amore conſtantia, vt finiri, niſi tua morte non poſſit : & hercule is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipſius. Felices amabat, miſeros tuebatur, deſiderabat amiſſos. Iam illa quanta probitas in ore? quanta in ſermone cunctatio? quàm pari libra grauitas comitáſque? quod ſtudium literarum? quod iudicium? qua pietate cum diſſimillimo patre viuebat? quàm non obſtabat illi quominus vir optimus videretur, quòd erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam ſic amaſti viuentem, vt hæc audire potius quàm de illo ſileri velis : à me præſertim, cuius prædicatione putas vitam eius

quòd

ornari, memoriam prorogari, ipſámque illam quæ eſt raptus, ætatem poſſe reſtitui. Vale.

Argumentum.

Eſſe epiſtolam Secundi, ex libro primo, vbi hortatur Tacitum ad venationem pariter & ſtudium exemplo ſuo, tum etiam ſtyli diverſitate aliqua ſentimus, quanuis nullo exemplari addicente, has literas à Cor. Tacito ſcriptas fuiſſe Secundo, qui illi iam prænotatæ epiſtolæ ad vnguem reſpondet: non poſſe ſcilicet Mineruæ & Dianæ ſimul inſeruire. quare omiſſa venatione, tantùm ſtudere intendit: parcè tamen, quia in actu. Nec mirum ſi Secundus has vnas Taciti ſuis inſeruit, vt eum ab omnibus ſecerneret, & præcipuum faceret. quod librarij non intelligentes, integram lectionem in vitioſam mutarant. C. Plin. Tacito, S. pro Cor. Tacitus Plin. S. inſcribentes.

COR. TACITVS C. PLIN. SVO S.

FO

*Cupio præceptis tuis parere: ſed aprorum tanta penuria eſt, vt Mineruæ & Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non poſſit. Itaque Mineruæ tantùm ſeruiendum eſt, delicatè tamen, vt in ſeceſſu & æſtate. In via planè nonnulla leuiora, ſtatímque delenda, ea garrulitate, qua ſermones in vehiculo * ſeruntur, extendi: his quædam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poëmata quieſcunt, quæ tu inter nemora & lucos commodiſſimè perfici putas. Oratiunculam vnam & alteram retractaui: quanquam id genus + operis inamabile, inamœnum magiſque laboribus ruris quàm voluptatibus ſimile. Vale.*

** ſeruntur,*

+ operis & in famam viſe & inam.

Argu-

Argumentum.

Geminio ſpondet aliquam materiam monſtrare, quæ libris eius inſeratur: deinde lætatur ſcripta ſua venditari Lugduni.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 11

EPiſtolam tuam * iucundiſſimam recepi, eo maximè quòd aliquid ad te ſcribi volebas quod libris inſeri poſſet. obueniet materia, vel hæc ipſa quam monſtras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni eſſe nõ putabam: ac tanto libentius ex literis tuis cognoui venditari libellos * meos, quibus peregrè manere gratiam quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim ſatis abſolutum exiſtimare, de quo tanta diuerſitate regionum * diſcreta hominum iudicia conſentiunt. Vale.

iucundiſſimè — *meos & peregrè inire gr. quã in vr. legerunt, Inc.* — *diſcrepta.*

Argumentum.

Exemplo alterius monet Iuniorem remittenda quædam filio: neque ſemper vtendum ſeueritate, cùm omnes homines aliquo errore ducantur.

C. PLINIVS IVNIORI SVO S. 12

CAſtigabat quidam filium ſuum, quòd paulo ſumptuoſius equos & canes emeret: huic ego iuuene digreſſo, Heus tu, nunquámne feciſti quod à patre corripi poſſet? feciſti dico. Non interdum facis quod filius tuus, ſi repentè pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non

omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo ſibi, in hoc alius indulget. Hæc tibi admonitus immodicæ ſeueritatis exemplo pro amore mutuo ſcripſi. nequando tu quoque filium tuum acerbius durìuſque tractares. Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe: atque ita [hoc] quòd es pater, vtere, vt memineris & te hominem eſſe, & hominis patrem. Vale.

amor.

Argumentum.

Quadrato ſignificat quod tractauerit antequam Heluidij vltionem aggrederetur quóque modo illam inchoauerit & abſoluerit. Et quum primò vox à ſenatoribus audiretur, & à quibuſdam deterreretur poſtremò aſſequutus ſit quod optauerat peracto reo Publicio Certo qui libris à Secundo diuulgatis, intra paucos dies periit.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 13

QVanto ſtudioſius intentiúſque legiſti libros quos de Heluidij vltione compoſui, tantò impenſius poſtulas vt perſcribam tibi quęque extra libros, quæque circa libros, totum denique ordinem rei cui per ætatem non interfuiſti. Occiſo Domitiano ſtatui mecum ac deliberaui eſſe magnam pulchrámque materiam inſectandi nocentes, miſeros vindicandi, ſe proferendi. Porrò inter multa ſcelera multorum, nullum atrocius videbatur, quàm quòd in ſenatu ſenator ſenatori, prætorius conſulari, reo iudex manus intuliſſet. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat eſſe cum eo qui metu temporum nomen ingens, paréſque virtutes ſeceſſu

ceſſu tegebat. fuerat cum Arria & Fannia : quarum altera, Heluidij nouerca, altera, mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata vt publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro ſe quiſque inimicos ſuos, duntaxat minores, inconditо turbidóque clamore, poſtulauerat ſimul & oppreſſerat : ego & modeſtius & conſtantius arbitratus immaniſſimum reum non communi temporum inuidia, ſed proprio crimine vrgere : quum iam ſatis ille primus impetus deferbuiſſet, & languidior in dies ira ad iuſtitiam rediſſet, quanquam tum maximè triſtis, amiſſa nuper vxore, mitto ad * Anteiam (nupta *Arriam*
hæc Heluidio fuerat) rogo vt veniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt venis. *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi maritum tum non inuitum pati : nuntia Aria & Fannia* (ab exilio enim redierant) *conſule te, conſule illas an velitis adſcribi facto in quo ego comite non egeo : ſed non* * *ita eam g mi*
gloria mea fauerim vt vobis ſocietatem eius inui- fauerim
deam. Perfert * Anteia mandata, nec illæ moran- *Arria*
tur. Opportunè ſenatus intra diem tertium. O-
mnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem *Prouidē-*
* prudentiſſimum ætatis noſtræ ſapientiſſimúmque *tiſſimum*
cognoui : in hoc tamen contentus conſilio *at.*
meo fui, veritus ne * vetaret (erat enim cunctan- *hebetaret*
tior, cautiórque) ſed non ſuſtinui * inducere in *induceret*
animum, quominus illi eodem die facturum me *in anim-*
indicarem : quod an facerem non deliberabam : *quum illi*
expertus vſu, de eo quod deſtinaueris, non eſſe *cederem*
conſulendos quibus conſultis obſequi debeas. *non facturū*
Venio in ſenatum, ius dicendi peto, dico pauliſ *me quod*
per, maximo aſſenſu : vbi cœpi crimen attinge- *an f.*

re: reum deſtinare (adhuc tamen ſine nomine)
quid ſit, vndique mihi reclamari. Alius *Sciamus, qui ſit, de quo extra ordinem referas* : alius, *Quis eſt ante relationem reus?* alius. *Salui ſimus, qui ſuperſumus.*
inturbatus al. interturbatus, Audio *imperturbatus, interritus: tantum ſuſceptæ rei honeſtas valet, tantúmque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Longum eſt omnia quæ tunc
facta, hinc inde * iactata ſunt recenſere. Nouiſſimè conſul. *Secunde, ſententiæ loco dices ſiquid volueris.*
Permiſeras. * *Permiſeris*, inquam, *quod vſque adhuc omnibus permiſiſti:* Reſido: * aguntur alia interea. Me
Aguntur alia, Interea meque. me quidam ex conſularibus amicis ſecreto accuratoque ſermone, quaſi nimis fortiter incautéque progreſſum, corripit, reuocat, monet vt deſiſtam: adiecit etiam, * *Notabilem* * *te futuris principibus feciſti.* *Eſto*, inquam, *dum malis.* Vix ille diſceſſerat, rurſus alter,
quò *Quid audes,* * *cur ruis? quibus te periculis obiicis? quid præſentibus confidis incertus futurorum? Laceſſis hominem iam præfectum ærarij & breui conſulem: præterea qua gratia, quibus amicitiis fultum?* nominat quendam qui tunc ad orientem ampliſſimum [& famoſiſſimum] exercitum, non ſine magnis dubiiſque rumoribus obtinebat. Ad hæc ego, *Omnia percepi. atque animo mecum antè peregi: nec recuſo ſi ita caſus attulerit, luere pœnas ob honeſtiſſimum factum, dum flagitioſiſſimum vlciſcor.* Iam cenſendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris, conſul deſignatus,
Fabius Maximus, dicit * Fabritius Veiento, Fabius * Poſthumius, Vectius Proculus, collega Publicij Certi, de quo agebatur, vxoris autem meæ quam amiſeram,
Annius, vitricus: poſt hos * Ammius Flaccus. omnes Certum nondum à me nominatum, vt nominatum defen-

defendunt crimenque quaſi in medio relictum defenſione ſuſcipiunt. Quæ præterea dixerint, non eſt neceſſe narrare,in libris habes,ſum enim cuncta ipſorum verbis perſequutus. Dicunt contrà Auidius Quietus, Cornutus Tertullus. *Tertull.* [Quietus,] *iniquiſſimum eſſe, querelas dolentium iniquiſſ.* *excludi. ideoque Arriæ & Fanniæ eius* * *querendi* *querendi* *non auferendum: nec intereſſe cuius ordinis qui ſit, ſed quam cauſam habeat.* Cornutus, *datum ſe à conſulibus tutorem Heluidij filiæ, petentibus matre eius & vitrico: nunc quoque non ſuſtinere deſerere officij ſui partes, in quo tamen,* * *& ſuo dolori modum imponere,* *cum ſuo* *& optimarum fœminarum* * *perferre modeſtiſſimum affectum: quas contentas eſſe admonere ſenatum* *ferre* *Publicij Certi cruentæ adulationis: & petere ſi pœna flagitij manifeſtiſſimi remittatur, nota Certo quaſi cenſoria inuratur.* Tum Satrius Rufus, medio ambiguóque ſermone, *Puto,inquit,iniuriam factam Publicio Certo, ſi non* * *abſoluitur, dominatus eſt ab amicis Arriæ & Fanniæ, nominatus ab* * *amicis ſuis: nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos qui bene ſentimus de homine,iudicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti & ſuis ſpero & malo, donec aliquid probetur, credo poteritis abſoluere.* *abſoluatur,* *inimicis* Hæc illi, quo quiſque ordinis citabantur. Venitur ad me, conſurgo, vtor initio,quod in libro eſt: reſpondeo ſingulis. Mirum qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modò reclamabant, tanta conuerſio vel negotij dignitatem, vel prouentum orationis, vel actoris conſtantiam ſubſequuta eſt. Finio. Incipit reſpondere Veiento: nemo patitur: obturbatur,obſtrepitur: adeò quidem vt diceret, *Rogo, Patres C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum.* Et ſtatim Muſena tribunus, *Permitto tibi,*

Digitized by Google

vir clariſſime Veiento dicere. Tunc quoq; reclamatur. Inter moras conſul citatis nominibus & peracta diſceſſione mittit ſenatum: ac penè adhuc ſtantem tentantémque dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

Non ferè quiſquam in ſenatu fuit qui non me complecteretur, exoſcularetur, certatímque laude cumularet, quòd intermiſſum tandiu morem in publicum conſulendi, ſuſceptis propriis ſimultatibus, reduxiſſem: quòd denique ſenatum inuidia liberaſſem, qua flagrabat apud ordines alios, quòd ſeuerus in cæteros, ſenatoribus ſolis diſſimulatione quaſi mutua parceret. Hæc acta ſunt abſente Certo. Abfuit enim, ſeu tale aliquid ſuſpicatus, ſiue vt excuſabatur, infirmus. Et *relationem quidem de eo Cæſar ad ſenatum non remiſit: obtinui tamen quod intenderam. nam collega Certi conſulatum, ſucceſſorem Certus accepit: planéque factum eſt quod dixeram in fine *Reddat præmium ſub optimo principe, quod à peſſimo accepit*: Poſtea actionem meam vtcunque potui recollegi: addidi multa. Accidit fortuitum (ſed non tanquam fortuitum) quòd editis libris Certus intra pauciſſimos dies implicitus morbo deceſſit. Audiui referentes, hanc imaginem menti eius, hanc oculis *oberraſſe, tanquam videret me ſibi cum ferro imminere. Veráne hæc, affirmare non auſim: intereſt tamen exempli, vt vera videantur. Habes epiſtolam, ſi *modò epiſtolam cogitas, libris quos legiſti non minorem: ſed imputabis tibi, qui contentus libris non fuiſti. Vale.

relationis quidem die Cæſar afſuit obt.

Interraſſe Heluidiũ reſpondere mihi

modum epiſtola

Argu-

Argumentum.

Hortatur Tacitum ad comparandam ſibi æternitatem ſcriptis.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 14

NEc ipſe tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide quã de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura noſtri, neſcio: nos certè meremur vt ſit aliqua, non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore & reuerentia poſterûm. Pergimus modò itinere inſtituto: quod vt paucos in lucem famámque prouexit, ita multos è tenebris & ſilentio protulit. Vale.

Argumentum.

Seceſſerat in Tuſcos Secundus vt liberius & otioſius viueret: ſed ſcribit non minus ibi moleſtari negotiis ruſticis ingruentibus: interdum tamen ſtudere. Peruetuſta lectio non Falconi ſed Mamiliano hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe monſtrat.

C. PLIN. *FALCONI SVO S. 15

MAMI-LIANO.

REfugeram in Tuſcos, vt omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuſcis qui- *quidem li-*
dem: tam multis vndique ruſticorum libellis & *cet, tam*
tam querulis inquietor, quos aliquanto magis *ratiuncu-*
inuitus quàm meos lego. nam & meos inuitus: *las*
retracto enim * actiunculas quaſdam, quod poſt *ſerum*
intercapedinem temporis, & * frigidum & a- *rationes*
cerbum eſt: * ratiocinationes, quaſi * abſente *abſentes*
me negliguntur. Interdum tamen equum con- *neg.*

ſcendo,& patrem familiæ hactenus ago, quòd aliquam partem prædiorum, ſed pro geſtatione, percurro. Tu conſuetudinem ſerua, nobiſque ſic ruſticis vrbana acta præſcribe. Vale.

Argumentum.

Sibi occupato circa ſteriles vindemias non licere venari, nec placere ſcribit Mamiliano: ſed pro muſto nouos verſiculos pollicetur.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 16

SVmmam te voluptatem percepiſſe ex iſto copioſiſſimo genere venandi non miror, cùm hiſtoricorum more ſcribas, numerum iniri non potuiſſe. Nobis venari nec vacat, nec licet: non vacat, quia vindemiæ in manibus: non licet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo muſto nouos verſiculos tibi, quod iucundiſſimè exigenti, vt primùm videbuntur deferbuiſſe, mittemus. Vale.

Argumentum.

Permittendas eſſe vnicuique ſuas voluptates oſtendit, nam ſi cœnam (inquit Genitor) damnaſti paraſitis refertam, nónne credis aliquibus noſtram tædio eſſe, quoties introducitur lector aut lyriſtes.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 17

ACcepi tuas literas, quibus quereris tædio tibi fuiſſe quanuis lautiſſimam cœnam, quia ſcurræ, cinædi, moriones menſis inerrabant? Vis tu remittere aliquid ex rugis? * equidem nihil tale

ſiquidem

tale habeo. habentes tamen fero. cur * ergo non *ego* habeo? quia nequaquam me vt inexpectatum feſtinúmve delectat, ſiquid molle à cinædo, petulans à ſcurra, ſtultum à morione profertur, nō rationem ſed ſtomachum tibi narro. Atque adeò quàm multos putas eſſe, quos æquè ea quibus ego & tu capimur & ducimur, partim vt inepta, partim vt moleſtiſſima offendant? quàm multi quum lector aut lyriſtes aut comœdus inductus eſt, calceos poſcunt, aut non minore cum tædio * recubant, quàm tu iſta (ſic enim appellas) prodigia perpeſſus es? Demus igitur alienis oblectationibus veniam, vt noſtris impetremus. Vale. *cubant,*

Argumentum.

Deſideranti Sabino promittit libellos ſuos: ſed per ordinem, nè memoriam conturbet.

C. PLINIVS SABINO SVO S. 18

QVa intentione, quo ſtudio, qua denique memoria legeris libellos meos, epiſtola tua oſtendit. ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, vt quamplurima communicare tecum velim, faciam per partes tamen, & quaſi digeſta, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, aſſiduitate & copia turbem, oneratámque & quaſi oppreſſam cogam pluribus ſingula poſterioribus priora dimittere. Vale.

Argumentum.

Rufoni reprehendenti Virginium excuſat, quòd iuſsiſſet ſepulchro inſcribi factum illud ſuum memo-

rabile, & Frontinum laudanti quòd prohibuiſſet conditorium ſibi conſtrui: demum vtroſque laudat tanquam diuerſo itinere ad immortalitatem tendentes.

RVSONI

C. PLIN. * RVFONI SVO S. 19

SIgnificas legiſſe te in quadam epiſtola mea iuſſiſſe Virginium Rufum inſcribi ſepulchro ſuo,

Hic ſitus eſt Rufus:pulſo qui Vindice quondam
Imperium aſſeruit,non ſibi, ſed patriæ.

REprehendis quòd iuſſerit, addis etiam, melius rectiúſque Frontinum, quód vetuerit omnino monimentum ſibi fieri: méque ad extremum,quid de vtroque ſentiam,conſulis. Vtrumque dilexi, miratus ſum magis quem tu * reprehendis, adeóque miratus vt non putarem ſatis vnquam laudari poſſe, cuius nunc mihi ſubeunda defenſio eſt. Omnes ego qui magnum aliquod memorandúmque fecerunt,non modò venia,verumetiam laude digniſſimos iudico, ſi immortalitatem,quam meruêre,ſectantur, victoríque nominis famam ſupremis etiam titulis prorogare nituntur. Ne facilè quénquam niſi Virginium inuenio, cuius tanta in prædicando verecundia, quanta gloria ex facto. Ipſe ſum teſtis familiariter ab eo dilectus probatúſque,ſemel omnino me audiente prouectum, vt de rebus ſuis hoc vnum referret, ita ſecum aliquando Cluuium loquutum, *Seu Virgini quæ hiſtoriæ fides debeatur: proinde ſiquid in hiſtoriis meis legis aliter ac velles, rogo ignoſcas.* * Ad hoc ſic illum, *Cluuine tu ignoras, ideo me feciſſe quod feci vt eſſet liberum vobis ſcribere quæ libuiſſet?* Agedum hunc ipſum Frontinum in hoc ipſo

rep. mirariſque atq; ita in.

Ad hæc Virginius, Tu ô Cluui, Cluui, tune ignoras.

ipſo in quo tibi parcior videtur & preſſior, comparemus. Vetuit extrui monimentum: ſed quibus verbis? *Impenſa monimenti ſuperuacua eſt, memoria noſtri durabit,* ° *vita meruimus.* An reſtrictius *vitam* arbitraris per orbem terrarum legendum, dare duraturam memoriam * ſuam, quàm vno in loco *ſui* duobus verſiculis ſignare quod feceris? quanquam non habeo propoſitum illum reprehendendi, ſed hunc tuendi, cuius quæ poteſt apud te iuſtior eſſe defenſio, quàm ex collatione eius quem prætuliſti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum vterque ad gloriam pari cupiditate, diuerſo itinere contendit alter, dum expetit debitor titulos: alter, dum mauult videri contempſiſſe. Vale.

Argumentum.

Gratam fuiſſe Venatoris epiſtolam teſtatur, quòd longa, quòd de ſcriptis ſuis loqueretur, demum ſignificat quid ruri agat.

C. PLIN. VENATORI SVO S. 20

TVa verò epiſtola tanto mihi iucundior fuit, quãto longior erat, præſertim cùm de libellis meis tota loqueretur: quos tibi voluptati eſſe non miror, cùm omnia noſtra perinde ac nos ames. Ipſe cùm maximè vindemias graciles quidem, vberiore tamen quàm expectaueram, colligo, ſi colligere eſt nonnunquam decerpere vuam, torculum inuiſere, guſtare de lacu muſtum, obrepere vrbanis qui nunc ruſticis præſunt, méque notariis & lectoribus reliquerunt. Vale.

Digitized by Google

Argumentum.

Tentat per epiſtolam reducere in gratiam Sabiniani libertum eius: quem quidem fatetur peccaſſe, ſed delicti ſui pœnitentiam multis ſignis oſtendiſſe. Sabinianum puto fuiſſe Brixienſem.

C. PLIN. SABINIANO SVO S.

21

LIbertus tuus, cui ſuccenſere te dixeras, venit ad me, aduolutúſque pedibus meis tanquam tuis hæſit. fleuit multum multúmque rogauit, multum etiam tacuit: in ſumma, fecit mihi fidẽ pœnitentiæ, verè credo emendatum, quia deliquiſſe ſe ſentit. Iraſceris, ſcio: & iraſceris meritò, id quoque ſcio: ſed tunc præcipua manſuetudinis laus, quum iræ * cauſa iuſtiſſima eſt. Amaſti hominem, & ſpero, amabis: interim ſufficit vt exorari te ſinas. Licebit rurſus iraſci ſi meruerit: quod exoratus excuſatius facies. Remitte aliquid adoleſcentię ipſius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ: ne torſeris illum, ne torſeris etiam te, torqueris enim quum tam lenis iraſceris. Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto pleniùs & effuſius, quanto ipſum acrius ſeueriúſque corripui, diſtrictè minatus nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. nam fortaſſe iterum rogabo, iterum impetrabo: ſit modò tale, vt rogare me, * vt præſtare te deceat. Vale.

cauſa iuſtiſſima ſunt

& te vt pr. deceat.

Argumentum.

Dolet Paſſieni Pauli ægritudine, præter bonos mores, de-

nes doctiſſimi. Nam Propertium, quem inter maiores ſuos connumerabat, elego imitabatur, lyrico Horatium.

C. PLINIVS SEVERO SVO S. 22

MAgna me ſolicitudine affecit Paſſieni Pauli valetudo, & quidem plurimis iuſtiſſimíſque de cauſis. Vir eſt optimus, honeſtiſſimus, noſtri amantiſſimus, præterea in literis veteres * æmulatur, exprimit, reddit: Propertium in primis à quo genus ducit, vera ſoboles, eóque ſimillima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos eius in manum ſumpſeris, leges opus terſum, molle, jucundum, & * planè in Propertij domo ſcriptum. Nuper ad lyrica deflexit: in quibus ita Horatium, vt in illis illum alterum effingi putes: ſiquid in ſtudiis cognatio valet, & hujus * propinquum. magna varietas, magna * mobilitas. Amat vt qui veriſſimè dolet, vt qui impatientiſſimè, laudat vt qui benigniſſimè, ludit vt qui facetiſſimè; omnia denique tanquam ſingula abſoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo quàm corpore ille: * tandem illum, tandem me recipi. Gratulare mihi, & gratulare etiam literis ipſis, quæ ex periculo eius tantum diſcrimen adierunt, quantum ex ſalute gloriæ conſequentur. Vale.

æmulatione exprimit reddit Prop.

Planè vt à Propertio, id eſt optimè ſcriptũ.

propinquus:

mollities.

Gratulare quod illũ, & me recepi gratulare etiãlit.

Argumentum.

Non poteſt bona conſcientia ſe plerunque cohibere quin exultet, & oſtentet. facit hoc interdum Tullius non tantùm in epiſtolis, ſed in iudiciis: ſimiliter Secũdus alibi, hic verò præſertim, vbi gloriatur ſiquis doctus eſſe

in vrbe dicitur, ſe ſtatim & Tacitum nominari, tanquam hi ſummam in literis gloriam tenerent.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

23

FRequenter agenti mihi euenit vt centumuiri, quum diu ſe intra iudicum autoritatem grauitatémque tenuiſſent, omnes repentè quaſi victi coáctique conſurgerent laudarént que. Frequenter è ſenatu famam, qualem maximè * optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quàm nuper ex ſermone Cornelij Taciti. Narrabat ſediſſe *ſecum Circenſibus proximis equitem Ro hunc poſt varios eruditóſque ſermones requiſiſſ *Italicus es, an prouincialis?* ſe reſpondiſſe, *Noſti me & quidem ex ſtudiis*. Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non poſſum quàm ſit iucundum mihi, quòd nomina noſtra, quaſi literarum propria, non hominum, literis redduntur: * quòd vterque noſtrûm his etiam ex ſtudiis notus, quibus * aliter ignotus eſt. Accidit aliud ante pauculos dies ſimile. Recumbebat mecum vir egregius, Fabius Rufinus, ſuper eum municeps ipſius, qui illo die primum in vrbem venerat: cui Rufinus demonſtrans me, *Vides hunc?* multa deinde de ſtudiis noſtris. Et ille, *Plinius eſt*, inquit, verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An ſi Demoſthenes iure lætatus eſt quòd illum anus Attica ita * demonſtrauit, Οὗτός ἐστι Δημοσθένης, ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego verò & gaudeo, & gaudere me dico. neque enim vereor ne iactantior videar quum de me aliorum iudicium, non meum, profero; præſertim apud te, qui nec illius inuides

captauerã

ſe Circ. proximum equiti

quódque alter

noſcitauit,

inuides laudibus,& faues noſtris. Vale.

Argumentum.

Agit gratias Sabiniano, quòd rogatu ſuo libertum reduxerat domum & in amorem: monetq; vt etiam non rogatus erroribus ſuorum placabilem ſe præſtet.

C. PLINIVS SABINIANO SVO S. 24

BEne feciſti quòd libertum aliquando tibi charum reducentibus epiſtolis meis in domum, * in animum recepiſti. Iuuabit hoc te: me certè iuuat: primùm, quòd te * talem video vt in ira regi poſſis: deinde quòd tantum mihi tribuis, vt vel authoritati meæ pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo & gratias ago. ſimul in poſterum moneo vt te erroribus tuorum, etſi non fuerit qui deprecetur, placabilem præſtes. Vale.

& in anim.

tam tractabilem vid.

Argumentum.

Scribit non ſatis conuenire vt Maximilianus conqueratur de negotiis caſtrenſibus, & vacet carminibus ſuis legendis: deinde promittit poſt abſolutas actiones ſe noua facturum quæ illi mittat.

C. PLIN. MAXIMILIANO SVO S. 25

QVereris de turba caſtrenſium negotiorum, & , tanquam ſummo otio perfruare, luſus & ineptias noſtras legis, amas, flagitas, méque ad ſimilia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere ſtudiorum non ſolùm oblectationem verumetiam gloriam petere, pòſt

Digitized by Google

iudicium tuum, viri grauiſſimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi. Nunc me rerum actus modicè, ſed tamen diſtringit: quo finito aliquid earundem Camœnarum in * iſtum benigniſſimum ſinum mittam. Tu paſſerculis & columbulis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas, ſi tamen & ſibi & tibi placebunt: ſi tantùm ſibi, continendos cauea nidóve curabis. Vale.

iſtum eundem ben.

Argumentum.

Genus dicendi in oratore probat grande & elatum, ac nonnunquam attenuatum, cum qui certo ſemper quodam itinere procedit, ita vt neque extollatur, neque deprimatur, vt res exigit, non rectè dicere opinatur. Nam teſtimonio Homeri, M. Tullij, Demoſthenis, denique Æſchinis, nititur, plerumque eleuandam orationem eſſe.

C. PLINIVS LVPERCO SVO S. 26

DIxi de quodam oratore ſeculi noſtri, recto quidem & ſano, ſed parum grandi & ornato, vt opinor, aptè: *nihil peccat niſi quòd nihil peccat*, debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam efferueſcere, efferri, ac ſæpe accedere ad præceps. Nam plerunque altis & excelſis adjacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreſſius iter: frequentior currentibus quàm reptantibus lapſus. ſed his non labentibus * nulla laus, illis nonnulla laus etiamſi labantur. Nam vt quaſdam artes, ita eloquentiam nihil magis quàm ancipitia commendant. Vides, qui * per funem in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores, quum iam iámque caſuri videntur.

vis nulla.
illis nonn.
vis etiamſi
fune in ſ.

tur. ſunt enim maximè mirabilia quæ maximè
* inſperata, maximè periculoſa, vtque Græci ma- *inexpectata*
gis * exprimunt, παράβολα: quæ grandi ſunt ſub- *exprimũt*
jecta diſcrimini. ideo nequaquam par guberna- *παράδοξα*
toris eſt virtus, quum placido & cùm turbato ma- *ideo neque*
ri vehitur: * tunc admirante nullo illaudatus, *tunc enim*
inglorius ſubit portum. at quum ſtridunt funes, *laudante*
* curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille *nullo*
clarus & diis maris proximus. Cur hæc? quia vi- *turbatur*
ſus eſt mihi in ſcriptis meis annotaſſe quædam
vt tumida, quæ ego ſublimia: aut improba, quæ
ego audentia, aut nimia, quæ ego plena arbitra-
bar. Plurimum autem refert, reprehendenda an-
notes, an inſignia. Omnis enim aduertit quod e-
minet & extat, ſed acri intentione dimicandum
eſt, immodicum ſit an grande, altum an enorme.
atque vt Homerum potiſſimum attingam, quem
* tandem alterutram in partem poteſt fugere, *tantundem*

— βράχε δ' εὐρεῖα χθὼν,
Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας ὐρανός.

& totum illum,

Ὡς δ' ὅτε χείμαῤῥοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι
ῥέοντες
Ἐς μισγάγκειαι συμβάλλετον. ὄμβριμον ὕδωρ.

Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint
hæc & * immania, an magnifica & cœleſtia. Nec *inania*
nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe aut poſſe di-
cere puto. non ita inſanio: ſed hoc intelligi vo-
lo, laxandos eſſe eloquentiæ frenos, nec anguſtiſ-
ſimo gyro ingeniorum impetus * refringendos. *reſtringen-*
At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. *das.*
quaſi verò M. Tullius minus audeat. quanquam
hunc omitto, neque enim ambigi puto. Sed De-
moſthenes, ipſe ille norma oratoris & regula,

quum dicis num ſe cohibet & comprimit * quum dicit [il-
ἀνθρ. la notiſſima?] ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες καὶ ἀλά-
στορες. Et rurſus, οὐ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ
πλίνθοις ἐγώ. Et ſtatim, οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔ-
βοιαν προβαλόμενος ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς [ὅσον ἦν ἀνθρω-
πίνῳ λογισμῷ δυνατόν.] Et alibi, ἐγὼ δὲ οἶμαι μέν, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέ-
θει τῶν πεπραγμένων. Iam quid audentius illo pul-
cherrimo ac longiſſimo exceſſu? νόσημα γάρ. Quid
hæc? breuiora ſuperioribus, ſed audacia paria,
τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι
καθ' ὑμῶν. Ex eadem nota, Ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ
πονηρίας τις, ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ
μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Simile
his, ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις
[γνώσει τῶν δικαστηρίων.] Et ibidem, σὺ τὸν εἰς
ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστογεῖτον, μᾶλλον δὲ ἀνῄρη-
κας ὅλως, μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἐχώσας λιμένας, καὶ
προβόλων ἐνέπλησας πρὸς τούτους ὁρμίζου. Et dixerat,
[δέδοικα μὴ δόξητέ τισι, τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν
ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πο-
νηρὸς, καθ' ἑαυτόν. Et deinceps,] τούτῳ δ' οὐδένα ὁ-
ρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπό-
κρημνα, φάραγγας, βάραθρα. Nec ſatis, οὐδὲ γὰρ τοὺς
προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδο-
μῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε. ἀλλὰ τοὐ-
ναντίον, ἵν' ἀνείργητε καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ
μηδ' ἐπιθυμῇ κακίας. Adhuc, εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πο-
νηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille
talia vt prætercam quæ ab Æſchine θαύματα, non
ῥήματα, vocantur, in contrarium incidi dicens,
dicta hunc quoque ob * iſta culpari. Sed vide quanto
major ſit qui reprehenditur, ipſo reprehendere:
& major ob hæc quoque, in aliis enim vis, in his
gran-

granditas eius elucet. Num autem Æſchines ipſe iis quæ in Demoſthene carpebat, abſtinuit? χρὴ γὰρ [ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.] τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον, ὅταν δ' ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ. Alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων τῷ ψηφίσματι πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τοὺς πέντε τάλαντα τοὺς προέδρους, ἀξιῶν τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ Καλλίᾳ διδόναι. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν πόμπον καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, ἀνάγνωθι. Iterum alio, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι. Quod adeò probauit, vt repetat: ἀλλ' ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. * An illa cuſtoditius preſſiúſ-. *Iam illa*
quæ? σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθη- *cōſ. medius*
μερὸν λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Altius illa *ὥc pre.*
ἀποπέμψασθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθε, & alia. Expecto vt quædam ex hac epiſtola, *gubernacula gemunt*, & *diis maris proximus*, iiſdem notis quibus ea de quibus ſcribo, confodias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipſa quæ annotaueras incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo iam nunc deſtines diem, quo & de illis & de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me * timidum, aut *tumidum*,
ego te temerarium faciam. Vale.

Argumentum.

Hiſtoriis reuerentiam haberi exemplo monſtrat. nam quum liber recitaretur de ſceleribus cuiuſdam, obſecrarunt eius amici vt reliqua pars à recitatione ſuppri-

meretur, Sextilius Lateranus, ad quem nunc ſcribit Secundus, conſulatum geſſit cum Vero Antonio autor Capitolinus, alij tamen non Laterano, ſed Paterno (de quo in præcedentibus) ſcriptam epiſtolam credunt.

PATERNO

C. PLIN. *LATERANO SVO S. 27

QVanta poteſtas, quanta dignitas, quanta maieſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriæ, cùm frequenter aliàs, tum proximè ſenſi. Recitauerat quidam veriſſimum librum, partémque eius in alium diem reſeruauerat: ecce amici *cuiuſdam orantes obſecrantéſque ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quæ fecerint pudor, quibus nullus faciendi quę audire erubeſcunt. Et ille quidem præſtitit quod rogabatur: ſinebat fides, liber tamen, vt factum ipſum manet, *manebit, legetúrque ſemper, tanto magis, *quia non ſtatim. Incitantur enim homines ad agnoſcenda quę differuntur. Vale.

eiuſdem

manebitq;

leg. quod

Argumentum.

Tribus epiſtolis, quas à Virginio Romano pariter acceperat, reſpondet: ſed negat alias luculenter ſcriptas ſibi relatas, rogátque vt primùm mittat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S. 28

POſt longum tempus *epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, & quales à te venire, præſertim deſideratas, oportebat: quarum vna iniungis mihi iucundiſſimum miniſterium, vt ad Plotinam, ſanctiſſimam fœminam *literæ tuæ perferantur, perferentur,

epiſt. tuas tres par.

lit. tua per-

ferentur, eadem commendas Popilium Artemi- *ferantur:*
ſium: ſtatim præſtiti quod petebat. Indicas et- *eadem*
iam, modicas te vindemias collegiſſe. communis *comm. po-*
hæc mihi tecum, quamquam in diuerſiſſima par- *pillū. Ar-*
te terrarum, querela eſt. Altera epiſtola nuntias *tem.*
* multa te nunc dictare, nunc ſcribere, quibus *multa de*
nos tibi repræſentes. Gratias ago, agerem ma- *te nunc d.*
gis, * ſi me illa ipſa quæ ſcribis aut dictas * le- *ſi illa ipſa*
gere voluiſſes, & erat æquum vt te mea, ita me *leg. potuiſ-*
tua ſcripta cognoſcere, etiamſi ad alium quàm ad *ſem.*
me pertinerent. Polliceris in fine, quum * certius *certi d. v.*
de vitæ noſtræ ordinatione aliquid audieris, fu-
turum te fugitiuum rei familiaris, ſtatímque ad
nos euolaturum, qui jam tibi compedes nectî-
mus, quas * perfringere nullo modo poſſis. Ter- *effringere,*
tia epiſtola continebat, eſſe tibi redditam ora-
tionem pro * Clario, eámque viſam vberiorem *C. Lanio.*
quàm dicente me, audiente te, fuerit. Eſt vbe-
rior, multa enim poſtea inſerui. Adjicis, alias te
litteras curioſius ſcriptas miſiſſe: an acceperim
quæris: non accepi, & accipere geſtio. Proinde
prima quaque occaſione mitte: appoſitis quidem
vſuris. * quas ego (non parcius poſſum) centeſi- *quas ego*
mas computabo. Vale. *(nec par-*
cius poſſim)
centeſimam
putabo.

Argumentum.

Excuſat ſua ſcripta quòd non ſint exactiſſima: ta-
men, quia ſunt plura & diuerſi generis toleranda. *Inſigniter*
quàm plu-
C. PLINIVS * RVSTICO SVO S. 29
ra medioc.

VT ſatius * eſt vnum aliquid inſigniter face- *ita ſatius*
re quàm plurima mediocriter, ita plurima *facere plu-*
mediocriter, ſi nō poſſis vnum aliquid inſigniter, *ra medio-*
criter.

Digitized by Google

quod intuens ego, variis me ſtudiorum generibus, nulli ſatis confiſus, experior. Proinde quum hoc vel illud legis, * ita ſingulis veniam, vt non ſingulis, dabis. An cæteris artibus excuſatio in numero, literis durior lex in quibus difficilior affectus eſt? Quid autem ego de venia quaſi ingratus? nam ſi ea * facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius ſperanda quàm venia obſecranda eſt: mihi tamen venia ſufficit. Vale.

ita de ſingulis vt non ſingulis iudicabis.

facilitate proxima acc.

Argumentum.

Exprimit Geminio, laudanti Nonium tanquam munificum, quid ſit liberalitas: quæ ſanè eſt, indigentibus donare, non falſa liberalitatis ſimulatione diuites captare.

C. PLINIVS GEMINIO SVO S. 30

Laudas mihi, & frequenter præſens, & nunc per epiſtolas Nonium tuum, quòd ſit liberalis, in quoſdam: & ipſe laudo, ſi tamen non in nos ſolos. Volo enim eum qui ſic verè liberalis, tribuere patriæ, propinquis, affinibus, amicis, * ſed amicis dico pauperibus: non vt iſti qui iis potiſſimum donant qui maximè donare poſſunt. Hos ego viſcatis hamatíſque muneribus non ſua promere puto, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui quod huic donant: auferunt illi, famámque liberalitatis auaritia petunt. Primùm eſt autem ſuo eſſe contentum: deinde, quos præcipuè ſcias indigere ſuſtentantem fouentémque orbe quodam * ſocietatis ambire. Quæ cuncta ſi facis

ſed iis dico paup.

ſocialitatis

facit * iſte vſquequaque laudandus eſt: ſi vnum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. * Tam rarum eſt etiam imperfectæ liberalitatis exemplar: ea inuaſit homines habendi cupido, vt poſſideri magis quàm poſſidere videantur. Vale.

iſta, vſque Tam rara ſunt etiam imperf. liberal. exempla, tanta inu.

Argumentum.

Sardi librum commendat, & gratias agit quòd ab eo laudatus ſit.

C. PLINIVS SARDO SVO S. 31

POſtquàm à te receſſi, non minus tecum, quàm quum apud te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maximè (non enim mentiar) quæ de me ſcripſiſti, in quibus quidem percopioſus fuiſti quàm multa, quàm * varia, quàm non * eadem de eodem, nec tamen diuerſa dixiſti? Laudem pariter & gratias agam? neutrum ſatis poſſum & ſi poſſem, timerem ne arrogans eſſet. ob ea * laudare ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto iucundiora: & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

variè, eodem, de eodem iugo tamen di. laudare te ob quæ

Argumentum.

Interrogat Titianum quid agat: ſe verò ſcribit in otio nolle longiores epiſtolas componere.

C. PLINIVS TITIANO SVO S. 32

QVid agas? quid acturus es? ipſe vitam iucundiſſimam, id eſt otioſiſſimam, viuo. Quo fit vt ſcribere longiores epiſtolas nolim, velim

Quid agis? an quod ago ruri ipſe? vitam iucundiſ. id eſt otioſiſſimã. Quo fiet

legere: illud, tanquam delicatus: hoc, tanquam otioſus. Nihil eſt enim aut pigrius delicatis, aut curioſius otioſis. Vale.

Argumentum.

Mira de Hipponenſi Delphino narrat, qui tantùm puero aſſueuerat, vt natantem ſubiret, & inſpectantibus multis per mare ferret, ac in terram reduceret. Monet igitur Caninium, municipem ſuum vt velit hanc materiam metro excolere.

C. PLINIVS CANINIO SVO S. 33

INcidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictæ. dignámque * iſto lætiſſimo, altiſſimo, planéque poëtico ingenio. Incidi autem, dum ſuper cœnam varia miracula hinc inde referuntur, magna * autoris fides, tametſi quid poëtæ cum fide? is tamen autor, cui bene vel hiſtoriam ſcripturus credidiſſes. Eſt in Africa Hipponenſis colonia, mari proxima: * adiacet ei nauigabile ſtagnum, ex quo in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alterna, prout æſtus aut repreſſit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic * ætas piſcandi, nauigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur: * maximè puerorum, quos otium ludúſque ſolicitat. his gloria & virtus altiſſimè prouehi: victor ille qui longiſſimè vt littus: ita ſimul nantes * reliquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris in vlteriora tendebat: delphinus * occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc ſequi, nunc circuire: poſtremò ſubire, deponere, iterum ſubire, trepidan-

ſcholaſtico,

autori fides ſiquid tamen poëta cum fide.

adiacet nauig. ſtagnũ, ex hoc

æſtus piſ.

max pueri,

relinquit.

incurrit,

dantémque perferre, primùm in altum: mox flectit ad littus, redditque terræ & æqualibus. Serpit per coloniam fama * concurrere omnes, ipſum puerum tanquam miraculum aſpicere, interrogare, audire, * narrare. Poſtero die obſidēt littus, proſpectāt mare, &* ſi quid eſt mari ſimile. Natant pueri: inter hos ille, ſed cautius, Delphinus rurſus ad tempus, * rurſus ad puerum venit: fugit ille cū cæteris Delphinus quaſi inuitet, reuocet, exilit, mergitur, varióſq; orbes * implicitat expedítque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec hominis innutritos mari ſubiret timendi pudor: accedunt, & alludunt, & appellant: tangunt etiā, pertrectántq; præbentē. Creſcit audacia experimēto. Maximè puer qui primus expertus eſt, adnatat, natanti inſilit tergo: fertur refertúrq; agnoſci ſe amari putat, amat ipſe, neuter timet, neuter timetur. Huius fiducia, manſuetudo illius augetur. * nec non alij pueri dextra læuáq; ſimul eunt hortantes * monentéſque. Ibat vnà (id quoque mirū) delphinus alius, tantū ſpectator & comes. Nihil enim ſimile aut faciebat, aut patiebatur: ſed alterum illum ducebat, reducebat, vt puerum cæteri pueri. Incredibile (tam verum tamen quàm priora) delphinum, geſtatorem colluſorémque puerorū in terram quoque extrahi ſolitum, areníſque ſiccatū, vbi incaluiſſet, in mare reuolui. Conſtat Octauium Auitum, legatum proconſulis, in littus educto religione praua ſuperfudiſſe vnguentum: cuius illum nouitatem odorémque in altum refugiſſe: nec niſi poſt multos dies viſum languidum & mœſtum, mox redditis viribus priorem laſciuiam & ſolita miniſteria repetiſſe. Confluebant ad ſpectaculum omnes

concurrere, omnes ipſum puerum t. narrare, reſpondere. Poſtero d. ſiquid è mari ſ. rurſus ad puerum venit: fugit ille cum cæteris delphinus: quaſi inuitet & reuocet: implicat præeunti. adnatantis inſilit tergo agnoſcit ſe, ex mari puerum ille; è terra iſte. neuter t. nec non & pueri monentéſque n ti- meat Id quoq; mirum:de

modicare-ſpub.modicis. & mediocribus facultatibus, colonia Hipponenſis. al. modica reſp. immodicis ſumpt.

aff. aliquid ſufficit ne

magiſtratus, quorum aduentu & mora * modica reſpubl. nouis ſumptibus atterebatur. Poſtremò locus ipſe quietem ſuam ſecretúmque perdebat. Placuit occultè interfici: ad quod cogebatur. Hæc tu qua miſeratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? quanquam non eſt opus * affingas aliquid aut deſtruas: ſufficit ne ea quæ ſunt vera minuantur. Vale.

Argumentum.

Conſulit Tranquillum an experiatur Encolpum *libertum ſuum in recitatione verſuum ſuorum, cùm ipſe ſibi diffidat.*

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 34

& tanto m.

Hic quoq; ſimi iter quem el gi

defixus mutus.

EXplica æſtum meum, audio me malè legere duntaxat verſus: oratione enim commodius *ſed tanto minus verſus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. *Hoc quoque familiare, quod elegi non bene, ſed melius ſcio lecturum: ſi tamen non fuerit perturbatus. eſt enim tam nouus lector, quàm ego poëta. Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam * defixus & mutus, & ſimilis otioſo: an (vt quidam) quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu proſequar. Sed puto me non minus malè ſaltare quàm legere. Iterum dicam, explica æſtum meum, veréque reſcribe, num ſit meliùs, peſſimè legere quàm iſta vel non facere, vel facere. Vale.

Argumentum.

Scribit Appio ſe emendaturum librum quem ad ſe miſ-

Digitized by Google

ſe miſerat, & cùm diligentiam in retractandis operibus probet nimiam tamen reſpuit: Aij non Appio, ſed Oppio ſcribi hanc epiſtolam autumant. Oppij fit mentio apud Plut. in vita Othonis.

C. PLINIVS * APPIO SVO S. 35

OPPIO

LIbrum quem miſiſti, recepi, & gratias ago: ſum tamen hoc tempore occupatiſſimus. Ideo nondum eum legi, cùm alioqui validiſſimè cupiam: ſed eam reuerentiam cum literis ipſis, tum ſcriptis tuis debeo, vt * ſumere illa, niſi vacuo animo, irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo, eſt tamen aliquis modus, primum, quòd nimia cura deterit magis quàm emendat: deinde quòd nos à recentioribus reuocat, ſimúlque nec abſoluit priora, & inchoare poſteriora non patitur. Vale.

vt ſumere in manus illa,

Argumentum.

Ordinem vitæ quem ruri æſtatis tempore ſeruabat, Fuſco Salinatori explicat: ibíque & ſtudiorum ſuorum & geſtationis ac victus modum, amicorum confabulationes, & ſuas venationes enarrat.

C. PLINIVS FVSCO SVO S. 36

QVæris quemadmodum in Tuſcis diem ęſtate diſponam: euigilo quum * libuit, plerũque circa horã primam, ſæpe ante, tardius rarò: * clauſæ feneſtræ manent. Mirè enim * ſilentio & tenebris animus alitur, ab iis quæ auocant abductus, & liber, & mihi relictus, non oculos animo, ſed animum oculis ſequor, qui eadem quæ mens,

collibuit, quum ſilentium & tenebræ. ab iis quæ auocant

vident, quoties non vident alia. Cogito ſiquid in manibus, cogito ad verbum ſcribenti emendantíſque ſimilis nunc pauciora, nunc plura, vt vel difficile vel facilè componi tenerîve potuerunt. Notarium voco, & die admiſſo, * quæ formaueram dicto, abit, rurſúſque reuocatur, rurſúſque remittitur. Vbi hora quarta vel quinta (neque enim certum dimenſúmque tempus, vt dies ſuaſit,) in xyſtum me vel cryptoporticum confero, reliqua meditor & dicto, vehiculum aſcendo. Ibi quoque idem quod ambulans aut iacens, durat intentio, mutatione ipſa refecta: paulùm redormio, dein ambulo, mox orationem Græcam Latinámve clarè & intentè, non tam vocis cauſa quàm ſtomachi lego: pariter tamen & illa firmatur. Iterum ambulo, vngor, exerceor, lauor. Cœnanti mihi * ſic cum vxore vel paucis liber legitur: poſt cœnam: * comœdi aut lyriſtes mox cum meis ambulo, quorum numero ſunt eruditi. Ita variis ſermonibus veſpera extenditur, & quanquam longiſſimus dies * citò conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. nam ſi diu * tacui vel ambulaui, poſt ſomnum demum lectionémque, non vehiculo, ſed (& quod breuius * quia velocius) equo geſtor. * Interueniunt amici ex proximis oppidis, partémque diei ad ſe trahũt, interdúmque * laſſato mihi, opportuna interpellatione ſubueniunt. Venor aliquando: ſed non ſine pugillaribus, vt quamuis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur & colonis (vt videtur ipſis) non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes querelæ literas noſtras & * iſthæc vrbana opera commendant. Vale.

quæ formaueram, enotantur, rurſúſque dimittitur.

ſic cum comœdis. al. *comœdis quorum innum. ſunt eruditi*

Var.

citò clauditur. al. *bene conditur,*

tacui.

quod vel.

Interim

ueniunt amici

laſſo.

hæc vrb.

Argu-

Argumentum.

Excuſat ſe quòd non poterit Romæ eſſe calendis Ianuariis officij gratia, quum Paulinus conſulatum inibit, nam in Tuſcis retinebatur circa prædia ſua collocanda.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S. 37

NEc tuæ naturæ eſt * tranſlatitia hæc & quaſi *tralatitia*
publica officia à familiaribus amicis contra
ipſorum commodum exigere: & ego te conſtan-
tius amo quàm vt verear ne aliter ac velim acci-
pias, niſi te calendis ſtatim conſulem videro: præ-
ſertim cùm me neceſſitas * locandorum prædio- *Tuſcanorũ*
rum plures annos ordinatura detineat, in qua mi-
hi noua conſilia ſumenda ſunt. Nam priore lu-
ſtro, quanquam poſt magnas remiſſiones, reliqua
creuerunt: inde * plerique nulla iam cura mi- *plerique*
nuendi æris alieni, quod deſperant poſſe perſol-
ui, rapiunt etiam, conſumúntque quod * natum *natura eſt,*
eſt: vt qui iam putent ſe non ſibi placere. Occur-
rendum ergo augeſcentibus vitiis, & medendum
eſt. medendi vna ratio, * ſi non nummo ſed par- *ſi non ve-*
tibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores *ni ſed plu-*
* operi cuſtodes fructibus ponam: & * alioqui *ribus locẽ.*
nullum iuſtius genus reditus quàm quod terra, *operis ex-*
cœlum, annus refert. Ad hoc magnam fidem, a- *actores, cuſ.*
cres oculos, numeroſas manus poſcit: experien- *eſt, al.*
dum tamen, & quaſi in veteri morbo, quælibet
mutationis auxilia tentanda ſunt. Vides quàm
non delicata me cauſa obire primùm conſulatus
tui diem non ſinat: quem tamen * hic præſens vo- *hic quoq;*
tis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale. *vt præſ.*

Argumentum.

Laudat Rufum non tam quòd id Saturninus iuſſiſſet, quàm quod mereretur.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S.

38

Rufum laudo, quia ille digniſſ.

EGo verò * Rufum noſtrum laudo: non quia tu vt ita facerem petiſti, ſed quia eſt ille digniſſimus. Legi enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipſius adiecit. Iudicaui tamen, neque enim ſoli iudicant qui malignè legunt. Vale.

Argumentum.

Muſticum architectum, ædem Cereris reſtituturus, rogat vt marmor emat, ad id neceſſarium: & formam porticuum ſcribat.

C. PLINIVS MVSTIO SVO S.

39

In prædiis meis in melius: in maius

dedicationis die freq.

porticus ædi: illam

ARuſpicum monitu reficienda eſt mihi ædes Cereris * in prædiis in melius & in maius. Vetus ſanè & anguſta, cùm ſit alioqui * ſtato die frequentiſſima. Nam Idibus Septembribus magnus è regione tota coit populus, multæ res aguntur, multa vota ſuſcipiuntur, multa redduntur, ſed nullum ex proximo ſuffugium aut imbris aut ſolis. Videor ergo munificè ſimul religioſéque facturus, ſi ædem quampulcherrimam extruxero, addidero * porticus: illam ad vſum deæ, has, ad hominum: Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis: emas marmora, quibus ſolum, quibus parietes excolan-

colantur. * Erit etiam vel faciendum vel emendum ipſius deæ ſignum: quia antiquū illud è ligno quibuſdam ſui partibus vetuſtate * obtruncatum eſt. Quantum ad porticus nihil interim occurrit quod videatur * iſtinc eſſe repetendum: niſi * tamen vt formam ſecundùm rationem loci ſcribas: neque enim * poſſunt circundari templo. nam ſolum templi hinc flumine & abruptiſſimis ripis, hinc via cingitur. Eſt vltra viam latiſſimum pratum, in quo ſatis aptè contra templum ipſum porticus explicabuntur: niſi quid tu melius inueneris, qui ſoles locorum difficultates arte ſuperare. Vale.

Erit etiã faciendum ipſius d. ſ.
truncatũ
ſtatim
tantum
poſſunt circumdare t.

Argumentum.

Edocet Fuſcum vitam ſuam hyemalem, cùm prius æſtiualem ſignificaſſet. ad hæc addit quid vere, quid autumno conſueſcat Laurentino rure, vbi apricabitur.

C. PLINIVS FVSCO

SVO S. 40

Scribis, pergratas tibi fuiſſe literas meas: quibus cognouiſti quemadmodum in Tuſcis otium æſtatis exigerem: requiris quid ex hoc in Laurentino hyeme permutem. Nihil, niſi quòd meridianus ſomnus eximitur, multúmque de nocte vel ante vel poſt diem ſumitur: &, ſi agendi neceſſitas inſtat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo vel lyriſtæ poſt cœnam locus: ſed illa quę dictaui identidem retractantur, ac ſimul memoriæ frequenti emendatione proficitur. Habes æſtate, hyeme, conſuetudinē. *addas huc licet *autumnum, quæ inter hyemem æſtatémque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruúlum acquirunt. Vale.

non addas tantumnum, quæ inter hyemem æſtatémque mediam?

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM Liber decimus.

AD TRAIANVM Imp.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Traiano quòd breui poſt adoptionem acceperit imperium Romanum eíque felicitatem optat.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S. 1

TVA quidem pietas, Imperator ſanctiſſime, optauerat vt quàm tardiſſimè ſuccederes patri: ſed dij immortales feſtinauerunt virtutes tuas ad gubernacula reip. quam ſuſceperas, admouere. Precor ergo vt tibi & per te generi humano proſpera omnia, id eſt digna ſeculo tuo, contingant. Fortem te & hilarem, imperator optime, & priuatim & publicè opto.

Argumentum.

Idem imperatori gratias agit quòd ſe dignatus eſſet iure trium liberorum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 2

attulerit, EXprimere, domine, verbis non poſſum quantum mihi gaudium * attuleris, quòd me dignum

gnum putaſti iure trium liberorum. quanuis enim Iulij Seruiani, optimi viri, tuíque amantiſſimi, precibus indulſeris: tamen etiam ex reſcripto intelligo, libentius hoc ei te præſtitiſſe, quia pro me rogabat. Videor ergo ſummam voti mei conſequutus, cùm inter initia feliciſſimi principatus tui, probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eóque magis liberos concupiſco, quos habere etiam illo triſtiſſimo ſeculo volui, ſicut poteſt duobus matrimoniis meis credere. ſed dij melius, qui omnia integra bonitati tuæ reſeruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus eſſem & ſecurus & felix.

Argumentum.

Petit à Traiano, Voconium Romanum, condiſcipulum & contubernalem ſuum, virum eruditum & nobilem, promoueri in ordinem ſenatorium.

C. PLIN. TR. IMP. S. 3

INdulgentia tua, imperator optime, quam pleniſſimam experior, hortatur me vt audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos ſibi vel præcipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiſcipulus & contubernalis meus. Quibus ex cauſis & à diuo patre tuo petieram vt illum in ampliſſimum ordinem promoueret: ſed hoc votum meum bonitati tuæ reſeruatum eſt, quia mater Romani liberalitatem ſeſtertij quadringenties, quod conferre ſe filio codicillis ad patrem tuum ſcriptis, profeſſa fuerat, nondum ſatis legitimè peregerat, quod poſtea fecit, admonita à nobis. nam & fundos eman-

cipauit, & cætera quæ in emancipatione implenda ſolent exigi, conſummauit. Cùm ſit ergo finitum quod ſpes noſtras morabatur, non ſine magna fiducia ſubſigno. Auget fidem pro moribus Romani mei, quos & liberalia ſtudia exornant & eximia pietas, quæ hanc ipſam matris liberalitatem & ſtatim patris hæreditatem & adoptionem à vitrico meruit. Auget hæc & natalium & paternarum facultatum ſplendor, quibus ſingulis multum commendationis acceſſurum etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo, domine, vt me exoptatiſſimæ mihi gratulationis compotem facias, & honeſtis (vt ſpero) affectibus meis præſtes, vt non me tantùm, verùm & in amico gloriari iudiciis tuis poſſim.

Argumentum.

Pro cura & diligentia qua vſus eſt, Harpocras medicus erga ſe ægrum, rogat Traianum ei dari ciuitatem Rom. item nomine Maximillæ patronæ libertis Heliæ & Antoniæ Harmeridi ius quiritium.

C. PLIN. TR. IMP. S. 4

PRoximo anno, domine, grauiſſima valetudine vſque ad periculum vitæ vexatus, iatralipten aſſumpſi: cuius ſolicitudini & ſtudio, tuæ tantum indulgentiæ beneficio, referre gratiam parem poſſum. Quare rogo des ei ciuitatem Romanam. eſt enim peregrinæ conditionis, manumiſſus à peregrina. Vocatur ipſe Harpocras: *pattronam habuit Thermutin Theonis, quæ iampridem defuncta eſt. Item rogo des ius quiritium libertis Antoniæ Maximillæ, ornatiſſimæ fœminæ, * Heliæ &

matronam habet,

Hedia,

ſiæ & Antoniæ Harmeridi. Quod à te, petente patrona, peto.

Argumentum.

Impetrata ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium teſtatur, rogátque vt litteras ſibi ad Pompeium Plantam mittat, & patiatur quàm longiſſimè ſibi occurrere.

C. PLIN. TR. IMP. S. 5

EXprimere, domine, verbis non poſſum quanto me gaudio affecerint epiſtolæ tuæ, ex quibus cognoui te Harpocrati iatraliptæ meo etiam Alexandrinam ciuitatem tribuiſſe, quamuis ſecundum inſtitutionem principum non temerè eã dare propoſuiſſes. Eſſe autem Harpocran νομοῦ νόμου μεμ- μεμφιτικοῦ indico tibi. Rogo ergo, indulgentiſſime imp. vt mihi ad Pompeium Plantam, præfectum Ægypti, amicum tuum, ſic vt promiſiſti, epiſtolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius, domine exoptatiſſime aduentus tui gaudio frui poſſim, rogo permittas mihi, quàm longiſſimè occurrere tibi. φύτου

Argumentum.

Medici ſui propinqui ciuitatem petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 6

PRoxima infirmitas mea, domine, obligauit me Poſthumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi precibus meis ex conſuetudine bonitatis tuæ indulſeris. Rogo ergo vt propinquis eius des ciuitatem, Chryſippo Mithridatis, vxoríque Chryſippi

Stratonicæ Epigeni, item liberis eiuſdem Chryſippi, Epigono & Mithridati, ita vt ſint in patris poteſtate, vtque iis in libertos ſeruetur ius patro-
quiritium norum. Item rogo indulgeas ius * quiritum L.
Abaſcan- Satrio * Abaſcantio, & P. Cæſio Phoſphoro, &
te. Panchariæ Soteridi. Quod à te, volentibus patronis peto.

Argumentum.

Petit præturam amico ſuo Actio Suræ.

C. PLIN. TR. IMP. S. 7

SCio, domine, memoriæ tuæ, quæ eſt benefaciendi tenaciſſima, preces noſtras inhærere: quia tamen in hoc quoque ſæpe indulſiſti, admoneo ſimul & impensè rogo vt Actium Surã prætura exornare digneris, cùm locus vacet, ad quã
quietiſſimum ſpem alioqui * quietiſſimam hortatur & natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia felicitas temporum, quæ bonam conſcientiam ciuium tuorum ad vſum indulgentiæ tuæ prouocat & attollit.

Argumentum.

Auguratum vel ſeptemuiratum ſibi petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 8

CVm ſciam, domine, ad teſtimonium laudémque * maiorum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati ad quã me prouexit indulgentia tua, vel auguratum, vel
merum
vacat, ſeptemuiratum, quia * vacant adiicere digneris, vt iure ſacerdotij, precari deos pro te publicè poſſim, quos nunc precor pietate priuata.

Argu-

Argumentum.

Gratulatur imperatori ob victoriam de hoſtibus partam.

C. PLIN. TR. IMP. S. 9

VIctoriæ tuæ, optime imp. maximæ, pulcherrimæ, antiquiſſimæ, & tuo nomine & reipubl. gratulor, deóſque immortales precor vt omnes cogitationes tuas tam lætus ſequatur euentus, vt virtutibus tantis gloria imperij & nouetur & augeatur.

Argumentum.

Certiorem facit Traianum de Seruilij aduentu Nicomœdiam.

C. PLIN. TR. IMP. S. 10

SEruilius Prudens, legatus, domine, VIII. calẽd. Decemb. Nicomœdiam venit: méque longæ expectationis ſolicitudine liberauit.

Argumentum.

Rogat Traianum velit commendatum habere Roſianum Geminum, ſibi arcta familiaritate coniunctum: adhæc, virum integrum, probum, induſtrium, & Cæſaris ipſius commilitonem: de quo pleraque libro primo.

C. PLIN. TR. IMP. S. 11

ROſianum Geminum, domine, arctiſſimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt: habui enim illum quæſtorem in conſulatu mei ſummè obſeruantiſſimum expertus, tantam mihi

& publ. poſt conſulatum reuerentiam præſtat, *vt publicæ neceſſitudinis pignora priuatis * cumulet officiis. Rogo ergo vt * ipſi apud te pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui, & ſiquid mihi credis, indulgentiam tuam dabis: dabit ipſe operam vt in his quæ ei mandaueris, maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quòd ſpero tibi & integritatem eius & probitatem, & induſtriam non ſolùm ex eius honoribus quos in vrbe ſub oculis tuis geſſit, verumetiam ex commilitio eſſe notiſſimum. Illud vnum, quòd propter charitatem eius nondum mihi videor ſatis plenè feciſſe, etiam atque etiam facio: téq; domine rogo, gaudere me exornata quæſtoris mei dignitate, id eſt per illum *mea quam maturiſſimè velis.

cumulat

ipſe

meam

Argumentum.

Gratias agit Traiano quòd poſt conſulatum miſſurus ſit in Bithyniam proconſulem Cælium Clementem, rogante ſe & ſocru ſua.

C. PLIN. TR. IMP. S. 12

Difficile eſt, domine exprimere verbis, quantam perceperim lætitiam, quòd & mihi & ſocrui meæ præſtitit vt *ad finem conſulatus Cęlium Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim menſuram beneficij tui penitus intelligo, cùm tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parum nec audeo quidem, quamuis maximè debeam. Itaque ad vota confugio, deóque precor vt iis quæ in me aſſiduè confers, non indignus exiſtimer.

ad finem

ius Cæl.

Argu-

Argumentum.

Mittit tabellarium regis Sauromatæ cum tabellario Lycormæ ad Traianum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 13

SCripſit mihi, domine, Lycormas, libertus tuus, vt ſi qua legatio à Boſporo veniſſet, vrbem petitura, vſque in aduentum ſuum retineretur. *E. legatio quidem duntaxat in eam ciuitatẽ in qua ipſe ſum, nulla adhuc venit: ſed venit tabellarius Sauromata, quem ego, vſus opportunitate quam mihi caſus obtulerat, cum tabellario qui Lycormam ex itinere præceſſit, mittendum putaui, vt poſſis ex Lycormæ & ex regis epiſtolis pariter cognoſcere quæ fortaſſe pariter ſcire deberes. *Sed leg.*

Argumentum.

Diploma ſe commodaſſe tabellario, Sauromatæ, ſcribit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 14

REx *Sauromatæ ſcripſit mihi, eſſe quædam quæ deberes quàm maturiſſimè ſcire: qua ex cauſa feſtinationem tabellarij quem ad te cum epiſtolis miſi, diplomate adiuui. *Sauromatæ, tes*

Argumentum.

Excuſat ſe quòd legatum regis Sauromatarum non diu retinuerit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 15

LEgato Sauromatæ regis, quum ſua ſponte Niceæ, vbi me inuenerat, biduo ſubſtitiſſet, longi

giorem moram faciendam, domine, non putaui, primùm quòd incertum adhuc erat quando libertus tuus Lycormas venturus eſſet: deinde quòd ipſe proficiſcebar in diuerſam prouinciæ partem, ita officij neceſſitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda exiſtimaui, quia proximè ſcripſeram petiiſſe Lycormam vt legationem, ſiqua veniſſet à Boſporo, vſque in aduentum ſuum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, præſertim cùm epiſtolæ Lycormæ, quas detinere, vt antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum anteceſſuræ viderentur.

Argumentum.

Callidromum multorum ſeruum, variante fortuna, Traiano mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 16

Apuleus. APuleius, domine, miles qui eſt in ſtatione Nicomedenſi, ſcripſit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur à Maximo & Dionyſio piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, confugiſſe ad tuam ſtatuam, perductúmque ad magiſtratus indicaſſe, ſeruiſſe aliquando Laberio Maximo, captúmque à Suſago in Meſia, & à Decibalo muneri miſſum Pacoro Parthiæ regi, pluribúſque annis in miniſterio eius fuiſſe: deinde fugiſſe, atque ita in Nicomediam perueniſſe, quem ego perductum ad me, quum eadem narraſſet, mittendum ad te putaui, quod paulo tardius feci, dum requiro gemmam, quam ſibi habentem imaginem Pacori, & quibus inſignibus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat.

cabat. Volui enim hanc quoque, ſi inueniri potuiſſet, ſimul mittere, ſicut *glebulam miſi, quam ſe ex Parthico metallo attuliſſe dicebat, ſignata eſt anulo meo, cuius eſt apoſphragiſma quadriga. *bullam e*

Argumentum.

Commendat imperatori Maximum libertum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 17

MAximum, libertum & procuratorem tuum, domine, per omne tempus quo fuimus vnà, probum, & induſtrium, & diligentem, ac ſicut rei tuæ amantiſſimum, ita diſciplinæ tenaciſſimum expertus, libenter apud te teſtimonio proſequor ea fide quam tibi debeo.

Argumentum.

Laudat Gabium Baſſum apud Traianum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 18

GAbium Baſſum, domine, præfectũ oræ *Ponticæ, integrum, probum, induſtrium, atque *Ponti, int.* inter iſta, reuerentiſſimum mei expertus, voto pariter & ſuffragio proſequor ea fide quam tibi debeo: quem abundè conſpexi inſtructum commilitio tuo, cuius diſciplinæ debet quòd indulgentia tua dignus eſt: apud me & milites & pagani a quibus iuſtitia eius & humanitas penitus inſpecta eſt, certatim ei, qua priuatim quà publicè teſtimonium pertribuerunt. Quod in notitiam tuam perfero, ea fide quam tibi debeo. *pertribuerunt.*

Argumentum.

Nymphidium Lupum probat.

C. PLIN. TR. IMP. S.

NYmphidium Lupum, domine, primipilar
commilitonem habui, quum ipſe tribu
eſſem, ille præfectus: inde familiariter dilig
cœpit. Creuit poſtea charitas ipſa mutuæ v
ſtate amicitiæ. Itaque & quieti eius inieci ma
exſtrueret. & exegi vt me in Bithynia conſilio * inſtrue
quod ille amiciſſimè, & otij, & ſenectutis rati
poſtpoſita, & iam fecit & facturus eſt. Quibu
cauſis neceſſitudines eius inter meas numero
filium in primis, Nymphidium Lupum, iuuer
probum, induſtrium & egregio patre dign
mum, ſuffecturum indulgentiæ tuæ: ſicut pri
eius experimentis cognoſcere potes, cùm pra
ctus cohortis pleniſſimum teſtimonium mer
rit Iulij Ferocis & Fuſci Salinatoris, clariſſi
rum virorum. Meum gaudium, domine, m
gratulationem filij honore contineręnt.

C. PLINII CÆCIL

SEC. ET TRAIANI IMPER.

epiſtolæ amœbææ.

***

ARGVMENTVM.

Excuſat ſe apud imperatorem Traianum, quòd
fectus ærario ſuum patrocinium denegauerit Afri
gantibus contra Marium Priſcum, deinde id exig
ſenatu præſtiterit.

C. P L.

C. PLIN. TR IMP. S. 20

VT primùm me, domine, indulgentia veſtra promouit ad præfecturam ærarij Saturni, omnibus aduocationibus, quibus alioqui nunquã eram promiſcuè functus, renuntiaui, vt toto animo delegato mihi officio vacarem. Qua ex cauſa quum patronum me prouinciales optaſſent contra Marium Priſcum, & pretij veniam huius muneris, & impetraui: ſed quum poſtea conſul deſignatus, cenſuiſſes tacendum nobiſcum quorum erat excuſatio recepta, vt eſſemus in ſenatus poteſtate, paterémurque nomina noſtra in vrnam conjici, conuenientiſſimum eſſe tranquillitati ſeculi tui putaui, præſertim tam moderatæ voluntati ampliſſimi ordinis non repugnare: cui obſequio meo opto vt exiſtimes conſtare rationem, cùm omnia facta dictáque mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam.

Argumentum.

Laudat Traianus Plinij factum, ciuis & ſenatoris, quòd tuitus ſit Afros, & ſe permiſerit inter iudices numerari.

TRAIANVS PLIN. S. 21

ET ciuis & ſenatoris boni partibus functus es. obſequium ampliſſimi ordinis quod iuſtiſſimè exigebat præſtando: quas partes impleturum te ſecundùm ſuſceptam fidem confido.

Argumentum.

Agit gratias pro impetratis, ſed poſt Rom. ciuitatem Harpocrati iatraliptæ impetratam, etiam Alexandrinam petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 22

AGo gratias, domine, quòd & ius quiritium libertis neceſſariæ mihi fœminæ, & ciuitatem Romanam Harpocrati iatraliptæ meo ſine mora indulſiſti. Sed quum annos eius & cenſum, ſicut præceperas, *ederem, admonitus ſum à peritioribus, debuiſſe me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam eſſet Ægyptius: ego autem, quia inter Ægyptios, cæteróſque peregrinos nihil intereſſe credebam, contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi, eum ſcilicet à peregrina manumiſſum, patronámque eius iam pridè deceſſiſſe: de qua ignorantia mea non queror, per quam ſtetit vt tibi pro eodem homine ſæpius obligarer. Rogo itaque vt beneficio tuo legitimè frui poſſim, tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem & Romanam. Annos eius & cenſum (nequid rurſus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis quibus iuſſeras, miſi.

*traderem

Argumentum.

Concedit etiã Traianus Harpocrati ciuitatẽ Alexãdrinã, quæ ab Alexandro Magno conſtructa fuit in reditu ab Hammone, viſa loci opportunitate, complexus quicquid loci eſt intra paludem & mare octoginta ſtadiorum muris ambitum deſtinauit. Verùm, vt omittam quæ libro tertio ab Arriano hiſtorico, cæteriſque ſuper hac traduntur, diligentiſſimè Strabo lib. 17. omnem conſtructionem exequitur.

TR. PLINIO S. 23

CIuitatem Alexandrinam, ſecundũ inſtitutionem principum, non temerè dare propoſui: ſed

ſed cùm Harpocrati jatraliptæ tuo iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoque petitioni tuæ negare non ſuſtineo. Tu ex quo nemo ſit, notum mihi facere debebis, vt epiſtolam tibi ad Pompeium Plantam, præfectum Ægypti, amicum meum mittam.

Argumentum.

Petit commeatum excurrendi in oppidum Tiſernum, & in agros ſuos per menſem, quòd illic eſſet ædificaturus templum, in quod Traiani indulgentia erat tranſlaturus principum ſtatuas per fundos ſparſas, & agros ſuos ordinaturus.

C. PLIN. TR. IMP. S. 24

QVum diuus pater tuus, domine, & oratione pulcherrima & honeſtiſſimo exemplo omnes ciues ad munificentiam eſſet cohortatus, petij ab eo vt ſtatuas principum, quas in longinquis agris per plures ſucceſſiones traditas mihi, quales acceperam, cuſtodiebam: permitteret in municipium transferre, adjecta ſua ſtatua, quódque ille mihi cum pleniſſimo teſtimonio indulſerat: ego ſtatim decurionibus ſcripſeram vt adſignarent ſolum in quo templum pecunia mea exſtruerem: illi in honore operis ipſius electionem loci mihi obtulerant. Sed primùm * mea, *alia* deinde patris tui valetudine, poſtea curis delegati à vobis officij retentus, nunc videor commodiſſimè poſſe in rem præſentem excurrere. Nam & menſtruum meum calend. Septembris finitur, & ſequens menſis complures dies feriatos habet. Rogo ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod incheaturus ſum, exornare & tua ſta-

tua: deinde, vt hoc facere quàm maturiſſimè poſſim, indulgeas commeatum. Non eſt autem ſimplicitatis meæ diſſimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum collocaturum vtilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim quos in eadem regione poſſideo, locatio cùm alioqui cccc. excedat, adeò non poteſt differri, vt proximam putationem nouus colonus facere debeat. Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare: quarum rationem, niſi præſens, inire non poſſum. Debeo ergo, domine, indulgentiæ tuæ & pietati meæ celeritatem & ſtatuarum ordinationem, ſi mihi ob vtraque hæc dederis commeatum xxx. dierum. Neque enim anguſtius tempus præfinire poſſum, cùm & municipium & agri de quibus loquor, ſint vltra centeſimum & quinquageſimum lapidem.

locationem al.

ſtatuas ord.

Argumentum.

Concedit imperator Plinio quod petierat.

TR. PLINIO S. 25

ET * priuatas multas & omnes publicas cauſas * petendi commeatus reddidiſti: mihi autem vel ſola voluntas tua ſuffeciſſet. Neque enim dubito te, vt primùm potueris, ad tam diſtrictum officium reuerſurum. Statuam poni mihi à te eo quo deſideras loco, quanquam eiuſmodi honorum parciſſimus, tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuæ videar.

Et multas & omn.

petenti. al. petiti.

Argumentum.

Nuntiat ſe veniſſe Epheſum, reliquum itineris in Bithyniam facturum partim naui, partim vehiculis.

C. PLIN.

C. PLIN. TR. IMP. S. 26

QVia confido, domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν nauigaſſe, quanuis contrariis ventis retentus. nunc deſtino partim orariis nauibus, partim vehiculis prouinciam petere. Nam ſicut itineri graues æſtus, ita continuæ nauigationi etefiæ reluctantur.

Argumentum.

Laudat Traianus conſilium Secundi.

TR. PLINIO S. 27

REctè renuntiaſti mihi, Secunde chariſſime: pertinet enim ad animum meum quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem conſtituis interim nauibus, interim vehiculis vti, prout loca ſuaſerint.

Argumentum.

Nuntiat ſe tādem perueniſſe in prouinciam in quam à Traiano miſſus fuerat pro prætore cum conſulari poteſtate: rogátque vt mittat menſorem ad opera publica, in qua multa pecunia ſuperfluè erogantur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 28

SIcut ſaluberrimam nauigationem, domine, vſque Epheſum expertus, ita inde poſtquam vehiculis iter facere cœpi, grauiſſimis æſtibus, atque etiam febriculis vexatus, Pergami ſubſtiti, Rurſus quum tranſiſſem in orarias nauiculas, cōtrariis ventis retentus, aliquanto tardius quàm ſperaueram, id eſt xv. calend. Octobres, Bithy-

niam intraui. Non poſſum tamen de mora queri, cùm mihi contigerit quod erat auſpicatiſſimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nūc reip. Pruſenſium impendia, reditus, debitores excutio, quod ex ipſo tractu magis ac magis neceſſarium intelligo. multæ enim pecuniæ variis ex cauſis à priuatis detinentur: præterea quædam

minimè * nimiè legitimè ſumptibus eroganrur. Hæc tibi, domine, in ipſo ingreſſu meo ſcripſi. Quintodecimo calend. Octob. domine, prouinciam intraui, quam in eo obſequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Diſpice domine, an neceſſarium putes mittere huc menſorem, videntur enim non mediocres pecuniæ poſſe reuocari à curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter aguntur: ita certè proſpicio ex ratione Pruſenſium quam cum Maximo tracto.

Argumentum.

Reſpondet ſe non poſſe ab vrbe menſorem mittere.

TR. C. PLINIO S. 29

CVperem ſine querela corpuſculi tui & tuorum, peruenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo vt nauigationi fuiſſet, quam expertus vſque illò eras. Quo autem die perueniſſes in Bithyniam, cognoui Secunde chariſſime, literis tuis prouinciales (credo) proſpectum ſibi à me intelligent. Nam & tu dabis * operam vt manifeſtum ſit illis electum te eſſe qui ad eoſdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ ſunt: nam & eſſe eas vexatas ſatis conſtat. Menſores vix etiam iis operibus quæ aut Romæ aut in pro-

operam manifeſtū f.

in proximo fiunt, ſufficienter habeo: ſed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi poſſit, & ideo non deerunt tibi, modò velis diligenter excutere.

Argumentum.

Conſulit Traianum an cuſtodiæ ſint per ſeruos publicos ſeruandæ.

C. PLIN. TR. IMP. S. 30

ROgo domine, conſilio me regas, hæſitantem vtrum per publicos ciuitatum ſeruos (quod vſque adhuc factum) an per milites aſſeruare cuſtodias debeam. Vereor enim ne & per ſeruos publicos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura diſtringat: interim publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe ne idipſum * vtriſque negligentiæ cauſa ſit: dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt. *vtriuſque*

Argumentum.

Reſcribit ſeruandam eſſe antiquam conſuetudinem.

TR. PLINIO S. 31

NIhil opus * eſt, mi Secunde chariſſime, ad cōtinendas cuſtodias plures commilitones conuerti: perſeueremus in ea conſuetudine quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitū eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud hæreat nobis, quàm pauciſſimos milites à ſignis auocandos eſſe. *ſit*

niam intraui. Non poſſum tamen de mora queri, cùm mihi contigerit quod erat auſpicatiſſimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nūc reip. Pruſenſium impendia, redditus, debitores excutio, quod ex ipſo tractu magis ac magis neceſſarium intelligo. multæ enim pecuniæ variis ex cauſis à priuatis detinentur: præterea quædam * nimiè legitimè ſumptibus erogantur. Hæc tibi, domine, in ipſo ingreſſu meo ſcripſi. Quintodecimo calend. Octob. domine, prouinciam intraui, quam in eo obſequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Diſpice domine, an neceſſarium putes mittere huc menſorem, videntur enim non mediocres pecuniæ poſſe reuocari à curatoribus operum, ſi menſuræ fideliter aguntur: ita certè proſpicio ex ratione Pruſenſium quam cum Maximo tracto.

minimè

Argumentum.

Reſpondet ſe non poſſe ab vrbe menſorem mittere.

TR. C. PLINIO S. 29

CVperem ſine querela corpuſculi tui & tuorum, peruenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo vt nauigationi fuiſſet, quam expertus vſque illò eras. Quo autem die perueniſſes in Bithyniam, cognoui Secunde chariſſime, literis tuis prouinciales (credo) proſpectum ſibi à me intelligent. Nam & tu dabis * operam vt manifeſtum ſit illis electum te eſſe qui ad eoſdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ ſunt: nam & eſſe eas vexatas ſatis conſtat. Menſores vix etiam iis operibus quæ aut Romæ aut in pro-

operam manifeſtū f.

in proximo fiunt, ſufficienter habeo: ſed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi poſſit, & ideo non deerunt tibi, modò velis diligenter excutere.

Argumentum.

Conſulit Traianum an cuſtodiæ ſint per ſeruos publicos ſeruandæ.

C. PLIN. TR. IMP. S. 30

ROgo domine, conſilio me regas, hæſitantem vtrum per publicos ciuitatum ſeruos (quod vſque adhuc factum) an per milites aſſeruare cuſtodias debeam. Vereor enim ne & per ſeruos publicos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura diſtringat: interim publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe ne idipſum * vtriſque negligentiæ cauſa ſit: dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt. *vtriuſque*

Argumentum.

Reſcribit ſeruandam eſſe antiquam conſuetudinem.

TR. PLINIO S. 31

NIhil opus * eſt, mi Secunde chariſſime, ad cõtinendas cuſtodias plures commilitones conuerti: perſeueremus in ea conſuetudine quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitũ eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud hæreat nobis, quàm pauciſſimos milites à ſignis auocandos eſſe. *ſit*

Argumentum.

Nuntiat nō reuocaſſe milites ſupernumerarios à Gabio Baſſo, quoniam his reſponderat, non ſufficere ſibi numerum ab Traiano præſcriptum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 32

reuerentiſſime & officioſiſſime domine. v. GAbius Baſſus, præfectus oræ Ponticæ & * reuerentiſſimæ & officioſiſſimæ, domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, præcepiſſe te vt ex cohortibus quibus me præeſſe voluiſti, contentus eſſet beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione vno. Reſpondit, non ſufficere ſibi hunc numerum, idque ſe ſcripturum tibi. Hoc in cauſa fuit quominus ſtatim reuocandos putarem quos habet ſupra numerum.

Argumentum.

Mandat numerum militum quos velit aßignari Gabio Baſſo.

TR. PLINIO S. 33

ET mihi ſcripſit Gabius Baſſus, non ſufficere ſibi eum militum numerum, qui vt daretur illi mandatis meis complexus ſum. * Quid quæris ſcripſiſſe me? vt notum haberes, his literis ſubiici iuſſi. Multum intereſt, * res poſcat, an homines imperare latius velint. Nobis autem vtilitas demum ſpectanda eſt: & quantum fieri poteſt, curandum ne milites à ſignis abſint.

Qua, al. Quot — *te poſcat, an homines in ſe, vt la. vel.*

Argu-

Argumentum.

Pruſenſium nomine petit balineum extrui.

C. PLIN. TR. IMP. S. 34

PRuſenſes, domine, balineum habent, & ſordidum & vetus. id itaque indulgentia tua reſtituere deſiderant: ego tamen æſtimans nouum fieri * debere, videris mihi deſiderio eorum indulgere poſſe. Erit enim pecunia ex qua fiat: primùm ea quam reuocare à priuatis & exigere iam cœpi. deinde, quam ipſi erogare in oleum ſoliti, parati ſunt in opus balinei conferre. Quod * alioqui & dignitas ciuitatis, & ſeculi tui nitor poſtulat. *deberi* *alioquin*

Argumentum.

Indulget Pruſenſibus balinei ædificationem: modò ne per illos aliquid priuatim tribuatur, neque eorum vires per publicam pecuniam extenuentur ad alias collationes neceſſarias.

TR. PLINIO S. 35

SI inſtructio noui balinei oneratura vires Pruſenſium non eſt, poſſumus deſiderio eorum indulgere: modò nequid ideo aut * intribuant, aut minus illis in poſterum fiat, ad neceſſarias erogationes. *intribuatur,*

Argumentum.

Conſulit an relinquendos cenſeat in futurum milites quos ſupernumerarios Maximo Cæſaris liberto, dimiſerat, dum iret frumentatum. Huius Maximi liberti & procuratoris Traiani, probitatem, induſtriam, diligentiam, teſtimonio in ſequentibus proſequitur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 36

MAximus, libertus & procurator tuus, domine, præter decem beneficiarios quos aſſignari à me Gemellino optimo viro, iuſſiſti, ſibi quoque confirmat neceſſarios eſſe milites. Ex his interim, ſicut inueneram in miniſterio eius, relinquendos exiſtimaui: præſertim cùm ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quinetiam tutelæ cauſa, * quia deſiderabat, addidi duos equites. In futurum quid ſeruari velis, rogo reſcribas.

quia ita deſid.

Argumentum.

Reſpondet, pro re frumentaria fuiſſe neceſſarios milites Maximo ſed quum redierit, militibus quatuor contentum eſſe debere.

TR. PLINIO S. 37

NVnc quidem proficiſcentem ad comparationem frumentorum Maximum libertũ meum, rectè militibus inſtruxiſti. Fungebatur enim & ipſe extraordinario munere: quum ad priſtinum actum reuerſus fuerit, ſufficient illi duo à te dati milites & totidem à * Virbio Gemellino, procuratore meo, quem adjuuat.

Viridio

Argumentum.

Conſulit de pœna ſeruorum inter tyrones repertorum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 38

SEmpronius Cælianus, egregius juuenis, repertos inter tyrones duos ſeruos miſit ad me: quorum ego ſupplicium diſtuli, vt te conditorem

rem diſciplinæ militaris firmatorémque, conſulerem de modo pœnæ. Ipſe enim dubito ob hæc maximè, quòd, vt jam dixerant, ſacramento militari nondum diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo domine ſcribas: præſertim cùm pertineat ad exemplum.

Argumentum.

Reſpondet pœnam irrogandam eſſe delinquenti.

TR. PLINIO S. 39

SEcundùm mãdata mea fecit Sempronius Cælianus, mittendo ad te eos de quibus cognoſci * oportebat an capitale ſupplicium meruiſſe videantur. Refert autem, voluntarij ſe obtulerint an lecti ſint, vel etiam vicarij dati. Lecti ſi * ſunt, inquiſitor peccauit: ſi vicarij dati, penes eos culpa eſt qui dederunt: ſi ipſi, cùm haberent conditionis ſuæ conſcientiam, venerunt, animaduertendum in illos erit. Neque enim multum intereſt quòd nondum per numeros diſtributi ſunt, ille enim * dies quo primùm probati ſunt, veritatem ab his originis ſuæ * exigit.

oportebit. *ſint,* *dies pro quo pr.* *exegit*

Argumentum.

Quærit quid faciendum de ſeruis damnatis: qui ſe miniſterio publico immiſcuerunt.

C. PLIN. TR. IMP. 40

SAlua magnitudine tua, domine, deſcendas oportet ad meas curas, cùm jus mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. In pleriſque ciuitatibus maximis Nicomediæ & * Niceæ, qui- *Ricæa*

ludum (ſimilia in his genera pœnarum) publ.

dam vel in opus damnati, vel in * ludum, ſimiliáque his genera pœnarum, publicorum ſeruorum officio miniſterióque funguntur, atq; etiam, vt publici ſerui, annua accipiūt. Quod ego quum audiſſem, diu multúmque hæſitaui quid facere deberem: nam & reddere pœnæ poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, & quantum affirmatur frugaliter modeſtéque viuentes nimis ſeuerum arbitrabar, & in publicis officiis retinere damnatos, non ſatis honeſtum putabam eoſdem rurſus à republica paſci otioſos, inutile non paſci, etiam * periculoſum exiſtimabam. Neceſſariò ergo rem totam, dum te conſulerem, in ſuſpenſo * reliqui. Quæres fortaſſe quemadmodum euenerit vt pœnis in quas * damnati erant, exoluerentur: & ego quæſiui, ſed nihil comperi, quod affirmare tibi poſſum, vt decreta quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent, deprecantes, iuſſu proconſulum legatorúmve dimiſſos. Addebat fidem, quòd credibile erat, neminem hoc auſum ſine autore.

periculoſum. Exiſtimabam neceſſ. relinqui. Quæ res dati erāt

Argumentum.

Reſcribit ante decem annos damnates, & ſenes dandos miniſteriis non procul a pœnis, reliquos nullo autore ſolutos reddendos pœnæ.

TR. PLINIO S. 41

Meminerimus

Memineris idcirco te in iſtam prouinciam miſſum: quoniam multa in ea emendanda apparuerint: erit autem vel hoc maximè corrigendum, quòd qui damnati ad pœnam erant, non modò ea ſine autore, vt ſcribis, liberati ſunt, ſed etiam

etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec vllo idoneo autore liberati ſunt, hos oportebit pœnæ ſuæ reddi: ſiqui vetuſtiores inuenientur, & ſenes ante annos decē damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria quæ non longè à pœna ſint. Solent enim eiuſmodi, ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones viarum & vicorum dari.

Argumentum.

Ob incendium vaſtiſſimum Nicomediæ factum, monet conſtituendum eſſe collegium fabrorum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 42

Quum diuerſam partem prouinciæ circumirem, Nicomediæ vaſtiſſimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quanquam via interiacente Geruſium & * Iſſon *Iſaum al.* abſumpſit. *Hyſſum* Eſt autem latius ſparſum: primùm violentia venti, deinde inertia hominum, quòd *adſumpſit.* ſatis conſtat otioſos & immobiles tanti mali ſpectatores perſtitiſſe: & alioqui nullus vſquam in publico ſipo, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda: * & hæc qui- *vt hæc q.* dem, vt iam præcepi, parabantur. Tu domine diſpice an inſtituendum putes collegium fabrorum duntaxat hominum CL, ego attendam ne quis, niſi faber, recipiatur, néve iure conceſſo in aliud vtatur. nec erit difficile cuſtodire tam paucos.

Argumentum.

Reſpondet Traianus, cùm Bithynia, præcipuè Ni-

Digitized by Google

comedia perturbata fuerit eiuſmodi collegiũ, ſatius eſſe comparatũ inſtrumentũ ignes coërcere.

TR. PLINIO S. 43

Tibi quidem ſecundum exempla complurium in mentem venit poſſe collegiũ fabrorum apud Nicomedenſes conſtitui: ſed meminerimus prouinciam illam, & præcipuè * eas ciuitates ab eiuſmodi factionibus eſſe vexatas. Quodcunque * nomen ex quacunq; cauſa dederimus iis qui in idem contracti fuerint, hetæriæ quamuis breues fient. Satius itaq; eſt comparari ea quæ ad coercendos ignes auxilio eſſe poſſint, admonerique dominos prædiorum, vt & ipſi inhibeant, ac, ſi res popoſcerit, accurſu populi ad hoc vti.

ciuitates eiuſmodi f.
nomen, quodcunq; cauſa ded. het. quæ br.

Argumentum.

Admonet imperatorem, ſuſcepiſſe & ſoluiſſe vota pro eius incolumitate.

C. PLIN. TR. IMP. S. 44

Solemnia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, & ſuſcipimus, domine, pariter & ſoluimus, precati deos vt velint ea ſemper ſolui, ſemperque ſignari.

Argumentum.

Reſpondet Traianus ſe lætari ob ſuſcepta & ſoluta vota pro eius incolumitate.

TR. PLINIO S. 45

Et ſoluiſſe vos cum prouincialibus, diis immortalibus vota pro mea ſalute & incolumitate

mitate, nuncupaſſe, libenter, mi Secunde chariſſime, cognoui ex litteris tuis.

Argumentum.

Monet Nicomedenſes fruſtrà impendiſſe plurimam pecuniam in aquaductum: ſe autem inueniſſe quò deduci commodè poſſet, modò mittat aquilegem vel architectum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 46

IN aquæ ductu, domine, Nicomedenſes impenderunt. H.S. xxx. ccc. xxix. qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam deſtructus eſt: rurſus in alium ductum erogata ſunt cc. hoc quoque relicto, nouo impendio eſt opus, vt aquam habeant qui tantam pecuniam malè perdiderunt. Ipſe perueni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiore opere detractus eſt: aliqua pars, vt mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit. id enim & facilius & vilius. Et in primis neceſſarium eſt, mitti à te vel aquilegem vel architectum, ne rurſus eueniat quod accidit. ego illud vnum affirmo, & vtilitatem operis & pulchritudinem ſeculo tuo eſſe digniſſimam. *aquæductu diuiſi.*

Argumentum.

Hortatur ad opus aquaductus, & inquiſitionem pecuniarum expenſarum.

TR. PLINIO S. 47

Curandum eſt vt aqua in Nicomedenſem ciuitatem perducatur, verè credo te ea qua debebis diligentia hoc opus aggreſſurum: Sed medius fidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenſes perdiderint, ne quum inter ſe * gratificantur, & inchoauerint aquæductus, & reliquerint. Quid itaque compereris perfer in notitiam meam.

tempus tant. gratifice ntur & inchoauerint. Quid itaque compereris per aquæductus & reliquerint, fer in notitiam meã.

Argumentum.

Conſulit quid faciendum de theatro imperfecto, & gymnaſio incendio conſumpto Niceæ, ac balineo quod Claudiopolitani iuxta montem defodiebant: petitque ad ea architectum ab vrbe.

C. PLIN. TR. IMP. S. 48

Theatrum, domine, Niceæ maxima iam parte conſtructum, imperfectum tamen ſeſtertium, vt audio (neque enim ratio plus * excuſſa eſt) amplius centies hauſit: vereor ne fruſtrà, ingentibus enim rimis deſcendit & hiat, ſiue in cauſa ſolum humidum & molle, ſiue lapis ipſe gracilis & putris, dignum eſt certè deliberatione ſitne faciendum, aut ſit relinquendum, an etiam deſtruendum, nam fulturæ ac ſubſtructiones, quibus ſubinde ſuſcipitur, non tam firmæ mihi quã ſumptuoſæ videntur. Huic theatro ex priuatorũ pollicitationibus multa debentur, vt baſilicę circa, vt porticus ſupra caueam: quæ nunc omnia differuntur ceſſante eo quod antè peragendum eſt. Iidem Nicenſes gymnaſium incendio amiſſum,

extenſa

ſum, ante aduentum meum reſtituere cœperunt longè numeroſius laxiúſque quam fuerat, etiam aliquantum erogauerunt: periculum eſt ne parum vtiliter, incompoſitum enim & ſparſum eſt. Præterea architectus, ſanè æmulus eius à quo opus inchoatum eſt, affirmat, parietes (quanquam viginti & duos pedes latos) impoſita onera ſuſtinere non poſſe, quia ſint cemento medij farti, nec teſtaceo opere præcincti. Claudiopolitani quoque in depreſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia quā buleutæ additi beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus *conferent. Ergo quū timeam ne illic publica pecunia, hîc, quod eſt omni pecunia pretioſius, munus tuum malè collocetur, cogor petere à te, non ſolùm ob theatrum, verumetiam ob hæc balinea, mittas architectum, diſpecturum vtrum ſit vtilius poſt ſumptum qui factus eſt, quoquo modo conſummare opera vt inchoata ſunt: an quæ videntur emendanda, corrigere: quæ transferenda, transferre: ne, dum ſeruare volumus quod impenſum eſt, malè impendamus quod addendum eſt.

*conferret,

Argumentum.

Remittit iudicio Plinij theatri ædificationem, Nicenſes verò vult eſſe contentos ſufficienti gymnaſio: monetque vt in illis prouinciis quærat architectum.

TR. PLIN. S. 49

QVid oporteat fieri circa theatrum quod inchoatū apud Nicenſes eſt, in re præſenti optimè deliberabis & conſtitues: mihi ſufficiet

indicari cui ſententiæ acceſſeris. tunc autem à priuatis exigi opera tibi curæ ſit, quum theatrum (propter quod illa promiſſa ſunt) factum erit. Gymnaſiis indulgent Græculi: ideo forſitan Nicenſes maiore animo conſtructionem eius aggreſſi ſunt. ſed oportet illos eo contentos eſſe quod poſſit illis ſufficere. Quod Claudiopolitanis circa balineum quod parum (vt ſcribis) idoneo loco inchoauerunt, ſuadendum ſit, tu conſtitues. Architecti tibi deeſſe non poſſunt. nulla prouincia eſt: quæ non peritos & ingenioſos homines habeat: modò non exiſtimes breuius eſſe ab vrbe mitti, quum ex Græcia etiam ad nos venire ſoliti ſunt.

Argumentum.

Monet imperatorem Traianum vel lacum non procul à Nicomedia permittat foſſa manufacta in mare deducere: futurum hoc magno decori & emolumento toti regioni.

C. PLIN. TR. IMP. S. 50

demonſtrari INtuenti mihi & fortunæ tuæ & animi magnitudinem, conuenientiſſimum videtur, *demonſtrare opera non minus æternitate tua, quã gloria digna, quantúmque pulchritudinis, tantum vtilitatis habitura. Eſt in Nicomedenſium finibus ampliſſimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ & ſumptu *modico & labore *Immodico* vſque ad viam, nauibus, inde magno labore, maiore impendio vehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poſcit: at hæ porrò non deſunt. nam & in agris magna copia eſt hominum, & maxima in ciuitate: certáque ſpes

omnes

omnes libentiſſimè aggreſſuros opus omnibus fructuoſum. ſupereſt vt tu libratorem vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter explores, ſitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem eſſe contendunt. Ego per eadem loca inuenio foſſam à rege percuſſam: ſed incertum vtrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum. (eſt enim imperfecta) hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an deſperato operis effectu. Sed hoc ipſo (feres enim me ambitioſum) pro tua gloria incitor & accendor, vt cupiam peragi à te quæ tantùm cœperant reges.

Argumentum.

Traianus reſpondet ſe non abhorrere ab hoc opere, modò diligenter prouideat ne totus lacus effluat in mare.

C. PLINIO S. 51

Poteſt nos ſolicitare lacus iſte vt committere illum mari velimus: ſed planè explorandum eſt diligenter ne, ſi immiſſus in mare fuerit, totus effluat. Certè, quantum aquarum, & vnde accipiat, poteris à Calphurnio Macro petere. Libratorem & ego hinc aliquem tibi peritum eiuſmodi operum mittam.

Argumentum.

Conſulit Traianum, an obſcindere debeat publicos ſumptus Byzantiorum qui dabantur legatis vt ſalutatum irent imperatorem vel Mœſiæ præfectum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 52

REquirenti mihi Byzantiorum reip. impendia, quæ maxima fecit, indicatum eſt, domine, legatum ad te ſalutandum annis omnibus cũ pſephiſmate mitti, eíque dari nummorum duodena millia. Memor ergo propoſiti tui, legatum quidẽ retinendum, pſephiſma autem mittendum putaui vt ſimul & ſumptus leuaretur, & impleretur publicum officiũ. Eidem ciuitati imputata ſunt terna millia, quæ viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum qui * Meſiæ præeſt, publicè ſalutandum. Hæc ego in poſterum circumcidenda exiſtimaui. Te domine rogo vt quid ſentias reſcribendo, aut conſilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

*Maſiæ

Argumentum.

Traianus laudat conſilium Secundi.

TR. PLINIO S. 53

OPtime feciſti, Secunde chariſſime, duodena iſta Byzantiis, quæ ad ſalutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, etſi ſolum eorum pſephiſma per te miſſum fuerit. Ignoſcet illis & * Meſiæ præſes, ſi minus illum ſumptuoſè coluerint.

*Meſiæ

Argumentum.

Petit quemmodum ſeruare debeat in diplomatibus, quorum dies prateriiſſet. Diploma propriè eſt priuilegium ſingularium virorum & vicorum, quo immunitates ad tempus vel in perpetuum dantur, ſiue etiam quis ciuitate donaretur.

C. PLIN.

C. PLIN. TR. IMP. S. 54

Diplomata, domine, quorum dies præterit, an omnino obſeruari, & quàm diu velis, rogo ſcribas, méque hæſitatione liberes. Vereor enim ne in alterutram partem ignoratione lapſus, aut illicita confirmem, aut neceſſaria impediam.

Argumentum.

Reſpondet Traianus ſe noua miſſurum diplomata.

TR. PLINIO S. 55

Diplomata quorum præteritus eſt dies, in vſu eſſe non debent: ideo inter prima iniungo mihi vt per omnes prouincias ante mittam noua diplomata quàm deſiderari poſſint.

Argumentum.

Voluerat Secundus cognoſcere publicas Apameorum rationes: ſed eorum priuilegio detentus, conſulit imperatorem quid facto opus ſit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 56

Qvum vellem Apameæ, domine, cognoſcere publicos debitores, & redditũ & impendia, reſponſum eſt mihi, cupere quidem vniuerſos vt à me rationes coloniæ legerentur: nunquam tamen eſſe lectas ab vllo proconſulum, habuiſſe priuilegium & vetuſtiſſimum morem, arbitrio ſuo remp. adminiſtrare. Exigi vt quæ dicebant quæque recitabant, libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperam, miſi: quam-

uis intelligerem, pleraque ex illo ad id de quo quæritur non pertinere. Te rogo vt mihi * præcipere digneris quid me putes obſeruare debere. Vereor enim ne aut exceſſiſſe, aut non impleſſe officij mei partes videar.

praire

Argumentum.

Præcipit, ſaluo priuilegio rationes Apamæorum vt inſpiciantur. Neſcio an accuſem Iulium Capitolinum, an dicam Macrinum principem ementitum in rem ſuam, in cuius vita legimus decreuiſſe omnia reſcripta veterum principum tollere, vt iure, non reſcriptis ageretur: cùm Traianus nunquam libellis reſponderit, ne ad alias cauſas facta præferrentur, quæ ad gratiam compoſita viderentur: cum hic & alibi videamus libellis reſcripſiſſe.

TR. PLINIO S. 47

Libellum neceſſitatem. Perpendi q. inſpectatione

Libellus * Apamæorum, quem epiſtolæ tuæ iunxeras, remiſit mihi * neceſſitatem perpendendi qualia eſſent propter quæ videri volunt eos qui pro conſulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abſtinuiſſe * inſpectione rationum ſuarum, cùm ipſum te, vt eas inſpiceres, non recuſauerint. Remuneranda eſt igitur probitas eorum: vt iam nunc ſciant hoc quod inſpecturus es, ex mea voluntate, ſaluis quæ habent priuilegiis, eſſe * factum.

factorum.

Argumentum.

Veretur ædem in angulo fori ſitam religione aliqua impediente in alium locum transferre: quare conſilium petit à pontifice maximo Traiano quid faciendum.

C. PLIN.

C. PLIN. TR. IMP. S. 58

ANte aduentum meum, domine, Nicomedenſes priori foro nouum adiicere cœperunt: cuius in angulo eſt ædes vetuſtiſſima Matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc præcipuè, quòd eſt multo depreſſior opere eo * quod nunc maximè ſurgit. Ego quum quærerem num eſſet aliqua lex * dicta templo, cognoui alium hîc, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo, domine, an putes ædem cui nulla lex dicta eſt, ſalua religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

quot cum max. al. *quo cum max.*

Ergo dicata.

Argumentum.

Permittit Traianus ius transferendi ædem quæcunque voluerit, ſine periculo lædendi religionem.

TR. PLINIO S. 59

POtes, mi Secunde chariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, ædem matris deûm transferre in eam quæ eſt accommodatior: nec te moueat quòd lex dedicationis nulla reperitur, cùm ſolum peregrinæ ciuitatis capax non ſit dedicationis quæ fit noſtro iure.

Argumentum.

Admonet Traianum, celebraſſe ſe diem quo ſuſceperat imperium, & commilitonibus iuſiurandum ſolenne dediſſe.

C. PLIN. TR. IMP. S. 60

Diem, domine, quo ſeruaſti imperium, dum ſuſcipis, quanta mereris lætitia celebrauimus, precati deos vt te generi humano, cuius tutela & ſecuritas ſaluti tuæ innixa eſt, incolumem florentemque præſtarent. * Præiimus, & commilitonibus iuſiurandum more ſolenni præſtantibus, & prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

Præbuimus & commilitonibus iuſiurandũ more ſolenni, eadem prouincialibus pietate certatim iurantibus.

Argumentum.

Reſcribit Traianus ſibi gratum eſſe quòd à Plinio celebratus ſit dies quo ſuſceperat imperium.

TRAIANVS PLIN. S. 61

QVanta religione ac lætitia commilitones cum prouincialibus, te præeunte, diem imperij mei celebrauerint, libenter, mi Secunde chariſſime, cognoui litteris tuis.

Argumentum.

Conſulit an pecunias publicas decurionibus tradat leuiore vſura; quum qui duodenis aſſibus velit accipere non inueniatur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 62

PEcuniæ publicæ, domine, prouidentia tua & miniſterio noſtro etiam exactæ ſunt & exiguntur. quæ vereor ne otioſæ iaceant. nam & prædiorum comparandorum aut nulla aut rariſſima occaſio eſt: nec inueniuntur qui velint debere reipub. præſertim duodenis aſſibus, quanti à priuatis mutuantur. Diſpice ergo, domine, nun-

numquid minuendam vſuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putes: & ſi, ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendam inter decuriones pecuniam, ita vt rectè reipub. caueant: quod *rectâ* quanquam inuitis & recuſantibus, minus acerbum erit, leuiore vſura conſtituta.

Argumentum.

Traianus laudat conſilium minuendarum vſurarum: improbat cogendum eſſe aliquem ad ſumendam pecuniam.

TR. PLINIO S. 63

ET ipſe non aliud remedium diſpicio, mi Secunde chariſſime, quàm vt quantitas vſurarum minuatur, quò facilius pecuniæ publicæ *qui* collocentur. Modum eius ex copia eorum qui mutuabuntur, tu conſtitues. inuitos ad accipiendum compellere, quòd fortaſſis ipſis * otioſum *oneroſum* futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum.

Argumentum.

Conſulit imperatorem vt ſe regat ſuper exulibus relegatis ad tempus, deinde reſtitutis à proconſulibus: ſed præſertim eius qui relegatus in perpetuum à Iulio Baſſo, in prouinciam redierat; quia Baſſi facta fuerant reſciſſa.

C. PLIN. TR. IMP. S. 64

SVmmas, domine, gratias ago, quòd inter maximas occupationes ; inde quibus te conſului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias, rogo. Adiit enim me quidam,

indicauitque, aduerſarios ſuos à Seruilio Caluo, clariſſimo viro, in triennium relegatos, in prouincia morari: illi contrà ab eodem ſe reſtitutos affirmauerunt, edictúmque recitauerunt: qua cauſa neceſſarium credidi, rem integram ad te referre. Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt ne reſtituam ab alio aut à me relegatos: ita de iis quos 'alius relegauerit aut reſtituerit, nihil comprehenſum eſt. Ideo tu domine, conſulendus fuiſti, * quid obſeruari me velles, tam hercule de * iis, quàm de illis qui in perpetuum relegati, nec reſtituti, in prouincia deprehenduntur. nam hæc quoque ſpecies incidit in cognitionem meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Iulio Baſſo proconſule: ego, quia ſciebam acta Baſſi reſciſſa, datúmque à ſenatu ius omnibus de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc quem relegauerat, an adiiſſet, docuiſſétque proconſulem, negauit. Per quod effectum eſt vt te conſulerem, an reddendum eum pœnæ ſuæ, an grauius aliquid, & quid potiſſimum conſtituendum putares & in hunc, & in eos, ſi qui fortè in ſimili conditione inuenirentur. Decretum Calui & edictum, item decretum Baſſi his literis ſubieci.

alius & releg.

quod

bu q.

Argumentum.

Reſpondet Traianus, ſe priùs interrogaturum Caluum, deinde reſcripturum ſuper relegatis, a Baſſo vero exulum mittendum vinctum ad præfectos prætorij.

TR.

TR. PLINIO S. 65

QVid in perſonam eorum ſtatuendum ſit qui à Publio Seruilio Caluo proconſule in trienniũ relegati, & mox eiuſdem edicto reſtituti, in prouincia romanſerunt, proximè tibi reſcribam, quum cauſas huius facti à Caluo requiſiero. Qui à Iulio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, cùm per biennium agendi facultatem habuerit, ſi *exiſtimabat ſe iniuria relegatum, neque id *exiſtimat* fecerit, atque in prouincia morari perſeuerauerit, *ſe in iniu-* vinctis mitti ad præfectos prætorij mei de- *ria rel.* bet. neque enim ſufficit, eum pœnæ ſuæ reſtitui, * quem contumacia eluſit. *quem*

Argumentum.

Archippum iudicem, iudicandi vacationem, tanquam philoſophum, petentem, ſcribit Secundus accuſatum à quibuſdam, quòd fractis vinculis pœnam metalli aufugiſſet: ipſum autem in defenſionem ſui nihil proferre, ſed quædam ad honorem tantum pertinentia.

C. PLIN. TR. IMP. S. 66

QVum citarem iudices, domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus vacationem petere cœpit, vt philoſophus. Fuerunt qui dicerent, non modò liberandum eum iudicandi neceſſitate, ſed omninò tollendum de iudicum numero, reddendúmque pœnæ quam fractis vinculis euaſiſſet. Recitata eſt ſententia Velij Pauli proconſulis, *qua probatur Archippus crimi- *probabа-* ne falſi damnatus in metallum: ille nihil profe- *tur* rebat quod reſtitutum ſe doceret. Allegabat ta-

indicauítque, aduerſarios ſuos à Seruilio Caluo, clariſſimo viro, in triennium relegatos, in prouincia morari: illi contrà, ab eodem ſe reſtitutos affirmauerunt, edictúmque recitauerunt: qua cauſa neceſſarium credidi, rem integram ad te referre. Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt ne reſtituam ab alio aut à me relegatos: ita de iis quos 'alius relegauerit aut reſtituerit, nihil comprehenſum eſt. Ideo tu domine, conſulendus fuiſti, * quid obſeruari me velles, tam hercule de ' iis, quàm de illis qui in perpetuum relegati, nec reſtituti, in prouincia deprehenduntur. nam hæc quoque ſpecies incidit in cognitionem meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Iulio Baſſo proconſule: ego, quia ſciebam acta Baſſi reſciſſa, datúmque à ſenatu ius omnibus de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi dumtaxat per biennium, interrogaui hunc quem relegauerat, an adiiſſet, docuiſſétque proconſulem, negauit. Per quod effectum eſt vt te conſulerem, an reddendum eum pœnæ ſuæ, an grauius aliquid, & quid potiſſimum conſtituendum putares & in hunc, & in eos, ſi qui fortè in ſimili conditione inuenirentur. Decretum Calui & edictum, item decretum Baſſi his literis ſubieci.

alius & releg. · *quod* · *bu q.*

Argumentum.

Reſpondet Traianus, ſe priùs interrogaturum Caluum, deinde reſcripturum ſuper relegatis, à Baſſo vero exulum mittendum vinctum ad præfectos prætorij.

TR.

TR. PLINIO S. 65

QVid in perſonam eorum ſtatuendum ſit qui à Publio Seruilio Caluo proconſule in triennium relegati, & mox eiuſdem edicto reſtituti, in prouincia remanſerunt, proximè tibi reſcribam, quum cauſas huius facti à Caluo requiſiero. Qui à Iulio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, cùm per biennium agendi facultatem habuerit, ſi *exiſtimabat ſe iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perſeuerauerit, vinctis mitti ad præfecto: prætorij mei debet. neque enim ſufficit, eum pœnæ ſuæ reſtitui, *quem contumacia eluſit.

exiſtimat ſe iniuria rel. *quem*

Argumentum.

Archippum iudicem, iudicandi vacationem, tanquam philoſophum, petentem, ſcribit Secundus accuſatum à quibuſdam, quòd fractis vinculis pœnam metalli aufugiſſet: ipſum autem in defenſionem ſui nihil proferre, ſed quædam ad honorem tantùm pertinentia.

C. PLIN. TR. IMP. S. 66

QVum citarem iudices, domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus vacationem petere cœpit, vt philoſophus. Fuerunt qui dicerent, non modò liberandum eum iudicandi neceſſitate, ſed omninò tollendum de iudicum numero, reddendúmque pœnæ quàm fractis vinculis euaſiſſet. Recitata eſt ſententia Velij Pauli proconſulis,* qua probatur Archippus crimine falſi damnatus in metallum: ille nihil proferebat quod reſtitutum ſe doceret. Allegabat ta-

probabatur

meam pro reſtitutione & libellum à ſe Domitiano datum, & epiſtolas eius ad honorem ſuum pertinentes, & decretum Pruſenſiũ. Addebat his & literas tuas ſcriptas ſibi. addebat & patris tui edictum, & epiſtolam, quibus confirmaſſe beneficia à Domitiano data. Itaque quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te conſulerem de eo quod mihi conſtitutione tua dignum videbatur: ea quæ ſunt vtrinque recitata his literis ſubieci.

Argumentum.

Domitianus donat Archippum DC. *ſeſtertiis.*

Epiſtola Domitiani ad Terentium Maximum.

FLauius Archippus philoſophus impetrauit à me, vt agrum et DC. circa Pruſiadam patriam ſuam, emi iuberem. cuius reddito ſuos alere poſſet: quod ei præſtari volo: ſummam expenſam liberalitati meæ feres.

Argumentum.

Domitianus commendat Archippum profeſſione philoſophia.

Eiuſdem ad L. Appium Maximum.

ARchippum philoſophum, bonum virum, & profeſſione ſua etiam maioribus reſpondentem, commẽdatum habeas velim, mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam præſtes in iis quæ verecundè à te deſiderauerit.

Argumentum.

Edictum Neruæ quo ſuperiorum principum omnes eodi-

codicillos, diplomata priuilegia immunitates confirmat: quod prius fecerat Titus ſi Tranquillo, & Dioni credimus, cùm ex inſtituto Tiberij omnes dehinc Cæſaris beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent quàm ſi eadem iiſdem ipſi dediſſent.

Edictum diui Neruæ.

QVædam, ſine dubio, Quirites, ipſa felicitas temporum edicit, nec ſpectandus eſt in iis bonus princeps, * quibus illum intelligi ſatis eſt, cum hoc ſibi quiſque ciuium meorum ſpondere poſſit, me ſecuritatem omnium, quieti meæ prætuliſſe, * vt & libenter noua beneficia * conferrem, & ante me conceſſa * ſeruarem. Ne tamen aliquam gaudiis publicis afferat hæſitationem vel eorum qui impetrauerunt diffidentia, vel eius memoria qui præſtitit, neceſſarium pariter, credidi ac lætum; obuiam dubitantibus indulgentiam meam mittere. Nolo exiſtimet quiſquam, * quæ alio principe vel priuatim vel publicè cõſequutus, ideo ſaltem à me reſcindi, vt potius mihi * debeat: ſi illa rata & certa fecero, nec gratulatio vllius inſtauratis eget precibus. & qui non habent, me quem fortuna imperij vultu meliore reſpexit, nouis beneficiis vacare patiantur: & ea demum ſciant roganda eſſe quæ non habent.

qui puſillũ intelligit. *Satis* *vel lib.* *conferre,* *ſeruare.* *dum ne tã.* *quod* *debeat. Si es non grata & certa, nec gratul.* *nec, qui* *ſed ea*

Argumentum.

Eiuſdem Neruæ epiſtola qua Domitiani confirmat ordinationes.

Epiſtola eiuſdem ad Tullium Iuſtum.

CVm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ conſummatæque

ſunt obſeruanda ſit, tum epiſtolis etiam Domitiani ſtandum eſt.

Argumentum.

Mittit libellos Archippi Traiano, & Furiæ accuſatricis illius.

C. PLIN. TR. IMP. S. 67

FLauius Archippus per ſalutem tuam æternitatémque petit à me vt libellum quem mihi dedit, mitterem tibi. quod ego ſic roganti præſtandum putaui: ita tamen vt miſſurum me, notum accuſatrici eius facerem, à qua & ipſa acceptum libellum his epiſtolis iunxi, quò facilius, velut audita vtraque parte, diſpiceres quid ſtatuendum putares.

Argumentum.

Liberat hac epiſtola Traianus Flauium Archippum à pœna metalli.

TR. PLINIO S. 68

POtuit quidem ignoraſſe Domitianus in quo ſtatu eſſet Archippus, quum tam multa ad honorem eius pertinentia ſcriberet, ſed meæ naturæ accommodatius eſt credere etiam ſtatui eius ſubuentum interuentu principis: præſertim, cùm etiam ſtatuarum honor ei toties decretus ſit ab iis qui ignorabant quid de illo Paulus proconſul pronuntiaſſet. quæ tamen, mi Secunde chariſſime, non eò pertinent, vt ſiquid illi noui criminis obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiæ Primæ accuſatricis, item ipſius Archippi, quos alteri epiſtolę tuę iunxeras, legi.

obiicitur *Furiæ Prima acc.*

Argu-

Argumentum.

Diligenter circumſpexerat Secundus quomodo lacus Nicomedenſium poterat vel in mare vel in flumen deduci: ita vt magno commodo toti regioni eſſet futurus: neque mirum ſi rem tam diligenter ſcrutatus fuerat. Nouerat enim, in emiſſario Lacus Fucini à Claudio facto primò deiectam operis iniuriam haud ſatis depreſſi ad lacus ima vel media: vnde iterum neceſſe fuiſſe vt ſpecus altius effoderentur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 69

TV quidem, domine prouidentiſſime, vereris ne commiſſus flumini, atque ita mari, lacus effluat: ſed ego in re præſenti inueniſſe videor quemadmodum huic periculo occurrerem. Poteſt enim lacus foſſa vſque ad flumen adduci, nec tamen in flumē emitti: ſed relicto quaſi margine contineri pariter & dirimi: ſic conſequemur vt nec vicino videatur flumini miſtus, & ſit perinde ac ſi miſceatur. Erit enim facilè per illam breuiſſimam terram, quæ interiacebat, aduecta foſſa, onera tranſponere in flumen quod ita fiet, ſi neceſſitas coget, & (ſpero) non coget. Eſt enim & lacus ipſe ſatis altus, & nunc in contrariam partem flumen emittit, quod interclusum inde, & quò volumus auerſum, ſine vllius detrimento, lacus tantum aquæ quantum nunc portat, effundet. Prætereà per id ſpatium per quod foſſa facienda eſt, incidunt riui: qui ſi diligenter colligantur, augebunt illud quod lacus dederit. Enimuero ſi placeat foſſam longius ducere, & arctius preſſam mari æquare, nec in flumē ſed in ipſum mare emittere, repercuſſus maris ſeruabit, &

reprimet quicquid è lacu veniet. Quorum ſi nihil nobis loci natura præſtaret, expeditum tamen erat, cataractis aquæ curſum tēperare. Verùm & hæc & alia multo ſagacius conquiret explorabítque librator, quem planè, domine, debes mittere, vt polliceris. Eſt enim res digna & magnitudine tua & cura. Ego interim Calphurnio Macro clariſſimo viro, autore te, ſcripſi vt libratorem quàm maximè idoneum mitteret.

Argumentum.

Secundum laudat quòd ſumma prudentia ſummáque diligentia ſcrutatus fuiſſet quomodo Nicomedienſium lacus vel in mare vel in flumen adduci poſſet.

TRAIANVS PLIN. S. 70

MAnifeſtum eſt, mi Secunde chariſſime, nec prudentiam nec diligentiã tibi defuiſſe circa iſtum lacum, cùm tam multa prouiſa habeat, per quæ * nec periclitetur exhauriri, & magis in vſu nobis futurus ſit. Elice igitur id quod præcipuè res ipſa ſuaſerit. Calphurnium Macrum credo facturum vt te libratore inſtruat: neque enim prouinciæ iſtæ his artificibus carent.

ne

Argumentum.

Quærit iudicium Imperatoris ſuper iis qui liberi nati, fuerunt expoſiti, deinde à quibuſdam ſublati & in ſeruitute educati.

C. PLIN. TR. IMP. S. 71

MAgna, domine, & ad totam prouinciam pertinens quæſtio eſt de conditione & alimētis

eorum

eorum quos vocant θρεπτοὺς, in qua ego, auditis conſtitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut vniuerſale, quod ad * Bithynos ferretur, conſulendum te exiſtimaui quia obſeruari velles, neque enim putaui poſſe me in eo quod autoritatem tuam poſceret, exemplis eſſe contentum. Recitabatur autem apud me edictū, quod dicebatur diui Auguſti, ad Anniam pertinens: recitatæ & epiſtolæ diui Veſpaſiani ad Lacedæmonios, & diui Titi ad eoſdem, dein ad Achæos: & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Broccum, proconſules, item ad Lacedæmonios: quæ ideo tibi non miſi, quia, & parum * emendata & quædam non certæ fidei videbantur, & quia vera & emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam.

Bythinios ferretur,

emendata

Argumentum.

Reſcribit nulli libertatem adimendam.

TR. PLINIO S. 72

QVæſtio iſta, quæ pertinet ad eos qui liberi nati, expoſiti, deinde ſublati à quibuſdā & in ſeruitute educati ſunt, ſæpe tractata eſt: nec quicquam inuenitur, in commentariis eorum principum qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias ſit conſtitutum. Epiſtolæ ſane ſunt Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Broccum, quæ fortaſſe * debeant obſeruari: ſed inter eas prouincias de quibus reſcripſit, non eſt Bithynia: & ideo nec aſſertionem denegandam iis qui ex eiuſmodi cauſa in libertatem vindicabuntur, puto, neque ipſam libertatem redimendam pretio alimentorum.

debebant

Argumentum.

Quærit an permittat transferre mortuorum reliquias iuſta aliqua ratione.

C. PLIN. TR. IMP. S. 73

PEtentibus quibuſdam vt ſibi reliquias ſuorũ, aut propter iniuriam vetuſtatis, aut propter fluminis incurſum, aliáque his ſimilia quæcunque, ſecundum exemplum proconſulum, tranſferre permitterem, quia ſciebam in vrbe noſtra ex eiuſmodi cauſis collegium pontificum adiri ſolere, te domine, maximum pontificem, conſulendum putaui quid obſeruare me velis.

Argumentum.

Permittit transferre reliquias pontificum Romanorum.

TR. PLINIO S. 74

DVrum eſt iniungere neceſſitatem prouincialibus pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas iuſtas cauſas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla ſunt eorum qui iſti prouinciæ præfuerunt, & ex cauſa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

Argumentum.

Oſtendit locum Pruſæ idoneum vbi poſſit ædificari balineum quod imperator exſtrui conceſſerat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 75

QVærenti mihi domine, Pruſæ vbi poſſet balineum quod indulſiſti fieri, placuit locus

locus in quo fuit aliquando domus (vt audio) pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim conſequemur, vt fœdiſſima facies ciuitatis ornetur, atque etiam, vt ipſa ciuitas amplietur, nec vlla ædificia tollantur: ſed quæ ſunt vetuſtate ſublapſa, reparentur in melius. Eſt autem huius domus conditio talis. Legauerat eam Claudius Polyænus Claudio Cæſari. * juſſeráique in periſtylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditum aliquandiu ciuitas percepit: deinde paulatim, partim ſpoliata, partim neglecta, cum periſtylio domus tota collapſa eſt: ac jam penè nihil ex ea niſi ſolum ſupereſt: quod tu domine ſiue donaueris ciuitati, ſiue venire iuſſeris propter opportunitatem loci, pro ſummo munere accipiet. Ego, ſi permiſeris, cogito in area vacua balineum collocare: eum autem locum in quo ædificia fuerunt, exhedra * & porticibus amplecti, atque tibi conſecrare, cujus beneficio elegans opus dignúmque nomine tuo fiet. Exemplar teſtamenti, quanquam mendoſum, miſi tibi, ex quo cognoſces, multa Polyænum in eiuſdem domus ornatum reliquiſſe, quæ, vt domus ipſa, perierunt: à me tamen in quantum potuerit, requirentur.

iuſſúque

& ex port.

Argumentum.

Permittit balineum Pruſæ fieri.

TR. PLINIO S. 76

POſſumus apud Pruſenſes area iſta cum * domo collapſa, quam vacare ſcribis, ad extructionem balinei vti. Illud tamen parum expreſſiſti, an ædes in periſtylio Claudio facta eſſet. Nam

domu

ſi facta ædes eſſet, licèt collapſa ſit, religio eius occupauit ſolum.

Argumentum.

Conſulit de liberis cognoſcendis & natalibus reſtituēdis: nam conſequens eſt vt qui inuentus fuerit liber, reſtituatur natalibus ſuis, id eſt, ingenuitati perinde ac ſi nunquam ſeruiuiſſet.

C. PLIN. TR. IMP. S. 77

POſtulantibus quibuſquam vt de agnoſcendis liberis reſtituendíſque natalibus, & ſecundùm epiſtolam Domitiani ſcriptam Minutio Rufo, & ſecundùm exempla proconſulum ipſe cognoſcerem. reſpexi ad ſenatuſconſultum pertinens ad eadem genera cauſarum quod de his tãtùm prouinciis loquitur, quibus proconſules præſunt: idéóque rem integram diſtuli, * dum tu domine præceperis quid obſeruare me velis.

dum domine pr.

Argumentum.

Senatuſconſultum petit à Secundo quo poſſet cognoſcere de aſſertione ingenuorum.

TR. PLINIO S. 78

SI mihi ſenatuſconſultum miſeris quod hæſitationem tibi fecit, æſtimabo an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, & natalibus ſuis reſtituendis.

Argumentum.

Moriens Iulius Largus rogauerat Secundum vt rem ſuam inſpiceret, & quod ſupereſſet ex quinquaginta millibus, arbitrio ſuo diſpenſaret in honorem Traiani,

quem

quem per epiſtolam conſulit quid velit fieri.

C. PLIN. TR. IMP. S. 79

IVlius, domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, * ſed iudicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuæ miniſteriúmque mandauit. Rogauit enim teſtamento vt hæreditatem ſuam adirem, cernerémque. ac deinde perceptis quinquaginta millibus nummûm, reliquum omne Heracleotarum & Theanorum ciuitatibus redderem: ita vt eſſet arbitrij mei vtrum opera facienda quæ honori tuo conſecrarentur, putarem an inſtituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur, quod in notitiam tuam perferendum exiſtimaui, ob hoc maximè, vt diſpiceres quid eligere debeam.

ſcilicet iud. tuo credit,

Argumentum.

Arbitrio Secundi relinquit vt quòd ex quinquaginta millibus nummorum, (quos ex hæreditate Iulij Largi percepturus erat) ſupereſſet, prout ſibi videretur, diſpenſaret.

TR. PLINIO S. 80

IVlius Largus fidem tuam, quaſi te bene noſſet, elegit. Quid ergo potiſſimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat, ſecundùm cujuſque loci conditionem, ipſe diſpice, & quod optimum exiſtimaueris * ſequere.

inſequere

Argumentum.

Procurat mitti centurionem Iuliopolitanis, qui illos ab iniuriis militum tueretur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 81

PRouidentiſſimè, domine, feciſti, quòd præcepiſti Calphurnio Macro, clariſſimo viro, vt legionarium centurionem Byzantium * mitteret. D ſpice an etiam Iuliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes: quorum ciuitas, cùm ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantóque grauiores injurias, quanto eſt infirmior, patitur. Quicquid autem Iuliopolitanis præſtiteris, id etiam toti prouinciæ proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimiſque per eam commeantibus, tranſitum præbent.

mitteret, *vt diſpicias an*

Argumentum.

Propter dignitatem & commeantium turbam; reſcribit Traianus prouidendum fuiſſe Byzantiis; ſed ſi idem Iuliopolitanis faceret, multos pariter centurionem petituros. Monet tamen vt delinquentes caſtigandos procuret.

TR. PLINIO S. 82

EA conditio eſt ciuitatis Byzantiorum, confluente vndique in eam commeantium turba, vt ſecundùm conſuetudinem præcedentium temporum honoribus eius, præſidio centurionis legionarij conſulendum habuerimus: ſi Iuliopolitanis ſuccurrẽdum eodem modo putauerimus, onerabimus nos exemplo. plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiæ habeo, vt credam te omni ratione id acturum, ne ſint obnoxij injuriis. Si qui autem ſe contra diſciplinam meam geſſerint, ſtatim coërceantur: aut ſi plus admiſerint quàm vt in re præſenti ſit ſatis, puniantur: ſi

milites

milites erunt, legatis eorum quæ deprehenderis, notum facies: aut ſi in vrbem verſus venturi erunt, mihi ſcribes.

Argumentum.

Conſulit Traianum qua ætate debeat conſulere ciuitatibus Bithyniæ legi ſenatores, diſſentiente lege Pompeia ab edicto Augusti. Nam Pompeius deuicto Mithridate, ac multis prouinciis in ditionem Rom. redactis, vt inquit Appianus, deuictarum gentium quaſdam liberas eſſe voluit. Societatis cauſa in bello quaſdam Romanis ſubiecit, nonnullas in regna diſtribuit: ſed illis leges neceſſarias dedit: Bithyniæ, nequis poſſet in ſua ciuitate gerere magiſtratum, néve in ſenatu legi minor xxx. annorum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 83

Cautum eſt, domine, Pompeia lege, quæ Bithynis data eſt, nequis capiat magiſtratum, néve ſit in ſenatu minor annorum xxx: eadem lege comprehenſum eſt, vt qui ceperint magiſtratum, ſint in ſenatu. ſequutum eſt dein edictum diui Augusti, quo permiſit minores, magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. Quæritur ergo an qui minor xxx. annorum geſſit magiſtratus, poſſit à cenſoribus in ſenatum legi, &, ſi poteſt, an ex iis quoque qui non geſſerint, poſſit quis per eandem interpretationem ab ea ætate ſenator legi, à qua illis magiſtratum gerere permiſſum eſt, quod alioqui factitatum adhuc, & eſſe neceſſarium dicitur: quia ſit aliquanto melius, honeſtorum hominum liberos, quàm è plebe, in curiam admitti. Ego à deſtinatis cenſoribus quid ſentirem interrogatus, eos quidem

qui minores xxx. annis geſſiſſent magiſtratum, putabam poſſe in ſenatum & ſecundum edictum Auguſti, & ſecundùm legem Pompeiam, legi: quoniam Auguſtus gerere magiſtratus minoribus annis xxx. permiſiſſet, lex * ſenatorem eſſe voluiſſet, qui geſſiſſet magiſtratum. De his autem qui non geſſiſſent, quanuis eſſent ætatis eiuſdem cujus illi quibus gerere permiſſum eſt, hæſitabam. Per quod effectum eſt vt te domine, conſulerem quid obſeruari velles. Capita legis, tum edictum Auguſti, literis ſubjeci.

*ſenatorum

Argumentum.

Comprobat ſententiam Secundi Traianus, quod edicto Auguſti liceat magiſtratum capere ab annis duobus & xx. & ſic eſſe in ſenatu: qui verò non geſſerint magiſtratum non poſſe fieri ſenatores, minores xxx. annis.

TR. PLINIO S. 84

INterpretationi tuæ, mi Secunde chariſſime, idem exiſtimo, hactenus edicto diui Auguſti nouatam eſſe legem Pompeiam, vt magiſtratum quidem capere poſſent ij qui non minores duorum & viginti annorum eſſent: & qui accepiſſent, in ſenatum cujuſque ciuitatis peruenirent. Cæterùm, non capto magiſtratu, eos qui minores xxx. annorum ſint, quia magiſtratum capere poſſint, in curiam etiam loci cuiuſque non exiſtimo legi poſſe.

Argumentum.

Traiano mittit Dionis & Eumolpi ſupplices libellos, pronuntiaturus quicquid imperator reſcripſerit.

C. PLIN.

C. PLIN. TR. IMP. S. 85

QVum Pruſæ ad Olympum, domine, publicis negotiis intra hoſpitium,eodem die exiturus vacarem, Aſclepiades magiſtratus indicauit appellatum me à me Claudio Eumolpo. quum Coccianus Dion in bule aſſignari ciuitati opus cujus curam egerat, vellet: tum Eumolpus * aſſiſtens *aſſiſtente* Flauio Archippo dixit, exigendam eſſe à Dione *Fl.* rationem operis, antequam reipub traderetur, quòd aliter feciſſet ac debuiſſet. Adjecit etiam eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, & corpora ſepultorum, vxoris Dionis, & * filiorum: *filij* poſtulauitque vt cognoſcerem pro tribunali. Quod quum ego me protinus facturum, dilaturúmque profectionem dixiſſem vt longiorem diem * ad inſtruendam cauſam darem, vtque in *ad aſtruẽdam c.* * alia ciuitate cognoſcerem,petiit.Ergo me * au- *aliam ciuitatem* diturum Niceæ, reſpondi: vbi quum ſediſſem *adituru͏m* cogniturus,idem Eumolpus, tanquam adhuc parum inſtructus, dilationem petere cœpit: contrà Dion,vt audiretur exigere. Dicta ſunt vtrinque multa, * etiam de cauſa: ego quum dandam *& iam de cauſa ego q.* dilationem & conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixit vtrique parti vt poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum potiſſimum verbis,ea quæ erant propoſita cognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit,& Eumolpus reſpondit, complexurum ſe libello quæ reipublicæ peteret.Cæterùm,quòd ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe ſed aduocatum Flauij Archippi, cuius mandata pertuliſſet. Archippus, cui Eumolpus ſicut * Pruſæ aſ- *Pruſada* ſiſtebat, dixit ſe libellum daturum: ita nec Eu-

molpus, nec Archippus quàm plurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolæ junxi. Ipſe in re præſenti fui, & vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo dicuntur ſepulti filij eius, & vxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo vt me in hoc præcipuè genere cognitionis regere digneris, cùm alioqui magna ſit expectatio, vt neceſſe ſit in ea re quæ in confeſſum venit, & exemplis defenditur, deliberare.

Argumentum.

Abſoluit Dionem ab inſimulatione criminis læſæ maieſtatis, & diſquiſitionem operis permittit.

TR. PLINIO S. 86

POtuiſti non hærere, mi Secunde chariſſime, circa id de quo me conſulendum exiſtimaſti, cùm propoſitum meum optimè noſſes, non ex metu nec terrore hominum, aut criminibus maieſtatis reuerentiam nomini meo acquiri. Omiſſa ergo ea quæſtione quam non admitterem, etiamſi exemplis adjuuaretur, ratio totius operis effecti ſub cura tua, * Cocciano Dione excutiatur, cùm & vtilitas ciuitatis exigat, nec aut recuſet Dion aut debeat recuſare.

Cocciani Dionis ex.

Argumentum.

Nuntiat ſe mittere ad imperatorem preces Nicenſium, quas libello complexi erant.

C. PLIN. TR. IMP. S. 87

ROgatus domine, à Nicenſibus publicè per ea quæ mihi & ſunt & debent eſſe ſanctiſſima, id eſt

id-eſt per æternitatem tuam * ſalutémque, vt ſalutemq; preces ſuas ad te perferrem, fas non putaui nega-re, acceptúmque ab his libellum, huic epiſtolæ junxi.

preces ſ.

Argumentum.

Remittit cognitionem Secundo inteſtatorum bonorum, quæ Nicenſes tanquam ſua venditabant, adhibeat modò Cæſaris procuratores.

TR. PLINIO S. 88

NIcenſibus, qui inteſtatorum ſuorum conceſſam vindicationem bonorum à diuo Auguſto affirmant, debebis vacare, contractis omnibus perſonis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho, liberto meo, procuratoribus, vt æſtimatis etiam iis quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, ſtatuatis.

Argumentum.

Optat vt florente reipub. ſtatu plurimos & feliciſſimos natales agat Traianus.

C. PLIN. TR. IMP. S. 89

OPto, domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm feliciſſimos agas: æternáque laude florentem virtutis tuæ gloriam * & incolumis & fortis aliis ſuper alia operibus augeas.

quam incol.

Argumentum.

Secundi vota probat, quibus optauerat vt plurimos natales quàm feliciſſimè celebrare poſſet Traianus.

TR. C. PLINIO S. 90

AGnoſco vota tua, mi Secunde chariſſime, quibus precaris vt plurimos & feliciſſimos natales, florente ſtatu reip. noſtræ agam.

Argumentum.

Deficientibus aqua Sinopenſibus, quærit opem ferre, modò Traianus annuat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 91

SInopenſes, domine, aqua deficiuntur, quæ videtur & bona & copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci. Eſt tamen ſtatim ab * capite paulo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus & mollis, quem ego interim explorare modico impendio iuſſi an recipere & ſuſtinere opus poſſit. pecunia curantibus nobis contracta non deerit, ſi tu domine, hoc genus operis & ſalubritati & amœnitati valde ſitientis coloniæ indulſeris.

à cap.

Argumentum.

Permittit deduci aquam.

TR. PLINIO S. 92

VT cœpiſti, Secunde chariſſime, explora diligenter an locus ille quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus aquæductus poſſit. Neque enim dubitandum puto quin aqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modò & viribus ſuis ipſa id aſſequi poteſt, cùm plurimum ea res & ſalubritati & voluptati eius collatura ſit.

Argu-

Argumentum.

Per libellum Amiſenorum petit concedi magiſtratum, qui donis publicis præſit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 93

AMiſenorum ciuitas & * libera & fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus tuis vtitur: in hac datum mihi publicè libellum ad Eranos pertinentem, his literis ſubieci, vt tu domine diſpiceres quid & quatenus aut permittendum aut prohibendum putares. *liberata*

Argumentum.

Concedit exactionem collationum apud Amiſenos, modò ex pecunia collecta ſuſtineant inopes.

TR. PLINIO S. 94

AMiſenos, quorũ libellum epiſtolæ tuæ iunxeras, ſi legibus iuſtorum quibus de officio fœderis vtuntur, conceſſum eſt * Eranos habere, *Eranum* poſſumus quominus habeant non impedire: eo facilius, ſi tali collatione, non ad turbas & illicitos cœtus, ſed ad ſuſtinendam tenuiorum inopiã vtuntur. In cæteris ciuitatibus quæ noſtro iure obſtrictæ ſunt, res huiuſmodi prohibendã eſt.

Argumentum.

Quanta fuerit cum Tranquillo & Secundo amicitia cùm alibi interdum, tum hîc ſanè monſtratur. nam in contubernium aſſumpto ius trium natorum ab imperatore petit & obtinet.

C. PLIN. TR. IMP. S. 95

SVetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, & mores eius * ſequutus & ſtudia, iampridem domine, in contubernium aſſumpſi, tantóque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inſpexi. Huic ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſę. Nam & iudicia amicorum promeretur,& parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandúmque à bonitate tua per nos habet,quod illi fortunæ malignitas denegauit.Scio domine, quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus deſideriis meis: pleniſſimam indulgentiam experior. Poteſt autem colligere * quantopere cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem.

ſequutus, ſtudia iãp. *quanto opere*

Argumentum.

Reſcribit Traianus dediſſe quod petierat.

TRAIANVS PLIN. S. 96

QVàm parcè hæc beneficia tribuam,vtique mi Secunde chariſſime, hæret tibi. cùm etiã in ſenatu affirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum quem apud ampliſſimum ordinem ſuffecturum mihi profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi: * & vt ſcias dediſſe me ius trium liberorũ Suetonio Tranquillo ea conditione qua aſſueui,referri in commentarios meos iuſſi.

& tu ſc.

Argumentum.

Dicerem, hanc epiſtolam ex albo tollendam, vel ſaltem

ſaltem indiſcuſſam omittendam, cùm tota contra Chriſtianos loquatur: ſed quum mecum reputo poſſe eius lectione & Romanorum ignorantiam, qui veram fidem tot ſuppliciis perſequerentur, oſtendi, & Chriſtianorum auream conſtantiam, quos Chriſtus aduerſus crudeliſſima quæque tormenta confirmabat, videor mihi operæpretium facturus, ſi ei quod in illis damnat, obnoxium potius Secundum oſtendero. Adde quòd huius epiſtolæ plurimi Chriſtianorum meminêre. Nam Euſebius in Chronicis, Plinius, inquit quum quandam prouinciam regeret, & in magiſtratu ſuo plurimos Chriſtianorum interfeciſſet, multitudine eorum perterritus, quæſiuit à Traiano quid facto opus eſſet: nuntians ei præter obſtinationem non ſacrificandi, & antelucanos cœtus ad canendum cuidam Chriſto deo, nihil apud eos reperiri. præterea ad confœderandam diſciplinam, vetari ab iis homicidia, furta, adulteria, latrocinia, & ſimilia. Ad quæ commotus Traianus reſcripſit, hoc genus quidem hominum inquirendum non eſſe, oblatum verò puniri oportere. Eadem Tertullianus in Apologetico, & Paulus Oroſius in ſeptimo. Quare viderint qui iſta ad Plinium ſeniorem retulerunt.

C. PLIN. TR. IMP. S. 97

SOlenne eſt mihi, domine, omnia de quibus dubito, ad te referre. Quis enim poteſt melius vel cunctationem meam regere vel ignorantiam inſtruere? Cognitionibus de Chriſtianis interfui nunquam; ideo neſcio quid & quatenus aut * puniri ſoleat, aut quæri. Nec mediocriter *punire.* hæſitaui ſitne aliquod diſcrimen ætatum, an quālibet teneri nihil à robuſtioribus differant: detúrne pœnitentiæ venia, an ei qui omnino Chri-

ſtianus fuit, deſiſſe non proſit, nomẽ ipſum, etiã ſi flagitiis careat, an flagitia cohærẽtiã nomini puniantur. Interim in iis qui ad me tanquam Chriſtiani deferebantur, hũc ſum ſequutus modũ: interrogaui ipſos an eſſent Chriſtiani: confitentes, iterum ac tertiò interrogaui, ſupplicium minatus: perſeuerantes, duci iuſſi. Neque enim dubitabam, qualecunque eſſet quod faterentur: *pervicaciam certè, & inflexibilem obſtinationem debere puniri. Fuerunt alij ſimilis amentiæ: quos, quia ciues Romani erant, annotaui in vrbem remittendos: mox ipſo tractu, vt fieri ſolet, diffundente ſe crimine: plures ſpecies inciderunt. Propoſitus eſt libellus ſine autore, multorum nomina continens, qui * negarent ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe, quum * præeunte me deos appellarẽt, & imagini tuæ, quam propter hoc iuſſeram cum ſimulacris numinum afferri, thure ac vino ſupplicarent: præterea maledicerent Chriſto, quorũ nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt re vera Chriſtiani. Ergo dimittendos putaui. Alij ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, & mox negauerunt: fuiſſe quidem, ſed deſiſſe, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes & imaginem tuam, deorúmque ſimulacra venerati ſunt, ij & Chriſto maledixerunt. Affirmabant autem hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quòd eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire: carménque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum inuicẽ: ſéque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria cõmitterent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent, quibus peractis morem ſibi diſce-

cohærentis nom. · *pertinaciã* · *negant.* · *præſente* · *Chriſtiani, dimitten- dos put.*

diſcedendi fuiſſe:rurſúſque coeundi ad capiendū cibum,promiſcuum tamen & innoxium : quod ipſum facere deſiſſe poſt edictum meū, quo ſecundum mandata tua hetærias eſſe vetueram. Quo magis neceſſarium credidi ex duabus ancillis, quæ miniſtræ dicebantur, quid eſſet veri & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni quàm ſuperſtitionem prauam & immodicam, ideóque dilata cognitione ad conſulendum te decurri. Viſa eſt enim mihi res digna conſultatione, maximè propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis,omnis ordinis, vtriuſque ſexus etiam vocantur in periculum,& vocabuntur. Neque enim ciuitates tantùm, ſed vicos etiam atque agros ſuperſtitionis iſtius contagio peruagata eſt,quæ videtur ſiſti & corrigi poſſe. Certè ſatis conſtat, propè iam deſolata templa cœpiſſe celebrari, & ſacra ſolennia diu intermiſſa, repeti:paſſímque venire victimas,quarum adhuc rariſſimus emptor inueniebatur. ex quo facile eſt opinari, quæ turba hominum emendari poſſit, ſi ſit pœnitentiæ locus.

Argumentum.

Laudat ordinem cognoſcendi ſeruatum à Secundo, vetátque inquiri Chriſtianos, ſed oblatos puniri iubet: libellis verò ſine autore nullam fidem praſtandam.

TR. PLINIO S. 93

ACtum quem debuiſti, mi Secunde, in excudendis cauſis eorum qui Chriſtiani ad te delati fuerant,ſecutus es.Neque enim in vniuerſum aliquid, quod quaſi certam formam habeat conſtitui poteſt. Conquirendi non ſunt : ſi de-

ferantur & arguantur, puniendi ſunt: ita tamen vt qui negauerit ſe Chriſtianum eſſe, idque reipſa manifeſtum fecerit, id eſt, ſupplicando diis noſtris, quanuis ſuſpectus in præteritum fuerit, veniam ex pœnitentia impetret. Sine autore verò propoſiti libelli, nullo crimine locum habere debent. nam & peſſimi exempli, nec noſtri ſeculi eſt.

Argumentum.

Quærit an contegenda ſit aqua quæ per Amaſtrianorum plateam fluebat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 99

AMaſtrianorum ciuitas, domine, & elegans & ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandémque longiſſimam, plateam: cuius à latere per ſpatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re verò, cloaca fœdiſſima: quæ ſicut turpis & immundiſſima aſpectu, ita peſtilens eſt, odore teterrimo. Quibus ex cauſis, non minus ſalubritatis quàm decoris intereſt eam contegi: quod fiet, ſi permiſeris, curantibus nobis ne deſit quoque pecunia operi tam magno quàm neceſſario.

Argumentum.

Permittit conſornicari cloacam.

TR. PLINIO S. 100

RAtionis eſt, mi Secunde chariſſime, contegi aquam iſtam quæ per ciuitatem Amaſtrianorum fluit, ſi detecta ſalubritati obeſt. Pecunia

ne huic

ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam certum habeo.

Argumentum.

Monet, magno omnium conſenſu vota pro Traiano ſuſcepta perſoluta, & noua pro eius ſalute nuncupata, nam, autore Caio de verborum ſignificationibus, poſt calendas Ianuarias, die tertia pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur. Et Tacitus libro 16. principio anni ſenatores pro imperatore ſolenne iuſiurandum ſumere & nuncupationes votorum facere memorat Tertullianus. Nos enim pro ſalute imperatoris Deum vocamus æternum, Deum verum, & Deum viuum, quem & ipſi imperatores proprium ſibi præter cæteros malunt. Imperatoribus precamur vitam prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 101

VOta, domine, priorum annorum nuncupata alacres lætique perſoluimus, nouáque rurſus, curante commilitonum & prouincialium pietate ſuſcepimus: precati deos vt te rémque publicam florentem & incolumem ea benignitate ſeruarent, quam ſuper magnas plurimáſque virtutes præcipua ſanctitate conſequi deorum honore meruiſti.

Argumentum.

Significat, ſibi iucundam fuiſſe pro ſe votorum nuncupationem & ſolutionem.

TR. PLINIO S. 102

SOluiſſe vota diis immortalibus, te præeunte, pro mea * incolumitate & commilitones cum

incolumitate comm. & in futurum nunc.

Prouincialibus lætiſſimo conſenſu, in futurúmque nuncupaſſe, libenter, mi Secunde chariſſime, cognoui literis tuis.

Argumentum.

Nuntiat, diem quo ſuſceperat imperium Traianus, religioſiſsimè fuiſſe celebratum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 103

DIem in quem tutela generis humani feliciſſima ſucceſſione tranſlata eſt, debita religione celebrauimus, commendantes diis, imperij tui autoribus, & vota publica & gaudia.

Argumentum.

Gratum ſibi fuiſſe ſcribit, quòd dies imperij ſui à Secundo & commilitonibus fuiſſet celebratus.

TR. PLINIO S. 104

religione commilito- nibus & pr. DIem imperij mei debita lætitia & * religione à commilitonibus, & prouincialibus præeunte te, celebratum libenter, mi Secunde chariſſime, cognoui.

Argumentum.

Petit ius quiritum pro tribus libertis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 105

VAlerius, domine, Paulinus, excepto vno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit: ex quibus rogo tribus interim ius * quiritum des. *quiritium* Vereor enim ne ſit immodicum, pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuã, qua debeo tanto modeſtius vti quanto pleniorem experior. Sunt autem

tem pro quibus peto, C. Valerius Æſtius, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

Argumentum.

Traianus concedit rogata, & pro reliquis idem promittit.

TR. PLINIO S. 106

CVm honeſtiſſimè iis, qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depoſiti ſunt, conſultum velis, * maturè per me, iis interim quibus nunc petiſti, vt ſcias dediſſe me ius quiritium, referri in commentarios meos iuſſi, idem facturus in cæteris pro quibus petieris. *matura*

Argumentum.

Mittit libellum Aquilæ centurionis, quo rogabat filiam ſuam donari ciuitate.

C. PLIN. TR. IMP. S. 107

ROgatus, domine à P. Accio Aquila centurione cohortis ſextæ equeſtris, vt mitterem tibi libellum per quem indulgentiam pro ſtatu filiæ ſuæ implorat, durum putaui negare, cùm ſcirem * quantam ſoleres militum precibus patientiam humanitatémque præſtare. *quantum*

Argumentum.

Filiæ Aquilæ ciuitatem Romanam indulget.

TR. PLINIO S. 108

LIbellum P. Accij Aquilæ, centurionis cohortis ſextæ equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cuius precibus motus dedi filiæ eius ciuitatem

annos erit, omittamus. Non minus enim homin-bus cuiuſque loci quàm pecuniæ publicæ conſu-tum volo.

Argumentum.

Traianum conſulit an qui ſenatores fiunt, debea certum quid inſerre pro introitu.

C. PLIN. TR. IMP. S. II

LEx Pompeia, domine, qua Bithyni & Ponti vtuntur, eos qui in buleu à cenſoribus legun-tur, dare pecuniam non iubet: ſed iis quos in-dulgentia * tua quibuſdam ciuitatibus ſuper le-gitimum numerum adiicere permiſit, & ſingul millia denariorum & bina intulerunt. Aniciu deinde Maximus proconſul eos etiam qui à cen-ſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciui-tatibus aliud aliis iuſſit inferre. Supereſt ergo v ipſe diſpicias an in omnibus ciuitatibus certu aliquid omnes qui deinde buleutæ leguntur, de-beant pro introitu dare. nam quod in perpetuu manſurum eſt, à te conſtitui decet, cuius facti dictiſque debetur æternitas.

ſua àquib.

Argumentum.

Seruandam præcipit vniuſcuiuſque loci conſuetu-dinem.

TR. PLINIO S. II

HOnorarium decurionatus omnes qui i quaque ciuitate Bithyniæ decuriones fiun inferre debeant nécne, in vniuerſum à me no poteſt ſtatui. Id ergo quod ſemper tutiſſimu eſt, * ſequendam cuiuſque ciuitatis legem put ſcilic

ſequendum

ilicet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones.
xiſtimo id acturos, vt erogatio cæteris præfe-
tur.

Argumentum.

*Quarit an decuriones aliarum ciuitatum debeant
ici lege Pompeia, qua vetabat alienum ciuem adſcri-
i ſenatui alterius ciuitatis.*

C. PLIN. TR. IMP. S. 115

Ege, domine, Pompeia permiſſum Bithynicis
ciuitatibus adſcribere ſibi quos vellent ci-
es, dum ciuitatis non ſint alienæ, ſed ſuarum
quiſque ciuitatũ quæ ſunt in Bithynia: eadem *quiſque*
ge ſancitur, quibus de cauſis è ſenatu à cenſo- *matrum*
ibus eiiciantur: inter quas nihil de ciue alieno *ciuit.*
auetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſu- *quidam*
endum putauerunt an eiicere deberent eum qui *cenſ.*
ſſet alterius ciuitatis. Ego quia lex ſicut adſcri-
i ciuem alienum vetabat, ita eiici è ſenatu ob
anc cauſam non iubebat; præterea quia ab ali-
uibus affirmabatur mihi in omni ciuitate plu-
imos eſſe buleutas ex aliis ciuitatibus, futurúm-
ue vt multi homines multæque ciuitates con-
uterentur ea parte legis quæ iam pridem con-
enſu quodam exoleuiſſet, neceſſarium exiſtima-
ui conſulere te quid ſeruandum putares. Capita
egis his literis ſubieci.

Argumentum.

*Permittit eſſe in ſenatu qui iam allecti fuerant: ve-
tat in futurum alienum aliquem adſcribi.*

Romanam, Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

Argumentum.

Conſulit Traianum an ciuitatibus Bithyniæ & Ponti permittat potiora iura in debitis exigendis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 109

QVid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliiſve cauſis debeantur, rogo domine, reſcribas. Ego inueni à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licèt ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat autoritas.

Argumentum.

Reſcribit ſequendas leges vniuſcuiuſque ciuitatis.

TR. PLINIO S. 110

QVo iure vti debeant Bithynæ vel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis quæ ex quaque cauſa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiuſque animaduertendum eſt. nam ſiue habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt ſi verò non * habent in iniuriam priuatorum id dari à me non oportebit.

habēt iniuriam priuatorū.

Argu-

Argumentum.

Repetebat fiſci aduocatus Amiſenorum à Iulio Piſone certam pecuniam ei donatam à republ. id eſt, in viginti annis nixus Traiani mandatis, quibus prohibebat fieri de publico erogationes: Piſo contradicebat. Secundus rem integram Traiano decernendam mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. III

ECdicus, * domine, Amiſenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Piſone denariorum circiter XL. millia, donata ei publicè ante XX. annos, & bule & eccleſia conſentiente: * vtebatúrque mandatis tuis, quibus eiuſmodi donationes vetantur. Piſo contrà plurima ſe in remp. contuliſſe, ac propè totas facultates erogaſſe dicebat. addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabátque ne id quod pro multis & olim accepiſſet, cum euerſione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te domine, conſulerem quid ſequendum putares. *Medicus* *vtebanturque*

Argumentum.

Donationes ex publico factas ante exiguum temporis ſpatium retractari non oportere admonet.

TR. PLIN. S. 112

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita de multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti

Romanam, Libellum reſcripſi, quem illi redderes, miſi tibi.

Argumentum.

Conſulit Traianum an ciuitatibus Bithyniæ & Ponti permittat potiora iura in debitis exigendis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 109

QVid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliiſve cauſis debeantur, rogo domine, reſcribas. Ego inueni à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licèt ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat autoritas.

Argumentum.

Reſcribit ſequendas leges vniuſcuiuſque ciuitatis.

TR. PLINIO S. 110

QVo iure vti debeant Bithynæ vel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis quæ ex quaque cauſa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiuſque animaduertendum eſt. nam ſiue habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt ſi verò non * habent in iniuriam priuatorum id dari à me non oportebit.

habēt iniuriam priuatorū.

Argu-

Argumentum.

Repetebat fiſci aduocatus Amiſenorum à Iulio Piſone certam pecuniam ei donatam à republ. id eſt, in viginti annis nixus Traiani mandatis, quibus prohibebat fieri de publico erogationes: Piſo contradicebat. Secundus rem integram Traiano decernendam mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 111

ECdicus, * domine, Amiſenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Piſone denariorum circiter XL. millia, donata ei publicè ante XX. annos, & bule & eccleſia conſentiente: vtebatúrque mandatis tuis, quibus eiuſmodi donationes vetantur. Piſo contrà plurima ſe in remp. contuliſſe, ac propè totas facultates erogaſſe dicebat. addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabátque ne id quod pro multis & olim accepiſſet, cum euerſione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te domine, conſulerem quid ſequendum putares. *Medicus* *vtebantúrque*

Argumentum.

Donationes ex publico factas ante exiguum temporis ſpatium retractari non oportere admonet.

TR. PLIN. S. 112

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita de multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti

Digitized by Google

Romanam, Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

Argumentum.

Conſulit Traianum an ciuitatibus Bithyniæ & Ponti permittat potiora iura in debitis exigendis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 109

QVid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliiſve cauſis debeantur, rogo domine, reſcribas. Ego inueni à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licèt ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat autoritas.

Argumentum.

Reſcribit ſequendas leges vniuſcuiuſque ciuitatis.

TR. PLINIO S. 110

QVo iure vti debeant Bithynæ vel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis quæ ex quaque cauſa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiuſque animaduertendum eſt. nam ſiue habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt ſi verò non * habent in iniuriam priuatorum id dari à me non oportebit.

** habẽt in iuriam priuatorũ.*

Argu-

Argumentum.

Repetebat fiſci aduocatus Amiſenorum à Iulio Piſone certam pecuniam ei donatam à republ. id eſt, in viginti annis nixus Traiani mandatis, quibus prohibebat fieri de publico erogationes: Piſo contradicebat. Secundus rem integram Traiano decernendam mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 111

ECdicus, • domine, Amiſenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Piſone denariorum *Medicus* circiter x l. millia, donata ei publicè ante x x. annos, & bule & eccleſia conſentiente: vtebatúrque *vtebantúr-que* mandatis tuis, quibus eiuſmodi donationes vetantur. Piſo contrà plurima ſe in remp. contuliſſe, ac propè totas facultates erogaſſe dicebat. addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabátque ne id quod pro multis & olim accepiſſet, cum euerſione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te domine, conſulerem quid ſequendum putares.

Argumentum.

Donationes ex publico factas ante exiguum temporis ſpatium retractari non oportere admonet.

TR. PLIN. S. 112

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita de multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti

Romanam, Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

Argumentum.

Conſulit Traianum an ciuitatibus Bithyniæ & Ponti permittat potiora iura in debitis exigendis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 109

QVid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliiſve cauſis debeantur, rogo domine, reſcribas. Ego inueni à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licèt ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat autoritas.

Argumentum.

Reſcribit ſequendas leges vniuſcuiuſque ciuitatis.

TR. PLINIO S. 110

QVo iure vti debeant Bithynæ vel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis quæ ex quaque cauſa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiuſque animaduertendum eſt. nam ſiue habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt ſi verò non * habent in iniuriam priuatorum id dari à me non oportebit.

** habēt iniuriam priuatorū.*

Argu-

Argumentum.

Repetebat fiſci aduocatus Amiſenorum à Iulio Piſone certam pecuniam ei donatam à republ. id eſt, in viginti annis nixus Traiani mandatis, quibus prohibebat fieri de publico erogationes: Piſo contradicebat. Secundus rem integram Traiano decernendam mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 111

ECdicus, * domine, Amiſenorum ciuitatis petebat apud meà Iulio Piſone denariorum circiter XL. millia, donata ei publicè ante XX. annos, & bule & eccleſia conſentiente: vtebatúrque mandatis tuis, quibus eiuſmodi donationes vetantur. Piſo contrà plurima ſe in temp. contuliſſe, ac propè totas facultates erogaſſe dicebat. addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabátque ne id quod pro multis & olim accepiſſet, cum euerſione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te domine, conſulerem quid ſequendum putares.

Medicus *vtebantúrque*

Argumentum.

Donationes ex publico factas ante exiguum temporis ſpatium retractari non oportere admonet.

TR. PLIN. S. 112

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita de multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti

annos erit, omittamus. Non minus enim homin bus cuiuſque loci quàm pecuniæ publicæ conſu tum volo.

Argumentum.

Traianum conſulit an qui ſenatores fiunt, debea certum quid inſerre pro introitu.

C. PLIN. TR. IMP. S. II

LEx Pompeia, domine, qua Bithyni & Ponti vtuntur, eos qui in buleu à cenſoribus legun tur, dare pecuniam non iubet: ſed iis quos in *ſua àquib.* dulgentia * tua quibuſdam ciuitatibus ſuper le gitimum numerum adiicere permiſit, & ſingul millia denariorum & bina intulerunt. Aniciu deinde Maximus proconſul eos etiam qui à cen ſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciui tatibus aliud aliis iuſſit inferre. Supereſt ergo v ipſe diſpicias an in omnibus ciuitatibus certu aliquid omnes qui deinde buleutæ leguntur, de beant pro introitu dare. nam quod in perpetuu manſurum eſt, à te conſtitui decet, cuius fact dictiſque debetur æternitas.

Argumentum.

Seruandam præcipit vniuſcuiuſque loci conſuetu dinem.

TR. PLINIO S. II.

HOnorarium decurionatus omnes qui i quaque ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt inferre debeant nécne, in vniuerſum à me no poteſt ſtatui. Id ergo quod ſemper tutiſſimu eſt, * ſequendam cuiuſque ciuitatis legem puto *ſequendum* ſcilice

licet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones. ...xiſtimo id acturos, vt erogatio cæteris præfe...atur.

Argumentum.

Quærit an decuriones aliarum ciuitatum debeant ...ici lege Pompeia, quæ vetabat alienum ciuem adſcri...i ſenatui alterius ciuitatis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 115

Ege, domine, Pompeia permiſſum Bithynicis ciuitatibus adſcribere ſibi quos vellent ci...es, dum ciuitatis non ſint alienæ, ſed ſuarum quiſque ciuitatũ quæ ſunt in Bithynia: eadem ...ege ſancitur, quibus de cauſis è ſenatu à cenſo...ibus eiiciantur: inter quas nihil de ciue alieno ...auetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſu...endum putauerunt an eiicere deberent eum qui ...ſſet alterius ciuitatis. Ego quia lex ſicut adſcri...bi ciuem alienum vetabat, ita eiici è ſenatu ob ...anc cauſam non iubebat: præterea quia ab ali...quibus affirmabatur mihi in omni ciuitate plu...rimos eſſe buleutas ex aliis ciuitatibus, futurúm...que vt multi homines multæque ciuitates con...cuterentur ea parte legis quæ iam pridem con...ſenſu quodam exoleuiſſet, neceſſarium exiſtima...ui conſulere te quid ſeruandum putares. Capita legis his literis ſubieci.

quiſque *matrum* *ciuit.* *quidam* *cenſ.*

Argumentum.

Permiſit eſſe in ſenatu qui iam allecti fuerant: vetat in futurum alienum aliquem adſcribi.

TR. PLINIO S.

oporteret — MErito hæſiſti, Secunde chariſſime, quid à te reſcribi o
teret cenſoribus conſulentibus an legerent in ſenatu
arum ciuitatum, eiuſdem tamen prouinciæ, ciues. nam &
autoritas, & longa conſuetudo vſurpata contra legem, in
ſum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius pl
mouere-mus, — vt ex præterito nihil ' nouaremus, ſed manerent, quanuis c
legem adſciti quarumcunque ciuitatum ciues. in futuru
tem lex Pompeia obſeruaretur: cuius vim ſi retrò quoque
mus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

Argumentum.

Dubitat ex inuitatione multorum ad ſolennia officia inter
nos factionem & diſcordiam orituram.

C. PLIN. TR. IMP. S.

QVi virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel i
magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent
bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum vocar
nóſque denarios vel ſingulos dare: quod an celebrandum,
tenus putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicut arbitror, non i
denter præſertim ex ſolennibus cauſis concedendum ſuff
tationes, ita vereor ne ij qui mille homines, interdum
plures vocant, modum excedere, & in ſpeciem diamones i
re videantur.

Argumentum.

Relinquit prudentiæ Secundi ordinandum quod ad perp
Bithyniæ tranquillitatem faciat.

TR. PLINIO S.

MErito vereris ne in ſpeciem diamones incidat inuitat
& in numero modum excedit, & quaſi per corpora non
tim ſingulos ex notitia ad ſolennes ſportulas contrahit: ſed
deo prudentiam tuam elegi, vt formandis iſtius prouinciæ
bus ipſe moderareris, & ea conſtituas quæ ad perpetuam eiu
uinciæ quietem eſſent profutura.

Argumentum.

Victores in certaminibus Iſelaſticis à Traiano factis, petebar
mia: & quia de tempore controuerſia naſcebatur, rogat impera
quid facere debeat

C. PLIN. TR. IMP. S.

ATbletæ, domine, ea quæ pro Iſelaſticis certaminibus con
ſti i deberi ſibi putant ſtatim ex eo die quo ſunt coronat
Eſelaſtici n. — hil enim referre quando ſint patriam inuecti, ſed quando
ita tamen — mine vicerint, ex quo inuehi poſſint. Ego contra ſcribo ' Iſ
vt vehe-. — corum nomine. Itaq; eorum vehementer addubitem an ſit
Iſelaſ.n. — id tempus quo ' εἰσήλασαν intuendum. Iidē obſonia petu
eo agone qui à te Iſelaſticus factus eſt, quanuis vicerint an
al. Iſelaſan — fieret. Aiunt enim congruens eſſe, ſicut non datur ſibi pro h

ti

Digitized by Google

Taminibus quæ eſſe Iſelaſtica, poſtquam vicerunt, deſierunt: ita pro iis dari quæ eſſe cœperunt. Hic quoque non mediocriter hæreo, ne cuiuſquam retrò habeatur ratio dandúmque quod tunc quum vincerent, non debebantur. Rogo ergo vt dubitationē meam regere, id eſt, beneficia tua interpretari ipſe digneris.

Argumentum.

Vult intelligi eſſe Iſelaſtica quum primùm quiſque in ſuam ciuitatem inuehitur: obſonia negat danda antequam illa fuerat.

TR. PLIN. S. 120

ISelaſticum tunc primùm mihi videtur incipere deberi, quum quis in ciuitatem ſuam ipſe εἰσήλασεν. Obſonia eorum certaminum quæ * Iſelaſtica eſſe placuit mihi, ſi ante Iſelaſtica non fuerunt, retrò non debentur. nec proficere pro deſiderio athletarum poteſt, * tam eorum quæ poſtea Iſelaſtica lege conſtitui, quàm quum vincerent eſſe deſierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus quæ antè perceperant, non reuocantur.

Iſelaſtico

quod eorum quæ poſtea Iſelaſtica non lege conſtitus, quàm qui ierant accipere deſierunt.

Argumentum.

Excuſat ſe quòd vxorem ſuam vrgente itineris celeritate, diplomate adiuuerit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 121

VSque in hoc tempus, domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem vllam, niſi tuam, miſi: quam perpetuam ſeruationem meam quædam neceſſitas rupit. Vxori enim meæ, audita morte aui, volenti ad amitam ſuam excurrere, vſum eorum negare durum putaui, cùm talis officij gratia in celeritate conſiſteret: ſciréſque te rationem itineris probaturum, cuius cauſa erat pietas. Hæc ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulaſſem inter alia beneficia hoc vnum, quod me debere ſciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quaſi conſulto te non dubitaui facere: quem ſi conſuluiſſem, ſerò feciſſem.

Argumentum.

Reſcribit Traianus, bene feciſſe Secundum pro diplomate conceſſo Calphurnia vxori.

TR. PLINIO S. 122

MEritò habuiſti, Secunde chariſſime, fiduciam animi mei: nec dubitandum fuiſſet, ſi expectaſſes donec me conſuleres an iter vxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, * adiuuandū eſſet, vſum eorum intentioni non profuiſſe, cùm apud amitam ſuam vxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus ſui augere.

adiuuandum putarem ſerum futurum,

FINIS.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI NOVOCOMENſis * Panegyricus, Neruæ Traiano Auguſto dictus.

al. Nouocomenſis inituri nouum conſulatū, Panegyr.

ARGVMENTVM.

C. Plinius conſul deſignatus cum Cornuto Tertullo, imperatori Traiano gratias in ſenatu agit, principem optimum à parentibus & adoptione laudans: res geſtas liberalitatémque commendans, quòd delatores extulerit, quòd vectigalia repreſſerit, leges moderatus ſit, pantomimos ſuſtulerit, doctos fouerit. Admiratur in eo humanitatem, ſtatuarum honorúmque modeſtiam: ſed plura de conſulatibus eius, quos geſſerat, & gerendos recuſabat, tractat, iuſtitiam, tolerantiam, adeundi facilitatem diligenter exponens: illi votorum nuncupationes illi inuſitatas acclamationes à ſenatu habitas: corporis bona, ſed animi magis admiranda. Vbi poteſt malorum Cæſarum comparatione (Domitiani præſertim cuius vitam vbique exagitat) illius virtutes reddit illuſtriores: totam denique domum Plotinam in primis vxorem & Martianam ſororem Traiano ſimiles, extollens quantóque ſtudio coluerit amicitias ſuſpiciens.

Illa ex tertio De oratore verba commodè huc transferri poſſunt. Ornatur oratio genere primum, & quaſi colore quodam, & ſucco ſuo, nam vt grauis, vt ſuauis, vt

erudita

erudita ſit, vt liberalis, vt admirabilis vt polita vt ſenſus, vt dolores habeat, in toto ſpectantur hæc corpore: vt porro conſperſa ſit quaſi verborum ſententiarúmque floribus: id non debet eſſe fuſum æquabiliter per omnem orationem, ſed ita diſtinctum vt ſint quaſi in ornatu diſpoſita quædam inſignia & lumina. Ipſe præterea ſecundus apud Vocontium huius orationis ordinem transitum, figuras eloquutionem commendat.

BENE ac ſapienter, Patres C maiores inſtituerunt, * vt rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus capere: quòd nihil ritè, nihilque prouidenter homines ſine deorũ immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur. Qui mos cui potius quàm conſuli? aut quando magis vſurpandus colendúſque eſt, quàm quum imperio ſenatus, autoritate reip. ad agendas optimo principi gratias excitamur? Quod enim præſtabilius eſt aut pulchrius munus deorum, quàm caſtus & ſanctus & diis ſimillimus princeps? Ac, ſi adhuc dubium fuiſſet, ſorte caſúque rectores terris, an aliquo numine darentur, principem tamen noſtrum liqueret diuinitùs conſtitutum. Non enim occulta poteſtate fatorum, ſed ab Ioue ipſo coràm ac palàm repertus, electus eſt. quippe inter aras & altaria, eodémque loci, quẽ deus ille tam manifeſtus ac præſens quã cœlũ ac ſidera inſedit. Quo magis aptũ piúmque eſt, te Iupiter optime maxime, antea conditoré, nunc obſeruatorem imperij noſtri, precari vt mihi digna conſule, digna ſenatu, digna principe contingat oratio: vtq; omnib. quæ dicentur à me, libertas, fides, veritas cõſtet: tãtúmq; à ſpecie adulationis abſit gratiarum

** vt quemadmodum, rerum ag. ita dicendi initium à prec. caperetur.*

actio mea, quantum abeſt à neceſſitate. Equidem non conſuli modò ſed omnibus ciuibus enitendum reor ne quid de principe noſtro ita dicant, vt idem illud de alio dici potuiſſe videatur. Quare abeant ac recedant voces illæ quas metus exprimebat: nihil quale antea dicamus: nihil enim quale *antea patimur: nec eadem de principe palàm quæ priùs, prædicemus: neque enim eadem ſecretò loquimur quæ priùs. Diſcernatur orationibus noſtris diuerſitas temporum, & ex ipſo genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando ſint hactenus vt deo. nunc nuſquam, vt numini blandimur. Non enim de tyranno, ſed de ciue: non de domino, ſed de parente loquimur. Vnum ille ſe ex nobis, & hoc magis excellit atque eminet, quòd vnum ex nobis putat: nec minus hominem ſe quàm hominibus præeſſe meminit. Intelligamus ergo bona noſtra, dignóſque nos illius vſu probemus, atque identidem cogitemus, ſi maius principibus præſtemus obſequium qui ſeruitute ciuium, quàm qui libertate lætantur. Et populus quidem Romanus dilectum principem ſeruat: quantóque paulò antè concentu formoſum alium, hunc fortiſſimũ perſonat: quibuſque aliquando clamoribus geſtum alterius & vocem huius pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat. Quid nos ipſi? diuinitatem principis noſtri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, vt amor & gaudium tulit, celebrare vniuerſi ſolemus? Iam, quid tam ciuile, tam ſenatorium, quàm illud additum à nobis Optimi cognomen? quod peculiare huius & proprium arrogantia priorum principum fecit. Enimverò quàm commune, quàm ex æquo, quòd felices nos ſe-

* antè

nos felicem illum prædicamus? alterníſque votis hæc faciat, hæc audiat, quaſi non dicturi niſi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces lacrymis etiam ac multo pudore ſuffunditur. Agnoſcit enim, ſentítque, ſibi non principi dici. Igitur quod temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore * ſeruauimus, hoc ſinguli quoque * meditati teneamus: ſciamúſque nullum eſſe neque ſincerius neque acceptius genus gratiarum, quàm quòd illas acclamationes æmulemur, quæ fingendi non habent tempus. Quantum ad me * pertinet, laborabo vt orationem meam ad modeſtiam principis moderationémque ſubmittam: nec minus conſiderabo quid aures eius pati poſſint, quàm quid virtutibus debeatur. Magna & inuſitata principis gloria, cui gratias acturus non tam vereor ne me in laudibus ſuis parcum quàm ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas ſola circunſtat. nam merenti gratias agere facile eſt, patres conſcripti, non enim periculum eſt ne, quum loquar de humanitate, exprobrari ſibi ſuperbiam credat: quum de frugalitate luxuriam: quum de clementia crudelitatem: quum de liberalitate auaritiam: quum de benignitate, liuorem: quum de continentia, libidinem: quum de labore, inertiam: quum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne gratus ingratúſve videar, prout ſatis aut parum dixero. Animaduerto enim etiam deos ipſos non tam accuratis adorantium precibus quàm innocentia & ſanctitate lætari: gratiorémque exiſtimari qui delubris eorum puram caſtámque mentem quam qui meditatum carmen intulerit. Sed parendum mi eſt ſenatuſconſulto, quod ex vtilitate publica

ſeruamus, meditatíque ten.

attinet,

quo ex

placuit vt conſulis voce ſub titulo gratiarũ agẽdarum boni principes quæ facerent recognoſcerent: mali, quæ facere deberent. Id nunc eo magis ſolenne ac neceſſarium eſt, quòd parens noſter priuatas gratiarum actiones cohibet,& comprimit: interceſſurus etiam publicis, ſi permitteret ſibi vetare quod ſenatus iuberet. Vtrunque, Cæſar Auguſte,moderatè, & quòd alibi tibi gratias agi non ſinis, & quòd hîc ſinis. non enim à teipſo tibi honor iſte ſed ab agentibus habetur. Cedis affectibus noſtris, nec nobis munera tua prædicare, ſed audire tibi neceſſe eſt. Sæpe ego mecum, P.C. tacitus agitaui qualem quantúmq; eſſe oporteret cuius ditione nutúque maria, ter-

gerantur ræ,pax,bella * regerentur: quum interea fingenti formantíque mihi principem, quem æquata diis immortalibus poteſtas deceret, nunquam voto ſaltem concipere ſuccurrit ſimilem huic quẽ vi-

Emicuit demus. * Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarũt:

humilitate reuerentiam ille terrore, alius amorem * humanitate captauit: ille quæſitam domi gloriam, in publico, hic in publico partam, domi perdidit: poſtremò adhuc nemo extitit cuius virtutes nullo vitiorum confinio læderentur. At principi noſtro quanta concordia, quantúſque concentus omnium laudum, omníſque gloriæ contigit, vt nihil ſeueritati eius hilaritate, nihil grauitati ſim-

detrahitur plicitate, nihil maieſtati humanitate * detrahatur. Iam firmitas, iam proceritas corporis, iã honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis indeflexa maturitas, nec ſine quodam munere deûm

feſtinantis * feſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendã maieſtatem ornata cæſaries, nónne longè latéque

princi-

principem oſtentant? Talem eſſe oportuit quem
non bella ciuilia, nec armis oppreſſa reſpubl. ſed
pax & adoptatio, & tandem exorata terris numi- *adoptio*
na dediſſent. An fas erat nihil differre inter im-
peratorem quem homines & quem dij feciſſent?
quorum quidem in te * Cæſar iudicium & fauor, *Cæſar Au-*
tunc ſtatim quum ad exercitum proficiſcereris, *guſte, iudi-*
& quidem inuſitatò *enituit. Nam cæteros prin- *cium & f.*
cipes aut largus cruor hoſtiarum, aut ſiniſter *enotuit.*
volatus auium conſulentibus nuntiauit: tibi aſ-
cendenti de more Capitolium, quanquam, non
id agentium ciuium clamor, vt iam principi, oc-
currit. Siquidem omnis turba, quæ limen inſede-
rat, ad ingreſſum tuum foribus recluſis, * iā qui- *iam*
dem vt tunc arbitrabatur, * deum, cæterū vt do- *deū cer-*
cuit euentus, te conſalutauit imperatorem: nec a- *tum, vt d.*
liter à cunctis omen acceptum eſt. Nam ipſe in-
telligere nolebas: recuſabas enim imperare, re-
cuſabas quod bene erat * imperaturo: igitur co- *impera-*
gendus fuiſti. Cogi porrò non poteras niſi peri- *turi*
culo patriæ & * mutatione reipu. obſtinatum e- *mutatio-*
nim tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſeruandū *ne*
fuiſſet. Quare ego illum ipſum furorem, motúm-
que caſtrenſem reor extitiſſe, quia magna vi ma-
gnóque terrore modeſtia tua vincenda erat. * At *Ac ſicut*
ſicut maris cœlíque temperiem turbines tempe-
ſtatéſque cōmendant, ita ad augendam pacis tuæ
gratiam illum tumultum præceſſiſſe crediderim.
Habet has vices conditio mortalium, vt aduerſa
ex ſecundis, ex aduerſis ſecunda noſcantur. Oc-
cultat vtrorumque ſemina deus, & plerunq; bo-
norum malorúmque cauſſæ ſub diuerſa ſpecie la-
tent. Magnum quidem illud ſeculo dedecus, ma-
gnum reipubl. vulnus impreſſum eſt, Imperator,

& parens generis humani obſeſſus, captus, incluſus: ablata mitiſſimo ſeni ſeruandorum hominũ poteſtas; ereptúmque principi illud in principatu beatiſſimum, quòd nihil cogitur. Si tamen hæc ſola erat ratio quæ te publicæ ſalutis gubernaculis admoneret, propè eſt vt exclamen, tanti fuiſſe. Corrupta eſt diſciplina caſtrorum, vt tu corrector emendatórque contingeres: inductum peſſimum exemplum, vt optimum opponeretur: poſtremò coactus princeps quos nollet occidere, vt daret principem qui cogi non poſſet. Olim tu quidem adoptari merebare: ſed neſciſſemus quantum tibi deberet imperium, ſi antè adoptatus eſſes. Expectatum eſt * tempus in quo liqueret non tam accepiſſe te beneficiũ quàm dediſſe. Confugit in ſinum tuum concuſſa reſpubl. ruénſque imperium ſuper imperatorem, imperatoris tibi voce delatum eſt. Imploratus adoptione, & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis externíſque bellis ad opem patriæ ferendam reuocari ſolebant, ita filius ac parens vno eodémque momento rem maximam inuicem præſtitiſtis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidiſti. Solus ergo adhuc qui pro munere tanto paria accipiẽdo feciſti, immò vltrò dantem obligaſti. Cõmunicato enim imperio ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt. O nouum atque inauditum ad principatũ iter, non te propria cupiditas, proprius metus, ſed aliena vtilitas, alienus timor principem fecit. Videaris licèt quod eſt ampliſſimum conſequutus inter homines: felicius tamen erat illud quod reliquiſti; ſub bono principe priuatus eſſe deſiiſti. Aſſumptus eſt in laborũ curarúmque conſortiũ, nec te læta & proſpera ſtationis iſtius, ſed aſ-

*tẽpus quo li.

ſed aſpera & dura ad capeſſendam eam compulerunt: ſuſcepiſti imperiũ poſtquam alium ſuſcepti pœnitebat. Nulla adoptati cum eo qui adoptabat, cognatio, nulla neceſſitudo, niſi quòd vterque optimus erat, dignúſque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, *non vt prius alius atque alius in gratiam vxoris: aſciuit enim te filium non vitricus, ſed princeps: eodémque animo diuus Nerua pater tuus factus eſt, quo erat omnium. Nec decet aliter filium aſſumi ſi aſſ. matur à principe. An ſenatus populúmque Romani exercitus prouincias, ſocios tranſmiſſurus vni, ſucceſſorem è ſinu vxoris accipias? ſummæque poteſtatis hæredem tantùm intra domum tuam quæras? non per totam ciuitatem circumferas oculos & hunc tibi próximum, hunc coniunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem dis ſimillimum inueneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus. non enim ſeruulis tuis dominum, vt poſſis eſſe contentus quaſi neceſſario hærede: ſed principem ciuibus daturus imperator. Superbum iſtud & regium, niſi adoptes eum quem conſtet imperaturum fuiſſe, etiamſi non adoptaſſes. Fecit hoc Nerua, nihil intereſſe arbitratus, genueris an elegeris: ſi perinde ſine iudicio adoptentur liberi ac naſcuntur, niſi tamen qòód æquiore animo ferunt homines quem princeps parum feliciter genuit, quàm quem malè elegit. Sedulò ergo vitauit hunc caſum, nec * iudicium hominum ſed deorum etiam in conſilium aſſumpſit. Itaque non tua in cubiculo, ſed in templo, nec ante genialem torum, ſed ante puluinar Iouis optimi maximi, adoptio peracta eſt: qua tandem non ſeruitus noſtra, ſed libertas & ſa-

*non vt priùs alius alius, n. & alius in gratiam

* iudicio

lus & ſecuritas fundabatur. Sibi enim dij gloriam illam vendicauerunt: horum opus, horum illud imperium. Nerua * tamen miniſter fuit: vterque cui adoptare tam paruit quàm tu qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus diis, vt inuicti imperatoris exortum victoriæ inſigne decoraret: hanc imperator Nerua in gremio Iouis collocaret, quum repentè ſolito major & anguſtior, aduocata hominum concione deorúmque, te filium ſibi, hoc eſt vnicum auxilium, feſſis rebus aſſumpſit. Inde quaſi depoſito imperio, qua ſecuritate, quà gloria lætus? nam quantulum refert deponas an partiaris imperium, niſi quòd difficilius hoc eſt, non ſecus ac præſenti tibi innixus, tuis humeris ſe patriámque ſuſtentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit: ſtatim conſedit omnis tumultus. Non adoptionis opus iſtud fuit, ſed adoptati: atque adeò temerè fecerat Nerua ſi adoptaſſet alium. Oblitíne ſumus vt nuper poſt adoptionem non deſierit ſeditio, ſed cœperit? Irritamentum iſtud * iratum, & fax tumultus fuiſſet, niſi incidiſſet in te. An dubium eſt vt * dare non poſſet imperium imperator qui reuerentiam amiſerat? autoritate eius effectum eſt cui dabatur ſimul filius, ſimul Cæſar, mox imperator, & conſors tribunitiæ poteſtatis, & omnia pariter, & ſtatim factus es, quæ proximè parens verus tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tuæ moderationis indicium, quòd non ſolùm ſucceſſor imperij, ſed particeps etiam ſociúſque placuiſti. Nam ſucceſſor, etiamſi nolis, habendus es: non es habendus ſocius, niſi velis. Credéntne poſteri, patritio & conſulari, & triumphali patre genitum, quum fortiſſimum, ampliſſimum,

tantùm

rarum:

dare poſſet imp.

mum, amantiſſimum ſui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem quum Germaniæ præſideret, Germanici nomen hinc miſſum? nihil ipſum, vt imperator fieret agitaſſe? nihil feciſſe, niſi quod meruit & paruit? Paruiſti enim Cæſar, & ad principatum obſequio perueniſti: nihilque magis à te ſubjecti animo factum eſt, quàm quòd imperare cœpiſti. Iam Cæſar, iam imperator, iam Germanicus, abſens & ignarus, & poſt tanta nomina quantum ad te pertinet, priuatus. Magnum videretur, ſi dicerem, Neſciſti te imperatorem futurum: eras imperator, & eſſe te neſciebas. Vt verò ad te fortunæ tuæ nũtius venit, malebas quidem hoc eſſe quod fueras, ſed non erat liberum. Annon obſequereris principi ciuis? legatus imperatori? filius patri? vbi deinde diſciplina? vbi mos à majoribus traditus, quodcunque imperator munus injungeret, æquo animo paratóque ſubeundi? Quid enim ſi prouincias ex prouinciis, ex bellis bella mandaret? eodem illo vti jure poſſe putes quum ad imperium reuocet, quo ſit vſus quum ad exercitum miſerit? nihilque intereſſe inter legatum, an redire principem jubeat, niſi quòd major ſit obſequij gloria in eo quod quis minus velit? Augebat autoritatem jubentis in ſummum diſcrimen autoritas eius adducta: vtque magis parendum imperanti putares efficiebatur, eo quòd ab aliis minus parebatur. ad hoc audiebas ſenatus populique conſenſum. Non vnius Neruæ judicium illud, illa electio fuit. nam qui vbique ſunt homines, hoc idem votis expetebant, ille tantùm jure principis occupauit, primúſque fecit quod omnes facturi erant: nec herculè tantopere cunctis

factum placeret, niſi placuiſſet antequam fieret. At quo temperamento dij boni, poteſtatem tuam fortunámque * moderatus es? Imperator titulis, & imaginibus, & ſignis: cæterùm modeſtia, labore: & vigilantia, dux & legatus, & miles: quum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires, neque aliud tibi ex illa adoptione, quàm filij pietatem, filij obſequiū aſſereres, longámque huic nomini ætatē * longam gloriam precarére: iam te prouidentia deorum primum in locū prouexerat, tu adhuc in ſecundo reſiſtere, atque etiam ſeneſcere, optabas: priuatus tibi videbaris quandiu imperator & alius eſſet. Audita ſunt vota tua, ſed in quantum optimo illi & ſanctiſſimo ſeni vtile fuit, quem dij cœlo vendicauerunt, ne quid poſt illud diuinum & immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc venerationem, vt nouiſſimum eſſet, autorémque eius ſtatim conſecrandūm, vt quandoque inter poſteros quæreretur an illud iam deus feciſſet. Ita ille nullo magis nomine publicus parens quàm quia tuus. Ingens gloria, ingénsq; fama, quum abunde expertus eſſet quàm bene humeris tui ſederet imperium, tibi terras, te terris reliquit: eo ipſo charus omnibus ac deſiderandus, quòd proſpexerat ne deſideraretur. quem tu lacrymis primùm, ita vt filium decuit, mox templis honeſtaſti: non imitatus illos qui hoc idem, ſed alia mente, fecerunt. Dicauit cœlo Tiberius Auguſtum, ſed vt maieſtatis * numen induceret: Claudium Nero, ſed vt irrideret: Veſpaſianum Titus, Domitianus Titum: ſed ille, vt dei filius, hic, vt frater videretur: tu ſideribus patrem intuliſti, non ad metum ciuium, non in contumeliam numi-

moderatus es imperator? Tit.

longámque gl. pr. iam pr.

crimen

numinum, non in honorem tuum, ſed quia deum credis. Minus eſt hoc quum ſit ab * his qui & ſe- *ib*
ſe deos putāt: ſed licèt illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamen deum & facis & probas quàm quod ipſe talis es. In principe enim qui electo ſucceſſore fato conceſſit, vna itémque certiſſima diuinitatis fides eſt, bonus ſucceſſor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ acceſſit? num hos proximos diuinitate parentum deſides ac ſuperbos, potius quàm illos veteres & antiquos æmularis, qui hoc ipſum imperium reperêre, quod, modò hoſtes inuaſerant contempſerántque? cujus pulſi fugatique, non aliud * magis habebatur judiciũ, * quàm *maius*
quòd triumpharetur. Ergo ſuſtulerant animos, & *quàm ſi*
jugum excuſſerant: nec iam nobiſcum de ſua li- *tr.*
bertate, ſed de noſtra ſeruitute, certabant: ac ne inducias quidem, niſi æquius conditionibus, inibant; legéſque vt acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror, & metus & votum imperata faciendi. Vidēt enim Romanum ducem vnum ex illis veteribus & priſcis, quibus imperatorium nomen addebant: contecti cædibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obſides, ergo non emimus: nec ingentibus damnis immenſiſque muneribus * & paſcimur: vt vicerimus, ro- *paciſcimur*
gant, ſupplicāt, * largimur, negamus. vtrumque *vt viceri-*
ex imperij majeſtate. Agunt gratias qui impetra- *mus. Ro-*
uerunt, non audent queri quibus negatum eſt. An *gant,*
audeant qui ſciant te aſſediſſe, ferociſſimis populis eo ipſo tempore quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis, quum Danubius ripas gelu jungit, duratúſque glacie ingentia tergo bella tranſportat: quum feræ gentes non telis magis

quàm ſuo cœlo, ſuo ſidere armantur? Sed vbi in proximo : tu, non ſecus, acſi mutatæ temporũ vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur, noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſioné ſi permitteres vti, vltróque hyemem ſuam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hoſtes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem quemadmodum comparaſti, quum tecum inediam, tecum ferrent ſitim? quum in illa meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium pulverem ſudorémque miſceres? nihil à cæteris, niſi robore ac præſtantia, differens, quum libero Marte, nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes alacer virtute militum, & lætus quoties aut caſſidi tuæ aut clypeo grauior ictus incideret? Laudabas quippe ipſe ferientes, hortabaríſque vt auderent : & audebant jam, quum ſpectator moderatórque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares : ac ſiquid durius accipienti videretur, ipſe vibrares. Quid quum ſolatium feſſis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum ante luſtraſſes: nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus imperator non videretur, ſi inter Fabricios & Scipiones & Camillos talis eſſet. Tunc enim illum imitationis ardor, ſempérque melior aliquis accenderet; poſtquam verò ſtudium armorum à manibus ad oculos, ad voluptatem à labore tranſlatum eſt, poſtquam exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut ciuica, ſed Græculus magiſter aſſiſtit, quàm magnũ eſt vnum ex omnibus patrio more, patria virtute lætari, & ſine æmulo, ac ſine

exemplo

exemplò ſecum certare, ſecum contendere: ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe qui debeat imperare? Nónne incunabula hæc tibi Cæſar, & rudimenta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augens, noménque Germanici jam tum mererere? quum ferociam ſuperbiámque Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes? Rhenúmque & Euphratem admirationis tuæ * fama conjungeres? quum or- *ſocietate*
bem terrarum non pedibus magis quàm laudibus peragrares? apud eos ſemper major & clarior quibus poſtea contigiſſes? Et necdum imperator, necdum dei filius eras, Germaniámq; te cùm plurimæ gentes, ac propè infinita vaſtitas interjacentis ſoli, tum Pyrenæus, Alpes, immenſique alij montes, niſi his compararentur, muniunt dirimúntque, per hoc omne ſpatium quum legiones duceres, ſeu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum vnquam, non equum reſpexiſti. Leuis hic, non ſubſidium itineris, ſed decus, & cum cæteris ſubſequebatur, vt cujus nullus tibi vſus, niſi quum die ſtatiuorum proximum campum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? * multum eſt *multumq;*
quòd perſeueraſti, plus tamen quòd non timuiſti *eſt*
ne perſeuerare non poſſes. * Nec dubito quin ille qui te inter * illa Germaniæ bella ab Hiſpania *ipſa*
vſque ad validiſſimum præſidium exciuerat, iners ipſe, alienîſque virtutibus tunc quoque inuidus imperator, quum opere earum indigeret, tantam admirationem tui, non ſine quodam timore conceperit, quantam ille genitus Ioue poſt ſæuos labores, duráq; imperia regi ſuo indomitus ſemper indefeſſúſque referebat: quum aliis ſu-

itinere illo d. alias expeditionibus · munere alio dignu inuenireris. Tribunus verò disiunctiſſimas terras teneris adhuc annis viri firmitate luſtraſti: jã nunc *diu penitusq; perd.* præmonente fortuna vt diu penitus perdiſceres quæ mox præcipere deberes. Neq; enim proſpexiſſe caſtra, breuémque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti tribunum, vt eſſe ſtatim dux poſſes, nihilque diſcendum haberes tempore docendi. Cognouiſti p. r ſtipendia decem, moies gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum, & diuerſam aquarum cœlique temperiem, vt patrios fontes, patriúmque ſidus ferre conſueſti: quoties equos, quoties emerita arma mutaſti. Veniet ergo tempus quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis geſtient, quis ſudores tuos hauſerit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ ſomnum ſaxa prætexerint, quod denique tectum magnus hoſpes impleueris, vt tunc ipſi tibi ingentium ducum ſacra veſtigia iiſdem in locis monſtrabantur. Verùm hæc olim, in præſentia quidem quiſquis paulo vetuſtior miles, hic te commilitone cenſetur. Quotus enim quiſque cuius tu non antè commilito quàm imperator? Inde eſt quòd prope omnes nomine appellas, quod *hæc* ſingulorum fortia facta commemoras, nec habent adnumeranda tibi pro republica vulnera *Sed tanto mag. præſt. modo,* quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti. Sed magis prædicanda moderatio tua quòd innutritus bellicis laudibus, pacem amas: nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuæ die dicata Capitolino Ioui laurus, idcirco ex occaſione omni quæris triumphos. non times bella, nec prouocas. Magnum eſt, imperator Auguſte, magnum eſt ſtare in Danubij ripa, ſi tranſeas, certum

tum triumphi, nec decertare cupere cum recu-
ſantibus: quorum alterum fortitudine, alteram
moderatione efficitur. Nam vt ipſe nolis pugna-
re, moderatio: fortitudo tua præſtat vt neque
hoſtes tui velint. Accipiet ergo aliquando Capi-
tolium non inanes currus, nec falſæ ſimulacra vi-
ctoriç: ſed imperatore veram ac ſolidam gloriam
reportante, tranquillitatem, & tamē confeſſa ho-
ſtium obſequia, vt vincendus nemo fuerit. pul-
chriū hoc omnibus triumphis. neque enim vn-
quam niſi ex contemptu imperij noſtri factum eſt
vt vinceremus. Quòd ſiquis barbarus rex eò inſo-
lentiæ furoriſque proceſſerit, vt iram tuam indi-
gnationémque mereatur, rex ille, ſiue interfuſo
mari, ſeu fluminibus immenſis, ſeu prçcipiti mon-
te defenditur, omnia hæc tam prona támque ce-
dentia virtutibus tuis ſentiet, vt ſubſediſſe mon-
tes, flumina exaruiſſe, interceptum mare, illatáſ-
que ſibi non eſſe claſſes noſtras, ſed terras ipſas
arbitretur. Videor iam cernere non ſpoliis pro-
uinciarum, & extorto ſociis auro, ſed * hoſtili- *hoſtibus, armis, capt.*
bus armis, captorúmque regum catenis trium-
phum grauem. Videor ingentia ducum nomina,
nec indecora nominibus corpora * vocitare. *Vi- *noſcitare.*
deor intueri in manibus ſequentem, mox ipſum *Videor intueri immanibus auſis barbarorum onuſta fercula & ſua quemque facta vinctis manib. ſeq.*
te ſublimem inſtantémque curru domitarū gen-
tium tergo. ante currum autem clypeos quos
ipſe perfoderis. Nec tibi opima defuerint, ſi-
quis regum venire in manus audeat: nec modò
telorum tuorum, ſed etiam oculorum minarúm-
que conjectum, toto campo totóque exercitu op-
poſito, perhorreſcat. Meruiſti proxima modera-
tione vt quandocunque te vel inferre vel pro-
pulſare bellum coëgerit imperij dignitas, non

ideo viciſſe videaris vt triumphares, ſed triumphare quia viceris. Aliud ex alio mihi occurrit. Quàm ſpecioſum eſt quòd diſciplinam caſtrorum lapſam extinctámque refouiſti, depulſo prioris ſeculi malo inertia, & contumacia, & dedignatione parendi! Tutum eſt reuerentiam, tutum charitatem mereri. Nec ducum quiſquam, aut non amari à militibus, aut amari timet: & inde offenſæ gratiæque pariter ſecuri inſtant operibus, adſunt exercitationibus, arma, mœnia, viros aptant. Quippe non is princeps qui ſibi imminere, ſibi intendi putet quod in hoſtes paretur: quæ perſuaſio fuit illorum qui hoſtilia quum facerent, timebant. Eodem ergo tempore militaria ſtudia, nec animos modò ſed & corpora ipſa langueſcere, gladios etiam incuria hebetari retundíque gaudebant. Duces porrò noſtri non tam regum * cæterorum quàm ſuorum principum inſidias, nec tam hoſtium quàm commilitonum manus ferrúmque metuebant. Eſt hæc natura ſyderibus, vt parua & exilia validiorum exortus obſcuret: ſimiliter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen major omnibus quidem eras, ſed ſine vllius diminutione major: eandem autoritatem præſente te quiſque quàm abſente, retinebat. Quinetiam pleriſque ex eo reuerentia acceſſerat, quòd tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde ſummis atque infimis charus, ſic imperatorem commilitonémque miſcueras, vt ſtudium omnium laborémque & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps ſociúſque releuares. Felices illos quorum fides & induſtria non per internuntios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus

cæterorum

tuis,

tuis,ſed oculis,probantur. Conſecuti ſunt vt abſens quoque de abſentibus nemini magis quàm tibi crederes. Iam te ciuium deſideria reuocabãt, amorémque caſtrorũ ſuperabat charitas patriæ, iter inde placidum,ac*modeſtum,vt planè à pace redeuntis. Nec verò ego in laudibus tuis ponam quòd aduentum tuum non pater quiſquam, non maritus expauit. Affectata aliis caſtitas, tibi ingenita & innata, intérque ea quæ imputare non poſſis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium: annona, quæ cęteris. Ad hoc, comitatus accinctus & parens. diceres magnum aliquem ducem: & te potiſſimum ad exercitus ire. Adeò nihil, aut certè parum intererat inter imperatorem factum, & breui futurum. Quàm diſſimilis nuper alterius principis tranſitus, ſi tamen tranſitus ille, non populatio fuit, quum abactus hoſpitum exerceret, omniáque dextra læuáque peruſta & attrita, vt ſi vis aliqua, vel ipſi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Perſuadendum prouinciis erat illud iter, Domitiani fuiſſe, non principis. Itaque non tam pro tua gloria quàm pro vtilitate communi, edicto ſubiecisti quid in vtrunque veſtrûm eſſet impenſum. Aſſueſcat imperator cùm imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus. edicat quid abſumpſerit. Ita fiet vt non abſumat quod pudeat dicere: præterea futuri principes, velint, nolint, ſciant. * Tantum conſtat: propoſitíſque duobus exemplis meminerint, perinde coniecturã de moribus ſuis homines eſſe facturos, prout hoc vel illud elegerint. Nónne his tot tantíſque meritis nouos aliquos honores, nouos titulos merebare? at

domeſticũ, & pl.

Tantũ tum conſtat.

tu etiam nomen patris patriæ recuſabas. Quàm longa nobis cum modeſtia tua pugna? quàm tardè vicimus? Nomen illud quod alij primo ſtatim principatus die, vt imperatoris & Cæſaris receperunt, tu vſque eò diſtuliſti, donec tu quoque, beneficiorum tuorum, parciſſimus æſtimator, iam te mereri fatereris? Itaque ſoli omnium contigit tibi vt pater patriæ eſſes antequam fieres. Eras enim in animis, in iudiciis noſtris: nec publicæ pietatis intererat quid vocarêre, niſi quòd ingrata ſibi videbatur, ſi te imperatorem potius vocaret & Cæſarem, quum patrem experiretur. Quod quidem nomen qua benignitate, qua indulgentia exerces! vt cum ciuibus tuis, quaſi cum liberis parens, viuis! vt reuerſus imperator, qui priuatus exieras, agnoſcis, agnoſceris! eoſdem nos, eundem te putas: par omnibus, & hoc tantũ cæteris maior, quo melior. Ac primùm qui dies ille quo expectatus deſideratúſque vrbẽ tuam ingreſſus es? Iam hoc ipſum quod ingreſſus es, quàm mirum lætúmque? Nam priores inuehi & importari ſolebant: non dico quadriiugo curru, & albentibus equis, ſed humeris hominum, quod arrogantius erat: tu ſola corporis proceritate elatior aliis & excelſior, non de patientia noſtra quendam triumphum, ſed de ſuperbia principum egiſti. Ergo * non ætas quenquam, non valetudo, non ſexus retardauit quominus oculos inſolito ſpectaculo impleret. Te paruuli noſcere, oſtentare iuuenes, mirari ſenes, ægri quoque neglecto medentium imperio ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem ſanitatémque, prorepere. Inde alij ſe ſatis vixiſſe te viſo, te recepto: alij nunc magis eſſe viuendum prædicabant.

nova

bant. Fœminas etiam tunc fœcunditatis ſuæ maxima voluptas ſubiit, quum cernerent cui principi ciues, cui imperatori milites peperiſſent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum qui nonniſi ſuſpenſum & inſtabile veſtigium caperet. Oppletas vndique vias, anguſtúmque tramitem relictum tibi: alacrem hinc atque inde populum, vbique par gaudium parémque clamorem. tam * æqualiter *æqualis ab* ab omnibus ex aduentu tuo lætitia percepta eſt, quàm omnibus veniſti: quæ tamen ipſa cum ingreſſu tuo creuit, ac propè in ſingulos gradus adaucta eſt. Gratum erat cunctis quòd ſenatum oſculo exciperes, vt demiſſus oſculo fueras: gratum quòd equeſtris ordinis decora honore nominum ſine monitore ſignares: gratum quòd * tantumnõ vltrò clientibus ſalutatis quaſdã fa- *tãtũ vltrò* miliaritatis notas adderes: gratius tamen quòd ſenſim, & placidè, & quantum reſpectantium turba pateretur, incederes, quòd occurſantium populus te quoque, te, immò maximè, aſtaret: quòd primo ſtatim die latus tuum crederes omnibus. neque enim ſtipatus ſatellitum manu, ſed circũfuſus vndique nunc ſenatus nunc equeſtris ordinis flore, prout alterutrũ frequentiæ genus inualuiſſet, ſilentes quietóſque lictores tuos ſubſequebare. Nam milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, modeſtia differebant. Vbi verò cœpiſti Capitolium aſcendere, quàm læta omnibus adoptionis tuæ recordatio! quàm peculiare gaudium eorum qui te primi * eodem loco ſaluta- *eodémque* uerunt imperatorem! quinetiam deum ipſum *loco ſalu-* * tuum præcipuam voluptatem operis ſui perce- *tarint imp.* piſſe crediderim. Vt quidem iiſdem veſtigiis in- *tunc,*

ſtitiſti, quibus parens tuus ingens illud deorum
ploraturus *prolaturus arcanum, quæ circumſtantium gau-
di! quàm recens clamor! quàm ſimilis illi dies
qui hunc genuit diem! vt plena altaribus, augu-
ſalute ſta victimis cuncta! vt in vnius* ſalutem collata
omnium vota! quum ſibi ſe ac liberis ſuis intel-
ligerent precari quæ pro te precarentur. Inde tu
in palatium quidem, ſed eo vultu, ſed ea modera-
tione, vt ſi priuatam domum peteres, cæteri ad
penates ſuos, quiſque iteraturus gaudij fidem, v-
bi nulla neceſſitas gaudendi eſt. Oneraſſet alium
eiuſmodi introitus: tu quotidie admirabilior
& melior: talis denique quales alij principes
futuros ſe tantum pollicentur. Solum ergo te
commendat augétque temporis ſpatium. Iunxiſti
res diuer- enim ac miſcuiſti* res olim diuerſiſſimas, ſecuri-
ſiſſimas, ſe- tatem imperantis, & incipientis pudorem. Non
curitatem tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec
olim imp. oſculum manu reddis. Manet imperatori quæ
prioris hu- *prior humanitas. Incedebas pedibus, incedis:
manitas. lætabaris labore, lætaris: eadémque omnia illa
circa te, nihil ipſo te, fortuna mutauit. Li-
berum eſt ingrediente per publicum principe
ſubſiſtere, occurrere, comitari, præterire: ambu-
contingas: las inter nos, non quaſi *contingat: & copiam tui,
non vt imputes, facis. Hæret lateri tuo quiſquis
acceſſit: finémque ſermoni ſuus cuique pudor,
non tua ſuperbia, facit. Regimur quidem à te &
ſubiecti tibi, ſed quemadmodum legibus, ſumus.
Nam & illæ cupiditates noſtras libidinéſque mo-
derantur, nobiſcum tamen & inter nos verſan-
tur. Emines, excellis, vt honor, vt poteſtas, quæ
ſuper homines quidem, hominum ſunt tamen.
Ante te principes, faſtidio noſtri, & quodam

æqua-

æqualitatis metu, vſum pedum amiſerant. illos ergo humeri ceruicéſque ſeruorum ſuper ora noſtra: te fama, te gloria, te ciuium * pietas ſuper ipſos principes vehunt, te ad ſydera tollit humus, ita communia & confuſa principis veſtigia. Nec vereor. P.C. ne longior videar, quum ſit maximè optandum vt ea pro quibus aguntur principi gratiæ multa ſint: quæ quidem reuerentius fuerit integra illibatáque cogitationibus veſtris reſeruari, quàm carptim breuitérque perſtringi, quia ferè ſequitur vt illa quidem de quibus taceas, tanta quanta ſunt eſſe videantur. Niſi verò leuiter attingi placet, locupletatas tribus, datúmque congiarium populo, & datum totum, quum donatiui partem milites accepiſſent. An mediocris animi eſt his potius repræſentare, quibus magis negari poteſt? Quanquam in hac quoque diuerſitate æqualitatis ratio ſeruata eſt. Æquati ſunt enim populo milites eò quòd partem, ſed * priores. populus militibus, quòd poſterior, ſed totum ſtatim accepit. Enimvero qua benignitate diuiſum eſt? *quantæ curæ tibi fuit ne qui, ex pers liberalitatis tuæ fieret? Datum eſt * his qui poſt edictum tuum in locum eraſorum, ſubditi fuerant: æquatíque ſunt cæteris illi etiam quibus non erat promiſſum. Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſtinebatur. *expectatum eſt prouiſúmque nequis æger, nequis occupatus, nequis denique longè fuiſſet: veniret quiſque quum vellet: veniret quiſque quum poſſet. Magnificum, Cæſar, & tuum, diſiunctiſſimas terras munificentiæ, ingenio velut admouere, immenſáque ſpatia liberalitate contrahere: intercedere caſibus, occurſare fortunæ,

pietas, te libertas ſuper

priorem,

quantaque cura in

Expectatum eſt pr.

atque omni ope adniti nequis è plebe Romana danre congiarium te, hominem magis ſentiret ſe fuiſſe quàm ciuem. Aduentante congiarij die, obſeruare principis egreſſum in publicum * inſidere examina infantium, futurúſque populus ſolebat. Labor parentibus erat oſtentare paruulos: impoſitóque ceruicibus adulantia verba blandáſque voces edocere. Reddebant illi quæ monebantur, ac plerique *irritis precibus ſurdas principis aures adſtrepebant: ignaríque quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec planè ſcirent, differebantur. tu ne rogari quidem ſuſtinuiſti. Et quanquam lætiſſimum oculis tuis eſſet, conſpectu Romanæ ſobolis impleri, *omnes tamen antequam te viderent *audiréntve, recipi indici iuſſiſti, vt iam inde ab infantia parentē publicum munere educationis experirentur: creſcerent de tuo qui creſcerent tibi, alimentíſque tuis ad ſtipendia tua peruenirent, tantúmque omnes vni tibi quantum parentibus ſuis quiſque deberet. Rectè Cæſar, quòd ſpem Romani nominis ſumptibus tuis ſuſcipis. Nullum eſt enim magno principe, immortalitatémque merituro impendij genus dignius quàm quod erogatur in poſteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur: pauperibus *educandis vna ratio eſt bonus princeps. Hic fiducia ſui procreatos niſi larga manu fouet, auget, amplectitur, occaſum imperij, occaſum reipubl. accelerat. * Fruſtrà princeps plebe neglecta, vt defectum corpore caput, nutaturúmque inſtabili pondere tuetur. * Facile eſt coniectare quod perceperis gaudium quum te parentum, liberorum, ſenum, infantium, puerorum clamor

Marginal notes: *inſidere vias ex* — *inuitis* — *audiréntve, recipi, incidi* — *educandi* — *Fruſtráque pr.*

mor exciperet. Hæc prima paruulorum ciuium vox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimēta hoc maximum præſtitiſti, ne rogarent. Super omnia eſt tamen quòd talis es vt ſub te liberos tollere libeat & expediat. Nemo iam parens filio niſi fragilitatis humanæ vices horret, nec inter inſanabiles morbos principis ira numeratur. Magnum * qidem eſt educandi incitamentum, *quiddam* tollere liberos in ſpem alimentorum, in ſpē congiariorum: maius tamen, in ſpem libertatis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeò nihil largiatur princeps dum nihil auferat: non alat, dum non occidat: nec deerunt qui filios concupiſcant. Cōtrà, largiatur: auferat, alat & occidat, næ * ille *ille in tam* tam breui tēpre effecerit vt omnes non poſtero- *br.* rū modò ſed ſ. parentūmque pœniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quā quòd congiariū das de tuo, alimenta de tuo: neque à liberi ciuium, vt ferarum catuli, ſanguine & cædibus nutriuntur: quódque gratiſſimum eſt accipientibus, ſciunt dari ſibi quod nemini eſt ereptum, locupletatíſque tam multis pauperiorē effectū principem tantum: quanquam nec hunc quidem. nam cuius eſt quicquid eſt omnium, tantum ipſe quantum omnes, habet. Aliò me vocat numeroſa gloria tua: aliò autem, quaſi verò iam ſatis veneratus miratúſque ſim quòd tantam pecuniam profudiſti, non vt flagitij tibi conſcius, inſectatione eius auerteres famam: nec vt triſtes hominum mœſtóſque ſermones lætiore materia detineres, nullam congiario culpam, num alimentis crudelitatē redemiſti, nec tibi benefaciendi fuit cauſa, vt quæ malè feceras, impunè feciſſes, amor impendio

iſto,non venia quæſita eſt: populúſque Romanus obligatus à tribunali tuo non exoratus receſſit. Obtuliſti enim congiariū gaudentibus gaudens: ſecurúſque ſecuris: quódque ante principes ad odium ſui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dediſti quàm populus accepit. paulo minus P.C. quinque millia ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas principis noſtri conquiſiuit,inuenit adſciuit: hi ſubſidium bellorum, ornamentum pacis, publicis ſumptibus aluntur,patriámque non vt patriā tantùm, verùm vt altricem amare condiſcunt. Ex his caſtra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoque naſcentur quibus alimentis opus non ſit. Dent tibi, Cæſar, ætatem dij quam mereris, ſeruéntque animum quem dederunt: & quanto maiorem infantium turbam iterum atque iterum videbis incidi (augetur enim quotidie & creſcit, non quia chariores parentibus liberi, ſed quia principi ciues) dabis congiaria ſi voles, præſtabis alimenta ſi voles, illi tamen propter te naſcuntur.*Inſtar ego perpetui congiarij*reor affluentiam annonæ, huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ quàm pulſus ambitus cāpo,exactus hoſtis mari, Oriens triumphis occidénſq; luſtratus.Nec verò ille ciuilius*quàm parens noſter, autoritate, conſilio, fide recluſit vias, portus patefecit, itinera terris, littoribus mare,littora mari reddidit,diuerſáſque gentes ita commercio miſcuit,vt quod genitum eſſet vſquam,id apud omnes natum eſſe videretur. Nónne cernere datur vt ſine vllius iniuria omnis vſibus noſtris * annus exhuberet? quippe non vt ex hoſtico raptæ perituræque in horreis meſſes nequic-

Inſtat ergo reos

quem

omnis

quicquam queritantibus ſociis auferuntur. De-
uehunt ipſi quod terra genuit, quod ſydus aluit,
quod annus tulit: nec nouis indictionibus preſſi
ad vetera tributa deficiunt. Emit fiſcus quicquid
videtur emere: inde copiæ, inde annona, de qua
inter licentem vendentémque conueniat: inde
hîc ſatietas, nec fames vſquam. Ægyptus alendis
augendíſque ſeminibus ita gloriata eſt, vt ni-
hil imbribus cœlóque deberet: ſiquidem pro-
prio ſemper amne perfuſa, nec alio genere a-
quarum ſolita pingueſcere, quàm quas ipſe de-
uexerat, tantis ſegetibus induebatur, vt cum fe-
raciſſimis terris, quaſi nunquam ceſſura, certaret:
hæc inopina ſiccitate vſque ad iniuriam ſterili-
tatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alueo
ſeſe ac languidè extulerat: ingentibus quoque
tunc quidem ille fluminibus conferendus. Hinc
pars magna terrarum * mergi palanti amne con- *mergere*
ſueta alto puluere incanduit. fruſtrà tunc Ægy- *pararique*
ptus nubila optauit cœlúmque reſpexit, quum
ipſe fœcunditatis parens contractior & exilior
iiſdem vbertatem eius anni anguſtiis quibus a-
bundantiam ſuam cohibuiſſet. Neque enim ſo-
lùm vagus ille expanditor amnis intra vſurpata
ſemper collium ſubſiſterat atque hæſerat, ſed ſu-
pino etiam ac detinenti * ſolo, placido ſe molli- *ſolo non pl.*
que lapſu refugum abſtulerat: necdum ſatis hu-
mentes terras addiderat arentibus. Igitur inun-
datione, id eſt vbertate, regio fraudata, ſic opem
Cæſaris inuocauit, vt ſolet amnem ſuũ: nec lon-
gius illi aduerſorum fuit ſpatium quàm dũ nun-
tiat. Tam velox, Cæſar, potentia tua eſt, támque
in omnia pariter intenta bonitas & accincta, vt
triſtius aliquod ſeculo tuo paſſis ad remedium

ſalutémque ſufficiat vt ſcias. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratáſque terras precor: crediderim tamen per hunc Ægypti ſtatum tuas fortunam vires experiri, tuámque vigilantiam expectare voluiſſe. Nam quum omnia vbique ſecunda merearis, nónne manifeſtum eſt, ſiquid aduerſi cadat, tuis laudibus, tuíſque virtutibus materiem campúmque proſterni, quum ſecunda felices, aduerſa magnos ' probent? Percrebuerat antiquitus, vrbem noſtram niſi opibus Ægypti ali ſuſtentaríque non poſſe: ſuperbiebat ventoſa & inſolens natio, quòd victorem quidem populum paſceret tamen, quódque in ſuo flumine, in ſuis manibus vel abundantia noſtra vel fames eſſet. Refudimus Nilo ſuas copias: recepit frumenta quæ miſerat, deportatáſque meſſes reuexit. Diſcat igitur Ægyptus, credátque experimento, non alimenta ſe nobis ſed tributa præſtare: ſciat ſe non eſſe P.R. neceſſariam, & tamen ſeruiat. Poſt hæc, ſi volet Nilus, amet alueum ſuum, & fluminis modum ſeruet: nihil hoc ad vrbem, ac ne ad Ægyptum quidem, niſi vt inde nauigia inania & vacua & ſimilia redeũtibus, hinc plena & onuſta, & qualia ſolent venire, mittantur, conuerſóque munere maris, hinc potius vẽti ferentes & breuis curſus optentur. Mirum Cæſar videretur, ſi deſidem Ægyptum, ceſſantémque Nilum non ſenſiſſet, vrbis annona, quæ tuis opibus, tua cura vſque illuc redundauit, vt ſimul probaretur & nos Ægypto poſſe, & nobis Ægyptum carere non poſſe. Actum erat de fœcundiſſima gente, ſi libera fuiſſet: pudebat ſterilitatis inſolitæ, nec minus erubeſcebat fame ' qua torquebatur quum pariter à te neceſſitatibus eius pudo-

prabent? *quàm*

pudoríque ſubuentum eſt. Stupebant agricolæ
plena horrea quæ non ipſi referſiſſent, quibus de
campis illa ſubuecta meſſis, quáve in Ægypti
parte alius amnis. Ita beneficio tuo, nec maligna
tellus & obſequens Nilus Ægypto, quidem ſæ-
pe, ſed gloriæ noſtræ nunquam largior fluxit.
Quàm nunc iuuat, prouincias omnes in fidē no-
ſtram ditionémque veniſſe, poſtquam contigit
*princeps terrarum qui fœcunditatē nunc huc *princeps*
nunc illuc, vt tempus & neceſſitas poſceret, tranſ- *qui terra-*
ferret referrétque: qui direptam mari gentem, *rum ſ.*
vt partem aliquam populi plebíſque Romanæ,
aleret ac tueretur. Et cœlo quidem nunquam be-
nignitas tanta vt omnes ſimul terras vberet fo-
ueátque. Hic omnibus pariter, ſi non ſterilitatē,
at mala ſterilitatis exturbat: hic ſi non fœcundi-
tatem, at bona fœcunditatis importat: hic æter-
nis commeatibus orientem occidentémque con-
nectit, vt quæ vbique * feruntur, quæque expe *ferūt, quā-*
tuntur, omnes gentes inuicem capiant, & diſcant *que expe-*
quanto libertate diſcordi ſeruientibus ſit vtilius *tunt opes*
vnum eſſe cui ſeruiant. Quippe diſcretis quidem *gentes*
bonis omnium ſua cuiuſque ad ſingulos mala,
ſociatis autem atque permixtis ſingulorum ma-
la ad neminē, ad omnes * omnia bona pertinent. *omnium*
Sed ſiue terris diuinitas quædam, ſiue aliquis
* amnibus genius, & ſolum illud & flumen ipſum *omnibus*
precor vt hac principis benignitate contentum,
molli gremio ſemina recondat, multiplicata re-
ſtituat. Non equidem repoſcimus fœnus, *putet *putes*
tamen eſſe ſoluendum, fallacémque vnius anni
fidem omnibus annis, omnibúſque poſtea ſecu-
lis tanto magis quia non exigimus, excuſet. Satis
factum qua ciuium, qua ſociorum vtilitatibus.

Viſum eſt ſpectaculum inde non enerue, nec fluxum, nec quod animos virorũ molliret & frangeret, ſed quod ad pulchra vulnera, contemptúmque mortis accenderet: quum in ſeruorum etiam noxiorúmque corporibus amor laudis & cupido victoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iuſtitiam exhibuit omni affectione, aut intactus, aut maior? Impetratum eſt quod poſtulabatur: oblatum quod non poſtulabatur. inſtitit vltrò, &, vt concupiſceremus admonuit: ac ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Iam quàm libera ſpectantium ſtudia, quàm ſecurus fauor. Nemini impietas, vt ſolebat, obiecta, quòd odiſſet gladiatorem: nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates vnco & ignibus expiauit. Demens ille, veríque honoris ignarus, qui crimina maieſtatis in arena colligebat, ac ſe deſpici & contemni, niſi etiam gladiatóres eius veneraremur, ſibi malè dici, in illis ſuã diuinitatẽ, ſuum numen violari interpretabatur: quũ ſe idem quod deos, idem gladiatores quod ſe putabat. At tu Cæſar quàm pulchrum ſpectaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti? Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorũ, quaſi latronum: non ſolitudinem illi nouiter, ſed templũ, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus: non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertiſti oculos, atque vt antè caſtris, ita poſtea pacem foro reddidiſti: excidiſti inteſtinum malũ: & prouida ſeueritate cauiſti ne fundata legibus ciuitas, euerſa legibus videretur. Licet ergo cũ fortuna tũ liberalitas tua viſenda nobis præbuerit, vt præbuit, nũc ingentia robora vi-

ra virorum,& pares animos, nunc immanitatem ferarum, nunc manſuetudinem incognitam, nûc ſecretas illas & arcanas, ac ſub te primùm communes opes: nihil tamen gratius, nihil ſeculo dignius, quàm quòd contigit deſuper intueri delatorum ſupina ora, retorſáſque ceruices agnoſcebamus & fruebamur, quum velut piaculares publicæ ſolicitudinis victimæ ſupra ſanguinem * noxiorum ad lenta ſupplicia grauioréſque pœnas ducerentur. Congeſti ſunt in nauigia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti, abirent, fugeréntque vaſtatas delationibus terras: ac ſiquem fluctus ac procellæ ſcopulis reſeruaſſent, hic nuda ſaxa & inhoſpitale littus incoleret, ageret duram & anxiam vitam, relictáque poſt tergum totius generis humani ſecuritate mœreret. Memoranda facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactáque vela tempeſtatibus pandere, iratóſque fluctus ſequi quoſcunque in ſcopulos detuliſſent. Iuuabat proſpectare ſtatim à portu ſparſa nauigia, & apud illum ipſum mare agere principi gratias, qui clementia ſua ſalua vltionē hominum terrarúmque diis máris cōmendaſſet. Quantum diuerſitas temporum poſſet, tum maximè cognitum eſt, quum iiſdem quibus antea cautibus innocentiſſimus quiſque, tunc nocentiſſimus affigeretur, quúmque inſulas omnes quas modò ſenatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in præſens tantùm, ſed in æternum repreſſiſti mille pœnarum indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt? * perdant quas habent? expellere penatibus geſtiunt? ſuis exturbentur, neque, vt antea, exanguem illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam

tunc

innoxiorū

perdent, quas habent.

præbeant punctis & notas ſuas rideant: ſed ſpectent paria præmio damna, nec maiores ſpes quã metus habeant timeántque quantum timebantur? Ingenti quidem animo diuus Titus ſecuritati noſtræ vltionique proſpexerat, ideóque numinibus æquatus eſt: ſed quanto tu quandoque dignior cœlo, qui tot res illi adieciſti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit quòd imperator Nerua te filio, te ſucceſſore digniſſimus, per quem magna quædam edicto Titi aſtruxerat, nihílque reliquiſſe tibi videbatur, qui tam multa excogitaſti, vt ſi ante te nihil eſſet inuentum. Quæ ſingula quantum tibi gratiæ diſpenſata adieciſſent? *tu ſimul omnia perfudiſti, vt ſol & dies non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec vni aut alteri, ſed omnibus in commune profertur. Quàm iuuat cernere ærarium ſilens & quietum, & quale ante delatores erat! nunc templum illud, nunc verè deus, non ſpoliarium ciuium, cruentarúmque prædarum ſæuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus in quo optimo principe boni malis impares eſſent. Manet tamen honor legum, nihílque ex publica vtilitate conuulſum, nec pœna cuiquam remiſſa, ſed addita eſt vltio, ſolúmque mutatum quòd iam non delatores, ſed leges timentur. At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium cohibes: immò tanto maiore quanto plus tibi licere de tuo quàm de publico credis. Dicitur actori atque etiam procuratori tuo. In ius veni, ſequere ad tribunal. nam tribunal quoque excogitatum cruciatu eſt par cæteris, niſi illud litigatoris amplitudine metiaris, ſors & vrna fiſco iudicem aſſignat: licet reiice-

at tu ſimul omnia perſ.

reiicere, licet exclamare. Hunc nolo, timidus eſt, & bona ſeculi parum intelligit. Illum * nolo, quia Cæſarem fortiter amat. Eodem foro vtuntur principatus & libertas. Quæ præcipua tua gloria eſt, ſæpius vincitur fiſcus, cuius mala cauſa nunquam eſt, niſi ſub bono principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quòd eos procuratores habes, vt plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum eſt autem diſceptanti dicere. Nolo eum eligere: neque enim vllam neceſſitatem muneribus tuis addis, vt qui ſcias hanc eſſe beneficiorum principalium * ſummam, ſi illis & non vti licet. Onera imperij, pleraque vectigalia inſtitui vt pro vtilitate communi, ita ſingulorum iniuriis coëgerunt. His vigeſima reperta eſt, tributum tolerabile, & facile hæredibus duntaxat extraneis, domeſticis graue. Itaque illis irrogatum eſt, his remiſſum: videlicet quòd manifeſtum erat quanto cum dolore laturi, ſeu potius non laturi homines eſſent, deſtringi aliquid & abradi bonis, quæ ſanguine, gentilitate, ſacrorum denique ſocietate meruiſſent, quæque nunquam vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa, ac deinceps proximo cuique tranſmittenda * cepiſſent. Hæc manſuetudo legis veteribus ciuibus ſeruabatur. noui ſemper Latiū in ciuitate, ſeu beneficio principis veniſſent, niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi habebantur, quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in grauiſſimā iniuriam, ciuitáſque Romana inſtar erat odij, & diſcordiæ, & orbitatis, quum chariſſima pignora ſalua ipſorum pietate diſtraheret. Inueniebantur tamen quibus tantus amor nominis noſtri

volo Caſ.
ſummam gratiam. ſi.
cæpiſſent.

ineſſet, vt Romanã ciuitatem non vigeſimæ modò, verùm etiam affinitatum damno bene com-

in penſari putarent. ſed * his maximè debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit vt quod ex matris ad liberos, ex liberorũ bonis perueniſſet ad ma-

cognatiorũ trem, etiamſi * cognationum iura non recepiſſent quum ciuitatem adipiſcerentur; eius vigeſimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, ſi modò reductus eſſet in patris poteſtatem: ratus, improbè & inſolenter, ac penè impiè his nominibus inſeri publicanum: nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines velut intercedente vigeſima ſcindi, nullum eſſet tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos. Hactenus ille: parcius fortaſſe quàm decuit optimum principem, ſed non parcius quàm optimum patrem, qui optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentiſſimi fecit, quod delibaſſe quædam ſeu potius demonſtraſſe contentus, largam, ac propè intactam benefaciendi materiam filio reſeruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adſtrinxit vt quẽadmodum in patris filius, ſic in hæreditate filij pater eſſet immunis, nec eodem momento quo

amitterent pater eſſe deſiſſet, hoc quoque ' amitteret quod fuiſſet. Egregiè Cæſar, quòd lacrymas parentum vectigales eſſe non pateris. Bona filij pater ſine diminutione poſſideat, nec ſocium hæreditatis accipiat qui non habet luctus: nemo recentem & attonitam orbitatem ad computationem vocet, cogátque patrem quid reliquerit filius ſcire. Augeo, P. C. principis munus, quum oſtendo liberalitati eius ineſſe rationem. ambitio

enim

enim, & iactantia, & effuſio, & quiduis potius quàm liberalitas exiſtimanda eſt cui ratio non conſtat. Dignum ergo, imperator, manſueti dine tua, minuere orbitatis iniurias, nec pati quenquam filio amiſſo inſuper affici alio dolore: ſic quoque abundè miſera res eſt, pater filio ſolus hæres: quid ſi cohæredem non à filio accipiat? Adde quòd quum diuus Nerua ſanxiſſet vt in paternis bonis liberi neceſſitate vigeſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim poſteris amplior honor quàm maioribus haberetur? cúrve non retrò quoque recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæſar illam exceptionem remouiſti, ſi modò filius in poteſtate patris fuiſſet: intuitus (opinor) vim legémque naturæ, quæ ſemper in ditione parentum eſſe liberos iuſſit, nec vti inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem & imperium valentioribus dedit. Nec verò contentus primum cognationis gradum abſtuliſſe vigeſimæ, ſecundum quoque exemit, cauítque vt in ſororis bonis frater, & contrà, in fratris ſoror, vtque auus auia in neptis nepotiſque, & inuicem illi ſeruarentur immunes. His quoque quibus per Latium ciuitas Romana patuiſſet, idem indulſit, omnibúſque inter ſe cognationum iura commiſit ſimul & pariter, & more naturæ, quæ priores principes à ſingulis rogari geſtiebant, non tã præſtandi animo quàm negandi. Ex illo intelligi poteſt quantæ benignitatis, quanti ſpiritus fuerit, ſparſas, atque (vt ita dicam) laceras gentilitates colligere atque connectere, & quaſi renaſci iubere: deferre quod negabatur, atque id præſtare cunctis quod ſæpe

ſinguli non impetraſſent : poſtremò , ipſum ſibi eripere tot beneficiorum occaſiones , tam numeroſam obligandi imputandíque materiam: indignum credo ei viſum , ab homine peti quod dij dediſſent. Sorores eſtis, & frater, auus, & nepotes : quid eſt ergo * cur egetis , vt ſitis? vobis eſtis. Qui pro cætera ſua moderatione non minus inuidioſum putat dare hæreditatem quàm auferre. Læti ergo adite honores , capeſſite ciuitatem , neminem hoc neceſſitudinis abruptum velut truncum amputatúmque deſtituet : iiſdem omnes quibus antè pignoribus : ſed honeſtiores perfruentur : ac ne remotus quidem, iámque deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate *vigeſimam inferre cogetur. ſtatuit enim cõmunis omnium parens ſummam quæ publicanum pati poſſit. Carebit onere vigeſimæ parua & exilis hæreditas : & , ſi ita gratus hæres volet, tota ſepulchro, tota muneri ſeruetur : nemo obſeruator, nemo caſtigator aſſiſtet. Cuiuſcunque modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, ſecurus habeat quietúſque poſſideat. Ea lex vigeſimæ dicta eſt, vt ad periculum eius peruenire, niſi opibus, non poſſit. Conuerſa eſt iniquitas in gratulationem, iniuria in votum optat hæres vt vigeſimam debeat. Additum eſt vt qui eiuſmodi ex cauſis in idem edicti vigeſimam deberent, nõdum tamen intuliſſent, non inferrent. At in præteritum ſubuenire ne dij quidem poſſunt : tu tamen ſubuenisti , cauiſtiq; vt deſineret quiſq; debere quod non eſſet poſtea debiturus. Idẽ feciſti, ne malos principes habuiſſemus, quo ingenio ſi natura pateretur , quàm libenter tot ſpoliatis, tot trucidatis ſanguinem & bona refudiſſes?

cur egetis vt ſitis, v.

vigeſimam vt prius inſ.

ſeruiet

quod eſſet poſtea d.

diſſes? Vetuiſti exigi quod deberi non tuo ſeculo cœperat. Alius vt contumacibus iraſceretur, tarditatémque ſoluendi dupli · vel & quadrupli irrogatione mulctaret: tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas quod deberi non oportuerit, an conſtituas vt debeatur. Feres Cæſar curã & ſollicitudinem conſularem, nã mihi cogitanti, eundem te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe, interrogandus videris, ſatíſne computaueris imperij redditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt tot impendiis, tot erogationibus ſola ſufficiat. Nam quid eſt cauſæ cur aliis quidem, quum omnia raperent, & rapta retinerent, vt ſi * nihil rapuiſſent, defuerint omnia tibi, quum tam multa largiaris & nihil auferas, omnia ſuperſint? Nunquam principibus defuerunt qui fronte graui & triſti ſupercilio vtilitatibus fiſci contumaciter adeſſent: & erant principes ipſi ſua ſponte auidi & rapaces, & qui magiſtris non egerent: plura tamen ſemper à nobis contra nos didicerunt, ſed ad tuas aures cùm cæteris omnibus, tum vel maximè auaris adulationibus obſtructus eſt aditus. Silent ergo & quieſcunt, & poſtquam non eſt cui ſuadeatur, qui ſuadeant nõ ſunt. Quo euenit vt tibi cùm plurimũ pro · tuis, tum pro noſtris moribus debeamus. Locupletabant & fiſcum & ærarium non tam Voconiæ & Iuliæ leges, quàm maieſtatis ſingulare & vnicum crimen eorum qui crimine vacarent: huius tu metum penitus ſuſtuliſti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt quàm qui ſibi maieſtatem vindicabant. Reddita eſt amicis fides, liberis pietas, ob-

vel etiam quadr.

nihil rapuiſſent, nihil retinuiſſent, defuerint omnia?

tuis, plus tamen pro n.

ſequium ſeruis: verentur,& parent, & dominos habent. Non enim iam ſerui principis noſtri amici, ſed nos ſumus: nec pater patriæ, alienis ſe mancipiis chariorem quàm ciuibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, vnóque ſalutis publicæ ſigno illud (vt ſic dixerim) ſeruile bellũ ſuſtuliſti, in quo non minus ſeruis quàm dominis præſtitiſti, * hos enim ſecuros,illos bonos feciſti. Non vis intereà laudari, nec fortaſſe laudanda ſint: grata ſunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorũ ſeruos ſubornantem, monſtrantémque crimina, quæ tanquam delata puniret,magnum & ineuitabile, ac toties cuique experiendum malum, quoties quiſque ſimiles principis ſeruos haberet. In eodem genere ponendum eſt quòd teſtamenta noſtra ſecura ſunt: nec vnus omnium, nunc quia ſcriptus hæres,non tu falſis,non tu iniquis tabulis aduocaris: nullius ad te iracundia,nullius impietas, nullius furor confugit: nec quia offendit alius nuncuparis, ſed quia ipſe meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis prætéritis: nihílque inter priuatũ & principem intereſt, niſi quòd nunc à pluribus amaris: nam & plures amas. Tenes Cæſar hunc * curſum, & probatur experimento, ſitne feracius & vberius, non ad laudem modò, ſed ad pecuniam principi,ſi hęrede illo mori homines velint, quàm ſi cogantur. Donauit pater tuus multa,& ipſe donaſti: ceſſerit parum gratus: manent tamen ij qui bonis eius fruantur, nihílque ex illis ad te niſi gloria redit.nam liberalitatem jucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit.Sed quis ante te laudem iſtã pecuniæ prætulit? quotuſquiſque principũ ne id quidem in pa-

nos

caſum, & probabitur ex p.

in patrimoniis noſtris ſuum duxit quod eſſet de ſuo? Nonne vt regũ, ita Cæſarum munera illitos cibis hamos, opertos prædа laqueos * æmulabantur, quum priuatis facultatibus velut hauſta & * multiplicata, retro ſecum quicquid attigerant referrent? Quàm vtile eſt ad vſum ſecundorum per aduerſa veniſſe? Vixiſti nobiſcum, periclitatus es, timuiſti, quæ tunc erat innocentium vita: ſcis & expertus es quantopere deteſtentur malos principes, etiam qui malos faciunt. Meminiſti quæ optare nobiſcum, quæ ſis queri ſolitus Nam priuato iudicio principem geris, meliorem immò te præſtas quàm tibi alium precabare. Itaque ſic imbuti ſumus, vt quibus erat ſumma votorum, melior peſſimo princeps, jam non poſſimus niſi optimum ferre. Nemo eſt ergo tam tui, tam ignarus ſui, vt locum ipſum poſt te concupiſcat. Facilius eſt vt eſſe aliquis ſucceſſor tuus poſſit quàm vt velit. Quis enim curæ tuæ molem ſponte ſubeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipſe es quàm ſit oneroſum ſuccedere bono principi, & afferebas excuſationem adoptari. An prona paruáque ſunt ad æmulandum quòd nemo incolumitatẽ turpitudine rependit? Salua eſt omnibus vita & dignitas vitæ, nec iam conſideratus ac ſapiens qui ætatem in tenebris agit. eadem quippe ſub principe virtutibus præmia, quæ in libertate: nec benefactis tantùm ex conſcientia merces, ſed etiam præmia ſunt. Amas conſtantiam ciuium, rectóſque ac viuidos animos non vt alij contundis ac deprimis, ſed foues & attollis. Prodeſt bonos eſſe, quum ſit ſatis abundéque ſi non nocet: his honores, his ſacerdotia, his prouincias offers: hi amicitia tua, hi

æmulabantur. tũ pr. *implicita*

& conſcientia merc s. *Ama conſt.*

iudicio florent : acuuntur iſti integritatis & induſtriæ pretio. Similes & diſſimiles alliciuntur: nam præmia bonorũ malorúmque bonos ac malos faciunt. Pauci adeò ingenio valent vt nõ turpe honeſtúmque , prout bene ac ſecus ceſſit, expetant fugiántve: cæteri vbi laboris inertiæ , vigilantiæ ſomno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem iſta quibus alios artibus aſſequutos vident, conſectantur: qualéſque ſunt illi, tales eſſe & videri volunt, & dum *nolunt fiunt. Et priores quidem principes , excepto patre tuo , præterea vno aut altero , & nimis dixi , vitiis potius ciuium quã virtutibus lætabantur. primũ quòd in alio ſua quenque natura delectat: deinde quos patientiores ſeruitutis arbitrabantur, quos non deceret eſſe niſi ſeruos, horum in ſinum omnia congerebant : bonos autem otio aut ſitu abſtruſos, & quaſi ſepultos, nonniſi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant : tu amicos ex optimis legis , & hercule æquum eſt eſſe eos chariſſimos bono principi , qui inuiſi malo fuerint. Scis vt ſicut diuerſa natura dominatio & principatus , ita non aliis eſſe principem gratiorem quàm qui maximè dominum grauentur. Hos ergo prouehis , & oſtentas quaſi ſpecimen & exemplar, quæ tibi ſecta vitæ, quod hominum genus placeat. * ideo non cenſurã adhuc , non præfecturam morum recepiſti , quia tibi beneficiis potius quàm remediis ingenia noſtra experiri placet. Et alioqui neſcio an plus moribus conferat princeps qui bonos eſſe patitur , quàm qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur à principe , atque (vt ita dicam) ſequaces ſumus. huic enim chari, huic probati eſſe cupimus,

volunt

denique

& ideo

mus, quod fruſtrà ſperauerunt diſſimiles: eóque obſequij continuatione peruenimus, vt propè omnes homines vnius moribus viuamus. Porrò non tam ſiniſtrè conſtitutum eſt vt qui malum principem poſſumus, bonum non poſſimus imitari. Perge modò Cæſar, & vim eſſectúmque cenſuræ tuum propoſitum; tui actus obtinebunt. Nam vita principis cenſura eſt, eáque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus eſt quàm exemplo. quippe infidelis recti magiſter eſt metus. Melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in ſe boni habent, quòd approbant quæ præcipiunt fieri poſſe. Et quis terror valuiſſet efficere quod reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis vt ſpectaculum pantomimorum * populi Romani tolli pateretur: ſed non obtinuit vt vellet, rogatus es tu quod cogebat alius, cœpítque eſſe beneficium quod neceſſitas fuerat. Neque enim à te minore concentu vt tolleres pantomimos quàm à patre tuo vt reſtitueret, exactum eſt. Vtrumque rectè: nam & reſtitui oportebat quos ſuſtulerat malus princeps, & tolli reſtitutos. In his enim quæ à malis bene fiunt, hic tenendus eſt modus, vt appareat, autorem diſplicuiſſe non factum. Idem ergo populus ille aliquando ſcenici imperatoris ſpectator & applauſor, nunc in pantomimis quoque aduerſatur & * damnat effœminatas artes, & indecora ſeculo ſtudia. Ex quo manifeſtum eſt principum diſciplinam capere etiam vulgus: quum rem, ſi ab vno fiat, ſeueriſſimam fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæſar, qua conſequutus es vt quod antea vis & imperiũ, nũc mores vocarentur. Caſtigauerunt vitia ſua ipſi

populo Romano

clamat

qui caſtigari merebantur, iidémque emendatores qui emendandi fuerunt. itaque nemo de ſeueritate tua queritur, & liberū eſt que i. Sed quum ita comparatum ſit vt de nullo minus principe querantur homines, quàm de quo maximè licet, tamen in ſeculo nihil eſt quo non omne hominum genus lætetur & gaudeat: boni prouehuntur: mali, qui eſt tranquilliſſimus ſtatus ciuitatis, nec timent nec timentur. Mederis erroribus, ſed implorantibus, omnibúſque quos bonos facis, hanc aſtruis laudem, ne coëgiſſe videaris. Quid vitam? quid mores juuentutis, quam principaliter formas? quem honorem dicendi magiſtris, quam dignitatem ſapientiæ doctoribus habes? vt ſub te ſpiritum & ſanguinem & patriam receperunt ſtudia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebat, quum ſibi vitiorum omnium conſcius princeps, inimicas vitiis artes non odio magis quàm reuerentia relegaret? at tu eaſdem artes in complexu, oculis, artibus habes. Præſtas enim quæcunque præcipiunt: tantúmque eas diligis quantum ab illis probaris. An quiſquam ſtudia humani atis profeſſus, non cùm omnia tua, tum vel in primis laudibus, ferat admiſſionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo

vos parens tuus hanc ante *hos principes arcem publicarum ædium nomine inſcripſerat: fruſtrà tamen niſi adoptaſſet, qui habitare vt in publicis poſſet. Quàm bene cum titulo iſto moribus tuis conuenit? quanquam omnia ſic facis, tanquam non alius inſcripſerit. Quod enim forum? quæ templa tam reſerata? non Capitolium, ipſáque illa adoptionis tuæ ſedes magis publica, magis omnium: nullæ obices, nulli contumeliarum gradus;

gradus: ſuperatiſque iam mille liminibus, vltrà
ſemper aliqua dura & obſtantia. Magna ante te,
magna poſt te, * iuxta tamen maxima quies, tan- *iuxta te*
tum vbique ſilentium, tam altus pudor, vt ad par- *tamen*
uos penates & larem anguſtum ex domo princi-
pis modeſtiæ & tranquillitatis exempla referan-
tur. Ipſe autem, vt excipis omnes? vt expectas? vt
magnam partem dierum inter tot imperij curas
quaſi per otium tranſigis? Itaque non vt * aliàs *alij & att.*
attoniti, nec vt periculum capitis adituri tardi-
tate, ſed ſecuri & hilares quum commodum eſt,
conuenimus: & admittente principe interdum
eſt aliquid quod nos domi quaſi magis neceſſa-
rium teneat. Excuſati ſemper tibi, nec vnquam
excuſandi ſumus Scis enim ſibi quemque præſta-
re quòd te videat, quòd te frequentet, ac tanto
liberalius ac diutius voluptatis hujus copiam
præbes. Nec ſalutationes tuas fuga & vaſtitas ſe-
quitur: remoramur, reſiſtimus vt in communi
domo, quam * nuper immaniſſima bellua plurimo *nuper illa*
terrore munierat, quum velut quodam ſpecu in- *imm.*
cluſa nunc propinquorum ſanguinem lamberet,
nunc ſe ad clariſſimorum ciuium ſtrages cædeſ-
que proferret. * Obuerſabantur foribus horror *Obſerua-*
& minæ, & par metus admiſſis & excluſis. Ad hæc *bantur*
ipſe occurſu quoque viſúque terribilis, ſuperbia
in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpo-
re, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa: non
adire quiſquam, non alloqui audebat, tenebras
ſemper ſecretúmque captantem, nec vnquam ex
ſolitudine ſua prodeũtem, niſi vt ſolitudinem fa-
ceret: ille tamen, quibus ſibi parietibus & muris
ſalutem ſuam tueri videbatur, dolum ſecum &
inſidias, & vltorem ſcelerum deum incluſit: di-

mouit, perfregítque cuſtodias pœna, anguſtóſque peraditus & obſtructos non ſecus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit: longéque tūc illi diuinitas ſua, longè arcana illa cubilia ſæuíque ſeceſſus, in quos timore & ſuperbia & odio hominum agebatur. Quanto tunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam eius non crudelitatis, ſed amoris excubiis, non ſolitudine & * clauſtris defenditur? Et quid ergo? diſcimus experimento, fideliſſimam eſſe cuſtodiam, principis ipſius innocentiam. Hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Fruſtrà ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus charitate non fuerit: armis enim arma irritantur. Num autem ſerias tantùm partes dierum in oculis noſtris cœtúque conſumis? non remiſſionibus tuis eadem frequentia, eadémque illa ſocialitas intereſt? num tibi ſemper in medio cibus, ſempérque menſa communis? num ex conuictu noſtro mutua voluptas? num prouocas reddiſque ſermones? num ipſum tempus epularum tuarum quùm frugalitas contrahat, extendit humanitas? Non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria cœna ſpectator adnotatórque conuiuis tuis immines: nec ieiuniis & inanibus plenus ipſe eructans non tam apponis quàm objicis cibos quos dedigneris attingere: ægréque perpeſſus ſuperbam illam conuictus ſimulationem, rurſus te ad clandeſtinam ganeam occultúmque luxum refers. Ergo non aurum, nec argentum, nec exquiſita ingenia cœnarum, ſed ſuauitatem tuam jucunditatémque miramur: quibus nulla ſatietas adeſt, quando ſyncera omnia, & vera, & ornata grauitate. Neque enim aut peregrinæ ſuperſti-

*clauſtris, ſed ciuium celebritate def.

perſtitionis myſteria, aut obſcœna petulantia menſis principis oberrat, ſed benigna inuitatio, & liberales ioci, & ſtudiorum honor. Inde tibi parcus, & breuis ſomnus, nullúmque amore noſtri anguſtius tempus quàm quod ſine nobis agis. Sed quum rebus tuis vt participes perfruamur, quæ habemus ipſi, quàm propria, quàm noſtra ſunt? Non enim exturbatis prioribus dominis omne ſtagnum, omnem lacum, omnem etiam ſaltum immenſa poſſeſſione circumuenis, nec vnius oculis flumina, fontes, maria deſeruiunt. Ecquid Cæſar non ſuum videat? tandémque imperium principis quàm patrimonium majus eſt. Multa enim ex patrimonio refert in imperium quæ priores principes occupabant, non vt ipſi fruerentur, ſed ne quis alius. Ergo in veſtigia ſedéque nobiliũ immigrant pares domini, nec jam clariſſimorum virorum receptacula habitatore ſeruo, teruntur, aut fœda vaſtitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædes deterſo ſitu auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modò, ſed erga tecta ipſa meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem pellere, ingentia opera eodem quo extructa ſunt animo ab interitu vendicare: muta quidem illa & anima carentia, ſentire tamen & lætari videntur, quòd niteant, quòd frequententur, quòd aliquando cœperint eſſe * domini, non ſeruientis. Circumfertur ſub nomine Cæſaris tabula ingens rerum venalium, quòd ſit deteſtanda auaritia illius qui tam multa concupiſcebat, quum haberet ſuperuacua tam multa. * tum exitialis erat apud principem huic laxior domus, illi amœnior villa. Nunc princeps in hæc eadẽ dominos quærit, ipſe inducit: ipſos

donum ſcientes.

tamẽ exit.

illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam, niſi Cæſaris ſuburbanum, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tanta ſecuritas temporum eſt vt ille nos principalibus rebus exiſtimet dignos: nos non timea-

Nunc mus quòd digni eſſe videmur. *Nec verò emendi tantùm ciuibus tuis copiam præbes, ſed amœniſſima quæque largiris & donas: ita (inquam) donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es: transfers quod iudicio accepiſti, ac nihil magis tuum credis quàm quòd per amicos habes: idem tam parcus in ædificando quàm diligens in tuendo. Itaque non vt antè immanium tranſuectione ſaxorum vrbis tecta quatiuntur. Stant ſecuræ domus, nec iam templa nutantia. Satis eſt tibi, nimiúmque, quum ſucceſſeris frugaliſſimo princi-

magnum pi, * magis rejicere aliquid & amputare ex * his

iis quæ princeps tanquam neceſſaria reliquit. Præterea pater tuus vſibus ſuis detrahebat quæ fortuna imperij dederat: tutius quod pater. At quàm magnificus in publicum es! hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, vt non cõſummata ſed tantùm commutata videantur: hinc immenſum latus circi templorum pulchritudinem prouocat: digna populo victore gentium ſedes, nec minus ipſa viſenda, quàm quæ ex illa ſpectabuntur: viſenda autem cùm cætera ſpecie, tum quòd æquatus plebis ac principis locus: ſiquidem per omne ſpatiũ vna facies, omnia continua & paria, nec magis proprius ſpectandi Cæſaris ſuggeſtus, quàm propria quæ ſpectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri: dabitur non cubiculum principis, ſed ipſum principem cernere in publico, in populo ſedentem, populo,

cui

cui locorum quinque millia adjeciſti. Auxeras enim numerum eius congiarij facilitate, majorémque in poſterum ſuſcipi liberalitatis tuæ fide juſſeras. Horum vnum ſi præſtitiſſet alius, illi jamdudum radiatum caput, & media inter deos ſedes auro ſtaret aut ebore, auguſtioribúſque aris & grandioribus victimis inuocaretur. Tu delubra nonniſi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, poſtibúſque prætexi. Sic fit vt dei ſummum inter homines faſtigium ſeruent, quum deorum ipſe non adeptus. Itaque tuam ſtatuam in veſtibulo Iouis optimi maximi vnam alterámve, & hanc æream cernimus. At paulò antè aditus omnes, omnes gradus, totáque area hinc auro, hinc argento relucebat, ſeu potius polluebatur, quum inceſti principis ſtatuis permixta deorum ſimulacra ſorderent. Ergo iſtæ quidem æreæ & paucæ manent, manebúntque quandiu templum ipſum: illæ autem aureæ & innumerabiles ſtrage & ruina publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro: ſæuire ſecuribus, vt, ſi ſingulos ictus ſanguis dolórque ſequeretur, nemo tam temperans gaudij ſeræque lætitiæ, quin inſtar vltionis videretur cernere laceros artus, trũcata membra: poſtremò, truces horrẽdáſque imagines abjectas excoctáſque flammis, vt ex illo terrore & minis in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. Simili reuerentia Cęſar, non apud genium tuum bonitati tuæ gratias agi, ſed apud numen Iouis optimi maximi pateris. Illi debere nos * quicquid debeamus, illius quod bene facias muneris eſſe qui te dedit. Ante quidem ingentes hoſtiarum greges per Capitolinum iter

quicquid tibi deb.

Digitized by Google

magna ſui parte velut intercepti diuertere via cogebantur, quum ſæuiſſimi domini atrociſſima effigies tanto victimarū cruore coleretur, quantum ipſe humani ſanguinis profundebat. Omnia P.C. quæ de aliis principibus à me aut dicuntur aut dicta ſunt, eò pertinent vt oſtendam quàm longa conſuetudine corruptos depranatóſque mores principatus parens noſter reformet & corrigat: alioqui nihil non parum gratè ſine comparatione laudatur. Præterea hoc primum erga optimum imperatorem piorum ciuium officium eſt, inſequi diſſimiles, neque enim ſatis * amarint bonos principes, qui malos ſatis non * oderint. Adjice quòd imperatoris noſtri non aliud amplius ac diffuſius meritum eſt quàm quod inſectari malos principes tutum eſt. An excidit dolori noſtro modò vindicatus Nero? permitteret (credo) famam vitámque eius carpi qui mortem vlciſcebatur: nec vt in ſe dicta interpretaretur quæ de ſimillimo dicerentur. Quare ego te Cæſar, muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono, quòd licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus quotidie vindicari, & futuros ſub exemplo præmonere, nullum locum, nullum eſſe tempus quo funeſtorum principum manes à poſterorū execrationibus conquieſcant. Quo conſtantius, P.C. & dolores noſtros & gaudia *proferamus: ingemiſcamus illis quæ patiebamur. Simul vtrunque faciendum eſt ſub bono principe. Hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſæ gratiarum actiones agant, meminerintque, ſic maximè laudari incolumē imperatorem, ſi priores ſecus meriti reprehendantur. Nā quum de malo principe poſteri tacent, manifeſtum eſt

amarit

oderit,

proferam?: lætemur iis quibus frui mur: ing.

eadem

eadem facere præſentem. Et qui iam locus miſeræ adulationis manebat, quum laudes imperatorum ludis etiam & comeſſationibus celebrarentur, ſaltarentúrque, atque in omne ludibrium effœminatis vocibus, modis, geſtibus frangerentur? ſed illud indignum, quòd eodem tempore in ſenatu & in ſcena ab hiſtrione & à cõſule laudabantur. tu procul à tui cultu ludicras artes remouiſti. Setiã ergo te carmina honórque æternus annalium, non hæc breuis & pudenda prædicatio colit: quinetiã tanto maiore conſenſu in venerationem tui theatra ipſa conſurgent, quanto magis de te ſcenæ ſilebunt. Sed quid ego iſtud admiror? quum eos quoque honores qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare parciſſimè, aut omnino ſoleas recuſare? Nihil antè tam vulgare, tam paruum in ſenatu agebatur, vt non laudibus principum immoraretur, quibuſcunque cenſendi neceſſitas accidiſſet. De ampliando numero gladiatorum, aut de inſtituendo collegio fabrorum conſulebamur, & quaſi prolatis imperij finibus, nunc ingentes arcus, exceſſuróſque templorum faſtigium titulos, nunc menſes etiam, nec hos ſingulos nomini Cæſarum dicabamus: patiebantur illi, & quaſi meruiſſent, lætabantur. At nunc quis noſtrûm tanquam oblitus eius de quo refertur, cenſendi officium principis honore cõſumunt? Tuæ moderationis hæc laus, conſtantia noſtra & tibi obſequimur quòd in curiã non ad certamẽ adulationum, ſed ad vſum munúſque iuſtitiæ conuenimus: hanc ſimplicitati tuæ veritatíque gratiam relaturi, vt te quæ vis, velle, quæ non vis, nolle credamus. Incipimus inde, definimus ibi à quo incipi, in quo deſini ſub alio prin-

conſtantia noſtra

cipe non poſſet. Nam pleroſque ex decretis honoribus, & alij non receperunt: nemo antè tantus fuit vt crederetur noluiſſe decerni. Quod ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non trabibus aut ſaxis nomen tuum, ſed monimentis æternæ laudis inciditur. Ibit in ſecula, fuiſſe principem, cui florenti & incolumi nunquam niſi modici honores, ſæpius nulli decernerentur. Et ſanè ſi velimus cum priorum temporum neceſſitate certare, vincemur. Ingenioſior eſt enim ad excogitandum ſimulatio veritate: ſeruitus, libertate: metus, amore. Simul quum jampridem nouitas omnis adulatione conſumpta ſit, non alius erga te nôuus honor ſupereſt quàm ſi aliquando de te tacere audeamus. Age, ſiquando pietas noſtra ſilentium rupit, & verecundiam tuam vicit, quæ * qualiáque decernimus nos, tu non recuſas, vt appareat, non ſuperbia & faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Cæſar, quàm ſi recuſares omnes: nam recuſare omnes, ambitionis: moderationis eſt eligere parciſſimos. Quo temperamento & nobis & ærario prodes, quòd ſumptibus eius adhibes modum, & qui exhauſtum non ſis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim ob egregia in rempub. merita priuatis dicabantur. Viſuntur eadem è materia Cæſaris ſtatuæ qua Brutorum, qua Camillorum. nec diſcrepat cauſa. Illi enim reges hoſtémque victorem mœnibus depulerunt: hic regnum ipſum, quæque alia captiuitas gignit, arcet ac ſubmouet, ſedémque obtinet principis, ne ſit domino locus. Ac mihi * intuenti in ſapientiam tuam, minus mirum videtur quòd mortales iſtos

qualiáque aut decern. nos, aut tu non

Intuenti ſapientiam.

cadu-

caducóſque titulos aut depreceris aut temperes. Scis enim vbi vera principis, vbi ſempiterna ſit gloria,* vbi ſint honores, in quos nihil flammis, *ibi* nihil ſenectuti, nihil ſucceſſoribus liceat. Arcus enim & ſtatuas, aras etiam templáque demolitur, & obſcurat obliuio, negligit carpítque poſteritas: contrà, contemptor ambitionis, & infinitæ poteſtatis domitor, ac frænator animus ipſa vetuſtate floreſcit. nec ab vllis magis laudatur, quã quibus minimè * neceſſe eſt. Præterea vt quiſquis factus eſt princeps, extemplo fama eius, incertum bona an mala, cæterùm æterna eſt. Non ergo perpetua principi fama, quæ inuitũ manet: ſed bona concupiſcenda eſt, ea porrò non imaginibus & ſtatuis, ſed virtute ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc formã principis figurámque, non aurum melius vel argentum quàm fauor hominum exprimat teneátque. quod quidẽ prolixè tibi cumulatéque contingit, cuius lætiſſima facies & amabilis vultus in omnium ciuium ore, oculis, animo ſedet. Annotaſſe vos credo, patres conſcripti, iamdudum me non eligere quæ referam. propoſitum eſt enim mihi principẽ laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipſe laudari niſi optimus non poteſt. Quare non alia maior, imperator auguſte, gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil velandum eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in principatu tuo, quòd cuiuſque *cuiuſquam* prædicatio vel tranſilire vel præteruehi debeat? quod momentum, quod immò temporis punctũ aut beneficio ſterile, aut vacuum laude? num omnia eiuſmodi vt is optimè te laudaſſe videatur, qui narrauerit fideliſſimè? Quo fit vt propè in-

Neceſſe eſt.

Non ergo perpetua pr.

Ff

immenſum diffundatur oratio mea, & necdum de biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc reſtant, vt illud quod ſecundum conſulatum recepiſti, quia princeps & pater deferebat! at poſtquam ad te imperij ſummam, & cùm omnium rerum, tum etiam tui poteſtatem dij tranſtulerint, tertium conſulatum recuſaſti, quum agere tam bonum conſulem poſſes. Magnum eſt, differre honorem, gloriam, maius. Geſtum conſulatum mirer, annon receptum? geſtus non in hoc vrbis otio, & intimo ſinu pacis, ſed iuxta barbaras gentes: vt illi ſolebant quibus erat moris paludamẽto mutare prætextam, ignotáſque terras victoria ſequi. Pulchrum imperio, glorioſum tibi, quum te ſocij atque amici ſua in patria, ſuis in ſedibus adierunt. Decora facies conſulis: multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantùm ſed pilorum ſignorúmque honore circumdatum: augebant maieſtatem præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raráque ſine interprete oratio. Magnificum eſt, ciuibus iura, quid hoſtibus reddere? ſpecioſum certam fori pacem, quid immanes campos ſella curuli, victoríſque veſtigio premere? imminere minacibus ripis tutum quietúmque, quid ſpernere barbaros fremitus? hoſtilemque terrorem non armorum magis quàm togarum oſtentatione compeſcere? Itaque non te apud imagines, ſed ipſum præſentem audientémque conſultabant imperatorem, noménque quod alij domitis hoſtibus, tu contemptis merebare. Hæc laus acti conſulatus, illa dilati: quòd adhuc initio principatus vt iam excuſatus honoribus, & expletus conſulatum

recuſa-

recuſaſti, quem noui imperatores deſtinatum aliis in ſe transferebant. Fuit etiam qui in principatus ſui fine conſulatum quẽ dederat, ipſe magna ex parte jam geſtum, extorqueret & raperet. Hoc ergo honore quem & incipientes principes & deſinentes adeò concupiſcunt vt auferant: tu otioſo ac vacante, priuatis ceſſiſti. Inuidioſúſne erat aut tibi tertius conſulatus, aut principi primus? Nam ſecundum imperator quidem ſub imperatore tamen iniſti: nihílque imputari in eo vel honori poteſt vel exemplo, niſi obſequium. Ita verò quæ ciuitas quinquies, atque etiam ſexies conſules vidit, non illos qui expirante jam libertate per vim ac tumultum creabantur, ſed quibus ſepoſitis & abſentibus in rura ſua conſulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium conſulatum princeps generis humani vt pergrauem recuſaſti? Tantóne Papyrius etiam & Quintius moderatior? Auguſtus, & Cæſar, & pater patriæ. At illos reſpublica ciebat: quid? te non eadem reſpublica? non ſenatus? non conſulatus ipſe, qui ſibi tuis humeris attolli & augeſcere videtur? Non te ad exemplar eius voco, qui continuis cõſulatibus fecerat longum quendã & ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi præſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, quum tu tertium conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid verecundiæ tuæ conſenſus noſter indixerat, vt princeps toties conſul eſſes, quoties ſenator tuus nimia modeſtia, iſtud etiã priuatus recuſaſſes. An conſularis viri triumphaliſque filius quum tertiò conſul creatur, aſcendit, non debitum hoc illi, nõ vel ſola generis claritate promeritum? Cõ-

Ff 2

immenſum diffundatur oratio mea, & needum de biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc reſtant, vt illud quod ſecundum conſulatum recepiſti, quia princeps & pater deferebat! at poſtquam ad te imperij ſummam, & cùm omnium rerum, tum etiam tui poteſtatem dij tranſtulerint, tertium conſulatum recuſaſti, quum agere tam bonum conſulem poſſes. Magnum eſt, differre honorem, gloriam, maius. Geſtum conſulatum mirer, annon receptum? geſtus non in hoc vrbis otio, & intimo ſinu pacis, ſed iuxta barbaras gentes: vt illi ſolebant quibus erat moris paludaméto mutare prætextam, ignotáſque terras victoria ſequi. Pulchrum imperio, glorioſum tibi, quum te ſocij atque amici ſua in patria, ſuis in ſedibus adierunt. Decora facies conſulis: multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantùm ſed pilorum ſignorúmque honore circumdatum: augebant maieſtatem præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raráque ſine interprete oratio. Magnificum eſt, ciuibus iura, quid hoſtibus reddere? ſpecioſum certam fori pacem, quid immanes campos ſella curuli, victoríſque veſtigio premere? imminere minacibus ripis tutum quietúmque, quid ſpernere barbaros fremitus? hoſtilemque terrorem non armorum magis quàm togarum oſtentatione compeſcere? Itaque non te apud imagines, ſed ipſum præſentem audientémque conſultabant imperatorem, noménque quod alij domitis hoſtibus, tu contemptis merebare. Hæc laus acti conſulatus, illa dilati: quòd adhuc initio principatus vt iam excuſatus honoribus, & expletus conſulatum

recuſa-

recuſaſti, quem noui imperatores deſtinatum aliis in ſe transferebant. Fuit etiam qui in principatus ſui fine conſulatum quẽ dederat, ipſe magna ex parte jam geſtum, extorqueret & raperet. Hoc ergo honore quem & incipientes principes & deſinentes adeò concupiſcunt vt auferant: tu otioſo ac vacante, priuatis ceſſiſti. Inuidioſúſne erat aut tibi tertius conſulatus, aut principi primus? Nam ſecundum imperator quidem ſub imperatore tamen iniſti: nihílque imputari in eo vel honori poteſt vel exemplo, niſi obſequium. Ita verò quæ ciuitas quinquies, atque etiam ſexies conſules vidit, non illos qui expirante jam libertate per vim ac tumultum creabantur, ſed quibus ſepoſitis & abſentibus in rura ſua conſulatus ſe rebantur: in hac ciuitate tertium conſulatum princeps generis humani vt pergrauem recuſaſti? Tantóne Papyrius etiam & Quintius moderatior? Auguſtus, & Cæſar, & pater patriæ. At illos reſpubl. ciebat: quid? te non eadem reſpublica? non ſenatus? non conſulatus ipſe, qui ſibi tuis humeris attolli & augeſcere videtur? Non te ad exemplar eius voco, qui continuis cõſulatibus fecerat longum quendã & ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi præſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, quum tu tertium conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid verecundiæ tuæ conſenſus noſter indixerat, vt princeps toties conſul eſſes, quoties ſenator tuus nimia modeſtia, iſtud etiã priuatus recuſaſſes. An conſularis viri triumphaliſque filius quum tertiò conſul creatur, aſcendit, non debitum hoc illi, nõ vel ſola generis claritate promeritum? Cõ-

tigit ergo priuatis aperire annum, faſtóſque reſerare: & hoc quoque redditæ libertatis indicium fuit, quòd conſul alius quàm Cæſar eſſet. Sic exactis regibus cœpit liber annus: ſic olim ſeruitus pulſa, priuata faſtis nomina induxit: miſeros ambitionis, qui ita conſules ſemper, vt ſemper principes erant: quanquam non ambitio magis quàm liuor & malignitas videri poteſt, omnes annos poſſidere, ſummúmque illud purpuræ decus nonniſi præcerptum præfloratúmque tranſmittere. Tuam verò magnanimitatem *an modeſtiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit, expertto ſemper honore abſtinere: modeſtia, cedere: benignitas, per alios frui. Sed iam tempus eſt te ipſi conſulatui præſtare vt maiorem eum ſuſcipiendo gerendóque facias. Nam ſæpius recuſare, ambiguam ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem vt maximum recuſaſti: ſed hoc perſuadere nemini poteris, niſi aliquando & non recuſaueris. Quum arcus, quum trophæa, quum ſtatuas deprecaris, tribuenda eſt verecundiæ tuæ venia: illa enim ſanè tibi dicantur: quum verò poſtulamus vt futuros principes doceas inertiæ renunciare, pauliſper delicias differre, pauliſper & ſaltem ad breuiſſimum tempus, ex illo felicitatis ſomno velut excitatos, induere prætextam, quam quum dare poſſent, occuparint: aſcendere curulem quam detineant: eſſe denique quod concupierunt, nec ideo tantùm velle conſules fieri, vt fuerint. Geſſiſti alterum conſulatum, ſcio: illum exercitibus, illum prouinciis, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. *Audiuimus quidem te omne munus conſulis.

an benignitatem, an modeſtiam pr.

Audimus

conſulis obiiſſe, ſed * audiuimus, diceris iuſtiſſimus, humaniſſimus, patientiſſimus fuiſſe: ſed diceris, æquũ eſt aliquando nos iudicio noſtro, noſtris oculis, non famæ ſemper & rumoribus credere. Quouſque abſentes de abſente gaudebimus? liceat experiri an aliquid ſuperbiæ tibi ille ipſe ſecundus conſulatus attulerit. multum in commutandis moribus hominum medius annus valet, in principum plus. Dicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes ineſſe: cupimus tamen experiri an nunc quoque vna eadémque res ſit, bonus conſul & bonus princeps. Nam præter id quòd eſt arduum, duas, eáſque ſimul capere poteſtates ſummas, tum ineſt vtrique nonnulla diuerſitas, quũ principem quàm diſſimillimum conſuli deceat. Atque ego video, proximo anno conſulatus recuſandi hanc præcipuam fuiſſe rationem, quòd eum abſens gerere nõ poteras: ſed iam vrbi votíſque publicis redditus, quid eſt in quo magis ſis approbaturus quæ quantáque fuerint quæ deſiderabamus? Parum eſt vt in curiam venias, niſi & conuocas: vt interſis ſenatui, niſi & præſides: vt cenſentes audias, niſi & perrogas. Vis illud auguſtiſſimum conſul aliquando tribunal * maieſtati ſuæ reddere? aſcende. Vis conſtare reuerentiam magiſtratibus, legibus autoritatem, modeſtiam * petulantibus? adi. Quid enim intereſſet reipubl. ſi priuatus eſſes, conſulẽ te haberet tantùm, an & ſenatorem? hoc nunc ſcito intereſſe, principem te habeat tantùm *, an & cõſulem. His tot tantíſque rationibus, quanquam multum reluctata verecundia principis noſtri, tandem tamen ceſſit. At quemadmodum ceſſit? non ſe vt priuatis, ſed vt priuatos, pares ſibi fa-

audiuimus
maieſtati ſua
poſtulantibus?
an conſulẽ

ceret. Recepit enim tertium conſulatum, vt daret: nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non ſuſtinerent tertiò conſules eſſe, niſi cum ter conſule. Bellorũ iſtud ſociis olim, periculorum conſortibus, parcè tamen, tribuebatur, quod tu ſingularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter præſtitiſti, ſed in toga meritis, vtriuſque cura, vtriuſque vigilantia obſtrictus es Cæſar. Sed in principe rarum, ac propè inſolitum eſt, vt ſe putet obligatum, aut ſi putet, amet. Debes ergo Cæſar, & ſoluis. Sed quum ter conſules facis, non tibi magnus princeps, ſed non ingratus amicus videris, quinetiam perquã modica quædã ciuium merita fortunæ tuæ viribus in maius extollis. Efficis enim vt tantum tibi quiſque præſtitiſſe videatur, quantum à te recepit. Quid iſti benignitati precer, niſi vt ſemper obliges, obligeris: incertúmque facias vtrum magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præſtitiſſe? Equidem illum antiquum ſenatum contueri videbar, quum ter conſule aſſidente, tertiò cõſulem deſignatum rogari ſententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantúſque tu? Accidit quidem vt corpora quamlibet ardua & excelſa procerioribus admota decreſcant, item vt altiſſimæ ciuiũ dignitates collatione faſtigij tui, quaſi deprimãtur: quantóque propius ad magnitudinem tuam aſcenderint, * tanto etiam à ſua deſcendiſſe videantur. Illos tamen tu quanquam non potuiſti tibi æquare quum velles, adeò in *edito collocaſti, vt tantum ſuper cæteros, quantũ infra te cernerentur. Si vnius tertium conſulatum eundem in annum in quem tuum contuliſſes, ingentis animi ſpecimen haberetur. Vt enim fęlicitatis eſt, quantum

recipit.

quantum

edito loco coll.

quantum

quãtum velis poſſe,ſic magnitudinis,velle quantum poſſis. Laudandus quidem & ille qui tertium conſulatum meruit, ſed magis ſub quo meruit: magnus memorandúſque qui tantum præmium cepit, ſed maior qui capienti dedit. Quid quòd duos pariter tertio conſulatu collegas tui ſanctitate decoraſti? vt ſit nemini dubium, hanc tibi præcipuam cauſam fuiſſe extendendi conſulatus tui, vt duorum conſulatus amplecteretur, & collegam te vni daret. Vterque nuper conſulatum alterum geſſerat à patre tuo, id eſt, quanto minus quàm à te datum: vtriuſque adhuc oculis paulo antè dimiſſi faſces oberrabant: vtriuſque ſolennis ille lictorum & prænuntius clamor auribus inſederat, quum rurſus curulis, rurſúſque purpura, vt olim, quum hoſtis in proximo, & in ſummũ diſcrimẽ adducta reſpubl. expertum honoribus virum poſceret, non conſulatus hominibus iiſdẽ, ſed iidem homines conſulatibus reddebantur. tanta tui benefaciendi vis, vt indulgentiam tuam neceſſitas æmuletur. Modò prætextas exuerant, reſumant: modò lictores abire iuſſerant, reuocent: modò gratulantes amici receſſerant, reuertantur. Hominíſne iſtud ingenium eſt? hominis poteſtas, renouare gaudia, redintegrare lætitiã, nullámque requiem gratulationis dare, neque alia repetendis conſulatibus interualla permittere, niſi dum finiuntur? Facias iſtã ſemper, nec vnquam in hoc opere aut animus tuus aut fortuna laſſetur: des quamplurimis tertios conſulatus, & quũ plurimis tertios conſulatus dederis, ſemper tamen plures quibus debeas dare ſuperſint. Omniũ quidẽ beneficiorum quæ merentibus tribuũtur, nõ ad ipſos gaudiũ magis quàm *gratulationibus dare.*

ad ſimiles redundat: præcipuè tamen ex horum cõſulatu non ad partẽ aliquã ſenatus, ſed ad totum ſenatum tanta lætitia peruenit, vt eundem honorẽ omnes ſibi & dediſſe & accepiſſe videantur. Nempe enim hi ſunt quos ſenatus quum publicis ſumptibus minuendis optimum quemque præficeret, elegit equidem primos. Hoc eſt igitur, hoc eſt quod penitus illos animo Cæſaris inſinuauit. An parum ſæpe experti ſumus hanc eſſe rerum conditionem, vt ſenatus fauor apud principem aut proſit aut noceat? Nónne paulo antè nihil magis exitiale erat quàm illa principis cogitatio? hunc ſenatus probat, hic ſenatui charus eſt: oderat quos nos amaremus, ſed & nos quos ille. Nunc inter principem ſenatúmque digniſſimi cuiuſque charitate certatur, demonſtramus inuicem, credimus inuicem: quódque maximum amoris mutui ſignum eſt, eoſdem amamus. Proinde, Patres C. fauete apertè, diligite conſtanter: non iam diſſimulandus eſt amor, ne noceat: non premendum odium, ne proſit: eadem Cæſar, quæ ſenatus probat improbátque: vos ille præſentes, vos etiam abſentes in conſilio habet: tertiò conſules fecit quos vos elegeratis, & fecit hoc ordine quo electi à vobis erant. Magnum vtrunque videtur, ſiue eoſdem maximè diligit quos ſcit nobis eſſe chariſſimos: ſiue illis neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Propoſita ſunt ſenioribus præmia, iuuenibus exempla: adeant, frequentent ſecuras tandem ac patentes domos. Quiſquis probatos ſenatui viros ſuſcipit, hic maximè principem promeretur. ſibi enim accreſcere putat quod cuique adſtruatur, nullámque in eo gloriam ponit, quòd ſit omni-

Magnus vterque.

omnibus maior, niſi maximi fuerint quibus maior eſt. Perſta Cęſar in iſta ratione propoſiti, taléſque nos crede, qualis fama cuiuſque eſt: huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes, nulliſque magis quàm audientibus inſidiantes ſuſurros. Melius omnibus quàm ſingulis creditur. Singuli enim decipere & decipi poſſunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. Reuertor iam ad conſulatum tuum, & ſi ſunt quædam ad conſulatum quidem pertinentia, ante conſulatum tamen, in primis quòd comitiis tuis interfuiſti candidatus, non conſulatus tantùm, ſed immortalitatis & gloriæ & exempli quod ſequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus in illa vetere poteſtatis ſuæ ſede: perpeſſus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: conſúlque ſic factus es vt vnus ex nobis quos facis conſules. Quotuſquiſque principum antecedentium honorem iſtū aut conſulatui habuit, aut populo? non alij marcidi ſomno, heſternáque cœna redundantes, comitiorum ſuorum nuntios operiebantur? Alij ſanè peruigiles & inſomnes, ſed intra cubilia ſua illis ipſis * conſulibus, à quibus conſules renuntiabantur, exilia & cædem machinabantur. O praua & inſcia veræ maieſtatis ambitio, concupiſcere honorem quem dedigneris: dedignari quem * concupiſcas: quúmque ex proximis hortis campū & comitia proſpectes, ſic ab illis abeſſe, tanquam Danubio Rhenóque dirimâre! auerſeris tu honori tuo ſperata ſuffragia, renuntiaríque te conſulem iuſſiſſe contentus, liberæ ciuitati ne ſimulationem quidem erues! Abſtineas denique comitijs abſtruſus

conſulibus, quibus c.

cōcupieris

atque abditur, quaſi illic tibi non conſulatus detur, ſed abrogetur imperium! Hæc perſuaſio ſuperbiſſimis dominis erat, vt ſibi viderentur principes eſſe deſinere, ſi quid facerent tanquam ſenatores. Plerique tamen non tam ſuperbia quàm metu quodam ſubmouebantur: an ſtuprorum ſibi, inceſtarúmque noctium conſcij auſpicia polluere, ſacratúmque campum nefario auderent contaminare veſtigio? non adeò deos hominéſque contempſerant, vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorúmque coniectos in ſe oculos ferre ac perpeti poſſent. Tibi contrà & moderatio tua ſuaſit, & ſanctitas, vt te & religioni deorum & iudicii hominum exhiberes. Alij conſulatum antequam acciperent, tu & dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iámque ſe omnis turba commouerat, quum tu mirantibus cunctis accedis ad conſulis ſellam, adigendum te præbes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides quàm neceſſarium fuit conſulatum non recuſare? non putaſſemus iſtud facturum te fuiſſe, ſi recuſaſſes. Stupeo, P. C. necdum ſatis aut oculis meis aut auribus credo: atque identidem
aut vid. me an audierim * an viderim interrogo. Imperator ergo, & Cæſar, & Auguſtus, Pontifex maximus, ſtetit ante gremium conſulis: ſedít que conſul principe ante ſe ſtante: & ſedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri ſoleret. quinetiam
ſtanti præ- * ſedens præbuit iuſiurandum, & ille iurauit, ex-
ſit. preſſit, explanauít que verba quibus caput ſuum, domum ſuam, ſi ſcienter fefelliſſet, deorum iræ conſecraret. Ingens Cæſar, & par gloria tua, ſiue fecerint iſtud poſtea principes, ſiue non fecerint.

VIláne

Vllíne ſatis prædicatio digna eſt, idem tertiò
conſulem feciſſe quod primò? idem principem
quod priuatum? idem imperatorem quod ſub
imperatore? Neſcio iam, neſcio pulchriúſne ſit
iſtud, quòd præeunte nullo, an hoc quòd alio
præeunte iuraſti: in roſtris quoque ſimili reli-
gione ipſe te legibus ſubiecisti: legibus Cæſar,
quas nemo principi ſcripſit. Sed tu nihil amplius
vis tibi licere quàm nobis: ſic fit vt nos tibi plus
velimus. Quod ego nunc primùm audio, nunc
primùm diſco, non eſt * princeps ſuper leges, ſed *princeps*
leges ſupra principem: ' idem Cæſari conſuli *ſunt leges,*
quod cæteris non licet, iurat in legem atten- *idémque*
dentibus diis. nam cui magis quàm Cæſari at-
tendant? ' iurat obſeruantibus ' his, quibus i- *iura*
dem iurandum eſt: non ignarus alioqui nemini *iis*
religioſius quòd iurauerit cuſtodiendum, quàm
cuius maximè intereſt non peierare. Itaque & a-
biturus conſulatu iuraſti te nihil contra leges
feciſſe. Magnum hoc erat quum promitteres:
maius, poſtquam præſtitiſti. Iam toties procede-
re in roſtra, inaſcenſúmque illum ſuperbiæ prin-
cipum locum terere, hîc ſuſcipere, hîc ponere
magiſtratus. quàm dignum te, quámque diuer-
ſum conſuetudine illorum qui pauculis diebus
geſtum conſulatum, immò non geſtum abiicie-
bant per edictum! hoc pro concione, pro roſtris,
pro iureiurando, ſcilicet vt primis extrema con-
gruerent, vtque hoc ſolo intelligerentur ipſi
conſules fuiſſe, quòd alij non fuiſſent. Non tran-
ſiliui, patres conſcripti, principis noſtri conſula-
tum, ſed eundem in locum contuli quicquid de
iureiurando dicendum erat. Neque enim vt in
ſterili ieiunáque materia eandem ſpeciem lau-

deducere dis * diducere ac ſpargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus conſulatus tui dies quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc vniuerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperij curas, inuigilare publicis vtilitatibus & inſurgere. Omnes ante te eadem iſta dixerunt, nemini tamen ante te creditum eſt. Erant ſub oculis naufragia multorum, quos * inuidioſa tranquillitate prouectos improuiſus turbo perculerat. *inſidioſa* Quod enim tam infidum mare, quàm blanditiæ principum illorum quibus tanta leuitas, tanta fraus, vt facilius eſſet iratos quàm propitios habere? te verò ſecuti & alacres quò vocas ſequimur. Iubes eſſe liberos: erimus. iubes quæ ſentimus promere in medium: proferemus. neque enim adhuc ignauia quadam & inſito torpore ceſſauimus. Terror, & metus, & miſera illa ex periculis facta prudentia monebat vt à republ. (erat autem omnino nulla reſpublica) oculos, aures, animos auerteremus: at nunc tua dextera tuiſque promiſſis freti & innixi obſepta diutina ſeruitute ora reſeramus, frenatámque tot malis linguã reſoluimus. Vis enim tales eſſe nos, quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatũ, nihil ſubdolum, denique quod credentem fallere paret, non ſine periculo fallentis. neque enim vnquam deceptus eſt princeps, niſi qui priùs ipſe decepit. Equidem hunc parentis publici ſenſum cùm exhortatione eius, tum * pronuntiatione ipſa perſpexiſſe videor. *pronuntiatione reſpexiſſe v.* Quæ enim illa grauitas ſententiarũ? quàm inaffectata veritas verborum? quæ aſſeueratio in voce? quæ affirmatio in vultu? quanta in oculis, habitu, geſtu, toto denique corpore fides? Tenebit er-

Sit ergo ſemper quod ſuaſerit, ſciétque nos, quoties libertatem quam dedit experiemur, ſibi parere. nec verendum eſt ne incautos putet, ſi fidelitate temporum conſtanter vtamur, quos meminit ſub malo principe aliter vixiſſe. Nuncupare vota & pro æternitate imperij, & pro ſalute ciuium, immò pro ſalute principum, ac propter illos pro æternitate imperij ſolebamus: hæc pro imperio noſtro in quæ ſint verba ſuſcepta operæpretium eſt annotare, ſi bene rempubl. & ex vtilitate omnium rexeris. Digna vota quæ ſemper ſuſcipiantur, ſempérque ſoluantur. Egit cum diis ipſo te autore Cæſar reſpubl. vt te ſoſpitem incolumémque præſtarent, ſi tu cæteros præſtitiſſes: ſi contrà, illi quoque à cuſtodia tui corporis oculos dimouerent, téque relinquerent votis quæ non palàm ſuſciperentur. Alij ſe ſuperſtites reipubl. optabant faciebántque: tibi ſalus tua inciſa eſt, ſi non ſit cum reipubl. ſalute coniuncta. nihil pro te pateris optari, niſi expediat optantibus, omnibúſque annis in conſilium de te deos mittis, exigíſque vt ſententiam ſuam mutent, ſi talis eſſe deſieris, qualis electus es. Sed ingenti conſcientia Cæſar paciſceris cum diis, vt te ſi mereris ſeruent, quum ſcias an merearis, neminem magis quàm deos ſcire. Nónne vobis P.C. hæc diebus ac noctibus agitare ſe cum videtur? Ego quidem in me ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam præfecti manum armaui: ſed ne deorum quidem aut iram aut negligentiam deprecor: quæſo immò & obteſtor ne vnquam pro me vota reſpubl. inuita ſuſcipiat: aut ſi ſuſceperit inuita, ne debeat. Capis ergo Cæſar ſalutis tuæ glorioſiſſimum fructum ex-

merueris al. mereberis

conſenſu deorum. nam quum excipias vt ita demum te dei ſeruent, ſi bene rempubl. & ex vtilitate omnium rexeris, certus es te bene rempubl. gerere, quum ſeruent. Itaque ſecurus tibi & lætus dies erit qui principes alios cura & metu diſtinebat, quum ſuſpenſi & attoniti, parúmque confiſi patientia noſtra hinc atque inde publicæ ſeruitutis nuntios expectarent, ac ſi fortè aliquos flumina, niues, venti præpediſſent, * ſtatim hoc illud eſſe credebant quod merebantur: nec erat diſcrimen vllum pauoris, propterea quòd quum à malo principe tanquam ſucceſſor timeatur quiſquis eſt dignior, quum ſit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non mora, nuntiorum, non literarum tarditas differt: ſcis tibi vbique iurari, quum ipſe iuraueris omnibus. Nemo hoc ſibi non præſtat, amamus quidem te in quantum mereris, iſtud tamen non tui facimus amore, ſed noſtri: nec vnquam illuceſcat dies quo pro te nuncupet vota non vtilitas noſtra, ſed fides, Cæſar. Turpis tutela principis cui poteſt imputari. Queri libet quòd in ſecreta noſtra non inquirant principes, niſi quos odimus. nam ſi eadem cura bonis quæ malis eſſet, quam vbique admirationem tui, quod gaudium exultationémque deprehenderes? quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domeſticis aris focíſque ſermones? ſcires molliſſimis illis auribus parci, & alioqui quum ſint odium amórque contraria, hoc perquàm ſimile habent, quod tibi intemperantius amamus bonos principes, vbi liberius malos odimus. Cepiſti tamen & affectus noſtri & iudicij experimentum, quantum maximum præſens capere potuiſti

ſtatum (margin note)

liberalius. (margin note)

potuiſti illo die quo ſolicitudini pudoríque candidatorum ita conſuluiſti, ne vllius gaudium alterius triſtitia turbaret: alij cum lætitia, alij cum ſpe receſſerunt: multis gratulandum, nemo conſolandus fuit. Nec ideo ſegnius iuuenes noſtros exhortatus es conſulatum circumirent, ſenatui ſupplicarent, atque ita à principe ſperarent honores, ſi à ſenatu petiſſent. Quo quidem in loco, ſi quibus opus exemplo, adieciſti vt te imitarentur. Arduum Cæſar exemplum, & quod imitari non magis quiſque candidatorum quàm principum poſſit. Quis enim vel vno die reuerentior ſenatus candidatus quàm tu cùm omni vita, tum illo ipſo tempore quo iudicas de candidatis? An aliud à te quàm ſenatus reuerentia obtinuit vt iuuenibus clariſſimæ gentis debitum generi honorem, ſed antequam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur à principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, illos poſteros libertatis nec terret Cæſar, nec pauet: quinimò feſtinatis honoribus amplificat atque auget, & maioribus & ſuis reddit: ſiquid vſquam ſtirpis antiquæ, ſiquid reſiduæ claritatis, hoc amplexatur, & refouet, & in vſum reipubl. premit. Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæſaris: * cuius hæc intentio eſt vt nobiles & conſeruet & efficiat. Præfuerat prouinciæ quæſtor vnus ex candidatis, in quem ea ciuitas ampliſſima redditus egregia conſtitutione fundauerat, hoc ſenatui allegandum putaſti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatem virtute ſuperaſti, deterior eſſet conditio eorum qui poſteros habere nobiles

** cuius eſt vt nob.*

mererentur: quàm eorum qui parentes habuiſſent? O te dignum qui de magiſtratibus noſtris ſemper hæc nunties: nec pœnis malorum ſed bonorum præmiis bonos facias! Accenſa eſt iuuentus, erexitque animos ad æmulandum quod laudari videbat: nec fuit quiſquam quem non hæc cogitatio ſubiret, quum ſciret quicquid à quoque in prouinciis bene fieret, omnia te ſcire. Vtile eſt, Cæſar, & ſalutare præſidibus prouinciarũ, hanc habere fiduciam, paratum eſſe ſanctitati, induſtriæ ſuæ maximum præmium, iudicium principis; ſuffragium principis. Adhuc autem quamlibet ſincera rectáque ingenia, etſi non detorquebat, hebetabat tamen miſera, ſed vera reputatio. Vides enim ſiquid benefecero, * neſciet Cæſar: aut ſi ſcierit, teſtimonium non reddet. Ita eadem illa ſeu negligentia ſeu malignitas principum, quum malè conſultis impunitatem, rectè factis nullum præmium polliceretur: nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc ſi bene aliquis prouinciam rexerit, huic quæſita virtute dignitas offertur. patet enim omnibus honoris & gloriæ campus: ex hoc quiſque quod cupit petat, & aſſecutus ſibi debeat. Prouinciis quoque in poſterum & iniuriarum metum & accuſandi neceſſitatem remiſiſti. Nam ſi præfuerint quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur: & alioquin nihil magis prodeſſe candidato ad ſequentes honores, quàm peractos optimè magiſtratus. magiſtratus magiſtratu, honore honor petitur. Volo ego qui prouinciam rexerit, non tantùm codicillos amicorum, nec vrbana coniuratione eblanditas preces; ſed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget.

* neſciat.

Næ ſuf-

Næ ſuffragiis conſularium virorum, vrbes, populi, gentes inferuntur. Efficaciſſimum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere. Iam quo aſſenſu ſenatus, quo gaudio exceptum eſt, quum candidatis, vt quemque nominaueras, oſculo occurreres? deuexus quidem in planum, & quaſi vnus ex gratulantibus te mirer magis, an improbem illos qui effecerũt vt iſtud magnum videretur, quum velut affixi curulibus ſuis manum tantùm, & hanc cunctanter & pigrè, & imputantibus ſimiles promerent? Contigit ergo oculis noſtris inſolita facies, princeps & candidatus, æquales & ſimul ſtantes, intueríque parem accipientibus honorem qui dabat. Quod factum tuum à cuncto ſenatu quàm vera acclamatione celebratum eſt, tanto maior, tanto auguſtior. nam cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ. neque enim ab vllo periculo fortuna principum longius abeſt quàm ab humilitate. Mihi quidem non tam humanitas tua quàm intentio eius admirabilis videbatur. quippe quum orationi oculos, vocem, manum commodares, vt ſi alij eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibis. A'que etiam quum ſuffragatorum nomina honore quo ſolent exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, & ex ore principis ille ſenatorius aſſenſus audiebatur: quódque apud principem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo quum diceres optimos: nec ipſorum modò vita à te, ſed iudicium ſenatus comprobabatur, ornaríque ſe non illos magis quos laudabas, lætabatur. Nam

declamatione

quòd precatus es vt illa ipſa ordinatio comitiorum bene ac feliciter eueniret nobis, reipublicæ, nónne tibi tale eſt vt nos hunc ordinem votorum conuertere debeamus? deos denique obſecrare vt omnia quæ facis, quæque facies, proſperè * cedant tibi, reipubl. nobis? vel, ſi breuius ſit optandum, vt vni tibi, in quo & reſpubl. & nos ſumus? Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduerſa, alia ſecunda principi & nobis: nunc communia tibi nobiſcum tam læta quàm triſtia: nec magis ſine te nos eſſe felices, quàm tu ſine nobis potes. An ſi poſſes, in fine votorum adieciſſes vt ita precibus tuis dij annuerent, ſi iudicium noſtrum mereri perſeueraſſes? Adeò nihil tibi amore ciuium antiquius, vt antè à nobis, deinde à diis, atque ita ab illis amari velis, ſi à nobis ameris. Et ſanè priorum principum exitus docuit ne à diis quidem amari niſi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas laudibus adæquare: adæquauimus tamen. Qui amoris ardor? qui ſtimuli? quæ faces illas nobis acclamationes ſubiecerunt? Non noſtri Cæſar ingenij, ſed tuæ virtutis tuorúmque meritorum voces fuerunt, quas nulla vnquam adulatio inuenit, nullus cuiuſquam terror expreſſit. Quem ſic timuimus vt hæc fingeremus? quem ſic amauimus vt hæc fateremur? Noſti neceſſitatem ſeruitutis quando ſimile aliquid audiſti, & quando dixiſti. Multa quidem excogitat metus: ſed quæ appareant quæſita ab inuitis: aliud ſolicitudinis, aliud ſecuritatis ingenium eſt: alia triſtium inuentio, alia gaudentium. Neutrum ſimulationes expreſſerint. habent ſua verba miſeri, ſua verba fælices, vt quæ iam *maximè ab vtriſq; dicantur.

cadant

maximè eadem ab vt.

Teſtis

Teſtis ipſe es quæ in omnium ore lætitia: non amictus cuiquam, non habitus quem modò extulerat: inde reſultantia vocibus tecta, nihílque tantis clamoribus ſatis clauſum. Quis tunc non è veſtigio ſuo exiluit? quis exiluiſſe ſenſit? multa fecimus ſponte, plura inſtinctu quodam & imperio. nam gaudio quoque cogendi vis ineſt. num ergo modum ei tua ſaltem modeſtia impoſuit? nam quanto magis à te reprimebatur, exarſimus, non contumacia Cæſar, ſed vt in tua poteſtate eſt an gaudeamus, ita in quantum nec in noſtra. Comprobaſti & ipſe acclamationum noſtrarum fidem lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humeſcentes oculos tuos, demiſſúmque gaudio vultum: tantúmque ſanguinis in ore quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incenſi ſumus vt precaremur nequando tibi non eadem cauſa lacrymarum, vtque nonnunquam frontem tuam abſtergeres. Hoc ipſum, has ſedes nobis quaſi reſponſuras interrogemus viderínne vnquam principis lacrymas: at ſenatus ſæpe viderunt. Oneraſti futuros principes, ſed & poſteros noſtros. Nam & hi à principibus ſuis exigent vt eadem audire mereantur: & illi quòd nō audiant, indignabuntur. Nihil magis poſſum propriè dicere quā quod dictum eſt à cuncto ſenatu, O te felicem: quod cum diceremus, non *opes tuas ſed animum mirabamur! Eſt enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri. Sed cùm multa illo die dicta ſunt ſapienter & grauiter, tum vel in primis hoc: Crede nobis, crede tibi. Magna hoc fiducia noſtrî, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortaſſe alium ipſum *ſe nemo deceperit, introſpiciat modò vitam, ſéque

*opes, ſed an.

*ſe ne nemo deus.

quid mereatur interroget. Proinde dabant vocibus noſtris fidem apud optimum principē, quod apud malos detrahebat. quanuis enim faceremus quæ amantes ſolent, illi tamen non amari ſe eredebant ſibi. Super hæc precati ſumus vt ſic te amarent dij, quemadmodum tu nos. Quis hoc aut de ſe, aut principi diceret mediocriter amāti? Pro nobis ipſis quidem hæc fuit ſumma votorum, vt nos ſic amarent dij, quomodo tu. Eſtne verum quod inter iſta clamauimus, O nos felices? Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum eſt vt nos diligat princeps, ſed dij quemadmodum princeps? Ciuitas religionibus dedita, ſempérque deorum indulgentiam piè merita, nihil felicitati ſuæ putat aſtrui poſſe niſi vt dij Cæſarem imitentur. Sed quid ſingula conſector & colligo, quaſi verò aut oratione cōplecti, aut memoria conſequi poſſim quæ vos P. C. ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda & incidenda in ære cenſuiſtis? Antè orationes principum tantùm eiuſmodi genere monumentorum mandari æternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtræ parietibus curiæ claudebantur. erātenim quibus nec ſenatus gloriari, nec principes poſſent: has verò & in *ſingulis exire, & poſteris prodi, cùm ex vtilitate tū ex dignitate publica fuit, primū, vt orbis terrarū pietatis noſtræ adhiberetur teſtis & conſcius: deinde, vt manifeſtum eſſet audere nos de bonis malíſque principibus non tantùm poſt ipſos iudicare: poſtremò, vt experimento cognoſceretur, & antè nos gratos ſed miſeros fuiſſe, quibus eſſe nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo niſu, quibus clamoribus

*vulgus exire, & in poſt.

ribus

ribus * expoſtulatum eſt ne affectus noſtros, ne tua merita ſupprimeres? denique vt in poſterum exemplo prouideres? Diſcant & principes acclamationes veras falſáſque diſcernere, habeántque muneris tui quòd iam decipi non poterunt. Non inſtruendum illis iter ad bonam famam, ſed non deſerendum: non ſubmouenda adulatio, ſed non reducenda eſt. Certum eſt & quæ facere & quæ debeant audire, ſi faciant. Quid nunc ego ſuper ea quæ ſum cum toto ſenatu precatus, pro ſenatu precer, niſi vt hæreat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protuliſti? Ames illum diem, & tamen vincas: noua merearis, noua audias. eadem enim dici niſi ob eadem facta non poſſunt. Iam quàm antiquum, quàm conſulare quòd triduum totum ſenatus ſub * exemplo tui ſedit, quũ interea nihil præter conſulem ageres? Interrogauit quiſq; quod placuit: diſſentire, diſcedere, & copiã iudicij ſui reipub. facere tutum fuit. Conſulti omnes, atque etiam dinumerati ſumus, vicítque ſententia non prima, ſed melior. At quis antea loqui? quis hiſcere audebat, præter miſeros illos qui primi interrogabantur? cæteri quidem defixi & attoniti ipſam illam mutam ac ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem quocum dolore animi, quocum totius corporis horrore perperiebantur? Vnus ſolúſque cenſebat quod ſequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipſe qui cenſuerat: adeò nulla magis omnibus diſplicent quàm quæ ſic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortaſſe imperator in ſenatu ad reuerentiam eius componebatur: cæterùm egreſſus ſtatim ſe recipiebat in principem, omniáque conſularia officia abigere, negligere, cô-

expoſtulatum ne aff.

exemplo patientia tua ſedit,

temnere ſolebat. Ille verò ita conſul, vt ſi tantũ conſul foret, nihil infra ſe putabat niſi quod infra conſulem eſſet: ac primùm ita domo progrediebatur, vt illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus præcurſorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora, conſultare aues, reuereríque numinum monitus: nemo perturbabatur, nemo ſubmouebatur. Tanta viatoribus, quies, tantus pudor faſcibus, vt plerunque aliena turba ſubſiſtere & conſulem & principẽ cogeret: ipſius quidẽ officium tam modicũ, tam temperatum, vt antiquus aliquíſque magnus conſul ſub bono principe incedere videretur. Iter illi ſępius in forũ frequẽter tamen & in campũ. nã comitia conſulũ obibat ipſe, tantũ ex renuntiatione eorum voluptatis, quantũ priùs ex deſtinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem principis, vt ipſe ante * cõſules ſteterat, adigebatúrque in verba in quæ paulo antè ipſe iurauerat princeps, qui tantũ putat eſſe in iureiurando, vt illud & ab aliis exigat. Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi verò quanta religio æquitatis, quanta legũ reuerẽtia? Adibat aliquis vt principem, reſpondebat ſe conſulem eſſe. Nullius ab eo magiſtratus ius, nullius autoritas imminuta eſt, aucta etiã: ſiquidẽ pleraque ad prętores remittebat, atq; ita vt collegas vocaret, non quia populare gratúmque audiẽtibus, ſed quia ita ſentiebat. Tantũ dignationis in ipſo honore ponebat, vt non amplius eſſe cenſeret quòd aliquis collega appellaretur à principe, quàm quòd prætor eſſet. Ad hęc tam aſſiduus in tribunali, vt labore refici ac reparari videretur. Quis noſtrũ idẽ curæ, idẽ ſudoris * ſumit? quis * adeò expetitis honoribus aut deſe-

consulis

insumit ab eo

accepturóſque

deſeruit, aut ſufficit? Et ſanè æquum eſt tantum cæteris præſtare conſulibus ipſum qui conſules facit: quippe etiã fortunæ videbatur indignum, ſi poſſet honores dare, qui gerere non poſſet, facturus conſules doceat, accepturiſque ampliſſimum honorem perſuadeat ſcire ſe quid ſit quod daturus ſit: ſic fit vt illi quoque ſciant quid acceperint. Quo juſtius ſenatus vt ſuſciperes quartum conſulatum & rogauit & juſſit. Imperij hoc verbum, non adulationis eſſe, obſequio tuo crede, quòd non alia in re magis aut ſenatus exigere à te, aut tu præſtare ſenatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principum illorum * omnium qui dij ſibi videntur, æuum omne & breue & fragile eſt. Itaque optimum quemque niti & contendere decet vt poſt ſe quoque reipubl. proſit, moderationis ſcilicet juſtitiæque monimentis, quæ prima ſtatuere COS. poteſt. Hæc nempe intentio tua, vt libertatem reuoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen vſurpare ſæpius debes quàm quod primùm inuenit recuperata libertas? Non eſt minus ciuile, & principem eſſe pariter, & conſulem, quàm tantùm conſulem. Habes etiam rationem verecundiæ collegarum tuorum (collegarum inquam: ita enim & ipſe loqueris & nos loqui vis) onerosa erit modeſtiæ illorum tertij conſulatus ſui recordatio, donec te conſulem videant. Neque enim poteſt non nimium eſſe priuatis quod principi ſatis eſt. Annuas Cæſar optantibus, quibúſq; apud deos eſſe conſueſti, quorum * potens es ipſe, votorũ compotes facias. Fortaſſe ſufficiat tibi tertius cõſulatus: ſed nobis tã o minus ſufficit. Ille nos inſtituit & induxit vt te iterũ iterúmq; COS.

etiam

potens es, votorum

habere cupiamus: remiſſius iſtud contenderemus, ſi adhuc non ſciremus qualis eſſes futurus. Tolerabilius fuit, experimentum tui nobis quàm vſum negari. Dabitúrne rurſus videre conſulem illum? audiet & reddet quas proximè voces? præſtabítque gaudium quantum ipſe percipiet? præſidebit lætitiæ publicæ autor eius & cauſa? tentabítque affectus noſtros vt ſolet cohibere? nec poterit? pietati ſenatus cum modeſtia principis felix ſpecioſúmque certamen, ſeu fuerit victa ſeu vicerit. Equidem incognitam quandam proximáque majorem præſumo lætitiam. Quis enim eſt tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem conſulem ſperet, quanto ſæpius fuerit? Alius labores, ſi non continuò deſidiæ ac voluptati dediſſet, otio tamen & quiete recreaſſet: hic conſularibus curis exolutus, principales reſumpſit, tam diligens temperamenti, vt nec conſulis officium princeps, nec principis conſul appeteret. Videmus vt prouinciarum deſideriis, vt ſingularum etiam ciuitatum * præſidiis occurrat. nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora. Adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim: tandémque principis fores excluſa legationum turba non obſidet. Quid in omnibus * excogitationibus quàm mitis ſeueritas, quàm non diſſoluta clementia? Non locupletando fiſco ſedes, nec aliud tibi ſententiæ tuæ pretium, quàm bene judicaſſe. Stant ante te litigatores non de fortunis ſuis, ſed de tua exiſtimatione ſoliciti, nec tam verentur quid de cauſa ſua quàm quid de moribus ſentias. O * veri principis, atque etiam conſulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumentéſque populos non imperio magis quàm ratione compeſcere,

precibus *cognitionibus* *æſtimatione* *verè*

peſcere, intercedere iniquitatibus magiſtratuum, infectúmque reddere quicquid fieri non oportuerit: poſtremò, velociſſimi ſideris more omnia inuiſere, omnia audire, & vndecunque inuocatum * ſtatim velut numen adeſſe & aſſiſtere. Talia eſſe crediderim quæ ipſe mundi parens temperat nutu, ſiquando oculos demiſit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus eſt: quibus nunc per te liber ſolutúſque, cœlo tantùm vacat, poſtquam te dedit qui erga omne hominum genus vice ſua fungereris. fungeris enim ſufficiſque mandanti, quum tibi dies omnis ſumma cum vtilitate * noſtra, cum tua laude condatur. Quòd ſiquando cum influētibus negotiis paria feciſti, inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris. Quæ enim remiſſio tibi niſi luſtrare ſaltus? excutere cubilibus feras? ſuperare immenſa montium juga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, nullius veſtigio adjutum? atque inter hæc pia mente adire lucos, & occurſare numinibus? Olim hæc experientia juuentutis, hæc voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus, robore, cum callidis, aſtu: nec mediocre pacis decus habebatur ſubmota campis irruptio ferarum, & obſidione quadam liberatus agreſtium labor. Vſurpabant gloriam iſtam illi quoque principes qui obire non poterant: vſurpabant * autem vt domitas * fractiſque clauſtris feras, ac deinde in ipſorum quidem ludibrium emiſſas mentita ſagacitate colligerent. Huic par capiendi quærendíque ſudor, ſummúſque & idem gratiſſimus labor inuenire. Enimuero ſiquando placuit idem corpo-

ſtatim numen velut ad.

noſtra ſumma cum t.

autem ita vt d.

fractáſque

addidit,niſi quòd ſcire cœpiſtis quàm bene vterque veſtrûm felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu? quàm ciuilis inceſſu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit. nam vxori ſufficit obſequij gloria. An quum videat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipſa cum ſilentio incedat? ingredientémque pedibus maritum, in quantum patitur ſexus imitetur? Decuerit hoc illam, etiamſi diuerſa tu facias. Sub hac verò moleſtia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? fœmina ſibi? Soror autem tua, vt ſe ſororem eſſe meminit? vt in illa tua ſimplicitas, tua veritas, tuus candor agnoſcitur? vt ſiquis eam vxori tuæ conferat, dubitare cogatur, vtrum ſit efficacius ad rectè viuendum, benè inſtitui, aut feliciter naſci. Nihil eſt tam pronum ad ſimultates quàm æmulatio, in fœminis præſertim: ea porrò maximè naſcitur ex coniunctione, alitur æqualitate, *exardeſcit inuidia, cuius finis eſt odium. Quo quidem admirabilius exiſtimandum eſt, quòd mulieribus duabus in vna domo paríque fortuna, nullum certamen, nulla contentio eſt. Suſpiciunt inuicem, inuicem cedunt: quúmque te vtraque effuſiſſimè diligat, nihil ſua putant intereſſe vtram tu magis ames. Idem vtrique propoſitum, idem tenor vitæ, nihilque ex quo ſentias duas eſſe: te enim imitari, te ſubſequi ſtudent. Ideo vtraque mores eoſdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua ſecuritas. Neque enim vnquam periclitabuntur, eſſe priuatæ, quæ non deſierunt. Obtulerat illis ſenatus cognomen Auguſtarum, quod certatim deprecatę ſunt, quandiu appellationem patris patriæ

At [margin, beside "tuit. nam vxori…"]

Ardeſcit [margin, beside "*exardeſcit"]

triæ tu recuſaſſes: ſeu quòd plus eſſe in eo iudicabant, ſi vxor & ſoror tua, quàm ſi Auguſtæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit, hoc magis dignæ ſunt quæ in animis noſtris & ſint & habeantur Auguſtæ, quia non vocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm ſi verum honorem non in ſplendore titulorum ſed in judiciis hominum reponant? magníſque nominibus pares ſe faciant, etiam dum recuſant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priſcum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerant aſſentationes, blanditiæ, & pejor ordo amoris ſimulatio. etenim in principum domo nomen tuum amicitiæ inane ſcilicet irriſúmque * manebat. Nam quæ poterat eſſe inter eos amicitia, quorum ſibi alij domini, alij ſerui videbantur? Tu hanc pulſam & errantem reduxiſti. Habes amicos, quia amicus ipſe es. neque enim vt alia ſubjectis, ita amor imperatur: neque eſt vllus affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatjens, nec qui magis vices exigat. Poteſt fortaſſe princeps iniquè, poteſt tamen odio eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit: amari, niſi ipſe amet, non poteſt. Diligis ergo quum diligaris, & in eo quod * vtrique honeſtiſſimum eſt, tota gloria tua eſt, qui ſuperior factus deſcendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex imperatore ſubmitteris: immò tunc maximè imperator quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, præcipuum eſt principis opus, amicos parare. Placeat tibi ſemper hæc ſecta, & cùm alias virtutes tuas tum hanc conſtantiſſimè teneas, nec vnquam perſuadeatur

remanebat,

vtrinque

ris robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remiſque transfretare obſtantia freta. Quantum diſſimilis illi qui non Albani lacus otium Baianique torporem & ſilentiũ ferre, non pulſum ſaltem fragorémque remorũ perpeti poterat, * quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe & immotus, religato reuinctóque nauigio non ſecus ac piaculum aliquod trahebatur. Fœda facies quum P. R. imperator alienum curſum, alienúmque rectorem velut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atque amnes, Danubius ac Rhenus, tantum illud noſtri dedecoris vehere gaudebãt non minore cum pudore imperij, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana ſigna, Romana denique ripa, quàm quòd hoſtium proſpectarent: hoſtium, quibus moris eſt eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida ac * deſerentia luſtrare nauigiis, nandóque ſuperare. Nec verò laudauerim per ſe magnopere duritiẽ corporis ac lacertorum, ſed ſi his validior toto corpore animus * imperaret, quem non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad ſegnitiem luxúmque detorqueant: tunc ego, ſeu montibus ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, * ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarũ magis quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito quum ſint iſta ludus & auocamentum huius, illæ feriæ

qui · *deſerentia* · *imperitet* · *& deorum*

ſeriæ & intentæ, & à quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cujuſque grauitate, ſanctitate, temperantia creditur. ' Iam quis adeò diſſolutus, cujus non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis incidat? Otio prodimur. Annon plerique principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, quum feriarum laxamenta curarum vitiorum contentione ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil rectum, nihil occultum eſſe patitur: principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa intimóſque ſeceſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara quæ in publicum profers, ſed non minora ea quæ limine tenes. Eſt magnificum quòd te ab omni *contagione vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius quòd tuos. Quanto enim magis arduum eſt alios præſtare quàm ſe, tanto laudabilius quòd quum ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor aſſumpta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi ciues haberentur hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi vxor in decus & gloriam cedit: quid enim illa ſãctius? quid antiquius? Nõne ſi pontifici maximo deligenda ſit conjunx, aut hanc aut ſimilem (vbi eſt autẽ ſimilis?) elegerit? quàm illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vendicat? quàm conſtanter non potentiam tuam ſed ipſum te reueretur? Idem eſtis inuicem quod fuiſtis: probatis ex æquo, nihílque vobis felicitate

Nam (margin, beside "Iam")

cognatione: (margin, beside "contagione")

ris robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remíſque transfretare obſtantia freta. Quantum diſſimilis illi qui non Albani lacus otium Baianique torporem & ſilentiũ ferre, non pulſum ſaltem fragorémque remorũ perpeti poterat, * quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe & immotus, religato reuinctóque nauigio non ſecus ac piaculum aliquod trahebatur. Fœda facies quum P. R. imperator alienum curſum, alienúmque rectorem velut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atque amnes, Danubius ac Rhenus, tantum illud noſtri dedecoris vehere gaudebãt non minore cum pudore imperij, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana ſigna, Romana denique ripa, quàm quòd hoſtium proſpectarent: hoſtium, quibus moris eſt eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida ac * deferentia luſtrare nauigiis, nandóque ſuperare. Nec verò laudauerim per ſe magnopere duritiẽ corporis ac lacertorum, ſed ſi his validior toto corpore animus * imperaret, quem non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad ſegnitiem luxúmque detorqueant: tunc ego, ſeu montibus ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, * ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarũ magis quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito quum ſint iſta ludus & auocamentum huius, illæ

ſeriæ

qui · *deſerentia* · *imperitet* · *& deorum*

feriæ & intentæ, & à quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cujuſque grauitate, ſanctitate, temperantia creditur. ' Iam quis adeò diſſolutus, cujus non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis incidat? Otio prodimur. Annon plerique principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, quum feriarum laxamenta curarum vitiorum contentione ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil rectum, nihil occultum eſſe patitur: principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa intimóſque receſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara quæ in publicum profers, ſed non minora ea quæ limine tenes. Eſt magnificum quòd te ab omni *contagione vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius quòd tuos. Quanto enim magis arduum eſt alios præſtare quàm ſe, tanto laudabilius quòd quum ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor aſſumpta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi ciues haberentur hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi vxor in decus & gloriam cedit: quid enim illa ſanctius? quid antiquius? Nōne ſi pontifici maximo deligenda ſit conjunx, aut hanc aut ſimilem (vbi eſt autē ſimilis?) elegerit? quàm illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vendicat? quàm conſtanter non potentiam tuam ſed ipſum te reueretur? Idem eſtis inuicem quod fuiſtis: probatis ex æquo, nihílque vobis felicitas

Nam (margin, beside "creditur. Iam quis")

cognatione: (margin, beside "contagione")

ris robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remiſque transfretare obſtantia freta. Quantum diſſimilis illi qui non Albani lacus otium Baianique torporem & ſilentiũ ferre, non pulſum ſaltem fragorémque remorũ perpeti poterat, * quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe & immotus, religato reuinctóque nauigio non ſecus ac piaculum aliquod trahebatur. Fœda facies quum P. R. imperator alienum curſum, alienúmque rectorem velut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atque amnes, Danubius ac Rhenus, tantum illud noſtri dedecoris vehere gaudebãt non minore cum pudore imperij, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana ſigna, Romana denique ripa, quàm quòd hoſtium proſpectarent: hoſtium, quibus moris eſt eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida ac * deſerentia luſtrare nauigiis, nandóque ſuperare. Nec verò laudauerim per ſe magnopere duritiẽ corporis ac lacertorum, ſed ſi his validior toto corpore animus * imperaret, quem non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad ſegnitiem luxúmque detorqueant: tunc ego, ſeu montibus ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, * ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarũ magis quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito quum ſint iſta ludus & auocamentum huius, illæ

feriæ

Marginal notes: *qui* ; *deſerentia* ; *imperitet* ; *& deorum*

ſeriæ & intentæ, & à quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cujuſque grauitate, ſanctitate, temperantia creditur. ' Iam quis adeò diſſolutus, cujus non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis incidat? Otio prodimur. Annon plerique principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, quum feriarum laxamenta curarum vitiorum contentione ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa intimóſque receſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara quæ in publicum profers, ſed non minora ea quæ limine tenes. Eſt magnificum quòd te ab omni 'contagione vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius quòd tuos. Quanto enim magis arduum eſt alios præſtare quàm ſe, tanto laudabilius quòd quum ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor aſſumpta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi ciues haberentur hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi vxor in decus & gloriam cedit: quid enim illa ſãctius? quid antiquius? Nõne ſi pontifici maximo deligenda ſit conjunx, aut hanc aut ſimilem (vbi eſt autẽ ſimilis?) elegerit? quàm illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vendicat? quàm conſtanter non potentiam tuam ſed ipſum te reueretur? Idem eſtis inuicem quod fuiſtis: probatis ex æquo, nihílque vobis felicitas

Nam

cognatione:

tis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis ſequitur aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remíſque transfretare obſtantia freta. Quantum diſſimilis illi qui non Albani lacus otium Baianíque torporem & ſilentiũ ferre, non pulſum ſaltem fragorémque remorũ perpeti poterat, * quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono inconcuſſus ipſe & immotus, religato reuinctóque nauigio non ſecus ac piaculum aliquod trahebatur. Fœda facies quum P. R. imperator alienum curſum, alienúmque rectorem velut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atque amnes, Danubius ac Rhenus, tantum illud noſtri dedecoris vehere gaudebãt non minore cum pudore imperij, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana ſigna, Romana denique ripa, quàm quòd hoſtium proſpectarent: hoſtium, quibus moris eſt eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida ac * deſerentia luſtrare nauigiis, nandóque ſuperare. Nec verò laudauerim per ſe magnopere duritiẽ corporis ac lacertorum, ſed ſi his validior toto corpore animus * imperaret, quem non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad ſegnitiem luxúmque detorqueant: tunc ego, ſeu montibus ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, * ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarũ magis quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito quum ſint iſta ludus & auocamentum huius, illæ

qui

deſerentia

imperitet

& deorum

ſeriæ

feriæ & intentæ, & à quibus ſe in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cujuſque grauitate, ſanctitate, temperantia creditur. ' Iam quis adeò diſſolutus, cujus non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis incidat? Otio prodimur. Annon plerique principes hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, quum feriarum laxamenta curarum vitiorum contentione ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa intimóſque receſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inſpici. Sunt quidem præclara quæ in publicum profers, ſed non minora ea quæ limine tenes. Eſt magnificum quòd te ab omni *contagione vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius quòd tuos. Quanto enim magis arduum eſt alios præſtare quàm ſe, tanto laudabilius quòd quum ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor aſſumpta, aut retenta patientius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi ciues haberentur hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi vxor in decus & gloriam cedit: quid enim illa ſanctius? quid antiquius? Nõne ſi pontifici maximo deligenda ſit conjunx, aut hanc aut ſimilem (vbi eſt autẽ ſimilis?) elegerit? quàm illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vendicat? quàm conſtanter non potentiam tuam ſed ipſum te reueretur? Idem eſtis inuicem quod fuiſtis: probatis ex æquo, nihílque vobis felicitas

Nam

cognatione:

addidit,niſi quòd ſcire cœpiſtis quàm bene vterque veſtrûm felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu? quàm ciuilis inceſſu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit. nam vxori ſufficit obſequij gloria. An quum videat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipſa cum ſilentio incedat? ingredientémque pedibus maritum, in quantum patitur ſexus imitetur? Decuerit hoc illam, etiamſi diuerſa tu facias. Sub hac verò moleſtia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? fœmina ſibi? Soror autem tua, vt ſe ſororem eſſe meminit? vt in illa tua ſimplicitas, tua veritas, tuus candor agnoſcitur? vt ſiquis eam vxori tuæ conferat, dubitare cogatur vtrum ſit efficacius ad rectè viuendum, benè inſtitui, aut feliciter naſci. Nihil eſt tam pronum ad ſimultates quàm æmulatio, in fœminis præſertim: ea porrò maximè naſcitur ex coniunctione, alitur æqualitate, *exardeſcit inuidia, cuius finis eſt odium. Quo quidem admirabilius exiſtimandum eſt, quòd mulieribus duabus in vna domo paríque fortuna, nullum certamen, nulla contentio eſt. Suſpiciunt inuicem, inuicem cedunt: quúmque te vtraque effuſiſſimè diligat, nihil ſua putant intereſſe vtram tu magis ames. Idem vtrique propoſitum, idem tenor vitæ, nihilque ex quo ſentias duas eſſe: te enim imitari, te ſubſequi ſtudent. Ideo vtraque mores eoſdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua ſecuritas. Neque enim vnquam periclitabuntur, eſſe priuatæ, quæ non deſierunt. Obtulerat illis ſenatus cognomen Auguſtarum, quod certatim deprecatę ſunt, quandiu appellationem patris patriæ

At (margin, beside "An quum")

**Ardeſcit* (margin)

Digitized by Google

triæ tu recuſaſſes: ſeu quòd plus eſſe in eo iudicabant, ſi vxor & ſoror tua, quàm ſi Auguſtæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit, hoc magis dignæ ſunt quæ in animis noſtris & ſint & habeantur Auguſtæ, quia non vocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm ſi verum honorem non in ſplendore titulorum ſed in iudiciis hominum reponant? magníſque nominibus pares ſe faciant, etiam dum recuſant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priſcum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerant aſſentationes, blanditiæ, & pejor ordo amoris ſimulatio. etenim in principum domo nomen tuum amicitiæ inane ſcilicet irriſúmque * manebat. Nam quæ poterat eſſe inter eos amicitia, quorum ſibi alij domini, alij ſerui videbantur? Tu hanc pulſam & errantem reduxiſti. Habes amicos, quia amicus ipſe es. neque enim vt alia ſubjectis, ita amor imperatur: neque eſt vllus affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis vices exigat. Poteſt fortaſſe princeps iniquè, poteſt tamen odio eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit: amari, niſi ipſe amet, non poteſt. Diligis ergo quum diligaris, & in eo quod * vtrique honeſtiſſimum eſt, tota gloria tua eſt, qui ſuperior factus deſcendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex imperatore ſubmitteris: immò tunc maximè imperator quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, præcipuum eſt principis opus, amicos parare. Placeat tibi ſemper hæc ſecta, & cùm alias virtutes tuas tum hanc conſtantiſſimè teneas, nec vnquam perſuadeatur

remanebat,

vtrinque

humile eſſe principi, niſi odiſſe. Iucundiſſimum eſt in rebus humanis amari, ſed non minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum ipſe ardentiſſimè diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. primùm, quia facilius eſt vnũ amare quàm multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adeſt facultas tanta vt nemo poſſit te, niſi ingratus, non magis amare. Operæpretium eſt referre quod tormentum tibi injunxeris, nequid amico negares: dimiſiſti optimum virum, * tibi chariſſimum, inuitus & triſtis, & quaſi retinere non poſſes, quantum amares eum, deſiderio expertus es, diſtractus ſeparatúſque dum cedis & vinceris. Ita quod fando inauditum, quum princeps & principis amicus diuerſa vellent, id potius factum eſt quod amicus volebat. O rem memoriæ literíſque mandandam, præfectum-prætorij non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere: eundémque otio, quem pertinaciter amet, reddere: quúmque ſis ipſe diſtentus imperij curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus Cæſar quantúm tibi pro laborioſa iſta ſtatione & exercita debeamus, quum otium à te, tanquam res optima, & petatur & detur. Quam ego audio confuſionem tuam fuiſſe quum digredientem proſequereris? proſequutus enim nec temperaſti tibi quominus exeunti in littore amplexus oſculum ferres. Stetit Cæſar in illa amicitiæ ſpecula, precatúſque maria, celerémque (ſi tamen ipſe voluiſſet) recurſum, nec ſuſtinuit recedentem, non etiam atque etiam votis, lacrymis ſequi. Nam de liberalitate taceo. quibus enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patientia poteſt, qua meruiſti, vt ille ſibi nimium fortis,

* tibi q. th.

fortis, ac propè durus, videretur? Nec dubito quin agitauerit ſecum an gubernacula retorqueret: & feciſſet, niſi quòd penè ipſo contubernio principis felicius jucundiúſque eſt deſiderare principem. Et ille quidem vt maxima fructus ſuſcepti: ita majore depoſiti officij gloria fruitur: tu autem facilitate iſta conſequutus es ne quem retinere videaris inuitum. Ciuile hoc erat & parenti publico conuenientiſſimum, nihil cogere, ſempérque meminiſſe, nullam tantam poteſtatem cuiquam dari poſſe, vt non ſit gratior poteſtate libertas. Dignus es Cæſar qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus vacationem, inuitus quidem, ſed tamen tribuas: qui ab amicis orãtibus, requiem non te relinqui putes, qui ſemper inuenias & quos ex otio reuoces & quos otio reddas. Vos quoque quos parens noſter familiariter inſpicere dignatur, fouete judicium eius quod de vobis habet: hic veſter labor eſt. Princeps enim quum in vno probauit amare ſe ſcire, vacat culpa ſi alios minus amat. Ipſum quidem quis mediocriter diligat, quum leges amandi non det, ſed accipiat? hic præſens, ille mauult abſens amari: vterque ametur, vt mauult: nemo in tædium præſentia, nemo in obliuionem abſentia veniat. Tenet quiſque locum quem ſemper meruit: faciliúſque eſt vt oculis eius vultus abſentis quàm vt animo charitas excidat. Plerique principes quum eſſent ciuium domini, libertorum erant ſerui: horum conſiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos præturæ etiam & ſacerdotia & conſulatus, immò & ab his, petebantur: tu libertis tuis ſummum quidem honorem, ſed tan-

humile eſſe principi, niſi odiſſe. Iucundiſſimum eſt in rebus humanis amari, ſed non minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum ipſe ardentiſſimè diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. primùm, quia facilius eſt vnũ amare quàm multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adeſt facultas tanta vt nemo poſſit te, niſi ingratus, non magis amare. Operæpretium eſt referre quod tormentum tibi injunxeris, nequid amico negares: dimiſiſti optimum virum, tibi chariſſimum, inuitus & triſtis, & quaſi retinere non poſſes, quantum amares eum, deſiderio expertus es, diſtractus ſeparatúſque dum cedis & vinceris. Ita quod fando inauditum, quum princeps & principis amicus diuerſa vellent, id potius factum eſt quod amicus volebat. O rem memoriæ literíſque mandandam, præfectum prætorij non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahentibus legere: eundémque otio, quem pertinaciter amet, reddere: quúmque ſis ipſe diſtentus imperij curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus Cæſar quantùm tibi pro laborioſa iſta ſtatione & exercita debeamus, quum otium à te, tanquam res optima, & petatur & detur. Quam ego audio confuſionem tuam fuiſſe quum digredientem proſequereris? proſequutus enim nec temperaſti tibi quominus exeunti in littore amplexus oſculum ferres. Stetit Cæſar in illa amicitiæ ſpecula, precatúſque maria, celerémque (ſi tamen ipſe voluiſſet) recurſum, nec ſuſtinuit recedentem, non etiam atque etiam votis lacrymis ſequi. Nam de liberalitate taceo. quibus enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patientia poteſt, qua meruiſti, vt ille ſibi nimium fortis,

tibi ſ. vb.

fortis, ac propè durus, videretur? Nec dubito quin agitauerit ſecum an gubernacula retorqueret: & feciſſet, niſi quòd penè ipſo contubernio principis felicius jucundiúſque eſt deſiderare principem. Et ille quidem vt maxima fructus ſuſcepti: ita majore depoſiti officij gloria fruitur: tu autem facilitate iſta conſequutus es ne quem retinere videaris inuitum. Ciuile hoc erat & parenti publico conuenientiſſimum, nihil cogere, ſempérque meminiſſe, nullam tantam poteſtatem cuiquam dari poſſe, vt non ſit gratior poteſtate libertas. Dignus es Cæſar qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus vacationem, inuitus quidem, ſed tamen tribuas: qui ab amicis orãtibus, requiem non te relinqui putes, qui ſemper inuenias & quos ex otio reuoces & quos otio reddas. Vos quoque quos parens noſter familiariter inſpicere dignatur, fouete judicium eius quod de vobis habet: hic veſter labor eſt. Princeps enim quum in vno probauit amare ſe ſcire, vacat culpa ſi alios minus amat. Ipſum quidem quis mediocriter diligat, quum leges amandi non det, ſed accipiat? hic præſens, ille mauult abſens amari: vterque ametur, vt mauult: nemo in tædium præſentia, nemo in obliuionem abſentia veniat. Tenet quiſque locum quem ſemper meruit: faciliúſque eſt vt oculis eius vultus abſentis quàm vt animo charitas excidat. Plerique principes quum eſſent ciuium domini, libertorum erant ſerui: horum conſiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos præturæ etiam & ſacerdotia & conſulatus, immò & ab his, petebantur: tu libertis tuis ſummum quidem honorem, ſed tan-

quam libertis habes, abundéque ſufficere his credis, ſi probi & frugi exiſtimentur. Scis enim præcipuum eſſe judicium non magni principis, magnos libertos. Ac primùm neminem in vſu habes, niſi aut tibi aut patri tuo aut optimo cuique principum dilectum: ſtatímque hos ipſos quotidie, deinde ita formas, vt ſe non tua fortuna ſed ſua metiantur. & tanto magis * digni quibus honor omnis præſtetur à nobis, quia non eſt neceſſe. Iuſtiſne de cauſis S.P Q.R. optimi tibi cognomen adjecit? Paratum id quidem & in medio poſitum, nouum tamen, ſcias neminem antè meruiſſe quod non erat excogitandum, ſiquis meruiſſet. An ſatius fuit felicem vocare? quod non moribus ſed fortunæ datum eſt. Satius, magnum? cui plus inuidiæ quàm pulchritudinis ineſt. Adoptauit te optimus princeps in ſuum, ſenatus in optimi nomen. Hoc tibi tam proprium quàm paternum, nec magis * diffinitè, diſtinctéque deſignat qui Trajanum, quàm qui optimum appellat, vt olim frugalitate Piſones, ſapientia Lælij, pietate Metelli monſtrabantur: quæ ſimul omnia vno iſto nomine continentur: nec videri poteſt optimus, niſi qui eſt omnibus optimis in ſua cujuſque laude præſtantior. Meritò tibi ergo poſt cæteras appellationes hæc eſt addita, vt major. Minus eſt enim, imperatorem & Cæſarem & Auguſtũ quàm omnibus imperatoribus, & Cæſaribus, & Auguſtis eſſe meliorem: ideóque ille parens hominũ deorúmque, Optimi priùs, deinde Maximi nomine colitur: quo præclarior laus tua, quem non minus conſtat optimum eſſe quàm maximum. Aſſequutus es nomen quod ad aliũ tranſire non poſſit, niſi vt appareat in bono principe alienum, in malo,

digni ſunt qu.

definitè

malo, falſum: quod licèt omnes poſtea vſurpent, ſemper tamen agnoſcetur vt tuũ. Etenim vt nomine Auguſti admonemur eius cui primùm dicatum eſt: ita hæc optimi appellatio nunquam memoriæ hominum ſine te recurret: quotiéſque poſteri noſtri optimum aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur quis meruerit vocari. Quanto nunc, diue Nerua, gaudio frueris quum vides & eſſe optimum & dici quem tanquam optimum elegiſti! quàm lætum tibi quòd comparatus filio tuo *vinceris! Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quàm quòd optimus ipſe non timuiſti eligere meliorem. Sed & tu pater Traiane (nam tu quoque ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis voluptatem quum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorē, tantum principem cernis? cúmque eo qui adoptauit amiciſſimè contendis, pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, an elegiſſe? Macte vterque ingenti in rempubl. merito, cui hoc tantum boni contuliſtis: licèt alteri veſtrûm filij virtus triumphalia, cœlum alteri, dederit: non minor tamen veſtra laus, quòd iſta per filium quàm ſi ipſi meruiſſetis. Scio, P. C. cùm cæteros cines, tum præcipuè conſules oportere ſic affici, vt ſe publicè magis quàm priuatim obligatos putent. Vt enim malos principes rectius pulchriúſque eſt ex communibus iniuriis odiſſe quàm propriis, ita boni ſpecioſius amantur ob ea quæ generi humano, quàm quæ hominibus, præſtant: quia tamen in conſuetudinem venit vt conſules publica gratiarum actione perlata, ſuo quoque nomine quantum debeant principi, profiteantur,

*vincereris

concedite,me non pro me magis munere iſto,quã pro collega meo Cornuto Tertullo, conſulari viro, fungi. Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo, præſertim quum indulgentiſſimus imperator in concordia noſtra ea præſtiterit ambobus, quæ ſi tantùm in alterum contuliſſet, ambos tamen æqualiter obligaſſet. Vtrunque noſtrûm ille optimi cuiuſque ſpoliator & carnifex ſtragibus amicorum, & in proximum iacto fulmine afflauerat, iiſdem enim amicis gloriabamur,eoſdem amiſſos lugebamus: ac ſicut nunc ſpes gaudiúmque, ita tunc communis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc honorem periculis noſtris diuus Nerua, vt nos, & ſi minus vt * bonos promouere vellet, quia mutati ſeculi ſignum & hoc eſſet quòd florerent: quorum præcipuum votum antè fuerat, vt memoriæ principis elaberentur. Nondum biennium cõpleramus in officio laborioſiſſimo & maximo, quum tu nobis,optime principũ,fortiſſime imperatorum, conſulatum obtuliſti, vt ad ſummũ honoré gloria celeritatis accederet. Tantũ inter te & illos principes intereſt qui beneficiis ſuis cõmendationem ex difficultate captabant, gratioréſque accipiẽtibus honores arbitrabãtur,ſi prius illos deſperatio & tædiũ, & ſimilis repulſæ mora in notam quandam pudorémque vertiſſent. Obſtat verecundia quominus percenſeamus quo vtrunque noſtrûm teſtimonio ornaris, vt amore recti,amore reipub.priſcis illis conſulibus æquaueris,meritò necne.neutram in partem decernere audeamus: quia nec fas eſt affirmationi tuæ derogare, & oneroſum confiteri vera eſſe quæ de nobis præſertim tã magnifica dixiſti. Tu tamen

bonos tamen pr.

dignus

dignus es qui eos conſules facias de quibus poſſis iſta prædicare. Tribuas veniam, quod inter hæc beneficia tua gratiſſimum eſt nobis quòd nos rurſus, collegas eſſe voluiſti: ita charitas mutua, ita congruens tenor vitæ, ita vna eadémque ratio propoſiti poſtulabat, cuius ea vis vt morum ſimilitudo concordiæ noſtræ gloriam minuat: ac perinde ſit mirum ſi alter noſtrûm à collega ac ſi à ſeipſo, diſſentiat. Non ergo temporarium & ſubitũ eſt quod vterque collegæ conſulatu, tanquam iterum ſuo gaudet: niſi quòd tamen qui rurſus conſules fiunt, bis quidem ſed temporibus diuerſis obligantur, nos duos conſulatus accipimus ſimul, ſimul gerimus, alter quæ in altero COS. ſed iterum & pariter ſumus. Illud verò quàm inſigne, quòd nobis præfectis ærario conſulatum antequã ſucceſſorem dediſti? Aucta eſt dignitas dignitate: neque continuatus tantùm ſed geminatus eſt honor, finémque poteſtatis alterius tanquam parum eſſet excipere, præuenit. Tanta tibi integritatis noſtræ fiducia fuit, vt non dubitares te ſalua diligentiæ tuæ ratione eſſe facturum, ſi nos poſt maximum officium priuatos eſſe non ſineres. Quid quòd eundem in annum conſulatum noſtrum contuliſti? Ergo non alia nos pagina, quàm te conſulem accipiet: & noſtra quoque nomina addentur faſtis quibus ipſe * præſcriberis. Tu comitiis noſtris præſidere, tu nobis ſanctiſſimum illud carmen præire dignatus es: tuo iudicio conſules facti, tua voce renuntiati ſumus, vt idem honoribus noſtris ſuffragator in curia, in campo declarator exiſteres. Nam quòd eum potiſſimum menſem attribuiſti, quem tuus natalis exornat, quàm pul-

* perſcriberis

chrúm nobis, quibus edicto, quibus ſpectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principem abſtulit peſſimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos ſub oculis tuis auguſtior ſolito currus accipiet, nos inter ſecunda* omina, & vota certantia, quæ præſenti tibi conferentur, & vehement alacres & incerti ex vtra parte maior auribus noſtris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandum videtur quòd pateris conſules eſſe quos feciſti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus conſulares animos debilitat & frangit, nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet manebítque honori veneratio ſua, nec ſecuritatem autoritate perdemus. Ac ſi quid fortè ex conſulatus faſtigio fuerit diminutum, noſtra hæc erit culpa, non ſeculi. licet enim quantum ad principem, licet tales conſules agere, quales ante principes erant. Vllámne tibi pro beneficiis referre gratiam parem poſſumus, niſi tantùm illam vt ſemper nos meminerimus conſules fuiſſe, & conſules tuos? Ea ſentiamus, ea cenſeamus quæ conſularibus digna ſunt: ita verſemur in republica, vt credamus eſſe rempubl. non conſilium noſtrum, non operam ſubtrahamus, nec disiunctos nos, & quaſi dimiſſos conſulatu, ſed quaſi aſtrictos & deuinctos putemus, eundémque locũ laboris & curæ, quẽ reuerentiæ dignitatíſque, teneamus. In fine orationis præſides cuſtodéſque imperij* deos ego conſul pro rebus humanis, ac te præcipuè Capitoline Iupiter, precor vt beneficiis tuis faueas, tantíſq; muneribus addas perpetuitatẽ. Audiſti quæ malo principi precabamur, exaudi quæ pro diſſimillimo optamus.

omnia.

diuos ego conſules

Non-

Non te diſtringimus votis:non enim pacem,non concordiam, non ſecuritatem,non opes oramus, non honores:ſimplex cunctáque iſta complexum vnum omniũ votum eſt, ſalus principis. Nec verò * noua tibi iniungimus, tu enim iam tunc illum in tutelam recepiſti, quum prædonis auidiſſimi faucibus eripuiſti. Neque enim ſine auxilio tuo quum altiſſima quæque quaterentur, hic qui omnibus excelſior erat, inconcuſſus ſtetit, præteritus eſt à peſſimo principe, qui præteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicij tui ſigna miſiſti, quum proficiſcenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore ceſſiſti: tu voce imperatoris quid ſentires locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegiſti. Quo maiore fiducia iiſdem illis votis quæ ipſe pro ſe nuncupari iubet, oro & obteſtor: ſi bene rempubl. ſi ex vtilitate omnium regit, primùm vt illum nepotibus noſtris ac pronepotibus ſerues: deinde vt quandoque ſucceſſorem ei tribuas, quem genuerit, quẽ formauerit, ſimilémque fecerit adoptato: aut, ſi hoc fato negatur, in conſilio ſis eligenti, monſtréſque aliquem quem adoptari in Capitolio deceat. Vobis P.C. quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modeſtiæ: vos in iſtis officiis etiam quæ è ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis, cuncti conſtantiæ antiquiſſimum teſtimonium perhibuiſtis: vos proximè deſtinationem conſulatus mei his acclamationibus approbauiſtis, vt intelligam, etiã atque etiam enitendum mihi vt hunc conſenſum veſtrum complectar, & teneam, & in dies augeã. Etenim memini tunc veriſſimè iudicari, merue-

nouam tibi iniungimus curã.

rit quis honorem, néc ne, quum adeptus eſt. Vos modo fauete huic propoſito, & credite, ſi curſu quondam prouectus ab illo inſidioſiſſimo principe, antequam profiteretur odium bonorum, poſtquam profeſſus eſt, ſubſtitui: quum viderem quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui: ſi malis temporibus inter mœſtos & pauentes, bonis inter ſecuros gaudentéſque numeror: ſi denique in tantum diligo optimum principem, in quantum inuiſus peſſimo fui. Ego reuerentiæ veſtræ ſic ſemper inſeruiam, non vt me conſulem, & mox conſularem, ſed vt candidatum conſulatus putem.

PANEGYRICVS MAXIMIANO ET CONSTANTINO Auguſtis dictus.

***

DIxerint licèt plurimi multíque dicturi ſint ea quibus omnia facta veſtra ſummarúmque virtutum merita laudantur, ſacratiſſimi principes, Maximiane, velis nolis, ſemper Auguſte, & Conſtantine, oriens imperator: mihi tamen certum eſt, ea præcipuè iſto ſermone complecti quæ ſunt huius propria lætitiæ, qua tibi Cæſari additum nomen imperij, & iſtarum cœleſtium nuptiarum feſta celebrantur. Cætera enim

enim in rempubl. beneficia veſtra, poſſunt multis occaſionibus diuerſorum temporum prædicari, huic voto propria nunc debetur oratio, quod ſemel factum, futurum eſt ſempiternum. Equidem ſcio gaudentium ſtudia nunc ita toto orbe floreſcere, quacunque fama vltra naturam, quæ fingitur diſcurſus volucres mutuata, & pluſquam mille vocibus ſonora percrebuit, vt omnium nationum gratulationibus conſecretur. Quid enim rebus humanis contingere potuit aut nobilius ad gloriam, aut certius ad ſalutem, quàm quòd priſtinæ veſtræ concordiæ perpetuæque pietati hoc quoque pignus acceſſit ſummorum nominum arctiſſima coniunctione venerabile, vt imperatori filiam collocauerit imperator? Sed tamen nos oportet, omnes homines exultatione ſuperare, qui hoc tantum reipubl. bonum præſentes intuemur, & ipſa vultuum veſtrorum contemplatione ſentimus ita conueniſſe vos, ita non dexteras tantùm, ſed etiam omnes ſenſus veſtros mentéſque * vinxiſſe, vt, ſi fieri poſſit, tranſire inuicem in pectora veſtra cupiatis. Quid enim aut tu charius dare, aut tu charius accipere potuiſti? quum hac affinitate veſtra & tibi Maximiane per generum iuuenta renouata ſit, & tibi Conſtantine per ſocerum nomen imper. accreuerit? Maximas itaque vobis, æterni principes, publico nomine gratias agimus, quòd ſuſcipiendis liberis optandíſque nepotibus ſeriem veſtri generis prorogando, omnibus in futurum ſeculis prouidetis: vt Romana res olim diuerſis regentium moribus fatiſque iactata, tandem perpetuis domus veſtræ radicibus coaleſcat, támque ſit immortale illius imperium quàm ſempi-

al. *iunxiſſe.*

terna ſoboles imperatorum. Hæc eſt vera pietas, hæc voluptas conſeruandi generis humani, exemplum dare gentibus ad matrimonia ſtudioſius expetenda & liberos educandos, vt ſubſtituendis ſucceſſionibus ſingulorum nihil obſit *omnium poſteritate reſpubl. Quare ſi leges hæ quæ mulcta cœlibes notauerunt, parentes præmiis honorarunt, verè dicuntur eſſe fundamenta reipubl. quia ſeminarium iuuentutis, & quaſi fontem humani corporis ſemper Romanis exercitibus miniſtrarunt, quod huic veſtro in remp. merito poſſumus dignum nomen aſcribere? qui non plebeia germina, ſed imperatoria ſtirpe rēpubl. propagatis, vt quod milleſimo anno poſt Vrbem cōditam eueniſſe tandem gratulabamur, ne mutatoria per nouas familias communis ſalutis gubernacula traderentur: * id eſt omnibus duret ætatibus impp. ſemper Herculei. Quænam igitur vtriuſque veſtrūm præconij ác venerationis ordinem faciam? adhuc enim de ambobus in hanc neceſſitudinem congruentibus vobis communiter dixi: & te quidem ſentio ſenior Auguſte maieſtati præcedere, te ſequi iunior imp. Sed profectò ſicut tuo Conſtantine ſocero antè eſt conciliata diuinitas, quum ab eo pignus ipſi chariſſimum poſtulares, ſic & nunc quoque in hac gratulatione priùs illa dicenda ſunt, quæ in te conſiderans tantus iſte & paterni & tui autor imperij, lætatus eſt quòd petiſti. O diuinum tuum Maximiane iudicium, qui hunc tibi iure adoptionis nepotem, maieſtatis ordine filium, etiam generum eſſe voluiſti: diui inquam Conſtantij filium, in quem ſe prima illius iuuenta transfudit, in cuius ore cœleſtes illius vultus natura

al. omni poſter.

Id eſt, hic (eſt) vacat, adiectum ab indocto librario.

Fit hoc hodie in Rom. imp. apud Germanos. nā ducalis Auſtriæ domus id faſtigij nūc tenet. Olim illuſtres Saxoniæ, Sueuiæ, Bauariaque ducum familia.

natura ſignauit: qui aſpectum illius ad deorum concilia tranſlati adhuc deſiderantibus, nobis ſufficit pro duobus. Neque enim forma tantùm in te patris Conſtantine, ſed etiam continentia, fortitudo, iuſtitia, prudentia ſeſe votis gentium præſentant. Quo enim magis continentiam patris æquare potuiſti, quàm quòd te ab ipſo fine pueritiæ illico matrimonij legibus tradidiſti; vt primo ingreſſu adoleſcentiæ formares animum maritalem, nihil de vagis cupiditatibus, nihil de conceſſis ætati voluptatibus in hoc ſacrum pectus admitteres? Nouum iam tum miraculum, iuuenis vxorius, ſed, vt res eſt, mente præſaga omnibus te verecundiæ obſeruationibus imbuebas, talem poſtea ducturus vxorem. fortitudinem autem illius iam tum in principiis conſequutus es. Multa ille Francorum millia, qui Bataui am aliaſque cis Rhenum terras inuaſerant, interfecit, depulit, abduxit: tu iam ab ipſis eorum regibus auſpicatus es: ſimúlque & prætetita illorum ſcelera puniſti, & totius gentis lubricam fidem timore runxiſti. Liberauit ille Britannias ſeruitute: tu etiam nobiles illic oriendo feciſti. Plurimas ille barbaras nationes victoria domuit, venia mitigauit: tibi, cunctis hoſtibus alacritatis tuæ terrore compreſſis, interim deeſt materia vincendi. Iuſtitiam verò patris atque pietatem ſic imitaris & ſequeris, vt omnibus ad te confugientibus, diuerſámque opem aut contra aliorum iniurias aut pro ſuis commodis poſtulantibus, quaſi legata patris videaris exoluere, idque ipſum coràm gaudeas prædicari. Quicquid tu iuſtè ac liberaliter feceris, filium Conſtantij neceſſariò præſtitiſti. Nam quid ego de

Nam in Britannia Conſtantinus natus fuit.

prudentia dicam, qua te penè credimus fore ipſo patre potiorem? qui veteres illos Romanæ reipubl. principes, ſuperiorem Africanum, Pompeiúmque Magnum, *ætatis curſum virtute prouectos, tã maturè, ſumpto vincis imperio: tantatúmque rerum ſuſtines molem incipiente virtute? Geſſeris enim multa fortiter licet, multa ſapienter, quum per maximos tribunatus ſtipendia patria conficeres, ſentias neceſſe eſt tantæ auſpicia fortunæ imp. adoleſcens, quanquã quid ego in te ætatis tuæ potius quàm grauitatis nomen vſurpo? cuius tanta maturitas eſt, vt quum tibi pater imperium reliquiſſet. Cæſaris tamen appellatione contẽtus expectare malueris vt idem te qui illum declaret Auguſtũ. Siquidem ipſum imperium hoc fore pulchrius judicabas, ſi id non hæreditarium ex ſucceſſione cepiſſes, ſed virtutibus tuis debitum à ſummo imperatore meruiſſes. Neque enim dubium quin tibi maturè ſactum iſtud faſtigium diuinæ poteſtatis aſtrueret, qui te iam olim ſibi generum etiam antequam petere poſſes, ſponte delegerat. Hoc enim, vt audio, imago illa declarat in Aquileienſi palatio ad ipſum conuiuij poſita aſpectum, vbi puella iam diuino decore venerabilis, ſed adhuc impar oneri ſuo, ſuſtinet atque offert tibi etiam tum puero galeam auro gemmíſque radiantem, & pennis * pulchræ alitis eminentem: vt te, quod vix vlla poſſunt habitus ornamenta præſtare, ſponſale munus faciat pulchriorem. Fortunatus pictor ille, quiſquis fuit: & quanuis Apellem ipſúmque Parrhaſium ſcientia vicerit, materia tamen imaginis quàm arte felicior. Quanquam enim ipſi ferant difficillimam eſſe præcipuè cuiuſ-

Ætatis curſum virtute prouectos, hoc eſt, qui virtutibus ante ætatem emicuerunt.

Pulchræ alitis, id eſt pauonis. Hinc apparet apud veteres galea conum ex pennis, aut aliis rebus addi ſolitum.

cuiuſque formæ imitationem, quia certis ſui notis citò deformitas exprimatur; ſimilitudo tamen pulchritudinis tam ſit ardua quàm rara eſt pulchritudo. non tantum tamen ille cepit laboris ex ore veſtro diuinas ſpecies transferendo, quantum diuinitatis hauſit cominus vos inſpiciendo, intuendo ſollicitè, & curioſè ab hilaritate illius ætatis vultus immobiles & ſerios exigendo: promendo denique amoris veſtri tacita præſagia, vt quod inuicem vobis verecundia negabat, liberè vos in imagine cerneretis. Sed profectò hoc iam Maximiane diuina mente præſumpſeras, hæc, quum ferret ætas vt rogareris, optaueras, quum tibi in illa iucundiſſima ſede lætitiæ harum nuptiarum gaudia prædeſtinabas, vt ſimul illam paruulam & hunc intuendo creſcentē, diu fruereris expectatione voti, quod hac coniunctione.* firmaſti enim competentius? quid prouidentia tua dignius facere potuiſti, quàm vt eius filio quem tibi pridem & affinitate adſciueras, & maieſtate ſociaueras nunc ex intimis affectibus traderes ſummi pignus imperij? Hæc eſt tua Maximiane inter omnes principes propria largitio. Alij diuitias, aut honores, aut ipſa etiam imperia, ſed ſola donarunt: tu, animo maiore quàm cæteri, pariter indulges, & quod pietas tua habet chariſſimum, & quod fortuna præcipuum. Nec tamen miranda iſta in te eſt Maximiane animi magnitudo, in quem dij immortales tanta congeſſerunt & naturæ bona & ornamenta fortunæ, vt quanuis maxima largiaris, ita penes te ſint omnia quaſi ea ſolus obtineas. Vt enim ille qui omnes aquas cœlo & terris præbet Oceanus, ſemper tamen in motibus

Videtur ſic legendum, firmaſti. Quid enim competentius? quid

ſuis totus eſt: ita vt potes imperium Maximiane donare, non potes non habere. De quo ego quum ad id loci venero, ita dicam vt fortaſſe quibuſdam videar audacior, veritas tamen meæ erga te deuotionis appareat. Nunc enim ſequitur vt quoniam virtutes tuas Conſtantine Auguſte ſocero prædicaui, tu quoque, licèt optimè ſcias, tamen audias quàm te principis ornet affinitas. Hic eſt qui nomen quod accepit à deo principe generis ſui, dedit vobis: qui ſe progeniem eſſe Herculis non adulationibus fabuloſis, ſed æquatis virtutibus comprobauit. hic eſt qui in ipſo ortu nominis ſui, Gallias priorum temporum iniuriis efferatas, reipublicæ ad obſequium reddidit, ſibi ipſas ad ſalutem. hic, quod iam falsò traditum de antiquis imperatoribus putabatur, Romana trans Rhenum ſigna primus barbaris gentibus intulit. huius quum frater ruſſus ac ſæpius expeditionibus domita Germania, aut boni conſulit, aut quieſcit, aut lætatur quaſi amica, ſi pareat: tu ferociſſimos Mauritaniæ populos inacceſſis montium iugis & naturali munitione fidentes expugnaſti, recepiſti, tranſtuliſti. Te primo ingreſſu tuo tanta lætitia, tanta frequentia reſpublica excepit, vt quum te ad Capitolini Iouis gremium vel oculis ferre geſtiret, ſtipulatione ſui vix ad portas vrbis admitteret. Te ruſſus viceſimo anno imperatorem, octauo conſulem, ita ipſa amplexu quodam ſuo Roma voluit detinere, vt videretur augurari iam & timere quod factum eſt. Eſt enim, imperator æterne, in quo vno querelam reipublicæ penè meruiſti. Audi doloris noſtri liberam vocem, ſiquidem dij ipſi

quòd

quòd plerunque humanas res negligant, dum querimur ignoſcunt: quibus aliud fortaſſe curantibus grandines ruunt, terræ dehiſcunt, vrbes hauriuntur: quæ non illis hauriuntur volentibus, ſed aut aliorſum aſpicientibus, aut fatali rerum curſu vrgente videntur accidere. Tale eſt imperator, quod omnibus nobis inciſo gemitu mœrentibus facere voluiſti, non quidem tu reipublicæ negligentia, aut laboris fuga, aut deſidię cupiditate ductus, ſed conſilij olim, vt res eſt, inter vos placiti conſtantia & pietate fraterna: ne quem totius vitæ ſummarúmque rerum ſocium ſemper habuiſſes, in alicuius facti communitate deſereres: ne vel illius, viderit quali, certè nouæ laudi cederes. Verùm longè diuerſa in vos erat cauſa declinandi aut ſuſtinendi laboris. Quanquam & ſi totam excuſationem ætatis afferres, ſic quoque tibi reipub. curis non erat *abutendum. An ſi maximus quiſque natu gubernator eſt certiſſimus ad ſalutem, non is eſt optimus qui vſu peritiſſimus imperator? Aut te vnquam Conſtantine liberi noſtri nepotéſque patientur, vel quum ad ſummam perueneris ſenectutem, reip. vela contrahere, quæ tam felicibus ventis etiam iuuenis, impleueris? Sed tamen vtcunque fas fuerit, eum principem quem anni cogerent, aut valetudo deficeret, receptui canere: te verò, in quo adhuc iſtæ ſunt integræ ſolidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturũ otium ſperaſſe miramur. Quid enim aliud participi maieſtatis tuæ dare potuit venia quietis, quã vt tu imperio ſuccederes pro duobus? Sed profectò exigit hoc ipſa varietas & natura fortunę, cui nihil mutare licuerat, dũ vos

al. *abeundum. vel abnuendũ.*

imperium teneretis, vt illa xx. annorum cõtinuã felicitas interuallo aliquo diſtingueretur: aut etiam dij immortales probare voluerũt tibi innixam ſtetiſſe rempubl. quum ſine te ſtare non poſſet. Quanquam in iſtis quidem partibus non caruit priſtina firmitate, ibi verò penè funditus corruit, vnde tu Maximiane diſceſſeras: adeò illic plurimum habuerat ſtabilitatis aſſerta, vbi deſerta maximè vacillauit. Non aliter enim quàm ſolet terra ventis aut aquis ſubter immiſſis interuulſa ſui ſoliditate nutare, ita cunčta Italia atque ipſa Roma ſubducta repentè qua ſuſtentata fuerat dextera tua, contremuit, ac penè conſedit. Quod ego curſim tranſeo. cur enim vel recordemur aduerſa, quum videamus omnia tuo reditu reſtituta? Fecit enim Roma ipſa pro maieſtate nominis ſui, vt oſtenderet poſſe ſe etiã imperatoribus imperare, abduxit exercitus ſuos ac tibi reddidit. Et quum ad ſedandos animos autoritatem priuati principis attuliſſes, ſupplices tibi manus tendens, vel potius queribunda clamauit, Quouſque hoc Maximiane patiar me quati, te quieſcere? mihi libertatem adimi, te vſurpare tibi illicitam miſſionem? An quod diuo Auguſto poſt ſeptuaginta ætatis, quinquaginta imperij non licuit annos, tam citò licuit tibi? Idcóne te mihi ille cuius tot aras, tot templa, tot numina colo, Hercules dedit vt tu in ſuburbano otioſus ſedens, vſum dicatæ mihi virtutis amitteres? Redde te gubernaculis meis: & quoniam tranquillo mari portum intrare non properaſti, vade per fluctus, mei quidem amore ſollicitus, ſed tua maieſtate ſecurus: & tamen per te tibi ſteterit, iniuriam in mei reſtitutione patie-

patieris. Imperaſti pridem rogatus à fratre. rurſus impera iuſſus à matre. O Imperator æterne, * pietatem tuam, quæ tuum illum animum ſemper inuictum ſola vicit. Non potuiſti reſiſtere ſanctæ illius parentis imperio, & inuitus licet paruiſti, & te illis vigiliis illíſque curis quas viginti annis expertus fueras, reddidiſti. Quibúſnam tu domina gentium potes compenſare beneficiis hoc tui imperatoris obſequium? qui tanto vſu ſciens quantus ſit imperandi labor, propter te non vtitur illa quam deguſtauerat voluptate, tantúmque reipubl. onus ſuſcipit poſt quietem? Facilius fuerat iugiter imperaſſe: * quamuis enim magnum laborem conſuetudo non ſentit, intermiſſa deſiderant nouas vires. Quanta opus fuit tibi imperator æterne, prouidentia, quanta autoritate vt ſubſidia reipubl. erigeres, exanimata recreares, dilapſa colligeres? Mirabamur te poſt imperium eſſe priuatum, multo magis mirum eſt, imperium ferre poſt otia. Solus hoc (vt dicitur) potuit deus ille cuius bona ſunt quòd viuimus & videmus, vt habenas malè creditas & curſum deuio vectore turbatum reciperet, rurſúmque dirigeret. Cuius ſimile tu imperator etiam facilè feciſti. neque id mirum. quum enim à te receſſit imperium, & priuatus licet dici velles, inhæſit tibi ingenita maieſtas. Omnes exercitus veſtri, omnéſque prouinciæ requieſcere te poſt tanta opera vtcunque æquo animo tulerunt, imperare deſiiſſe nunquam crediderunt. Quid enim putas tibi Maximiane Iouem ipſum reſpondiſſe, quum tu ingenti animo diceres, Recipe Iupiter quod commodaſti? hoc profectò reſpondit: Non mutuum

O pietatem tuam.

al. *quantumuis.*

Hic aliquid deeſt, forſan legendum non domino ſed ſeruo. al. compoſuere ſe,

iſtud tibi tradidi, ſed æternum, non ſed ſeruo. Statim igitur vt præcipitantem remp. refrænaſti, & gubernacula nutantia recepiſti, omnibus ſpes ſalutis illuxit: poſuêre venti, fugêre nubes, fluctus reſederunt: & ſicubi adhuc in longinquioribus terris aliqua obuerſatur obſcuritas, aut reſiduus vndarum pulſus iinmurmurat, neceſſe eſt tamen ante tuos nutus dilucelcat & ſileat. Dixi pro ratione temporis, ſacratiſſimi principes, ea quæ in vobis inuicem, vt facitis, admirari & amare debetis: reſtat vt ipſa illa quæ ſeparatim de virtutibus veſtris locutus ſum, ſicut huic voto congruit, in ſermonis fine coniungam. Dij immortales, quanta Romano imperio renouaſtis, quæ iam vt res eſt ceſſerant vetuſtati? Maximiano imperatori æterno Conſtantinus imperator nouus plus cœpit eſſe quàm filius. Fauor ille creſcentis adeſt, iſte ſenior: perpetuis profectò pietatis affinitas iſte coaleſcat ſtirpibus, quæ ſemper in republica viros ad concordiam copulauit. Etenim ſi quamuis diffidentes familias Gracchi & Corneliæ matrimonium reduxit in gratiam: ſi pro diuo Auguſto Acciacam victoriam tantummodo gener Agrippa confecit, quid ſperandum eſt quum ſempiternam patris ac filij charitatem etiam nuptiarum fœdus aſtrinxeris? Quòd ſi Publius Scipio bellum Punicum ſuſcepit adoleſcens, ipſum poſtea ſuperaturus Hannibalem: ſi Marius à factione Syllana vrbem recepit ſenex, idque magno interuallo temporis eueniſſe memorabile eſt, quàm facilè nunc omnes metus ponet Romana reſpublica, quæ defenditur coniuncti imperij duabus ætatibus, pariterque vtitur virtute iuuenis, & maturitate ſenioris?

Tu pa-

Te pater ex ipſo imperij vertice decet orbem proſpicere communem, cœleſtíque nutu rebus humanis fata decernere, auſpicia bellis gerendis dare, componendis pacibus leges imponere: te iuuenis indefeſſum ire per limites quà Romanum barbaris gentibus inſtat imperium, frequentes ad ſocerum laureas mittere, præcepta petere, effecta reſcribere. Ita eueniet vt & ambo conſilium pectoris vnius habeatis, & vterque vires duorum. O felix in imperio, & poſt imperium felicior. Audis enim profectò hæc & vides diue Conſtanti, quem curru & penè conſpicuo dum vicinos ortus repetit occaſu ſol ipſe inuecturus cœlo excepit, quanto nunc gaudio potiris, quanta voluptate perfrueris, quum talem hunc filium tuum, qui te primus patrem in imperij tui poſſeſſionem, idem pater, idem ſocer, idem imperator induxerit? Hæc eſt tua præter omnes diuos propria immortalitas quam videmus, filius ſimilis aſpectu, ſimilis animo, par imperij poteſtate. Inuiderint licet nobis, nihil tamen auferre * domi tuæ fata potuerunt. Nec Maximiano filius, qualis tu erat, nec Conſtantino pater deeſt. Quinetiam vt omnibus modis tua neceſſitudo renouetur, rurſus hic ſocer, rurſus hic gener eſt, vt beatiſſimus imperator ſemper ex ſua ſobole nepotibus augeatur. al. domui tuæ

LATINI PACATI DREPANI PANEGYRICVS

Romæ dictus Theodoſio imperatori Auguſto ſeniori.

S Iovis vnquam fuit, Imper. Auguſte, qui te præſente dicturus antè trepidauerit, eum profectò me eſſe & ipſe ſentio, & his qui conſilium tuum participant, videri poſſe video. Nam quum te ſemper vltra omnes retrò principes laudari oportuerit, nunc porrò vltrà quàm aliâs prædicatus es, in ea vrbe conueniat dicendo celebrari, cuius & libertatem armatus aſſeruiſti & auxiſti dignitatem togatus, quo tandem modo conſequi maieſtatem vtriuſque veſtrûm oratione mea potero? hoc præcipuè in tēpore quo ambo ita mutuò creuiſtis, vt nec tu fueris adhuc maior, nec illa felicior. Huc accedit auditor ſenatus, cui quum difficile ſit pro amore quo in te præditus eſt, de te ſatisfieri, tum difficilius pro genita atque hæreditaria orandi facultate, non eſſe faſtidio rudem hunc & incultum Tranſalpini ſermonis horrorem, præſertim quū abſurdæ, ſiniſtræque iactantię poſſit videri, his oſtentare facundiam, quam de deorum fonte manantem, in noſtros vſque vſus deriuatio ſera traduxit. Quibus equidem cogitatis adeò ſollicitor, vt non

vt non eos tantùm hodie arbitrer intereſſe quos cerno, ſed aſſiſtere obſeruaríque dicturo, Catones ipſos, & Tullios, & Hortenſios, omnéſque illos oratores putẽ qui me in poſteris ſuis audiunt. Ita multiplici circumuentus metu, quaſi parùm habeam timere quod video, quod timeam. Quid ergo? nouúſne me pauor & inopina trepidatio in ipſo dicendi tempore deprehendit? mihi verò hi omnes quibus altrinſecus iactor æſtus, diu antè meditati longéque proſpecti ſunt: ſed quum admiratione virtutũ tuarũ ab vltimo Galliarum receſſu, qua littus Oceani cadentem excipit ſolem, & deficientibus terris ſociale miſcetur elementũ, ad contuendũ te adorandúmque properaſſem, vt bona quæ auribus ceperam, etiam viſu vſurparẽ, timui, fateor, pij laboris officiũ impia taciturnitate corrompere: ita dum obſequio interpretor impudentiã, dum in eundem hominem non puto conuenire gaudium & ſilentium, duas res diuerſiſſimas iunxi, metum & temeritatem. Quin & illud me impulit ad dicendum, quòd vt dicerem nullus adigebat. non enim iam coacta laudatio & expreſſæ metu voces periculum ſilentij redimunt, fuerit abiectæ quondam triſtis illa facundiæ ancillantis neceſſitas, quum trucem dominum auras omnes plauſuum publicorum ventoſa popularitate captantem mendax aſſentatio titillabat, quum gratias agebant dolentes, & tyrannum non prædicaſſe tyrannidis accuſatio vocabatur, nũc par tacendique libertas, & quàm promptum laudare principem, tam tutum ſiluiſſe de principe. Libet igitur redditam poſtliminio ſecuritatem loquendo experiri: libet, inquam, quia neminem magis laudari imperatorem decet quàm quem quemnus.

minùs neceſſe eſt. De te igitur mihi ſermonis huius auſpicium erit ille felicitatis publicæ auſpex dies qui te primus inaugurauit imperio. Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cœli plagam ora conuertimus à qua lucis exordium eſt: ſic ego vota verborum quæ olim nuncupaueram ſoluturus, id oratione tempus afficiam, quo Romana lux cœpit. Iacebat innumerabilibus malis ægra, vel potius dixerim, exanimata reſpublica, barbaris nationibus Romano nomini, velut quodam diluuio, ſuperfuſis. Sed par cauſa replicare cauſas, & placatum vulgus offendere. Nam quum per ſe viuax ſit recordatio calamitatum, tum mihi metus hanc gaudiorum præſentium lucem, triſtium commemoratione fuſcare. Faciam ergo quod facere præſtantes ſcientia medicos ſæpe vidi, altorum vulnerum cicatrices, poſtquam curem ſanitate duxerunt, manu pendente tractabo, præſentiſſe & ſingulos vniuerſóſque rogitaſſe contentus, an quum inter omnes liqueret feſſis rebus medendum, tali aliquo viro publicis gubernaculis admouendo, qui imperatoris vnius tueretur ætatem, alterius iuuaret laborem, potuerimus huiuſmodi vel optare. In integro itaque rem totam eſſe faciamus, & in quodam orbis terrarum comitio quæri putemus quiſnam ſit ille qui debeat tantam molem ſubire, & nutantia Romanæ rei fata ſuſcipere. Nónne is omnium ſuffragiis hominum tributim centuriatímque legeretur, cui felix patria, cui domus clara, cui forma diuina, cui ætas integra, cui militarium ciuiliúmque rerum vſus contigiſſet? Cuncta igitur à capite propoſito ordine proſequamur: iam profectò conſtabit eum prin-

cipem

cipem declaratum qui & ab omnibus legi debuerit,& ex omnibus. Nam primùm tibi mater Hiſpania eſt, terris omnibus terra felicior, cui excolendæ atque adeò ditandæ impenſius quàm cæteris gentibus ſupremus ille rerum fabricator indulſit, quæ nec auſtrinis obnoxia æſtibus, nec Arctoris ſubiecta frigoribus, media fouetur axis vtriuſque temperie, quæ hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æſtibus, inde Tyrrheni maris littoribus coronata, naturæ ſolertis ingenio velut alter orbis includitur. Adde tot egregias ciuitates, adde culta incultáque omnia vel fructibus plena vel gregibus: adde auriferorum opes fluminum adde radiantium metalla gemmarum. ſcio, fabulas poëtarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuiſſe miracula, quæ dū ſint vera, ſint ſingula: nec iam excutio veritatem: ſint, vt ſcribitur, Gargara prouentu læta tritici, Meuania memoretur armento, Campania cenſeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum Hiſpaniæ vni quicquid laudatur aſſurgat: hæc duriſſimos milites, hæc expertiſſimos duces, hæc facundiſſimos oratores, hæc clariſſimos vates parit: hæc iudicum mater, hæc principum eſt: hæc Traianum illum, hæc deinceps Hadrianum miſit imperio. Huic te debet imperium: cedat his terris terra Cretenſis, parui Iouis gloriata cunabulis, & geminis Delos reptata numinibus, & alumno Hercule nobiles Thebæ. fidem conſtare neſcimus auditis, deum dedit Hiſpania, quē videmus. Erat iuſte compenſationibus occaſio, vt qui de patriæ tuæ laudibus pauca dixiſſem, patriis ſaltem virtutibus prædicandis, prolixius im-

moratet. Sed quid faciam? nouam quandam patior ex copia difficultatem. quid, inquam, faciã? quæ Rhenus, aut Vacalis vidit, aggrediar? iam ſe mihi Sarmatica cæde ſanguineus Iſter obiiciet. attritam pedeſtribus præliis Britanniam referam? Saxo conſumptus bellis naualibus offeretur. redactum ad paludes ſuas Scotum loquar? compulſus in ſolitudines auias omnis Alamanus, & vterque Maurus occurrent. Quum igitur impediat turba delectum, * ad qui tantùm præſtet geſta in ſummum referre, quàm enumerãdo tenuari, dixiſſe ſufficiat vnum illum diuinitus extitiſſe in quo virtutes ſimul omnes vigerent, quæ ſingulæ in omnibus prædicantur. An ſi eius ſeculo mox ille vixiſſet, quo Romani duces, Macedonici, Cretici, Numantini de vocabulis gentium ſubactarum adoptiuum inſigne ſumebant. Nónne hodie pauciora in Annalium ſcrinijs quàm in veſtræ domus titulis cognomẽta legerentur? Quum ipſe Saxonicus, ipſe Sarmaticus, ipſe Alemanicus diceretur, & quantum tota reſpub. haberet hoſtiũ, tantum vna familia oſtenderet & triumphorum. Sed quid neceſſe eſt mitti in præteritum diligentiam curioſam? Patrem imper. tuum, de te æſtimem, nec difficilis coniectatio eſt. Nam quum duo ſint quæ claros duces faciant, ſumma virtus, ſummáque felicitas, ſcire obuium eſt quã fuerit felicitate præditus qui te genuit. O digna imp. nobilitas * eius eſſes filium, principem eſſe debuerit, qui hunc Romani faſtigij apicem non ſolùm fortitudine atque ſapientia, ſed decore etiam corporis & dignitate potuerit æquare, velut tua hæc forma venerabilis, quàm fortunæ ſuæ par eſt, quàm longè

Non bene habet hic locus.

Forſan legendum atque tam præſtet.

Videtur legendum, eſſes filium, eius eſſe filium principis, qui

longe lateque conſpicua commendat imperium, vt planè in ambiguo ſit vtrum te magis noſtris mentibus an oculis vultus inſinuet. Non fruſtrà planè opinione ſapientium, qui naturalium momenta cauſarum ſubtilius ſciſcitati arcanis cœleſtibus nobiles curas intulerunt, auguſtiſſima quæque ſpecies plurimùm creditur trahere de cœlo. Siue enim diuinus ille animus venturus in corpus, dignum priùs metatur hoſpitium, ſiue quum venerit, fingit habitaculum pro habitu ſuo, ſiue aliud ex altero creſcit: & quum ſe paria junxerunt, vtraque majora ſunt, parcam arcanum cœleſte rimari. tibi iſtud ſoli pateat imp. cum deo conſorte ſecretum: illud dicam, quod intellexiſſe hominem & dixiſſe fas eſt, talem eſſe debere qui à gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum priuata vel publica vota redduntur, à quo petit nauigaturus ſerenum, peregrinaturus reditum, pugnaturus auſpicium. Dudum, vt video, dedignaris hanc gloriam, ſed patere eam in laudum tuarum parte conſtitui, quæ ſolebant in aliis ſola laudari, virtus tua meruit imperium, ſed virtuti addidit forma ſuffragium. Illa præſtitit vt oporteret te principem fieri, hæc vt deceret. An verò quicquam putamus in imperij tui * declaratione prætéritum, quum ductam eſſe rationem ipſorum etiam videamus annorum? Cujus quidem rei ita fuit cura majoribus, vt non ſolùm in ampliſſimis magiſtratibus adipiſcendis, ſed in præturis quoque aut ædilitatibus capeſſendis ætas ſpectata ſit petitorum, nec quiſquam tantùm valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos comitiali lege præſcriptos feſtinatis honoribus occuparit. Nec

al. declinatione

injuria id quidem. nam & qui venturi ſunt in virtutis adoptionem, illo tamen adoleſcentiæ lubrico, vt non cadant, titubant. Annon clariſſimos Romani nominis viros. (Illos Catulos, Scipiones, loquor) aliquantiſper ſibi luxuria vendicauit: à quo etſi ad portum mutati in melius reuexerunt flexu, diu tamen vitiorum turbo jactauit, & naufragos atque fluctuantes ab illis quibus irretiebantur erroribus, ægrè ætas recepit. Bene igitur cuncta quadrarunt, & cæteris quæ innumera congruebant. anni quoque ſuum junxêre ſuffragium, qui ſoli in homine perfecti, bono duarum potiuntur ætatum, virtute juuenum, & maturitate ſeniorum. Prius fortaſſe imperium inire debueris, vt diutius imperares; ſed ſine exempli periculo prouidebitur nequid amiſeris vita longiore penſandum, quod ex præterito perdidiſti. Parum intereſt quando cœperit, terminum non habebit. Hactenus in te prædicata ſint imp. dona fatorum, nunc ad ea proferamus gradum, quæ tibi debes. Neque enim tua illa præterita bellicæ rei gloria, quam per tot laborum experimenta quæſiſti, aſcribenda fortunæ eſt, cui hoc nomine etiam ſuccenſeri poteſt, quòd quem ſceptro & ſolio deſtinauerat, nunquam indulgenter habuit. Sed vt ſeueri patres his quos plus diligunt filiis, triſtiores ſunt, ita illa te plurimis bellis & difficillimis reipubl. temporibus exercuit, dum aptat imperio. Et priù quidem quàm ad illa veniam quæ æui maturus egiſti, ſummatim tuum illud attingam cum patre diuino caſtrenſe collegium, actas ſub pellibus hyemes, æſtates inter bella ſudatas, dies noctéſque præliando aut vigilando conſumptas, grauiſſimas

mas pugnas terra marique pugnatas. Non tam patiens Africanus rudimenta militiæ ſub Paulo patre tolerauit, nec pari indole Hannibal puer in tentoria Hiſpana ſucceſſit, nec futurarum ſpe certiore virtutum Philippea caſtra Alexander nondum Magnus impleuit. quos etſi plurima laude dotauerit amplificatrix veri vetuſtas, nihil plus tamen blandita præſtitit quàm, vt eos in his annis ſequutos regum aut ducum caſtra vulgaret, in quibus tu ita fortiter multa geſſiſti, vt ea non tantùm Alexander, aut Africanus, aut Hannibal videre dum diſcerent, ſed parentes atque inſtitutores eorum optaſſent facere dum docerent. Quàm recta ſunt ſemper conſilia fortunæ! quis quæſo tum publicis rebus non putaſſet inimicum tuum illum à ſtatione caſtrenſi ad quietem receptum? Enimuero illa futurum principem comens, idcirco paulisper voluit eſſe priuatum, vt quia jam ad plenum bellicis artibus abundabas, vſus ciuilis experiens ſub otij tempore reddereris. Quidni ego tuum otium aliorum negotiis anteuerto? Non enim te amœna litora, nec diſpoſiti ad temporum vices habuere ſeceſſus, ſed ſiue tu agris, ſiue oppidis tempus dabas, rem & famam pariter augebas: & in vrbibus quidem omnium ætatum ordinúmque homines ii, aut illis beneficiis apprehendebas, amicorum commoda, abſentium negotia aſſiduitate, conſilio, re juuabas. Iam ſi placuiſſet oppida rure mutare, vt tu vitæ oblitus vrbanæ exequebaris agricolam? Audio etiam imp. & credo ſæpe aliqua te laborum tibi injunxiſſe, & ne contraheres corporis veternum, huiuſcemodi ſemper opere inſidiantis otij terſiſſe rubiginem. Sic agreſtes

Receptum, quartæ inflexionis eſt: hoc eſt, receptionem.

Anteuerto pro Præpono.

Curij, ſic veteres Coruncanij, ſic nomina reuerenda Fabritij, quum induciæ bella ſuſpendebant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri ruſticabantur. Inde eſt quòd accepimus datos ferentibus faſces, & miſſas cum curulibus ſuis per rura palmatas, quòd agricolas conſulares, paſtoréſque trabeatos, & dictatores inter armenta veſtitos. Sed illos quidem anguſta res familiaris addicebat labori, vt quibus ipſi ſuburbani horti præcépſque Janiculum, & iugera arctata pomerio vomere eſſent, aut ligone verſanda, nec injuria opus reuerteretur ad dominos, quum deerant quibus juberent. Detrahit laudem patientiæ inopia, majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate. Gaudent profectò diuina perpetuo motu, & jugi agitatione ſe vegetat æternitas, & quicquid homines vocamus laborem, veſtra natura eſt, vt indefeſſa vertigo cœlum rotat, vt maria æſtibus inquieta ſunt, & ſtare ſol neſcit: ita tu imp. continuatis negotiis, & in ſe quodam orbe redeuntibus ſemper exercitus es. Vix tecta Hiſpana ſucceſſeras, iam Sarmaticis tabernaculis tegebaris: vix emerita arma ſuſpenderas, iam hoſti armatus inſtabas: vix liberum tuum videras, jam Iſtro prætendebaris. Ne tum quidem quum in altiorem prouectus gradum, iubere tantum & diuidere cum negotiis otium, & parta gloria velut repoſito frui poſſes honore, operam remiſiſti: quin omnium caſtrenſium munerum numeros primus aut cum primis obires, ſtare pro ſignis, excubias ſorte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, ſpeculatum egredi, caſtrametari, in prælium primus ire, prælio po-

ſtremu

ſtremus excedere, dux conſilio eſſe, miles exemplo, vt iam tum poſſet intelligi alios imperatori pugnare, te tibi. Illud tamen præ cæteris mirum, quòd quum omnia faceres vt imperare deberes, nihil tamen faciebas vt imperares. Argumento eſt dies ille communis boni autor, quo tu quum ad ſuſcipiendam rempubl. vocabaris, oblatum imperium deprecatus es, nec dans ſpeciem tantùm vt cogi videreris, ſed obnixè & diu, & velut impetraturus egiſti. quippe aberat cauſa fingendi. non enim te princeps ſolus & domi, & tanquam tentaret ambibat, ſed publicè, & in comitio, & vt aliud iam facere non poſſet, prorſus, vt niſi imperium affectu ſimplici voluiſſes, potueris * velle ſecurus. Expoſtulari hoc loco tecum reipubl. verbis neceſſe eſt, quæ in ſumma tua cunctatione, in fortitudinem à media ſpe relapſa, tali aliqua te profectò, ſed quam ſolus audires, voce conuenit. Parùmne me Theodoſi hactenus diſtulere fata, vt inſuper tentes moras augere fatorum? an neſcis rem tuam per momenta conſumi? neſcis me tibi tuiſque decreſcere? quicquid atterit Gothus, quicquid rapit Hunnus, quicquid aufert Alanus, id olim deſiderabit Arcadius. * Perdidi infortunata Pannonias, lugeo funus Illyrici, ſpecto excidium Galliarum. Principum ſenior in tanta bella non ſufficit, aliter etſi futurus ſit aliquando fortiſſimus, adhuc tamen paruus eſt. Tu dubitas excipere collapſam, & vt nihil differas, ſerò reparandam hanc mihi gratiam refers, quòd te etiam felix deſideraui? quando me Nerua tranquillus, amor generis humani Titus, pietate memorabilis Antoninus teneret, quũ mœnibus Auguſtus ornaret, legibus Hadria-

al. nolle

* *Apparet hoc tempore Pannoniam inferiorem, quæ hodie Hungaria nominatur, ab Hunnis occupatã.*

nos imbueret, ſinibus Trajanus augeret, parum mihi videbar beata, quia non eram tua. Quid tu mihi faceres, ſi juris tui eſſes? orat ecce te dominus meus, orat ecce te dominus adhuc tuus: & qui poſſet cogere, mauult impetrare imperium quod ab imperatore defertur: tam tibi nolle jam non licet, quàm velle non licuit. Solus igitur Auguſte, ſolus inquam omnium qui adhuc imperauerunt, vt princeps eſſes, præſtitiſti; alios empta legionum ſuffragia, alios vocans aula, alios affinitas regia impoſuere reipublicæ: te nec ambitus, nec occaſio, nec propinquitas principẽ creauerunt. Nam & eras à familia imperatoris alienus, & aſciſcebaris tertius & cogebaris inuitus, inuitus, inquam. Audite hoc publici parricidæ, qui oblita fide dominorum ſceptra cepiſtis, & periculo non minore quàm ſcelere imperium vita paciſcentes, ſanguinis pretio regium nomen emiſtis, repulſam patitur principatus & vnus eſt ambitus candidati, ne declaretur. Credétne hoc olim ventura poſteritas? & præſtabit nobis tam glorioſam fidem, vt noſtro demum ſeculo annuat factum, quòd tantis infrà ſupráque temporibus nec inuenerit æmulum, nec habuerit exemplum? Sed qui vitæ tuæ ſectam rationéſque cognouerit, fidei incunctanter accedet, nec abnuiſſe dubitabit imperium ſic imperaturum. Illi enim illi auidè regna deſiderant, quos ſoluta legibus delectat vita, quorum crudelitas indemnatos necandi, cupiditas priuata capiendi, libido honeſta fœdandi, jus atque impunitatem requirunt. Quid tua intererat te principem fieri, qui futurus eras in imperatore priuatus? niſi fortè in te hodie aut pudicitiæ remiſſior cultus aut

minor

minor ſanguinis humani metus, aut alienæ rei major eſt appetitus. Idem qui fuiſti, & tantum tibi per te licet quantum per leges licebat, ius ſummum facultate & copia commodandi, non ſecuritate peccandi, experiris. Vnum tibi præſtitit principatus, vt certum haberemus omnes, etiam ſub imperatoribus aliis vixiſſe te legibus tuis. nam qui nihil facit licenter quum poteſt, nunquam voluit. Quin tibi primùm te, imperio deinde præſtitiſti. Non contentus ipſe vltrò vitia rejeciſſe, alienis vitiis corrigendis coram adjeciſti: idque moderatè, vt ſuadere potius honeſta quàm cogere videreris. Et quia vel longo orientis vſu, vel multorum retrò principum remiſſione, tantos quoſdam luxus infecerat, vt adulta conſuetudo laſciuiæ haudquaquam facilè videretur obtemperatura medicinæ; nequis ſe pati injuriam putaret: à te voluiſti incipere cenſuram: & impendia palatina minuendo, nec ſolùm abundantem rejiciendo ſumptum, ſed vix neceſſarium vſurpando dimenſum, quod natura difficillimum eſt, emendaſti volentes. An quis ferret moleſtè ad principis ſemet modum coërceri? aut ſubtractum ſibi doleret de priuata luxuria, quum videret imperatorem rerum potentem, terrarum hominúmque dominum, parcè contentéque viuentem, modico & caſtrenſi cibo iejunia longa ſolantem? ad hoc, aulam omnem Spartanis gymnaſiis duriorem, laboris, patientiæ, frugalitatis exemplis abundantem? neminem vnum inueniri qui auderet ad pœnam regiam flagitare remotorum littorum piſcem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem? Nam delicati illi ac fluentes & quales ſunt ſæpe reſp.

nos imbueret, ſinibus Trajanus augeret, parum mihi videbar beata, quia non eram tua. Quid tu mihi faceres, ſi juris tui eſſes? orat ecce te dominus meus, orat ecce te dominus adhuc tuus: & qui poſſet cogere, mauult impetrare imperium quod ab imperatore defertur: tam tibi nolle jam non licet, quàm velle non licuit. Solus igitur Auguſte, ſolus inquam omnium qui adhuc imperauerunt, vt princeps eſſes præſtitiſti: alios empta legionum ſuffragia, alios vocans aula, alios affinitas regia impoſuere reipublicæ: te nec ambitus, nec occaſio, nec propinquitas principẽ creauerunt. Nam & eras à familia imperatoris alienus, & adſciſcebaris tertius & cogebaris inuitus, inuitus, inquam. Audite hoc publici parricidæ, qui oblita fide dominorum ſceptra cepiſtis, & periculo non minore quàm ſcelere imperium vita paciſcentes, ſanguinis pretio regium nomen emiſtis, repulſam patitur principatus & vnus eſt ambitus candidati, ne declaretur. Credétne hoc olim ventura poſteritas? & præſtabit nobis tam glorioſam fidem, vt noſtro demum ſeculo annuat factum, quòd tantis infrà ſupráque temporibus nec inuenerit æmulum, nec habuerit exemplum? Sed qui vitæ tuæ ſectam rationéſque cognouerit, fidei incunctanter accedet, nec abnuiſſe dubitabit imperium ſic imperaturum. Illi enim illi auidè regna deſiderant, quos ſoluta legibus delectat vita, quorum crudelitas indemnatos necandi, cupiditas priuata capiendi, libido honeſta fœdandi, jus atque impunitatem requirunt. Quid tua intererat te principem fieri, qui futurus eras in imperatore priuatus? niſi fortè in te hodie aut pudicitiæ remiſſior cultus aut

minor

minor ſanguinis humani metus, aut alienæ rei major eſt appetitus. Idem qui fuiſti, & tantum tibi per te licet quantum per leges licebat, ius ſummum facultate & copia commodandi, non ſecuritate peccandi, experiris. Vnum tibi præſtitit principatus, vt certum haberemus omnes, etiam ſub imperatoribus aliis vixiſſe te legibus tuis. nam qui nihil facit licenter quum poteſt, nunquam voluit. Quin tibi primùm te, imperio deinde præſtitiſti. Non contentus ipſe vltrò vitia rejeciſſe, alienis vitiis corrigendis coram adjeciſti: idque moderatè, vt ſuadere potius honeſta quàm cogere videreris. Et quia vel longo orientis vſu, vel multorum retrò principum remiſſione, tantus quoſdam luxus infecerat, vt adulta conſuetudo laſciuiæ haudquaquam facilè videretur obtemperatura medicinæ; nequis ſe pati injuriam putaret: à te voluiſti incipere cenſuram; & impendia palatina minuendo, nec ſolùm abundantem rejiciendo ſumptum, ſed vix neceſſarium vſurpando dimenſum, quod natura difficillimum eſt, emendaſti volentes. An quis ferret moleſtè ad principis ſemet modum coërceri? aut ſubtractum ſibi doleret de priuata luxuria, quum videret imperatorem rerum potentem, terrarum hominúmque dominum, parcè contentéque viuentem, modico & caſtrenſi cibo ieiunia longa ſolantem? ad hoc, aulam omnem Spartanis gymnaſiis duriorem, laboris, patientiæ, frugalitatis exemplis abundantem? neminem vnum inueniri qui auderet ad pœnam regiam flagitare remotorum littorum piſcem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem? Nam delicati illi ac fluentes & quales ſunt ſæpe reſp.

parum ſe lautos putabant, niſi luxuria vertiſ
annum, niſi hybernæ poculis roſæ innataſſe
niſi æſtiuam in gemmis capacibus glaciem fale
na fregiſſent: horum gulæ anguſtus erat noſt
orbis: námque appoſitas dapes non ſapore,
videtur verbū deeſſe iudicabant, aut ſimile. * ſumptu. Illis demum cibis acquieſcebant, qu
extremus oriens, aut poſitus extra Romanu
Colchus imperium, aut famoſā naufragiis ma
miſiſſent, quos inuitæ quodammodo reluctant
que naturæ hominum pericla rapuiſſent. Vt
ceam infami ſæpè delectu ſcriptos in prouinci
aucupes, ductáſque ſub ſignis venatorum coho
tes militaſſe conuiuiis: nónne cognouimus e
juſdam retrò principis non prandia ſæpe, ſed fe
cula S. H. millies æſtimata patrimoniorum eque
ſtrium pretia traxiſſe? Tuæ imper. epulæ me
ſis communibus parciores, locorum ac tempo
rum fructibus inſtruuntur. Hinc certatim in
al. *cultus* mnes luxuriæ pudor, parſimoniæ * curſus inol
uit, & quieſcentibus leg m minis, ſubiit quan
doque priuatim ſui pœnitentia. Sic eſt enim,
eſt: exaſperat homines imperata correctio, blan
diſſimè jubetur exemplo. Sed quum hæc, & a
hunc modum cætera, mores hominum & inſti
tuta formarint, tum nihil abdicandis vitiis, ad
optandíſque virtutibus impenſius ſentio pro
al. *dediſti* fuiſſe, quàm quòd his te viris ſemper * dedicaſ
quo affectare publica deberet imitatio, quàm
que facilè tibi fuiſſent ſequaces diſcipuli, tan
cæteris expetendi eſſent magiſtri. Vt de his ſ
leam quos tibi primus ille naſcentis imperij die
obtulit, tantis virtutibus præditos, vt non pr
copia ſumpti, ſed ex copia viderentur optati
quos tu poſtea qualéſque legiſti, quibus prouin

ciarum

ciarum cuſtodiam, quibus militaris rei ſummam, quibus conſiliorum tuorum arcana committeres? Ergo quum duplex fuerit iſte delectus: vnus ex iudicio, alter ex fato, incertum meliores viros ſapientia tua an fortuna quæſiuerit, quum tales vel exceptos habeas vel repertos: vt & illi meruerint teneri, & iſti debuerint cooptari. Ecquis imperatorum vnquam putauit amicitię cultum in regia laude ponendum? humilis hæc virtus, dubiúmque virtus judicabatur: nec palatiis digna, ſed periculis habebatur. Inde facilius inueneris qui pecuniam ex ærario quàm qui ex animo fidem prompſerint. Optimus ille ditabat, non etiam diligebat, prodeſſe nouerat, amare neſciebat: tu amicitiam, nomen antè priuatum, non ſolùm intra aulam vocaſti; ſed indutam purpura, auro gemmiſque redimitam, ſolio recepiſti, neque non verbis aſſeruiſti, principis mentem tanto in ſuos benigniorem eſſe debere, quanto ſit fortuna præſtantior, quum fide ac facultate paribus agas, & familiaribus tuis impertribuas quod priuatus optaras. Quanquam quæ capere vota potuerunt, quòd plerique te principe conſequuti non ſunt? Nec nunc de his honoribus loquor quos in quemcunque conferre imperatori neceſſe eſt. Dux aliquis euchitur, exegit diſciplina caſtrorum: præfectus attollitur, imponendum eſt prouinciæ caput: conſul creatur, habiturus eſt nomen annus: ita in ſummis illis pulcherrimiſque beneficiis eſt aliqua præſtantis vtilitas. A te noua benignitate is amicis honos habitus eſt, qui totus * eſſe illorum quibus differebatur, nihílque ex eo ad te redundaret, niſi dandi voluptas: qui quum eſſent domi

Legendum eſſet

filij, geminæ illæ ſpes oculíque reipubl. dilatis eorum magiſtratibus amicos conſulatu ornauit. Si mehercule vir ille diuinus felicitatis publicæ autor parens tuus viueret, quid aliud expectaſſet à filio quàm vt nepotibus anteferretur? præſtitiſti igitur amicis, quo plus nec patri præſtare potuiſſes. O beneuolentiæ tuæ ſingulare conſilium! auges tempore dignitatem, quæ incrementum ex magnitudine non habebat: *renuntiantur amici ante filios tuos, conſules: quia non poterant plus eſſe quàm conſules. Eat nunc ſui vetuſtas oſtentatrix, & illa innumeris literarum vulgata monumentis jactet exempla, Pyrithoi fidem prædicet, & decantatum omnibus ſcenis Phocei juuenis laudet officium, Pythiam etiam ſi videtur dicat, & Damona: quorum alter in amici morte ſe vadem obtulit, alter ad diem vadatæ mortis occurrit. Vt hæc eſſe vera credamus, quæ mendaciis vatum in plauſus aptata cauearum fidem tempori debent, num præſtare *credendum plus poſſumus, quàm vt iſtos qui amicitiæ laude cenſentur, amicorum fuiſſe quàm ſui* diligentiores putemus? Sed quum inſtituente natura plus ferè filios quàm noſmetipſos diligamus, omne vicit exemplum qui amicos his prætulit quos ſibi præferebat. Sed tu quidem ad exonerandam debentium verecundiam, quæ in tuos confers, non vis videri præſtare, ſed reddere. Geramus tibi morem, & beneficiorum ſummas tuorum pro tua voluntate ducentes, quicquid familiaribus tuis tribuis, non expendi potius ſed rependi putemus. Enimvero quum leuiter cognitos, aut etiam ſemel viſos, iis honoribus ſimul ditas, quibus & amici poſſent eſſe contenti:

Renuntiantur conſ. propriè locutus eſt.

al. credẽdo

diligentiores pro amantiores

contenti: nónne omnibus vis probare, amicum tibi eſſe qui bonus ſit? cuicunque quid publici mandatum fuerit officij præmium ſpondetur & redditur. Sibi humilitatem & tenebras ſuas imputet iacens virtus, quæ non obtulit ſe probandam: quod conſcientiæ tuæ ſufficit: honoratus eſt qui probatus. Velim tu dicas vnde, quum tantis promiſſa perſoluas, quid cui promiſeris ſcias: nec te vel reip ibl. cura vel ipſa illa tuorum beneficiorum turba confundat, vt parcior tardiórve tempore quem modóve decipias. Quis debitor verecundus ita mutuum ad diem reddit, vt tu quod promittis appendis? Nec imponi negligentibus arbitreris. quotidie in beneficia tua quærimus, & memoriam conuenimus: & ne ſingulis inſidietur obliuio, cum altero quiſque conferimus: vnum inuenire non poſſumus cuius ſpem atque expectationem non dicam feſelleris, ſed, quæ delicatior eſt querela, diſtuleris. Solámne me imperator beneuolentiam tuam mirari putas? at ego miror etiam memoriam. nã cui Hortenſio, Lucullóve, vel Cæſari tam parata vnquam affuit recordatio quàm tibi ſacra mens tua loco momentóque quo iuſſeris reddit omne depoſitum. Verum te tamen ipſe admones? an vt illi maieſtatis tuæ participi deo feruntur aſſiſtere fata cum tabulis, ſic tibi aliqua vis diuina ſubſeruit, quæ quod dixeris ſcribat & ſuggerat? Nihil ita promptibus labris pollicetis qui in promiſſo fidem ſubdas, & verba re ſancias. Nemo iam, nemo beneficia quæ dederis ab eo credit tempore computanda quo dederis: quia tam ſint certa quæ ſpondes: vt tum videantur accepta, quũ ſpondes. Iam idipſum quod antè promittis,

Quem, id eſt quenquam

nónne de ſummo puriſſimæ mentis candore proficiſcitur? Nam cuius eſt animi: nec vota hominum fatigare, nec adhibere muneribus artem difficultatis? ſed denuntiare præſtanda, vt & prolixior ſit ſenſus bonorum, nec repentina felicitas faciat attonitos, & ſimiles reddat ingratis? Animos enim noſtros ſubitis affectibus impares perinde lætitiæ ac dolor, ſi deprehendat, externat. Annon illa Romana pietatis notiſſimæ mater nuntio mali Cannenſis exterrita, filio reduce, quæ flebat, diriguit in mortem? nec par eſſe gaudio potuit, quæ ſuperfuerat orbitati? Conſcius igitur cœleſtis arcani, & naturalium depoſitorum mauis hominibus ſperata procedere, quàm inſperata ſuperuenire beneficia: nec immeritò. namque fugitiua ſucceſſuum repentinorum voluptas, vt occupat ſic relinquit: felicitas longior eſt expectare ſecurum. Itaque quũ hactenus natura eſſet ſtatutum vt bona ſua homines neſcirent, & tum primùm inciperent felicitate gaudere, quum cœperint eſſe felices: tu promittenda præſtanda, inueniſti tempus quod nobis natura ſubtraxerat, vt quos adepta ſolùm iuuabant, etiam adipiſcenda delectent. Pari benignitate quum plures afficere honoribus velles quàm honori loca admitterent, & anguſtior eſſet materia voluntate: nec mentem tuam, quamuis diffuſam, caperet imperium, quem nondum aliquo prouexiſti gradu, tamen dignatione es ſolatus. Atque haud ſcio an quibuſdam conſolatio iſta ſuffecerit. Ille cohoneſtatus affatu, ille menſa beatus, ille oſculo conſecratus eſt. Ita omnibus qui te principe ſibi iure confiderent, aut proceſſit dignitas, aut ſatisfecit humanitas:

huma-

humanitas, inquam, quæ tam clara in imperatore quàm rara eſt. Nam quum * indiſcreta felicium pediſſequa ſit ſuperbia, vix cuiquam contigit & abundare fortuna & indigere arrogantia. Cuius quidem ita maiores noſtros ſemper pertæſum eſt, vt grauiorem ſemper putauerint ſeruitute contemptum, eiúſque impatientia ſint coacti poſt bellatores Tullos Numáſque ſacrificos & Romulos conditores regum vſque ad nomen odiſſe. Denique ipſum illum Tarquinium execratione poſtrema hoc damnauerunt maledicto, & hominem libidine præcipitem, auaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocauerunt Superbum, & putauerunt ſufficere conuitium. Quòd ſi per rerum naturam liceret vt ille Romanæ libertatis aſſertor, regij nominis Brutus oſor, precariæ reddi tus vitæ, ſeculum tuum cerneret, ſtudiis * virtus, parſimoniæ, humanitatis imbutum ac refertum: nullum toto orbe terrarum ſuperbiæ, libidinis, crudelitatis extare veſtigium, iam te ipſum quà publicè, quà priuatim videret priſcorum duritia ducum, caſtitate pontificum, conſulum moderatione, petitorum comitate viuentem, mutaret profectò ſententiam tanto pòſt ſuam, & quum Romanam dignitatem ac libertatem probaret, meliore in ſtatu imperatore te eſſe quàm conſule ſe fuiſſet, neceſſariò fateretur, Tarquinium ſubmoueri debuiſſe, non regnum. Sed quod facere, magnas vrbes ingreſſi, ſolemus, vt primùm ſacras ædes & dicata numini ſummo delubra viſamus, tum fora atque gymnaſia, & pro ſuis extenta porticibus ambulacra & clauſtra miremur: ita in laudibus tuis ſanctos palatij ritus & priſcis

Superbia feliciũ indiſcreta, hoc eſt, indiuidua pediſſequa.

al. virtutis,

æquanda ceremoniis inſtituta venerati, gradum ad illa proferimus quæ in medio conſtituta ad publicos vſus facientia,non partim, ſed in commune conducunt: nec parietibus ſed orbe clauduntur: nec tecto ſed cœlo operiuntur. Velut primum, id eſt,ne ſtatim ſumma capiamus, quòd creber egreſſu expectantibus populis te fateris, nec videri modò patiens, ſed facilis adiri, è proximo accipis vota hominum tuorum, vt quiſquis ille conſultor eſt, etiamſi meruerit (quod eſt rarum) repulſam, ferat tamen vaſui numinis conſcientiam. At quàm alter illorum principum mos fuit? quos loquar notum eſt,qui maieſtatem regiam minus & vulgari putabant, niſi eos intra repoſitum Palatinæ ædis incluſos, tanquam aliquod * Veſtale ſecretum veneratio occulta conſuluiſſet: niſi intra domeſticam vmbram iacentes, ſolitudo promiſſa, & ſilentia latè conciliata valliſſent. Quin ſiquando in lucem venire & diem ferre potuiſſent, lecticis thenſiſque ſubuecti, & denſiſſima circùm ſupráque cooperti virorum armorúmque teſtudine, ſenſim atque ad numerum mouebantur, tum longè populus abigebatur, *nec otioſa * viatoris manus plebem verbere ſubmouebat, vt ſecretum eſſet in publico. At noſter hic omnibus ſpectandus affertur, nec magis communem hunc diem atque ſolem quàm noſtrum imperatorem videri licet. Quin quum vicinum habeant permiſſa faſtidium, nunquam iſte mirantis explet oculos, magis magíſque viſus expetitur,&, nouum dictu, præſens deſideratur: miremur in vrbibus tuis, & à tuis populis te videri, quem ferè nulla in ſolo ſuo natio externa non vidit: ſdque ita crebrò vt pen-

Veſtale ſecretum alludit ad ignem illū qui in intimis Veſta penetralibus, nulli viſus cuſtodiebatur.

Nec otioſa. i. & non otioſa.

viatoris. appariториs manus.

tam

tam notus ſit barbaris vultus iſte, quàm nobis: nec fruſtrà, quum æſtates omnes foris, hyemes domi ducens, ciuibus hoſtibúſque pari ſorte anni ſpatia diuiſeris: & ſiqui fortè ſunt barbarorum qui nondum virtutis tuæ fulmen exceperint, nominis terrore perculſi & velut afflati quieſcant. Tua enim imperator auſpicia non hæ tantùm gentes tremunt, quas ab orbe noſtro ſyluarum interualla, vel flumina, montéſve diſtinguunt. ſed quas æternis ardoribus inacceſſas, aut continua hyeme ſeparatas, aut interfuſis æquoribus adiunctas natura diſterminat. Non Oceano Indus, non frigore Boſphoranus, non Arabs medio ſole ſecurus eſt: & quò vix peruenerat nomen, ante Romanum accedit imperium. Dicámne ergo receptos ad ſeruitium Gothos, caſtris tuis militem, terris ſufficere cultorem? dicam à rebellibus Saracenis pœnas polluti fœderis expetitas? dicam interdictum Scythis Tanaim? & imbelles arcus eſſe fugientis Albani? Quæcunque natio barbarorum robore, ferocia, numero grauis vnquam nobis fuit, aut boni conſulit vt quieſcat, aut lætatur quaſi amica ſi ſeruiat: Perſis ipſa reipublicæ noſtræ retrò æmula, & multis Romanorum ducum famoſa funeribus, quicquid vnquam in principes noſtros inclementius fecit, excuſat obſequio. Denique ipſe ille rex eius dedignatus antea confiteri hominem, iam fatetur timorem: & in his te colit templis, in quibus colitur, tum legatione mittenda, gemmis ſericóque præbendo, ad hoc triumphalibus belluis in tua eſſeda ſuggerẽdis, etſi adhuc non eſt fœderatus, iam tamen tuis cultibus tributarius eſt. Ne tamen imperator exiſtimes cura-

cta me ad aurium gratiam loquuturum, triumphis tuis Gallicis ſtupeas licebit, iraſcimur. dum in remota terrarum vincendo procedis, dum vltra terminos rerum, metiſque naturæ regna orientis extendis: dum ad illos primæ lucis indigenas, & in ipſum ſi quod ſolis cubile eſt, feſtinas; inuenit tyrannus ad ſcelera ſecretum. O quàm paruis veniunt ſumma mala principiis! Sic in vltimum propè Italici generis excidium effracto Cn. Lentuli ludo, mirmillonum agmen emicuit: ſic bella conſulibus ancipiti marte pugnata Cilix pirata conflauit: ſic tenentibus arma fugitiuis. Romana diu pila ceſſerunt ferro ergaſtulorum. Quis non ad primum noui ſceleris nuntium, hominem riſit? Nam res infra dignitatem iracundiæ videbatur, quum pauci homines & inſulani totius incendium continentis adolerent, & regali habitu exulem ſuũ illi exules orbis induerent: at quantos parturiebat fortuna motus, quantum reipubl. malum peſtis augenda, quantam tibi gloriam reſtinguenda ſeruabat, præcipuè quum perfidia ducum, defectione legionum contra rempublicam fuerat armatum. Nolo tamen vſquequaque miſerorum vel factum onerare, vel fatũ, qui dum carnifici purpurato tua ſe & affinitate & fauore iactanti infeliciter credunt, grauiſſimum omnium nefas fecerunt affectu innocentium. Intelligo quàm difficilem in locum ſcopuloſúmque deuenerim, nam quum reuolui id luſtrale iuſtitium aures tuæ reſpuant, laudes petant, gloriæque interſit ad præſentium commendationem bonorum mala decurſa reputari: contrà verò clementia ſumma beneficiũ ſuum malit imminui quàm triſtiũ enume-

enumeratione cumulari, neceſſe erit me vel tacentem publica incommoda, vel loquentem, aut ingratum virtuti aut oneroſum eſſe pietati. Sed tamē imperator exiguam ſenſibus tuis iniunge patientiam. Nam ſi dulcis in bonis miſeriarum recordatio eſt, ſi nautas tempeſtatum, ſi medicos iuuat meminiſſe morborum, cur non tu quoque mala noſtra audias, vt tua beneficia recognoſcas? Vnde igitur ordiar, niſi à tuis mea Gallia malis? quæ ex omnibus terris quas illa peſtis incederat, haud iniuria tibi vendicas priuilegium miſeriarum, non auribus modò, quarũ ſenſus eſt leuior, ſed coram oculis ferre compulſa victoriam Maximi, interitum Gratiani. alta licet vulnera (quod fatendum eſt) proximus nobis Italus, contiguus oſtendat Hiſpanus: ſed in dolore ſuo habet ſuum vterque ſolatium, tyrannidem ille non vidit: hic tyrannicidium vidit. Nos primi impetum belluæ furentis excepimus: nos ſæuitiam eius innocentium ſanguine, nos cupiditatem publica paupertate ſatiauimus. * Apud nos ſemel exercuit crudelitas iam ſecura, & adhuc inops auaritia, alibi malum publicum aut cœpit, aut deſtitit: in Gallia ſedit. Quis ſe nobis calamitate contulerit? tyrannum & cum aliis tulimus, & ſoli. Quid ego referam vacuatas municipibus ſuis ciuitates? impletas fugitiuis nobilibus ſolicitudines? quid perfunctorum honoribus ſummis virorum bona publicata? capita diminuta? vitam ære taxatam? Vidimus redactas in numerum dignitates, & exutos trabeis conſulares, & ſenes fortunarum ſuperſtites, & infantium ſub ipſo ſectore ludentium flendam ſecuritatem: quum interim miſeri * vtebamur

Puto. l. Nos ſimul, apud excœpit puncto. niſi l. apud nos. Nos, & c.

Opinor hic legendum, vetabamur,

agere miſeros, immò omnes cogebamur mentiri beatos, & quam domi atque ſecretò ſolis coniugibus ac liberis credidiſſemus furtiuum dolorem, procedebamus in publicum non noſtræ fortunæ vultu. Audires enim dicere delatorē, Quid ita ille triſtis incedit? an quia pauper ex diuite eſt? non enim ſe viuere gratulatur: quid ita publicum attratus inceſtat? luget, credo, fratrem: ſed habet filium: ita fieri nō licebat amiſſa, metu reliquorum. Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamus: & ad iſtorum vicem qui deguſtato Sardorum graminum ſucco feruntur in morte ridere, imitabamur læta, mœrentes. Eſt aliquod calamitatum delinimentum dediſſe lacrymas malis, & pectus laxaſſe ſuſpiriis: & nulla maior eſt pœna quàm eſſe miſerum nec videri. Spes inter hæc nulla prædonis explendi. nec enim, vt natura fert, copiam ſatietas ſequebatur, creſcebat in dies habendi fames, & parandi rabiem parta irritabant. Vt agrorum ſitim potus accendit: vt ignis arentibus non obruitur, ſed augetur: ita coactæ publica egeſtate diuitiæ auiditatem ieiunæ mentis acuebant. Stabat ipſe purpuratus ad lances & momenta ponderum, nutúſque trutinarum pallens atque inhians exigebat. Comportabantur interim ſpolia prouinciarum, exuuiæ exulum, bona peremptorum. Hîc aurum matronarum manibus extractum, illic raptæ pupillorum ceruicibus bullæ, iſtic dominorum cruore perfuſum appendebatur argentum. Numerari vbique pecuniæ fiſci, repleri, æra cumulari, vaſa concidi, cuiuis vt intuenti non imperatoris domicilium ſed latronis receptaculum videretur. Sed tamen latro raptis abutitur, & ablata

ablata aliis ſibi reddit: nec ideo vias ſalúſque obſidet, vt theſaurum ſtruat atque defodiat, & cum ſcelere miſer ſit, ſed vt gulæ ventríque ſuppetat, nec deſit ſumptus impendiis: nam & effundit & negligit eadem perdendi & quærendi facilitate. Noſter ille pirata quicquid vndecunque conuenerat, id nobis ſibíque periturum in illam ſpecus ſui Charybdim congerebat. Charybdim loquor: quæ quum plena nauigia ſorbuerit, dicitur tamen reiectare naufragia, & contortas fundo rates Taurominitanis littoribus exponere: bona noſtra ad ærarium vna & perpetua via ibant, nullas eorum reliquias, nulla fragmenta, vel ſero victa faſtidio, illa communis vorago remouebat. Eſt improborum principum poſtrema defenſio, auferre donandi gratia, & inuidiam rapinarum magnitudine munerum deprecari, quæ (malum) ratio eſt abſtuliſſe omnibus quod nullus habiturus ſit? Et priuatorum quidem auaritiæ, licèt mala, tamen aliqua defenſio eſt, timetur inopia, & reponitur ſenectuti, & proſpicitur hæredi: quam affert cauſam concupiſcendi, qui quantum vbique eſt habet? Quin ego, ſi fas piúmque mortalibus æſtimare cœleſtia, nullam maiorem crediderim eſſe principũ felicitatem, quàm feciſſe felicẽ, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini nouum fatum. Itaque imperatori propriam maieſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet quod abſtulit quàm quod dedit. Nam quũ intra ipſum voluantur omnia, & vt ille qui cuncta ambit Oceanus, quas ſuggerit aquas terris, recipit è terris, ita quicquid in ciues manat à principe, redundat in principem, & rei & famæ

bene conſulit munificus imperator. Lucratur enim gloriam quum det pecuniam reuerſuram. Sed illi quidem ſtulta omnis ratio captandę laudis videbatur, qui præter inſitum peſſimo cuique boni exemplum, ſummam felicitatē habendi ac nocendi fine determinans, nōn ſolùm vt quamplurimum quæreret, ſed vt nihil cuiquam reliqui faceret, laborabat. Nec enim, qui regibus mos eſt, exercendis inuigilabat metallis, vt latentia naturæ bona in vſum arceſſeret, & pararet innoxias nullo pauperiore diuitias. Parum ille pretioſum putabat aurum quod de montium venis aut fluminum glareis quæſitor Beſſus ſcrutator Callaicus * exuiſſet: illud purius ſplendidiúſque credebat quòd dediſſent dolentes, quòd hominum lacrymæ non animum æquè abluiſſent, nec è terrenis ſpecubus egeſtum, ſed è ceruicibus iugulíſque cæſorum eſſet effoſſum. Sic quum immitis tyranni & ſtilus timeretur & gladius, tranſierat in vota paupertas, & vt poſſemus effugere carnificem, optabamus ſubire ſectorem. * Quòd ſi ille cui pro cæteris ſceleribus ſuis minus crudele fuiſſe videtur, veſtrum ſi veſtrum. Vallio triumphalis, & trabeate Merobandis recordetur interitum: quorum alter poſt ampliſſimos magiſtratus & purpuras conſulares, & contractum intra vnam domum quendam honorum ſenatum, vita ſeſe abdicare compulſus eſt: alteri manibus ſatellitum Britannorum gula domi fracta * & inuſta fœminæ mortis infamia, vt ſ. maluiſſe vir ferri amātiſſimus videretur laqueo perire quā gladio. Sed in illos fortaſſe ſpeciales putaretur habuiſſe odiorum cauſas tyrannus: ſteterat enim vterque in acie Gratiani, & Gratianus vtrum-

al. eruiſſet legendum puto.

Opinor ſic legendum, Quòd ſi cui ille p. c. ſ. ſ. m. cru. f. v. veſtrū expuncto.

Leg. & vſta

vtrunque dilexerat: quid de his dicimus qui honorum ac principum neſcij, & tantùm inter ſuos clari, nobiles animas ſub carnifice fuderunt? De virorum mortibus loquor? quùm deſcenſum recorder ad ſanguinem fœminarum, & in ſexum cui bella parcunt, non parcè ſæuitum? Sed nimirum graues ſuberant inuidioſæque cauſæ, vt vnco ad pœnam Clariuatis matrona raperetur. obiiciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, & diligentius culta diuinitas. Quid hoc maius poterat intendere accuſator ſacerdos? Fuit enim, fuit & hoc delatorũ genus, * qui nominibus antiſtites, re vera autem ſatellites, atque adeò carnifices, non contenti auitis euoluiſſe patrimoniis, calumniabantur in ſanguinem, & vitas premebant reorum iam pauperum. Quinetiam quum in iudiciis capitalibus aſtitiſſent, quum gemitus & tormenta miſerorum auribus ac luminibus hauſiſſent, quum lictorum arma, quum damnatorum fræna tractaſſent, pollutas pœnali manus contactu ad ſacra referebant, & ceremonias quas inceſtauerant mentibus, etiam corporibus inquinabant. Hos *ille Phalaris in amicis habebat, hi in oculis eius, atque etiã in oſculis erant: nec iniuria, à quibus tot ſimul votiua veniebant: auaro, diuitum bona: cruento, innocentium pœna: impio, religionis iniuria. Tandẽ in nos oculos deus retulit, & bonis orientis intentus ad mala noſtra reſpexit: & hũc ſacrato capiti obiecit furorem, vt fœdus abrumpere, ius fœciale violare, bellum edicere non timeret. An ego ſine diuino numine factum putem vt qui ſub nomine pacis ludere, & primi ſceleris pœnas lucrari quieſcendo potuiſ-

Conuenit hoc in pleroſque huius temporis epiſcopos.

ille Phalaris, Maximum intelligit.

ſet, ſecundum tertiúmque vexillum latrocinij ciuilis attolleret? & ſuperatis Alpibus Cottiis Iulia quoque clauſtra laxaret, tibíque imp. imponeret ſeruatæ adhuc veniæ fidem, vincendi neceſſitatem? Agebat eum (credo) præcipitem vindicāda

al. reſpubl. iam proximo vltore * rep. & extinctus apertò dominus parricidio, pœnas ab eo debitas expetebat. Non id confidentia, ſed amentia: non temeritas, ſed neceſſitas erat: nec vltrò laceſſebat ille

Forſan ruere in. te bello, ſed vlterius ſe negare ſupplicio non poterat. Alioquin quomodo tantam concepiſſet audaciam, vt * rure inferum & obuiam morti venire tam ignauus & timens mortis auderet, vt qui ſe non potuerit poſtea vel victus occidere? Et equidem imp. Auguſte, ad aſſerendam remp. vſurpandámque victoriam ſuffeciſſet in bella vel ſolum venire. Nam ſi olim domini aduerſum rebelles ſeruos dimicaturi, flagra in aciem detulerunt, tantáque vis conſcientiæ fuit, vt ab inermibus verterentur armati, & qui obtulerant mortibus pectora, darent terga verberibus: nónne tu quoque legionibus otioſis rem totam, viſus, egiſſes? An ſuſtinere te coràm, & ſolum oculorum tuorum ferre conſpectum ille quondam domus tuæ negligentiſſimus vernula, menſularúmque ſeruilium ſtatarius lixa potuiſſet? nō ſtatim ſubiiſſet hominem præterita ſui tuíque reputatio? non ipſe ſibi obieciſſet te eſſe triumphalis viri filium, ſe patris incertum? te hæredem nobiliſſimæ familiæ, ſed clientem? te retrò omni tempore Romani exercitus ducem, libertatis patronum, ſed orbis extorrem, patriæque fugitiuum? iam verò te principem in medio reipubl. ſinu omnium ſuffragio militum, conſenſu prouinciarum,

rum,ipſius denique ambitu imperatoris optatũ, ſe in vltimo terrarum receſſu legionibus neſciis, aduerſis prouinciarũ ſtudiis, nullis denique auſpiciis in id tyrannici nominis aſpiraſſe furtum? Poſtremò tecum fidem,ſecum perfidiam: tecum fas,ſecum nefas: tecum ius, ſecum iniuriam: tecum clementiam,pudicitiam,religionem: ſecum impietatem,libidinem,crudelitatem, & omnium ſcelerum poſtremorũmque vitiorum ſtare collegium? Res ipſas interrogemus,& quæ certiſſima coniectatio eſt, colligamus gerenda geſtis. Nũ tandem dubitari poteſt quid fuerit eo præſente facturus quem non vidit & fugit? Quanuis igitur imp. hoſte tali * abuteris, nec tam ad prælium conſerendum quàm ad ſupplicium de nefario capite ſumendum venires, conſiliis tamen tantis tantíſque rationibus bellum adminiſtrabas, vt cùm Perſa aliquo decertaturus, aut Pyrrho,aut cum illo ipſo Hannibale videreris. Nam primùm fidem regum quibus limes orientis ambitur, data atque accepta dextera firmas, quò foris ſecurus agitares, ſi nihil ſollicitum & ſuſpectandum domi reliquiſſes: tunc copias tuas trifariam diuidis, vt & hoſtis audaciam multiplicato terrore percelleres, & fugam circumfuſus ambires: poſtremò populis barbarorum vltroneam tibi operam ferri vouentibus commilitium munus indulges, vt & limiti manus ſuſpecta decederet,& militi auxiliator accederet: qua tua benignitate pellectæ omnes Scythicæ nationes,tantis examinibus confluebant, vt quem remiſeras tuis barbaris, videreris imperaſſe delectum. O res digna memoratu! ibat ſub ducibus vexilliſque Romanis hoſtis aliquando Roma-

* al. *abutereris.*

nus,& ſigna contra quæ ſteterat ſequebatur, vrbéſque Pannoniæ quas inimica dudum populatione vacuauerat, miles impleuerat. Gothus ille & Hunnus & Alanus reſpondebat ad nomen, & alternis at excubias, & notari infrequens, ferebat. Nullus tumultus, nulla confuſio, nulla direptio vt à barbaro erat: quin ſi quando difficilior frumentaria res fuiſſet, inopiam patienter ferebat, & quam numero arctarat annonam, comparcendo laxabat, pro omni præmio omníque mercede id vnum repoſcens, vt tuus diceretur. Quanta eſt virtus ambitio! accipiebas beneficium quod imputares. Memorabile putauit antiquitas, quod Acciaco aliquando bello, ducibus motibúſque Romanis peregrina Ægyptus arma permiſcuit, tantúmque res credita eſt habere nouitatis, vt niſi frequenter iſſet in literas, apud poſteros videretur facti fides laboratura. Nam quis Annalium ſcriptor aut Carminum, Cleopatræ claſſes, & eborata nauigia, & purpurea cum auratis funibus vela tacuit? quin ita crebrò hiſtoria decantata eſt, magis vt ab iiſdem ſæpè dicta, quàm vt ab aliquo intermiſſa videatur. Nõ contendam duces. nec enim principem noſtrum non dicam victus Antonius, ſed victor Auguſtus æquauerit. Quid in cæteris ſaltem ſimile deprehendimus? Maximè ſi rerum temporúmque facies altrinſecus conferamus, hos illóſque populos animorum ſubiiciamus oculis. Illos vela facientes data ventis claſſis attulerat: hi longum iter ſub armorum faſce carpebant. illos * peregrino igne ſuſpirans regina pellexerat: hos amor laudis & participandæ gloriæ cura rapiebat. illos tepens Pharus & mollis Canopus, leuiúm-

Non contẽdã duces, id eſt, contentione conferam.

Peregrino igne, id eſt, amore Antonij qui Rom. erat.

leuiúmque populorum altor Nilus emiſerat: hos minax Caucaſus, & rigens Taurus & ingentium corporum durator Iſter effuderat. Illos tenero perlucentes amictu & vix leue carbaſum vitando ſole tolerantes, alterno concuſſa tinnitu * ſiniſtra ducebant: hos loricis onuſtos incluſóſque ferro, fractæ voces tubarum ingentiúmque lituorum clangor acuebat. Quæ tandem * vt collatio poſſet eſſe populorum, etiamſi tanta non eſſet diſſimilitudo cauſarum, vt ab illis fuerit Romani imperij appetita captiuitas, ab his repetita libertas? Quò tibi imp. indignius videbantur eius piaculi quenquam inueniri potuiſſe conſortem, cujus ſe barbarus agebat vltorem. Sed illi quidem nefario ſanguine belli primitias imbuentes, par pœnæ culpæque documentum fuerunt. Teſtis eſt Eiſcia, teſtis pulcherrimus amne conflictus (ſi conflictus ille dicendus eſt) quo ita in publicos proditores animi plenus miles inuaſit, vt eum nec numerus reſiſtentium, nec maximi fluminis altitudo remorata ſit, * quoniam vt erat ex longiſſimo itinere anhelus atque puluereus, equos calcaribus incitaret, amnem nando conjungeret, ripam inſiliret, paratos denique expectantéſque deprehenderet. Sermo iſte prolixior eſt quàm illa res fuerit. Vix fluuium manus inuicta tranſierat, jam locum belli tenebat: vix hoſtem inuenerat, jam vrgebat: vix pectora viderat, jam terga cedebat. Datur debito rebelle agmen exitio, voluuntur impiæ in ſanguine ſuo turbæ, tegit totos ſtrages vna campos, continuíſque funeribus cuncta latè operiuntur. Iam qui ad muros differenda morte propirauerant, aut foſſas cadaueribus æquabant, aut obuiis

Legendum ſiſtra. Sunt autem Siſtra tintinabula quibus in ſacris Ægyptij pleruNque vtebãtur.

vt, vacat.

Puto legendum, quominus.

ſudibus induebantur, aut portas, quas eruptione patefecerant, morte claudebant: at quorum ſe fugæ imperuiis ripis amnis obiecit, trepidando collecti, & alterum quiſque complexi, per abrupta glomerantur: ſpumat decolor cruore fluuius, & contantes meatus vix eluctatis cadaueribus euoluit. Vtque ſe tibi poſſet ſpecialis imputare militia, ipſum illum vexillarium ſacrilegæ factionis auidis gurgitibus abſorbuit: & ne mortis ſepultura contingeret, cadauer abſcondit. Nonne vtroque credendus tuæ ſtuduiſſe vindictæ, & adiuuando victoriam, & ' occupando clementiam? En tibi alteram pugnam, alterámque victoriam. Delectas in prælium Marcellinus cohortes, & ipſum factionis nefariæ robur, illa belli ciuilis Megæra rapiebat, tanto cæteris ſatellitibus * audientior, quanto excellentiorem operam nauabat tyranno frater tyranni. Quo quidem maximè tuus gaudebat exercitus, quum ſe vltrò videret laceſſi, qui nihil magis timuerat quàm timeri: adeò quidem vt caſtris ad caſtra collatis, quòd præcipiti die manum conſerere non poterat, ſpe victoriæ cum luce ventura peruigil ageret, tardum ſolem, deſertorem diem, annum noctis æſtiuæ tempus criminaretur. Ecce lux tandem, omnis campus horrebat, diuiſi in cornua equites: leues ante ſigna velites, depoſitæ manipulatim cohortes, & gradu pleno ferentes agmina quadratæ legiones, vniuerſa latè qua viſus agi poterat, occuparant. Nondum ſe virtus experiebatur, iam diſciplina vincebat: at poſtquam intra coniectum ſelíque acies vtraque promouit, & effuſis hinc inde ſagittarum nimbis res venit ad capulos, milites, priſtinæ virtu-

occupando, i. præueniendo.

audentior, legendum.

virtutis, Romani nominis, imperatorum denique memores, cauſam publicam manu agere: hoſtes, venditam operam, laceratam Italiam, ſpem in ferro reliquam cogitantes, gladiatoria deſperatione pugnare, nec gradu cedere, ſed veſtigio ſtare vel cadere. At vbi impulſa facies, frónſque laxata, & fiducia in pedes verſa eſt, ire præcipites, aut gloriando fugere, & ſe inuicem feſtinando tardare: armati, inermes, integri, ſaucij, primi poſtremíque miſceri, miles vrgere eminus, cominus gladiis, haſtis, punctim, cæſim ferire: alij populi tibi imminere, alij terga configere, aut quos curſu non poterant continere, iaculis occupare, arma teláque, homines vita perempta, prona ſupináque corpora paſſim vel in aceruo iacere. Illi inutilibus exciſiſque membris reliqua ſui parte fugiebant: hi dolorem vulnerum ſequebantur: iſti mortes receptas in ſyluas & flumina deferebant: illi poſtremum ſpiritum in admiratione nominis tui & ſui ducis deteſtatione fundebant. nullus finis cædendi inſequendíque, niſi ſubtraxiſſet aliquando victoribus mors hoſtem, & nox diem. At quanto melius manus illa conſuluit, quæ ſubmiſſis precabunda vexillis petiit veniam neceſſitatis, & terram in oſculis premens, calcanda veſtigiis tuis corpora & arma proiecit, quam tu non ſuperbè vt victam, non iratè vt ream, non negligenter vt parum neceſſariam præteriſti, ſed blandè liberalitérque tractatam iuſſiſti eſſe Romanam? Iunguntur ſocia agmina, & ſub vno capite diuerſa reipub. membra coaleſcunt: ambo pari gaudio feruntur exercitus. hic opera ſua gaudet: hic venia; vterque victoria. Nec pia * hac

Hic locus valde me torſit. Reponendũ puto, Narona. Fuit autem in Illyrico oppidum Narena, Romanorum olim colonia, teſte Plin.

Porrò quā paulo post Alpibus obiacentem dicit, de Iuliis intelligit. nam Illyricum Adrius mons medium ſcindit, quem etiam Iuliarū Alpium nomine vocari docet Rufus.

15 mora cunctatius, vbi te adfore nuntiatum, impulſis effuſa portis, obuiam prouolauit, &, vt eſt omne deſiderium poſt ſpem impatientius: parū credens patere venienti, feſtinauit occurſare venturo. Fingit quidem, vt ſcimus, timor gaudium: ſed ita intimos mentis affectus proditor vultus enuntiat, vt in ſpeculo frontium imago extat animorum. Velut illa ciuitas à longa obſidione reſpirans, quòd eam tyrannus Alpibus obiacentem tanquam belli limen attinuerat: tanta ſe & tam ſimplici exultatione iactabat, vt ineſſe vera lætitia nimia videretur. Ferebant ſe obuiæ tripudiantium cateruæ: cuncta cantu & crotalis perſonabant. Hic tibi triumphum chorus, ille contrà tyranno funebres næniás & carmen exequiale dicebat: hic perpetuum victis abitum, ille victoribus crebrum optabat aduentum: iam quocunque tuliſſes gradum, ſequi, circumcurſare, præcedere: vias denique quibus ferebaris obſtruere, nullus cuiquam ſui tuíve reſpectus blandam tibi faciebat iniuriam. Quid ego referam pro mœnibus ſuis feſtum liberæ nobilitatis occurſum,? conſpicuos veſte niuea ſenatores? reuerendos municipali purpura flamines? inſignes apicibus ſacerdotes? Quid portas virentibus ſertis coronatas? quid aulæis * tardantes plateas? accenſíſque funalibus auctum diem? quid effuſam in publicum turbam domorū gratulantes annis ſenes? pueros tibi longam ſeruitutem vouentes? matres lætas, virginéſque ſecuras? Nondum omne confeceras bellum, iam agebas triumphum. Ibat interim Maximus, ac te poſt terga reſpectans: in modum amentis attonitus euolabat, nec vllum ille conſilium vllāmve ſalu-

Tardantes, nā aulæa viatorem remorantur, niſi placet legere, radiantes,

ſalu-

ratiõnem, aut denique ſpem, quæ poſtrema ho-
mines deſerit, ſequebatur: quin ipſius viæ im-
plicabat errores, & nunc dexter aut læuus, nunc
veſtigiis ſuis obuius incertum iter ancipiti am-
bage texebat. Quoties ſibi ipſum putamus di-
xiſſe, Quò fugio? bellúmne tentabo, vt quem vi-
ribus totis ferre non potui, parte ſuſtineam? Al-
pes Cottias obſerabo, quia Iuliæ profuerunt?
peto Africam quam exhauſi? repeto Britanniam
quam reliqui? credo me Galliæ? ſed inuiſus ſum.
Hiſpaniæ committo? ſed notus ſum. Quid ergo
faciam inter arma & odia medius? à tergo pre-
mor hoſtibus, à fronte * crinibus. Si morerer, al. *crimi-*
euaſeram: ſed ecce, nec animum ſequitur ma- *nibus.*
nus, nec manum gladius: labitur ferrum, tremit
dextera, mens fatiſcit. O quàm difficile eſt mi-
ſeris etiam perire! Ergo vt clauſæ caſſibus feræ
quæſito diu exitu deſperatóque conſiſtunt, &
præ timore non fugiunt: ita ille ipſo quo agita-
batur metu alligatus, in oppidum ſemet Aqui-
leienſe præcipitat, non vt vitam defenderet reſi-
ſtendo ſed ne pœnam fruſtrando differret. quan-
quam quæ poterat vlterior eſſe dilatio, quum ita
veſtigiis eius ac tergo ardens miles inſiſteret, vt
penè omnem quæ eſt ſecuta pompam vltio feſti-
nata * perceperit? Rectè profectò germana al. *præce-*
illa pictorum poëtarúmque commenta Victoriã *perit.*
finxêre pennatam, quòd hominum cum fortu-
na euntium non curſus eſt, ſed volatus. Ille ab
vltimo orientis ſinu feſtinatis itineribus raptus
exercitus, tot nationibus relinquendis, tot flu-
minibus natandis, tot ſcandendis montibus fa-
tigatus, in alio orbe, & in alio penè dixerim ſole
poſitus, ſpatio lucis vnius Illyrico continuatus

Aquileiam. Nihil tamen ſibimet hoc nomine vindicant: & ſiquando mirantium circulos contrahunt, aut conuiuia noſtra ſermone producunt, operam omnem ſuam fine Alpium terminantes, deberi ſibi abnuunt illam celeritatem, quòd expertes laborum perueniſſe ſe viderunt quò ire non ſenſerant: negant immò ſe ſuis vectos eſſe corporibus, ſed tanquam per aliquas imagines ſomniorum ferrentur, abſentes præbuiſſe geſtantibus ventis otioſorum miniſteria membrorum. Nec fides anceps: nam ſi olim ſeueri credidere maiores Caſtoras geminos, albentibus equis & ſtellatis apicibus inſignes, puluerem cruorémque Theſſalicum aquis Tyberis abluentes, & nuntiaſſe victoriam, & imputaſſe militiam, cur non tuæ publicæque vindictæ conſeſſam aliquā immortalis dei curam putemus & adnixam? niſi fortè maiorem diuini fauoris operam res Romana poſcebat, Macedonico augenda quàm tyrannico eximenda ſeruitio. Ego verò ſi cœleſte ſtudium pro dignitate cauſarum æſtimandum ſit, iure contenderim equites tuos pegaſis, alaribus pedites vectos ac ſuſpenſos fuiſſe. Neque enim quia ſe diuina mortalibus dedignantur fateri, idcirco quæ viſa non fuerint dubitauimus facta, quum facta videamus quæ dubitauerimus eſſe facienda. Anguſtè fortunam tuam imp. expendit quiſquis id de te tantùm quod fieri poteſt, credit. An ego, quum ab Alpibus Iuliis otioſo feriatóque ferro non prælium fuiſſe videam, ſed triumphum, dubitauerim illam ſpecialem quandam felicitatis tuæ dixiſſe militiam? Scimus quidem imp. ita te cuncta adminiſtraſſe, vt non poſſint ſe tibi imputare ſucceſſus, ſed fatearis ne-

ris neceſſe eſt quantum te in bello, tantum fortunam tuam egiſſe poſt bellum: cui ſi vocem demus & iudicem, nónne prolixè ſuam enumerabit operam? & vt virtutibus tuis multa concedat, ſibi aliqua vindicabit? Et cur, quæſo, non demus, vt accipiamus vtriuſque partis aſſerta, quum ſint quæ vinceret tua? Audio Conſtantiam dicere, Bellum atrox periculoſúmque ſuſcepi*: memorare Patientiam, Immenſum iter, tempus anni graue, ſemper armata, ſemper ieiunia toleraui: tenere Prudentiam, Partita ſum militem, & multiplicaui arte terrorem: aſſerere Fortitudinem, Bis conflixi cum hoſte, bis vici: omnes poſtremò clamare, Quid tibi debemus fortuna quàm fecimus? Sed ſi illa dicat, Properationem militum ego iuui, ego fugam hoſtium præpediui, ego Maximum in muros coëgi, & quem vos cogebatis mori viuum, domino reſeruaui: non video quod poſſit eſſe iudicium: quin quum iſta pars imputet tyranni fugam, illa cuſtodiam reipubl. * quæ vtrique pariter obnoxia eſt, ita vtranque coniungat, vt fateatur vni ſemet victoriam, alteri debere vindictam. Sed nec tu debitam gratiam beneficij inficiator abiuras: nam etſi per te confeceris quæ volebas, per fortunam tamen plus adeptus es quàm volebas. Agedum ſi videtur*, præteritas cogitationes tuas conſule, & vota conueni, num amplius ſperauiſti quàm vt Maximus tibi nuntiaretur occiſus, quàm vt ſemiuiuum eius corpus nondum clauſis tota morte oculis ex acie referretur, quàm ad ſummum vt fugiens reſiſténſve caperetur? Cæterùm quando quod factum eſt, vel optaſti, vt ſe tibi ipſe ſeruaret, vt conſciſceret ſibimet interi-

Quæ, ſ. reſpublica v. pariter obnoxia eſt: non expoſita, ſed obligata accepti beneficij nomine. Deinde, vni, ſ. imp. alteri, ſ. fortunæ.

tum nollet & poſſet? magno quidem fateor, pectoribus humanis, atque adeò maximo lux amori, interitus horrori eſt, ſed quatenus aut iſta optari poteſt, aut ille vitari: at ſi vltima ſupra caput ſteterit hora, & venerit dies nunquam reuerſurus, ac ſe confeſſa mors fuerit, non timentur extrema quum certa ſunt. Hinc reorum vſque ad damnationem metus, poſtea attonitus ſtupor, & ex deſperatione ſecuritas, & ad locum ſupplicij voluntaria carnifice non trahente properatio. Vt de his taceam qui cum fatis * fortunis paciſcentes, incertum exitum certo * occupauerunt: vt nihil de ſeruis loquar, qui verbera vitauere ſuſpendio, & motus heriles vſque ad præcipitia fugerunt: quis vnquam vltra ſpē timuit? quis idcirco ſemet occidere noluit vt occideretur? niſi verò vel leuior manus aliena quàm propria: vel fœdior mors priuata quàm publicata, vel longior pœna ferro incumbere, & corpora vulnus onerare, & recipere interitum ſtatim totum, quàm ſupplicium diuidere, poplitem flectere, ceruicem extendere ad plagam fortaſſe non vnam. Et tamen quando ſecum ille ferro tranſigendum putabat, non potius ignem, laminas, crucem, culleum, & quicquid merebatur timebat. Nunquam profectò tam bene de ſceleribus ſuis ſenſit, vt mortem potuerit ſperare qua periit. Si igitur nec præſumere veniam reus, nec ſperare fugam clauſus, nec mortem potuit timere mor[it]urus, & * certo extremorum leuior videri debuit voluntarius quàm coactus, honeſtior priuatus quàm publicus, poſtremò breuior occupatus quàm expectatus interitus, num cui dubium eſt, in eo quòd non habuit rationem, fuiſſe

al. vel fort.

Occupauerunt, hoc eſt, præuenerunt.

Certus extremorum, hoc eſt, non dubitans quin ſibi ſit moriendū.

fuiſſe fortunam? Illa illa tyranni conſilia cæcauit: illa & animum ejus obtudit & gladium: illa expeditam in vulnus manum percuſſit & tenuit. Niſi verò tu tuum venerabilis Gratiane carnificem diris comitatus vltricibus obſidebas, & irata minax vmbra ob os ejus oculóſque fumantes infernis ignibus tædas, & crepitantia torto angue flagra quatiebas, ne morti honeſtæ vacaret, ne regalem illum ſacroſanctúmque veſtitum impio cruore pollueret, ne vultus olim tuus ac deinceps fratrum futurus funeſtum ſanguinem vel dum vindicatur acciperet: * ne poſtremò te manus vlciſceretur tyranni, & deberes Maximo vel ſuam mortem. Et planè ita cuncta ceciderunt, vt non ſeruata modò vltio ſed ordinata videatur. Nam vnde, quæſo, tam repentina conuerſio, vt qui oppetere timuerat, interitum non timeret expetere, & quem incluſerat metus, proferret audacia? Hîc nulla iam reliqua feſtinandis rebus mora, actutum fortiſſimi duces inſtruendo accinguntur triumpho, capiti diadema decutitur, humeris veſtis aufertur, pedibus ornatus euellitur, totus denique homo aptatur ad interitum, publicè publicus ſpoliator exuitur, nectuntur manus rapaces, nudantur crura fugitiuo: talis denique tuis offertur oculis qualem offerri decebat victori captum, domino ſeruum, imperatori tyrannum: nec tu illum (qua es clementia) in conſpectum tuum venire voluiſſes, ne oculos iſtos omnibus ſalutares homo funebris impiaret, niſi famam confutare mendacij, téque purgare eodem teſte quo inſimulatore noluiſſes. Habet vires, habet neſcio quos interpos mens ſcelerata carnifices, aut ipſa ſibi carnifex

Ne poſtremò te manus, id eſt, ne ſua illi manum mortem conſciſcens vltioni qua illi ob tuam cædē debebatur, ſatisfaceret.

conſcientia eſt, aut, quod magis credo, omni ſæuius quæſtione eſt, à te interrogari. Ad primam tuam vocem nefario pectori excuſſa confeſſio eſt, nec cunctari ſaltem aut * muſitare potuit quin conſilium omne nudaret, ſe videlicet fauoris tui obtendiſſe prætextum, quòd aliter non potuiſſet allicere militum ſocietates, niſi ſe autoramenti tui finxiſſet autorem. Et poſt hanc tu vocem non illum in crucem tolli, non culleo inſui, non diſcerpi in fruſta juſſiſti, non poſtremò illam tanti ream mendacij linguam radicitus erui præcepiſti cum eorum parte vitalium quorum fuerat loquuta commentum: quin jam cœperas de eius morte dubitare, & dejeceras oculos, & vultum rubore ſuffuderas, & cum miſericordia loquebaris. Sed benè eſt quòd non omnia potes, tui te vindicant & inuitum. Rapitur ergo ex oculis, & ne quid licere poſſet clementiæ, inter innumeras manus fertur ad mortem. Ecce iterum imp. auerteris, & illam tyrannici exitus relationem grauaris. Iam jam eſto ſecurus, geram clementiæ tuæ morem, quod noluiſti videre non audies. Huc huc totas pij vates doctarum noctium conferte curas, hoc omnibus linguis, literiſque celebrate, nec ſitis de operum veſtrorum perennitate ſoliciti. illa quam præſtare hiſtoriis ſolebatis, ab hiſtoria veniet æternitas. Vos quoque quibus ſecunda ſors ceſſit dare famam rebus artifices, vulgata illa veterum fabularum argumenta deſpicite. Herculeos labores, & modicos Liberi triumphos, & anguipedum bella monſtrorum: hæc potius, hæc geſta ſolertes manus ducant, his fora, his templa decorentur, hæc ebore reddantur, hæc marmore, hæc in coloribus viuant, hæc in æra

Muſitare legendũ eſt.

in æra moueantur, hæc gemmis augeant pretium. *Pertinet ad ſecuritatem omnium ſeculorum, quod ad factum videri, vt ſiquis vnquam nefaria vota conceperit monimentis noſtrorum temporum *recenſitus, per oculos hauriat innocentiam: quiſquis purpura quandoque regali veſtire humeros cogitabit, Maximus ei exutus occurrat; quiſquis aurum gemmáſque priuatis pedibus optabit, Maximus ei plantis nudus appareat: quiſquis imponere capiti diadema meditabitur, auulſum humeris Maximi caput, & ſine nomine corpus, aſpiciat. Scimus quidem nihil vnquam nouandum, quum Romanum ſemper imperium, aut tuum futurum ſit, aut tuorum, pertinet: *tum ad geminam reipubl. ſecuritatem quod fieri non poteſt, etiam non timeri. Sed vtcunque virtutis tuæ opera curioſæ poſteritatis oculis artificum manus reddet, quum te vel Alpium dorſa ſuperantem, vel flumina objecta tranantem, vel agmen hoſtile triumphalibus veſtigiis atterentem, pictorum atque fictorum aſſequeretur imitatio, clementia imp. quo cœlo tua, quo pigmento, quo ære auróve ducetur? qua tu ipſius victoriæ victor, ita omnem cum armis iram depoſuiſti, vt ceciderit nemo poſt bellum, certè nemo poſt Maximum? paucis Maurorum hoſtium quos ſecum velut agmen infernum moriturus incluſerat, & duobus aut tribus furioſi gladiatoris laniſtis in belli piaculum cæſis, reliquos omnes venia complexa, velut quodam materno ſinu clauſit. Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta, nemo affectus, nemo nota, nemo conuitio aut denique caſtigatione perſtrictus, culpam capitis, aurium

Forſan ſic legendum, pertinet ad ſecuritatẽ omnium, ſeculorúmque id factum.

al. *recenſitis*,

Legendum, tamen

ſaltem moleſtia luit. Cuncti domibus ſuis, cuncti conjugibus ac liberis, cuncti denique innocentiæ (quod eſt dulcius) reſtituti ſunt. Vide imp. quid hac clementia conſequutus ſis: feciſti vt nemo ſibi victus te victore videatur. Spectabas hæc à tuis collibus, Romam & ſeptena arce ſublimis, celſior gaudio ferebaris. Tu quæ experta Cinnanos furores, & Marium poſt exilia crudelem, & Syllam tua clade felicem, & Cæſarem in mortuos miſericordem, ad omne ciuilis motus claſſicū tremiſcebas, quæ præter ſtragem militum vtraque tibi parte percuntium extincta domi ſenatus tui lumina, ſuffixa pilo conſulum capita, Catones in mortem coactos, truncóſque Cicerones & Pompeios fleueras inſepultos: cui damna grauiora ſciſſus in partes ciuium furor quam portis imminens Pœnus aut receptus muris Gallus intulerat: cui Allienſi die Æmathia funeſtior, Cannis Collina feralior, tam altas olim reliquerunt cicatrices, vt grauius ſemper tuam quàm alienā experta virtutem, nihil tibi magis quàm te timeres. Vidiſti ciuile bellum hoſtium cæde, militum pace, Italiæ recuperatione, tua libertate finitum: vidiſti inquam finitum ciuile bellum, cui decernere poſſes triumphum. Hactenus memet imp. Aug. præteritas res tuas attrectaſſe fas fuerit. at quum tēpus admoneat meminiſſe præſentium, finem ſermoni facere maluerim, quàm ampliſſimi ordinis munus inuadere. Dabitur vtcunque venia piæ temeritati, ſi vſurpaſſe communia, non occupaſſe videamur aliena: licuerit mihi quæ in barbaris gentibus longinquíſque prouinciis pro ſumma re fortiter feliciterque feciſti, annuente numine tuo & ſenatu fauente dixiſſe: ea verò quæ Romæ geſta

geſta ſunt, qualem te vrbi dies proximus inuexerit, quis in curia fueris, quis in roſtris, vt pompam præeuntium ferculorum curru modò, modò pedibus ſubſequutus, alterno clarus inceſſu, nũc de bellis, nunc de ſuperbia triumpharis, vt te omnibus principem, ſingulis exhibueris ſenatorem, vt crebrò ciuilíque progreſſu non publica tantùm opera luſtraueris, ſed priuatas quoque ædes diuinis veſtigiis conſecraris, remota cuſtodia militari tutior publici amoris excubiis: horum hæc linguis, horum inquam voce laudentur, qui de communibus gaudiis & dignius vtique quæ maxima, & juſtius poterunt prædicare quæ propria ſunt. O mea felix peregrinatio! ô bene ſuſcepti & exhauſti labores! Quibus ego interſum bonis? quibus paror gaudiis? quæ reuerſus vrbibus Galliarum diſpenſabo miracula? quantis ſtupentium populis, quàm multo circumdabor auditore quum dixero, Romam vidi, Theodoſium vidi, & vtrumque ſimul vidi. Vidi illum principis patrem, vidi illum principis vindicem, vidi illum principis reſtitutorem. Ad me longinquæ conuenient ciuitates: à me geſtarum ordinem rerum ſtilus omnis accipiet: à me argumentum poëtica, à me fidem ſumet hiſtoria. Compenſabo tibi iſtam imp. injuriam, ſi quum de te ipſe nihil dixerim quod legendum ſit, inſtruam quæ legantur. DIXI.

Digitized by Google

PANEGYRICVS
CONSTANTINO
AVGVSTO CONSTAN-
tij filio dictus.

VNDE mihi tantum confidentiæ,ſa Imp. vt poſt tot diſertiſſimos hom nes, quos & in vrbe ſacra & hîc ru ſus audiſti, dicere auderem? niſi n fas eſſe ducerem, & con miſſi cuju dam ſacrilegij religionem vererer, ſi is qui ſen per res à numine tuo geſtas prædicare ſolitus e ſem, hæc tanto majora priſtinis ſilentio prætei rem, per quæ non pars aliqua ſeruata, ſed vniue ſa ſibi eſt reſp. reſtituta. * neque enim igno quanto inferiora ſint ingenia noſtra Romanis, quidem Latinè & diſertè loqui illis ingeneratu eſt, nobis elaboratum: & ſiquid fortè commo dicimus, ex illo fonte & capite facundiæ imitat noſtra * deriuat. Sed quamuis conſcius mihi i firmitatis ingenitæ, & inchoati potius ſtudij q eruditi, cohibere me ſilentio nequeo quomin de recuperata vrbe imperióque Romano, & ta dem ex diuturna conuulſione ſolidato & ipſe al quid coner effari, vt inter tantos ſonitus diſert rum mea quoque vox tenuis exaudita videatu Etenim ſi in rebus bellicis ipſiſque prælijs no ſolùm tubæ ac litui, ſed etiam Spartanæ tibiæ i centiuum aliquod feruntur habuiſſe, credo qu magno

Apparet hunc rhetorem Italum non fuiſſe, ſed Gallũ, aut alteri⁹ nationis.

deriuat. ſ. idem.

magnos animos paruo licet modulo ſufficit incitari, cur ego in me de tuo fauore diffidam, vt ſermonem meum ſtudio potius tui cultus quàm ſui viribus metiaris? Experiar igitur vt poſſum: quanquam oppletus viribus tuis, vt ſic dixerim, inſuſurrare ſine æmulandi fiducia cupidus imitandi: ac primùm illud eripiam quod credo neminem adhuc auſum fuiſſe, vt antè de conſtantia expeditionis tuæ dicam quàm de laude victoriæ. Tranſacto enim nutu aduerſi *ominis, & offenſio reuocati (vtar libertate erga te noſtri amoris, quem tunc inter metus & reipubl. vota ſuſpendimus) tene imp. tantum animo potuiſſe præſumere, vt bellum tantis opibus, tanto conſenſu auaritiæ, tanta veniæ deſperatione conflatum quieſcentibus cunctantibúſque tunc imperij tui ſociis primus inuaderes? Quiſnam te deus, quæ tam præſens hortata eſt majeſtas, vt omnibus ferè tuis comitibus & ducibus non ſolùm tacitè muſſantibus, ſed omen apertè timentibus contra conſilia hominum, contra auſpicum monita, ipſe per temet liberandæ vrbis tempus veniſſe ſentires? Habes profectò aliquid cum illa mente diuina Conſtantine ſecretum, quæ delegata noſtrî diis minoribus cura vni ſe tibi dignatur oſtendere: alioquin fortiſſime imp. ſic quoque quum viceris, redde rationem. Rhenum tu quidem toto limite diſpoſitis exercitibus *tuum reliqueras, ſed hoc majores pro te ſuſcepimus metus, quòd nobis potius quàm tibi conſulebas, noſtrámque pacem magis quàm bellum quod aggrediebare firmaueras. næ tu imp. nimio noſtri amore neſciſti ad ſecuritatem nobis verè prouidere, qui non omnia tecum arma mouiſti, quum in tua con-

Forſan legendum, ominis & offenſiore vocati; niſi malis offenſione.

al. tutum

mani armis omnibus more primæ claſſis armati, & pro facinorum conſcientia nunquam niſi morte ceſſuri. Probauit hoc prima obſtinatio eorum qui ſub ipſis Alpium jugis, munitiſſimo licet muro ac ſitu tenentes oppidum, auſi fuerunt te imminente reſiſtere, ac portas claudere, non credentes illi quidem (vt audio) teipſum adeſſe. Quis enim crederet, tam citò à Rheno ad Alpes imperatorem cum exercitu peruolaſſe? ſed tamen qui non ſolùm præſenti numini tuo, verùm etiam nuntiato nomini cedere debuiſſet. Luerunt igitur illico dementiæ ſuæ pœnas, quum oblatam ſibi à clementia tua veniam recuſaſſent. Neque enim vallo foſſáque obſeſſio inchoata eſt, nec cuniculis agendis, nec machinis admouendis, nec incutiendo ariete tentati quaſſatíque ſunt muri, ſed ſtatim injectæ faces portis, ſcalæ propugnaculis, nec ſolùm fundis eminus, telíſque miſſilibus, pugnaciſſimóque præfecto, ſcilicet vt quam Coloniam Cn. Pompeius aliquando deduxerat, Pompeianus euerteret. O miſerabilem Veronenſium calamitatem, quos non tam tua quàm inteſtina ſatellitum preſſit obſidio: quippe Atheſis ille ſaxis aſper & gurgitibus verticoſus, & impetu ferox oppugnationem prohibebat, omnémque retrò regionem euehendis copiis tutam defenſámque præſtabat. Quod tamen ne diutius hoſtem juuaret, prouidentia tua factum eſt, quum ſuperioribus in locis, quà leuior amnis & ignari hoſtes erant, exercitus parte projecta, ancipiti periculo clauſos obſeſſóſque pejora experiri armis coegiſti, adeò quà omnis eruptio tentauerat, cecidiſti, vt ipſe etiam dux cum parte copiarum ad acerſenda auxilia muris

muris exceſſerit, maiorē miſer adducturus exercitum, vt maiore comitatu cladis occideret. Quo quidem tempore præcipua apparuit tua imperat. cura ſimul & animi magnitudo, qui ſedenti illi minore exercitu congredi quàm obſidionem intermittere maluiſti, ne reſpirare clauſis, aut effugere, aut imminere tergo liceret. Et primò quidem (vt audio) aciem inſtruxeras duplicem, mox prouiſo aduerſariorum numero explicari ſtatim in frontem ordines, & extendi latius arma iuſſiſti: ex tuo animo nimirum animos tuorum omnium metiens, quamuis grauius inde pōdus infringi poſſet imperij. Laudare me exiſtimas imp. cuncta quæ in illo prælio feceris? Ego verò iterum queror: proſpexeras omnia, diſpoſueras vniuerſa, ſummi imperatoris officia compleueras, cur ipſe pugnaſti? cur te denſiſſimis hoſtium globis miſcuiſti? cur ſalutem reipub. in pericula tanta miſiſti? An neſcire nos putas quòd dum nimio rapereris ardore, in media hoſtium tela deueneris? &, niſi viam tibi cædibus aperuiſſes, ſpem totius generis humani & vota deceperas? Quid tibi eſt imperator cum inferiore fortuna? toto quippe impetu ferebare, torrenti ſimilis amni, quem abruptæ radicitus ſyluæ, & conuulſa funditus ſaxa ſequerentur. Illos pugnare fas eſt quibus ſuo cuiuſque fato aut vincendum eſt aut cadendum: tu cuius ex vita omnium fata pendent, ad vllum diſcrimen accedas? inter tot tela gladióſque verſere? quis hoc à te exigit? aut quis pati poſſit vt quicquam in te belli caſibus liceat? decet te imp. hoſtē ferire? immò non decet laborare. Spectàns ex edito monte Xerxes nauale certamen, Auguſtus aliquid agens vicit

ſeruatione ſalus noſtra ſit. Et quid opus erat ipſi Rheno inſtructis & militibus & claſſibus, quem jam pridem barbaris nationibus virtutis tuæ terror obſtruxerat? An oſtentare voluiſti diligentiam tuam diuiſis copiis inter cuſtodiam pacis & belli? aut etiam jactanter & glorioſè probare liberandæ vrbi te ſufficere cum paucis? Vix enim quarta parte exercitus contra centum millia armatorum hoſtium Alpes tranſgreſſus es, vt appareret penitus conſiderantibus id quod nos fugit in amore trepidantes, non dubiam te ſed promiſſam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum, & hoſtem ſuum perfidia deſertus armauerat: majores poſtea copias Maximianus admouerat, & ipſe transfugis videbatur proſperè refugiſſe: ipſe denique qui pater illius credebatur, diſciſſam ab humeris purpuram detrahere conatus, ſenſerat in illud dedecus ſua fata tranſiſſe. Mille & ſexaginta annis, contractas ex toto orbe diuitias, monſtrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingeſſerat, ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita, quum bonis paſſim donando vſque ad mortem deuotionis obſtrinxerat parricidas omnes, inſidiatos ſibi, aut palàm aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat, armis oppreſſerat, & inter hæc vtebatur eius vrbis majeſtate quam ceperat, totam Italiam conductis ad omne facinus ſatellitibus oppleuerat. Hæc omnia in**p**. quum cogitares, ſcires, videres, nec te paterna grauitas, nec tua natura temerarium eſſe pateretur. dic * quæ quid in conſilio niſi diuinum numen habuiſti? An illa te ratio ducebat? ſua enim cuique prudentia deus eſt, quod in tam diſpari

Opinor legendum, quaſo.

pari contentione non poterat melior cauſa non ſuperare, & innumerabiles licèt ille copias pro ſe objiceret, pro te tamen juſtitia pugnaret. Vt enim omittam illa quæ non decet comparari, quòd erat ille Maximiani ſuppoſitus, tu Conſtantij pij filius, ille deſpectiſſimæ prauitatis, detortis ſolutíſque membris, nomine ipſo abuſiua appellatione mutilato: tu (quod ſufficit dicere) tantus ac talis: vt hoc, inquam, omittam, te Conſtantine paterna pietas ſequebatur, illum, vt falſo generi non inuideamus, impietas: te clementia, illum crudelitas: te pudicitia ſola dicata conjugio, illum libido ſtupris omnibus contaminata: te diuina præcepta, illum ſuperſtitioſa maleficia, illum denique ſpoliatorum templorum, trucidati ſenatus, plebis Romanæ fame enectæ piacula: te abolitarum calumniarum,* te probitatum, delationum, te conſeruatio, atque homicidarum ſanguinis gratulatio. In tam diuerſa cauſarum ratione diuino conſilio imp. hoc eſt tuo, non militum multitudinem, ſed partium merita numeraſti. Magnus Alexander quum præter Macedonas ſuos, cunctæ Græciæ, vniuerſo Illyrico innumerabilem delectum poſſet indicere, nũquam majores quadraginta millium copias duxit: inhabile regenti ratus, quicquid excederet, & turbam potius quàm exercitum. Tu verò etiam minoribus copiis bellum multo majus aggreſſus es: tanto ſcilicet tua virtute propria potior, quanto ille numerò inſtructior. Et ille quidem contra leues Medos, & imbelles Syros & Parthorum arma volatica, & Aſiaticos optantes mutare ſeruitium, rem geſſit prælij vnius euẽtu: tibi vincendi erant milites, proh nefas: paulo antè Ro-

Opinor legendum, te prohibitarum delationum.

Quadraginta millium copias duxit Alexander vt plurimas.

ſeruatione ſalus noſtra ſit. Et quid opus erat ipſi Rheno inſtructis & militibus & claſſibus, quem jam pridem barbaris nationibus virtutis tuæ terror obſtruxerat? An oſtentare voluiſti diligentiam tuam diuiſis copiis inter cuſtodiam pacis & belli? aut etiam jactanter & glorioſè probare liberandæ vrbi te ſufficere cum paucis? Vix enim quarta parte exercitus contra centum millia armatorum hoſtium Alpes tranſgreſſus es, vt appareret penitus conſiderantibus id quod nos fugit in amore trepidantes, non dubiam te ſed promiſſam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum, & hoſtem ſuum perfidia deſertus armauerat: majores poſtea copias Maximianus admouerat, & ipſe transfugis videbatur proſperè refugiſſe: ipſe denique qui pater illius credebatur, diſciſſam ab humeris purpuram detrahere conatus, ſenſerat in illud dedecus ſua fata tranſiſſe. Mille & ſexaginta annis contractas ex toto orbe diuitias, monſtrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingeſſerat, ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita, quum bonis paſſim donando vſque ad mortem deuotionis obſtrinxerat parricidas omnes, inſidiatos ſibi, aut palàm aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat, armis oppreſſerat, & inter hæc vtebatur eius vrbis majeſtate quam ceperat, totam Italiam conductis ad omne facinus ſatellitibus oppleuerat. Hæc omnia in p.quum cogitares, ſcires, videres, nec te paterna grauitas, nec tua natura temerarium eſſe pateretur. dic * quæ quid in conſilio niſi diuinum numen habuiſti? An illa te ratio ducebat? ſua enim cuique prudentia deus eſt, quod in tam diſpari

Opinor legendum, quaſo.

pari contentione non poterat melior cauſa non ſuperare, & innumerabiles licèt ille copias pro ſe objiceret, pro te tamen juſtitia pugnaret. Vt enim omittam illa quæ non decet comparari, quòd erat ille Maximiani ſuppoſitus, tu Conſtantij pij filius, ille deſpectiſſimæ prauitatis, detortis ſolutiſque membris, nomine ipſo abuſiuæ appellatione mutilato: tu (quod ſufficit dicere) tantus ac talis: vt hoc, inquam, omittam, te Conſtantine paterna pietas ſequebatur, illum, vt falſo generi non inuideamus, impietas: te clementia, illum crudelitas: te pudicitia ſola dicata conjugio, illum libido ſtupris omnibus contaminata: te diuina præcepta, illum ſuperſtitioſa maleficia, illum denique ſpoliatorum templorum, trucidati ſenatus, plebis Romanæ fame enectæ piacula: te abolitarum calumniarum,* te probitatum, delationum, te conſeruatio, atque homicidarum ſanguinis gratulatio. In tam diuerſa cauſarum ratione diuino conſilio imp. hoc eſt tuo, non militum multitudinem, ſed partium merita numeraſti. Magnus Alexander quum præter Macedonas ſuos, cunctæ Græciæ, vniuerſo Illyrico innumerabilem delectum poſſet indicere, nũquam majores quadraginta millium copias duxit: inhabile regenti ratus, quicquid excederet, & turbam potius quàm exercitum. Tu verò etiam minoribus copiis bellum multo majus aggreſſus es: tanto ſcilicet tua virtute propria potior, quanto ille numerò inſtructior. Et ille quidem contra leues Medos, & imbelles Syros & Parthorum arma volatica, & Aſiaticos optantes mutare ſeruitium, rem geſſit prælij vnius euētu: tibi vincendi erant milites, proh nefas: paulo antè Ro-

Opinor legendum, te prohibitarum delationum.

Quadraginta millium copias duxit Alexander ad plurimas.

ſeruatione ſalus noſtra ſit. Et quid opus erat ipſi Rheno inſtructis & militibus & claſſibus, quem jam pridem barbaris nationibus virtutis tuæ terror obſtruxerat? An oſtentare voluiſti diligentiam tuam diuiſis copiis inter cuſtodiam pacis & belli? aut etiam jactanter & glorioſè probare liberandæ vrbi te ſufficere cum paucis? Vix enim quarta parte exercitus contra centum millia armatorum hoſtium Alpes tranſgreſſus es, vt appareret penitus conſiderantibus id quod nos fugit in amore trepidantes, non dubiam te ſed promiſſam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum, & hoſtem ſuum perfidia deſertus armauerat: majores poſtea copias Maximianus admouerat, & ipſe transfugis videbatur proſperè refugiſſe. ipſe denique qui pater illius credebatur, diſciſſam ab humeris purpuram detrahere conatus, ſenſerat in illud dedecus ſua fata tranſiſſe. Mille & ſexaginta annis contractas ex toto orbe diuitias, monſtrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingeſſerat, ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita, quum bonis paſſim donando vſque ad mortem deuotionis obſtrinxerat parricidas omnes, inſidiatos ſibi, aut palàm aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat, armis oppreſſerat, & inter hæc vtebatur eius vrbis majeſtate quam ceperat, totam Italiam conductis ad omne facinus ſatellitibus oppleuerat. Hæc omnia in p. quum cogitares, ſcires, videres, nec te paterna grauitas, nec tua natura temerarium eſſe pateretur. dic ' quæ quid in conſilio niſi diuinum numen habuiſti? An illa te ratio ducebat? ſua enim cuique prudentia deus eſt, quod in tam diſpari

Opinor legendum, quaſo.

pari

pari contentione non poterat melior cauſa non ſuperare, & innumerabiles licèt ille copias pro ſe objiceret, pro te tamen juſtitia pugnaret. Vt enim omittam illa quæ non decet comparari, quòd erat ille Maximiani ſuppoſitus, tu Conſtantij pij filius, ille deſpectiſſimæ prauitatis, detortis ſolutiſque membris, nomine ipſo abuſiuar appellatione mutilato: tu (quod ſufficit dicere) tantus ac talis: vt hoc, inquam, omittam, te Conſtantine paterna pietas ſequebatur, illum, vt falſo generi non inuideamus, impietas: te clementia, illum crudelitas: te pudicitia ſola dicata conjugio, illum libido ſtupris omnibus contaminata: te diuina præcepta, illum ſuperſtitioſa maleficia, illum denique ſpoliatorum templorum, trucidati ſenatus, plebis Romanæ fame enectæ piacula: te abolitarum calumniarum, * te probitatum, delationum, te conſeruatio, atque homicidarum ſanguinis gratulatio. In tam diuerſa cauſarum ratione diuino conſilio imp. hoc eſt tuo, non militum multitudinem, ſed partium merita numeraſti. Magnus Alexander quum præter Macedonas ſuos, cunctæ Græciæ, vniuerſo Illyrico innumerabilem delectum poſſet indicere, nũquam majores quadraginta millium copias duxit: inhabile regenti ratus, quicquid excederet, & turbam potius quàm exercitum. Tu verò etiam minoribus copiis bellum multo majus aggreſſus es: tanto ſcilicet tua virtute propria potior, quanto ille numerò inſtructior. Et ille quidem contra leues Medos, & imbelles Syros & Parthorum arma volatica, & Aſiaticos optantes mutare ſeruitium, rem geſſit prælij vnius euētu: tibi vincendi erant milites, proh nefas: paulo antè Ro-

Opinor legendum, te prohibitarum delationum.

Quadraginta millium copias duxit Alexander ad plurimas.

ſeruatione ſalus noſtra ſit. Et quid opus erat ipſi Rheno inſtructis & militibus & claſſibus, quem jam pridem barbaris nationibus virtutis tuæ terror obſtruxerat? An oſtentare voluiſti diligentiam tuam diuiſis copiis inter cuſtodiam pacis & belli? aut etiam jactanter & glorioſè probare liberandæ vrbi te ſufficere cum paucis? Vix enim quarta parte exercitus contra centum millia armatorum hoſtium Alpes tranſgreſſus es, vt appareret penitus conſiderantibus id quod nos fugit in amore trepidantes, non dubiam te ſed promiſſam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum, & hoſtem ſuum perfidia deſertus armauerat: majores poſtea copias Maximianus admouerat, & ipſe transfugis videbatur proſperè refugiſſe: ipſe denique qui pater illius credebatur, diſciſſam ab humeris purpuram detrahere conatus, ſenſerat in illud dedecus ſua fata tranſiſſe. Mille & ſexaginta annis, contractas ex toto orbe diuitias, monſtrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingeſſerat, ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita, quum bonis paſſim donando vſque ad mortem deuotionis obſtrinxerat parricidas omnes, inſidiatos ſibi, aut palàm aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat, armis oppreſſerat, & inter hæc vtebatur eius vrbis majeſtate quam ceperat, totam Italiam conductis ad omne facinus ſatellitibus oppleuerat. Hæc omnia in pquum cogitares, ſcires, videres, nec te paterna grauitas, nec tua natura temerarium eſſe pateretur. dic * quæ quid in conſilio niſi diuinum numen habuiſti? An illa te ratio ducebat? ſua enim cuique prudentia deus eſt, quod in tam diſpari

Opinor legendum, quaſo.

pari

pari contentione non poterat melior cauſa non ſuperare, & innumerabiles licèt ille copias pro ſe objiceret, pro te tamen juſtitia pugnaret. Vt enim omittam illa quæ non decet comparari, quòd erat ille Maximiani ſuppoſitus, tu Conſtantij pij filius, ille deſpectiſſimæ prauitatis, detortis ſolutiſque membris, nomine ipſo abuſiua appellatione mutilato: tu (quod ſufficit dicere) tantus ac talis: vt hoc, inquam, omittam, te Conſtantine paterna pietas ſequebatur, illum, vt falſo generi non inuideamus, impietas: te clementia, illum crudelitas: te pudicitia ſola dicata conjugio, illum libido ſtupris omnibus contaminata: te diuina præcepta, illum ſuperſtitioſa maleficia, illum denique ſpoliatorum templorum, trucidati ſenatus, plebis Romanæ fame enectæ piacula: te abolitarum calumniarum,* te probitatum, delationum, te conſeruatio, atque homicidarum ſanguinis gratulatio. In tam diuerſa cauſarum ratione diuino conſilio imp. hoc eſt tuo, non militum multitudinem, ſed partium merita numeraſti. Magnus Alexander quum præter Macedonas ſuos, cunctæ Græciæ, vniuerſo Illyrico innumerabilem delectum poſſet indicere, nũquam majores quadraginta millium copias duxit: inhabile regenti ratus, quicquid excederet, & turbam potius quàm exercitum. Tu verò etiam minoribus copiis bellum multo majus aggreſſus es: tanto ſcilicet tua virtute propria potior, quanto ille numerò inſtructior. Et ille quidem contra leues Medos, & imbelles Syros & Parthorum arma volatica, & Aſiaticos optantes mutare ſeruitium, rem geſſit prælij vnius euẽtu: tibi vincendi erant milites, proh nefas: paulo antè Ro-

Opinor legendum, te prohibitarum delationum.

Quadraginta millium copias duxit Alexander ad plurimum.

mani armis omnibus more primæ claſſis armati, & pro facinorum conſcientia nunquam niſi morte ceſſuri. Probauit hoc prima obſtinatio eorum qui ſub ipſis Alpium jugis, munitiſſimo licet muro ac ſitu tenentes oppidum, auſi fuerunt te imminente reſiſtere, ac portas claudere, non credentes illi quidem (vt audio) teipſum adeſſe. Quis enim crederet, tam citò à Rheno ad Alpes imperatorem cum exercitu peruolaſſe? ſed tamen qui non ſolùm præſenti numini tuo, verùm etiam nuntiato nomini cedere debuiſſet. Luerunt igitur illico dementiæ ſuæ pœnas, quum oblatam ſibi à clementia tua veniam recuſaſſent. Neque enim vallo foſſáque obſeſſio inchoata eſt, nec cuniculis agendis, nec machinis admouendis, nec incutiendo ariete tentati quaſſatíque ſunt muri, ſed ſtatim injectæ faces portis, ſcalæ propugnaculis, nec ſolùm fundis eminus, teliſque miſſilibus, pugnaciſſimóque præfecto, ſcilicet vt quam Coloniam Cn. Pompeius aliquando deduxerat, Pompeianus euerteret. O miſerabilem Veronenſium calamitatem, quos non tam tua quàm inteſtina ſatellitum preſſit obſidio: quippe Atheſis ille ſaxis aſper & gurgitibus verticoſus, & impetu ferox oppugnationem prohibebat, omnémque retrò regionem euehendis copiis tutam defenſámque præſtabat. Quod tamen ne diutius hoſtem juuaret, prouidentia tua factum eſt, quum ſuperioribus in locis, quà lenior amnis & ignari hoſtes erant, exercitus parte projecta, ancipiti periculo clauſos obſeſſóſque pejora experiri armis coegiſti, adeò quà omnis eruptio tentauerat, cecidiſti. vt ipſe etiam dux cum parte copiarum ad accerſenda auxilia

muris

muris exceſſerit, maiorẽ miſer adducturus exercitum, vt maiore comitatu cladis occideret. Quo quidem tempore præcipua apparuit tua imperat. cura ſimul & animi magnitudo, qui ſedeanti illi minore exercitu congredi quàm obſidionem intermittere maluiſti, ne reſpirare clauſis, aut effugere, aut imminere tergo liceret. Et primò quidem (vt audio) aciem inſtruxeras duplicem, mox pronuſo aduerſariorum numero explicari ſtatim in frontem ordines, & extendi latius arma iuſſiſti: ex tuo animo nimirum animos tuorum omnium metiens, quanuis grauius inde põdus infringi poſſet imperij. Laudare me exiſtimas imp. cuncta quæ in illo prælio feceris? Ego verò iterum queror: proſpexeras omnia, diſpoſueras vniuerſa, ſummi imperatoris officia compleueras, cur ipſe pugnaſti? cur te denſiſſimis hoſtium globis miſcuiſti? cur ſalutem reipub. in pericula tanta miſiſti? An neſcire nos putas quòd dum nimio rapereris ardore, in media hoſtium tela deueneris? &, niſi viam tibi cædibus aperuiſſes, ſpem totius generis humani & vota deceperas? Quid tibi eſt imperator cum inferiore fortuna? toto quippe impetu ferebare, torrenti ſimilis amni, quem abruptæ radicitus ſyluæ, & conuulſa funditus ſaxa ſequerentur. Illos pugnare fas eſt quibus ſuo cuiuſque fato aut vincendum eſt aut cadendum: tu cuius ex vita omnium fata pendent, quid vlt um diſcrimen accedas? inter tot tela gladióſque verſere? quis hoc à te exigit? aut quis pati poſſit vt quicquam in te belli caſibus liceat? decet te imp. hoſtẽ ferire? immò non decet laborare. Spectans ex edito monte Xerxes nauale certamen, Auguſtus aliquid agens vicit

apud Actium. Fuit etiam qui ſublatus in ſcalas inuicem nexas, concurrentes eminus vidit exercitus: vt nec intereſſet periculo, & adeſſet euentui. Ignaua, inquies, ſunt hæc exempla, ſed tuta, grauiórque metus eſt periculi tui quàm lætitia victoriæ. Annon ipſis cæſis fugatíſque hoſtibus, interfectóque etiam ipſo eorum duce, comites & tribuni corripuere lacrymantes? amplexíque illud tuum anhelum pectus, cruentas manus, & quicquid de ſanguine profundæ cædis emerſerat, hinc atque inde clamarunt? Quid egeras imp. in quæ nos fata proieceras? niſi te diuina virtus tua vindicaſſet: quæ hæc eſt impatientia? aut quò tibi manus noſtras, ſi verſa vice pugnas ipſe pro nobis? Hæc ego non dicerem imp. neque ab aliis dicta memorarem, niſi beneficio tuæ lenitatis tutior eſſet noſtra in verbis quàm tua in armis audacia. Noua enim quadam varietate naturæ, confuſóque virtutum temperamento idem es in prælijs ferociſſimus, & parta ſecuritate mitiſſimus. Quum enim dato obſeſſis tempore pœnitendi, Aquileiam quoque de legatis eorum ac ſupplicibus recepiſſes, cunctíque ſe tibi *dediſſent quos obſidendo ſeruaueras: ignouiſti omnibus, & vitam quam deſperauerant reddidiſti, & quidem iuſſiſti arma deponere, vt multo tutius victoris pietate regerentur. Vt tamen pertinaciæ ſuæ merita ſentirent, corripi eos vincirique iuſſiſti, non ad ſupplicium, ſed vitam, ne conſcientiæ timore diffugerent, grauitérque delinquerent, conſeruaríque iterum non mererentur, ſi ſeruati non fuiſſent. Sed vnde tanto hominum numero tot vincula, quæ continere militares & paulo antè armatas manus poſſent? Stupere

Melius dedidiſſent.

pere milites qui producendos ſuſceperant, & cuſtodiæ curam abnuere,& prorſus neſcire quid facerent. Ipſi etiam qui tibi in conſilio erant,ipſe etiam præfectus hærere, quum tu diuino monitus inſtinctu, de gladiis eorum gemina manibus aptari clauſtra iuſſiſti, vt ſeruarent deditos gladij ſui quos non defenderant repugnantes. O pulcherrimum, & qui omnium oculis ſubiici debuiſſet, triumphum virtutis & clementiæ tuæ! Cuius enim potentiæ fuit hoſtibus arma diripere, eius humanitatis deditos ad impunitatē ſuis armis alligare, atque etiam vincire, vt eos ferri illius quod contra te geſſerant, quotidie pœniteret: gladius ille quem in te diſtrinxerat hoſtis infeſtus, ipſe domini ſui manus tenuit, & paratus ad cædem, cuſtos factus eſt ad ſalutem. Magnus poëta, dum bellorum toto orbe ſurgentium diſcurſum apparatúmque deſcribit. Et *curuæ* (inquit) *rigidum falces conflantur in enſem.* Triſte nimium tempus id quum inſtrumenta cultui pecudum præparata, in cædem hominum verterentur: at nunc rigidi illi mortiferíque mucrones in ſalutaria vincla curuantur, & exarmatum hominem non interimunt, ſed coërcent, deditóſque hoſtes gladij ſui colliſi obtuſíque tutantur, qui nihil illis prodeſſe integri acutíque potuerunt. omnium ergo armorum miniſteria ad diuerſos effectus arbitrio tuo ſeruiunt imp. tibi vincunt gladij, tibi ſeruiunt, te pugnante feriunt,te ignoſcente cuſtodiunt. Vt deus ille mundi creator & dominus eodem fulmine ſuo nunc triſtes nunc lætos nuntios mittit, ita eadem ſub numine tuo tela inimicos aut ſupplices tuos pernicie aut conſeruatione diſcernunt. Eripuiſti

imp. aduerſariis tui gladios, ne quis incumberet dolore. ſuperaſti, & eoſdem manibus ſuis innoxios reddidiſti, vt clementiæ & vindictæ tuæ ſatisfaceres, quorum ſanguini pepercerās, arma fregiſti. * Vt enim hominum diu parta ſemper ſeruanda eſt, ſi liceat: ferrum inuento facile, vſu mutabile. Ideo quæ erant reparabilia conflaſti: quod rediui um non erat, reſeruaſti. Quid ſimile fabul ferunt conuerſa eſſe humana corpora in fontes, aut pecudes, aut aues? fœda & degener talis conuerſio. gladius mutatus in manicas, honeſt quod ſecuritas poſt timorem, quod vmbraculum poſt calorem. ſplendorem mutatio perdidit: ſed aciem retudit. Studium & humanitas tua hortata eſt imp. hucuſque vt exultatio noſtra v rbis cluderet. Sed iam ad potiora redeamus. Recuperata omni cis Padum Italia, ipſa iam ad te ſupplices manus Roma tendebat, cui portentum id inſederat, nihil conari auſum ad tot n ncios ſ arum cladium, quippe ipſa ſe viliſſimi hominis obſidebat ignauia, & degeneres animos timor arguebat, ſtultum & nequam animal nuſquam extra parietes egredi audebat. ita enim aut prodigiis aut metus ſui præſagiis monebatur. Proh pudor! intra parietum cuſtodias imper. non ille aſpirare in campum, non exerceri armis, non puluerem pati: aſtutus quidem, ne virorum officia tentantem contemnerent qui viderent deambulare, & tantùm in il[illegible] latio marmoratis parietibus incedere. Nam [illegible] lianos hortos ire peregrinatio & expe[illegible] tur. Et hæ quidem deliciæ tanto il[illegible] orbem obſederat, ſemet inclu[illegible] mam hanc eius formidinem pro[illegible] tege-

* *Forſan ſic legendum Vt enim vita hominum.*

regebant. Non enim ſe imbellem, ſed beatum, non inertem, ſed ſecurum videri volebat. Quoties milites in concionem vocabat, ſe ſolum cum illis imperatorem, alios per milites pro ſe militare iactabat. Fruimini, aiebat, diſſipate, prodigite. Hæc erat miſerorum breuis & caduca felicitas. Ac ne tum quidem quum tot aduerſa ſuorum prælia comperiſſet, obuiam ire conatus eſt ad reſiſtendum, quum Padi limite, aut Apennini iugis vteretur. Sed literas calamitatum ſuarum indices ſupprimebat: interdum etiam palàm, vt vſque ad portas veniretur, optabat, non intelligens maieſtatem illam vrbis * quæ pridem ad motus exercitia ſollicitauerat, iam flagitiis ipſius deformata, & ſedibus ſuis pullam ad tua auxilia tranſiſſe, nec vllis præmiis poſſe corrumpi, quos tibi præter liberalitatem tuam, & ſacramenti fidem, tot victoriarum gloriæ dicauiſſent. Quis enim miles qui ductu atque auſpiciis tuis toties feliciſſimè dimicaſſet, vulnera illa ſua vēderet? belli iam penè confecti ſummam concederet? At enim tu idipſum de ardore totius exercitu ſentiens, non ſine vlla hæſitandi mora, quà breuiſſimum per eos iter eſt, rapto agmine aduolaſti, celeritatem illam in redeundo. Scipionis & Cæſaris, tunc maximè cupienti Romæ repræſentans. Hæc eſt fiducia imperatoris inuicti, & ſuorum mentibus freti, non dubitare nec trahere bellum, ſed proximum quodque pugnæ tempus putare victoriam. Non enim res erat tibi, vtique maximo, cum Hannibale victor, vt poſt res aſperas locum tempúſque captares, ſed vrgere te ſucceſſus tuos, & continuare victorias, ſed quàm primùm ſubuenire vrbi debebat.

* *Sic legendum, Quæ pridem ad motus exercitia ſollicitáuerat, iam flagitiis deformatam, è ſedibus, &c.*

Sapientis enim imperatoris eſt fractis rebus cunctando conſulere, ſecundis non deeſſe fortunæ. Itaque vnum iam id timebatur, ne ille conterritus his rebus, grauiter afflictus, & in arctum redactus boni conſuleret, & debitas reipubl. pœnas obſidione differret. Quippe omni Africa, quam delere ſtatuerat, exhauſta, omnibus inſulis exinanitis, infiniti temporis annonam congeſſerat. Sed diuina mens, & ipſius vrbis æterna maieſtas, nefario homini eripuêre conſilium, vt ex inueterato illo torpore ac fœdiſſimis latebris ſubitò prorumperet, & conſumpto per deſidias ſenio ipſum diem natalis ſui, vltima ſuâ cæde ſignaret, ne ſeptenarium numerum ſacrum & religioſum inchoando violaret. At quomodo inſtruxit aciem tot annorum vernula purpuratus? ita prorſus, ne quis euadere, ne quis, vt fit, loco motus referre gradum & inſtaurare prælium poſſit, quum à fronte armis, à tergo Tyberi flumine premeretur: in quo ille nõn mehercule cogitauit neceſſitatem reſiſtendi, ſed propinquitatem refugiendi: niſi fortè iam ſentiens diem ſibi veniſſe fatalem, ad ſolatium ſuæ mortis, voluit ſecum trahere quàm plurimos, vt omnes eſſent exitus ſui comites, qui ſcelerum participes extitiſſent. Quid enim aliud illum ſperaſſe credendum eſt? qui iam ante biduum palatio emigrauerat, & cum vxore ac filio in priuatam domum ſponte conceſſerat vt res eſt, omnibus terribilibus agitatus, & nocturnis pulſus vltricibus, vt tu iam olim expectatus habitator, ſacris illis ædibus diu exhalatis expiatíſque ſuccederes: & adeò ipſe verum ſibi dixerat, & venturo tibi ceſſerat, quamuis in prælium ingrederetur arma-

armatus, quum excedendo palatio iam ſe abdicaſſet imperio. Ad primum igitur aſpectum maieſtatis tuæ, primúmque impetum totius tui victoris exercitus, hoſtes territi fugatique, & anguſtiis Miluij pontis excluſi, exceptis latrocinij illius primis autoribus, qui deſperata venia locum quem pugnæ ſumpſerant, texere corporibus; cæteri omnes in fluuium abiêre præcipites, vt tandem aliquod cædis compendium feſſis tuorum dexteris eueniret. Quum impios Tyberis hauſiſſet, ipſum etiam illum cum equo & armis inſignibus fruſtrà conatum per abrupta ripæ vlterioris euadere, idem Tyberis correptum gurgite deuorauit; ne tam deforme prodigium, vel hanc obitus ſui relinqueret famam quòd alicuius viri fortis gladio telóve cecidiſſet. Et aliorum quidem hoſtium corpora & arma præceps fluuius voluendo deuexit, illum autem eodem quo extinxerat *loco tenuit p. Rom. dubitaret, ſi putaretur aliquò profugiſſe, cuius mortis probatio quæreretur. Sancte Tybris, quondam hoſpitis monitor Æneæ, mox Romuli conſeruator expoſiti, tu nec falſum Romulum diu viuere, nec parricidam vrbis paſſus es enatare, tu Romæ tuæ altor copiis ſubuehendis, tu munitor mœnibus ambiendis, meritò Conſtantini victoriæ particeps eſſe voluiſti, vt ille hoſtem in te propelleret, tu necares. Neque enim ſemper es rapidus & torrens, ſed pro temporum ratione moderatus: tu quietus armatum Coelitem reuexiſti; tibi ſe placido Cloelia virgo commiſit, ac nunc violentus & turbidus hoſtem reipubl. ſorbuiſti, & ne tuum lateret obſequium, eructato cadauere prodidiſti. Reperta

*Sic legẽdũ opinor, loco tenuit ne pop. Ro. dub.

igitur & trucidato corpore, vniuerſus in gaudia & vindictam P. Rom. exarſit. nec de ſicca tota vrbe qua ſuffixum haſta ferebatur caput, id piaculare fœdari, quum interim, vt ſunt ioci triumphales, rideretur geſtantis iniuria, quum alieni capitis merita pateretur. Sed quid ego hucuſque iocularia? tecta ipſa (vt audio) commoueri, & altitudo culminum videbatur, attolli quacunque numen tuum tardo molimine currus inueheretur: tanta te populi denſitas, tanta ſenatus ſtipatio proueheba simul & attinebat. Felices qui te propius aſpicerent: longius poſiti nominabant: quos prætereras, loci quem occupauerant, pœnitebat. Viciſſim omnes inde dicto accedere, inſequi, certare, innumerabilis multitudo & impulſu vario fluctuare, & tantum ſibi hominum animi poſt illam ſexennij cladem ſupereſſe memorabant. Auſi etiam quidem vt reſiſteres poſcere, & queri, tam citò acceſſiſſe palatium, & quum ingreſſus eſſes, non ſolum oculis ſequi, ſed penè etiam ſacrũ limen irrumpere. inde omnibus circunfuſis vt inde excederes opperiri, proſpicere, optare, ſperare: vt viderentur eum à quo obſidione liberati fuerant, obſidere. Gloriatus ſit licet & verè ſummus orator, humeris ſe Italiæ in patriam reportatum, te Conſtantine, S. P. Q. R. & illo die & aliis quocunque progreſſus es, & oculis ferè geſtauit, nec quicquam aliud homines diebus munerum ſacrorúmque ludorum quàm te ipſum ſpectare potuerunt, qui tuus eſſet fulgor oculorum, totiúſque corporis circunfuſa maieſtas, quæ oris dignitas, gaudere cuncti ſpectaculorum mora, & familiaribus ſibi artificibus ob hoc ſolùm fauere quod te præ-
ſente

ſente certarent. Nam quid ego de tuis in curia ſententiis atque actis loquar; quibus ſenatui autoritatem priſtinam reddidiſti, ſalutem quam per te receperant non imputaſti, memoriam eius in pectore tuo ſempiternam fore ſpopondiſti? Dicerem plura de diuinis orationibus tuis, de oblata potius quàm impetrata benignitate, niſi mallem dicta reticere dum propero facta laudare. Quamlibet verba tua in ſenatu habita nobis nota ſint: tamen qualia fuerint clementiæ tuæ gloria nuntiauit. O tandem felix ciuili Roma victoria! Irrupit olim te Cinna furioſus, & Marius iratus, qui non ſolo ſe Octauij conſulis capite ſatiarunt, ſed luminibus ciuitatis extinctis, exempla quæ nunc toto ſexennio paſſa es reliquerunt. Vicit ibi iterum ante portam Collinam Sylla felix, ſi ſe parcius vindicaſſet, ſed multis capitibus roſtra compleuit: Conſtantinus victoriæ licentiã ſine præliis terminauit: gladios ne in eorum quidem ſanguinem diſtringi paſſus eſt, quos ad ſupplicia poſcebas. Deditam ſibi idem Sylla exarmatámque legionem in villa publica trucidauit, percuſſúmque morientium gemitu ſenatum monuit ne timeret, quòd ipſe iuſſiſſet. At iſte victor, non modò hoſtium ſed etiam victoriæ ſuæ, quicquid militum bello ſuperfuit, tibi reſeruauit. Tibi enim iã militant quos exutos armis imperator aduerſus hoſtes barbaros rurſus armauit. Iam obliti deliciarum, Circi, Maximi & Pompeiani theatri, & nobilium lauacrorum, Rheno Danubióque prætenduntur, excubias agunt, latrocinia compeſcunt, certant denique cum victoribus, vt ciuili bello victi hoſtibus comparentur. Nec tamen id mirum videri

poteſt, quum qualemcunque militem fortiſſimum facias tuo imp. exemplo. Non enim feſſus prœliis & expletus victoriis, vt natura fert, otio te & quieti dediſti, ſed eodem impetu quo redieras in Gallias tuas, perrexiſti ad inferiorem Germaniæ limitem. † magna enim† intercapedine temporis ac breui locorum diſtantia, poſt annuam expeditionem ſtatim bello auſpicatus à Tyberi ad Rhenum, immò (vt omen & ſimilitudo nominis ſit, & tua imp. magnitudo animi pollicetur) à Tuſco Albula ad Germanicum Albim prolaturus imperium. Quiſnam iſte eſt tam continuus ardor? quæ diuinitas perpetuo ingens motu? omnium rerum interualla ſunt: ceſſat terra noualibus: dicuntur interdum flumina reſiſtere, & ipſe dies noctibus acquieſcit: tu Conſtantine ſolus infatigabilis bellis bella cõtinuas, victorias victoriis cumulas, quaſi præterita ſint obliterata ſi deſinas, non putas te viciſſe, niſi vincas. Ruperat fidem gens leuis & lubrica barbarorum, & robore atque audacia lectis eruptionis autoribus, inſtitiſſe Rheno nunciabantur: illico obuius affuiſti, & præſentia tua ne auderent tranſitum, terruiſti. Etiam videbaris rem votis tuis feciſſe contrariam, quòd inhibita eruptione non foret materia victoriæ, ſed inopinato conſilio vſus (abeundo enim ſimulato nuntio maioris in ſuperiore limite tumultus) occaſionem ſtolidis ac ferinis mentibus obtuliſti in noſtra veniendi, relictis in occulto ducibus qui ſecuros adorirentur. Quò quum veniſſent, conſilium tuum ſequitur fortuna: toto Rheni alueo oppleto nauibus, deuectus, terras eorum ac domos mœſtas lugentéſque populatus es, tantámque cladem vaſtitatémque

Forſan leg. non magna interceped.

témque periuræ genti intuliſti, vt vix poſt illud nomen habitura ſit. Ita nunc omnes, ſi placet, barbaræ nationes & exitiale vobis mouete conſatus exemplum. quamuis enim imper. noſter amicorum regum admittat obſequia, idque ipſum valeat ad laudem victoriæ, quòd à nobiliſſimis regibus timetur & colitur, augeri tamen gloriam virtutis ſuæ gaudet quoties prouocatur. Nam, quid hoc triumpho pulchrius, quòd cædibus hoſtium vtitur etiam ad noſtrûm omnium voluptatem, & pompam munerum de reliquiis barbaricæ cladis exaggerat? Tantam captiuorum multitudinem beſtiis obiici, ingrati & perfidi non minus doloris ex ludibrio ſui quàm ex ipſa morte patiantur. Inde eſt quòd quum exitum differre liceat, perire feſtinant, ſeſéque letalibus vulneribus & mortibus offerunt. Ex quo ipſo apparet quàm magnum ſit viciſſe tam prodigos ſui, facile eſt vincere timidos & imbelles, quales amœna Græcia & deliciæ orientis educunt: vix leue pallium & ſericos ſinus vitando ſole tolerantes, & ſiquando in periculum venerint, libertatis immemores, vt ſeruire liceat orantes: Romanum verò militem quem qualémque ordinat diſciplina, & ſacramenti religio confirmat, aut trucem Francum ferina ſola carne diſtentum, qui vitam * prouectus ſui vtilitate contemnat, quantæ molis ſit ſuperare vel capere, quod tu imp. & imper. in Italia, & in ipſo conſpectu barbariæ paulo antè feciſti. ita ſine vllo diſcrimine omnia genera bellorum, armorum, hoſtium, vnirum, tibi cedunt. Cedunt ex omni etiam memoria condita literis monumenta virtutum: nec verò tantummodo vetera dictatorum & conſulum,

Opinor legendũ, prouictus ſui.

Sic legendum, quod tu imp. & in Ital.

ac deinceps magnorum principum: ſed et
rectiſſima & pulcherrima diui patris tui f
ſuperaſti. Sordet enim alios ex proximo temp
comparare. ipſum, inquam, diuum Conſtanti
iam primis imperij tui luſtris rerum geſtar
laude cumulaſti. Inuitus hoc forte accipis i
ſed ille dum dicimus gaudet è cœlo, & pric
vocatus ad ſydera, adhuc creſcit in filio, & g
riarum tuarum gradibus aſcendit. Purgauit
Batauiam, aduena hoſte depulſo: tibi ſe ex v
ma barbarie indigenæ populi dedêre. Ille
ceanum claſſe tranſmittit: tu & Alpes gradu
claſſibus portus Italicos occupaſti. Recuper
ille Britanniam: tu nobiliſſimas Africi maris
ſulas, quæ P.R. fuere prouinciæ. Ignoſcat,
quam, diuus ipſe Conſtantius: quid habeo q
comparem Italiæ, Africæ, Romæ? Meritò igi
tibi Conſtantine & imp. ſenatus ſignum dei
paulo antè Italia ſcutum & coronam, cuncta
rea, dedicarunt, vt conſcientiæ debitum ali
ex parte releuarent. etenim ſæpe debetur &
uinitati ſimulacrum aureum, & virtuti ſcut
& corona pietati. Quamobrem te ſumme rer
ſator, cuius tot nomina ſunt quot gentium l
guas eſſe voluiſti (quem enim te ipſe dici ve
ſcire non poſſumus) ſiue in te quædam vis me
que diuina eſt, qua toto infuſa mundo omni
miſcearis elementis, & ſine vllo extrinſecus
cedente vigoris impulſu, per te ipſe mouea
ſiue aliqua ſupra omne cœlum poteſtas eſt
hoc opus tuum ex altiore naturæ arce deſpic
te, inquam, oramus & quæſumus vt hunc in
mnia ſecula principem ſerues. Parum eſt er
optare tantæ virtuti tantæque pietati qu
long

melius, Cõſtantine imp. ſenatus &c, ex puncto.

longiſſimum habet vita progreſſum. Et certè ſumma in te bonitas eſt & pietas, & ideo quæ iuſta ſunt velle debes: nec abnuendi eſt cauſa quũ poſſis. nam ſi eſt aliquid quod à te bene meritis denegetur, aut poteſtas ceſſauit, aut bonitas. Fac igitur vt quod optimum humano generi dediſti, permaneat æternum: omnéſque Conſt[illegible] minus in terris degat ætates. Qu[illegible] enim imp[illegible]ſte, iam diuina ſuboles tua ad reipublicæ vota ſucceſſerit, & adhuc ſperetur futura numeroſior: illa tamen erit verè beata poſteritas, vt quum liberos tuos gubernaculis orbis admoueris, tu ſis omnium maximus imperator.

DIXI.

GRATIARVM ACTIO MAMERTINI DE conſulatu ſuo, Iuliano imperatori.

***

ETsi ſcio, te, imperator, & cunctos qui conſilium tuum participant, poſſe mirari quòd nunc demum gratias agere exorſus ſum, quaſi beneficia in me tua cœperint à conſulatu: fatebor tamen quòd ingenij cuius me pœnitet, conſcius, etiam nunc tacere

voluiſſem, & prorumpens licet, huius mun-
ris gaudium in tam arcanæ lætitiæ conſcien-
tiam coërcere: ſed ſiue errorem noſtrum ſiu-
conſilium congeſta & coacervata in vnum b-
neficia vicerunt, atque in id redegerunt neceſſ-
tatis ambiguum, vt mihi aut indiſerti aut i-
grati eſſet fama ſubeunda: maluí eloquentia-
potius quàm pietatem erga te officiúmqu-
meum deſiderari. Et ſanè in his honoribus qu-
bus me prius honeſtatis, minor eſſe cauſa ad a-
gendas gratias videbatur. Nam* [illegible] me ærar-
publicum curare voluiſti, quum quærceres viru-
animi magni aduerſus pecuniam, liberi aduer-
ſus offenſas, conſtantis aduerſus inſidias, m-
qui tibi videre eiuſmodi, delegiſti: idque eo tem-
pore quo exhauſtæ prouinciæ partum non mini-
exitiabilibus quàm pudendis præſidentium rap-
nis vltrò opem imperatoris expoſcerent, ca[illegible]
milites ſæpe anteactis temporibus ludo h[illegible]bi-
quũ præſens ſtipendium flagitarent, quoquomo-
do videbar honorem onere penſare. At quu-
me prætoriis præfeciſti, & prouincias de te egre-
giè meritas meæ fidei tutelæque mandaſti, in-
gens iudicij tui fuit munus. Sed in eo non mihi
ſolùm quem tanta poteſtate ſuccinxeras, verum
etiam negotiis tuis * commendaſſe aliquatenu-
videbare. Porrò in decernendo conſulatu, re-
motis vtilitatibus tuis, rationem meæ ſolùm v-
tilitatis habuiſti. Nam in adminiſtrationibus la-
bor honori adiungitur: in conſulatu honos ſin-
labore ſuſcipitur. In illis ſi læteris, cupidæ am-
bitionis eſſe videaris: in hoc niſi apertè & pr-
palàm læteris, ingratus ſis. Huc accedit quod
ipſa hæc vrbs, atque hoc auguſtiſſimum conſil-
publ-

Melius, quum, vt cohæreat cũ eo quod in fine ſequitur quoquomodo.

Non commendaſſe, ſed commodaſſe legerim.

publici templum, officium huius orationis efflagitant. Hæc tibi nominis noui, ſed antiquiſſimæ nobilitatis ciuitas eſt patria: hîc primùm editus; hîc quaſi quoddam ſalutare humano generi ſydus, exortus: hi ciues & populares tui ſilere me non ſinunt, nec patiuntur vt quiſquam alius auſpicatiſſimo die apud te ac de te loquendi munus vſurpet, quàm is qui ampliſſimo ſit præditus magiſtratu. Putant aliquid adiicere ad ſplendorem laudum tuarum conſulis nomen: & rectè putant. adiicitur enim laudum dignitati honore laudantis. At licet maxime imp. publico iudicio & nomine agere tibi gratias debeam: tamen illa quæ pro ſumma re domi foríſque geſſiſti, nunc ex parte maxima prætermittam, vt quantocius ad ea quæ propria ſunt perueniat oratio. An ego nunc receptas virtute tua Gallias, barbariem omnem ſubactam, pergam quaſi inaudita memorare quæ in hac Romani imperij parte glorioſiſſima ſint famæ laude celebrata, in tantum vt fratris imperatoris mereretur inuidiam? Quid enim à te aliud conſortis imperatoris alienauit animũ, niſi gloriæ tuæ ſplendor? Teſtor immortalem deum, & ad vicem numinis mihi, ſanctam conſcientiam meam, me multa conſtanter in hac vrbe fuiſſe dicturũ de his quæ aduerſus optimum imperatorem inclementer & impiè cogitata atque ſuſcepta ſunt. Si etiam nunc hominum cœtus diuus Aug frequentaret, nunquam profectò liberi ciuis & boni ſenatoris officio defuiſſem, quominus redarguerem & conuincerem eas illi in te odij fuiſſe cauſas, quæ amoris inflãmatrices, & fidei obſides eſſe debuerunt. Florentiſſimas quondam antiquiſſimáſque

vrbes barbari poſſidebant: Gallorum illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut inmitibus addicta dominis ſeruiebat. porrò aliæ quas à veſtigiis barbarica terrarum interualla diſtulerant, iudicum nomine à nefariis latronibus obtinebantur. Ingenua indignis cruciatibus corpora: nemo ab iniuria liber, nemo intactus à contumelia: niſi qui crudelitatem prædonis pretio mitigaſſet: vt iam * barbari deſiderarentur, vt præoptaretur à miſeris fortuna captorum. In hoc ſtatu imperator noſter Gallias nactus, nimium habuit aduerſus hoſtem laboris atque diſcriminis: vna acie Germania vniuerſa deleta eſt: vno prælio debellatum: ſed emendatio morum iudiciorúmque correctio & difficile luctamen & periculi plenum negotium fuit. Nam vt quiſque improbiſſimus erat, ita maximè Cæſaris rebus inimicus, vitandis legum pœnis de nouo ſcelere remedia quærebat: & quia defendere admiſſa flagitia non poterat, in vltorem iuris inuidiam congerebat. Et quum ſancti principis merces atque inſtituta, falſarum opinionum, vituperationum licentiam ſubmouerent, callido nocendi artificio accuſatoriam diritatem laudũ titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beneuolentiam illa iactantes. Iulianus Alamaniam domuit: Iulianus vrbes Galliæ ex fauillis & cineribus excitauit: illæ prouinciæ obſeſſæ, expugnatæ, ferro igníque vaſtatæ, beatiores ſunt his oppidis quæ habet ſine hoſte Conſtantius. Æſtates omnes in caſtris, hyemes in tribunalibus degit: ita * illa anni ſpatia diuiſa ſunt, vt aut barbaros domitet, aut ciuibus iura reſtituat, perpetuum profeſſus aut contra hoſtem

Legendum barbari

Illi, datiuus eſt,

aut

aut contra vitia certamen. Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. ſi enim comminiſci aliqua flagitia tentaſſent, facilè ipſo ſplendore laudis & gloriæ refutarentur: inuenerunt accuſandi genus quod nullus refelleret. Sed quid, oro vos, principem noſtrum facere debuiſſe cenſetis? Romanas vrbes hoſtibus dedere ne animum fratris offenderet? prouincias firmiſſimas vtiliſſimáque reipubl. ſub obtutibus ſuis vexari ac diripi fineret, ne qui Aug. quod nollet audiret? flagitiis adminiſtrantium non modò fræna laxaret, ſed etiam ſtimulator accederet, ne inter principes faceret morum diſſimilitudo diſcordiam? Nobilem Ethruriæ adoleſcentem ferunt, quum propter eximiam formæ dignitatem, multarum in ſe fœminarum amores excitaret, faciem ſuam ad obliterandam pulchritudinem vulneribus ſauciaſſe. Sed facile fuit iuueni, dignitati corporis decorem animi præponendi, & candorem decolorare, & oris nitorem altè impreſſis cicatricibus deuenuſtare. Nam aliquid aduerſus huiuſmodi amorem ciuium facere debuit Iulianus? ac ne potuit quidem, niſi fortè exiſtimamus patientes vulnerum formas eſſe virtutum. Scilicet & candorem æquitatis potuit obumbrare, & à temperantia purpuram ſancti ruboris abolere, vicem fortitudinis indignis confodere vulneribus, eruere oculos prouidentiæ: deinde, niſi ille adoleſcens ſeueram manum propriis vultibus intuliſſet, dies & mora, non longa ætatis ſucceſſio, omnem illum florem corporis peremiſſet. At in virtutibus principis noſtri quanto ætas prolixior, tanto pulchritudo præſtantior. Mitto cuncta,

De nobili qui ſuam faciē ſauciauit, pulchritudinē obliteraturus.

Digitized by Google

barbariam aduerſus vindicem Romanæ libertatis in arma commotam, gentéſque receſſitas, & aduerſus iugum nuper impoſitum ceruice dubia contumaces, irrediuiuo furore, nefandis ſtimulis excitatas: quæ omnia obſtinatam & immobilem principis tandem vicere patientiam. Itaque quum ipſo molimine oppreſſiſſet. Alamaniam rebellantem; qui paulo antè inaudita regionum, fluuiorum, montium nomina exercitu victore peragrauerat, per vltima ferarum gētium regna, calcata regum capita ſuperuolans. in medio Illyrici ſinus improuiſus * aperuit. Vidimus, felices illius comites viæ, ſtupentes vrbium populos dubitaſſe credere quæ videbant: non aliter conſternatas vrbi tot gentes quæ prolapſum cœlo excepere Palladium. Virgines, pueri, fœminæ, tremulæ anus, titubantes ſenes, non ſine magno attoniti horrore cernebant imperatorem longam viam ſub grauium armorum onere currentem, properantis anhelitum ſine ſenſu laſſitudinis, crebriores ſudorum riuos per fortia colla manantes, & inter illum pulueris, qui barbam & capillum onerarat, horrorem, micantia ſydereis ignibus lumina. Voces gaudentium oppreſſerat miraculi magnitudo: ceſſabant officia laudandi pluſquam laudanda cernentibus. Sufficeret quidem ad expeditionem præſentium negotiorum ſola properatio, ſed non ſufficit principi noſtro reipubl. vna ratione conſulere: multipliciter aggreditur pectus nullis vnquam laboribus fatigatum, vt vno eodémque tempore & componeret fidiſſimarum prouinciarum ſtatum, & barbariam omnem admoto propius terrore percelleret. Longiſſimo curſu

Leg. opinor, apparuit.

Iſtrum

Iſtrum placuit nauigari : proh ſancta diuinitas, quæ nauigationis illius fuit pompa, quum dexteriorem inclyti fluminis ripam vtriuſque ſexus, omnium ordinum, armatorum atque inermium perpetuus ordo prætexeret : deſpiceretur ad læuam in miſerabiles preces genu nixa barbaria : omnes vrbes quæ Danubium incolunt, auditæ, omnium audita decreta, leuati ſtatus, inſtauratæque fortunæ : innumerabilibus barbaris data venia, & munus pacis indultum! Qui properationem illam contemplabitur, nihil egiſſe præter viam imperatorem putabit : qui geſtarum rerum multitudinem conſiderabit, properaſſe non credet. O facundia potens Græcia, omnium tuorum principum geſta in maius extollere ſola potuiſti : ſola factorum glorias ad verborum copiam tetendiſti : tu nauem vnam propter aurati velleris furtum & virginis raptum, in cœlum vſque ſublatam ſyderibus conſecraſti : tu puerum inuentorem ſerendi, draconum alitum curru volantem ſemina in terras ſparſiſſe iactaſti. Quid tu, ſi ad ſcribendas celebrandáſque res principis noſtri animum adieceris, de Iuliani lembis liburníſque factura es? quæ non modò nihil cuiquam adimunt, neque vrbes hoſpitas populant, ſed vltrò omnibus populis immunitates, priuilegia, pecunias largiuntur. Qua dignitate deſcribes claſſem per maximi fluminis tractum remis ventíſque volitantem? tum principem noſtrum alta puppe ſublimem, non per eiuſmodi agros frumenta ſpargentem, ſed Romanis oppidis bonas ſpes, libertatem, diuitias diuidentem : tum ex parte altera in barbaricum ſolũ terrorem bellicum, trepidationes, fugas, formidines.

obſerentem? Iam quale id fuit quòd Iſtrum adhuc nauigans, beneficia tua vſque ad Adriam, Tyrrhenum, Mæotidem porrigebas? Ipſo enim tempore leuari equorum pretiis enormibus Dalmatæ, Epirotæ intolerandi tributi mole depreſſi, prouidentia imp. tua non modò miſerias exuerunt, ſed amplam etiam atque opulentiam reuexerunt fortunam. Vrbs Nicopolis, quam diuus Aug. in monumentum Actiacæ victoriæ trophæi inſtar extruxerat, in ruinas lacrymabiles propè tota conciderat, laceræ nobilium domus, ſine tectis fora, iamdudum aquarum ductibus peſſundatis plena cuncta ſqualoris & pulueris: certamen ludicrum luſtris omnibus ſolitum frequentari, intermiſerat temporis mœſti deforme iuſtitium: ipſæ illæ bonarum artium magiſtræ & inuentrices Athenæ omnem cultum publicè priuatímque perdiderant: in miſerandam ruinam conciderat Eleuſina: ſed vniuerſas vrbes ope imp. refotas enumerare perlongum eſt: ſcire ſatis eſt, cunctas Macedoniæ, Illyrici, Peloponneſi ciuitates vnis aut binis epiſtolis maximi imp. repentinam induiſſe nouatis mœnibus iuuentutem: aquas omnibus locis ſcatere: quæ paulò antè arida & ſiti anhelantia viſebantur, ea nũc perlui, mundari, madere, fora, deambulacra, gymnaſia lætis & gaudentibus populis frequentari: dies feſtos & celebrari, veteres & nouos in honorem principis conſecrari. Siquis mortalium in aliquam cœleſtem ſpeculam nube ſublatus, paulò antè vidiſſet mœſta omnia, ſemiruta oppida, deſolata mœnia ab indigenis, ſolitudinem, exulum turbam, is nunc in illud idem editũ reponatur, ac deſpiciat cuncta lætantia, agros con-

ſitos,

ſitos, vrbes frequentes, aquas oppidis fluentes, magnifico cultu non priuatas ædes ſed magnifica tecta ſurgentia, dites pro terrarum ingeniis meſſibus ſegetes, vincentes agricolarum vota vindemias, arduos colles, profundáſque valles, & lata camporum balatu, hinnitu, mugitibus perſona: profectò mirabitur tam breui cuncta mutata, deſiliet è nubibus, & * vicinam cœli cupidè dereſinquet, vt tuis imp. terris fruatur. Illud verò cuius miraculi eſt? neminem vlium in tanto rerum paratu ſenſiſſe diſpendium, in omnia pecuniam ab imperatore depromi, & quoddam verſa vice prouinciis pendi tributum; illinc ad vniuerſos fluere diuitias, quò priùs vndique confluebant? vt in maxima quæſtione ſit à quo accipias imperator, qui ſic omnibus largiaris: ſed qui vitæ tuæ inſtituta rationémque cognouerit, facilè frontem copiæ huius inueniet. Maximum tibi præbet parſimonia tua Aug. vectigal: quicquid enim alij in prodigas cupiditates prodigebant, id omne nunc in vſus publicos reſeruatur: hucuſque ſolus hic fructus imperij putabatur, vt imp. à cæteris ciuibus, non fortibus factis, nec ſplendore, ſed magnitudine ſumptuũ ſepararetur. Inde nihil neceſſariæ ſubſtructionum in ædibus moles ingentes, auxiliorum cateruas, legionum ſumptum facilè vincebant: quinetiam prandiorum & cœnarum magnitudines, R.P. ſanciebat, cùm quæſitiſſimæ dapes non egeſtu ſed difficultatibus æſtimarentur, miracula auium, longinqui maris piſces, alieni temporis poma, æſtiuæ niues, hybernæ roſæ. Hæc cuncta omnium voluptatum victor abiecit. Neque enim comparandæ ſunt picturæ,

al. vicīniam

Opinor, leg. guſtu

marmorum cruſtæ, & ſolido auro tecta laquearia, qui majorem anni partem in nuda humo cubet, & cœlo tantùm tegatur, neque turbæ inſtitutorum ad delicias miniſtrorum, cui tam pauca ſint miniſtranda, neque tempus epularum ei qui ſæpius ſtatarium prandium ad neceſſitatem homini corporis capiat, gaudens caſtrenſi cibo, miniſtro obuio, & poculo fortuito. Sed inter hæc mirari ſatis nequeo quòd tam ſeuerè parcus ſibimet, in ciues ſuos tam liberalis eſt ac remiſſus, laborum aſperrima ſibi ſumens, vt nos quietis rebus agitemus: quum id vſu venire animaduertamus, vt qui remotam à voluptatibus vitam ſequantur, difficiles & moroſi ſint, ſibi parum læti, ſed aliis triſtiores, mœſtas atque ſolicitas & priuatas domos faciant. At ſanctiſſimus imper. ſtudet vt nos pro dignitate habitemus, vt commodis affluamus, vt caſtam quidem ſed hilarem ducamus ætatem: quùm alios principes labor truces, remiſſos deſidia reddiderit: ſempérque feriis imperatoribus gratia, communibus defuerit induſtria, neque quiſquam ſibi moleſtus, ita ſe facilem cæteris præbuit, vt non ad ſuum exemplum alios coërceret: noſter imp. nihil ſibi veniæ, nihil cæteris moleſtiæ ac laboris impartiens, ſuo negotio omnibus otium præſtat, diuitiarum largitor, curarum auarus, laborioſiſſima negotiorum præoptans ipſe agere quàm aliis imperare. Multi poſt exactos reges imperium vniuerſæ reipubl. ſolitarium cupierunt: nota ſunt recordantibus nomina, eorum videlicet qui non propria ferentes, affectati regni ſupplicia pependerunt. Mitto veteres qui ſaxo præcipites dati, quorum bona publicata, domus erutæ, interdicta poſteris nomina: non paucos

Digitized by Google

huiuſmodi furore vecordes & noſtra ætas tulit, qui propter cæcam imperandi cupidinem in ferrum ruerunt. Si hos deus pa lſper vitæ redditos alloquatur, Heus (verbi gratia) Nepotiane atque Siluane, per infeſtos gladios præſentéſque mortes imperium petiuiſtis, at nunc vltrò vobis poteſtas regnandi datur, vt ea quæ Iulianus conditione regnetis; vt pro omnium otio di noctúque vigiletis: & quum domini vocemini, libertati ciuium ſeruiatis, ſæpius prælium quàm prandium capeſſatis, nihil cuiquam auferatis, & vltrò omnibus largiamini, nulli gratificemini, in neminem ſæuiatis, toto in orbe terrarum nullius virginis fama violetur: ſit lectulus etiam ſine inconceſſis ſed legitimis voluptatibus, Veſtalium thoris purior: æſtate Alamanicum puluerem, hyeme pruinam Thraciæ intectis verticibus perferatis: profectò verborum ipſorum moleſtiam delicatæ aures non poterunt ſuſtinere, tantis negotiis territi, non modò imperium ſed etiam vitam peroſi, ad inferiores aliquos inferos redire properabunt. Videbunt enim iuſtum principatum laboribus, curis, vigiliis inquietum: cujus illi faciem amœnam & amabilem contemplantes, laborum aſpera non videbant. Quum igitur inter egregia negotia itinere confecto, vſque ad Thraciæ fines peruentum foret, * curſum depoſito exercitus commeatu ad Romanam vrbem, annonæ vacuam, mentem reflexit, quemlibet alium à ſubueniendi conatibus grauiſſima fames, triſtiſſimum reipubl. periculum, deterruiſſet? ſed ſtipendiis prouinciarum, & patrimonij ſui fructibus, tum vndique * comptis, vſque ad opulentiam abundantiámque, eſurientem jam

puto legendũ, curſim

Opinor leg. cceptis, niſi mai ...

vrbem refersit. Dicet aliquis, Quomodo tam multa tam breui tempore? & recte. Sed imperator noster addidit ad tempus quod otio ſuo detrahit: nihil ſomno, nihil epulis, nihil otio tribuit. Ipſa ſe naturalium necessariarúmque rerum vſurpatione defraudat, totus commodis publicis vacat. Itaque grandæuum jam imperium videbitur his qui non ratione dierum atque menſium, ſed operum multitudine & effectarum rerum modo Iuliani tempora metientur. Quum Romani pop. victus & exercitus commeatus eſſet in nauibus, in media expediendæ annonæ trepidatione nuntius venit, plurimas naues Africano tritico graues littus Achaicum præteruectas, Conſtantinopolim peruolaſſe. Permoti omnes, & aduerſus eos qui oram maritimam tuebantur, irati venimus ad principem, deſidia judicum tantum periiſſe frumenti certatim pro ſe quiſque conquerimur. At maximus imp. ſerenum renidens, nihil eſſe peccatum, non ſibi periiſſe quæ ad hanc vrbem frumenta veniſſent. Nos vocem illam non amoris in patriam putabimus, quam proditorem futuri verborum ambagе celaret. Iam tum enim venturæ felicitatis conſcius diuini animus prævidebat. Cis pauculos dies in nouum ac florentem ſtatum reſp. reſtituta, ſacra mens ad honorum & magiſtratuum ornamenta reſpexit, verſari cœpit in ſacri pectoris comitio conſulatus. Quid ſecutus ſit ipſe ſcit, & quæcunque conſilia eius gaudet formare diuinitas. De omnibus Romani imperij viris primus electus ſum, quum honorem meum adoreis militaribus glorioſus collega cumularet. Gratias tibi, gratias imp. ſi mereri me credidiſti; & plures gratias imp. ſi tátum amaſti,

vt me

vt me conſulem facies, etiam non merentem. Nec ignoro maximos honores ad paruum dignos penuria meliorum ſolere deferri: ſed non vereor ne quis maleuolorum in conſulatu meo id autumet accidiſſe. Si quis hoc liuidus jactitat, ipſo tempore refutatur aduerſus quem dixiſſe ſatis eſt. Iam tamen principi noſtro Roma parebat. * Quid, quòd nihil ſeparatim mihi de honoris augmento? Neque enim vltra præfecturam ſe votorum meorum modeſtia porrigebat: præfertur nuntius conſulem me creatum: ſine impendio, quod jam diu paucis: ſine labore, quod nunquam: ſine petitione, quod nemini. Quis ignorat, tum quoque quum honores pop. Rom. ſuffragiis mandabantur, multos fuiſſe candidatorum labores? ediſcenda omnium nomina tribuum, hominum, atque etiam ſinguli ſalutandi, prehenſandæ obuiorum manus, omnibus arridendum, non ſolùm cum infimis, ſed etiam cum ignotis familiaritatis imago ſimulanda, multáque alia propter honorem agenda, quæ aliàs virum honore dignum facere non deceret. Vnde illud Craſſi celebre dictum, quum peteret conſulatum, & fortè cum Scæuola ſocero per vias vrbis incederet, nec præſente grauiſſimo & ſeueriſſimo viro, blandiri populo, palpare obuios, & artes petitorias auderet exercere. Quæſo, inquit, Muti, paulisper abſcedas, nec comitatu tuo honeſtari putes, impedis honorem meum, te ſpectante ineptus eſſe non poſſum. At verò ego nullius amorem turpi aſſentatione promerui: nihil feci ineptum, nihil egi quod ſpectare Mutium nollem, non modò non ſum popularium deprecatus ſum, ſed ne te quidem imp. quẽ orare præclarum,

al. me

Sic legerim Quid quòd nihil ſperãti mihi de honoris augmẽto? Neque enim vltra præfecturã, ſe votorum meorũ modeſtia porrigebat, præfertur

cui preces adhibere pleniſſimum dignitatis eſt, verbo ſaltem adij, ſponte in familiam diuinum iſtud munus infuſum eſt. Fatebor autem tibi maxime imp. & tutò apud te animi opera reſerabo, nunquam in capita ciuium poteſtatem, nunquam prouinciam concupiui, ſed quia iuuanda etiam à me videbatur pro virili portione reſpub. quum ad magiſtratum vocarer, propter opinionem deſidiæ non refugi negotium publicum, neque ambitor appetij, neque per timiditatem aut ignauiam recuſaui, ſed à teneris annis, ab ætate puerili ad hanc vſque canitiem conſulatus amore flagraui. Secundam etiam tibi cõfeſſionis gradum debeo, quum in aliorum principum eſſet poteſtate reſpub. diu inanem cupiditatem ſine ſpei ſolatiis foui. Vnde enim mihi aſpirandi ad hoc nomen eſſet amentia, opum vacuo & ignaro ambiendi? Nam primùm quum Cæſar eſſes, marcentem jam cupiditatis meæ flammam ſpei bonæ flatibus excitaſti: quum verò te Aug. mirificum innocentiæ ac virtutum ſpectatorem viderem, tunc mecum dixi, Mamertine, hucuſque non fruſtrà vixiſti: habes idoneum fidei ac induſtriæ judicem, memento in magno res tuas eſſe diſcrimine: ſcietur non meruiſſe te conſulatum, ſi tibi non detulerit hic imp. Habes Aug. proditionem ſilentij mei, & rem à me non breuis æui taciturnitate celatam. Nondum tamen cuncta prodidimus, nullum hinc jam mecum volo referre ſecretum: omnia pectoris arcana vacuabo. Suſpendiſſes beneuolentiam tuam, & tuæ iſti in me liberalitati, contra mores tuos, artificij aliquid addidiſſes, forſitan rogaſſem. Parui autem imp. putas eſſe beneficij, quòd rogandi mihi periculum

riculum commiſiſti, periculum, inquam, ſanctiſſime imp. ſi præſtare dubitaſſes, ſi in poſterum diſtuliſſes. Quid inde fieret poſt repulſam? In leuiſſimis quoque beneficiis petitis, nec impetratis, amicitia diſſoluitur. Namque is quo amicitia continetur gradus, apud vtrunque polluitur. alter amari ſe, quia non præſtitit, non putat, alter odio ſe eſſe, quia non obtinuit, arbitratur. Nec ſanè mihi conſul gratuitò factus viderer, ſi honorem precibus emiſſem. miſerum enim & laborioſum ſubiiſſem meliori æui parte tranſacta tirocinium rogādi. neque enim exiſtimo moleſtius eſſe pecuniam quàm preces fundere. Denique omnes in emendo videmus repenſandi fiducia magno certóque animo aurum argentúmque depromere: eos verò qui preces allegant, humiles atque demiſſos, vix cunctabunda atque titubantia verba proferre, neque orationem ſolùm inclinare, ſed totis corporibus in genua ſubmitti: prorſus (vt ex animi ſententia loquar) maximo vendit beneficium qui preces accipit. An verò, ſi centuriatis comitiis conſul creatus eſſem, *glorioſus mihi vniuerſi populi ſuffragiis declaratus viderer? minimè. Si quidem etiam illis priſcis temporibus multorum ambitu fuit campus infamis: nota diuiſorum flagitia, notæ lucellorum præſtigiæ tum operarum ad vim & ſeditionem manus emptæ. Nec ſanè poteſt in confuſa imperatorum multitudine quicquam eſſe perpenſum. Nam quum boni rari ſint, improborum vulgus immenſum, in campo autem numerus & turba præpolleat, ſine dubio intelligitur eum ſuffragiis populi magiſtratum capere, quem plures, id eſt quem priores probarunt. Vnde

forte glorioſius.

factum eſt vt majores noſtri viderent Gabinios deſignatos, & repulſos Catones. Sed hæc vetuſta dent recordari quemadmodum paulo antè honor petitus ſit. Vix pauci extiterunt quorum virtutibus deferretur, quum quidem ipſis illis tarda induſtriæ ac probitatis merces veniret, cæteri verò perditiſſimum quemque ex aulicis frequentabant, vti quiſpiam per artes turpiſſimas imperatori acceptiſſimus videbatur, eum aſſiduis obſequiis emerebantur, donique captabant, nec viros quidem ſed mulierculas exan bibant: nec fœminas tantùm, ſed ſpadones quoque, quos quaſi à conſortio humani generis extorres, ab vtroque ſexu aut naturæ origo aut clades corporis ſeparauit. Ita præclara illa veterum nomina ſordidiſſimum quemque ex cohorte imperatoria & improbiſſimum adulabant. Hi quum in prouincias immiſſi erant, quâ ſacra, quâ profana, rapiebant, iter ſibi ad conſulatum pecunia munientes. Itaque nullum jam erat bonarum artium ſtudium: militiæ labor à nobiliſſimo quoque pro ſordido & illiberali rejiciebatur: juris ciuilis ſcientia, quæ Manlios, Scæuolas, Seruios in ampliſſimum gradum dignitatis * euexerit, libertorum artificium dicebatur: oratoriam dicendi facultatem, multi laboris & minimi vſus negotium, noſtri proceres reſpuebant, dum homines noluiſſe videri volunt quod aſſequi nequiuerunt. Et verè tantum laboris vigiliarúmque ſuſcipere ad adipiſcendum cujus vſus agendæ vitæ rudimenta non adjuuaret, dementia ducebatur. Itaque omne ſtudium pecuniæ coaceruandæ: tanto enim vir quiſque melior, quanto pecunioſior habebatur. Iam ſeruiendi miſeranda

al. euexerat.

randa

randa patientia, aſſentandi mira calliditas, miniſtrorum aulæ quotidie limina terebantur: ad fores eorum qui regiis cupiditatibus ſeruiebant, ternos patriciæ gentis viros cerneres, ab hujuſmodi dedecore non imbri, non gelu, non amaritudine ipſius injuriæ deterreri: demiſſi jacentéſque, vix capita ſupra eorum quos precabantur, genua tollebant: ad poſtremum, honores, non iudicio aut beneuolentia ſuperborum, ſed miſericordia merebantur. At nunc quiſquis prouincias, tribunatus, præfecturas, conſulatus cupit, nihil neceſſe eſt pecuniam per fas & nefas quærat, ac libertatem ſuam ſaluator vilis imminuat: quanto fuerit paratior ſeruituti, tanto honore indignior vocabitur. Tum aliud quoddam hominum genus eſt in amicitia principis noſtri rude (vt vrbanis iſtis videtur) come, ſubruſticum, blandimentis adulantium repugnat, pecuniæ verò alienæ, tanquam rei innoxiæ, actum reformidat, maximas opes in reip. ſalute & glorioſi imp. ſui laude conſtituit. Iam ipſe ingenti diuináque prouidentia aduerſus omnes aſſentatorum illecebras captionéſque munitus eſt. Quippe ei à fucatis adulantium venenis quod periculum eſt, qui aures etiam veris laudibus grauatus impertiat? Sed multo multóque nunc facilior eſt ratio honorum petendorum. Quiſquis (inquam) capere magiſtratum voles, auri atque argenti negligens eſto: nullas hoſtiatim potentium ædes obito: nullius pedes, nullius genua complectitor. adhibeto tantùm tibi gratuitas & paratu facillimas comites, juſtitiam, fortitudinem, temperantiam atque prudentiam, vltrò ad te maximus imp. accedet, & vt capeſſas rempubl. flagi-

lum poſt homines natos tanto generis humani ardore dilectum: cæterorum regum atque imperatorum charitates admodum raræ, nec vnquam diuturnæ fuere. In ſummis enim hominum habitaſſe pectoribus, ſubita & fortunata beneuolentia prouocatæ, non virtutum admiratione deuinctæ. At verò noſter affectus, veri certíque iudicij eſt, imis mentis ſedibus alligatus animus, & vitæ immixtus & vnitus, reſolutis etiam morte corporibus cum immortali mente victurus. Arma igitur & iuuenes cum gladiis atque pilis, non cuſtodiæ corporis ſunt, ſed quidam imperatoriæ maieſtatis ſolennis ornatus. Quid enim iſtis opus eſt, quum firmiſſimo ſis muro ciuici amoris obſeptus? An metuenda tibi curia eſt, quum ſenatui non ſolùm veterem reddideris dignitatem, ſed plurimùm etiam noui honoris adjeceris? An populus eſt timendus procuratori alimentorum ſuorum, vitæ vindici, libertatis autori? Nam quid de militibus loquar? duo aut tria fermè ex vetere memoria amicorum paria proferuntur: nec quempiam ab vno amico plus dilectum quàm tu imp. non modò à comitibus tribunis tuis, ſed à legionibus cunctis, equitibus ac peditibus, gregariis etiam militibus diligaris. Itaque quod ad te attinet cuncta jam a cuſtodia tua arma remoueres: ſed quando hoc potes perſuadere militibus? anxia eſt fidelium diligentia: maximo amori maximus timor junctus eſt. Non nobis ſufficit quod obtinuiſti vt nemo te velit lædere, niſi nos curamus vt nemo poſſit. Habuerunt nõnulli alij principes deuotam & amantem ſui cohortem, ſed alio quodam modo. Primùm quòd imperitia rudes

indoctiſſi-

indoctiſſimũ quenque in conſilium * delegabãt, ſcilicet vt ipſorum prudentia vulgo ſuo aliquatenus emineret. Ita quum viliſſimus quiſque honorum & diuitiarum potitus fieret, ſua commoda & vita principum diligebant. Ab his optimus quiſque abigebatur procul, quum ſuſpecta eſſet probitas, & inuiſa: & quanto quiſque honeſtior, tanto importunior, turpius arbiter vitaretur. At tu Aug. omnibus nugis remotis, optimum & doctiſſimum quemque perquiris. Siquis præſtat virtutibus bellicis & laude militiæ, in amicis habetur, vltrò ad familiaritatem vocatur: quicunque in adminiſtratione reipubl. innocẽtem ſe vnquam & ſtrenuum præbuit, in conſortium munerum receptatur: regendis prouinciis non familiariſſimum quemque, ſed innocentiſſimum legis. Omnes à te augentur pecunia, locupletantur diuitiis, honoribus honeſtantur. Prorſus amicitias tueris priuatæ fidei imperatoris opulentia, quæ perpetuæ & conſtantis beneuolentiæ prima fiducia eſt, certiſſima virtutum & princeps veritas. Nam quem in animo eſſe ſuſpicatum audiui? nemo ſimulantis blanditiis, nemo falſa pollicitatione deceptus eſt. Quis neſcit aliorum imperatorum hilarem diritatem cachinnantémque ſæuitiam: à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ regebatur? Mira eſt in principe noſtro mentis linguæque concordia, non modò humilis & parui animi, ſed ſeruile vitium ſcit eſſe mendacium: & verè, quum mendaces homines aut inopia aut timor faciat, magnitudinem fortunæ ſuæ imperator, qui mentitur, ignorat. Quis, oro vos, plura præbuit fidei conſtantiæque documenta? omnes quos priua-

Malim deligebant.

tabit: otioſo tibi atque alia curanti, prouinciæ, præfecturæ, faſces, cella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Quid enim ſibi verè vir perfectæque virtutis non conſtanter de honore promittat, quum me propter tantillum innocentiæ meritum vno in anno ter videat honoratum? Ecquis deus vno in anno multiplices fructus agro vni dedit? num quiſquam in eadem nouali æſtate vna amplius quàm ſemel meſſuit? num cui vno autumno vnóque vineto vindemia triplex fluxit? vna certè vnius eſt hyemis oliuitas: ſed in noſtri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, qui à priore in proximum autumnum fructus annorum multipliciter meſſuerunt, mihi certè tertia vnius anni vbertas eſt, conſulatus. Primùm theſaurorum omnium mandata cuſtodia, & diſpenſatio largiendi: ſecundum locum tenet in bonorum meorum fructibus præfectura: additus his, quo vel ſolo cujuſlibet auiditas vinceretur, prouentuum tuorum tertius conſulatus. Deìn quum ager aſſiduitate fructuum in maciem decoquatur, imp. noſtri poſterior liberalitas vincit priorem: nec fit effœta gignendo, ſed per vices fructuum fœcundatur. Noua prorſus fuit honorum inferendorum & inſperata congeſtio. Nondum ſtatum ſuum ſyderum curricula mutauerant, jam princeps curſum dignitatis alterius commouebat. & jam tum ſol ab eorundem aſtrorum regione radiabat: jam Aug. tertia magiſtratus mei ſigna tranſcēderat. Quæſo, nō vobis inanis gloriæ cupidiſſimus, nō flagrans ambitione nobili videretur, ſiquis in ſe tanta pariter optaſſet quanta in

me vno

me vno tempore Aug. ingeſſit? Habitari ab juſtis viris terras in Oceano ferunt, quas Fortunatorum inſulas vocant, quòd per eas non arato ſolo frumenta naſcuntur, fortuitis viribus juga collium veſtiuntur, ſponte pomis arbor grauatur, ad herbarum vicem olús vulgò eſt, quantulà iſta ſunt (ſi deum autorem conſideres) munera? nempe nobis quoque cùm agrum non noſtris manibus excolamus, hæc illaborata naſcuntur: quanto fœlicior noſtra conditio, quanto beatitudo præſtantior? non ſpica triticea, non viles vuarum racemi, ſed opes atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur: prouinciæ, præfecturæ, faſces ſponte proueniunt. Tu, tu, inquam, maxime imper. exulante, relegatáque virtutes ad rempubl. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extincta jam literarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo antè ſuſpectam, ac necdum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam ac ream, non modò judicio liberaſti, ſed amictam purpura, auro gemmíſque redimitam, in regali ſolio collocaſti. Suſpicere jam in cœlum licet, & ſecuris contemplari aſtra luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadrupedum animantium ritu in humum viſus trepidos figebamus. Quis enim ſpectare auderet ortum ſyderis? quis occaſum? Ne agricolæ, quorum quidem opera ad motum ſignorum cœleſtium temperanda ſunt, tempeſtatum præſagia rimabantur: ipſi nautæ, qui nocturnos curſus ad aſtra moderantur, ſtellarum nominibus abſtinebant: prorſus terra maríque non ratione cœleſti ſed caſu ac temerè viuebatur. *Nihil igitur mirum eſt imp & tantus amor & tam verus in te ciuium feruet. Neque enim vl-

Malim ſic legere. Nihil igitur mirum eſt imp. ſi & tantus

tabit: otioſo tibi atque alia curanti, prouinciæ, præfecturæ, faſces, ſella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Quid enim ſibi verè vir perfectæque virtutis non conſtanter de honore promittat, quum me propter tantillum innocentiæ meritum vno in anno ter videat honoratum? Ecquis deus vno in anno multiplices fructus agro vni dedit? num quiſquam in eadem nouali æſtate vna amplius quàm ſemel meſſuit? num cui vno autumno vnóque vineto vindemia triplex fluxit? vna certè vnius eſt hyemis oliuitas: ſed in noſtri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, qui à priore in proximum autumnum fructus annorum multipliciter meſſuerunt, mihi certè tertia vnius anni vbertas eſt, conſulatus. Primum theſaurorum omnium mandata cuſtodia, & diſpenſatio largiendi: ſecundum locum tenet in honorum meorum fructibus præfectura: additus his, quo vel ſolo cujuſlibet auiditas vinceretur, prouentuum tuorum tertius conſulatus. Dein quum ager aſſiduitate fructuum in maciem decoquatur, imp. noſtri poſterior liberalitas vincit priorem: nec fit effœta gignendo, ſed per vices fructuum fœcundatur. Noua prorſus fuit honorum inferendorum & inſperata congeſtio. Nondum ſtatum ſuum ſyderum curricula mutauerant, jam princeps curſum dignitatis alterius commouebat. & jam tum ſol ab eorundem aſtrorum regione radiabat: jam Aug. tertia magiſtratus mei ſigna tranſcenderat. Quæſo, nō vobis inanis gloriæ cupidiſſimus, nō flagrans ambitione nobilis videretur, ſiquis in ſe tanta pariter optaſſet quanta in me vno

me vno tempore Aug. ingeſſit? Habitari ab juſtis viris terras in Oceano ferunt, quas Fortunatorum inſulas vocant, quòd per eas non arato ſolo frumenta naſcuntur, fortuitis vitibus juga collium veſtiuntur, ſponte pomis arbor grauatur, ad herbarum vicem olus vulgò eſt, quantula iſta ſunt (ſi deum autorem conſideres) munera? nempe nobis quoque æquum agrum non noſtris manibus excolamus, hæc illaborata naſcuntur: quanto felicior noſtra conditio, quanto beatitudo præſtantior? non ſpica triticea, non viles vuarum racemi, ſed opes atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur: prouinciæ, præfecturæ, faſces ſponte proueniunt. Tu, tu, inquam, maxime imper. exulante relegatáque virtutes ad rempubl. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extincta jam literarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo antè ſuſpectam, ac necdum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam ac ream, non modò judicio liberaſti, ſed amictam purpura, auro gemmíſque redimitam, in regali ſolio collocaſti. Suſpicere jam in cœlum licet, & ſecuris contemplari aſtra luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadrupedum animantium ritu in humum viſus trepidos figebamus. Quis enim ſpectare auderet ortum ſyderis? quis occaſum? Ne agricolæ, quorum quidem opera ad motum ſignorum cœleſtium temperanda ſunt, tempeſtatum præſagia rimabantur: ipſi nautæ, qui nocturnos curſus ad aſtra moderantur, ſtellarum nominibus abſtinebant: prorſus terra maríque non ratione cœleſti ſed caſu ac temerè viuebatur. *Nihil igitur mirum eſt imp. & tantus amor & tam verus in te ciuium feruet. Neque enim vl-

Malim ſic legere. Nihil igitur mirum eſt imp. ſi & tantus

tabit: otioſo tibi atque alia curanti, prouinciæ, præfecturæ, faſces, cella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Quid enim ſibi verè vir perfectæque virtutis non conſtanter de honore promittat, quum me propter tantillum innocentiæ meritum vno in anno ter videat honoratum? Ecquis deus vno in anno multiplices fructus agro vni dedit? num quiſquam in eadem nouali æſtate vna amplius quàm ſemel meſſuit? num cui vno autumno vnóque vineto vindemia triplex fluxit? vna certè vnius eſt hyemis oliuitas: ſed in noſtri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, qui à priore in proximum autumnum fructus annorum multipliciter meſſuerunt, mihi certè tertia vnius anni vbertas eſt, conſulatus. Primùm theſaurorum omnium mandata cuſtodia, & diſpenſatio largiendi: ſecundum locum tenet in bonorum meorum fructibus præfectura: additus his, quo vel ſolo cujuſlibet auiditas vinceretur, prouentuum tuorum tertius conſulatus. Deîn quum ager aſſiduitate fructuum in maciem decoquatur, imp. noſtri poſterior liberalitas vincit priorem: nec fit effœta gignendo, ſed per vices fructuum fœcundatur. Noua prorſus fuit honorum inferendorum & inſperata congeſtio. Nondum ſtatum ſuum ſyderum curricula mutauerant, jam princeps curſum dignitatis alterius commouebat. & jam tum ſol ab eorundem aſtrorum regione radiabat: jam Aug. tertia magiſtratus mei ſigna tranſcederat. Quæſo, nõ vobis inanis gloriæ cupidiſſimus, nõ flagrans ambitione non ſibi videretur, ſiquis in ſe tanta pariter optaſſet quanta in me vno

me vno tempore Aug. ingeſtit? Habitari ab juſtis viris terras in Oceano ferunt, quas Fortunatorum inſulas vocant, quòd per eas non arato ſolo frumenta naſcuntur, fortuitis vitibus juga collium veſtiuntur, ſponte pomis arbor grauatur, ad herbarum vicem olus vulgò eſt, quantula iſta ſunt (ſi deum autorem conſideres) munera? nempe nobis quoque æquum agrum non noſtris manibus excolamus, hæc illaborata naſcuntur: quanto felicior noſtra conditio, quanto beatitudo præſtantior? non ſpica triticea, non viles vuarum racemi, ſed opes atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur: prouinciæ, præfecturæ, faſces ſponte proueniunt. Tu, tu, inquam, maxime imper. exulantes relegatáſque virtutes ad rempubl. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extincta jam literarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo antè ſuſpectam, ac necdum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam ac ream, non modò judicio liberaſti, ſed amictam purpura, auro gemmiſque redimitam, in regali ſolio collocaſti. Suſpicere jam in cœlum licet, & ſecuris contemplari aſtra luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadrupedum animantium ritu in humum viſus trepidos figebamus. Quis enim ſpectare auderet ortum ſyderis? quis occaſum? Nec agricolæ, quorum quidem opera ad motum ſignorum cœleſtium temperanda ſunt, tempeſtatum præſagia rimabantur: ipſi nautæ, qui nocturnos curſus ad aſtra moderantur, ſtellarum nominibus abſtinebant: prorſus terra mariſque non ratione cœleſti ſed caſu ac temerè vtebantur. *Nihil igitur mirum eſt imp. & tantus amor & tam verus in te ciuium feruet. Neque enim vl-

Malim ſe- legere. Nihil igitur mirum eſt imp. ſi & tantus

tabit: otioſo tibi atque alia curanti, prouinciæ, præfecturæ, faſces, ſella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Quid enim ſibi verè vir perfectæque virtutis non conſtanter de honore promittat, quum me propter tantillum innocentiæ meritum vno in anno ter videat honoratum? Ecquis deus vno in anno multiplices fructus agro vni dedit? num quiſquam in eadem nouali æſtate vna amplius quàm ſemel meſſuit? num cui vno autumno vnóque vineto vindemia triplex fluxit? vna certè vnius eſt hyemis oliuitas: ſed in noſtri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, qui à priore in proximum autumnum fructus annorum multipliciter meſſuerunt, mihi certè tertia vnius anni vbertas eſt, conſulatus. Primùm theſaurorum omnium mandata cuſtodia, & diſpenſatio largiendi: ſecundum locum tenet in bonorum meorum fructibus præfectura: additus his, quo vel ſolo cujuſlibet auiditas vinceretur, prouentuum tuorum tertius conſulatus. Dein quum ager aſſiduitate fructuum in maciem decoquatur, imp. noſtri poſterior liberalitas vincit priorem: nec fit effœta gignendo, ſed per vices fructuum fœcundatur. Noua prorſus fuit honorum inferendorum & inſperata congeſtio. Nondum ſtatum ſuum ſyderum curricula mutauerant, jam princeps curſum dignitatis alterius commouebat. & jam tum ſol ab eorundem aſtrorum regione radiabat: jam Aug. tertia magiſtratus mei ſigna tranſcederat. Quæſo, nō vobis inanis gloriæ cupidiſſimus, nō flagrans ambitione nobilis videretur, ſiquis in ſe tanta pariter optaſſet quanta in me vno

me vno tempore Aug. ingeſſit? Habitari ab juſtis viris terras in Oceano ferunt, quas Fortunatorum inſulas vocant, quòd per eas non arato ſolo frumenta naſcuntur, fortuitis vitibus juga collium veſtiuntur, ſponte pomis arbor grauatur, ad herbarum vicem olus vulgò eſt, quantula iſta ſunt (ſi deum autorem conſideres) munera? nempe nobis quoque æquum, agrum non noſtris manibus excolamus, hæc illaborata naſcuntur: quanto felicior noſtra conditio quanto beatitudo præſtantior? non ſpica triticea, non viles vuarum racemi, ſed opes atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur: prouinciæ, præfecturæ, faſces ſponte proueniunt. Tu, tu, inquam, maxime imper. exulante relegatáque virtutes ad rempubl. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extincta jam literarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo antè ſuſpectam, ac necdum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam ac ream, non modò judicio liberaſti, ſed amictam purpura auro gemmiſque redimitam, in regali ſolio collocaſti. Suſpicere jam in cœlum licet, & ſecuris contemplari aſtra luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadrupedum animantium ritu in humum viſus trepidos figebamus. Quis enim ſpectare auderet ortum ſyderis? quis occaſum? Nec agricolæ, quorum quidem opera ad motum ſignorum cœleſtium temperanda ſunt, tempeſtatum præſagia rimabantur: ipſi nautæ, qui nocturnos curſus ad aſtra moderantur, ſtellarum nominibus abſtinebant: prorſus terra mariſque non ratione cœleſti ſed caſu ac temerè viuebatur. *Nihil igitur mirum eſt imp & tantus amor & tam verus in te ciuium feruet. Neque enim vl-

Malim ſtellarum legere. Nihil igitur mirum eſt imp. ſi & tantus

lum poſt homines natos tanto generis hu
ardore dileꝺum: cæterorum regum atque
perator um charitates admodum raræ, nec
quam diuturnæ fuer unt. In ſummis enim ho
num habita erere pectoribus, ſubita & fortu
beneuolentia prouocatæ, non virtutum adm
tione deuinctæ. At verò noſter affectus,
certíque iudicij eſt, imis mentis ſedibus all
tus animus, & vitæ immixtus & vnitus, reſol
etiam morte corporibus cum immortali m
victurus. Arma igitur & iuuenes cum gla
atque pilis, non cuſto iæ corporis ſunt, ſed
dam imperatoriæ maieſtatis ſolennis orna
Quid enim iſtis opus eſt, quum firmiſſimo ſis
ro ciuici amoris obſeptus? An metuenda
curia eſt, quum ſenatui non ſolùm veterem
dideris dignitatem, ſed plurimùm etiam
honoris adieceris? An populus eſt timer
procuratori alimentorum ſuorum, vitæ vin
libertatis autori? Nam quid de militibu
quar? duo aut tria fermè ex vetere memor
micorum paria proferuntur: nego quempiam
vno amico plus dilectum quàm tu imp. non
dò à comitibus tribunis tuis, ſed à legion
cunctis, equitibus ac peditibus, gregariis et
militibus diligaris. Itaque quod ad te att
cuncta jam a cuſtodia tua arma remoueres
quando hoc potes perſuadere militibus? a
eſt fidelium diligentia: maximo amori maxi
timor junctus eſt. Non nobis ſufficit quòd
tinuiſti vt nemo te velit lædere, niſi nos c
mus vt nemo poſſit. Habuerunt nõnulli alij p
cipes de otam & amantem ſui cohortem, ſe
lio quodam modo. Primùm quòd imperitia r
indoct

indoctiſſimũ quenque in conſilium * delegabãt, *Malim deligebant.* ſcilicet vt ipſorum prudentia vulgo ſue aliquatenus emineret. Ita quum viliſſimus quiſque honorum & diuitiarum potitus fieret, ſua commoda & vitia principum diligebant. Ab his optimus quiſque abigebatur procul, quum ſuſpecta eſſet probitas, & inuiſa: & quanto quiſque honeſtior, tanto importunior, turpius arbiter vitaretur. At tu Aug. omnibus nugis remotis, optimum & doctiſſimum quemque perquiris. Si quis præſtat virtutibus bellicis & laude militiæ, in amicis habetur, vltrò ad familiaritatem vocatur: quicunque in adminiſtratione reipubl. innocẽtem ſe vnquam & ſtrenuum præbuit, in conſortium munerum receptatur: regendis prouinciis non familiariſſimum quemque, ſed innocentiſſimum legis. Omnes à te augentur pecunia, locupletantur diuitiis, honoribus honeſtantur. Prorſus amicitias tueris priuatæ fidei imperatoris opulentia, quæ perpetuæ & conſtantis beneuolentiæ prima fiducia eſt, certiſſima virtutum & princeps veritas. Nam quem in animo eſſe ſuſpicatum audiui? nemo ſimulantis blanditiis, nemo falſa pollicitatione deceptus eſt. Quis neſcit aliorum imperatorum hilarem diritatem cachinnantémque ſæuitiam: à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ tegebatur? Mira eſt in principe noſtro mentis linguæque concordia, non modò humilis & parui animi, ſed ſeruile vitium ſcit eſſe mendacium: & verè, quum mendaces homines aut inopia aut timor faciat, magnitudinem fortunæ ſuæ imperator, qui mentitur, ignorat. Quis, oro vos, plura præbuit fidei conſtantiæque documenta? omnes quos priua-

tus in familiaritatem recepit, eodem hal
perator affectu: nemo gradu pulſus, nei
bitu prohibitus, nulli palatij fores clauſa
omnes bonos habet: in recipiendis amicis
mus iudex eſt: ſi aliqui ſunt improbi tole
familiariū vitiis immutabilis eſt amicus. A
tant ſecundæ res animos: noſtrum princip
nondum mutauerint, quando mutabunt?
(inquam) diuinior felicitas fuit? Paulò a
laceratis Galliæ prouinciis lapſus, inimi
capitaliū apertis armis & occultis inſidiis
batur. In pauculis menſibus diuino mune
byæ, Europæ, Aſiæque regnator eſt. Quæ r
expectabimus dei præmia? quæve vberic
na fortunæ? Videte num ſecundis reb
tus aliquid de prioris vitæ manſuetud
moderatione mutauerit. Mutauit planè,
uit: nam ciuilior factus, proſperorum i
inuidiam. Cui non vel id tempus ſedat
buit mentis indicium, quo horrendi bell
republ. liberata, elati ſumus cuncti geſtie
al. *propu-* titia? Sed imp. quanquam cœleſti ope ſa
gnatam. reipubl. * propagatam videret, & conditio
luit humanam, & offenſarum gratias faci
duit fatum: & cuius armis vitam impug
ſciebat, mortem eius ornauit: ac poſtea i
ſta perſoluit, & memoria & obliuione mir
oblitus inimici, meminit hæredis. Sed qu
longius indicia mitis & manſuetæ mentis
ſo? hic ipſe, hic inquam ipſe dies præbuit
animi ſatis clara documenta. Ego & c
meus, nequid maximus imp. propenſius hu
tatis ſtudio faceret, verebamur: itaque m
no crepuſculo palatium petimus, aduenta
. omo

principi, fortè tum danti operam ſalutatoribus, nuntiatur. ſtatim è ſolio tanquam * præceptus exiliuit vultu trepido atque ſatagente. qualis mens mea eſſe potuiſſet ſi principi * ſeruus occurrerem? Ægrè remotis populi, qui nos prægrediebatur, agminibus, vt quàm lōgiſſimè nobis obuiā procederet laborauit. Illic, proh ſancta diuinitas, gaudentibus cunctis, quo ore, qua voce inquit, Conſul ampliſſime? dignatus oſculo oris illius diuinis affatibus conſecrati dexteram dedit, illam dexteram, immortale pignus virtutis & fidei. Poëtæ ferunt altiſſimum illum & cuncta poteſtate cohibentem deum, qui ditione perpetua diuina atque humana moderatur, cū deſpiciat in terras, habitu oris tempeſtatem incerta mutare, eius nutu mundū tremiſcere, illius hilaritate turbines abigi, nubes fugari, nitentia per orbem ſerena refundi. Hoc ita eſſe paulo antè oculis licuit experiri. In quantam laxatus eſt populus, te conſulibus tuis arridente, lætitiam? Vidimus attonitos admirantium vultus, multiformes iactantium flexu, varios corpore motus. Clamores inconditos profundebat laudandi effuſa libertas: tripudiabat crebris ſaltibus multitudo. nimiæ lætitiæ decoris ſant & grauitatis immemores. Illa iactatio togarum, illa exultatio corporum a ſcientibus penè hominibus excitabatur: omnem modeſtiam populi, omnem verecundiam tui gaudia effræna ſuperauerant. Aue conſul ampliſſime: aueo planè imperator, & auebo. neque enim euentus eſſe poteſt optati huius ambiguus, quum is auere iubeat qui iam fecit vt auerem. Conſul

al. *præceps.*

al. *ſcriba*

ampliſſimè, ſum planè conſul, & ampliſſi
conſul. quis enim me fuit amplior conſul, qu
ſublimat & illuſtrat conſulatus quem tribui
amplitudo quam tribuis? Poſt primæ ſaluta
al. *fruita.* nis ' fruſtra colloquia, quid pro iure conſular
gere nobis placeat ſciſcitatur, ſenatorium imp
turus officium, ſi libeat tribunal petere, ſi c
cionem aduocare, ſi roſtra conſcendere. ſed
ad curiam ſolennia huius diei ſenatus conſ
ducebant. Itaque ſe comitem ſtatim præbet: &
trum latus conſularis, prætextatis tectus ir
dit, non multum differens à magiſtratibus
& colore veſtitus. Superfluum fortè videa
quæ voſmetipſi vidiſtis iterare. Neque enim
ribus expetuntur quæ fuerint vſurpata lumi
bus. ſed mandanda ſunt literis, inſerenda
numentis, mittenda in poſteros, venturis ſe
lis vix credenda miracula. Penè intra ipſas
latinæ domus valuas, lecticas conſulares i
inferri: & quum honori eius venerationi
cedentes, ſedile illud dignitatis ampliſſimæ
cuſaremus, ſuis nos propè manibus impoſi
mixtus agmini togatorum, præire cœpit pe
gradum moderans penè ad lictoris nutum
viatoris imperium. Credet hoc aliquis qui
al. *viderit.* purpuratorum ' vidit paulo antè faſtigia,
Opinor leg. inhonores. ideo tantum honorem in ſuos ne ' in hon
contemnerent conferebant? Credet aliquis t
al. *inhonoratos* to pòſt, veterem illum priſcorum temporum
bertatem reip bl redditam? Neque enim
Lucij Bruti & P. Valerij, qui primi exactis re
bus poteſtate annua ciuibus præfuerunt, c
ſulatum noſtro anteponendum puto. Vter
bono publico, vterque Romanæ reipubl. ſ
ta

taris, vterque inſignis principiis commodorum: ſed habet aliquid vnuſquiſque præcipuum. Illi poteſtatem conſularem per populum acceperunt, nos per Iulianum recepimus: illorum anno libertas orta eſt, noſtro reſtituta: ſed ſint, ſanctiſſime imperator, ea quæ tu iuſtè, moderatè, ciuiliter facis, aliis fortè miraculo, mihi eſſe non poſſunt, qui te omnibus humanis vitiis abſolutum & liberum, ſciam, ſolo immortalitatis amore flagrare, dirigere omnes opes & cogitationes tuas ad memoriam poſteritatis æternam, atque his maximè ſeruire iudicibus, qui de rebus geſtis tuis ſine odio & gratia venturis ſeculis iudicabunt; non poteſt quicquam abiectum & humile cogitare qui ſcit de ſe ſemper loquendum. Nunc ſi tibi imperator parum ampla, nec reſpõdente meritis tuis oratione, vſus videbor, quæſo obteſtórque te, meæ id naturæ potius quàm magnitudini beneficiorum tuorum putes eſſe tribuendum. Nemo vnquam poſt homines natos ampliora præmia à regibus atque imperatoribus conſequutus eſt nulli plus oneris impoſitum. Nõ abnuam, præfecturas & conſulatus multis eſſe delatos, ſed his poſt immenſos labores honos quaſi debitus reſtitutus eſt: mihi, quum iam honorem adeptus ſim, nunc demum vt merear laborandum eſt: verſa ratione temporum, permutata munerum vice modò enitendum eſt vt præmio dignus exiſtimer: quum iam præmium ceperim. O mihi feſtiuæ tuæ beneuolentiæ grauiſſimum pondus! vereor vt apertè exprimere difficultatum mearum ordinem valeam: facilius eſt imperator bonis artibus mereri conſulem fieri, quàm induſtria & labore perficere vt videaris

meruiſſe, quum factus ſis. Abſit Aug. & ſa-
cta diuinitas omẽ auertat vt tu à quoq
talium expectes vicem beneficij : ver
quod ſolum vel accipere poteſt iſta for
nobis opibus tuis tribui, immortalitat
rum tuorum colam officiis ſempitern
negotium, omne otium meum in orna
tuis celebrandiſque ponetur, neque ſ
uentute mea vrgente grati animi be
declarabitur, ſed etiam à me quum ar
cerit, monumenta tui in me beneficij
bunt. In referenda autem gratia, ſanct
perator, hoc tibi polliceor, ſempérque
mihi neque in ſuggerendis conſiliis
neque in adeundis (ſi res popoſcerit) p
nimum, neque in ſententia ſimplicit
fidem, neque in hominum voluntatib
publ. téque lædendis libertatem, neq
ribus perferendis induſtriam, neque in
imperij tui commodis grati animi b
tiam defuturam. Id que omni vitæ me
ſummis opibus enixurum, elaboratu
cturum, vt honores in me tui non qu
fuerit ad * quemcunque delati, ſed quia
rit, rectè poſiti & ratione collocat
deantur.

Quemcunque pro quemlibet: quod Græcè dicitur τὸν τυχόντα.

DIXI.

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

***

Constantinvs *Auguſtus, quem Magnum appellant, Criſpum, Conſtantinum, Conſtantium & Conſtantem, filiis, Cæſares deſignauit. In horum quinquennalibus hunc Panegyricum Nazarius dixit, Conſtantini patris laudes continentem, non filiorum. Porrò hiſtoriam occiſi per Conſtantinum Maxentij ſic oculis ſubiicit, vt haud plus viſurus fueris ſi ipſi interfuiſſes pugnæ. Meminit exercituum diuinitus miſſorum: at hiſtoria tripertita refert vexillum crucis in ſublimi conſpectum.*

PANEGYRICVS NAZARII DICTVS CONSTANTINO IMperatori.

DICTVRVS Conſtantini auguſtiſſimas laudes, qui tantũ vltra omnium ſeculorum principes eminet, quantum à priuatis cæteri principes receſſerunt, & dicturus in cœtu gau-

diorum exultantium & lætitiæ geſtientis, quam æmulatione ſolita beatiſſimorum Cæſarum quinquennia primo fecerunt * ſilentio, nullam eloquentiam nec optari nec concipi poſſe, quæ dignam afferat aut tempori gratiam, aut materiæ copiam, aut veſtris ſtudiis facultatē. Iactat quippe ſe nunc quum maximè alacris omniū ac beata deuotio: nec operta mentium rimari neceſſe eſt, extat in vultu cuiuſque hilaritatis pvblicæ decus, & in ſerenis frontibus animorū indicia perleguntur. Non enim ſe capit exundanis lætitiæ magnitudo, ſed dedignata pectorum latebras, ita multa & candida foris prominet, vt intelligatur non ingentior eſſe quàm verior. Nec verò mediocribus bonis gaudent qui exultandi modum nō habent. Fruimur quidem nos præſentiū maxima voluptate, ſed lenocinatur his iam futuri ratio, & quæ temporibus diſſeparata ſunt animorū præſumptione iunguntur. Quintumdecimum annum maximus princeps ſalutaris imperij degit: ſed auguramur iam vicenalia, & venturi fidem ſuperiorum felicitate ſentimus. Quinquennalia beatiſſimorum Cæſarū occupatos in gaudiis habent, ſed in deſtinatis decenniis iam vota properantia & ſpes volucres conſtituerunt, horū dehinc compotes propagabimus optabilem boni ſeriem. Ita omnia quæ ex principibus noſtris proſperè veniunt, continuatos fructus ferunt, nec magis recepta delectant quàm expectata iuuerunt. Verùm quid agimus, vicenis aut iam tricenis annis circumſcribendo quę æterna ſentimus? ampliora ſunt merita principum quàm optata votorum. * Et quinimmò immenſus felicis curſus imperij: nec humanorum terminos curant qui ſemper

Leg. opinor ſentio.

al. *Eſt.*

ſemper diuina meditantur. Certè cupitorum irriti non ſumus, qui quum optemus maxima, id faciamus benignius quàm ſecurius. Quod propter cœleſtem in illo fauorem tam certa adipiſcendi ſpes eſt, quàm optandi ſoluta libertas. Has igitur gratulationes quæ præſentibus excitantur, quæque ſuperiorum memoria vigent, * aut quaſi in poſterum redundatura cogitatio auida depaſcitur, quis omnium queat flagrantiſſimis audientium ſtudiis ſatisfacere dicendo? Iam verò quum publicas tantùm vtilitates amplecti velim, & vnuſquiſque priuatim ſuas cogitet, tremebunda proferatur oratio, quæ tacita reputatione vincenda eſt: in ipſis etiam publicis geſtorum ingentium profeſſa laudatio quam augendi cupiditatem præ ſe ferat? non iniuria minuendi metum faciunt quæ ſpem amplificationis ex magnitudine ſuſtulerunt. Quis, oro, Conſtantine maxime (præſentem enim mihi alloqui videor, qui, etſi conſpectu abes, reuelli tamen mentibus non potes) quis, inquam, aſpirare laudes tuas valeat æquiparandi magis ſpe, quàm gratia non tacendi? Quis tam potens fandi, cuius copia tam larga, tam felix, quæ quum virtutes attrectauerit, non aut circumuenta numero, deſperato exitu ſtupeat, aut obterat magnitudinem, aut ſplendore obſeleſacta tantum nitoris habeat quantum ex rerum luce collegerit? Cuius enim diuina virtus, & eius mira comes appendixque victoria vrbem Romam non præcipitantem exceperit, afflictam ac plenè iacentem excitauerit, recrearit, erexerit: ſed quúmque aliæ feliciſſimæ tuæ prius ac deinceps expeditiones non minus in ſe operis amplexæ ſint quàm ex ipſis

Melius ſic legere, aut quas in poſterum, redundaturas.

faucibus fati Roma ſeruata, quod dignum
gnitudine tua excogitari ac dici poteſt, in c
laudibus id maximum non eſt quod in terra
orbe primarium eſt? Nobiliſſimorum quo
Cæſarum laudes exequi velle, ſtudium qui
dulce, ſed non & cura mediocris eſt: quo
in annis pubeſcent bus, non eruptione vir
tumens germen, non flos percuſſor indolis
ne lætior quàm vberior apparet: ſed iam f
grandiſ ra, & contra rationem ætatis, maxi
rúmque fr ctuum matura perceptio. Quo
alter iam obterendis hoſtibus grauis terrori
teraum, quo ſemper barbaria omnis intrem
derinare ad nomen ſuum cœpit: alter iam co
larem iam venerationem ſui ſentiens, ſiqui
tactum aut parens aut frater reſeruet, decl
mox victorem futurum qui animo iã vincit
tem. Rapitur quippe ad ſimilitudinem ſuo
excellens quæque natura, nec ſenſim ac lent
dicium promit boni, quum inuolucra infa
viuidum rumpit ingenium. Vnde enim p
cipis maximi iam effuſus in liberos animus,
quòd in illis iam ſimulacrũ ſui conſpicit? C
mendet inferioribus ſuos ſola neceſſitudo n
ræ, & qualeſcunque diligant quum illi quo
ſe deſiderent non habent: præſtantiſſimũ p
cipem hoc maximè iuuat, quòd in annis pri
ribus iam ſunt ductæ lineæ quibus virtutũ
rum effigies poſſet includi. Et pater optin
ſed melior imp. non tam ſibi quàm reipubl.
der, quum liberos ſibi ſimiles intuetur, qu
ad perficienda quę ingenerata ſunt bona no
gnis virtutum opifex diſciplina coniungitu
ſpes æquiparandi patris certa ſit, quippe in

ſimiles, ſed ſub eodem magiſtro diſcendi fortuna felicior. Ipſum à tenero intuentes, in ipſum oculis ac mente conuerſi nihil ab eius contemplatione deflectũt, incerti mirentur an diligant, niſi, quod neceſſe eſt, vtrumque permixtè ſimul. Nam & amor factorum commendatior eſt, vnde naſcitur admiratio, & facta quum mira ſunt, amorem inuicem creant. Ita ſpectantibus liberis quicquid ab eo pulcherrimè geritur, tum propter ipſum magis placuit, tum ſtudio imitationis inoleſcit. Iam tibi quidem in erudiendo, imperator optime, non omnia præponebantur quæ ſequi velles, niſi quòd rectè factorum contemplator acerrimus, ſiquid ſecus fieret à ſpectandi cura pudentes oculos abſtrahebas. Dabit enim veniam clementia tua, ſi audaciorem veritas facit. Exiſtimare quidem de principibus nemini fas eſt. Nam & in veſtibulo ſuo inquirentem repellit obiecta veneratio, & ſiqui propiùs adierunt, quod oculis in ſolem ſe contendentibus euenit, præſtricta acie videndi facultate caruerunt. Verùm tu facis, principum maxime, vt patere videantur quæ priùs obſtructa fuerãt, qui tam optas totus videri quàm cæteri recuſabant: non terror obtentui eſt, nec occultandis quæ plerunque extrinſecus latent, demorandóque aſpectu oſtentatio ſpecioſa perhibetur, Obtutus hominum benignus receptas, nec intuentum iniquus fulgor retundit, ad ſerenum lumen inuitat. Nunc denique intelligamus quæ deſideranda in prioribus fuerant, poſtquam ea quæ operta in cæteris veriti ſumus, in te reſerata veneramur. Igitur, vt facitis: beatiſſimi Cæſares, per omnes paternarum laudum vias ite ſecuri. Nam

ſimplici quidem itinere numeroſæ eius vi
ingrediuntur, ſed omnia ad eundem glori
tum ferunt. Nullæ cupiditatum deflexi
nulli erroris anfractus, vt verenda progre
tibus non ſit diſpendioſa reuocatio: itaqu
turiorem curſum inſtituiſtis, qui moram
derandi itineris non habetis. Sed mihi ci
uenio hac ipſa rerum copia; quæ potiſſimu
peſſenda ſit via, qui aditus fiat, incertum eſt
que ſe multa offerunt ſpecie paria, magnit
congruentia. Verùm vt in magnis domibu
teriorem ornatum veſtibula ipſa declarant
nobis venturis ad ingentium virtutum ſtup
penetralia, debet laudationis ingreſſum &
dicationis ianuam Roma præbere, quæ de
ſa quondam tyrannidis impiæ malis, & quo
ior, eo miſerabilior, maieſtatis priſtinæ dec
miſericordiæ ambitum conferebat: tibi t
Conſtantine maxime, etiam in illa ſui fort
nerabilis, quòd quos impenſè amamus, obſer
tia illorum integra eſt, etiamſi fortuna de
eſt: in abiectos officia gratiora ſunt quæ n
miſericordia ſed ex honore venerunt. Sed
rum rectè à ſapientibus ponitur connexio
ſe apta virtutum. Sic enim mutuò & opera i
& fructum operæ partiuntur, vt facilè app
inſeparabilis & indiſcreta permixtio. G
bellum imp. maxime, quod tibi non min
nus vrbis impoſuit quàm eiuſdem ærumna
ſuaſit. Itaque non plus ex eo laudis fortit
tuæ datum quàm pietati tributum eſt, quòd
ſceleſtos perſequeris: miſeros liberaſti. C
tuta enim & in perpetuum Roma, fundat
omnibus qui ſtatum eius labefactare pot

eum ſtirpe deletis. Non enim (qui bellorum euentus ſolet eſſe) per varios & volubiles caſus maris dubius errauit: nec fortunæ viciſſitudo quæ plerunque proſperis rebus triſte aliquid agglutinat, victorum lætitiam vulnerauit: ſed tanta hoſtium & tam ampla cædes, tam felix & incruenta victoria fuit, vt credas non bello ancipiti dimicatum, ſed ſolas impiorum pœnas expetitas. Tantùm etiam inter arma bona conſcientia ſibi vindicat, vt iam cœperit, non virtutis magis quàm integritatis eſſe victoria. Spectat enim nos ex alto rerum arbiter deus: & quanuis humanæ mentes profundos gerant cogitationum receſſus, inſinuat tamen ſeſe totam ſcrutata diuinitas. nec fieri poteſt vt quum ſpiritum quem ducimus, quum tot commoda quibus alimur, diuinum nobis lumen impartiat, terrarum ſe curis abdicauerit, nec inter eorum vitas diiudicet quorum vtilitates gubernat. Illa igitur vis, illa maieſtas fandi ac nefandi diſcriminatrix, quæ omnia meritorum momenta perpendit, librat, examinat, illa pietatem tuam texit, illa nefariam illius tyranni fregit amentiam, illa inuitum exercitum tuum tot victoriarum conſcientia, plenis pectoribus ardentem, tantis inſuper viribus iuuit, quantas præſtare aut deus potuit, aut amor tuus debuit, vt horrendas acies, vt incognita ferri & corporum robora fulmineus miles euerteret, vt quicquid inſtruxerat diuturni ſceleris longa molitio, felici congreſſione conſumeres. O tuam imp. non victoriam magis quàm clementiam prædicandam: grauatè etiam apud animum tuum * malè pereuntis inuitus pugnaſti, qui tam facilè vincebas. Iamdu- al. *meli*

dum quippe præuideras hominem non imperando habilem, non tantæ maieſtatis capacem, quòd magnitudo malè crediti muneris extra animi anguſtias effluebat, quòd qui tueri nequeunt, vbi ſub tanto onere fortunæ infirmitas lapſa eſt, faciunt licentiam de poteſtate. Quid ego referam infelicium indigniſſimas cædes? quid inexpletos libidinum paſtus? quid miſeras patrimoniorum direptiones? Sileantur hæc ſanè, non tantùm ne ſopitam malorum memoriam oratio mea ſuſcitet, ſed ne ſanctiſſimas principis laudes dum aliena vitia depromimus, ſermo talis inceſtet. Incrementum quidem adeptæ felicitatis eſt malorum commemorata depulſio. verùm vt in ſegetibus etiamſi multa quæ humum obſederant, induſtria releuanda ſunt, laborem tamen purgati ſoli neſciunt qui fructus editos intuentur: ſic Conſtantini laudibus ſatis eſt, dum efflorescentia bona cernimus, ne mala excisa reputemus. Ferebas tamen imperator, ferebas illum in tantis malis ludentem, & quum omnia tu ſcires, vota hominum conniuendo, patiendo fatigabas: qui ne iniuſtè ſic quidem arma caperes, etſi nondum ab homine laceſſitus, iam tamen vitiorum eius inimicus. Sed quod erat conſentaneum clementiæ tuæ, experiebaris remedia meliora, vt quod leniri quàm reſecari malles, mitior medicina ſanaret. Quin extorques animo tuo conueniendi ſtudium & concordiæ voluntatem? ſi concordiam quàm veniam appellari fas eſt, quum qui pareſt vincere, optat ignoſcere. Et non dubito quin hanc rationem cœleſtis prudentia tua duxerit, quòd coniunctione ſua flagrantiſſimas hominis cupiditates vel

extin-

extingueret penitus, vel modicè temperaret. Nulla quippe eſt libido tam vecors, quam non * capiat quum in conſortium temperantia venerit. Deiicit oculos deformis ignauia, vbi ei pulchritudo virtutis obiecta eſt, tergiuerſari atque hærere petulantiam videas, grauitate, modeſtia, & decore confuſam: vt appareat te imp. optime, concordia imperanda non illi impunitatem vexandæ vrbis daturum, ſed leniorem petiiſſe victoriam, quum malles vitia eius quàm arma ſuperare. Sed profectò nulla vi poſſunt coire quæ naturali diuortio diſſident: nec vlla tam fidelis eſt copula, quæ in diuerſum tendentia nexu ſuo teneat. Perpendit ſcilicet ſecum excellens prudentia tua, eíque ſemper pietas applicata, omnes concordiæ commoditates, illam eſſe fundamentum ac radicem otij, bonorum ciuium ſeminarium, quietis publicæ ſegetem, & almam pacis altricem. Sed ô quàm æger eſt ad honeſtatem recurſus his qui iam gradum ex nequitia protulerunt! Vocas ad ſocietatem, appetitum tuum refugit, aduerſatur, horreſcit: nihil ſibi putat tecum commune, quia nihil ſimile eſt. Iam certè quieſcere virtuti integrum non eſt. nam bellum animo gerere armis abſtinentem, non concordiæ ratio eſt, ſed ignaua diſſenſio. Licèt non ſit in his ratio deſideranda qui ſemel de via præcipites ire cœperunt; mirari tamen nequeo, quum id delatum non amplexus ſit, quod impudens eſſet ſi auderet optare. Vtrum vrbis funeſtam illam lacerationem lentè ac remiſſè te laturum putauit? Sed natura affert vt iniuriæ eius quem diligas, etiamſi re ipſa graues ſunt, fiant tamen amo-

Capiat pro *vincat*.

Digitized by Google

re grauiores: an credidit conſerenda manu
inferiorem? Hoc verò quàm opinari non
tuerit, exitus docuit, quum ſignis tam ſæpe
latis nihil vnquam quod aut ſpes aucu
tur, aut fortuna promitteret. Dolis c
exiſtimauit decipi poſſe: ſed non virtus t
congreſſione quàm prudentia eſt de fraude
rior. Quis enim ad præſentiendum ſagacior
vigilantior ad videndum? quis contempl
præſentia acrius, ventura prolixius, amb
certius, captioſa felicius? Non hinc tecum
ceus ille certaret, qui, vt poëtæ ferunt, parie
ſepta & arborum truncos viſu facilè traiici
aut etiam ille quem eadem vetuſtas locuta
quum Sicilienſi ſpecula conſtitiſſet, conſp
ſolitum naues quæ Africæ portum ſubirent
proſpectum hominis non aër effuſus, quem
ſiorem exhalatio maris faceret, non tantùm
iunctarum regionum longinquitas imped
Quum ſpes omnis frigere debuerit, & volu
pacificandi alienata ſit, quis dubitet diui
armis tuis deditum? quum eò dementia pro
ſerit, vt vltrò etiam laceſſeret quem ambir
beret. O quàm acres habes dolorum acule
contumelia quam imponit inferior! Ecce
proh dolor, verba vix ſuppetunt, veneranda
imaginum acerba deiecti o, & diuini vultus li
deformis. O manus impiæ, ô truces oculi, ita
caligaſtis? in quo lumen mũdi obſcurabatis,
ritas ipſe tenebras non imbibiſtis? Commo
tandem conſcia virtus, nec permittas hoc f
ri, cui de te aliud non licebat. Sed quid tan
aſſequeris, cæca dementia? aboleri hic vu
non poteſt, vniuerſorum pectoribus infixu

nec commendatione ceræ aut pigmen orum fucis renitet : ſed deſiderio effloreſcit animorum. vna demum Conſtantini obliuio eſt , humani generis occaſus. Nunc verò commendabiliorem iniuria tua faciet patientiam eius : auidius expetent quem pictura non reddit : flagrantiora ſunt animorum deſideria quum oculorum ſolatia perdiderunt. Nihil profectò grauius, nihil miſerius Roma doluiſti : quamuis recondita altè magis gemeres , & ingeſtos quotidie luctus callo quodam obduratæ patientiæ ſuſtineres. Confeſſus eſt ſe inconſultior dolor, nec timuit deprehendi , & malè clauſi ſigna mœroris per vultus indices exierunt. Hoc enim Roma tot vulneribus ſaucia vindicari volebas, quum tam præſtantiſſimus princeps iniuriæ ſuæ negligens vlciſci tuas mallet. Ita ambo benigni ratiocinatores officiorum paria feciſtis , tu voto , quo ſolo volebas, ille amore pariter, & facultate, vt tantum bonorum tibi tribueret quantum te ſibi velle recognoſceret. Pugnaſti igitur imp. coactus quidem, ſed hoc maximè victoriam meruiſti, quia non deſiderabas, optaſti pacem : ſed ignoſce ſi plus omnium vota valuerunt, nec illa * diuinitus obſecunda cœptis tuis ſolita, in hoc refragata eſt, ſed aliquid è ſententia tua non cedit, vt plus pro meritis iniret. Negata eſt concordia , cui erat parata victoria. In ore denique eſt omnium Galliarum, exercitus viſos qui ſe diuinitus miſſos præ ſe ferebant. Et quamuis cœleſtia ſub oculis hominum venire non ſoleant, quòd craſſam & caligantem aciem ſimplex & inconcreta ſubſtantia naturæ tenus eludat: illi tamen auxiliatores tui aſpici auditique *patientis, tes

Sic legerim, diuinitas obſecundare.

al. *patiẽ*

vbi meritum tuum teſtificati ſunt, n
viſus leg. * verſus contagium refugerunt. Sed qua
la fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corp
quæ amplitudo membrorum? quæ alacri
luntatum? Flagrabant verendum neſci
vmbone coruſci & cœleſtium armorum
ribilis ardebat, tales enim venerant, vt
derentur. Hæc ipſorum ſermocinatio, h
audientes ferebant, Conſtantinum petim
ſtantino imus auxilio. Habent profectò
na iactantiam & cœleſtia quoque tangit
tio. Illi cœlo lapſi illi diuinitus miſſi glo
tur quòd tibi militabant. Ducebat ho
Conſtantius pater, qui terrarum triump
tiori tibi ceſſerat: diuinas expeditiones
uus agitabat. Magnus hic quoque pieta
fructus, quòd quamuis particeps cœli amp
ſe fieri gratia tua ſenſerit, & cuius mu
alios influere iam poſſint, in eum ipſum t
nera redundarunt. Cedat tibi non rec
ſeculorum modò, ſed totius memoriæ v
quamuis illa recti appetens, & nullo vnqu
prauata in officio, glorietur penes ſe ſan
famam ſtetiſſe: ſed nec leguntur præconi
num, vbi quæruntur iudicia diuina. Ill
veteres laudati vitæ moderatores, qui re
dis cupiditatibus reſtrictè compáque vi
quorum omnis ætas armis conterebatur,
do tantum in prælio diuinam opem pre
integritatis habuerunt, vt qui longè à
bus tuis diſtant, in proximo ſaltem iuſti
du reponantur? Romano quodam in b
runt duos cum equis iuuenes extitiſſe, ſp
forma pariter ac viribus, quia in dimican

ter cæteros inſignes fuiſſent, iuſſu imperatoris ad remunerandum requiſitos, vbi nullus inueniebatur, fides habita eſt diuinos fuiſſe, quòd laborē ſedulò cōmunicauiſſent, laboris pretium reſpuiſſent. Equidem hiſtoriæ non inuitus aſſentior. neque enim in hoc veri interpolatrix tenenda, quæ ſe non vanam antiquitatis nuntiā pollicetur, ſed tamen illi qui hoc Annalium monumentis illigauerunt, verebantur ne apud poſteros miraculi fides claudicaret. Eſtote ô grauiſſimi autores de ſcriptorum religione ſecuri: credamus facta qui maiora nunc ſenſimus. Magnitudo principis noſtri geſtis veterum fidem conciliat, ſed miraculum detrahit. Pro auxilij copia negotiorum ratio metienda eſt: duo quondam iuuenes, ſed nunc exercitus viſi: hoc certè vberius, nec infirmius veritate. Sed argumento duplici fides nixa, ſic Conſtantinus iuuari meruit, ſic debuit Roma ſeruari. Magnum hoc imperator maxime, ſed de tua pietate non mirum, adeſſe tibi in omnibus ſummam illam maieſtatem quæ te circumflexa tueatur, coniectura mētium tenebamus, etſi nondum ad fidem patebat oculorum. Etenim quum mens tua mortali contagione ſecreta, pura omnis, funditus ſyncera, vbique ſe promerendo deo præſtet: quùm gloria tua humanum modum ſupergreſſa ſit, quis eſt hominum quin opitulari tibi deum credat, quum id & vita mereatur, & rerum geſtarum magnitudo teſtetur? Parumper igitur ab inſtituto curſu, non ingrato diuerticulo recedamus: teneborhunc orationis modum, vt nec inhumanè de cæteris muta ſit, nec odioſè de inſtantibus obloquatur. Tu imperator optime, inito principatu

adhuc æui immaturus, ſed iam matur
oſtendiſti curſum ætatis non expe
feſtinatione virtutis: tu exinde domi
iuxta bonus, nuſquam gradum extuli
bique te gloria quaſi vmbra comitat
rociſſimis regibus, Aſcarico & Comi
tanta laude res bellicas auſpicatus es
auditæ magnitudinis obſidem tener
Herculem ferunt tenerum adhuc a
tem, duos angues manu eliſiſſe, vt ia
lo indoles futuri roboris immicaret
in ipſis imperij tui cunabulis, quaſi g
cones necares, per ſæuiſſimorum re
ſupplicia ludebas. Franci ipſi præ
truces, quorum vis quum ad bell
ceret, vltra ipſius Oceanum æſtu
cta, Hiſpaniarum etiam oras armis in
bat. ij igitur ſub armis tuis ita con
deleri funditus poſſent, niſi diuino in
regis omnia, quos ipſe affeceras, affi
reſeruaſſes. Quanquam ad gloriam
cunda malis ſuis natio ita raptim ad
buſtéque recreata eſt, vt fortiſſimo
micias ingentis victoriæ daret, qu
acceptæ cladis non infracta ſed aſpe
ret. Differamus parumper Italica
nes, quibus Seguſienſium ciuitatem,
ratis Alpibus Italiæ clauſtrum obii
Sic puto & virtute velut ianuam belli refreg
leg. Etru- obiectas acies, per exercitus obui
ſcos? Van- Romana mœnia inoffenſus victoriam
giones, A- percurrit. Quid memorem Brutero
lemani, maſos? quid * Eruſcos, Vangionas, Al
Tubantes, bantes? bellicum ſtrepunt nomina,

barbariæ in ipſis vocabulis adhibet horrorem. Hi omnes ſigillatim, dein pariter armati, conſpiratione fœderatæ ſocietatis exarſerant: tu tamen imp. quum tantam belli molem videres, nihil magis timuiſti quàm ne timereris. Adis barbaros, & diſſimulato principis habitu quamproximè poteras cum duobus accedis. Nunquam eſt excelſior principatus, quàm quum ſe publico ſubmittit officio. Facis verba, ſpem illorum agitas & verſas, crudelitatem negas eſſe præſentem. O verè cæca barbaria, quæ in illo vultu ſigna principis non videris, quem ne ſic * quid eſt ſenſeris, quum intra jactum teli ſecurus ſui ſtaret! Conſtantinum eſſe qui hoc poterat non timere, dubitare quicquam potes, per omnia ſubnixum deo vadere. Inuictos ducis, & ſolus timeris: tot regna, tot populi, & tantarum nationum congregatio indignam ſe viribus tuis putat, quem credit abſentem. Tibi tamen incrementum laudis ex multiplicatione terroris eſt: magnificentius congregata obteris, quàm ſcrupuloſius diſperſa ſequereris. Innumeræ ſimul gentes ad bellum coactæ, ſed vno impetu tuo fuſæ, dum Collatinam vim comparant, compendioſam victoriam præſtiterunt. Vno hoc bello, ſi debitis laudibus immorari vacaret, dies integer conderetur: nunc ita omnia præteruolans cecidit oratio, vt victoriarum tuarum non ſummam euoluetet, ſed ornamenta monſtraret. His rebus ſemper è republ. geſtis tanta vi tantòque ſucceſſu, vt nunquam virtus tua intremuerit, prudentia hæſerit, felicitas claudicarit, ſatis, vt opinor, probatum eſt, perpetuam in te benignæ majeſtatis opem fluere, vt cœleſtes exercitus tui

Opinor leg. quidem ſ.

non tunc primò miſſi, ſed tum demum intell
eſſe videantur. Talis igitur ad liberandam
liam, & tam tutus accedis, vt quum res bel
cæcos habeat euentus, in te tamen dimica
voluntatem pro victoriæ pignore tenebas,
abeſſent auxilia diuina. aderat enim robuſtu
florens, plenus virium, animi plenus exerci
lætus armis & militiæ munia exequens, ſt
magis quàm neceſſitate, quippe tuis ſtipe
ſunt pauciora quàm prælia: (quum dico pr
ſignifico victorias) præterea tam amans tui q
tibi charus. Ignoſce enim ſuperba virtus, q
tumũis fiduciæ & ſpiritus capias, amor pri
pis facit militem fortiorem. Antiqua admo
res eſt quam proferam, ſed non indigna me
ratu. Illyrici quondam deſpicientes Eropi r
infantiam, Macedones bello laceſſerunt. Et
ma quidem congreſſio ſecundùm illos fuit:
rùm Macedones quum bellum reficerent, re
ſuum in cunis ad aciem detulerunt: quum
ira, hos miſeratio: illos ſignorum cantus,
pueri vagitus accenderet, mutata eſt ratio
taminis, vicerunt qui amore pugnabant. Q
to igitur eſt amor fidelior accepti beneficij
moria, quàm præſumptione futuri, quòd
præcepta res iuuat, hic expectata blanditur,
to tui animoſius dimicauerunt, qui non p
ſpem gratiæ munerabantur, ſed principi
natos homines benigniſſimo meriti debitum
pendebant. Primam igitur Seguſienſium
tatem (quam primam iter dederat) victori
cilis amplexa eſt, quæ reſiſtendi pertinaci
in ſe imperatoris vim conuertit, vt pietatem
men non alienauerit. Nam quum introitu
n

manu quæreretur, & portarum inflammatio, ignem latè diſtuliſſet, cujus facilis per adjuncta contagio partu peſtifero valeſcebat, maxima benigniſſimi imp. fuit cura, non modò vt incendium non adjutum ſeneſceret, ſed oppreſſum emori poſſet, & longè operoſior clementia quàm fortitudo perfecta eſt, quum plus in conſeruanda vrbe quàm in capienda fuerat laboris, orietur. Itaque digrediens ſic cupiditatem ſui fecit, vt eam ad omne obſequium non victoriæ metus componeret, ſed admiratio lenitatis. Optima aiunt eſſe remedia quæ ad vſum corrigendi noſtri ex aliena calamitate naſcuntur: verùm animus prauitate velut morbo impeditus delectum boni non habet. Ecce jam apud Taurinos venientem pugna grauior expectat, nec Segvſienſium vaſtiùs monet vt ſibi caueant, nec cogitant quòd cum principe res futura ſit, quòd neque vis eius reſiſtendi ſpem faciat, nec manſuetudo rationem. Campum latè jacentem tantus miles oppleuerat, vt non improbaret fiduciam qui inſtructos videret. Quæ enim illa fuiſſe dicitur ſpecies? quàm atrox viſu? quàm formidoloſa? operimento ferri, equi atque homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu nomen eſt, ſupernè omnibus tectis equorum pectoribus demiſſa loric & crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſus à noxa vulneris vindicabat: te tamen imp. non terruit, nec quòd tanto numero duplicabat armatura terrorem, nec quòd vim armis numerus addebat. Certum eſt; pro negotij modo animoſam eſſe virtutem, quòd ex ſe rerum capturus ſuum temperat, in paruis propè ad ſecuritatem remiſſa, in mediocribus modicè inten-

ſior, vbi magna venerunt, juxta magnitu
exaltandi operis erigitur. Illa armorum
ratio, & operti ferro exercitus, qui imbell
los vulneraſſent, inuictas mentes excitat
quòd imbutus imperatoris exemplo, tot
mis eius miles ardeſcit, quum inuenit
quem vinci decêret. Cataphractos equit
quibus maximum ſteterat pugnæ robur, i
bi ſumis. His diſciplina pugnandi eſt, qu
ciem arctauerint, feruent impreſſionis ten
& immunes vulnerum, quicquid oppoſitu
hæſitatione perrumpent. Sed tu imp. p
tiſſime, qui omnes bellandi vias noſcis,
ex ingenio reperiſti, quod tutiſſimum e
dere, quod eſt difficillimum ſuſtinere d
acie in * reuocabilem impetum hoſte eff
dein quos ludificandos receperas, r du
gminibus includis. Nihil proderat contr
dere, quum ex induſtria tua cederent: fex
inſequendum ferreus rigor non dabat I
ſtri proditos ſibi clauis adoriuntur: qu
bus ferratiſque nodis hoſtem vulneri no
tem cædendo defatigabant, ac maximè
bus afflictæ, quos ictu perturbauerant, ru
gebantur. Tunc ire præcipites, labi recli
mineces vacillare, aut moribundi * ſedil
tineri, permixta equorum clade implici
re, qui reperto ſauciandi loco paſſim e
effræni dolore fundebant. Ad vnum inte
omnibus, tuis integris, horrorem armo
miraculum victoriæ tranſtulerunt, quòd
uulnerabiles habebantur, ſine tuorum v
bus interiſſent. Antoninus imper. in toga p
& non iners nec futilis bello, quum adu

al. *reuoc. imperium in hoſtes.*

ſedilibus, ſellas intelligit, quas ephippia Græci vocant.

Parthos armis experiretur, viſis cataphractis, adeò totus in metum venit, vt vltrò ad regem conciliatrices pacis literas daret: quas quum rex immodicus animi reſpuiſſet, inſolentia quidem barbari debellata eſt, ſed patefactum eſt in his tantam ineſſe violentiam, vt ea vincendus armis fideret, & ſuperaturus timeret. Quid ego referam poſt tantam & tam grauem pugnam, quòd apud Brixiam magnus quidam & acer equitatus eſſet, fuga quàm viſu aſtutior, & primo impetu tuo pulſus. Veronam vſque contendit ad præſidia majora? Neque id dedecori fuit, quòd excuſati fugiunt qui tibi cedunt: contingat quinimmò timiditati miſeræ res oſtentanda fuga, quæ habuerit dignitatem. Ipſa autem Verona freta manibus, copiis quas in vnum aduentus tui formido conduxerat, quum multorum jam cladem accepiſſet, facta eſt parumper metu cunctatior, non ratione fidelior, muris ſe ab impetu vindicat. Aderat quidem Ruricius, experientiſſimus belli, & tyrannicorum ducum columen, per tota admodum mœnia magna vis hominum, & apud Brixiam plerique jam fracti. Vt in corpore, quum aliqua pars ægra eſt, valetudo omnis contaminari ſolet: ſic illius multitudinis portio malo affecta totum exercitum timoris contagio diſſiparat. Quàm faciles lapſus infirmitas habet, quum eam intempeſtiua mouit audacia, cùm ſæpe aliàs, tum maximè in illa obſidione perſpectum eſt. Clauſi impetum faciunt, & qui ſe aliquandiu latendo à morte defenderant, facta pugnandi cauſa, pœnas eruptionis temerariæ pependerunt, idémque Ruricius magna ſuorum clade rejectus in mœnia, ſpe iam laſſa, & adhuc mente

veſana, quum ſe Veronam proripuiſſet,
eodem egit exercitus, & præcipitante j
bellum non detrectauit, pugnæ auidior
ſalutis. Sed cum exitus magis quàm me
fellerunt: nam furorem mors domuit, qu
potuerat conſiderati ratio, nec victi form
nare. O nox illa æternis ſeculis monume
al. cõgreſsis mandanda, quum ſpiris tenebríſque * co
ſus fortunæ totum liceret, tu tamen imp.
intutior tempore quàm à deo tectior) ſæ
hoſti multus inſtares, & libertate cædis ex
domum noctis duceres quòd pugnante
ſeruaret: per infeſtas acies interritus vad
ſiſſima quæque prorumpis, dejicis, proteris
tis decus perdunt quos ignoratus affligi
quòd te ipſa vis tua cogit agnoſci. Nihi
te permouent tubarum fractæ voces, hor
permixta militum clamor, * permiſſi caſibus vulne
ſi cominus gladij, cadentium graues ge
armaſatè ſtrepentia, & in vnum quenda
tum diuerſi fragoris acta confuſio, quòd
mnia aut virtus negligit, aut ira non ſen
ipſa, juſtiſſima bellantibus cauſa terroris
mentiorem te agendis ſtragibus fecerat.
ſolum enim virtutis tuæ impedimentum
ſerationem tenebræ non habent: vt inte
ceat, quantum illo in bello vis tua perfece
tate non retenta, & majeſtate ſecura. Pra
multa nocte confecto, feſſus cædibus, anh
bello, cruore oblitus, ſed hoſtili, ad obſ
vigilias recurrebas. O fortuna, ô præpote
ma, quam tu vnquam gratiam pro tanti
boribus referes? niſi quòd indulgentiſſim
ceps, tanquam hoc ipſum tibi debeat, eo

tem habet, quo majore labore ſeruauit. Et quoniam me ad vrbis commemorationem fors quædam intulit, non rerum ordo deduxit, neque reuocare orationem fas eſt, quò jamdudum contenta veniebat: præetereo te Aquileia, te Mutina, cæteráſque regiones, quibus propter inſequutas incredibilium bonorum commoditates gratiſſima fuit, ipſius oppugnationis injuria. Senſerunt enim tranſlatis ad fortiſſimum principem fortunarum ſuarum gubernaculis, quàm facilè omnia ad ſalubrem curſum redirent quæ ita ferebantur, vt mox aut malorum omnium ſcopulis illiderentur, aut miſeriarum vadis adhæreſcerent: prætereo, inquam, & hæc & alia complura, quorum eſt & ſigillatim onerosa moles, & omnium ſimul aceruus oneroſior. Nam quæ diducta ferre nequeas, his congregatis ſubire, ſpei importunioris eſt quàm fiduciæ promptioris. Recuperata igitur Italia, hic primus fuit liberandæ vrbis gradus, & ad victoriam facilis acceſſus, quòd illum ſemper excedendæ vrbis viſceribus inhærentem, ex aſſuetis latebris vis diuinitatis excuſſit. In quo quidem tantum momenti fuit ad perficiendæ rei facilitatem, vt non tam gloriandum ſit virtuti tuæ, præſtantiſſime imp. quòd eum viceris, quàm gratulandum felicitati, quòd ad pugnam potius * euocare. Non enim caſu, non fiducia factum putemus vt vltrò etiam exercitum educeret aduerſum eum * cujus aduentus ſtridorem ipſum perhorreſceret, niſi animum iam metu deuium infeſtior * dem, & pereundi maturitas perpuliſſet. Quod ita ratio diſponendi exercitus docuit illum mente perdita implicatóque conſilio, quum eum pugnæ locum caperet, vt inter-

al. euocaris.

Cuius aduentus, duo genitiui ſunt.

Opinor leg. dæmon.

cluſa fuga moriendi neceſſitatem impon
quum ſpem victoriæ non haberet. Quid
imperatori noſtro optandum largiter fuit
hoc vno maximè oſtenditur, ſi certamen I
cum faciat ſpes prompta fugiendi? Relaxa
acies, aut frons impulſa titubauerit, fi
manuum ad pedes migrat. Non amas imp. h
niſi feruentem hoſtem in gradu ſuo præciſ
ga teneat, vt aut ferro concidat, aut miſera
ſeruetur. Apud Tyberim igitur ſuos inſt
ſic ripæ locatos, vt vltimorum veſtigia p
gio quodam euenturæ cladis vnda fatalis a
ret: ita verò multitudine ſuppeditante, vt
quàm viſus agi poſſet extenta acies pertin
non quò frons imbecilla tractu inualido du
tur, ſed tanta ſubſidiorum atque ordinum
firmatione, vt acies non porrectior quàm r
ſtior mutum vtrinque præberet, quòd can
conſtipatio contraxiſſet, nec longitudo tenu
Prætermittam hoc loco, Conſtantine max
diſponendi militis tui miram incredibilém
rationem: hoc enim perſequi vellem, quen
nuiſſet locum cœleſtis exercitus, dicam: q
quam non illos arbitror ſtetiſſe niſi tecum:
ficillimam enim pugnæ partem tibi deligis
tanquam pro fortunæ gradu modus virtu
debeatur, ita inter duos non vis principatu
gis excellere quàm labore. Cumulatiſſimum
dem principis munus eſt, ſi manu etiam ce
non ceſſaſſe conſilio: ſed tu non ſegnior g
re quàm iubere, ſimul exercitus tuos mo
regis, opere iuuas, incendis exemplo. Quod
etiam facis promptius quàm in cæteris pra
quòd in præſenti erat tam ampla pugnæ me

quàm pugnator illuſtris, & ſtatim Roma * victoriis. Cujus rei quum imaginem cepi, dicturus horreſco. Inuadis primus aciem, ſolus irrumpis, obumbrant euntem telorum irriti jactus, ſonat ictibus vmbo, * ſecurus his quos quum trabalis haſta dejecit, inſultans * ferus proterit: fulget nobilis galea, & coruſca luce gemmarum diuinum verticem monſtrat: auro clypeus, auro arma collucent. O quantam vim poſſides virtus, quæ in hoc habitu plus terroris præferas quàm decoris! Secuti hunc ardorem fortiſſimi milites, & dignos ſe ductu eius imperióque teſtati, ſic viritim laborauerunt, quaſi ſumma res ſingulorum manu teneretur. Non commemorabo hîc tectas continuis ſtragibus ripas, non oppletum aceruis corporum Tyberim, & inter congeſtas altè cadauerum moles ægro nixu ac vix eluctantibus gurgitibus exeuntem, quódque illum ipſum tyrannum non mors virilis ſed fuga turpis prodidit, & dignum ignauiæ & ſæuitiæ exitu fluctus ſanguinei necauerunt. Perſtringi hæc ſatis eſt, quod & pridie prolixius mihi dicta ſunt, neque pro dignitate exequi copia eſt, & ne pugna raptim geſta diutius narrata quàm confecta videatur. O ſi nunc mihi facultas daretur ſermonis pro rerum dignitate figurandi, adhiberem omnes floſculos, & abuterer exquiſito quodam lepôre ac venuſtate dicendi. Iam ſtrepitus Martij, jam * tubarum ſonores feſtus & reſultanti fauore mutantur, dicendus in vrbem ingreſſus eſt imperatoris, & in exprimendo ſenatus P.Q.R. maximo gaudio, ingrata niſi & ipſa laſciuiat oratio. Nullus poſt vrbem conditam dies Romano illuxit imperio, cujus tam effuſa támque inſignis gra-

Legendum victoriis.

Malim legere, ſecurus ab his.

Ferus, id eſt equus.

Opinor ſic legendum, turbarum ſonores, feſtis, &c.

tulatio aut fuerit, aut eſſe debuerit: nulli
læti triumphi quos Annalium vetuſtas conſe
tos in literis habet. Non agebantur quidem
te currum vincti duces, ſed incedebat tan
ſoluta nobilitas: non conjecti in carcerem l
bari, ſed deducti è carcere conſulares: non
ptiui alienigenæ introitum illum honeſtauer
ſed Roma jam libera nil ex hoſtico accepit,
ſe ipſam recuperauit, nec præda auctior facta
ſed eſſe præda deſiuit: & quo nil adjici ad g
riæ magnitudinem poteſt, imperium recepit
ſeruitium ſuſtinebat. Duci ſanè omnibus vi
bantur ſubacta vitiorum agmina quæ vrl
grauiter obſederant: ſcelus domitum, victa
fidia, diffidens ſibi audacia, & importunitas
tenata, furor vinctus, & cruenta crudelitas in
terrore frendebat, ſuperbia atque arrogantia
bellatæ, luxuries coërcita, & libido conſtricta
xu ferreo tenebantur. Sequebatur hunc co
tatum ſuum tyranni ipſius teterrimum caput
(ſiqua referentibus fides eſt) ſuberat adhuc ſa
tia, & horrendæ frontis minas mors ipſa non
cerat. Injiciebantur vulgò contumelioſiſſi
voces: nam & ludibriis oppreſſoris ſui auſpi
Opinor leg. libertatem juuabat, * & mira voluntate con
& mira ptus è vita terroris inſultatione interritus ol
voluptate rebatur. Quis triumphus illuſtrior? quæ ſpe
conceptus è pulchrior? quæ pompa felicior? Dicam ita
vita ter- imp. quo vno ſatis mihi videor diuinam g
ror, inſul- riam tuam ſignificaturus, quot in illo turpitu
tatione in num notas extinxeras, tot in te laudum inſ
territus ob- refulſerunt. Fraudari indulgentiſſimus p
terrebatur. ceps ea gratia neminem voluit, quominus om
al. *qua.* * quo odium eius perſuaſerat, ſpectaculum
ran

rannici funeris expiaret vbique. Iam quidem lætitiam geſtæ rei diffuderat fama velox, & ad celeritatem nuntij pennata victoria inſequebatur: tamen vberiore cum gaudio ipſius rei fructus: quòd ad animum languidius accedunt quæ aurium via manant, quàm quæ oculis hauriuntur. Itaque tanti per Italiam concurſus hominum excitabantur, tantæ ex oppidis effuſiones, vt facilè anteacti terroris teſtificatio in præſenti exultatione luceret. Pari ſtudio miſſum eiuſdem tyranni ad permulcendam Africam caput, vt quàm maximè vnus afflixerat, laceratus expleret. Et nondum ſatis tempeſtiuo mari, affuerunt tamen nauigantibus felices auræ, & flatus ſecundi: beatiſſimámque victoriam ipſa etiam elementa iuuerunt. Caput in quo titulus tantæ laudis circumferebatur, reddidit Tyberis, proſequuti ſunt venti, maria ſeruarunt. Quonam modo te potens Africa, quanto lætitiæ fremitu, quàm inſolenti voluntate jactaſti? Nihil quippe eſt immoderatius quàm poſt longam triſtitiam repens gaudium impetu ſuo feruet, nec vt primùm liberum, continuò defecatum, ſtatim purum eſt. Nam vt fiſtulæ quum vi diu interceptæ ſunt, exitu dato, quo largiores eo craſſiores aquas euomunt: ſic vota hominum metu interclufa, turbidè aliquid egerunt quum cumulata ruperunt. Hæc victoriarum gratulationes, nec minus vberes fructus reliquarum virtutum fuerunt. Implicatam quidem atque obſeſſam vrbem grauiſſimis malis euoluerunt indefeſſa vis atque eximia fortitudo: ſed quantum boni prudentia excogitauit, benignitas & clementia contulerunt, quorum quid ' magni juuerit, difficilis al. *magis*

æſtimatio eſt. Nam & calamitate obſeſſis ſi
voti miſeria liberari, & mox facultas miſe
parum grata eſt, niſi lætitia conſequatur.
ſe quæque officiis ſuis functæ, fortitudo
ralitas imperatoris, cumulatiſſimam vrb
al. *exhauriendo.* titudinem * exhaurienda & congerendi
modis reddiderunt: facilior quidem &
Legendum opinor, cõmodandi procliuior lædendi quàm * commorandi
eſt via, vulnerare integrum quàm ſaucia
deri, diſſipare rapta quàm diuulſa comp
ceſſit tamen rerum hæc conditio principi
nam quicquid mali ſexennio toto domin
ralis inflexerat, bimeſtris ferè cura ſanat
nauit, dico? redintegratio ſtatus priſtin
mulcendo dolori ſatis eſt, non & arceſſend
tulationi, nec amplius poſtules quàm vt e
non pœniteat qui ſolitario modo id egit
cuperatis quæ amiſerat non doleret, ſed
vt nouorum adeptione gauderet. Præter
uatim reddita omnibus patrimonia, q
monſtroſa labes extorres domo fecerat:
co, inquam, quia vix ſufficit oratio facta p
ter explicare. Quanquam ex ſingulis ſin
menta reipubl. & quicquid in eam conf
id omne proportione permanat, & viciſſ
ceſſe eſt, quod ſigillatim omnes adipiſcun
commune reipubl. redundare. Iam illa vix
de tanto principe commemorare, quòd
matronarum cui forma emendatior fuer
ni ſui piguit, quum ſub abſtinentiſſim
ſpecies luculenta non incitatrix licentiæ
ſed pudoris ornatrix: quæ ſine dubio mag
potius diuina laudatio ſæpe in ipſis etia
loſophis: non tam re exhibita quàm diſp

me iactata. Sed remittamus hoc principi noſtro, qui ita temperantiam ingenerare omnibus cupit, vt eam non ad virtutum ſuarum decus adſcribendam, ſed ad naturæ ipſius honeſtatem referendam arbitremur. Quid faciles aditus? quid aures patientiſſimas? quid benigna reſponſa? quid vultum ipſum auguſti decoris grauitate, hilaritate permixta venerandum quiddam & amabile renidentem? quis dignè exequi poſſit? Quarum rerum miraculo ſic omnes deuinciebantur, vt non tam omnes dolerent quòd illum tyrannum ita diu tulerant quã quòd tali principe tam ſerò fruerentur. Longum eſt ex illo percenſere beneficia principis, quæ in vrbem ſine modo redeuntia contexta eius benignitate fulſerunt, ita infinita numero, commodis magna, vt nunquam obliuione gratiam obductura ſit vel multitudo omnium, vel vtilitas ſingulorum. Senſiſti Roma tandem arcem te omnium gentium & terrarum eſſe reginam, quum ex omnibus prouinciis optimates viros curiæ tuæ pignoraueris, vt ſenatus dignitas non nomine quàm re eſſet illuſtrior, quum ex totius orbis flore conſtaret. Populi verò Romani vis illa & magnitudo venerabilis ad imaginem antiquitatis relata, non licentia effrænis exultat, non abiecta languidè iacet, ſed ſic aſſiduis diui principis monitis temperata eſt, vt quum ad nutum eius flexibilis & tenera ducatur, morigeram ſe non terrori eius præbeat, ſed benignitati. placidam quippe rerum quietem & profundum vrbi otium gentes perdomitæ condiderunt. Vacat remiſſionibus animis delectamenta pacis adhibere celeberrima, quæ vrbis nouis operibus eniteſcunt, nec

obſoleta modò per vetuſtatem rediuiuo
inſigniuntur, ſed illa ipſa quæ antehac m
ficentiſſima putabantur, nunc auri loce fu
tia indecorã maiorũ parſimoniam prodide
Idcirco ipſæ maximæ ſublimes porticus,
tillantes auro columnæ tantum inuſitati or
dederunt, vt illo non minus cupidè conuer
al *ſpecta-* logi gratia, quàm * ſpeculi voluntate. Tant
culi volu- Roma campos honorum (quæ quidem e
ptate. cum toto orbe communia) habuit: inſup
gentis ſpei fructum, quem propoſitum ſi
Cæſaribus nobiliſſimis habet, corúmque f
bus, quorum iam nomina ipſa veneramur.
vota noſtra iterum proferuntur, nec La
moniis magis licuerit hoc inſtituto rem
tueri ſuam, quum regem niſi ex ſtirpe He
non haberent: tuos Conſtantine maxime
liberos ac deinceps nepotes tecum optat, v
al. *quanto* to à pluribus petantur, * quando ad maio
ad m. naſ- ſcantur. Declarant ecce rationem cupidit
cuntur. que votorum facta Criſpi, Cæſarum maxi
quo velox virtus ætatis mora non retardat
riles annos gloriis triumphalibus occupau
ſus ita iam vberes ſcatent laudes, vt plen
ſent videri, niſi cœpiſſe & patrem cogitar
Qui quidem nunc nobiliſſimus Cæſar ver
di patris, fratrum, ſuorúmque omnium f
aſpectu: ſéque fruendum omnibus præbet.
dã adhuc hyeme, iter gelu intractabile, in
ſum ſpatio, niuibus infeſtum, incredibili
tate confecit, vt intelligamus alacritatibu
aſperum, qui ipſam, quam à ſuis petebat
laborioſam inſtituerit voluntatem. Quæ
Conſtantine maxime, mite pectus inundau

tulatio, cui tanto interuallo videre filium licuit, & videre victorem? Narrauit vtique, exhauſta bella, & hoc ad ſuam gratiam, non ad ſui oſtentationem, qualis excipiendo hoſte, quàm reſiſtenti vehemens, quàm facilis ſupplicanti. Audiuit * frater intentus, & paruulum animum ſpes læta & blanda gaudia titillarunt: quúmque miraretur fratrem, etiam ſibi fauit quòd ex annis conſcius quàm proximus tantæ gloriæ eſſet agnouit. Nunc te Conſtantine maxime omnes rogamus, quum præſentem laudaueris, quum iam reipublicæ flagitanti, quum Gallis deſiderãtibus reddes, iterum atque iterum moneas reuerentem. Neque enim perſuaderi facilè poteſt, & ſi quando armis veſtris contuſa barbaria aliquid tamen mouerit, ſit ille animo, ſit conſilio tui ſimilis: temperet modò dextræ, manui parcat, & ſit aliquid quæſumus in quo te iterum noluit imitari. Te verò Conſtantine Cæſar, incrementum maximum boni publici, quibus modis amplectitur Romana felicitas? quæ de te tantum expectat quantum nomine polliceris. Et licèt ætas adhuc * enocet ab imitatione virtutis paternæ, iam tamen ad pietatem eius natura deducit, iam maturato ſtudio literis habilis: iam felix dextera fructuoſa ſubſcriptione lætatur. Delegat multa indulgentiſſimus parens, & quæ per te concedit, referri ad gratiam tuam mauult. Quid igitur his temporibus fortunatius quàm beneficia Conſtantini maximi, qui tam maturè nobis Cæſares dedit, vt vtamur maximis eorum commodis, & integra ætas ſuperſit? Nihil imminuitur, & plurimum ſumitur, vt quum res largiter ſuppetat, ſpes tamen illibata permaneat.

Conſtantinum ſignificat, Conſtantini Magni ex Fauſta filium.

al. reuocet.

Quinquenniis igitur feliciter inchoatis, decennia Cæſarum nobiliſſimorum vltra poſteros noſtros extendenda quàm impenſè rogare & orare nos conueniat, ipſis bonis temporum & reipubl. vtilitatibus admonemur. Iacet in latere Galliarum aut in ſinu tuo fuſa barbaria: per ſe ipſa potens natio, & poſt Romanam magnitudinem in terris ſecunda: amicitiam tuam Conſtantine maxime non minus trepidè quàm amabiliter petiuerunt, nulla in terris tam ferox natio eſt quæ te non metuat aut diligat: omnia foris placida, domi proſpera. Annon vbertate fructuum copia exornatæ mirandum in modum, ac propè de integro conditæ ciuitates: nouæ leges gerendis moribus & frangendis vitiis conſtitutæ: veterum calumnioſæ ambages reciſæ, captandæ ſimplicitatis laqueos perdiderunt: pudore tuo munita coniugia, ſecuræ facultates ambitione ſui gaudent: nec aliquis habendi quamplurimum metus ſed in tanta bonorum affluentia, magna verecundia non habendi. Hic denique ſtatus rerum eſt, vt obtinendæ potius felicitatis votum geramus, quàm augendæ cupiditatis: vnum modò eſt quo fieri poſſit Roma felicior: maximum quidem, ſed tamen ſolum, vt Conſtantinum conſeruatorem ſuum, vt beatiſſimos Cæſares videat: vt fruendi copiam pro deſiderij modo capiat, * & nos alacris excipiat, & quum reip. ratio digredi ſecerit, receptura dimittat.

*& vos

DIXI.

BEA-

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

***

QVVM *Conſtantinus Auguſtus, Heduorum ciuitatem inuiſeret, cui poſtea Flauia nomen inditum, cognita illorum inopia qua propter aſperitatem terræ & agrorum ſterilitatem laborabant, ſeptem millia capitum eis remiſit, ac reliqua annorum quinque: quia verò præſenti gratias non egerant, rhetorem ſuum ad illum miſerunt, Treuiris (vt puto) ſubſiſtentem. Nam in ea vrbe ſæpe verſatus eſt Conſtantinus, & extant hodiéque palatij veteris ædificia. Porro Claudium Cæſarem, Conſtantini parentē vocat, cuius ille erat abnepos. Sed hoc vel in gratiā Conſtantini dictū eſt, vel ideo quòd Claudius initiū dederit Flauiæ Conſtantinorúmque familiæ, ſed per fratrem Criſpum, nā ipſe ſine liberis deceſſit. Proinde in Panegyrico qui ſtatim ſequitur, rectè dictum eſt ad Conſtantinum*, Ab illo enim diuo Claudio manet in te auita cognatio. *Sed & primum eius originis nomen vocatur Claudius.*

Digitized by Google

PANEGYRIC

FLAVIENSIVM NOM
ne, Conſtantino Auguſto
dictus.

SI Flauia Heduorum tande
no nomine nuncupata, face
commouere ſe funditus a
venire potuiſſet, tota pro
ràm de tuis in ſe maximis
rimíſque beneficiis vna voce loquere tu
reſtitutori ſuo, immò (vt verius fatear
tori, in ea potiſſimum ciuitate gratias ag
ius e a o ſimilem facere cœpiſti: ſed quon
poteſt (geſtit animo) quæ natura non
clamoréſque ſuos, quibus quo idie lau
tollit in cœlum. exaudiri à te non ſinit in
longinquitas ſua: id quod fieri decebat,
rum patriæ meæ nuntium ſponte ſuſcep
ſem iam non priuati ſtudij literarum, ſe
cæ gratulationis orator. Nolui enim ſa
quum in illo aditu palatij tui ſtratum
des tuos ordinem, indulgentiæ tuæ voce
porrectáque hac inuicta dextera ſubleua
mini tuo gratias agere nec mihi verba,
imperanti defuiſſent. Quis enim aut præp
beneficia tã inſperata potuiſſet? aut ab
tulatione cohiberet? ſed habui rationer
temporis, ne meus ille ardor animi, ſtu

dicendi, tibi quidem (quod mihi ad immortalitatem ſufficeret) probaretur: ſed propter aſſiſtentium paucitatem minùs quàm te dignum eſſet iret in populo, ſed te vno die de ſalute noſtra multa * tractante moraretur oratio, quæ pro magnitudine meritorum tuorum feſtinare non poſſet. Nunc itaque quum in hac vrbe quę adhuc aſſiduitate præſentiæ tuæ præ cæteris fruitur (habebit enim felicitas æmulam Flauiam noſtram) totius tibi amicorum tuorum comitatus & omnis imperij apparatus aſſiſtit: & quum omnes homines omnium ferè ciuitatum aut publicè miſſi, aut pro ſe tibi ſupplices adſint, dicam imp. ea quæ libenter agnoſcas, & cæteri nobis indulta non crederent, niſi te cognoſcente dixiſſem. Primum eſt autem, ſacer imper. in agendis gratiis oſtendere, id quod indultum ſit, non fortunæ felicitati, ſed iuſtæ fuiſſe clementiæ. Nam quum omnes homines cura tua non indigentes iuuare boni ſit principis, tum præcipuè benemeritis & grauiter affectis ſubuenire ſapientis eſt. Quod quum oſtendã, non tam ſtudio prædicandę patriæ meæ, quàm officio demonſtrandæ prouidentiæ tuæ, tum potiſſimè beneficiorum tuorum magnitudinem proſequar tam maiore voto quàm ingenio. Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Heduis ſe poſtulet antepon? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis ſenatuſconſultis fratres pop. Rom. appellati ſunt: & quum à cæteris Rhodano ad Rhenum vſque populis, ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli & conſanguinitatis nomine gloriati ſunt: & nuper (vt media præteream) diuum

*al. tractantem.

Claudium, parentem tuum, ad recuperandas Gallias ſoli vocauerunt, & ante pauciſſimos annos (quod maximè prædicandum) plurima patris tui beneficia partim rebus effecta perceperunt, partim animo ſignificata lætantur? Fuit olim Saguntos fœderata, ſed quum iam tædio Punici belli nouare imperium omnis cuperet Hiſpania, fuit amica: Maſſilia protegi ſe majeſtate Romana gratulabatur: imputauere ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamertni, in Aſia Ilienſes: ſoli Hedui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenua & ſimplici charitate fratres pop. Rom. crediti ſunt, appellaríque meruerunt. Quo nomine præter cætera neceſſitudinum vocabula & communitas apparet, & dignitatis æqualitas: deinde quum finitimæ nationes ipſi illi Romanæ fraternitati non gloriæ inuidentes, & vſque in perniciem ſui odiis incitatæ, Germanos ſibi auxiliario dominos inuocaſſent, princeps Heduus in ſenatum venit, rem docuit: quum equidem oblato conſenſu minus ſibi vindicaſſet quàm dabatur, ſcuto innixus perorauit. Impetrata ope, Romanum exercitum Cæſarémque cis Rhodanum primus induxit. ſemita enim Galliæ vſque ad id temporis Tranſalpina Gallia nominabitur. Sed enim Hedui totum iſtud quod Rheno, Oceano, Pyrenæis montibus, cunctis Alpibus continetur, Romano imperio tradiderunt: hybernis hoſpitaliter præbitis, ſuppeditatis largiter commeatibus, armis fabricandis, pedeſtribus equitum copiis auxiliantibus. Ita in vnam pacem ſociatis omnibus Celtarum Belgarúmque populis, eripuere barbara quicquid iunxere Romanis. Dicet aliquis, Vete-

Vetera iſta ſunt: & quidem hoc ſanctiora quòd vetera. bonis enim meritis cum ætate dignitas & pondus accedit. Atque vt magno natu parentes magis magíſque in dies veneramur & colimus, fratrum verò æqualitas & liberorum ſoboles, blandiore licèt, leuiore tamen animos tangit affectu: ita beneficia antiqua grauiora ſunt, quamuis præſentia ſuauiora videantur. Sed tamen ſi illa vetuſtate obſoluerunt, quid hæc recentia quæ pueri vidimus? Attende quæſo quanti ſit imp. quòd diuum Claudium parentem tuũ ad recuperandas Gallias primi ſollicitauerunt, expectantéſque eius auxilium ſeptem menſibus clauſi, & omnia inopiæ miſeranda perpeſſi, tum demum irrumpendas rebellibus Gallicanis portas reliquerunt, quum feſſi obſeruare non poſſent. Quòd ſi vobis & conatibus Heduorum fortuna fauiſſet, atque ille reipub. reſtitutor implorantibus vobis ſubuenire potuiſſet, ſine vllo detrimento Romanarum virium, ſine clade Catalaunica, compendium pacis, reconciliatis prouinciis, attuliſſet fraternitas Heduorum. Ob hæc igitur merita & priſca diuus pater tuus ciuitatem Heduorum voluit iacentem erigere, perditámque recreare non ſolùm pecuniis ad calendaria largiendis, & lauacris quæ corruerant extruendis, ſed & * methycis vndique transferendis, vt eſſet illa ciuitas prouinciarum velut vna mater, quæ reliquas vrbes quodammodo Romanas prima feciſſet. Dixi quàm bene meritis Heduis ſubueneris, imperator: ſequitur vt dicam quàm grauiter afflictis. Qui locus nimium quantum plus mihi ſuppeditaret orationis, ſi fas eſſet audiente te rebus triſtioribus immo-

** Opinor leg. metœcis. Sunt autẽ Græcis μέτοικοι, qui ſedes ſuas demutant, & ad habitandum aliò proficiſcuntur: fit horum mentio in Codice l. 4. de iure fiſci, lib. x. μέτοικοι οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μεταστάντες, καὶ εἰς ἑτέραν οἰκοῦντες. 1. Metœci ſunt qui aliam vrbem inhabitant, priore relicta. Suidas.*

rari. Vt igitur in prædicandis laudibus patriæ meæ verecundia modum fecit ne arroganter inſurgerem, ita in commemorandis eiuſdem malis, & meus dolor, tuarum aurium conſuetudo cohibebit. Nihil enim libenter audis, niſi quos pro tuis gratuleris. Sed tamen quæſo imp. iniunge patientiam ſenſibus tuis, vt quemadmodum præſtantes artis Medici non aſpernantur vulnera inſpicere quæ ſanant, ita nunc tu paulisper audias Heduorum labores quos ſubleuaſti. neque enim potes ſine experimento miſericordiæ ad laudem clementiæ peruenire. Iacebat illa ciuitas non tam moenibus ruinoſa quàm virium defectione proſtrata, ex quo eam noui cenſus exanimauerat acerbitas, nec tamen iuſtè quæri poterat, quum & agros, qui deſcripti fuerant haberemus, & Gallicani cenſus communi formula teneremur, qui fortunis nemini poſſumus æquari. Quo magis clementiæ tuæ gratias agimus, qui remedium fronte conceſſa, feciſti vt quod non poteramus iure petere, iuſtè obtinuiſſe videamur. Habemus enim (vt dixi) & hominum numerum qui delati ſunt, & agrorum modum, ſed vtrumque neque eam hominum ſegnitia terræque perfidia. Vnde enim nobis Remis, aut Neruiis, aut ipſe ille de proximo Tricaciſſimus ager? aut arator? quorum reditus cum labore contendunt. Quamquam meritò quiuis ſi agnoſcat iis ſis cultoribus quos piget laborare ſine fructu, ſiquidem ager qui nunquam reſpondet impendiis, ex neceſſitate deſeritur, etiam inopia ruſticanorum, quibus in ære alieno vacillantibus, nec aquas deducere nec ſyluas licuit excidere. Ita quicquid olim fuerat tolerabilis

al. nequam

Sic legendum opinor poſt longam ſubſtitutione,

Vnde enim nobis Remis, aut Neruius, aut ipſe ille de proximo Tricaciſſim ager? Sequitur de fertilibus agris quibus erant diſparia Flauienſium iugera. Fortè Remi ſunt Gallorum populi, & Neruijque Tornacenſes putant.

bilis ſoli aut corruptum eſt paludibus, aut ſentibus impeditum. quinetiam ipſe ille pagus Arebrignus manu ſeritur inuida, cuius in loco vitium cultura perſpicua eſt. nam retro cætera ſyluis & rupibus inuia, ſecurarum ſint cubilia beſtiarum. Illa autem quæ ſubiecta & vſque Ararim porrecta planities, fuit quidem (vt audio) aliquando iucunda, quum per ſingulorum fines continua cultura procurſus fontium vallibus patentibus euehebat: nunc autem interclufis vaſtitate meatibus, quicquid humiditate ſua fuerat vberius, in voraginem & ſtagna conuerſum. Ipſæ denique vineæ quas mirantur ignari, ita vetuſtate ſenuerunt, vt culturam iam penè non ſentiant. Radices enim vitium, quarum iam neſcimus ætatem, millies replicando congeſtæ, altitudinem debitam ſcrobib. excludunt, & ipſam propaginem non debitam, ſed obtectam perdunt imbribus eluendam, & ſolibus perurendam. nec poſſumus, vt Aquitanis aliiſque prouinciis familiare eſt, nouis vitibus locum vbique metari, quum ſuprà ſaxa perpetua ſint: infrà, humiditas pruinoſa. Nam quid ego de cæteris ciuitatibus illius regionis loquar, quibus illacrymaſſe te ipſe confeſſus es? Vidiſti enim non vt per agros aliarum vrbium omnia ferè culta, aperta, florentia, vias faciles, nauigera flumina ipſas oppidorum portas alluentia: ſed ſtatim ab eo flexu, è quo retrorſum via ducit in Belgicam, vaſta omnia, inculta, ſqualentia, muta, tenebroſa: & vt militaris via ſit confragoſa, & alternis motibus ardua atque præcep., vt vix ſemiplena carpenta interdum vacua tranſmittat. Ex quo ſæpe accidit vt obſequia noſtra tarda ſint, quum par-

uarum frugum nobis difficilior ſit eue
cæteris plurimarum. Quo magis impe
tuæ gratias agimus, qui quum ſcires i
regionum noſtrarum aditum atque a
tam fœdum támque aſperum, tamen il
ctere, & vrbem illam ſola opis tuæ ex
ne viuentem illuſtrare dignatus es. Bo
cipis eſt libenter ſuos videre felices, ſe
ris, inuiſere etiam laborantes. Dij boni
ille tum nobis illuxit dies? iam enim a
canda remedia ordine numinis tui ſu
oratio, quum tu (quod primum nobis ſi
lutis fuit) portas ipſius vrbis intraſti, qu
bitu illo in ſinum reducto, & procur
vtrinque turribus amplexu quodam vid
accipere. Miratus es imp. * vnus ſe tibi
uiam effunderet multitudo, quum ſoli
ex vicino monte vidiſſes, omnes enim
omnium ætatum homines conuolauerun
derent quem ſuperſtitem ſibi libenter o
Quod enim ad * propagandos aliorum
ſolenni verborum more iuratur, tibi Co
ne ſoli vltra omnium noſtrûm fata * vi
curè fouemus, cui tam longè ætas pro
beatur, Magna eſt profectò vis poſt di
ægritudinem atque mœſtitiam ſurgenti
diorum, caluit in nobis vltra vires noſ
mus ad lætitiam, vt quodam præſagio fu
licitatis elati, tanta te exultatione ſuſcep
quaſi iam indulgentiam qua futurus er
remus. Exornauimus vias quibus in p
peruenitur paupere quidem ſuppellectil
ſigna collegiorum, omnium deorum no
ſimulacra protulimus, pauciſſima claro

ſt

Opinor leg. vnde

Hic aliquid deeſt, forſan reponendum annos.

al. victuro

ſtrumenta modulorum per compendia ſæpius tibi occurſura pertulimus: diuites nos crederet qui veritatem ſtudio æſtimaret. Sed enim prouidentiam tuam latere non potuit, quamuis bene diſſimulata paupertas: intellexiſti officioſam & honeſtàm inopum vanitatem, ſponte nos ad numinis tui aditum vocas, ſpōte affari, ſponte quod opus deſideraremus, interrogare dignatus es. Hæc ſunt imp. vera beneficia, quæ non precibus efflagitata, ſed ex voluntaria tua benignitate proueniunt, & citra vllam petendi moleſtiam, adipiſcendi voluptatem dederunt. Neque enim parui negotij eſt imper. totius orbis, pro ſe peculiariter rogare, ſub tantæ majeſtatis affectu perfricare frontem, vultum componere, confirmare animum, verba concipere, trepidanter dicere, aptè deſinere, expectare reſponſum. Has omnes difficultates imper. verecundiæ noſtræ remiſiſti, non ſolùm vltrò percunctando quid remedij poſceremus, ſed etiam tibiipſi ſuggerendo quæ nos tacebamus, dum nos iacentes ad pedes tuos clementiſſimo attollis affatu, vidimus miſericordiam tuam humentibus oculis eminentem. Ibant per hæc ora lacrymæ nobis ſalutares, tibi glorioſæ, & nos inuicem iam dolore diſcuſſo, flebamus gaudio. nam ſicut agros diuturno ardore ſitientes expetitus votis imber vbertat: ita lacrymæ tuæ pectora noſtra gaudiis irrigabant, vt quamuis nefas eſſet te flente lætari, vinceret tamen gratulatio religionem, quum lacrymæ illæ pietatis eſſent indices, non doloris. Et hæc quidem nobis ad ſummam gratulationem ſufficere potuiſſent, etſi remedium noſtrorum ſpem diſtuliſſes, & quibus nos opibus-

leuaturus eſſes, dubium reliquiſſes: ſed tā prompta in te eſt natura bonitatis, vt quod pia mente conceperas, ſtatim voce declarares. Sic ingenui largíque fontes, vt vbique poſſint ire feſtinant: ſic celeriter in terras cœlo miſſa perueniunt: ſic denique diuina illa mens quæ totum mundum hunc gubernat, quicquid cogitauit, illud fecit. In quo tamen imp. ſi conſilium amici callidioris admitteres, eſſet quod fortaſſe reprehenderetur: nimium te ſcilicet facilè ea quæ ſis tributurus aperire, & ſine vllo artificio citò promere quæ ſperare diu debeant. neſcis imper. tua commendare beneficia: præſtandi celeritate occupas tempus optandi. Sed enim indulgentiæ celeritate viciſti imp. ipſa elementa quibus animā viuimus: diu venturi hominis partus optatur. diu vagitus in conditi loquuturam differunt vocem: diu fruges hyems cohibet, ver elicit, æſtas flore ſolidat, calor ematurat. Tu nobis vitam pariter totam dediſti: tu fructus meritorum tuorum ſtatim nos metere & inconditis referre iuſſiſti, releuaturus cenſum, definiſti numerum: reliqua debita remiſſurus, quantum deberemus interrogaſti: quæ Interrogatio manifeſta promiſſio fuit. Nam quum is qui omnia poteſt, quid ſibi debeatur interrogat, non curioſè percunctatur vt ſciat, ſed liberaliter cupit audire quantum remittat. Separatè igitur vtique dicam: neque enim quaſi per * ſatyriam confundenda ſunt tua beneficia. Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum, & tamen vtrum ſufficeret hoc nobis ſæpius requiſiſti. O nos, vtrúmne verecundos dicam nimium, an ſatis gratos? qui reticuimus, hæſimus, indulgentiæ

Satyria, genus edulij.

gentiæ tuæ amplè fluenti modum fecimus. plus adhuc præſtare cupiebas, ſi auſi fuiſſemus expoſcere. Quantum ſit hoc, immò beneficium quàm neceſſarium nobis, quàm vtile etiam deuotionis officiis, non queo ſatis dicere. Remiſſione iſta ſeptem millium capitum, vigintiquinque millibus dediſti vires, dediſti opem, dediſti ſalutem: plúſque in eo conſequutus es quod roboraſti, quàm recidiſti in eo quod remiſiſti, quater tantum ter firmum certúmque redditum eſt id quod irritò petebatur. ſi quidem deſperatio perferendi debiti etiam id quod dari poterat inhibebat, nec erat ratio conandi, quum non eſſet ſpes vlla complendi. O diuinam impetuam in ſananda ciuitate medicinam! Sicut ægra corpora & onerata ſtupentium torpore membrorum, reſecata aliqua ſui parte ſanantur, vt imminuta vigeant quæ exacerbata torpebant: ita nos nimia mole depreſſi, leuato onere conſurgimus. Neſcit taxare indulgentiam tuam qui te putat ſeptem millia capitum ſola donaſſe: donaſti omnia quæ ſtare feciſti. Quanquam enim adhuc ſub priſtina ſarcina vacillemus, tamen lenior videtur, quia nemo præfertur: exonerandi præſumptio dat patientiam ſuſtinendi. Certè & tum liberi parentes ſuos chariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur: ita omnium pietas olim feſſa reſpirat, & ſuos quenque iuuat numerare ſecurum, quum plures adiuuant obſequia paucorum. Quo magis ſpe futuri temporis eleuamur, recreatur animus ſecuritate præteriti, remiſſiſq; reliquis nihil eſt quod reſpectātium timendúm-

que ſit, quod aliquid virium venturis penſitationibus necet. Ita duorum temporum, quæ ſunt maxima, moleſtia liberati ſumus, vnum atque id minimum breui labore tranſigimus. Nam quum præteritum tempus pro modo ſuo longum futurum aut infinitum ſit, præſens tempus breue, & ſemper in partem vtramque mutabile, quum & à præterito relinquatur, & tranſeat in futurum, vnus hic annus propè ſenſum non habet difficultatis, duorum temporum indulgentiis coarctatus, & quaſi terminus quidam poſitus felicitati, & vtriuſque confinij, qui nos & in præterito liberos facit, & in futuro ſecuros. Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti: ô luſtrum omnibus luſtris felicius! ô luſtrum quod meritò hanc imperij tui æquauit ætatem! Nobis ergo præcipuè te principem dij creauerunt, quibus ſingulis hæc eſt nata felicitas, ex quo tu imperare cœpiſti: quinquennalia tua nobis etiam perfecta celebranda ſunt. Illa enim quæ te incipiente ſuſcepta, omnibus populis iure communia, nobis hæc propria quæ plena ſunt. Præclara fertur Catonis oratio de luſtri ſui felicitate: iam tunc enim in illa vetere repub. ad cenſorum laudem pertinebat, ſi luſtrum felix condidiſſet, ſi horrea meſſis impleſſet, ſi vindemia redundaſſet, ſi oliueta larga fluxiſſent. Quid ergo nos conuenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ luſtro? luſtro, quo licèt nulla frugum ceſſarit vbertas, feciſti tamen vt omnia videantur fuiſſe largiora quàm fuerint. Valet enim nos tantum habuiſſe quantum debere deſinimus: valet plena fuiſſe horrea, plenas cellas, quum in nullis reliquis hæreamus. Hoc nobis eſt iſta largitio, quòd terra

mater

mater frugum, quòd Iupiter moderator aurarũ, quicquid illi parcius dederunt, nobis tamen ex beneficio tuo natum eſt. Quænam toto orbe terrarum auri argentíque metalla tam larga ſunt? quis Tagus, quíſve Pactolus tanto fluxerunt auro, quantum liberalitate tua conſequuti ſumus? Nos enim maioris eſt muneris abs te accepiſſe: quinimò quanto eſt durius extorqueri quod proprium fuerit, quàm non acquirere quod fuerit alienum, tanto dulcior eſt remiſſa ſoluendi neceſſitas, quàm lucrandi optata commoditas. Quàm multi imp. Aug. quos inopia latitare per ſaltus, aut etiam in exilium ire compulerat, iſta remiſſione reliquorũ in lucem exeunt, & in patriam reuertuntur? Deſinunt priſtinam accuſare pauperiem, deſinunt odiſſe agrorum ſuorum ſterilitatem, reſumunt animos, operi præparant culturam, melioribus adnituntur auſpiciis, reuiſunt domos, referunt dona templis, præſertim quum tu omnium noſtrorum reſeruator aduenéris, & * quaſi illa maieſtatis tuæ comes & ſocius, flagrabit tota ciuitas, gaudiis perſtrepet, & quum proficiſceris, fortaſſe retinebit: dabis enim veniam, amoris noſtri contumeliam feres. Omnium ſis licèt dominus vrbium, omnium nationum, nos tamen & nomen accepimus tuum iam antiquum. Bibracte quidem hucuſque dicta eſt Iulia, Polia, Florentia: ſed Flauia eſt ciuitas Heduorum.

* *Fortaſſe, quaſillus*

DIXI.

BEATVS RHENAN

AD LECTOREM.

* * *

Qvvm imperator, Caeſ. Conſtantinus Au
pud Treuiros ageret & edixiſſet vt natalis e
per ipſum reſtitutae celebraretur. Belga quida
cus artis oratoriae profeſſor, iuſſus eſt dicere co
guſto cuius hic eſt Panegyricus. Hac ex conie
tum colligimus, quae quum docto lectori facilè
non ſunt à nobis indicatae breuitati ſtudentibu
tur autem eo qui proximè praecedit nonnihil
Quòd ſi Moſam intelligere malis, quum inqui
hic noſter ingens fluuius, *relinquo tibi diu*
de loco.

PANEGYRIC

CONSTANTINO CO
ſtantij filio dictus.

ACEREM, ſacratiſſime, in
quod paulo antè mihi pleri
ſuaſerunt, vt quoniam ma
hunc mediocritati meae dien
in iſta ciuitate celeberrimu

cendū dediſſet, * deo ipſo ducerem ſermonis exordiū, niſi me ab hoc duplex ratio reuocaret, conſiderantem, neq; mediæ ætatis hominē oſtentare debere ſubitā dicendi facultatē: neque ad aures tanti numinis quicquam niſi diu ſcriptū & ſæpe tractatum afferri oportere. Nam qui apud imp. P.R. dicit ex tempore, quantum ſit non ſentit imperium. Huc accedit quòd iam ſatis multi ſunt qui me putant nimium multa dicturum, idque (vt arbitror) non ex ingenio meo, quod mediocre eſt, ſed ex laudum veſtrarum copia metiuntur. Quorū ego expectationem (inuitus licèt) fallam breuitate dicendi, reuera enim cogitaueram plura quæ dicerem, ſed malo orationem meā reſpui. Itaque primum illud compendium faciam, quod quum omnes inuictiſſimi principes, quorum concors eſt & ſocia maieſtas, debita veneratione ' ſuſcipiam: hunc tamen quantulumcunque tuo modò Conſtantine numini dicabo ſermonem. Vt enim ipſos immortales deos quāquam vniuerſos animo colamus, interdum, in ſuo quenque templo ac ſede veneramur: ita mihi fas eſt omniū principū pietatem meminiſſe, laudibus celebrare præſentem. A primo igitur incipiam originis tuæ numine, quod pleriq; adhuc fortaſſe neſciunt, ſed qui te amant plurimū ſciunt. Ab illo enim diuo Claudio manet in te auita cognatio, qui Rom. imperij ſolutam & perditam diſciplinam primus reformauit, immanéſque Gothorum copias Ponti faucibus & Iſtri ore proruptas terra maríque deleuit: vtinam diuturnior recreator hominū quàm maturior deorum comes. Quanuis igitur ille feliciſſimus dies proxima religione celebratus, imperij tui natalis,

Opinor legendum de eo.

al. *ſuſpiciam*

habeatur, quoniam te iſto habitu primus ornauit, iam tamen ab illo generis autore in te imperij fortuna deſcendit: quinimmò patrem tuum ipſum vetus illa imperatoriæ domus prærogatiua prouexit, vt iam ſummo gradu & ſupra humanarum rerum fata conſiſteres poſt duos familiæ tuæ tertius imperator, inter omnes, inquã, participes maieſtatis tuæ hoc habes Conſtantine præcipuum, quòd imp. es tantáque eſt nobilitas originis tuæ, vt nihil tibi addiderit honoris imperium, nec poſſit fortuna numini tuo imputare quod tuum eſt, omiſſo habitu & ſuffragatione. Non fortuita hominum conſenſio, non repentinus aliquis fauoris euentus te principẽ fecit: imperium naſcendo meruiſti: quod quidem mihi deorum immortalium munus & primũ videtur & maximum, in lucem ſtatim felicem venire, & ea quæ alij vix totius vitæ laboribus conſequuntur, iam domi parta ſuſcipere, quãuis etiam magna ſit & admiranda felicitas, quæ ſtipendiis in ordinem meritis, & militiæ gradibus emenſis, ad faſtigium iſtud majeſtatis aſcendit, & ſolis virtutis nixa radicibus ad tantum potentiæ robur inualuit. Quod quidem etiam tu, quantum per ætatem licuit, conſequutus es: & quãuis te ſuper omnes acquirendę glorię moras fortuna poſuiſſet, creſcere, militando voluiſti, & adeundis belli periculis, ac manu, cum hoſtibus etiam ſingulari certamine conferenda notiorem te gentibus reddidiſti, quum non poſſes eſſe nobilior. Magnum inquam eſt, ab ſe * profectum ad maxima peruenire; longè tamen aliud eſt, niti ardua, & iuga montium * patere plano, aliud ipſa ortus ſui ſublimitate fultũ, verticẽ * tenore fortunæ

al. prouectum

al. petere

al. tenere

næ, & quæ ſumma ſunt non ſperare, ſed habere. Sacrum iſtud palatium non candidatus imperij, ſed deſignatus intraſti, confeſtímque te illi paterni lares ſucceſſorem videre legitimum. neque enim erat dubium quin ei competeret hæreditas, quem primum imperatori filium fata tribuiſſent. Te enim tantum ille & imperator in terris, & in cœlo deus, in primo ætatis ſuæ flore generauit, toto adhuc corpore vigens, illa præditus alacritate ac fortitudine: * quanquam bella plurima', præcipuè campi Vindonis idonei. Inde eſt quòd tanta ex illo in te fortunæ ſimilitudo tranſiuit, vt ſignatè natura vultibus tuis impreſſa videatur. Idem enim eſt quem rurſus in te colimus aſpectus, eadem in fronte grauitas, eadem in oculis & in ore tranquillitas: ſic eſt index modeſtiæ rubor, ſic teſtis ſermo iuſtitiæ. Accipe imperator, accipe noſtrorum ſenſuum confeſſionem: dolemus quòd Conſtantius exceſſit à nobis, ſed dum te cernimus, illum exceſſiſſe non credimus: quanquam quid ego illum exceſſiſſe dico, cuius immortalia facta viuunt, & in ore omnium hominum oculíſque verſantur? Quis enim non dico reminiſcitur, ſed quis non adhuc quodammodo videt quantis ille rebus auxerit ornarítque rempubl. qui aſcitus imp. primo aduentu ſuo innumerabili hoſtium claſſe feruentem excluſit Oceanum, exercitum qui Bononienſis oppidi littus inſederat, terra pariter ac mari ſepſit, quum reciprocos curſus illius elementi iactis inter vndas vallis diremiſſet, vt quorum portus fluctu allueret mare, & quod tangerent perdidiſſent? qui eodem exercitu virtute capto, clementia conſeruato, dum ædifica-

Hic locus malè habet: forſan legendum, quam bella pl. pr. c. V. idonei teſtes declararunt, aut ſimile quippiam.

dis claſſibus Britanniæ recuperatio comparatur, terram Batauiam ſub ipſo quondam alumno ſuo, à diuerſis Francorum regibus, gentibus occupatam, omni hoſte purgauit. nec contentus viciſſe ipſas, in Romanas tranſtulit nationes, vt non ſolum arma, ſed & feritatem ponere cogerentur? Nam quid ego de receptione Britanniæ loquar? ad quam ita quieto mari nauigauit, vt Oceanus ille tanto vectore ſtupefactus caruiſſe ſuis motibus videretur, ita peruectus, vt non comitata ſit ſed præſtolata victoria. Quid de miſericordia dicam qua victis temperauit? quid de iuſtitia qua ſpoliatis amiſſa reſtituit? quid de prouidentia qua ſociis ſibi junctis ſe eiuſmodi iudicio dedit, vt ſeruitutem paſſos juuaret recepta libertas? culpæ conſcios ad pœnitentiam reuocaret impunitas? Quid loquar rurſus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuaſerant, ſed à propriis ex origine ſuis ſedibus, atque ab vltimis barbariæ littoribus auulſas, vt in deſertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani imperij cultu iuuarent, & arma * dilectu? quid commemorem Ligonicam victoriam, & imperatoris ipſius vulnere glorioſam? quid Vindonis campos hoſtium ſtrage completos, ſed adhuc oſſibus opertos? quid immanem ex diuerſis Germanorum populis multitudinem, quam duratus gelu Rhenus * illuxerat, vt inſulam quam diuortio ſui idem amnis complectitur, pedeſtri agmine * auſa repente laxato flumine clauderetur, & dimiſſis ſtatim obſeſſa nauigiis, ita ſe dedere cogeretur, vt quod difficilius eſt ſorte communi eligeret, & ex æquo captiuitati traderet, relatura cum reliquis

delectu?

Opinor leg. illuſerat, auſa aggredi, vel ſimulquippiam, aut addendum

quis ſuis infamiam proditionis ſuorum? Dies *aut ſubin-*
me antè deficiet quàm ſic omnia patris tui facta *telligen-*
vel hac breuitate percurram: cuius etiam ſupre- *dum.*
ma illa expeditio non Britannica trophæa (vt
vulgò certum eſt) expetiuit, ſed diis iam vo-
cantibus ad intimum terrarum limen acceſſit.
Neque enim ille tot tantiſque rebus geſtis non
dico Caledonum aliorúmque Pictonum ſyluas
& paludes, ſed nec Hyberniam proximam, nec
Tylen vltimam, nec ipſas, ſiquæ ſunt, Fortu-
natorum inſulas dignatur acquirere, ſed (quod
eloqui nemini voluit) iturus ad deos, genito-
rem illum deorum, ignea cœli aſtra refouentem,
proſpexit Oceanum, vt * fructurus exinde luce al. *fruitu-*
perpetua iam videret illic diem penè conti- *rus*
nuum. Verè enim profectò illum ſuperûm tem-
pla petierunt, receptúſque eſt * conceſſu cœli, al. *conſeſſu*
Ioue ipſo dexteram porrigente: quinimmò ſta-
tim ſententiam rogatus cui imperium decerne-
ret, vt decebat, dixit Conſtantinum Pium. ma-
nifeſtè enim ſententia patris electus eſt imp.
quòd ita nos dicere cùm veritas iubet, tum pie-
tati tuæ (vt video) gratiſſimum eſt. Sed cur tan-
tùm modo priuatis tuis affectibus blandiamur,
quum omnium deorum fuerit illa ſententia, &
quidem iam autoritate præſcripta, quæ túm ple-
no firmata ſit conſilio? Iam tunc enim cœleſti-
bus ſignis ſuffragiis ad ſalutem reip. vocabaris,
quum ad tempus ipſum quo pater in Britan-
niam transfretabat, claſſi iam vela facienti re-
pentinus tuus aduentus illuxit, vt non aduec-
tus curſu publico ſed diuino quodam aduo-
laſſe curriculo videreris. Non enim illa Per-
ſarum Cydonúmve tela tam certis iactibus de-

ſtinata fixerunt, quàm tempeſtiuus patri mo- terras relicturo comes affuiſti: omnéſque illius curas quas præſaga & tacita mente voluebat, præſentiæ tuæ ſecuritate laxaſti. Dij boni, quanta Conſtantinum Pium etiam in exceſſu ſuo felicitate donaſtis! Imp. tranſitum facturus in cœlum vidit quem relinquebat hæredem. illico enim atque ille terris fuerat exemptus, vniuerſus in te conſedit exercitus, te omnium mentes oculíque ſignarunt: & quanquam tu ad ſeniores principes de ſumma reipubl. quid fieri placeret retuliſſes, præuenerunt tamen ſtudio quod illi mox iudicio probauerunt. Purpuram ſtatim tibi, quum primus copiam tui fecit egreſſus, milites, vtilitati publicæ magis quàm tuis affectibus ſeruientes, injecere lacrymanti: neque enim fas erat diutius fleri principem conſecratum. Diceris etiam imp. inuicte, ardorem illum te depoſcentis exercitus fugere conatus, equum calcaribus incitaſſe: quod quidem (vt verum audias) adoleſcentiæ errore faciebas, quis enim te Cyllarus aut Arion poſſet eripere, quem ſequebatur imperium? Illa, inquam, illa majeſtas quæ Iouis ſubjecta nutu, nec Iridi deûm nuntiæ, ſed priùs commiſſa victoriæ, tam facilè te comitata eſt, quàm citò ad terras cœlo miſſa perueniunt. Sic modeſtiam tuam atque pietatem & differendi imperij conatus oſtendit, & reip. felicitas vicit. O fortunata & nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Conſtantinum Cæſarem prima vidiſti! meritò te omnibus cœli ac ſoli bonis natura donauit, in qua nec rigor eſt * nimis hyemis, nec ardor æſtatis: in qua ſegetum tanta fœcunditas, vt muneribus vtriuſque ſufficiat & Cereris, &

* nimius aut nimia

reris & Liberi: in qua nemora ſine immanibus beſtiis, terra ſine ſerpentibus noxiis, contrà pecorum mitium innumerabilis multitudo lacte diſtenta & onuſta velleribus: certè quod propter vitam diligitur, longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit vmbras, noctiſque metam cœli & ſyderum tranſit aſpectus, vt ſol ipſe qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Dij boni, quid hoc eſt, quòd ſemper ex aliquo ſupremo fine mundi noua deûm numina vniuerſo orbi colenda deſcendunt? Sic Mercurius à Nilo, cuius fluminis origo neſcitur, ſic liber ab Indis propè conſciis ſolis orientis, deos ſe gentibus oſtendêre præſentes. * Sacratoria ſunt profectò dij terraneis loca vicina cœlo, & inde proprius à diis mittitur imperator vbi terra finitur. Imperatoris igitur filius, & tanti imperatoris, & ipſe tam feliciter adeptus imperium, quomodo rempubl. vindicare cœpiſti? * Ignobilem credo aliquem barbarorum, manumque repentino impetu, & improuiſo latrocinio ortus tui auſpicia tentaſſe. Affeciſti pœna temeritatis reges ipſos Franciæ, qui per abſentiam patris tui pacem violauerant, non dubitaſti vltimis punire cruciatibus, nihil veritus gentis illius odia & inexpiabiles iras. Cur enim vllam reputet juſtæ ſeueritatis offenſam imp. qui quod fecit tueri poteſt? tua clementia eſt quæ parcit inimicis, & ſibi magis proſpicit quam ignoſcit. Te verò Conſtantine, quantumlibet oderint hoſtes, dum perhorreſcant: hæc eſt enim vera virtus, vt non ament & quieſcant. Cautior licèt ſit qui deuinctos habet per veniam perduelles, fortior tamen eſt qui calcat

Opinor ſic leg. Sacratiora ſunt profectò me diterraneis l. v. c. & i. propius à d. m i. v. i. finitur.

Opinor ſic leg. Ignobilem credo aliquam barbarorũ manum rep.

Digitized by Google

iratos. Renouaſti imp. veterem illam Romani imperij fiduciam, quæ de captis hoſtium ducibus vindictam morte ſumebat. Tunc enim captiui reges quum à portis vſque ad forum triumphantium currus honeſtaſſent, ſimul atque in Capitolium currum flectere cœperat imp. abrepti in carcerem, necabantur. vnus pro ſeipſo, Paulo, qui ſedentem ſe acceperat, deprecante, legem illius ſeueritatis euaſit, cæteri in vinculis luce priuati aliis regibus dedêre documentum, vt mallent amicitiam colere Romanorum quàm exaſperare iuſtitiam. Adeò & hoc boni confert pœna hoſtibus irrogata, vt non ſolum inimici ferocire non audeant, ſed etiam amici impenſius reuereantur. Inde eſt igitur imp. pax iſta qua fruimur. Neq; n. in Rheni iam gurgitibus, ſed nominis tui terrore munimur: quamlibet ille aut areſcat æſtu, aut reſidat gelu, neutro hoſtis audebit vti vado. Nihil enim tam inſuperabili vallo natura præcluſit, quod non penetret audacia, cui aliqua conandi ſpes relinquatur: ille eſt inexpugnabilis murus quem extruit fama virtuti. Sciunt poſſe Franci tranſire Rhenum, quos ad necem ſuam libenter admittas, ſed nec victoriam poſſunt ſperare, nec veniam. Quid ipſos maneat, ex regum ſuorum cruciatibus metiuntur, ideóque tantùm abeſt vt amnis illius tranſitum moliantur, magis vt coëmpta * poteſtate deſperent. Vbi nunc eſt illa ferocia? vbi ſemper infida * nobilitas? Iam ne procul quidem Rhenum audetis attollere, & vix ſecuri, flumina interiora petitis: contrà hinc per interualla diſpoſita magis ornant limitem caſtella quàm protegunt. Arat illam terribilem aliquando ripam inermis agricola, * toto noſtri greges

al. pace

al. mobilitas.

al. im tot

greges flumine bicorni merſantur. Hæc eſt tua Conſtantine, de Aſacari cinere Gaiſique ſupplicio quotidiana atque æterna victoria omnibus quondam ſecundis præliis anteponenda, ſemel acie vincitur, ſine fine, documento. Cladem ſuam, quamuis multi pereant, vulgus ignorat, compendium eſt deuincendorum hoſtium duces ſuſtuliſſe. Vt tamen omnibus modis barbarorum immanitas frangeretur, nec hoſtes regum ſuorum ſupplicia mœrerent, etiam immenſam Bruteris vaſtationem feciſti imp. inuicte: in quo prima conſilij tui fuit ratio, quòd exercitu repentè trajecto inopinantes adortus es, non quò aperto Marte diffideres, vt qui palàm congredi valuiſſes, ſed vt illa natio perfugiis ſyluarum & paludium bellum ſolita fruſtrari, fugæ tempus amitteret. Cæſi igitur innumerabiles, capti plurimi, quicquid fuit pecoris captum aut trucidatum eſt: vici omnes igne conſumpti, puberes qui in manus venerunt, quorum nec perfidia erat apta militiæ, nec ferocia ſeruituti, ad pœnas ſpectaculo dati, ſæuientes beſtias multitudine ſua fatigarunt. Hoc eſt imperat. fretum eſſe virtute ſua, atque fortuna: hoc eſt, non pacem emere parcendo, ſed victoriam quærere prouocando. Inſuper etiam Agrippinenſi ponte faciendo reliquiis afflictæ gentis inſultas, ne vnquam metus ponat, ſemper horreat, ſemper ſupplices manus tendat, quum tamen hoc tu magis ad gloriam imperij tui & ornatum limitis facias quàm ad facultatem, quoties velis, in hoſtem tranſeundi: quippe quum totus armatis nauibus Rhenus inſtructus ſit, & ripis omnibus vſque ad Oceanum diſpoſitus miles immineat. Sed pulchrum

tibi videtur, & reuera pulcherrimum eſt,
nus ille non ſolùm ſuperioribus locis, vb
titudine vadoſus, aut vicinia fontis exig
& ibi nouo ponte calcetur, vbi totus eſt,
plurimos hauſit amnes, quos [a] hic noſte
fluuius & barbarus Nicer, & Menus inue
iam immani meatu ferox & aluei vnit
tiens, in ſua cornua geſtit excedere. Setu
nāctò Cōſtantine Maxime ipſa rerum natur
ni tuo, quum in illa gurgitum altitudin
rum molium fundamenta iaciuntur, fida
bilem firmitatem habitura. Iunxerit q
licet Helleſponti anguſtias claſſe conne
ſarum rex potentiſſimus, temporarius ill
tus fuit: ſimili nauium continuatione B
ſignum ſtrauerit ab Aug. tertius Cæſar,
fuit illa vectatio principis otioſi, hoc op
ficile factu, & vſu futurum eſt ſempiternu
tè quidem jam ter in exordio ſuo hoſtiu
obſequia, qui pacem ſupplices petierunt,
ſimos obſides obtulerunt. Ex quo nemo
quid perfecto ponte facturi ſint qui iam
inchoato. Talibus te pro vtilitate ac d
publica rebus intentum, auertunt in ſe n
tus eius hominis quem ſucceſſibus tuis
fauere decuiſſet. De quo ego quemadmo
cam adhuc fermè dubito, & de nutu nu
expecto cōſilium. Quamlibet enim merit
tis tuæ queſtibus arguatur, debet tamen
[b] prima moderari, præſertim quum eum
ex tantis beneficiis tuis, & tanto neceſſit
[c] fore ingratus exiſterit, adhuc cōtempla

a *Hic noſter, ſignificat Moſellam, vt puto. nāq; coniicimus hāc orationem Treueris, coram Conſtantino habitam, quam vrbem id flumen alluit. Præterea Niceris Sueuia fluuius eſſe videtur, quem hodie quoq; Germanicè Necer vocamus, quidam Necarum, labitur in Rhenum infrà Spiram.*

b al. *patria.* c *Hic locus mendoſus eſt, fort. in hunc mo*
tuendus. Iure ingratus extiterit, adhuc contemplari vi cog
tis iratum reueratur.

gat, vt quamuis irati reuerear. Quid faciam igitur vt tam profunda vulnera ſuſpenſa manu tractem? Vſurpabo nimirum illa communia omnium facinorum patrocinia, quæ tamen plerunque etiam à ſapientibus aſſeruntur, Neminem hominem peccare niſi fato,& ipſa ſcelera mortalium actus eſſe fortunæ: contra autem, deorum munera eſſe virtutem. Gratulare Conſtantine naturæ ac moribus tuis, quòd te talem Conſtantius Pius genuerit, talem ſyderum decreta formarint, vt crudelis eſſe non poſſis: illum autem non credo quum venturus in lucem, optionem vitæ qua vteretur acciperet, ſortem incurriſſe fugiendam, quæ multis hominibus injuſtum, & poſtremò ipſi voluntarium ferret exitium. Vt enim alia mittam, hoc ipſum nónne fati neceſſitas tulit,vt ille pietati tuæ hãc referret vicem, quem tu ab vrbe pulſum, ab Italia fugatum, ab Illyrico repudiatum,tuis prouinciis,tuis copiis, tuo palatio cepiſti? Quid, oro, ſibi voluit? quid optauit? aut quid amplius adipiſceretur his quæ à te fuerat conſequutus, cui tu ſumma & diuerſiſſima bona, priuatum otium & regias opes,dederas,cui digredienti ad annulos ſederas, cui impenſius etiam quàm tibi occurrere obſequia noſtra mandaueras, cuius omnibus iuſſis ſic ſtatueras obedire,vt penes te habitus,penes illum poteſtas eſſet imperij? Quiſnam ille tantus fuit non ardor potentiæ (quid enim te imperante non poſſet?) ſed error iam deſipientis ætatis, vt tot natus annos, grauiſſimas curas & bellum ciuile ſuſciperet? Nullis(vt res eſt) muneribus fortunę explentur quorum cupiditates ratio non terminat, atque ita eos felicitas ingrata ſubterfluit, vt ſem-

per pleni ſpei, vacui commodorum, præſentibus careant dum futura proſpectant. Atenim diuinum illum virum qui primus imperium & participauit & poſuit, conſilij & facti ſui non pœnitet, nec amiſiſſe ſe putat quod ſponte tranſcripſit. Felix beatúſque verè quem veſtra tantorum principum colunt obſequia priuatum: ſed & ille multijugo fultus imperio, & veſtro tegitur lætus vmbraculo, quos ſcit [al. è] & ſua ſtirpe ereuiſſe, & glorias veſtras ſibi in... vindicat. Hunc ergo illum qui ab illo fuerat frater aſcitus, puduit imitari: hinc illum & Capitolini Iouis templo iuraſſe pœnituit, non mirum quòd etiam genero pejerauit. Hæc eſt fides, hæc religio Palatini ſacrarij deuota penetralibus, vt lentè & cunctanter jam ſcilicet cum illis belli conſiliis, itinere confecto, conſumptis copiis manſionum, nequis conſequi poſſet exercitus, repentè intra parietes conſideret purpuratus, & bis depoſitum tertiò vſurparet imperium, literas ad ſollicitandos exercitus mitteret, fidem militum præmiorum oſtentatione turbare tentaret, ſecurè ſcilicet vſurus exercitu quem venales manus habere docuiſſet. Quid quòd illius errore declaratum eſt imp. quantus te militum tuorum amor complectetur, qui te omnibus donis quæ ille promiſerat, omnibus honorum oblationibus prætulerunt? Rara illa virtus continentiæ, vix à paucis ſapientiæ præceptoribus tantùm aliquando ſeruata, propter te Conſtantine omnium hominum eſt facta communis. Nec ſolùm his quos literatæ vitæ quies mitigauit, ſed etiam ille militarium ardor animorum reſpectu tui lucra contempſit. Fuerint aliqui exercitus alacritate ac viribus.

ribus tui ſimiles. tibi vni contigit exercitum habere ſapientem. Multi olim fortaſſe praui duces, armis impares, largitate certarunt: ſed breuis eorum fuit & caduca popularitas, quos facilè vicit quiſquis imitatus eſt: hic firmus, hic æternus eſt reipubl. cuſtos, quem ipſum per ſe milites amant, cui non blandita nec vendita ſeruit adulatio, ſed ſimplex & ſyncera deuotio. Dona tua Conſtantine, manifeſtè ſunt grata militibus, ſed hoc gratiora quòd tua ſunt: quæcunque porrigis manu tua, fiunt acceptiora. Quàm nemo poteſt tecum hac ambitione contendere: inſuperabile genus eſt largitionis, quum ipſe militi præmium eſt imp. Itaque tribuis tu tuis quidem exercitibus etiam plura quàm cupiunt, ſed tuum te magis nomen, tua de memoria patris autoritas, tua ætatis gratia, tua denique iſta venerabilis forma commendat. Pulchrum enim dij boni, & cœleſte miraculum imp. adoleſcens, in quo illa quæ iam ſumma eſt fortitudo adhuc tamen creſcit, in quo hic fulgor oculorum, hæc veneranda pariter & grata majeſtas: perſtringit ſimul & inuitat aſpectus. Talem magnum illum regem, talem Theſſalum virum mente concipio, quorum ſumma virtus pulchritudini conjuncta celebratur. Non fruſtrà enim doctiſſimi viri dicunt naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporum digna metari: & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi poſſe quantus illos cœleſtis ſpiritus intrarit habitator. Itaque te quum ingredientem milites vident, admirantur & diligunt, ſequuntur oculis, animo tenent, deo ſe obſequi putant, cujus tam pulchra forma eſt quàm certa diuinitas. Statim igitur vt fœdum

illud facinus audierant, vltrò à te proficiſcendi ſignum petiuerunt: quum viatica dares, idipſum ſibi moram facere, plúſque iam ſe quàm ſufficeret ex largitionibus tuis habere dixerunt. Inde arreptis armis portas petierunt, tot dierum iter à Rheno vſque ad Ararim ſine vlla requie peregerunt indefeſſis corporibus, animis flagrantibus, creſcente in dies ardore vindictæ quanto propius accederent. Tum quidem tua imp. cura qua refouendis eorum viribus à Cabillonenſi portu nauigia prouideras, feſtinantibus penè non placuit: ſegnis ille & cunctabundus amnis nunquam fuiſſe tardior videbatur, carinis tacitè labentibus, & ripis lentè recedentibus ſtare ſe, non ire, clamabant. Tum verò vſum pedum manibus aggreſſi, incubuere nauigiis, & naturam fluminis vrgendo vicerunt, & tandem eluctati Araris moras, vix ipſo Rhodano fuere contenti. Parum illis videbatur concitus ruere, minus ſolito Arelate properare. Quid multa? confitendum eſt imp. cum hoc tuo vigore corporis, hoc mentis ardore laboraſti interdum vt quem ducebas, ſequereris exercitum. Tanto enim omnes impetu ferebantur, vt quum illum Arelate deſerto comperiſſent abiiſſe Maſſiliam, confeſtim nauibus euolarent, effuſóque curſu, non iam Rhodani curricula, ſed ipſa quodammodo ventorum flamina præuerterent: tantus illos incenderat amor numinis tui, vt quamuis ſcirent, oppugnandam eſſe munitiſſimam ciuitatem, ſufficere ſibi crederent præuenire. Maſſilia enim (vt audio) in profundum mare prominens, & munitiſſimo accincta portu, in quem anguſto aditu meridianus refluit ſinus, mille quingentis paſſibus terræ cohæret,

hæret, qua firmiſſimus & turribus frequens murus opponitur. Quippe olim Græcos Italóſque illuc conuenas, quam artibus ingenióque pollerent, etiam ipſe docuit locus, omnia quæ bello vſui forent, largius in eam partẽ quæ adiri poſſet impendere, quam nec re in cæteris locum operis reliquiſſet. Itaque & illam tam graui fato Cæſari portas pro duce tenere claudentem, terra marique admotis machinis, aggeribus extructis, naualibus prælijs ſæpius oppugnatam [illegible] vix obſeſſio diuturna perfregit, cum tamen Græculi magiſtratus & ipſum pro Cæſare ignotos duces viros, & copias, non tam viribus ſuis quam mœnibus repuliſſent. At enim [illegible] non puto alium [illegible] tuo [illegible] impetu exercitus tui nihil eundem Maſſiliæ altitudo murorum, nihil celeberrimæ turres, nihil loci natura [illegible] rata eſt quo omnes & [illegible] capiens, & vrbem centum vóſi velis. Quippe tantam fiduciam [illegible] omnem militem [illegible], vt ſtatim ſine dubio aſcenſuri fuiſſent, niſi [illegible] quas [illegible] terant ſcalas con[illegible] oculorum ſublimitas fefelliſſet. Sic quoque multi [illegible] colorum [illegible] deceptio quod [illegible] externis corporibus æquabant, & ſuccedentium [illegible] ſublevari [illegible] interualla [illegible] præuiarum [illegible] mœnibus [illegible] adeo nihil [illegible] in [illegible] exceptatio ſe metuebant, vt ſibi non murum ſcandere ſed ex æquo congredi viderentur. S[illegible] tuam Conſtantine [illegible] & [illegible] etiam inter arma [illegible] tui [illegible] & victoriã [illegible], vt omnibus [illegible] licere [illegible] arrocius [illegible] iſtas iras quã clementiæ tuæ natura pateretur. In quo.

Alias. *Qvid ſi*
pinaſtram
legas

licet optimi imp. ſolicitudine caueris vt inducti in fraudem milites pœnitendi tempus acciperent, atque vltrò veniam precarentur: nos tamen qui mitiſſimos ſenſus tuos intuemur (nihil eſt enim tam perſpicuum quàm in pectore tuo bonitas) illi te intelligimus pepercíſſe, quem, ſi prima copiam habuiſſet irruptio eripere ferè nemo potuiſſet: ita, quod ad pietatem tuam pertinet, imp. & illum & omnes quos receperat reſeruaſti. Sibi imputet quiſquis vti noluit beneficio tuo, nec ſe dignum vita iudicauit, quum per te liceret vt viueret: tu, quod ſufficit conſcientiæ tuæ, etiam non merentibus pepercisti. Sed ignoſce dicto, non omnia potes, dij te vindicant & inuitum. Quod quidem nobis ſemper optandum eſt vt proſperos habeas etiam vltra vota ſucceſſus, qui omnem ſpem in gremio majeſtatis tuæ ponimus, & tuam vbique præſentiam quaſi dari poſſit expetimus. Ecce enim, dum à limite paulíſper abſceſſeras, quibus ſe terroribus barbarorum perfidia iactauerat, ſcilicet: dū ſibi illa proponunt. Quando perueniet? quando veniet? quādo feſſum reducet exercitum? quum repentè audito reditu tuo velut attoniti conciderunt, nec tuum pro repub. votum amplius quàm vnius noctis cura tetigit. Poſtridie enim quàm accepto illo nuntio geminatum itineris laborem ſuſceperas, omnes fluctus reſediſſe: omnē quam reliqueras tranquillitatem rediiſſe didiciſti: ipſa hoc ſic ornante fortuna, vt te ibi rerum tuarum felicitas admoneret, diis immortalibus ferre quæ voueras, vbi deflexiſſes ad templum toto orbe pulcherrimum, immò ad præſentem vt veniſti deū. Vidiſti enim (credo) Conſtantine Apollinem tuū

comi-

comitante victoria coronas tibi laureas offerentem, quæ tricenûm ſingulæ ferunt omen annorum. Hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtique debent vltra Pyliam ſenectutem, & immò, quod (credo) vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regna deberi vatum carmina diuina cecinerunt. Quod ego nunc demum arbitror cõtigiſſe, quum tu ſis vt ille iuuenis, & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus imp. Meritò igitur auguſtiſſima illa delubra tantis donariis honeſtaſti, vt iã vetera non quærãt, iam omnia te vocare ad ſe templa videantur, præcipuéque Apollo noſter, cuius feruentibus aquis periuria puniuntur, quæ te maximè oportet odiſſe. Dij immortales, quando illum dabitis diem quo præſentiſſimus hic deus omni pace compoſita, illos quoque Apollinis lucos, & ſacras ſedes, & anhela fontium ora circumeat, quorum ſcaturigines leni tepore nebuloſè arridere Conſtantine oculis tuis, & oſculis ſeſe inſerere velle videantur? Miraberis profectò illam quoque muneris tui ſedem, & calentes aquas ſine vllo ſoli ardentis indicio, quarum nulla triſtitia eſt ſaporis aut halitus, ſed talis hauſtu & odore ſynceritas, qualis fontium frigidorum. Dabis & illic munera, conſtitues priuilegia, ipſam denique patriam meam ipſius loci veneratione reſtitues, cuius ciuitatis antiqua nobilitas & quondam fraterno pop. Rom. nomine gloriata opem tuæ maieſtatis exſpectant: vt illic *quorum loca publica & templa pulcherrima tua liberalitate reparentur, ſicut hic video hanc fortunatiſſimam ciuitatem (cuius natalis dies tua pietate celebratur) ita cunctis mœnibus reſurgentem, vt ſe quo-

* *Malim quoque.*

dam modo gaudeat olim corruiſſe, auctior tuis facta beneficiis: video circi maximi æmulum (credo) Romano: video baſilicas & forum, opera regia, ſedémque iuſtitiæ in tantam altitudinem ſuſcitari, vt ſe ſideribus & cœlo digna & vicina promittant. Quæ certè omnia ſunt præſentiæ tuæ munera. quæcunque enim loca frequentiùs numen tuum illuſtrant, in his & hominibus omnia & mœnibus & muneribus augẽtur. Nec magis Ioui & Iunoni recubantibus nouos flores terra ſubmiſit, quàm circa tua Conſtantine veſtigia vrbes templa conſurgunt. Ideo tibi hoc modo meis ſufficit votis, vt patriam meam videas ſacratam pietate, quia ſtatim erit reſtituta ſi videris. Sed enim iſta felicitas viderit an adhuc meæ debeatur ætati: interim, quoniam ad ſummã votorum meorum tua dignatione perueni, vt hanc meam qualemcunque vocem diuerſis otij & palatij officiis exercitam, in tuis auribus conſecrarem, maximas numini tuo gratias ago, tibi et, quod ſupereſt, commendo liberos meos: præcipuéque illum iam ſumma fiſci patrocinia tractantem, in quem me totum tranſtulit natura: cui vt felix ſeruitus, ſiquando reſpexeris, in virtutem conuenti tui erati. Ceterùm quod de omnibus liberis dixi, lata eſt impletio: vere illos enim quinque quos genui etiam alios [illegible] in meorum numero. quos prouexi ad tutelam fori, ad officia palatij. Multi quippe ex me, vt homo ignobile, fluxerunt, multi ſectatores mei etiam prouinciis tuis adminiſtrandis, quorum ſucceſſibus lætor, omniúmque honorem pro meo duco, & ſi forte hodie infra expectationem mei dixero, in illis me confido

Forſan, ex mea.

pla-

placuiſſe. Sed tamen hoc quoque tuum mihi numen indulſerit, vt ex hac oratione non eloquentiæ (quod nimium eſt) ſed quantulæcunque prudentiæ & deuotæ tibi mentis teſtimonium referam. Cedant priuatorum ſtudiorum ignobiles curæ, perpetua mihi erit materia dicendi qui me probauerit imperator.

DIXI.

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

* * *

IMP. *Cæſ. Diocletianus Aug. qui ſe poſtea Iouium appellari voluit, Maximianum, cui Herculei cognomen additum eſt, imperij conſortem ſibi adiunxit: atque hunc in Gallias ſtatim ac Germaniam miſit in officio retinendas, quum in orientem ipſe proficiſceretur. Itaque Panegyricus hic Maximiano quidem dictus eſt, ſed ſic tamen vt vtrique laudentur. Ab his, antequam abirent imperio, præter Galerium Conſtantius quoque fuit aſcitus, Conſtantini Magni pater. cuius in fine quoque fit mentio. vbi* Conſtantino *legebatur antè, quum eſſet legendum* Conſtanti. *Cæſar autem appellatur, quum Diocletianus & Maximianus eſſent Auguſti. Et hic videtur Panegyricus a Belga quopiam dictus, qui literas ac oratoriam aliquando docuerit, in aulam imperialem poſtea aſcitus. Libenter Mamertino tribuerim.*

PANEGYRICVS MAXIMIANO AVGVſto dictus.

SI mihi Cæſar poſt diuturnum ſilentium ſola eſſet vincenda trepidatio, qua rudimenta quædam vocis meæ rurſus experior, * haud immeritò me vltrà ætas, & quantulacunque ſtudij mei ferret opinio perturbat, confiterer: præſertim quũ apud majeſtatem tuam diuina virtutum miracula veſtrarum prædicarem. Quo in genere orationis quanta eſſet cura, quãtus labor, quã ſolicita veneratio, ſenſi etiam quũ quotidiana illa inſtituendæ iuuentutis exercitatione verſarer. Quamuis enim prima tunc in renaſcentem remp. patris ac patrui tui merita, licèt æquare non poſſem, poſſem tamen vel cenſere numerando. * ſed quum in eo curriculo illo vetere aut inter adyta palatij veſtri quædam ſermonis arcani ratio demouerit, aut poſt * indulgentiam à pietate veſtra quietem, ſtudium ruris abduxerit, & vos interim nullum vlciſcendæ augendæque reipub. vacuum tempus amiſeritis, quũ tot poſtea virtute veſtra partæ victoriæ, tot exciſæ vndique barbaræ nationes, tot tranſlati ſunt Roma cultores, prolati limites, tot prouinciæ reſtitutæ: hæreo prorſus & ſtupeo, & præter illam ex otio meo tarditatem, tanta rerum mole deterior, niſi hoc vno nitar hortatu, quòd ex

Hic locus non bene habet, & me valdè torſit: ſic, vt puto, reſtituendus, haud immeritò me vltra quã ætas & q. ſt m. ſ e. perturbatũ confiterer.

Sic opinor legendum, ſed quum me eſſe curriculo.

Opinor legendum, indultam.

qua

quantacunque deſidia quanuis maximè orationi inparem, facit Cæſar auditor, præſertim quum fauente numine tuo ipſe ille jampridem mihi qui in lucem primus eduxit * diuitiarum patris tui aurium aditus euenerit, quò facilius maje-ſtatis tuæ recordatione confiſus, poſſim illa quæ tunc dicta ſunt præterire, atque hunc ſermonem ab his quæ ſecuta ſunt inchoare. Quanquam multa mihi ex illis quoque hoc in tempore neceſſariò tranſeunda ſunt: ac potiſſimum ea quibus officio delati mihi à diuinitate veſtra honoris interfui: captus ſcilicet rex ferociſſimæ nationis inter ipſas quas moliebatur inſidias, & à ponte Rheni vſque ad Danubij tranſitum *continenſem, deuaſtata atque exhauſta penitus Alamania. Nam & maiora ſunt quàm vt enarrari inter alia poſſint, & ne meis quoque ſtipendiis videar gloriari, ſufficit conſcientiæ meæ illa vidiſſe. De te igitur mi Cæſar inuicte, hodiernæ gratulationis exordium diuinus ille veſtræ majeſtatis ortus ipſo quo illuxit auſpicio veris illuſtrior, cui dies ſerenus: atque vt celebrantes ſenſimus, vltra rationem temporis ſol æſtiuus incaluit, auguſtiore fulgens luminis claritate quàm quum originem mundi naſcentis animauit. ſiquidem tunc inter illa rerum tenera primordia moderatus dicitur, ne noceret, ardentior nunc certaſſe dicitur, ne majeſtate veſtra videretur obſcurior. O felix beatúmque ver nouo partu: jam non amœnitate florum, nec viriditate ſegetum, nec gemmis vitium, nec ipſis tantum fauoniis & luce ſerenata lætum atque venerabile, quantum ortu Cæſarum maximorum! O tempus quo meritò quondam omnia nata eſſe cre-

Legendum videtur diuinarum

al. *continentem.*

dentur, quam eadem nunc confirmata eſſe videamus! O calendæ Martiæ, ſicuti olim annorum voluentium, ita nunc æternorum auſpices imperatorum! Quanta enim inuictiſſimi principes & vobis & reipubl. propagatio orbis veſtri participando tutelam, cuius licet omni hoſte perdomito certa ſecuritas, nimios tamen in diuerſa diſcurſus vel reuiſenda poſcebat. Partho quippe vltra Tigrim redacto, Dacia reſtituta, porrectis vſque Danubij caput Germaniæ Rhetiæque limitibus, deſtinata Batauiæ Britanniæque vindicta, gubernacula maiora quærebat aucta atque augenda rep. & qui Romanæ potentiæ terminos virtute protulerant, imperium filio pietate debebant. Et ſanè præter vſum curámque reipubl. etiam illa Iouis & Herculi cognata majeſtas, Iouio Herculióque, principibus totius mundi, cœleſtiúmque rerum ſimilitudinem requirebat. Quippe iſto numinis veſtri numero ſumma omnia nituntur & gaudent, elementa quatuor, & totidē anni tēpora, & orbis quadrifariam duplici diſcretus Oceano, & emenſo quater cœlo luſtra redeuntia, & quadrigæ ſolis, & duobus cœli luminibus adiuncti veſper & lucifer. Sed neque ſol ipſe, neque cuncta ſydera humanas res tam perpetuo lumine intuentur, quàm vos tuemini, qui ſine vllo ferè diſcrimine dierum ac noctium illuſtratis orbem, ſalutéque gentium, non his modò quibus immortales vultus veſtri vigent, ſed multò magis illis diuinarū mentium veſtrarum oculis prouidetis: nec ſolùm quà dies oritur, & præteritur, & conditur, ſed etiam ex illa ſeptētrionali plaga ſalutari beatis luce prouincias, adeò Cæſar veſtra in orbem terrarum diſtribu-

diſtributa beneficia propè plura ſunt quàm deorum. quibus ego ſi omnibus immorari velim, neque hic dies mihi totus, neque proximus, neque porrò cæteri ſat erunt: & habenda eſt ratio temporis, Cæſares, tanta dum loquimur. Adoratæ ſunt igitur mihi Sarmaticæ expeditiones, quibus illa gens propè omnis extincta eſt, & penè cum ſolo nomine relicta quo ſeruiat. Dent veniam trophæa Niliaca, ſub quibus Æthiops & Indus intremuit: contenta ſit voce gloriæ ſuæ, & proxima illa ruina Carporum, reſtruetur nuntiis iamiámque venientibus Mauris immiſſa vaſtatio: aliis hæc, permittente maieſtate veſtra, celebrabo temporibus Dij immortales, vota ſuſcipiō, & ipſis qui geſſere præſentibus. Illa verò, Cæſar inuicte, quæ ductu atque auſpicio numinis tui geſta ſunt, quorum etiam ſpectaculo fruimur, ſub hac occaſione dignationis tuæ ſine dilatione dicenda ſunt, eo magis quòd quamuis in communibus reipubl. bonis neceſſe nobis gratulari, quæ priora nobis ſunt, maximè ſunt gratulationi. Statim itaque Gallias tuas Cæſar veniendo viciſti, ſi quidem illa celeritas qua omnis ortus atque aduentus tui nuntios præuertiſti, cepit oppreſſam Geſorigiam cenſibus, muris pertinacem, tunc errore miſero Romanum piraticæ factionis, atque illis olim mari fretis alluentem * portas ademit. In quo diuina prouidentia tua, & par conſilio effectus apparuit, qui omnem ſinum illum portus, quem ſtatis vicibus æſtus alternat, defixis in aditu trabibus, ingeſtíſque ſaxis, inuium nauibus reddidiſti, atque ipſam loci naturam admirabili ratione ſuperaſti, quū mare fruſtrà reciprocum prohibitis fuga quaſi illude-

* al. portus.

re videretur, tanquam nullo vſu iuuaret incluſus, quaſi redire deſiiſſet. Quænam vnquam mirabimur valla caſtrorum poſt hoc nouum in mari vallum? quid erit mirum ſi qua murorum aut arieti non ceſſerit firmitas, aut machinas deſpexerit altitudo? quum Oceanus ille tanto *liberatus impetu, tanta mole conſurgens, ſiue vlterioribus (vt ferunt) terris repulſus, ſiue anhelitu quo reſpirat euectus, ſeu quacunque alia ratione motus, nunquam tua Cæſar clauſtra perfregerit, neque omnino conuellerit tot dierum ac noctiũ receptu recurſúque, quum tot interim quà terras circumfluit littora ſolueret, ripáſque defringeret: vno illo, vt res eſt, loco aut potentia veſtræ majeſtatis inferior, aut pro debito vobis honore clementior. Xerxes (vt audio) Perſarum rex potentiſſimus, pedicas iecit aureas in profundum, Neptunum ſe dictitans alligare, qui fluctibus ferociret, ſtulta ille iactantia, & ſacrilega vanitate: at enim tua Cæſar diuina prouidentia & efficacia eſt vſa conſilio, nec inſultauit elemento, vt non prouocaret odium, ſed mereretur obſequium. quid enim aliud interpretemur? quum ſtatim atque obſidionem neceſſitas & clementiæ veſtra fides ſoluerat, eadem clauſtra qui primus inſiluit æſtus irruperit, totáque illa, quoad vſus fuit, inuicta fluctibus acies arborum veluti ſigno dato, & peracta ſtatione dilapſa ſit: vt nemo dubitaret portum illum qui piratæ, ne ſuis opem ferret, occluſus fuiſſet, vobis ad victoriam ſponte patuiſſe. Potuiſſet enim, Cæſar inuicte, illo virtutis ac felicitatis tuæ impetu, totum peragi continuò bellum, niſi ædificandis nauibus dari tempus rei neceſſitudo ſuaſiſſet: quo tamen omni

*al. *libratus*.

omni nunquam ab eorum hoſtium euerſione ceſſatum eſt, quos adire continens terra permiſit. Quāquam illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæſar vindicata atque purgata, quàm obliquis meatibus callidis interfluit! quanquam diuortio ſui Rhenus amplectitur, penè (vt cum verbi periculo loquar) terra non eſt, ita penitus aquis imbuta permaduit, vt non ſolùm quàm manifeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum, & hauriat preſſa veſtigium, ſed etiam vbi paulo videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur, & ſentire ſe procul mota pondus teſtetur, ita vt res eſt ſubiacentibus innatat, & ſuſpenſa latè vacillat: vt meritò quis duxerit exercendum fuiſſe tali ſolo militem ad nauale certamen. Sed neque illæ fraudes locorum, nec quæ plura inerant perfugia ſyluarum, barbaros regere potuerunt quominus ditioni tuæ diuinitatis omnes ſeſe dedere cogerentur, & cum coniugibus ac liberis, cæteróq; examine neceſſitudinum ac rerum ſuarum ad loca olim deſerta tranſirent, vt quæ fortaſſe ipſi quondam deprædando vaſtauerant, culta redderent ſeruiendo. Quis hoc vnquam futurum, * etſi corám voluiſtis & affari, deus ante vos principes perſuadere potuiſſet? quòd nunc vidi & videmus totis porticibus ciuitatum ſedere captiua agmina barbarorum, viros attonita veritate trepidantes, reſpicientes anus ignauiam filiorum, nuptas maritorum copulatas vinculis, pueros ac puellas familiari murmure blandientes, atque hos omnes prouincialibus veſtris ad obſequium diſtributos, donec ad deſtinatos ſibi cultus ſolitudinum ducerentur? Inſultare hercule communi Galliarum nomine libet (quod pace veſtrâ

Opinor ſic leg. etiamſi corám voluiſſet affari deus,

loquar) ipſis triumphum aſſignare prouinciis. Arat ergo nunc mihi Caunus, & Friſus, * & ille vagus, ille prædator exercitio ſqualidus operatur & frequentat nundinas meas * core venali, & cultor barbarus laxat annonam. Quin etiam ſi ad delectum vocetur, accurrit, & obſequiis teritur, & tergo coercetur, & ſeruire ſe militiæ gratulatur. Quid faciam Cæſar Auguſte? ignoſce ſi moror, ignoſce ſi propero. multa enim illius temporis quo tranſitus in Britanniam parabatur, admirabilia virtutum tuarum facta prætereo, dum feſtino cupidus ad ſingularem illam victoriam qua vniuerſa reſpubl. tandem eſt vindicata, cuius magnitudo, Cæſar inuicte, hactenus explicabitur, vt priùs dicam quàm neceſſarium illud & difficile bellũ fuerit, quo magis confectum ſit. Minus indignum fuerat ſub principe Gallieno, quamuis triſte, harum prouinciarum à Romano duce diſſidium. Tunc enim ſiue incuria rerum, ſiue quadam inclinatione fatorum, omnibus ferè membris erat truncata reſpubl. tunc ſe nimium & Parthus extulerat, & Palmirenus æquauerat, tota Ægyptus, Syriæ defecerant, amiſſa Rhetia, Noricum Pannoniæque vaſtatæ: Italia ipſa gentium domina, plurimarum vrbium ſuarum excidia mœrebat, non erat tantum doloris in ſingulis, quum penè omnibus careret. Nunc verò toto orbe terrarum non modò quà Romanus limes fuerat, virtute veſtra recepto, ſed etiam quà hoſtilis, edomito, quum toties proculcata eſſet Alamania, toties obſtricta Sarmatia: Vitungi, Quadi, Carpi toties profligati, ſubmittente ſe Gotho, pace poſcenda, ſupplicante per munera rege Perſarum, vrebat animo: quod nunc

& ,videtur ſupereſſe.

Forſan, corpore.

nunc denique confitemur, vna illa tanti imperij contumelia, eóque nobis intolerabilior videbatur, quòd gloriæ ſola reſtabat. Et ſanè non ſicut Britanniæ nomen vnum, ita mediocris iactura erat reip. terra tanto frugum vbere, tanto læta numero paſcuorum, tot metallorum fluens riuis, tot vectigalibus quæſtuoſa, tot accincta portubus, tanto immenſa circuitu: quam Cæſar ille autor veſtri nominis, cùm Romanorum primus intraſſet, alium ſe orbem terrarum ſcripſit repperiſſe: tantæ magnitudinis arbitratus, vt non circumfuſa Oceano, ſed complexa ipſum Oceanum videretur. Sed enim illa ætate nec Britannia vllis erat ad nauale bellum armata nauigiis: & Romana res iamdudum à Punicis Aſiaticiſque bellis etiam recenti exercitata piratico, & poſtea Mithridatico, non magis terreſtri quàm nauali vſu vigebat. Ad hoc natio etiam tunc rudis, & ſoli Britanni, Pictis modò & Hybernis aſſueta hoſtibus adhuc ſeminudis, facilè Romanis armis ſigniſque ceſſerunt, propè vt hoc vno Cæſar gloriari in illa expeditione debuerit, quòd nauigaſſet Oceanum. Iſto verò nefario latrocinio abducta primùm à fugiente pirata claſſe, quæ olim Gallias tuebatur, ædificatiſque præterea plurimis in noſtrum modum nauibus, occupata legione Romana, intercluſis aliquot peregrinorum militum cuneis, contractis ad delectum mercatoribus Gallicanis, ſollicitatis per ſpolia ipſarum prouinciarum non mediocribus copiis barbarorum, atque iis omnibus ad munia nautica flagitij illius autorum magiſterio eruditis, exercitibus autem noſtris, licet inuictis, virtute tamen in re maritima nouis, malum coaluiſſe.

ex indigniſſimo latrocinio belli molem audiebamus, licet de exitu fideremus. Nam & acceſſerat diuturna ſceleris impunitas, quæ deſperatorum hominum inflarat audaciam, vt illam inclementiam maris, quæ victoriam noſtram fatali quadam neceſſitate diſtulerat, pro ſui terrore iactarent, nec conſilio intermiſſum bellum eſſe, ſed deſperatione omiſſum crederent, adeò vt iam communis pœnæ timore depoſito archipiratam ſatelles occideret: & illud autoramentum tanti diſcriminis putaret imperium. Hoc igitur bellum tam neceſſarium, tam difficile aditu, tam inueteratum, tam inſtructum ita Cæſar aggreſſus es, vt ſtatim atque illò infeſtum majeſtatis tuæ fulmen intenderas, confectum omnibus videretur. Nam primò omnium, in quo præcipuè conſulendum fuit, ne quid barbaræ nationes conuerſo illuc numine tuo nouare tentarent, inuocata poteſtatis tuæ majeſtate prouiſum eſt. Tu enim ipſe, tu domine Maximiane, imp. æterne. * noxo itineris compendio aduentum diuinitatis tuæ accelerare dignatus, repentè Rheno inſtitiſti, omnémque illum limitem non equeſtribus neque pedeſtribus copiis, ſed præſentiæ tuæ terrore tutatus es: quantoſlibet valebat exercitus Maximianus in ripa! Tu verò inuicte Cæſar, inſtructis armatíſque diuerſis claſſibus, ita hoſtem incertum conſiliíque inopem reddidiſti, vt tunc denique ſenſerit quòd non munitus eſſet Oceano, ſed incluſus. Hoc loco venit in mentem mihi quàm delicata illorum principum fuerit in adminiſtranda republica cum laude felicitas, quibus Romæ degentibus triumphi & cognomina deuictarum

Opinor legendum, noto. quod malim, quàm, vel noxio vel poxij.

à ducibus ſuis gentium prouenìebant. Itaque Fronto, Romanæ eloquentiæ non ſecundum ſed alterum decus, quum belli in Britannia confecti laudem Antonino principi daret (quanuis ille in ipſo vrbis palatio reſidens gerendi eius mandaſſet auſpicium) veluti longæ nauis gubernaculis præſidentem toties velificationis & curſus gloriam meruiſſe teſtatus eſt. Atenim tu Cæſar inuicte, omnis iſtius & nauigationis & belli non modò pro imperij iure præceptor, ſed rebus ipſis & exemplo conſtantiæ tuæ hortator atque impulſor fuiſti. ſiquidem * magis Geſoriacenſi littore quanuis feruidum inuectus Oceanum, etiam illi exercitui tuo quem Sequana fluctus inuexerat, irreuocabilem injeciſti * in eis ardorem, adeò vt cunctantibus adhuc ducibus, cœlo & mari turbidis, vltrò ſignum nauigationis expoſceret, quædam minacia ſigna quæ videbantur contemneret, die pluuio vela faceret, ventum, quia directus non erat, captaret obliquum. Quis enim ſe quamlibet iniquo mari non auderet credere te nauigante? Omnium (vt dicitur) accepto nuntio nauigationis tuæ, vna vox & hortatio fuit. Quid dubitamus? quid moramur? ipſe iam ſoluit, iam prouehitur, iam fortaſſe peruenit: experiamur omnia, per quoſcunque fluctus eamus: quid eſt quod timere poſſimus? Cæſarem ſequimur. Nec fefellit opinio veſtræ felicitatis: ſiquidem (vt ex ipſorum relatione comperimus) ad tempus ipſum tantæ ſe dorſo maris nebulæ miſcuerunt, vt inimica claſſis apud Vectam inſulam in ſpeculis & inſidiis collocata, ignorantibus omnino hoſtibus præteriretur, ne vel moraretur ipſe tum, quamuis non

malim, *maris* *in eis, in ſu-* *pereſt.*

poſſet obſiſtere. Iam verò quòd idem ille veſtro auſpicio inuictus exercitus ſtatim atque Britanniæ litus inuaſerat, vniuerſis nauibus ſuis iniecit ignes, quonam alij niſi diuinitatis veſtræ monitu impulerunt? aut quæ alia ratio perſuaſit nullum præſidium fugæ reſeruare, nec vereri dubia bellorum, nec Martem (vt dicitur) putare communem? niſi quòd veſtri contemplatione conſtabat de victoria non poſſe dubitari. Non illic tunc vires, non Romana robora, ſed veſtra numina cogitabantur, propoſito qualicunque prælio certam ſibi ſpondere fortunam, non tam eſt fiducia militum quàm felicitas imperatorum. Ipſe ille autem ſignifer nefariæ factionis, cur ab eo litore quod tenebat abſceſſit? cur claſſem portúmque deſeruit? niſi quòd te Cæſar inuicte, cuius imminentia vela conſpexerat, timuit jamjámque venturum: vt vtcunque cum ducibus tuis maluit experiri quàm præſens majeſtatis tuæ fulmen excipere: demens, qui neſciebat quacunque fugeret, vbique numina veſtræ diuinitatis eſſe, vbi vultus veſtri, vbi ſigna colerentur. Te tamen ille fugiens incidit in tuorum manus, à te victus, à tuis exercitibus oppreſſus eſt. denique adeò trepidus & te poſt terga reſpiciens, & in modum amentis attonitus properauit ad mortem, vt nec explicarit aciem, nec omnes copias quas trahebat inſtruxerit, ſed cum veteribus illius coniurationis autoribus & mercenariis cuneis barbarorum tanti apparatus ob-

al. *irruerit* litus irruerit: adeò Cæſar hoc etiam reipublicæ tribuit veſtra felicitas, vt nemo ferè Romanus occiderit, imperio vincente Romano. Omnes enim illos (vt audio), campos atque colles non

niſi

niſi teterrimorũ hoſtium corpora fuſa texerunt: illa barbara aut imitatione barbariæ olim cultu veſtis, & prolixo crine rutilantia, tunc verò vulnere & cruore fœdata, & in diuerſos ſitus ſtructa, ſicuti dolorem vulnerum fuerant ſequuta, iacuerunt: atque inter hos ipſe vexillarius latrocinij cultu illo quem viuus violauerat, ſponte depoſito, & vix vnius velaminis repertus indicio, adeò verum ſibi dixerat morte vicina, vt interfectum ſe nollet agnoſci. Enimuero Cæſar inuicte, tanta deorum immortalium tibi eſt addicta conſenſu victoria, omnium quidem quos adortus fueris hoſtium, ſed præcipuè internecio Francorum: & illi quoque milites veſtri qui per errorem nebuloſi (vt paulo antè dixi) maris abiuncti, ad oppidum Londinienſe peruenerant, quicquid ex mercenaria illa multitudine barbarorum prælio superfuerat, quum direpta ciuitate fugam capeſſere cogitarent, paſſim tota vrbe confecerunt, & non ſolum prouincialibus veſtris in cæde hoſtium dederunt ſalutem, ſed etiam in ſpectaculo voluptatem. O victoria multiiuga, & innumerabilium triumphorum, qua Britanniæ reſtitutæ, qua gentes Francorum penitus excisæ, qua multis præterea gentibus in coniuratione illius ſceleris deprehenſis impoſita eſt neceſſitas obſequendi: denique ad perpetuam quietem maria purgata ſunt. Gloriare tu verò, Cæſar inuicte, alium te orbem terrarum peperiſſe: & Romanæ potentiæ gloriam reſtituendo naualem, addidiſti imperio terris omnibus maius elementum. Confeciſti, inquam, bellum, Cæſar inuicte, quod cunctis impendere prouinciis videbatur, támque latè vagari & fla-

al. interfectio, vel, quod malim, internecio.

grare poterat, quàm latè omnis Oceanus & mediterranei ſinus abluunt. Neque enim ſi metu veſtri lues illa ſolis Britanniæ viſceribus inhæsit, idcirco neſcimus quanto ſe aliâs furore iactaſſet, ſi fiduciam peruagandi quâ patebat habuiſſet. Nullo ſiquidem certè fine montium aut fluminum terminabatur, quem diſpoſitæ limitis cuſtodiæ tuerentur. Sed vbique nauis licet nobis virtutem felicitatémque veſtram haberemus, magnis tamen terroribus imminebat, quâ iacent maria, quâ venti ferunt. Recurſabat quippe in animos illa ſub diuo Probo & paucorum ex Francis captiuorum incredibilis audacia & indigna felicitas, qui à Ponto vſque correptis nauibus, Græciam Aſiámque populati, nec impunè plerîſque Libyæ littoribus appulſi, ipſas poſtremò naualibus quondam victoriis nobiles ceperant Syracuſas, & immenſo itinere peruecti Oceanum quà terras rupit intrauerant, atque ita euentu temeritatis oſtenderant nihil eſſe clauſum piraticæ deſperationi quò nauigiis pateret acceſſus. Itaque hac victoria veſtra non Britannia ſolùm ſeruitute eſt liberata, ſed omnibus nationibus ſecuritas reſtituta, quæ maritimo vſu tantum in bello adire periculi poterant, quantum in pace commodi conſequuntur. Nunc ſecura eſt, vt de littore Gallico taceam, quanuis penè conſpicuis littoribus, Hiſpania, nunc Italia, nunc Africa, nunc omnes vſque ad Mæotidas paludes perpetuis curis vacant gentes. Nec idcirco minoribus gaudiis feruntur, dempto periculi metu, quo experiundi neceſſitate caruerunt, ſed hoc ipſum & in adminiſtratione vel prouidentiæ veſtræ & infectione fortunæ impe-

pene-

penſius gratulantur quòd tanta illa vis nauticæ rebellionis in veſtigiis ſuis concidit: atque ipſam Britanniam, quæ ſedem tam diuturno ſceleri præbuiſſet, conſtat victoriam ſola ſui reſtitutione ſenſiſſe veſtram. Meritò igitur ſtatim atque ad littus illud exoptatus olim vindex & liberator appuleras, obuius ſeſe majeſtati tuæ triumphus effudit, exultantéſque gaudio Britanni cum coniugibus ac liberis obtulerunt, non te ipſum modò, quem vt cœlo delapſum intuebantur: ſed etiam nauis illius quæ tuum numen aduexerat vela remigiáque venerantes, paratíque te ingredientem ſtratis ſentire corporibus. Nec mirum ſi tanto gaudio ferebantur poſt tot annorum miſerrimam captiuitatem, poſt violatas cõiuges, poſt liberorum turpe ſeruitium, tandem liberi, tandémque Romani, tandem vera imperij luce recreati. ſiquidem præter illam clementiæ veſtræ pietatíſque famam, quæ communi gentium voce celebratur. in ipſo Cæſar tuo vultu videbant omnium ſigna virtutum: in fronte, grauitatis: in oculis, lenitatis: in rubore, verecundiæ: in ſermone, iuſtitiæ: quæ ſingula vt reſpectantes agnouerant, lætitiæ clamoribus concinebant: vobis ſe, vobis liberos ſuos, veſtris liberis omnes generis ſui poſteros deuouebant. Nos quidem certò, ô perpetui parentes & domini generis humani, hoc à diis immortalibus omni votorum nuncupatione depoſcimus, vt liberi nepotéſque noſtri, &, ſi qua omnibus ſeculis erit duratura progenies, cùm vobis, tum etiam his quos educatis atq; educabitis, dedicentur. Quid enim melius poſteris noſtris optare poſſimus quàm quo fruimur ipſi? Tenet vno pacis amplexu

Romana R. P. quicquid variis temporum vicibus fuit aliquando Romanum: & illa quæ ſæpe veluti nimia mole * defluxerant, magnitudo tandem ſolido cohæſit imperio. Nihil ex omni terrarum cæliue regione non aut metu quietum eſt, aut armis domitum, aut pietate deuinctum. Et ex aliis quidem partibus aliqua reſtant, quæ ſi voluntas vel ratio deſiderent, poſſitis acquirere: vltra Oceanum verò quid erat præter Britanniam? quæ à vobis ita recuperata eſt, vt illæ quoque nationes terminis eiuſdem inſulæ cohærentes veſtris nutibus obſequantur. Nulla progrediendi cauſa ſupereſt, niſi ſi quod natura vetuit, fines ipſius quærantur Oceani. Omnia, inquam, inuictiſſimi principes, veſtra ſunt quæ ſunt digna vobis: & inde eſt quod conſulere ſingulis æqualiter licet, quum vniuerſa teneatis. Itaque ſicuti pridem tuo, Diocletiane Aug. iuſſu suppleuit deſerta Thraciæ tranſlatis incolis Aſia, ſicut poſtea tuo, Maximiane Aug. nutu, Heruiorum & Treuirorum arua iacentia lætus poſtliminio reſtitutus & receptus in leges Francus excoluit: ita nunc per victorias tuas, * Conſtantine Cæſar inuicte, quicquid infrequens Ambiano & Bellouaco & Trigaſtino ſolo Lingonicóque reſtabat, Baro cultore reuireſcit: quinetiam illa, cuius nomine mihi peculiariter gratulandum, deuotiſſima vobis ciuitas Heduorum, ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices, & nunc extructione veterum domorum, & refectione operum publicorum, & templorum inſtauratione conſurgit: nunc ſibi redditum vetus illud Romanæ fraternitatis nomen exiſti-

mat;

Legendũ, vt puto, defluxerat magnitudo. non enim dicimus cohæſit illa.

Legendum Conſtanti

Digitized by Google

mat, quum te ruſus habeat conditorem. Dixi, Cæſar inuicte, propè plura quàm potui, ſed pauciora quàm debui, vt iuſtiſſima mihi cauſa ſit propitio munere tuo & nunc deſinendi, & ſæpe dicendi.

DIXI.

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

* *
*

EVMENIVS rhetor, quum in aula Conſtantij Cæſaris, ſacræ memoriæ magiſtrum ageret, ab illo ſcholis Cliuienſium ſit præfectus, vt iuuentutem Galliarum doceret, vbi & auus eius, homo Athenienſis, olim docuerat. At quum ædificia ſcholarum [illegible] ſutere eſſent collapſa, annuam ſexcentorum ſeſtertium mercedem illarum inſtaurationi dicare volebat. atque hoc eſt quod à præſide Galliæ Belgicæ hac oratione contendit. Porrò præſides, nunc clariſſimi, nunc perfectiſſimi vocabantur. Vnde iureconſultis titulus eſt, perfectiſſimatus dignitate. Hæ autem literæ V.P. virum perfectiſſimum ſignificant. Cleui [illegible] oppidi meminit Antoninus in itinerario ſuo.

EVMENII RHETORIS ORATIO PRO SCHOLIS INSTAVRANDIS, CORAM V.P. præſide Galliæ habita.

CERTVM habeo, vir perfectiſſime, non quidem te, qui ſemper in omni genere dicendi maxima facultate viguiſti, ſed circumſtantium pleroſque mirari quòd ego, qui ab ineunte adoleſcentia vſque in hunc diem nunquam iſto in loco dixerim, & quantulumcunque illud eſt quod labore ac diligentia videor conſecutus, exercere priuatim quàm in foro jactare maluerim, nunc demum ſero quodam tirocinio ad inſolitum mihi tribunal aſpirem: à quo ego me fateor, quanquam ſedes iſta juſtitiæ & ad agendum & ad dicendum ampliſſima videretur, diffiſum tamen ingenio me antehac abfuiſſe, & hoc ipſo in tempore, quamuis diuerſiſſimum à contentione litium genus orationis habiturum, conſcientiæ trepidatione reuocari. Ne quid igitur aut opinioni hominum dubium relinquam, aut interpretationi ex hac poſtulatione quam de reſtituendis patriæ meæ Menianis mihi ſumendam potiùs quàm cuiquam delegendam putaui, majus de me aliquid quàm poſſe me ſentio, videar promittere, conteſtatum eſſe initio dicendi apud

apud audientes volo, temporarium me dicendi munus, atque id ipſum meis ſtudiis peculiariter commodare, non ad incognitam mihi ſectam forenſium patronorum alienæ laudis cupiditate tranſire. Neque enim tanta me aut negligentia aut confidentia tenet, vt neſciam quanta ſit inter hanc aciem fori & noſtra illa ſecreta ſtudiorum exercitia diuerſitas. Ibi armantur ingenia, hîc præliatur: ibi præluſio, hîc pugna committitur: hîc plerunque velut ſudibus & ſaxis, illic ſemper telis ſplendentibus dimicatur: hîc ſudore & quaſi puluere ſordidus, illic inſignis ornatu laudatur orator: vt ſi vterque experiundi cauſa officia commutent, alium quidem tubarum ſonus & ſtrepitus armorum, alium quidem triumphi, deterreat. Scio hæc, inquam, vir perfectiſſime, neque neſciens fallo, & idcirco tantum abeſt vt me docendi relictis præcipiendíque rationibus aptum atque idoneum putem, vt hoc ipſo quod vel vno die atque vna de re in foro dicam, veniam magis poſſim ſperare quàm gloriam. Quanquam in hac oratione, vir perfectiſſime, loci tantummodo inſolentia, non dicendi nouitate, perturbe: ſiquidem id poſtulo quod non modò contradicendo nemo audeat impedire, ſed omnes potius quibus diuina principum liberalitas, quibus vrbis iſtius reſtitutio, quibus optimarum artium celebratio grata atque jocunda eſt, ſummo ſtudio & fauore ſuſcipiant, vt Menianæ illæ ſcholæ, quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequentia celebres & illuſtres, juxta cætera quæ inſtaurantur opera ac templa reparantur. Itaquantum mihi trepidationis affert locus, tantum releuat cauſa dicendi: quam

quidem ego vir perfectiſſime, duas in partes arbitror diuidendam, vt prius diſſeram quàm ſit ex vſu & officio opus illud ad priſtinam magnificentiam reformari: deinde qua ratione id poſſit ſine ſumptu publico, ex largitione quidem principum noſtrorum, ſed tamen cum aliquo meo erga patriam ſtudio & amore procedere. Ante omnia igitur, vir perfectiſſime, diuinæ imperatorum Cæſarumque noſtrorum prouidentiæ ſingularíque in nos beneuolentiæ, huius quoque operis inſtauratione parendum eſt, qui ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam, & tunc demum grauiſſima clade perculſam cum latrocinio Batauicæ rebellionis obſeſſa auxilium Romani principis irrogaret, non ſolum pro admiratione meritorum, ſed etiam pro miſeratione caſum erigere ac recreare voluerunt, ipſi quoque ruinarum eius magnitudinem immortalibus liberalitatis ſuæ monumentis dignam iudicauerunt, vt tanto eſſet illuſtrior gloria reſtitutorum, quanto ipſa moles reſtitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum, ſi res poſcat, ærarium non templis modo ac locis publicis reficiundis, ſed etiam priuatis domibus indulgent: nec pecunias modò, ſed etiam artifices tranſmarinos, & ex ampliſſimis prouinciarum ordinibus incolas nouos, & deuotiſſimarum hyberna legionum, quarum inuicta robora ne in his quidem quæ nunc quam maximè egent bellis, requirunt vt commodis noſtris ſtudio gratiæ hoſpitalis operentur, & reſides aquas & nouos amnes veluti aridis feſſæ vrbis viſceribus infundant. Ex quo manifeſtum eſt, eos qui coloniam iſtam tot tantíſque operibus to-

bus totius imperij erigére atque animare ſtatuerunt, vel præcipuè ſedem illam liberalium literarum velle reparari, quam peculiarem frequentiam honeſtiſſimæ juuentutis illuſtrato ſtudiorum honore prouexerint. Cui enim vnquam veterum principum tantæ fuit curæ vt doctrinæ atque eloquentiæ ſtudia florerent, quantæ his optimis & indulgentiſſimis dominis generis humani? quos ego quidem, quantum ad votum pietatémque pertinet, liberorum noſtrorum parentes appellare non dubito, qui nobiliſſimam illam indolem Galliarum ſuarum * interitus ſummi doctoris orbatam reſpicere dignati, ſuo potiſſimum iudicio præceptorem ei moderatorémque tribuerunt, & inter imperatorias diſpoſitiones ſummis reipub. gubernandæ prouiſionibus occupatas, literarum quoque habere delectum. Neque aliter quàm ſi equeſtri turmæ vel cohorti prætoriæ conſulendum foret, quem potiſſimum præficerent, ſui arbitrij eſſe duxerunt: ne ij quos ad ſpem omnium tribunalium, aut interdum ad ſtipẽdia cognitionum ſacrarum, aut fortaſſe ad ipſa palatij magiſteria prouehi oporteret, veluti repentino nubilo in mediis adoleſcentiæ fluctibus deprehenſi incerta dicendi ſigna ſequerentur. In quo ego V.P. nihil laudi meæ tribuo, ſed domini noſtri Conſtantij, principis, iuuentis incredibilem ergà iuuentutem Galliarum ſuarum ſollicitudinem atque indulgentiam mirari ſatis nequeo: qui honorem literarum hac quoque dignatione cumulauit: vt me filio potius meo ad priſtina mea ſtudia molientem, ipſum juſſerit diſciplinas artis oratoriæ retractare, & hoc ipſi palatio parentis ſui munus injun-

al. *interitu*

paratum videant ipſum conciliabulum iuuentutis? Ad hoc, vir perfectiſſime, opus iſtud reddit illuſtrius cùm ipſorum Cæſarum, tum etiam omnium hominum aſpectui promptius, quod præcipuo loco eſt poſitum, quaſi inter ipſos oculos ciuitatis: inter Apollinis templum atque Capitolium. Quo magis eſt etiam ſacroſancta ſedes vtriuſque lateris vicina confinio * vtriuſque late numinis inſtauranda reſpectu, ne fana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet: præſertim quòm mihi videatur ipſe ille qui Meniana hæc primus extruxit, idcirco ea illic potiſſimum collocaſſe, vt veluti cognato vicinorum ſibi numinum tenerentur amplexu: quum auguſtiſſima tecta literis dedicata, inde Aſ lentium condit rix Minerua conſpiceret, hinc Apollo medius Camœnarum. Igitur ibi maxime & oportet & fas eſt exercere iuuentutis ingenia, vbi tam propinqua ſunt numina amica doctrinæ, vbi è proximo iuuat mens diuina ſapientiam, & carminum deus vocem, & verecundiam virgo perpetua, & prouidentiam praeſcius futurorum. Ibi adoleſcentes optimi diſcant, nobis quaſi ſi lanne carmen præeuntibus, maximorum principum facta celebrare. Quis enim melior vſus eſt eloquentiæ quàm vbi ante aras quodammodo ſuas, Iouios Herculeóſque audiant prædicari Iupiter pater, & Minerua ſocia, & Iuno placata?

Opinor leg. vtriuſque lateris inſtauranda.

Satis verborum feciſſe arbitror, vir perfectiſſime, de eo quod mihi ad dicendum priùs conſtitueram, quàm ſit ex vſu atque officio inſtaurari opus illud, ſtudiis quibus optimi principes maximè fauent, dedicatum, in ipſa ciuitatis fronte poſitum

ſtum, celeberrimis templis vtrinque conjunctum: nunc in ſecundum eundémque locum dicali, quemadmodum id ſuæ ſumptu publico & um laude ſacræ largitionis fieri poſſit, oſtendam. ſalarium me liberaliſſimi principes ex h jus reipubl. viribus in ſexcentis mi libus nummûm accipere iuſſerunt: non quoniam non amplius tribuere commodis meis vellent, in quem multo majora & priùs quòd poſtea præmia contulerunt, ſed vt terent illa ſeſtertia quæ ſacræ memoriæ magiſter acceperam, in honore priuati hujus magiſterij addita pari ſorte geminarent. Hoc ego ſalarium, quantum ad honorem pertinent, adoratum accipio, & in accepti ratione perſcribo: ſed expenſum referre patriæ cupio, & ad reſtitutionem hujus operis quoad vſus ſuppeditet deſtinare. Cujus voluntatis meæ ratio etſi aſſerenda non eſt, tamen ſub hac tua humanitate & circumſtantium expectatione, qua me audiri ſentio, aliquatenus proſequenda eſt. Nam primum omnium in hoc ego maximos eſſe fructus præmiorum puto, vt digni quibus tribuantur habeamur, ſi quidem ipſe vſus pecuniæ bonis maliſve artibus partæ promiſcuus & vilis eſt: honeſtis verò rationibus poſſe acquirere, ſummam, etiamſi quæſtum remiſeris lucrum eſt. Neque enim Syrus mercator, aut Deliacus, aut Indicus ad vberrima iſta compendia laudis aſpirat, ſed raræ atque inter pauciſſimos opes ſunt contentæ meritis conſcientiæ. Quippe hoc ipſo præmij gloria continetur, ne id cupiditate quærendi affectaſſe videamur, quod hoc vno aſſequi poſſimus, ſi pro accepto ducamus oblatum, vt induſtriæ aſſumendi copiam prævenire potuiſſe,

xerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáque vocem, cœleſtia tamen verba & diuina ſenſa principum proloquuturam, ab arcanis ſacrorum penetralium ad priuatarum Muſarum adyta tranſtulerit: non vtique quia mihi quem (quod ſine inuidia dixerim) tanta dignatione reſpicit, quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapienti: vellet aliquid impoſita illa profeſſione detrahere, ſed vt profeſſioni ipſi ex eo honore quem geſſi adderet dignitatem. Cui igitur dubium quin diuina illa mens Cæſaris quæ tanto ſtudio præceptorem huic conuentui juuentutis elegit, etiam locum exercitiis illius dedicatum inſtaurari atque exornari velit? quum omnes omnium rerum ſectatores atque fautores parum ſe ſatisfacere voto & conſcientiæ ſuæ credant, ſi non ipſarum quas appetunt gloriarum templa conſtituant. * Inde eſt Athenienſis humanitas aram Miſericordiæ inſtituit, quòd Romani ducis animi magnitudo templum Virtutis & Honoris. Quarum enim artium, ſiue animi affectionum, magnis hominibus ingeneratus ardor fuerit, earum etiam conſecrata exiſtere ad poſteros monumenta voluerunt. Ædem Herculis Muſarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, non id modò ſecutus quòd ipſe literis & ſumma poëtæ amicitia duceretur, ſed quòd in Græcia quum eſſet imp. acceperat Herculem muſagetem eſſe, id eſt, comitem ducémque muſarum. Idémque primus nouem ſigna, hoc eſt omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutela fortiſſimi numinis conſecrauit, vt res eſt, quia mutuis operibus & præmiis juuari ornaríque deberent: Muſarum

Inde eſt quòd Ath.

Muſarum quies defenſione Herculis, & virtus Herculis voce Muſarum. Credo igitur tali Cæſar Herculius & aui Herculis & Herculij patris inſtinctu, tanto ſtudium literarum fauore proſequitur, vt non minus ad prouidentiam numinis exiſtimet pertinere bene dicendi quàm rectè faciendi diſciplinam: & pro diuina intelligentia mentis æternæ, ſentiat literas omnium fundamenta eſſe virtutum: vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtras: quæ vniuerſa quum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ipſa quæ diuerſiſſima videntur militiæ atque caſtrorum * munimina conualeſcunt. Ideóque his omnis induſtriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus, quum præceptorem Cæſar Herculius declarare dignatus ſit, neceſſe eſt etiam ſedem propriam cupiat reformari: vt, quum ad antiquam firmitatem cultúmque reparata ſit, multo hîc juſtius & verius nuncupetur ædes Herculis atque Muſarum. Et ſanè vir * præſtantiſſime, intereſt etiam gloriæ quam tanti principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione & in ipſo vrbis illius ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultúque iſtius ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſſimorum principum conſtituta? qui quum ſe occurſu lætæ juuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam literis quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur oſtendant; quanto plus capient voluptatis quum re-

Melius munia.

al. *perfectiſſime*,

xerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáque vocem, cœleſtia tamen verba & diuina ſenſa principum proloquuturam, ab arcanis ſacrorum penetralium ad priuatarum Muſarum adyta tranſtulerit: non vtique quia mihi quem (quod ſine inuidia dixerim) tanta dignatione reſpicit, quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapienti: vellet aliquid impoſita iſta profeſſione detrahere, ſed vt profeſſioni ipſi ex eo honore quem geſſi adderet dignitatem. Cui igitur dubium quin diuina illa mens Cæſaris quæ tanto ſtudio præceptorem huic conuentui juuentutis elegit, etiam locum exercitiis illius dedicatum inſtaurari atque exornari velit? quum omnes omnium rerum ſectatores atque fautores par im ſe ſatisfacere voto & conſcientiæ ſuæ credant, ſi non ipſarum quas appetunt gloriarum templa conſtituant. * Inde eſt Athenienſis humanitas aram Miſericordiæ inſtituit, quòd Romani ducis animi magnitudo templum Virtutis & Honoris. Quarum enim artium, ſiue animi affectionum, magnis hominibus ingeneratus ardor fuerit, earum etiam conſecrata exiſtere ad poſteros monumenta voluerunt. Ædem Herculis Muſarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, non id modò ſecutus quòd ipſe literis & ſumma poëtæ amicitia duceretur, ſed quòd in Græcia quum eſſet imp. acceperat Herculem muſagetem eſſe, id eſt, comitem ducémque muſarum. Idémque primus nouem ſigna, hoc eſt omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutela fortiſſimi numinis conſecrauit, vt res eſt, quia mutuis operibus & præmiis juuari ornatíque deberent:

Inde eſt quòd Ath.

Muſarum

Muſarum quies defenſione Herculis, & virtus Herculis voce Muſarum. Credo igitur tali Cæſar Herculius & aui Herculis & Herculij patris inſtinctu, tanto ſtudium literarum fauore proſequitur, vt non minus ad prouidentiam numinis exiſtimet pertinere bene dicendi quàm rectè faciendi diſciplinam: & pro diuina intelligentia mentis æternæ, ſentiat literas omnium fundamenta eſſe virtutum: vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtras: quæ vniuerſa quum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ipſa quæ diuerſiſſima videntur militiæ atque caſtrorum * munimina conualeſcunt. Ideóque his omnis induſtriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus, quum præceptorem Cæſar Herculius declarare dignatus ſit, neceſſe eſt etiam ſedem propriam cupiat reformari: vt, quum ad antiquam firmitatem cultúmque reparata ſit, multo hîc juſtius & verius nuncupetur ædes Herculis atque Muſarum. Et ſanè vir * præſtantiſſime, intereſt etiam gloriæ quam tanti principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione & in ipſo vrbis illius ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultúque iſtius ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſſimorum principum conſtituta? qui quum ſe occurſu lætæ juuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam literis quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur oſtendant; quanto plus capient voluptatis quum re-

Melius munia.

al. *perfectiſſime*,

xerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáque vocem, cœleſtia tamen verba & diuina ſenſa principum proloquuturam, ab arcanis ſacrorum penetralium ad priuatarum Muſarum adyta tranſtulerit: non vtique quia mihi quem (quod ſine inuidia dixerim) tanta dignatione reſpicit, quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapienti: vellet aliquid impoſita illa profeſſione detrahere, ſed vt profeſſioni ipſi ex eo honore quem geſſi adderet dignitatem. Cui igitur dubium quin diuina illa mens Cæſaris quæ tanto ſtudio præceptorem huic conuentui juuentutis elegit, etiam locum exercitiis illius dedicatum inſtaurari atque exornari velit? quum omnes omnium rerum ſectatores atque fautores parum ſe ſatisfacere voto & conſcientiæ ſuæ credant, ſi non ipſarum quas appetunt gloriarum templa conſtituant. * Inde eſt Athenienſis humanitas aram Miſericordiæ inſtituit, quòd Romani ducis animi magnitudo templum Virtutis & Honoris. Quarum enim artium, ſiue animi affectionum, magnis hominibus ingeneratus ardor fuerit, earum etiam conſecrata exiſtere ad poſteros monumenta voluerunt. Ædem Herculis Muſarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, non id modò ſecutus quòd ipſe literis & ſumma poëtæ amicitia duceretur, ſed quòd in Græcia quum eſſet imp. acceperat Herculem muſagetem eſſe, id eſt, comitem ducémque muſarum. Idémque primus nouem ſigna, hoc eſt omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutela fortiſſimi numinis conſecrauit, vt res eſt, quia mutuis operibus & præmiis juuari ornatíque deberent:

Inde eſt quòd Ath.

Muſarum

Muſarum quies defenſione Herculis, & virtus Herculis voce Muſarum. Credo igitur tali Cæſar Herculius & aui Herculis & Herculij patris inſtinctu, tanto ſtudium literarum fauore proſequitur, vt non minus ad prouidentiam numinis exiſtimet pertinere bene dicendi quàm rectè faciendi diſciplinam: & pro diuina intelligentia mentis æternæ, ſentiat literas omnium fundamenta eſſe virtutum: vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtras: quæ vniuerſa quum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ipſa quæ diuerſiſſima videntur militiæ atque caſtrorum * munimina conualeſcunt. Ideóque his omnis induſtriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus, quum præceptorem Cæſar Herculius declarare dignatus ſit, neceſſe eſt etiam ſedem propriam cupiat reformari: vt, quum ad antiquam firmitatem cultúmque reparata ſit, multo hîc juſtius & verius nuncupetur ædes Herculis atque Muſarum. Et ſanè vir * præſtantiſſime, intereſt etiam gloriæ quam tanti principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione & in ipſo vrbis illius ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultúque iſtius ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſſimorum principum conſtituta? qui quum ſe occurſu lætæ juuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam literis quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur oſtendant; quanto plus capient voluptatis quum re-

Melius munia.

al. *perfectiſſime,*

xerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáq; e vocem, cœleſtia tamen verba & diuina ſenſa principum proloquuturam, ab arcanis ſacrorum penetralium ad priuatarum Muſarum adyta tranſtulerit: non vtique quia mihi quem (quod ſine inuidia dixerim)tanta dignatione reſpicit, quanta pro ſummis honoribus debet ſufficere ſapienti: vellet aliquid impoſita illa profeſſione detrahere, ſed vt profeſſioni ipſi ex eo honore quem geſſi adderet dignitatem. Cui igitur dubium quin diuina illa mens Cæſaris quæ tanto ſtudio præceptorem huic conuentui juuentutis elegit, etiam locum exercitiis illius dedicatum inſtaurari atque exornari velit? quum omnes omnium rerum ſectatores atque fautores parum ſe ſatisfacere voto & conſcientiæ ſuæ credant, ſi non ipſarum quas appetunt gloriarum templa conſtituant. * Inde eſt Athenienſis humanitas aram Miſericordiæ inſtituit, quòd Romani ducis animi magnitudo templum Virtutis & Honoris. Quarum enim artium,ſiue animi affectionum, magnis hominibus ingeneratus ardor fuerit, earum etiam conſecrata exiſtere ad poſteros monumenta voluerunt. Ædem Herculis Muſarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, non id modò ſecutus quòd ipſe literis & ſumma poëtæ amicitia duceretur, ſed quòd in Græcia quum eſſet imp. acceperat Herculem muſagetem eſſe, id eſt, comitem ducémque muſarum. Idémque primus nouem ſigna, hoc eſt omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutela fortiſſimi numinis conſecrauit, vt res eſt, quia mutuis operibus & præmiis juuari ornatíque deberent: Muſarum

Inde eſt quòd Ath.

Muſarum quies defenſione Herculis, & virtus Herculis voce Muſarum. Credo igitur tali Cæſar Herculius & aui Herculis & Herculij patris inſtinctu, tanto ſtudium literarum fauore proſequitur, vt non minus ad prouidentiam numinis exiſtimet pertinere bene dicendi quàm rectè faciendi diſciplinam: & pro diuina intelligentia mentis æternæ, ſentiat literas omnium fundamenta eſſe virtutum: vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtras: quæ vniuerſa quum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ipſa quæ diuerſiſſima videntur militiæ atque caſtrorum * munimina conualeſcunt. Ideóque his omnis induſtriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus, quum præceptorem Cæſar Herculius declarare dignatus ſit, neceſſe eſt etiam ſedem propriam cupiat reformari: vt, quum ad antiquam firmitatem cultúmque reparata ſit, multo hîc juſtius & verius nuncupetur ædes Herculis atque Muſarum. Et ſanè vir * præſtantiſſime, intereſt etiam gloriæ quam tanti principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione & in ipſo vrbis iſtius ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultúque iſtius ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſſimorum principum conſtituta? qui quum ſe occurſu lætæ juuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam literis quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur oſtendant; quanto plus capient voluptatis quum re-

Melius, munia.

al. *perfectiſſime*,

paratum videant ipſum conciliabulum iuuentutis? Ad hoc, vir perfectiſſime, opus iſtud reddit illuſtrius cùm ipſorum Cæſarum, tum etiam omnium hominum aſpectui promptius, quod præcipuo loco eſt poſitum, quaſi inter ipſos oculos ciuitatis: inter Apollinis templum atque Capitolium. Quo magis e re etiam ſacroſancta ſedes vtriuſque lateris veneranda confinio * vtriuſque libè numinis inſtauranda reſpectu, ne fana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet: præſertim quum mihi videatur ipſe ille qui Mœniana hæc primus extruxit, idcirco ea illic potiſſimum collocaſſe, vt veluti cognato vicinorum ſibi numinum tenerentur amplexu: quum auguſtiſſima tecta literis dedicata, inde Athenarum conditrix Minerua conſpiceret, hinc Apollo medius Camœnarum. Igitur ibi maximè & oportet & fas eſt exercere iuuentutis ingenia, vbi tam propinqua ſunt numina amica doctrinæ, vbi è proximo iuuat mens diuina ſapientiam, & carminum deus vocem, & verecundiam virgo perpetua, & prouidentiam præſcius futurorum. Ibi adoleſcentes optimi diſcant, nobis quaſi ſilentio carmen præfantibus, maximorum principum facta celebrare. Quis enim melior vſus eſt eloquentiæ quàm vbi ante aras quodammodo ſuas, Iouios Herculeóſque audiant prædicari Iupiter pater, & Minerua ſocia, & Iuno placata?

Opinor leg. vtriuſque lateris inſtauranda.

Satis verborum feciſſe arbitror, vir perfectiſſime, de eo quod mihi ad dicendum priùs conſtitueram, quàm ſit ex vſu atque officio inſtaurari opus illud, ſtudiis quibus optimi principes maximè fauent, dedicatum, in ipſa ciuitatis fronte poſitum

ſitum, celeberrimis templis vtrinque conjunctum: nunc in ſecundum eundémque locum diſtuli, quemadmodum id ſuæ ſumptu publico & cum laude ſacræ largitionis fieri poſſit, oſtendam. Salarium me liberaliſſimi principes ex hujus reipubl. viribus in ſexcentis millibus nummûm accipere iuſſerunt: non quoniam non amplius tribuere commodis meis vellent, in quem multo majora & priùs quòd poſtea præmia contulerunt, ſed vt terena illa ſeſtertia quæ ſacræ memoriæ magiſter acceperam, in honore priuati hujus magiſterij addita pari ſorte geminarent. Hoc ego ſalarium, quantum ad honorem pertinent, adoratum accipio, & in accepti ratione perſcribo: ſed expenſum referre patriæ cupio, & ad reſtitutionem hujus operis quoad vſus poposcerit deſtinare. Cujus voluntatis meæ ratio etſi aſſerenda non eſt, tamen ſub hac tua humanitate & circumſtantium expectatione, qua me audiri ſentio, aliquatenus proſequenda eſt. Nam primum omnium in hoc ego maximos eſſe fructus præmiorum puto, vt digni quibus tribuantur habeamur, ſiquidem ipſe vſus pecuniæ bonis maliſve artibus partæ promiſcuus & vilis eſt: honeſtis verò rationibus poſſe acquirere, ſummum, etiamſi quæſtum remiſeris, lucrum eſt. Neque enim Syrus mercator, aut Deliacus, aut Indicus ad vberrima iſta compendia laudis aſpirat, ſed raræ atque inter pauciſſimos opes ſunt contentæ meritis conſcientiæ. Quippe hoc ipſo præmij gloria continetur, ne id cupiditate quærendi affectaſſe videamur, quod hoc vno aſſequi poſſumus, ſi pro accepto ducamus oblatum, vt induſtriæ aſſumendi copiam prævenire potuiſſe,

continentiæ, prætcriiſſe. An ſi fortiſſimi viri in ſacris certaminibus ſummo labore atque etiam vitæ periculo ſolam vocem præconis & coronæ teſtimonium petunt, ego verba illa diuina cœleſtéſque literas,quibus mihi tanti principes inſtituendam iuuentutem commendare dignati ſunt, non vltra omnium vocum potentiam venerabundus accipiam? non vltra omnes laureas colam? Leges ergo V.P.tametſi hanc quoque mihi veniam tribuas oportet. Neque enim ipſius epiſtolæ ſacræ commemorationem ſolam ſine obſequio recitationis inducere fas eſt,vt perlecta magis eluceat quantum me ſtudium par ſit impendere non ipſis modò literis, ſed etiam & templis ac ſedibus literarum.

*Merentur & Galli noſtri vt eorum liberis quorum vita in auguſto Cliuienſium oppido ingenuis artibus eruditur,& ipſi adoleſcentes, qui hilari conſenſu meum Conſtantij Cæſaris ex Italia reuertentis ſuſcepère comitatum, vt eorum indoli conſulere cupiamus. Proinde quod aliud præmium his quàm illud conferre debemus, quod nec dare poteſt nec eripere fortuna? Vnde auditorio huic, quod videtur interitu præceptoris orbatum, te vel potiſſimum præficere debuimus, cuius eloquentiam & grauitatem morum & * actus noſtri habemus adminiſtratione compertam. Saluo igitur priuilegio dignitatis tuæ, hortamur vt profeſſionem oratoriam recceptes, atque in ſupradicta ciuitate, quam non ignoras, nos ad priſtinam gloriam reformare, ad vitæ melioris ſtudium adoleſcentium excolas mentes. Nec putes hoc munere antè partis aliquot tuis honoribus derogari: quum honeſta profeſſio ornet potius omnem quàm deſtruat dignitatem. Denique etiam ſalarium te in ſexcentis millibus nummûm ex reipubl. viribus conſequi volumus,*

* al. exactus noſtri

*volumus, vt intelligas meritis tuis etiam noſtram conſtituere clementiam. Vale Eumeni * clariſſime nobis.* al. chariſſime.

Ita non videtur tibi, vir perfectiſſime, hac tantorum principum exhortatione non ſolùm meus & otio jacens, ad priſcinas artes animus attolli, verùm & veterum ipſi quodammodo ſcholarum parietes & tecta conſurgere? Quod enim tantum carmen Amphioni? quæ tanta plectro fidibúſque dulcedo, quam ſequuta quondam ſaxa perhibentur, vt ducentibus ſubuecta modulis, & ad interualla carminum reſiſtentia, ſponte murum velut arte conſtruerent: quanta in his imperatorum & Cæſarum literis ineſt ad omnes animorum impetus effectúſque rerum ciendos vis atque permotio? qui quod jubere poſſint, ſuadere dignantur. Et quum vel tacitas eorum ac vultu tenus ſignificatas voluntates ſummi patris ſequatur auctoritas, cujus nutum promiſſionémque firmantis, totius mundi tremor ſentit, ipſi tamen vltrò imperandi poteſtatem cohortandi humanitate conciliant. Quinetiam laudibus incitant grauitatem morum, dicendi facultatem ſibi probatam & cognitam prædicantes, palatini honoris priuilegium oratoriæ profeſſioni ſaluum & incolume ſeruantes. Quibus ego diuinæ benignitatis illecebris, etiamſi omni ſenſu antè caruiſſem, id quamuis profectò intelligentiam * monerer, addiſcerer. Siquidem tantos principes, vnum hominem tanta laude decorare, non eſt oratorem admonere, ſed facere. Quid igitur mihi cum numerata pecunia? immò quid cum vllis opibus aut Midę regis, aut Crœſi? aut ipſius, qui auro dicitur fluxiſſe,

Opinor leg. monere aut moneri,

Pactoli, quum diuina hæc teſtimonia omnibus diuitiis, atque ipſis eorum præmiis anteponam? niſi fortè Pythiados illius excellentem Socratis ſapientiam vaticinatæ, aut magnificentius carmen videtur, aut verius quàm quod Ioui Herculique pronunciatur, quorum ne nutus quidem poſſunt, non modò dicta, reuocari. Quamobrem (vt ex [illegible] perſ[illegible]me, ſexcenta illa, quantum ad honorem ſpectat, accipi oportere cenſeo, atque vſum eius delego patriæ, & ipſi potiſſimum operi in quo ſtudia noſtra celebranda ſunt. Videor enim mihi id quod ſacris literis continetur, ita ſaluo honoris mei priuilegio docturum, hoc manifeſtius atque illuſtrius [illegible] vt me dignum talibus æternorum principum iudiciis probem amore reipubl. Equidem ipſos patrios deos teſtor, tanto me erga [illegible] illos amore flagrare, vt quæcunque [illegible] ad reſtitutionem operum ſingulorum, ita gaudio ferar, [illegible] ſpiritum identidem meum pro illorum ſalute deuoueam, quorum juſſu opera hæc reparantur. Sed tamen hoc quod mihi ornandæ profeſſionis meæ cauſa tributum eſt, huic me præcipuè ſectioni debere monimenta. Etenim ſi bello parta Marti dicantur, ſi mari quæſita Neptuno, ſi meſſes Cereri, ſi Mercurio lucra libantur: ſi item rerum omnium ad cultum referuntur autorum, vbi fas eſt docendi præmia conſecrare, niſi in ſede dicendi? præſertim quum mihi vltra communem cum cæteris ſtudiorum religionem, etiam proprius quidam ſit erga Meniana illa ex majorum meorum recordatione delectus. Quamuis enim ante ingreſſum pueritiæ meæ prætermiſſa fuerit eorum exercendi ſtudij frequentatio: tamen illic auum quondam

meum

meum docuiſſe audio, hominem Athenis ortum, Romæ diu celebrem, mox in iſta vrbe perſpectū probato hominum amore, doctrinæ, atque huius ipſius operis veneratione detentum: cuius ego locum, in quo (referunt) major octogenario docuit, ſi ab iſto venerabili ſene, te Glauce appello præſentem, quem videmus non ciuitate Atticum, ſed eloquio, recoli ornaríque perfecero, ipſum mihi videbar ad vitam tali profeſſionis ſuæ ſucceſſione reuocaſſe. Quod quidem meum ego erga honorem domus ac familiæ meæ ſtudium non confiterer, vir perfectiſſime, niſi ipſis imperatoribus Cæſaribúſque noſtris gratum eſſe confiderem, vt publicam eorum in reſtituendo orbe pietatem pro ſuo quiſque captu in renouandis ſuorum veſtigiis æmuletur. Quis enim nunc ſit animo tam humili, tam abiecto, tam ab omni appetitione laudis alieno, vt non & quantulamcunque memoriam ſuorum excitare, & ſibi aliquid ſecūdæ opinionis cupiat acquirere? quum videat omnia quæ *otiorum labe conciderant, hac felicitate ſeculi reſurgentia, tot vrbes diu ſyluis obſitas, atque habitatas feris, inſtaurari mœnibus, incolis frequentari: quod in Ægeo mari ſemel cōtigit, vt quæ opertis fluctibus vagabatur, repentè inſula Delos exiſteret, eius nunc ſimile tot orientibus vndique ciuitatibus, tot inſulis ad humanos cultus quaſi renaſcentibus euenire, niſi fortè non grauior Britanniam ruina depreſſerat, quàm ſi perfuſo * tegerent Oceano, quæ profundiſſimo Pœnorum gurgite liberata ad conſpectū Romanæ lucis emerſit. Aut hæc ipſa quæ modò deſinit eſſe barbaria, non magis veritate Francorum velut hauſta deſiderat, quàm ſi eam

Forſan, bellorum labe, vel ſuperiorū.

al. *tegeretur.*

V v.

circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet. Nam quid ego alarum & cohortium caſtra percenſeam toto Rheni & Iſtri & Euphratis limite reſtituta? qua veris autumníve clementia tot manu poſitæ arbores conualeſcunt? quo calore ſolis tot depreſſæ imbribus ſegetes reſurgunt? quot vbique muri vix repertis veterum fundamentorum veſtigiis excitantur? adeò (vt res eſt) aurea illa ſecula quæ non diu quondam Saturno rege viguerunt, nunc æternis auſpiciis Iouis & Herculis renaſcuntur. Sed enim, vir perfectiſſime, inter omnia quæ virtute principum ac felicitate recreantur, ſint licet fortaſſe alia magnitudine atque vtilitate potiora, nihil eſt tamen admirabilius hac liberalitate quam fouendis honorandíſve literarum ſtudiis impartiunt. Quippe (vt initio dixi) nulli vnquam antehac principes pari cura belli munia & huiuſmodi pacis ornamenta coluerunt. Diuerſiſſimus enim ad vtramque ſectam deflexus eſt, diſpar natura mentium, & diſcrepans in electione iudicium, ipſorum denique vtriſque artibus præſidentium nominum diſſoni monitus, habitúſque diſſimiles. Quo magis horum noua & incredibilis eſt virtus & humanitas, quæ inter tanta opera bellorum ad hæc quoque literarum exercitia reſpiciunt, atque illum temporum ſtatum, quo (vt legimus) Romana res plurimum terra & mari valuit, ita demum integrari putant, ſi non potentia, ſed etiam eloquentia Roma reuireſcat. Detur ergo, vir perfectiſſime, illa mihi ab optimis virtutum omnium dominis tributa largitio, huic operi doctrinæ atque eloquentiæ dedicata, vt quemadmodum cætera vitæ

noſtræ

noſtræ commoda apud auxiliatores eorum deos colimus, ita ſingularem eorundem erga literas dignationem in antiqua literarum ſede celebremus. Videat præterea in illis porticibus iuuentus, & quotidie ſpectet omnes terras, & cuncta maria, & quicquid inuictiſſimi principes vrbium, gentium, nationum, aut virtute deuincunt, aut terrore. Siquidem illic (vt ipſe vidiſti) credo inſtruendæ pueritiæ cauſa, quò manifeſtius oculis diſcerentur quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus ſuis locorum ſitus, ſpatia, interualla deſcripta ſunt, quicquid vbique fluminum oritur & conditur, quacunque ſe littorum ſinus flectunt, quóve ambitu cingit orbem vel irrumpit Oceanus, ibi fortiſſimorum imperatorum pulcherrimæ res geſtæ per diuerſa regionum argumenta recolantur, dum calentibus ſempérque venientibus victoriarum nuntiis reuiſuntur Perſidos flumina, & Libyæ arua ſitientia, & connexa Rheni cornua, & Nili ora multifida, dúmque ſibi ad hæc ſingula intuentium animus affingit, aut ſub tua Diocletiane Auguſte clementia Ægyptum furore poſito quieſcentem, aut te Maximiane inuicte, perculſa Maurorum agmina fulminantem, aut ſub dextera tua, domine Conſtanti. Batauiam Britanniámque ſqualidũ caput ſyluis & fluctibus *exercentem, aut te Maximiane Cęſar, Perſicos arcus pharetráſque calcantem. *Malim exerentem.* Nunc enim, nunc demum iuuat orbem ſpectare depictum, quum in illo nihil videmus alienum. Habes, vir perfectiſſime, ſtudij ac voti mei profeſſionẽ, abs te peto vt eam literis tuis apud ſacras

aures proſequi non grauer is. ſiquidem maximus ac penè ſolus fructus eſt recta cupientium, vt voluntas eorum ad diuinam tantorum principum ſcientiam præferatur.

DIXI.

PANEGYRICVS

MAXIMIANO AVGV. DIctus, à Mamertino, vt putatur: in quo Diocletiani quoque laudes continentur, qui cum Maximiano imperauit.

* * *

CVM omnibus feſtis diebus, ſacratiſſime imp. debet honor veſter diuinis rebus æquari, tum præcipuè celeberrimo iſto & imperantibus nobis lætiſſimo die veneratio numinis tui cum ſolenni ſacræ vrbis religione iungenda eſt. Verum eſt enim profectò quod de origine illius ciuitatis accepimus, primam in ea ſedem numinis veſtri ſanctum illud venerandúmque palatium regem aduenam condidiſſe. Neque enim

fabula

fabula eſt de licentia poëtarum, nec opinio de fama veterum ſeculorum, ſed manifeſta res & probata (ſicut hodie quoque teſtatur Herculis ara maxima. & Herculei ſacri cuſtos familia Pinaria) principem illum tui generis ac nominis Palantea mœnia addidiſſe victorem: & parua licèt tunc regia, ſumma tamen religione ſuſceptum futuræ maieſtatis dediſſe primordia, vt eſſe poſſet domus Cæſarum, quæ Herculis fuiſſet hoſpitium. Iure igitur hoc die quo immortalis ortus dominę gentium ciuitatis veſtra pietate celebratur, tibi potiſſimum imp. inuicte, laudes canimus, & gratias agimus, quem ſimilitudo ipſa ſtirpis tuæ, ac vis tacita naturæ ad honorandum natalem Romæ diem tam liberalem facit, vt vrbem illam ſic colas conditam, quaſi ipſe condideris. Reuera enim, ſacratiſſime imper. meritò quiuis te tuúmque fratrem Romani imperij dixerit cõditores. eſtis enim, quod eſt proximum. reſtitutores: & ſic licet hic illi vrbi natalis dies, quòd pertineat ad originem populi Roman. veſtri imperij primi dies ſunt principes ad ſalutem. Quare ſi tunc Romæ omnes magiſtratus, & pontifices, & ſacerdotes iuxta parentes vrbis & ſtatores deos, Herculis templa venerantur, quia partam aliquando ex victoria prædam à flumine Ibero & conſcio occidui ſolis Oceano ad pabula Tyrrhena compulerit, & in Palatino iugo venturo tet reliquerit veſtigia, quanto tandem ſtudio nos hîc conuenit, qui te præſentem intuemur deum, toto quidem orbe victorem, ſed nunc quidem maximè in eadem occidentis plaga non paſtorem trino capite deformem, ſed prodigum multo tetrius opprimentem, quicquid ſpiritus &

vocis habeamus, omne id in laudibus tuis non occupare modò, ſed (ſi res poſcat) abſumere? Vnde igitur ordiar? commemorabo nimirum patriæ tuæ in rempublicam merita. Quis enim dubitat quin multis iam ſeculis ex quo vires illius ad Romanum nomen acceſſerint, Italia quidem ſit gentium domina gloriæ vetuſtate, ſed Pannonia virtute? An diuiuam generis tui originem recenſebo, quam tu non modò factis immortalibus, ſed etiam nominis ſucceſſione teſtaris? An quemadmodum educatus inſtitutúſque ſis prædicabo in illo limite, in illa fortiſſimarum ſede legionum, inter diſcurſus ſtrenuæ iuuentutis & armorum ſonitus tui vagitibus obſtrepentes? Finguntur hæc de Ioue, ſed de te vera ſunt imper. An tuas res geſtas enumerare conabor? quæ te prima ſigna imperatoriis auſpiciis inaugurarint, quæ caſtra dominum habitura ſuſceperint, quæ bella deduxerint, quæ victoriæ auxerint? Ibo ſcilicet veſtigiis virtutis tuæ colligendis per totum Iſtri limitem, pérque omnem quà tendit Euphratem, & ripas peragrabo Rheni, & littus Oceani. Sed qui velit omnia iſta complecti, ſecula ſibi optare debet, & innumerabiles annos, & quantam tu mereris ætatem. Faciam igitur compendium orationi meæ. ſed damno voluntatis, quod huic tempori maximè congruit, omittam cætera: & potiſſimum illud arripiam, quod multis fortaſſe mirum videbitur, & tamen re ipſa veriſſimum eſt, te, quum ad reſtituendam rempub. à cognato tibi Diocletiani numine fueris inuocatus, plus tribuiſſe beneficij quàm acceperis. Neque enim ſpecie tenus ac nomine fortuna imperij conſideranda

rãnda eſt : trabeæ veſtræ triumphales, & faſces conſulares, & ſellæ curules, & hæc obſequiorum ſtipatio & fulgur, & illa lux diuinum verticem claro orbe complectens, veſtrorum ſunt ornamenta meritorum, pulcherrima quidem & auguſtiſſima, ſed longè illa maiora ſunt quæ tu impartito tibi imperio meræ gratiæ retuliſti, admittere in animum tantæ reipubl. curam, & totius orbis fata ſuſcipere, & oblitum quodammodo ſui gentibus viuere, & in tam arduo humanarum rerum ſtare faſtigio, ex quo veluti terras omnes & maria deſpicias, viciſſimque oculis ac mente colluſtres, vbi ſit certa ſerenitas, vbi dubia tempeſtas, qui iuſtitiam veſtram iudices æmulentur, qui virtutis veſtræ gloriam duces ſeruent : accipere innumerabiles vndique nuntios, totidem mandata dimittere, de tot vrbibus & nationibus & prouinciis cogitare, noctes omnes dieſque perpeti, ſolicitè pro omnium ſalute tranſigere : hæc omnia quum à fratre optimo oblata ſuſceperis, tu feciſti fortiter, ille ſapienter. Neque enim quum reipubl. nauem ſecundus à puppi flatus impleret, ſalutarem manum gubernaculis addidiſti, ſed quum ad reſtituendam eam poſt priorum temporum labem diuinum modò, ac ne id * quid eſt vnicum ſufficeret auxilium, præcipitanti Romano nomini iuxta principem ſubiiſti, eadem ſcilicet auxilij opportunitate qua tuus Hercules Iouem veſtrum quondam Terrigenarum bello laborantem, magna victoriæ parte iuuit, probauítque non magis à diis accepiſſe cœlum quàm eiſdem reddidiſſe. Annon illud malum ſimile monſtrorum biformium & hiſce terris fuit, quod tua Cæſar

Legendum quidem.

neſcio vtrum magis fortitudine repreſſum ſit, an clementia mitigatum, quum militares habitus ignari agricolæ appetiuerunt, quum arator equitem, quum paſtor equitem, quum hoſtem barbarum ſuorum cultorum ruſticus vaſtator imitatus eſt? Quod ego curſim prætereo: video enim te, qua pietate es, obliuionem illius victoriæ malle quam gloriam. Quod verò ſtatim vix dum miſero illo furore ſopito, tum omnes barbaræ nationes excidium vniuerſæ Galliç minarentur, neque ſolùm Burgundiones & Alamani, ſed etiam Chaibones Eruliique, viribus primi barbarorum, locis vltimi, præcipiti impetu in has prouincias irruiſſent, quis deus tam inſperatam ſalutem nobis attuliſſet, niſi tu affuiſſes? Tu enim diuinæ prouinciæ imp. conſilio priuſquam vi bellū gerendum ratus, cæteros quidem perduelles, quibus ipſa peſtifera multitudo, ira paſſus es in profundam famem, & ex fame in peſtilentiam, mox triumphi ornamenta capienda militum manibus vſurus: Chaibonas tamen Erulóſque non dignatus pariter prodere, atque vt interim diuina virtus tua exercitatione ſolita non careret, aperto Marte atque vno impetu proculiſti, non vniuerſo ad id prælium vſus exercitu, ſed paucis cohortibus. Quid enim opus erat multitudine quum ipſe pugnares? ipſe omnibus locis totáque acie dimicares, ipſi hoſti vndique & quà reſiſteret & quà cederet & quà fugeret occurrens? errorémque aduerſariis pariter ac tuis faceres, quum neque te barbari vnū putarent, neque milites non dico ſtipatione atque comitatu, ſed ſaltim oculis ſequi poſſent? tanto quippe prælio ferebare, non aliter quàm

magnus

magnus amnis ſolet hybernis imbribus auctus & niuibus paſſim fluere quà campus eſt. Ita cuncti Chaibones Eruliíque cuncti tanta internecione cæſi interfectíque ſunt, vt extinctos eos relictis domi coniugibus ac matribus non profugus aliquis è prælio, ſed victoriæ tuæ gloria nuntiaret. Tranſeo innumerabiles tuas tota Gallia pugnas atque victorias: quæ enim tot tantíſque rebus ſufficiat oratio? Illum tamen primum conſulatus tui auſpicalem diem tacitus præterire nullo modo poſſum, quo tu ſolus omniũ conſequutus es vt quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum videbatur, tunc primùm potuerit ſufficere peragendis, vnóque ſol curriculo ſuo, eóque breuiſſimo, & officia te conſulis inchoantem videret, & imperatoris implentem. Vidimus te Cæſar eodem die pro republ. & vota ſuſcipere, & coniuncta debere: quod enim optaueras in futurum, feciſti continuò tranſactum, vt mihi ipſa deorũ auxilia quæ precatus eras, præueniſſe videaris, & quicquid illi promiſerant, antè feciſſe. Vidimus te Cæſar, eodem die, & in clariſſimo pacis habitu, & in pulcherrimo virtutis ornatu. Bona venia deûm dixerim, ne Iupiter quidem ipſe tanta celeritate faciem cœli ſui variat, quàm facilè tu Iupiter togam prætextam ſumpto thorace mutaſti, haſtam poſito ſcipione rapuiſti, à tribunali temet in cãpum, à curuli in equum tranſtuliſti: & rurſus ex acie cum triumpho rediſti, totámque hanc vrbẽ repentina tua in hoſtes eruptione ſolicitam, lætitia & exultatione, & aras flagrantibus & ſacrificiis & odoribus accenſis numini tuo impleſti. Ita vtroque illius die ſupremo tempore his di-

uina res pari religione celebrata eſt : Ioui, dum pro futuris vouetur : tibi, dum pro victoria, ſoluitur. Tale igitur auſpicium illius anni quid ſequebatur niſi nouum aliquod & ingens miraculum? quod autem maius euenire potuit illa tua in Germaniam tranſgreſſione? qua tu primus omnium imp. probaſti, Rom. imperij nullum eſſe terminum, niſi qui tuorum eſſet * arborum. Atqui Rhenum antea videbatur ipſa ſic natura duxiſſe, vt eo limite Rom. prouinciæ ab immanitate barbariæ vendicarentur. Et quis vnquam ante vos principes non gratulatus eſt, Gallias illorum amne muniri? quando non eum ſine metu noſtro Rheni alueum minuit diu ſerena tempeſtas? quando non cum ſecuritate noſtra illius diluuia creuerunt? Credo itidem, optimam illam fertilémque Syriam velut amplexu ſuo tegebat Euphrates antequam Diocletiano ſponte ſe dederent regna Perſarum : verùm hoc Iouis ſui more, nutu illo patrio quo omnia contremiſcunt, & majeſtate noſtri nominis conſequutus eſt : tu autem imper. inuicte, feras illas indomitáſque gentes vaſtatione, prœliis, cædibus, ferro, ignîque domuiſti. Herculei generis hoc fatum eſt, virtuti debere quod vendicat. Exinde igitur ſoluto animo ac libero ſumus, licet Rhenus areſcat, tenuíque lapſu vix leues calculos perſpicuo vado pellat : nullus inde metus eſt, quicquid vltra Rhenum proſpicio, Romanum eſt. Sic illa quondam Romanæ potentiæ diu æmula & inimica Carthago à P. Scipione deuicta eſt, quum is, traiecto in Africam exercitu, Hannibalē ab Italię vaſtatione reuocauit. Audieras hoc imp. an ipſa per te diuina tua mente proſpexeras,

Opinor leg. arbitrorū.

ita

ita demum hoſtes funditus poſſe ſubuerti, ſi in propriis ſedibus vincerentur, nec prædam modò quam cepiſſent amitterent, ſed ipſi coniuges & liberos & parentes ſuos & chariſſima omnia capta mœrerent? Hoc tu ſiue cognitum ſequutus es, ſeu te autore feciſti, vtrunque pulcherrimum eſt: neque enim minorem laudem magnarum rerum æmuli quàm ipſi merentur autores: quinimò quamuis optimum intentatæ rei conſilium fortunæ committitur, iteratum idem atque repetitum ad certam rei gloriam pertinet iudicij. Ideóque hoc nunc ſacri ambo imp. ipſo eſtis Scipione potiores, quòd & tu Africanum, & te Diocletianus imitatus eſt. Ingreſſus es nuper illam quæ Rhetis eſt obiecta Germaniam, ſimilíque virtute Romanum limitem victoria protulit. adeò numini illius ſimpliciter amantérque quicquid pro his cæteris feceras retuliſti, quum ex diuerſa orbis parte coeuntes inuictas dexteras contuliſtis: adeò fidum fraternúmque fuit illud eloquium, in quo nobis mutua præbuiſtis omnium exempla virtutum, atque inuicem vos quod fieri iam poſſe non videbatur auxiſtis, ille, tibi oſtendendo dona Perſica: tu, illi ſpolia Germanica. Sed neque illum virtutes tuæ bellicæ à liberalitate, neque illius opes à bellica virtute te reuocauerunt: ambo nunc eſtis largiſſimi, ambo fortiſſimi, ab hac ipſa veſtrî ſimilitudine, magis magíſque concordes, &, quod omni conſanguinitate certius eſt, virtutibus fratres. Sic fit vt vobis tantum imperium ſine vlla æmulatione commune ſit, neque vllum vitæ vos diſcrimen eſſe patiamini, ſed planè vt gemini illi reges Lacedæmones Heraclidæ rempubl. pari

ſorte teneatis: quanquam hoc vos meliores & iuſtiores, quòd illos mater aſtu coëgit, quum nemini fateretur quem priùs edidiſſet in lucem: pari ætatis autoritate regnare: vos hoc ſponte faciatis, quos in ſummis rebus æquauit non vultuum ſimilitudo, ſed morum. Attamen illos, ſi diſcrimen ſui ſcire potuiſſent, minus mirum fuiſſet, exiguam ſibi communicaſſe regionem, quam ſæpe vno die impiger viator emenſus eſt: vos verò qui imperium non terræ ſed cœli regionibus terminatis, tantam vim, tantam poteſtatem mutuò vobis impartire, diuinæ profectò immortalíſque fiduciæ eſt, quam cupiditas nulla perturbet. Et tamen vides imp. non inuenire ex omni antiquitate quod comparem vobis, niſi Herculeæ gentis exemplum. Nam ille quidem Magnus Alexander iam mihi humilis videtur, Indo regi ſua regna reddendo, quum tam multi reges, imperatores, veſtri clientes ſint, quum per te regnum receperit Genobon, Eſatech verò munus acceperit. Quid ille aliud expetiuit ad conſpectum cum omni ſua gente veniendo, niſi vt tunc demũ integra autoritate regnaret, quum te Maximiane placaſſet? Oſtendit ille te identidem (vt audio) popularibus ſuis, & intueri diu iuſſit, & obſequia diſcere, quum tibi ipſe ſeruiret. Hoc eodem modo rex ille Perſarum, nunquam ſe antè dignatus hominem confiteri, fratri tuo ſupplicat, totúmque, ſe vt ingredi ille dignetur, regnum ſuum pandit, offert, interim varia miracula eximiæ pulchritudinis feras mittit, amicitiæ nomen impetrare contentus, promeretur obſequio. Veſtra hos concordia facit, inuictiſſimi principes, vt vobis

vobis in tanta æqualitate ſucceſſuū etiam fortuna reſpondeat. rempubl. enim vna mente regitis: neque vobis tanta locorum diuerſitas obeſt quominus etiam velut inuictis dextris gubernetis. Ita quamuis majeſtatem regiam geminato numine augeatis, vtilitatem imperij ſingularis conſentiendo retinetis. Quare ſi non fruſtrà Græci poëtæ hominibus iuſtitiam colentibus repromittunt bonos gregum fœtus, duplices arborum fructus, nunc omnia gentibus vniuerſis gemina debentur, quarum vos domini tam ſanctè iuſtitiam & concordiam colitis: tu quidem certè imp. tantum eſſe in concordia bonum ſtatuis, vt etiam eos qui circa te potiſſimo funguntur officio, neceſſitudine tibi & affinitate deuinxeris. id pulcherrimum arbitratus, adhærere lateri tuo non timoris obſequia, ſed vota pietatis. Quorum ductu proximè quum feliciſſimis veſtris auſpiciis vterentur, lubrica illa falláxque gens barbarorum vt merebatur, affecta eſt. Veſtra hæc imp. veſtra laus eſt, à vobis proficiſcitur & quod per alios adminiſtratur. Vt enim omnia commoda cœlo terráque parta, licèt diuerſorum numinum ope, nobis prouenire videantur, à ſummis tamen autoribus manant, Ioue rectore cæli, & Hercule pacatore terrarū: ſic omnibus pulcherrimis rebus etiam quæ aliorum ductu geruntur, Diocletianus facit, tu tribuis effectum. Veſtræ, inquam, fortunæ, veſtræ felicitatis eſt imp. quòd jam milites veſtri ad Oceanum, peruenêre victoria, jam cæſorum in illo littore hoſtium ſanguinem reciproci fluctus ſorbuerunt. Quid nunc animi habet ille pirata, quum fretum illud quo ſolo mortem ſuam hucuſque remoratus eſt,

penè veſtros exercitus videat ingreſſos oblitóſque nauium refugum mare ſequutos eſſe quà cederet? quam nunc inſulam remotiorem? quem alium ſibi optet Oceanum? quo denique pacto effugere pœnas reipubl. poteſt? niſi ſi hauſtu terræ deuoretur, aut turbine aliquo in deuia ſaxa rapiatur. Ædificatæ ſunt ornatæque pulcherrimæ claſſes cunctis ſimul amnibus Oceanum petituræ, neque ſolùm ad perficiendas eas certatim homines laborarunt, ſed etiam ad excipiendas flumina repentè creuerunt. Toto ferè anno imp. quo tibi opus erat ſerenitate vt naualia texerentur, vt trabes cæderentur, vt artificum animi vigerent, vt manus ne torpeſcerent, nullus ferè dies imbre fœdatus eſt, hyems ipſa temperiem veris imitata eſt. Iam non ſeptentrionis nos putauimus, ſed quaſi tranſlatis ſyderibus aut terris meridiani cœli clementiam ſenſimus. Fluuius hic noſter diu pluuiarum pabulo carens, impatiens erat nauium: ſolam nauibus tuis materiam deuehebat: ecce autem ſubitò quum jam deduci liburnas oporteret, tibi vberes fontes terra ſubmiſit, tibi largos imbres Iupiter fudit, tibi totis fluminum alueis Oceanus redundauit. Ita in aquas ſponte ſubeuntes impetum nauigia fecerunt, leui modo commota nixu ducentiū: quorum ad feliciſſimum illud exordium magis opus erat nautico carmine quàm labore, facilè itaque quāuis intelligit imp. quàm proſperi te ſucceſſus in re maritima ſequuturi ſint, quum iam ſic tempeſtatum opportunitas obſequatur. Felix igitur talibus Roma principibus (fas eſt enim vt hoc dicendi munus piū vnde cœpimus terminemus) felix inquam, & nunc multo felicior quàm ſub

Remo

Remo & Romulo tuis. Illi enim fratres quanuis geminíque eſſent, certauerunt tamen vter ſuum tibi nomen imponeret, diuerſóſque montes & auſpicia ceperunt: ij verò, conſeruatores tui. Sit licèt nunc tuum tanto majus imperium,*quanto latius es vetere pomerio, quicquid homines colunt, nullo circa te liuore contendunt. Hi quum primùm redeant ad te triũphantes, vno cupiunt inuehi curru, ſimul adire Capitolium, ſimul habitare palatium. Vtere quæſo tuorum principum vtroque cognomine, quum non cogaris eligere, licèt nunc ſimul & Herculea dicaris & Iouia. O quanto nunc imperatores illa ciuitas eſſet auguſtior! quanto magis hunc natalem ſuum diẽ coleret, ſi vos ſtipato veſtro ſenatu in illa Capitolini Iouis arce conſpiceret! quæ nunc ſine dubio præſentiam veſtrî ſibi fingit, ædes veſtrorum numinum frequentando identidem (ſicut à maioribus inſtitutum eſt) inuocando ſtatorem Iouem, Herculémque victorem. Hoc enim quondam illi deo cognomen adſcripſiſtis, qui quum piratas oneraria naue viciſſet, ab ipſo audiuit Herculem per quietem illius ope victoriam contigiſſe. adeò ſac. imp. multis iam ſeculis inter officia eſt numinis tui ſuperare piratas: ſed profectò maturè ille illuceſcet dies, quum vos videat Roma victores, & alacrem ſub dextera filium, quem ad honeſtiſſimas artes omnibus ingenij bonis natum, felix aliquis præceptor expectat, cui nullo labore conſtabit diuinam immortalémque progeniem ad ſtudium laudis hortari: non neceſſe erit Camillos, & Maximos, & Curios, & Catones proponere ad imitandũ, quin potius veſtra illi facta demonſtret, vos identidem & ſemper

Forſan. ſic leg. quanto latius eſt vet.

oſtentat præſentes & optimos imperatoriæ inſtitutionis autores. Interim tamen te, gentium domina, quoniam hunc optimum principem in Galliis ſuis retinet ratio reip. quæſumus, ſi fieri poteſt, ne huic inuideas ciuitati, cui nunc ille ſimilitudinem majeſtatis tuæ confert, natalem tuum diem celebrando in ea conſuetudine magnificentiæ tibi debitæ: téque ipſum imp. oramus vt etiam quum vos totius orbis ſecuritate compoſita illa imperij veſtri mater acceperit, amplexus eius arctiſſimos interdum piis manibus reſoluatis, túque potiſſimum. Credo enim, hoc idem Diocletianum oriens rogat, has prouincias tuas frequenter illuſtres, & profundiſſima licèt pace florentes aduentu numinis tui reddas feliciores. Vides imperator quanta vis ſit tuorum in nos cœleſtium beneficiorum, adhuc præſentia tua fruimur, & reditum deſideramus.

***

DIXI.

EIVS-

EIVSDEM MAMERTINI GENETHLIACVS MAximiani Auguſti, in eius natali dictus: in quo rurſus multa ſunt in Diocletiani laudem, cuius in imperio conſors erat Maximianus.

***

OMnes quidem homines, ſacer imp. qui majeſtati veſtræ laudes canunt, & gratias agunt, debitum vobis conantur exoluere. quis enim eſt qui poſſet implere? ſentio tamen à me, hoc præcipuè tempore, hoc piæ vocis officium iure quodam ſacroſancti fœnoris poſtulari, vt expectationem ſermonis eius quem tuis quinquennalibus præparaueram, hac gemini natalis prædicatione compenſem, & dicendi munus quod tunc voti promiſſione ſuſceperam, nunc religione debiti repræſentem. Noueram autem ſac. imp. longè infrà ſpem honoris eius quem in me contuliſtis, (vnde enim vel tantam fiduciam mei gererē, vel tam improbè concupiſcerem, vt optare mihi quantum iudicio veſtro ſum conſequutus auderem?) noueram, inquam, potiſſimum vt me dignatione, qua pridem audieras rurſus audires. Siquidem apud tanti præſen-

tiam numinis hoc ipſum mihi maximum dicendi præmium videbatur, vt dicerem. Gaudeo igitur ſi fas eſt confiteri, dilatam eſſe illam cupiditatem meam. Neque enim orationis eius quā compoſueram faciam iacturam, ſed eam reſeruo, vt quinquennio rurſus exacto, decennalibus tuis dicam: quoniam quidem luſtris omnibus prædicandis communis oratio eſt. Et profectò, ſi non ſenſus meos dicatorum vobis dierum proxima quæque veneratio ſui majeſtate perſtringit, hic mihi dies videtur illuſtrior magíſque celebrandus, qui te primus protulit in lucem. Etenim illi ipſi dies quibus imperij auſpicia ſumpſiſtis, ob hæc ſancti ſunt & religioſi, quòd tales declarauerunt imperatores: & certè virtutes quibus ipſum ornatis imperium: & ingenium, veſtri procreauere natales, quos quidem, fac. imp. quoties annis voluentibus reuertuntur, veſtri pariter ac veſtrorum numinum reuerentia colimus. ſiquidem vos diis eſſe genitos & numinibus quidem veſtris, ſed multo magis virtutibus approbatis, quarum infatigabiles motus & impetus ipſa vis diuinitatis exercet: quæ vos tantis diſcurſibus toto quem regitis orbe deducit, vt nos ſemper auxilij veſtri charitate nuper ad libertatem piæ conſtitutionis ' impleuerit, quum itinera veſtra ipſis hybernis diebus per vicina illa cœlo Alpium iuga, quibus Italiam natura vallauit, pérque illa ſaxa, & duriorem ſaxis niuium denſitatem deſiderio veſtrî & amore ſequeremur, * & virtus veſtra non ſentiret, pati nos putaremus iniuriam. Reddimus tamen rationem ſolicitudinis veſtræ, & inſpecta penitus veritate cognouimus quæ

impulerit, (margin)
forſ. eiſt (margin)

quæ cauſa faciat vt nunquam otio acquieſcere velitis. Profectò enim non patitur hoc cœleſtis ille veſtri generis conditor. nam primum omniũ quicquid immortale eſt,ſtare neſcit, ſempiternóque motu ſe ſeruat æternitas: deinde præcipuè veſtri illi parentes qui vobis & nomina & imper. tribuerunt, perpetuis maximorum operum actionibus occupantur. Ille ſiquidem Diocletiani autor deus, præter depulſos quondam cœli poſſeſſione Titanas,& mox deformium bella monſtrorum, præpeti cura quanuis compoſitum gubernat imperium, atque hanc tantam molem infatigabili manu voluit: omnium quoque rerum ordines ac vices peruigil ſeruat. Neque enim tunc tantummodo commouetur quum tonitrua incutit,& fulmina iacit: ſed etiam ſi tumultuantia elementorum officia pacauit, nihilominus tamen & ipſas quæ tacitè labuntur auras placido ſinu fundit, & in aduerſa cœli nitentem impetu rapit ſolem. Itidem quoque Maximiane, Hercules tuus: mitto quòd quum inter homines erat, terras omnes & nemora pacauit, vrbes dominis crudelibus liberauit, etiam cœlo dirarum alitum volucratilia detraxit, etiam terrores inferûm abducto cuſtode compeſcuit. Exinde certè nihilominus poſt adoptionem cœlitum, Iuuentæ connubium perpetuus eſt virtutis aſſertor, omniúmque fortium virorum laboribus fauet, in omni certamine conatus adiuuat iuſtiores: his quidem certè diebus, quibus immortalitatis origo celebratur, inſtigat, vt videmus illos à ſacris certaminibus accitos, vt pertinaci animoſitate certandi multa faciant ipſius ſimilia victoris. Adeò, ſac. imper. vtraque veſtra numina

Aut volucria, aut volatilia.

ſemper aliquid agunt agendúmve curant, vt iam nobis illa quam pro vobis ſuſceperamus cura ponenda ſit, quum non laborare vos, ſed parentes deos videamus imitari: quúmque prætetea ingenitum illum vobis diuinæ mentis ardorem etiam earum quæ primæ vos ſuſcepêre regionum alacritas excitarit. Non enim in otioſa aliqua deliciíſque corrupta parte terrarum nati inſtitutique eſtis, ſed in his prouinciis quas ad infatigabilem conſuetudinem laboris atque patientiæ fractus, licèt oppoſitus hoſtis, armis tamen ſemper inſtructus miles exercet, in quibus omnis vita militia eſt, quarum etiam fœminæ, cæterarum gentium viris fortiores ſunt. Ex iſtis ergo cauſis ſtirpis veſtræ patriorúmque inſtitutorum illa veniunt quæ ſæpe miramur. Interdum etiam pro amoris impatientia timebamus quòd expeditiones veſtras numerare non poſſumus, quòd diutius in iiſdem manere veſtigiis dedignamini, quòd vos à continuo rerum curſu gerendarum non modò amœnitas locorum, aut nobilitas vrbium, ſed ne ipſa quidem victoriarum noſtrarum lætitia remoratur. Illum modò Syria viderat, iam Pannonia ſuſceperat: tu modò Galliæ oppida illuſtraueras, iam ſummas arces Monœci Herculis præteribas. ambo quum ad orientem occidentémque occupati putaremini, repentè in medio Italiæ gremio apparuiſtis. Hos fructus capitis operum maximorum, ſic interim meritoria conſcientia triumphatis, dum triumphos ipſos ſemper vincendo differtis, quòd quæcunque pulcherrima facitis continuò tranſitis, & ad maiora properatis, vt dum veſtigia veſtra miramur, dúmque vos adhuc eſſe in conſpectu

ſpectu

ſpectu putamus, jam de vobis audiamus longinqua miracula. Ita omnes prouinciæ veſtræ quas diuina celeritate peragraſtis, vbi ſitis viciſſim neſciunt, ſciunt tamen vos vbique viciſſe. Sed de rebus bellicis victoriiſque veſtris, ſac. imp. multi ſumma eloquentia præditi ſæpe dixerunt, & ego pridem quum mihi auditionis tuæ diuina dignatio eam copiam tribuit, quantum potui prædicaui: hodie verò ſi de duabus rebus quas ad hoc tempus optatiſſimas (niſi fallor) elegi, dicere mihi veſtra fauente majeſtate contigerit, de cæteris veniam ſilentij petam. Non commemoro igitur virtute veſtra rempublicam ſæuiſſimo dominatu liberatam: non dico exacerbatas ſeculi prioris injuriis per clementiam veſtram ad obſequium rediiſſe prouincias: mitto etiam dies feſtos victoriis, triumphis celebratos: taceo trophæa Germanica in media defixa barbaria: tranſeo limitem Rhetiæ repentina hoſtium clade promotum: omitto Sarmatiæ vaſtationem, oppreſſúmque captiuitatis vinculis Sarracenum, etiam illa quæ armorum veſtrorum terrore facta ſunt velut armis geſta: prætereo Francos ad petendam pacem cum rege venientes, Parthúmque vobis munerum miraculis blandientem. Nouam mihi propono dicendi legem, vt quum omnia videar ſilere quæ ſumma ſint, oſtendam tamen ineſſe laudibus veſtris alia majora. Quæ igitur illa ſunt? pietas veſtra ſacer. imper. atque felicitas. nam primum omnium, quanta veſtra erga deos pietas? quos atis, ſimulacris, templis, donariis, veſtris denique nominibus aſcriptis, adjunctis imaginibus ornaſtis, ſanctioréſque feciſtis exemplo veſtræ venera-

tionis. Nunc enim verè homines intelligunt, * ac poteſtas deorum, quum tam impensè colantur à vobis: deinde, id quod maximè deorum immortalium cum religione conjunctum eſt, quanta voſmet pietate colitis? quæ vlla vnquam vidère ſecula talem in ſumma poteſtate concordiam? qui germani, geminive fratres indiuiſo patrimonio tam æqualiter vtuntur, quàm vos orbe Romano? Ex quo profectò manifeſtum eſt, cæterorum hominum animas eſſe humiles & caducas, veſtras verò, cœleſtes & ſempiternas. Obtrectant ſibi inuicem artifices operum ſordidorum: eſt inter aliquos etiam canoræ vocis inuidia: nihil denique tam vile, tam vulgare eſt, cujus participes malignis æmulationis ſtipulis vacent: veſter verò immortalis animus omnibus opibus omnique fortuna, atque ipſo eſt major imperio. Vobis Rhenus & Iſter & Nilus & cum gemino Tigris Euphrate, & vterque qualem accepit & reddit Oceanus, & quicquid eſt inter iſta terrarum & fluminum & littorum, tam facili ſunt æquanimitate communia, quantum ſibi gaudent eſſe communem oculi diem. Ita duplices vobis diuinæ potentiæ fructus pietas veſtra largitur, & ſuo vterque fruitur, & conſortis imperio. Laurea illa deuictis ac colentibus Syriam nationibus, & illa Rhetica & illa Sarmatica te Maximiane, fecerunt pio gaudio triumphare. Itidem hîc genus Cauionum Herulorúmque deleta & transrhenana victoria, & domitis oppreſſa Franci bella piratica Diocletianum votorum compotem reddidérunt. Diuidere inter vos dij immortales ſua beneficia non poſſunt: quicquid alteru tri præſtatur, amborum eſt. Obſtupeſceren

Portã quanam poteſtas: vel, quanã magnitudo: vel ſublimitas ac poteſtas

cert

certè omnes homines admiratione veſtrì, etiamſi vos idem parens eadémque mater ad iſtam concordiam naturæ legibus imbuiſſent. Atenim quanto hoc eſt admirabilius vel pulchrius quòd vos caſtra, quòd prælia, quòd pares victoriæ fecêre fratres, dum virtutibus veſtris fauetis, dum pulcherrima inuicem facta laudatis, dum ad ſummum fortunæ faſtigium pari gradu tenditis, diuerſum ſanguinem affectibus miſcuiſtis? Non fortuita in vobis eſt germanitatis vſque ad imperium ſimilitudo, * quæ ne etiam interuallum veſtræ vincit ætatis, & ſeniorem junioremque charitate mutua reddit æquales. vt jam illud falsò dictum ſit, non delectare ſocietatem rerum niſi inter pares annos. intelligimus enim, ſacratiſſimi principes, geminum vobis, quamuis diſpares ſitis ætatibus, ineſſe conſenſum. Neque tu illi videris promptior, neque tibi ille cunctatior, ſed inuicem voſmet imitamini, inuicem veſtros affectatis annos: ſic vos eſtis juniores, ambo ſeniores: neuter plus ſuis moribus fauet: vterque ſe vult hoc eſſe quod frater eſt. Inde igitur proximè ille impatientiam veſtræ pietatis irrupit, quòd vos nulla regionum longinquitas, nulla iniquitas locorum, nulla tempeſtatis aſperitas retinere aut morari potuit quominus ad conſpectum veſtrì peruolaretis. Neque enim illud progreſſio fuit, nec itineris confectio, nec ſolitis adminiculis vſa properatio, * quòd ſimili concitu eques, aut veliuola nauis: diuinus quidam impetus fuit, quo repentè in eundem locum ab vtroque ſolis aduerſo fine veniſtis. ipſos ſiquidem quos præmiſeratis nuntios reliquiſtis, ipſam quæ vos conata eſt præuenire fama

al. *quinetiam*

al. *qua*

prævertiſtis: vt abſque paucissimis qui vobis comites hærere potuerant, cæteri homines fortaſſe crediderint, quod ita dignum & majeſtate veſtra, diurna vobis & nocturna curricula, vtraque mundi lumina commodaſſe. Sed remoueamus iſtinc fabulas imperitorum: verum loquamur. Veſtra vobis pietas, ſac. imp. volucres dedit curſus. etenim quum nihil ſit animo velocius, vos, quorum igneæ immortaléſque mentes minimè ſentiunt corporis moras, peruecti eſtis ad nos mutui deſiderij celeritate. Sed qua tandem vice temporum? quo tempeſtatis habitu? nempe hyeme ſæuiſſima, & in his quoque regionibus inuſitata, quum algor glacies, glacies niuem premerent, cœlo pariter ac terris vniformibus, quúmque ipſi anhelitus hominum circa ſua ora concreti rigore caneſcerent. Adeò (vt res eſt) aduerſus inclementiam locorum ac ſyderum veſtrę vos majeſtatis potentia tuebatur, & cæteris hominibus atque regionibus, vi frigorum aſtrictis & oppreſſis, vos ſolos auræ leues verníque flatus, & deductis nubibus ad itinera veſtra directi ſolis radij ſequebantur. Tanta felicitate illa quæ tunc aliis forent inacceſſibilia ſuperaſtis, atque inde Iulias, hinc Cottias Alpes quaſi relictas æſtu arenas patentium littorum tranſcurriſtis. Eant nunc rerum veterum prædicatores, & Hannibalem illum multis laboribus magnáque exercitus ſui diminutione Alpes penetraſſe mirentur: vos, inuictiſſimi imp. propè ſoli Alpium vias, hybernis niuibus obſtructas, diuinis veſtigiis aperuiſtis, vt quondam Hercules per eadem illa culmina Iberiæ ſpolia incomitatus abduxit. Tum ſi fortunas cauſaſque Hannibalis, ac veſtrorum itinerum

compa-

comparentur, quanto hæc veſtra diis hominibúſque acceptiora ſunt? quanta laude ac ſempiterna memoriæ digniora? Tunc penè ex ſummis Alpibus viſo Italia contremuit, ſtatim paſcua agríque deſerta, omnes familiæ ruſticanæ ſyluarum & ferarum cubilia petiuere: quo nuntio accepto, omnibus oppidis matres Italæ penſa manibus abiecerunt, paruos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes ſacras paſſo capillo ſuo quæque verrebat, planctu ploratúque futuris cladibus omnia dabant, Traſimenum & Cannas dolore præſago præcanebant: nunc autem vt primùm ex veſtriſque Alpium iugis veſtrum numen effulſit, tota Italia clarior lux diffuſa, omnibus qui ſuſpexerant æqua admiratio atque dubitatio inuecta, & quínam de illis montium verticibus orirentur, an his gradibus in terras cœlo deſcenderent. Vt verò propius propiúſque cœpti eſtis agnoſci, omnes agri oppleti, non hominibus modò ad viſendum procurrentibus, ſed etiam pecudũ gregibus remota paſcua & nemora linquẽtibus: concurſare inter ſe agricolæ, nuntiare totis viſa, aræ incendi, thura poni, vina libari, victimę cædi: cuncta gaudio calere, cuncta plauſibus tripudiare: diis immortalibus laudes gratéſque cantari: non opinione traditus, ſed conſpicuus & præſens Iupiter comminus inuocari: non aduena, ſed imp. Hercules adorari. Quid illud, dij boni? quale pietas veſtra ſpectaculũ dedit, quum in Mediolanenſi palatio admiſſis qui ſacros vultus adoraturi erant, conſpecti eſtis ambo, & conſuetudinem ſimplicis venerationis geminato numine repentè turbaſtis? Nemo ordinem numinum ſolita ſequutus eſt diſciplina, omnes ade-

randi mora reſtiterunt duplicato pietatis officio contumaces: atque hæc quidem velut interioribus ſacrariis operta veneratio eorum modò animos obſtupefecerat, quibus aditum veſtri dabant ordines dignitatis. Vt verò limine egreſſi per mediam vrbem ſimul vehebamini, tecta ipſa ſe (vt audio) penè commouerunt, omnibus viris, fœminis, paruulis, ſenibus, aut per fores in publicum proruentibus, aut per ſuperiora ædium limina imminentibus, clamare omnes præ gaudio, jam ſine metu veſtri, & palàm manu demonſtrare. Vides Diocletianum Maximianúmque? vides? ambo ſunt, pariter ſunt: quàm inuicti ſedent, quàm concorditer eloquuntur, quàm citò tranſeunt! nemo ſtudio ſuo par fuit oculis ad intuendum. Dúmque vos alterna cupiditate mirantur, neutrum ſatis videre potuerunt. Ipſa etiam gentium domina Roma, in modico propinquitatis veſtræ elata gaudio, vóſque è ſpeculis ſuorum montium proſpicere conata, quò ſe vultibus veſtris propius expleret, ad intuendum cominus quantum potuit acceſſit. Lumina ſiquidem ſenatus ſui miſit beatiſſimæ illi per eos dies Mediolanenſium ciuitati, ſimilitudinem majeſtatis ſuæ libenter impartiens, vt ibi tunc eſſe ſedes imperij videretur, quò vterque venerat imp. interim tamen dum mihi ante oculos pono quotidiana veſtra colloquia, conjunctas in omni ſermone dexteras, joca ſeriáque communicata, obtutu mutuo tranſacta conuiuia, illa me cogitatio ſubit, quánam animi magnitudine ad reuiſendos exercitus veſtros diſceſſeritis, pietatémque veſtram vtilitate reipubl. viceritis: qui tunc veſtri ſenſus fuere, qui vultus, quàm patientes ad diffi-

ad diſſimulandum indicium perturbationis oculi: reſpexiſti profectò ſæpius. Neque hæc de vobis vana finguntur: talia vobis dediſtis omina citò ad conſpectum mutuum reuerſuri. Facilis eſt mihi tranſitus, ſac.imp.ab hac pietatis veſtræ laude ad prædicationem felicitatis. Hoc enim ipſum felicitatis eſt, quòd vt conſpicere vos inuicem complectíque poſſitis, in manu veſtra eſt. Solem ipſum lunámque cernimus, quia totius mundi funguntur officiis, nonniſi poſt multa ſecula, certa lege temporum conuenire: veſtra tamen libera eſt & beata majeſtas, vt in ſummis rebus generis humani nihil vobis neceſſe ſit, niſi veſtræ parere pietati. Cæterùm ſiquis ad humana reſpiciat, quanto magis magnitudo veſtræ felicitatis appareat? homines priuatis rebus intenti, ita plerunque propriis difficultatibus implicantur, vt omnino vacent adito ſuorum: vos tantæ reip. adminiſtratione ſuſcepta, quos huc atque illuc tot vrbes, tot caſtra, tot limites, tot circumjecta Romano imperio flumina, montes, littora vocant: tantùm animis ac fortuna valetis, vt in vnum conuenire poſſitis nihilominus orbe ſecuro. Neque enim pars vlla terrarum majeſtatis veſtræ præſentia caret, etiam quum ipſi abeſſe videamini. Ne tantulum quidem barbaræ nationes audent animos attollere, quòd vos in interiora imperij veſtri ſeceſſeritis: quinimmò ipſi magis in vobis fiduciam pertimeſcunt, quòd ſe contemni ſentiunt quum relinquuntur. Itaque illud quod de Ioue veſtro cecinit poëta Romanus, *plena Iouis omnia eſſe*, id ſcilicet animo contemplatus, quanquam ipſe Iupiter ſummum cœli verticem teneat, ſupra nubila ſupráque

ventos ſedens in luce perpetua, numen tamen e-jus ac mentem toto infuſam eſſe mundo: id nunc ego de vtroque veſtrûm audeo prædicare, vbicunque ſitis, in vnum licèt palatium conceſſeritis, diuinitatem veſtram vbique verſari, omnes terras omniáque maria plena eſſe veſtrî. Quid enim mirum ſi quum poſſit hic mundus Iouis eſſe plenus, poſſit & Herculis? Admonet me temporis & loci ratio, & majeſtatis tuæ reuerentia vt finem dicendi faciam, quanquam de felicitate veſtra tam pauca dixerim, & tam multa reſtent, ſpiritum ecce ſuggerunt, adhuc poteſt dicere de ſalubritate temporum, & fertilitate terrarum. Reuera, ſacer imp. ſcimus omnes antequam vos ſalutem reipubl. redderetis, quanta frugum inopia, quanta funerum copia fuit, fame paſſim morbiſque graſſantibus: vt verò lucem gentibus extuliſtis, exinde ſalutares ſpiritus iugiter manant: nullus ager fallit agricolam, niſi quòd ſpem vbertate ſuperat hominum, * ætates & numerus augetur, rumpunt horrea conditæ meſſes, & tamen cultura duplicatur: vbi ſylux fuere, jam ſeges eſt: metendo & vindemiando defecimus. Illud verò non ſuggeratur licèt, quomodo dicam antequam deſinam? tantam deſinam imperij veſtri felicitatem? Vndique ſe barbaræ nationes viciſſim lacerent, & excidant alternis dimicationibus, & inſidiis clades ſuas duplicent & inſtaurent: Sarmaticas veſtras & Rheticas & tranſrhenanas expeditiones furore percitæ in ſemet imitentur. Sancte Iupiter & Hercules bone, tandem bella ciuilia ad gentes illas veſania dignas tranſtuliſti, omnémque illam rabiem extra terminos hujus imperij in terras ho-

Forſan, & res

tas hoſtium diſtuliſtis. Etenim quod ait ille Romani criminis primus autor, à ſole oriente adúſque Mæotidas paludes, id nunc longiùs longiúſque protendere licet, ſi quis hoſtilem in mutua clade veſaniam toto orbe percenſeat. Etenim ab ipſo ſolis ortu, non modò hac citra Mæotin ſub extrema ſeptentrionis plaga, qua feruidum caput Danubius euoluit, quáque horridus ſecat Albis Germaniam, ſed etiam ſub ipſo lucis occaſu, quà Tingitanum littus Calpetano monti obuium latus in mediterraneos ſinus admittit Oceanum, ruunt omnes in ſanguinem ſuum populi, quibus nunquam contigit eſſe Romanis; obſtinatæque feritatis pœnas nunc ſponte perſoluunt. Furit in viſcera ſua gens effræna Maurorum: Gothi Burgundios penitus excindunt: rurſum pro victis armantur Alamani: itémque Teruigij, pars alia Gothorum, adjuncta manu Thaifalorum, aduerſum Vandalos Gipedéſque cõcurrunt: ipſos Perſas ipſúmque regem, aſcitis Saccis, & Ruſſis, & Gellis, petit frater Ormies, nec reſpicit vel pro majeſtate quaſi regem, vel pro pietate quaſi fratrem. Burgundiones, Alamanorum agros occupauere, ſed ſua quoque clade quæſitas Alamania terras amiſere, ſed repetunt. O magnam vim numinis veſtri! non iſtæ modò aliæque gentes viribúſque armíſque terribiles, fiducia inſtructæ ad perniciem immanitatis vtuntur, ſed etiam Blemij illi (vt audio) leuibus modò aſſueti ſagittis, aduerſus Æthiopas quærunt quæ non habent arma, & penè nudis odiis prælia internecina committunt. Iam de perduellibus vltionem nõ armis, non exercitu capitis, ſicut hucuſque feciſtis: jam (inquã) fortunatiſſimi imp. felicitatẽ vincitis ſoli:

& quod vnquam Romani principes de felicitate ſua prædicari latius audierunt, quàm quum diceretur hoſtes quieſcere, occiſos eſſe, pacem colere? Atenim quanto hoc eſt lætabilius ac melius, quod de proſperitate ſeculi veſtri certatim omnium hominum circumfert barbaria? Darnia ſed inuicem dimicaturi vicerunt barbari, ſed conſanguineos ſuos, tam innumeros vobis, tam nouos ex omni hoſtium genere ſucceſſus fortuna ſuppeditat, vt jam mihi neceſſe ſit illa quæ initio ſeparaueram, rurſus hîc communium laude conjungere, dum tantorum euentuum quæro rationem: felicitatem iſtam optimi imp. pietate meruiſtis. Optimè igitur, ſac. imp. quantum arbitror, hæc potiſſima elegi, quæ gemino natali tuo prædicarem. Etenim cæteræ virtutes & bona cætera proceſſu ætatis eueniunt: fortitudo annis accedentibus roboratur, continentia diſciplinæ præceptis traditur, juſtitia cognitione juris aſcitur: ipſa denique illa quæ videtur omnium rerum domina eſſe, ſapientia, perſpectis omnium moribus, & exploratis rerum docetur euentis: ſolæ cum naſcentibus pariter oriuntur pietas atque felicitas. naturalia ſunt enim animorum bona & præmia fatorum. Gemini ergo natales pias vobis mentes & imperatorias tribuêre fortunas, atque inde ſanctitatis veſtræ omniúmque ſucceſſuum manat exordium, quòd naſcentes vos ad opem generis humani bona ſydera & amica viderunt, quæ vobis concordiam ſempiternam, & veſtrorum generum charitatem, & fouendæ reipub. ſtudia conciliant: itémque præter victorias toto orbe terrarum partas, etiam naualia trophæa promittunt, vt poſt bella Punica, poſt Aſiæ Syriæque:

riæque reges, Romani roſtra campi nouis ornentur iis exuuiis, & oblitos jam Quirites in memoriam reducatis, cur ille ſolennis concionibus locus Roſtra vocitetur. Dico enim magna certáque fiducia, digna eſt quoque gloria veſtra pietas, & poteſt eam præſtare felicitas.

AVSONII BVRDIGALENSIS, VASSATIS, MElici poëtæ ac præceptoris, gratiarum actio ad Gratianum imperatorem pro conſulatu.

AGo tibi gratias, imperator Auguſte: ſi poſſem, etiam referrem. Sed nec tua fortuna deſiderat remunerãdi vicem, nec noſtra ſuggerit reſtituendi facultatem. Priuatorum iſta copia eſt, inter ſe eſſe munificos: tua beneficia vt majeſtate præcellunt, ita mutuum non repoſcunt. Quod ſolum igitur noſtræ opis eſt, gratias ago: verùm ita vt apud deũ heri amat, ſentiendo copioſius quàm loquendo. Atque non in ſacrario modò imperialis oraculi, (qui locus horrore tranquillo, & pauore venerabili raró eundem animum præſtat, & vultum) ſed vſquequaque gratias ago, tum tacens, tum loquens: tum in cœtu hominum, tum ipſe mecum; & quum voce patui, & quum meditatione

ſeceſſi, omni loco, actu, habitu & tempore. Nec mirum ſi ego terminum non ſtatuo tam grata profitendi, cùm tu finem facere neſcias honorandi. Quis enim locus eſt, aut dies, qui non me hujus aut ſimilis gratulationis admoneat? Admoneat autem? ô inertiam ſignificationis ignauæ! Quis, inquam, locus eſt, qui non beneficiis tuis agitet, inflammet? Nullus, inquam, imperator Auguſte, quin admirandam ſpeciem tuæ venerationis incutiat. Non palatium, quod tu, quum terribile acceperis, amabile præſtitiſti: non forum & baſilica, olim negotiis plena, nunc votis, votiſque pro tua ſalute ſuſceptis (num de ſua, cui non te imperante ſecuritas?) non curia honorificis modò læta decretis, olim ſolicitis mœſta querimoniis: non publicum, in quo occurſus gaudentium plurimorum neminem patitur ſolum gratulari: non domus, commune ſecretum: lectus ipſe ad quietem datus, beneficiorum tuorum reputatione tranquillior: ſomnus, abolitor omnium, al. *Ipſa* imagines tuas affert. * Iſta autem ſedes honoris, ſella curulis, glorioſa pompis imperialis officij, in cujus me faſtigio ex qua mediocritate poſuiſti? quoties à me cogitatur, vincor magnitudine & redigor ad ſilentium, non ingratus beneficiis, ſed oppreſſus. Ades enim locis omnibus: nec jam miramur licentiam poetarum, qui omnia deo plena dixerunt. Spem ſuperas, cupienda præuenis, vota præcurris, quæque animi noſtri celeritas diuûm inſtar affectat, beneficiis præeuntibus anteceditur, præſtare tibi eſt quàm nobis optare velocius. Ago igitur gratias, optime imperator: ac ſiquis hunc ſermonem meum iiſdem verbis tam ſæpe repetitum, inopiæ loquentis aſſignat,

aſſignat, experiatur hoc idem proſequi, * & nihil al. *ſed.* poterit proferre facundius. Agũtur enim gratiæ non propter maieſtatis ambitum, nec ſine argumentis, imperatori: fortiſſimo, teſtis eſt vno pacatus anno & Danubij limes & Rheni: liberaliſſimo, oſtentat hoc diues exercitus: indulgentiſſimo, docet ſecuritas erroris humani: conſultiſſimo, probat hoc tali principe oriens ordinatus: piiſſimo, huius verò laudis locupletiſſimum teſtimonium eſt pater diuinis honoribus conſecratus, inſtar filij ad imperium frater aſcitus, à contumelia belli patruus vindicatus, ad præfecturæ collegium filius cum patre coniunctus, ad conſulatum præceptor electus. Poſſum ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit, quas proximè fortuna conceſſit, quas adhuc indulgentia diuina meditatur. Voca Germanicum deditione gentilium: Alemanicum traductione captorum: vincendo & ignoſcendo Sarmaticum. Connecterem omnia merita virtutis & cognomina felicitatis, ſed alia eſt iſta materia, & ſuo parata ſecreto quum placuerit ſignanter & breuiter omnia quæ nouimus indicare, nec perſequi, vt qui terrarum orbem vnius tabulæ ambitu circumſcribunt, aliquanto detrimento magnitudinis, nullo diſpendio veritatis. Nunc autem, quod diei huius proprium, de conſulatu gratias agam, ſed procurrunt & aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac ſe priùs debere profitentur. Tot gradus nomine comitis propter tua incrementa cu . . geſti ex tuo merito: te ac patre principibus quæſtura communis, & tui * tamen præfectura beneficij, al. *tam* quæ & ipſa non vult vice ſimplici gratulari, libe-

talius diuiſa quàm iuncta, quum teneamus duo integrum, neuter deſiderat ſeparatum. Sed illa (vt paulo antè promiſi) habebunt ſui muneris peculiare ſecretum. Conſulatus hic meus orat atque obſecrat vt obnoxiam tibi vni ſinas fieri eius dignitatem, quem omnibus prætuliſti. Quod quidem & ipſe ſibi inuenit gradus cum clariſſimo viro * collega in eo honore coniunctus, nuncupatione prælatus. Conſul ego, imperator Auguſte, munere tuo non paſſus ſepta, neque campum, non ſuffragia, non puncta, non loculos, qui non prenſauerim manus, nec cum ſalutantium confuſus occurſu, aut ſua amicis nomina non reddiderim, aut aliena impoſuerim: qui tribus non circumiui, centurias non adulaui, vocatis claſſibus non intremui, nihil cum ſequeſtre depoſui, cum * diſtributore nil pepigi: Romanus populus, Martius campus, equeſter ordo, roſtra, ouilia, ſenatus, curia, vnus mihi omnia Gratianus. Iure meo, Auguſte maxime, affirmare poſſum, incolumi omnium gratia qui ad hunc honorem diuerſa vnquam virtute venerunt, venturíque ſunt (ſuus enim cuique animus, ſuum meritum, ſibique mens conſcia eſt) iure inquam meo affirmare poſſum, me mihi videri à cæteris eſſe ſecretum. Sunt quos votorum cruciat inanitas: non optaui. quos exercet ambitus: non petiui. qui aſſiduitate exprimunt: non coëgi. qui offeruntur occaſione: non affui. quos iuuat opulentia: obſtat temporum diſciplina: non emi, nec poſſum continentiam iactare: non habui, vnum præſtare tentaui, & hoc ipſum quaſi meum vendicare non poſſum. In tua enim poſ

al. collegam eo.

al. diribitore

poſitum eſt opinione,ſi merui. Feciſti autem, & facies alios quoque conſules, piiſſime Gratiane, ſed non & cauſa pari. Viros gloriæ militaris: habent enim tecum vt ſemper laboris, ita dignitatis plerunque conſortium, virtutis quàm honoris antiquiore collegio. viros nobilitatis antiquæ; dantur enim multa nominibus,& eſt Roma pro merito,viros fide inclytos, & officiis probatos: quorum me etſi non ſecerno numero, tamen,quod ad honoris viam pertinet, ratione diſpertio. Quartum hunc gradum noui beneficij tu Auguſte conſtituis deferre tibi ipſi, quò alter ornetur: bona animi tui ad alienam referre præſtantiam eruditionémque naturæ, quam deo & patri & tibi debes, ad alterius gratiam rectius retorquere quàm verius. Tua hæc verba ſunt à te mihi ſcripta, *Soluere te quod debebas, & adhuc debere quod ſolueris.* O mentis aureæ dictum bracteatum! ô de pectore candidiſſimo lactei ſermonis alimoniam? Quiſquámne tam parcus eſt in oſtentatione beneficij? quiſquam pondus gratiæ ſuæ vim meriti profitetur alieni? quiſquam denique quod indulget quaſi ab obnoxio deferatur, pretium mauult vocare quàm donum? Certent huic ſententiæ veteres illi & Homerici oratores, ſubtilis deducta oratione Menelaus, & inſtar profundæ grandinis ductor ithaceſius, & melleo delibutus eloquio iam tertiæ Neſtor ætatis. Sed neque ille concinnius eloquetur qui ſe Laconica breuitate collegit: neque ille contortius, qui cum ſenſibus verba glomerauit: * nec iſte dulcius, cuius lenis oratio mulcendo potius quàm extorquendo per-

al. nec dulcius.

ſuaſit. Soluere te dicis quod debebas, & debitu-rum eſſe quum ſolueris. Auguſte iuuenis, cœli ti-bi & humani generis rector hoc tribuebat, vt al. *tribuat.* prælatus antiquis, quos etiam elegantia ſenten-tiæ iſtius anteceſſiſti, vincas propria ſingulorum: in Menelao, regiam dignationem: in Vlyſſe, pru-dentiam: in Neſtore, ſenectutem. Subiiciet ali-quis, Iſta quidem adeptus es, ſed effare, quo me-rito? Quid me oneras ſciſcitator? rationem fe-licitatis nemo reddit. Deus, & qui deo proxi-mus, tacito munera diſpertit arbitrio, & bene-ficiorum ſuorum indignatus per homines ſtare iudicium, mauult de ſubditis dediſſe miraculũ. Quo, inquis, merito? Ego nullum ſcio, niſi quòd tu piiſſime imperator debere te dicis: & hoc de-bere, latiſſimè pertinet, ſiue hoc eruditionis tuæ fœnus exiſtimas: ſiue ſine fœnore gloriam libe-ralitatis affectas: ſiue te pondere conceptæ ſpon-ſionis exoneras: ſeu fideicommiſſum patris exol-uis: ſeu magnanimitate cœleſti, oſtentatione ſuppreſſa dei munus imitaris. Debere te dicis, cui? quando? quo nomine? Lege ſyngrapham, nomina creditorem: accepti & expenſi tabulæ conferantur. Videbis aliò ſummæ iſtius tranſire rationem, tibi cœpit deus debere pro nobis. Quid autem mihi debes, gratiſſime imperator? (pati-tur enim humanitas tua vt præter regias virtu-tes priuata appellatione lauderis:) Quid tu mi-hi debes? & contrà, quid non ego tibi debeo? Anne quòd docui? hoc ego poſſum verius re-torquere, dignum me habitum qui docerem: tot facundia doctrináque præſtantes inclinata in me dignatione præteritos, vt eſſet quem tu matu-

matura iam ætate ſubcinctum per omnes honorum gradus feſtinata bonitate proueheres: timere vt videreris ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid quod deberes præſtare ſupereſſet. Negat Cicero Conſularis vltrà ſe habere quod cupiat: ego autem, iam conſul & ſenex (adhuc auiditatem meam iam fatebor) te videre ſæpius in hoc magiſtratu, Gratiane, deſidero, vt & ſex Val. Coruini, & ſeptem Caij Marij, & cognominis tui Auguſti tredecim conſulatus, vnus æquipares. Tibi plures poteſt ætas & fortuna tua præſtare. verùm ego in numero parcior, quia tu in munere liberalior. Ipſum enim te ſæpius hoc honore defraudas vt & aliis largiaris. Scis enim imperator doctiſſime (rurſum enim vtar laude priuata) ſcis inquam, ſeptem ac decem Domitiani conſulatus, quos * illi inuidia alteros pro vehendi continuando conſeruit, ita in eius auiditate deriſos, vt hoc eum pagina Faſtorum ſuorum (immò faſtidiorum) fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem. Quòd ſi * principis honoris iſtius temperata, & quæ vocatur aurea, debet eſſe mediocritas, quid priuati ſtatus hominibus? quid æquanimis? quid iam ſenibus erga ſe oportet eſſe moderaminis? Ego quidem, quod ad honores meos pertinet, & vota ſaturaui: tu tamen imperator optime, tu piiſſime, tu, quem non fatigat liberalitas, niſi quando ceſſaui: tu inquam indulgentiſſime Gratiane, vt ad benefaciendum ſubito es, nec opinus ingenio, adhuc aliquid quod hoc nomine mihi præſtetur, inuenies. Sic intellexere omnes, ſic nobis ordinem ipſe feciſti, ſic amicus deo es, vt à te iam impe-

al. *ille.*

al. *principis hon.*

al. *quod* tratum ſit · quod non optatur ab aliquo, & quod
optatur. nondum optamus, adipiſcimur. Et rurſum aliquis adiiciet, aut ſermone liberè, aut cogitatione liberius. Nónne olim & apud veteres multi eiuſmodi doctores fuerunt ? an tu ſolus præceptor Auguſti ? Immò ego cum multis coniunctus officio, ſed cum pauciſſimis ſecretus exemplo. Nolo Conſtantini temporum taxare colle-
al. *contin* gas: Cæſares docebantur. ſuperiora * extinguam:
gam. diues Seneca, nec tamen conſul, arguetur rectius quàm prædicabitur, non erudiiſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſæuitiam. Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus, honeſtamenta nominis potius videtur quàm inſignia poteſtatis habuiſſe. Quomodo Titianus magi-
al. *glorio* ſter? ſed * glorioſus ille municipalem ſcholam
ſus. apud Viſuntionem Lugdunúmque variando, non ætate quidem, ſed vilitate conſenuit. Vnica mihi amplectenda eſt Frontonis imitatio, quem tamen Auguſti magiſtrum ſic conſulatus ornauit, vt præfectura non cingeret. Sed conſulatus ille cuiuſmodi? Ordinario ſuffectus, bimeſtri ſpatio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærendum vt reliquerit tantus orator quibus conſulibus geſſerit conſulatum. Ecce aliud quod aliquis opponat, in tanti ergo te oratoris faſtigium glorioſus attollis? Cui talia requirenti reſpondebo breuiter, non ego me contendo Frontoni, ſed Antonino præfero Gratianũ. Celebrant quidem ſolennes iſtos dies omnes v-
al. *diſcin* bique vrbes quæ ſub legibus agunt, & Roma de
cta more, & Conſtantinopolis de imitatione, An-
al. *fulmi* tiochia pro luxu, & Carthago * diſtincta, & do-
nis, mus * fluminis Alexandria: ſed Treuiri principis bene-

beneficio, & mox cum ipſo autore beneficij loca inter ſe diſtant, vota conſentiunt. Vnus in ore omnium Gratianus, poteſtate imperator, virtute victor, auguſtus ſanctitate, pontifex religione, indulgentia pater, ætate filius, pietate vtrunque ſuperat. Non poſſum fidei cauſa oſtendere imagines maiorum meorum (vt ait apud Salluſtium Marius) nec deductum ab heroibus genus ad deorum ſtemma replicare, nec ignotas opes & patrimonia ſparſa ſub regnis: ſed ea quæ nota ſunt dicere potius quàm prædicare, patriam non obſcuram, familiam non pœnitendam, domum innocentem, innocentiam non coactam, anguſtas opes, veruntamen libris & liberis dilatas: frugalitatem ſine ſordibus, ingenium liberale, animum non illiberalem: victum, veſtitum, ſuppellectilé, munda, non ſplendida. vereribus vt illis conſulibus, excepta quæ tum * erant bellicarum collatione virtutum, ſiqui me conferre dignetur, ſeponat opulentiam, non derogaturus induſtriam. al. *eratis*

Verùm, quoniam gratiis agendis iamdudum ſuccumbo materiæ, tu orationi meæ Gratiane ſuccede: tu Gratiane qui hoc nomen ſic per fortunam adeptus es, vt nemo verius ambitione quæſierit. Neque enim iuſtius Metellus cognomento Pius, patre reuocato qui eſſet impius exulante: aut verius Sylla felix; (qui felicior antè quàm vocaretur) quàm tu Gratiane, cui & hoc nomen eſt, & illa Metelli Syllæque cognomina: tu, inquam, Gratiane, qui hoc non ſingulis factis, ſed perpetua gratè agendi benignitate meruiſti, cui, niſi ab auo deductum eſſet, ab omnibus adderetur: tu ipſe tibi, inquam, pro me gratiam refer: tu tuæque virtutes, bonitas, qua in

omnes prolixus es, perpetuus in me: pietas, qua
orbem tuum temperas, quámque in vlciſcendo
patruo probas, tuendo in fratre cumulas, ornan-
do in præceptore multiplicas. Agat gratias cle-
mentia, quam humano generi impertis: libera-
litas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis: &
mens iſta aurea quam de communi deo plus quã
al. *vllus* * vnus hauſiſti. Agant & pro me gratias voces
omnium Galliarum, quarum præfecto hanc ho-
norificentiam detuliſti. Vltrà progredior, & hoc
quia debere te dicis, agat quæ optimè agere po-
teſt, vox iſta quam docui. Iamdudum autem
quàm grati animi, tam ſermonis exigui (vt ſuprà
dictum eſt) ſuccumbo materia. neque adhuc illa
perſtrinxi, quæ ne infantiſſimus quidem, niſi i-
dem impiiſſimus, eminentia per famam, & om-
nium gaudiis teſtata ſupprimeret. quæ ſupra vi-
res dicendi meas poſita cunctor attingere, aut
ingrati crimine arguendus, aut temerarij profeſ-
ſione culpandus: tamen alterum quum ſubeun-
dum ſit, audaciam quàm maleuolentiam malo
reprehendi. Tu Auguſte venerabilis, diſtrictus
maximo bello, aſſultantibus tot millibus barba-
al. *prætexitur,* rorum, quibus Danubij ora * protexitur, comi-
tia conſulatus mei armatus exerces: * tribunitia
al. *tributa,* iſta quòd in vrbe Syrmio geruntur: an vt quòd
in procinctu centuriata dicentur, an vt quon-
dam pontificalia vocabuntur, ſine arbitrio mul-
al. *vocentur quæ tu* titudinis, ſacerdotum tractata collegio? ſic po-
p.m. d.p.h. tius, ſic * vocetur. Quæ tu pontifex maximus
Non eſt ing. deo participatus habuiſti? non eſt ingenij mei,
piiſſime imperator, talia comminiſci. Verba ſunt
al. *& vt tuæ* literarum tuarum quibus apud me autoritatem
ſummi numinis * & tuæ voluntatis amplificas.
ſic enim

ſic enim loqueris, *Quum de Conſulibus in annum*
creandis ſolus mecum volutarem, vt me noſti, at-
que vt facere debui, vt velle te ſciui, conſilium
meum ad deum retuli: eius autoritati obſequutus,
te conſulem deſignaui, & declaraui, & priorem
nuncupaui. Cuius orationis ordo lucidior? quæ
doctrina tam diligens, propriis comitiorum ver-
bis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina
peregrina miſcere? Valete modò claſſes, popu-
li, & vrbanarum tribuum prærogatiuæ, & cen-
turiæ iure* reuocatæ. Et quæ comitia pleniora al. *voca-*
vnquam fuerunt, quàm quibus præſtitit deus *tæ.* *Quæ*
conſilium, imperator obſequium? Et nunc ego, *com.*
piiſſime imperator, ne faſtidium auditorij ſacri al. *vox. Et*
dictorum tuorum timidus interpres offendam, *quum ſolus*
diuinitatis tuæ propè cum piaculo verba tranſ- *mec.*
curro. *Quum de conſulibus* (inquis) *In annum* al. *vt me*
creandis: erudita* vox, & cura ſolennis. *Solus noſti, vt fa-*
mecum volutarem: ô profunda altitudo ſecreti! *cere debui.*
habes ergo conſiliatorem, & non metuis prodi *vt velle te*
torem. * *Vt me noſti:* quid familiarius? *vt facere ſciui. Quis*
debui: quid conſtantius? *vt velle te ſciui:* quid *familia-*
dici blandius poteſt? *Conſilium meum ad deum rius? quid*
retuli. Et quemadmodum ſolus, cui præſtò eſt *conſtãtius?*
tam grande conſilium? an plenius cum ſenatu, *quid dici*
cum equeſtri ordine, cum plebe Romana, cum *blandius*
exercitu tuo, & prouinciis omnibus deliberaſſes? *poteſt?*
Conſilium meum ad deum retuli: non vt (credo)
nouum ſumeres, ſed vt ſanctius fieret, quod vo-
lebas, eius autoritati* obſequutus: ſcilicet vt in al. *obſe-*
conſecrando patre, in vlciſcendo patruo, in coo- *quutus ſci-*
ptando fratre feciſti. *Te conſulem deſignaui, & de-* *licet vt in*
claraui, & priorem nuncupaui. Quis hæc verba te
docuit? ego tam propria & tam Latina neſciui;

deſignaui, & declaraui, & nuncupaui. Non ſit hoc temerè, habet moras ſuas diſpertitis gradibus tã matura cunctatio. Has ego literas tuas ſi in omnibus pilis atque porticibus (vnde de plano legi poſſint) inſtar edicti * prendere mandauero, nónne tot ſtatuis honorabor quot fuerint paginæ libellorum? Sed ad * pleniora feſtino. Ab hac enim literarum ad me datarũ parte digreſſus, eò quoq; deſcendiſti vt quæreres qualis ad me trabea mitteretur. Omne lagitionum tuarum miniſterium ſolicitudine fatigaſti. Non ergo ſupra conſulatum mihi eſt adhibita per te cura tam diligens, pro me cura * tam felix? In Illyrico arma quatiũtur: tu mea cauſa per Gallias ciuilium decorum indumenta diſpenſas: loricatus de toga mea tractas: * in procinctis, & quum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponis feliciter & bono omine. Namque iſte habitus vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria, triumphantis. Parum eſt, ſi qualis ad me trabea mittatur, interroges: te coram promi iubes. nec ſatis habes, vt largitionum miniſtri ex more fungantur, eligis ipſe de multis, & quum elegeris, munera * tuo verborum honore * perſequeris. *Palmatam* (inquis) *tibi miſi, in qua diuus Conſtantius parens noſter intextus eſt.* Me beatum, cuius inſignibus talis cura præſtetur. Hæc planè, hæc eſt picta, vt dicitur, veſtis non magis auro ſuo quàm tuis verbis. Sed multo plura ſunt in eius ornatu, quæ per te inſtructus intelligo. Geminum quippe in vno habitu radiat nomen Auguſti: Conſtantius in argumento veſtis intexitur, Gratianus in muneris honore ſentitur. Acceſſit tam impenſo beneficio tuo pondus quorundam ſciſcitatione cumulatum.

Inter-

al. *pendere,*
al. *blandiora*
al. *tam felix. In*
al. *In procinctu, & maximè dim.*
al. *tua*
al. *proſequeris.*

Interrogatus quem priorem decerneres conſulem, nec dubitandum eſſe dixiſti tu, & qui tecum boni ſunt dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clariſſimum virum collegam meum, quem præſentem habebat occaſio, prælatum crediſſent: fatigantes tamen quod intellexerant, requirebant. Hic tu (ſicut mihi renuntiatum eſt) noto illo pudore tuo pauliſper hæſiſti, non rationis ambiguus, ſed eorum dubitationem vultu & rubore condemnans, qui ſtudium * ſuum interpretationis errore palpaban*. Deinde illico ſubdidiſti, *Quid de duobus conſulibus deſignatis quæritis quis ordo ſit nuncupationis? anne * alius quàm quem præfectura conſtituit?* O felicem verecundiam tuam, cui iſta popularis ratio tam prudenter occurrit! Sciſti aliud Gratiane * quod diceres, ſed propter quorundam verecundiam dicere noluiſti. Scrupuloſus hic mihi locus eſt, & propter eam quam nunquam appetiui gloriam recuſandus: quum prior renuntiatus ſim, ſatis eſt tuum tenere iudicium. interpretes valere meritorum. Neque autem ego, ſacratiſſime imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num eſt hæc gloria ignota Ciceroni? Prætorem me (inquit) popul Rom primum fecit, conſulem priorem. Ex ipſa eius ſententia intelligitur commendabilius ei videri, vni quàm pluribus eſſe præpoſitum. Nulla enim eſt quidem contumelia ſecundi, ſed ex duobus gloria magna prælati. Alexandri Macedonis hoc fertur, quum legiſſet illos Homericos verſus quibus Hectore prouocante * de nouem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, vnum

al. *tuum*

al. *illum*

al. *quàm*

al. *à*

deligi placeret ſortis euentu: trepida vbi conceptione votorum Iouem optimum maximum totus precatur exercitus vt Aiacem vel Tydei filium, aut ipſum regem ditium Mycenarum ſortiri patiatur Agamemnonem: Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominaſſet. O magnanimitatem fortiſſimi viri! nominari inter nouem tertius recuſabat, vbi certè pluribus antecelleret quàm ſubeſſet: Quanta hîc verecundia grauaretur poſterior de duobus? Eſt enim in hoc numero arduæ plena dignationis electio, quum vniuerſis mortalibus duo, qui fiant conſules, præferuntur, qui alteri præponitur, non vni ſed omnibus antefertur. Expectare nunc aures præſentium ſcio, & eminere in omnium vultu intelligo, quod deſiderio concipiatur animorum. Exiſtimant enim, quum ea quæ ad grates agendas pertinebant, ſummatim tenuiore filo (vt dicitur) deducta libauerim, aliqua me etiam de maieſtatis tuæ laudibus debere perſtringere. Quanquam me iſtam dixerim ſepoſuiſſe materiam, & in tempus aliud reſeruare, nihilominus tamen vt nunc aliqua contingam, nutu & propè murmure cohortantur. Itaque faciam, quando cogunt volentem: ſed maioribus ſeparatis, tenuiora memorabo, nulla ſpe ad plenum exequendi, ſed vniuerſi vt intelligant, eorum quæ intus prædicanda ſunt, à me poſcendam eſſe notitiam: ab aliis, dignitatem, nec excellentia, ſed quotidiana tractabo. Nullum tu vnquam diem ab adoleſcentia tua, niſi adorato dei numine, &, reus voti, & ilico abſolutus egiſti lautis manibus, mente pura, immaculabili conſcientia, &, quod in paucis eſt, cogitatione ſyncera. Cuius autem

autem vnquam egreſſus, auſpicatior fuit? aut inceſſus modeſtior, aut habitudo cohibitior? aut familiaris habitus condecentior? aut militaris accinctior? in exercendo corpore quis curſum tam perniciter incitauit? quis palæſtram tam lubricus expediuit? quis ſaltum in tam ſublime collegit? nemo abductus iacula contorſit: nemo ſpicula crebrius iecit, aut certius deſtinata percuſſit. Mirabamur poëtam qui infrænes dixerat Numidas, & alterum qui ita collegerat, vt diceret, in equitando, verbera & præcepta eſſe fugæ & præcepta ſiſtendi. Obſcurum hoc nobis legentibus erat: intelleximus te videntes, quum idem arcum intenderes, & habenas remitteres: aut equum ſegnius euntem verbere concitares, vel eodem verbere intemperantiam coërceres. Qui te viſi ſunt hoc docuiſſe, non faciunt: immò qui viſi ſunt docuiſſe, nunc diſcunt. In cibis autem cuius ſacerdotis abſtinentior ceremonia? in vino, cuius ſenis menſa frugalior? Operto conclauis tui, non ſanctior ara veſtalis, non pontificis cubile caſtius, nec puluinar flaminis tam pudicum. In officiis amicorum, non dico paria reddi: anteuenis, & quoties in obſequendo * præuenimus, erubeſcis pudore tam obnoxio quàm in nobis eſſe deberet ab imperatore præuentis. In illa verò ſede, vt ex more loquimur, conſiſtorij, vt ego ſentio, ſacrarij tui, nullus vnquam ſuperiorum aut dicenda penſius cogitauit, aut conſultius cogitata diſpoſuit, aut diſpoſita maturius expediuit. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, niſi vererer mihi gratificari. Non enim Sulpitius acrior in concionibus, nec maioris Gracchi commenda-

* al. *præcedimus*.

bilior modeſtia fuit, nec patris tui grauior autoritas. Qui tenor vocis quum incitata pronuntia? quæ inflexio quum remiſſa, quæ temperatio, quum vtraque diſpenſas? quis oratorum læta iucundius, facunda cultius, pugnantia denſius, denſata glomeratius aut dixit, aut, quod eſt liberum, cogitauit? Vellem, ſi rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in æuum noſtrum venires: tu, qui ad Cyri virtutes exequendas, votum potius quàm hiſtoriam commodaſti, quum diceres, non qualis eſſet, ſed qualis eſſe deberet. Si nunc in tempora iſta procederes, in noſtro Gratiano cerneres quod in Cyro tuo non videras, ſed optabas: atque iſta omnia quaſi punctis quibuſdam acuminata ſignaui. Si facundia pro voluntate ſuppeteret, quanquam non copioſius exequerer vbertatem ſtylo rerum magnitudine ſuggerente. ſed nec huius diei, nec huius iſta materiæ. Quid dicturi eſtis laudes principis noſtri, habetis velut ſeminarium vnde orationũ veſtrarum iugera compleatis. Ego iſta perſtrinxi, atq; (vt ſciunt omnes) poſſum videri familiaris notitiæ ſecretus interpres, domeſtica iſtæc non tã prędicare quàm prodere. Atq; vt iſta dixi de cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus, poſſem & foris celebrata memorare, niſi omnia omnes & ſeparatim ſibi quiſque nouiſſet. Poſſem pari breuitate dicere ſuperiora. Emendatiſſimi viri eſt * pig nda non facere: at tu nunquam pœnitenda feciſti, & ſemper veniam pœnitentibus obtuliſti. Pulchrum eſt indulgere timentibus: ſed tu perpetuæ bonitatis edictis occurriſti omnibus, ne timerent. Magnificum largiri honores: tu honoratos & liberalitate ditaſti. Laudabile eſt imperatorem

al. *pœnitenda*

torem faciles interpretantibus præbere aditus, nec de occupatione cauſari. tu confirmas adire cunctantes, etiam querimoniis explicatis, nequid adhuc ſileatur interrogas. Celebre fuit Titi Cæſaris dictum, perdidiſſe ſe diem, quo nihil boni fecerat: ſed celebre fuit, quia Veſpaſiani ſucceſſor dixerat. cuius nimia parſimonia & auſteritas vix ferenda, miram fecerat filij lenitatem. Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, præſens comitas, temperata ſeueritas fuit, parto & condito optimè reipubl. ſtatu intelligis poſſe te eſſe leuiſſimum, ſine diſpendio diſciplinæ. Neque verò vnum aliquod bonum vno die præſtas, ſed indulgentias ſeculares per ſingula horarum momenta multiplicas. Vel illud vnum cuiuſmodi eſt, de condonatis reſiduis tributorum? quod tu quàm cumulata bonitate feciſti? Quis vnquam imperatorum hoc prouinciis ſuis aut vberiore indulgentia dedit, aut certiore ſecuritate proſpexit, aut prudentia conſultiore muniuit? Fecerat & Traianus olim, ſed partibus retentis: non habebat tantam oblectationem conceſſi debiti portio, quanta ſuberat amaritudo ſeruati. Et Antoninus indulſerat, ſed imperij non beneficij ſucceſſor inuidit, qui ex documentis tabuliſque populi condonata repetiuit: tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iuſſiſti. Vidêre in ſuis quæque foris omnes ciuitates conflagrationem ſalubris incendij. Ardebant ſtirpes fraudum veterum: ardebant ſeminaria futurarum. iam ſe cum puluere fauilla miſcuerat: iam nubibus fumus inuoluerat, & adhuc obnoxij in paginis concrematis ductus apicum, & ſeſtertiorum notas quum iuuantia de ratione cernebant: quod

Digitized by Google

al. *meminerant legi poſſe & veteres. Quid* [margin]

meminerant lectum legi poſſe & veteres. Quid te imperator Auguſte, indulgentius? quid poteſt eſſe cõſultius? quæ bona præſtas, efficis ne caduca ſint: quæ mala adimis, proſpicis ne poſſint eſſe recidiua. Hęc prouincialibus indulgentię bona? quid illa noſtro ordini? quid illa militibus Antoninorũ comitas fuit? Et iam inde Germanicorum cohorti amicorum, & legionibus familiaris humanitas? Sed ego nolo beneuolentiam tuã aliorum collatione præcellere. Abundãt in te ea bonitatis & virtutis exẽpla, quę ſequi cupiat ventura poſteritas: &, ſi rerũ natura pateretur, adſcribi ſibi voluiſſet antiquitas. Neceſſe eſt tamen aliquid comparare, vt poſſit intelligi bona noſtra quo præſtent. Ægrotantes amicos Traianus viſere ſolebat, hactenus in eo comitas prædicãda eſt: tu & viſere ſolitus, & mederi, præbes miniſtros, inſtruis cibos, fomenta diſpenſas, ſumptum adiicis medelarum: conſolaris affectos, reualeſcentibus gratularis: in quot vias de vna eius humanitate progrederis? Legionibus vniuerſis, vt in cõmuni Marte euenit, ſiquid aduerſi acciderat, vidi te circumire tentoria: ſatin', ſaluæ, quærere: tractare vulnera ſauciorum, & vt ſalutiferæ apponerentur medelæ, atque vt non ceſſaretur inſtare. Vidi quoſdam faſtidientes cibum te commendante ſumpſiſſe: audiui confirmantia ad ſalutem verba profari, occurrere deſideriis ſingulorum, huius ſarcinas mulis aulicis vehere: his ſpecialia iumenta præbere: illis miniſteria perditorum inſtaurare lixarum: aliorum egeſtatem tolerare ſumptu: horum nuditatem velare veſtitu: omnia agere indefeſſe & benignè, pietate maxima, oſtentatione nulla: omnia præbere

al. *cohorte* [margin]

ægris

ægris, nihil exprobrare ſanatis. Inde cunctis ſalute noſtra charior factus meruiſti vt haberes amicos, obnoxios, promptos, deuotos, fideles in æuum omne manſuros, quales * charitas potius quàm fortuna conciliat. Concludam deinceps orationem meam, piiſſime Auguſte, ſermonis magis fine quàm gratiæ. Namque illa perpetua eſt, & ſpatio non tranſmeabili terminum calcis ignorat: flexu tamen paruo, nec à te procul conuertar ad deum. Æterne omnium genitor, ipſe non genite opifex, & cauſa mundi, principio antiquior, fine diuturnior: qui templa tibi & aras penetralibus initiatorum mentibus condidiſti: tu Gratiano, humanarum rerum domino, eiuſmodi ſemina noſtri amoris inoleſti, vt nihil in digreſſu ſegnior factus meminiſſet & relicti, illuſtraret abſentem, præſentibus anteferret. dein, quia intereſſe primordiis dignitatis per locorum interualla non poterat, ad ſolennitatem condendi honoris occurreret beneficiis, ne deeſſet officium. Quæ enim memoria, memoria inquam, tranſcurſum tantæ celeritatis vel in audacibus Græcorum fabulis commenta eſt? Pegaſus volucer actus à Lycia, non vltra Ciliciam permeauit: Cyllarus atque Arion inter Argos Nemeamque ſenuerunt: ipſi Caſtorum equi, quod longiſſimum * iter eſt, non niſi mutato vectore tranſcurrũt: tu Gratiane, tot Romani imperij limites, tot flumina & lacus, tot veterum interſepta regnorum; àbvſque Thracia per totum (quã longus eſt) locum Illyrici, Venetiam, Ligariámque & Galliam veterem, inſuperabilia Rhetię, Rheni accolas, Sequanorum inuia, porrecta Germaniæ, celeriore tranſcurſu quàm eſt properatio noſtri

al. *charitas non fortuna concil.*

al. *intereſt non*

ſermonis,euoluis:nulla requie otij,ne ſomni quidē aut cibi munere liberali, vt Gallias tuas inopinatus illuſtres, vt Conſulem tuum quanuis deſideratus anticipes, vt illam ipſam quæ auras præcedere ſolet,famam facias tardiorem: hoc ſenectuti meæ,hoc honori à te datum,ſupremus ille imperij & conſiliorum tuorum deus conſcius, & arbiter, & autor indulſit vt ſellam curulem, cuius ſedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam,vt trabeam nō magis auro ſuo quàm munere tuo ſplendidam, quæ ab Illyrico ſermonis dignitas honeſtauit, apud Gallias illuſtriora præſtares: quæſtorem vt tuum,præfectum vt tuo prætorio, conſulem tuū: &,quod adhuc cunctis meis nominibus anteponis,præceptorem tuum, quem pia voce declaraueras,iuſta ratione prætuleras, liberali largitate ditaueras, auguſtæ dignationis officiis conſecrares.

DIXI.

CL. CLAVDIANI

IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI, Præfatio.

PARVOS non aquilis fas eſt educere fœtus
Ante fidem Solis,iudiciúmque poli.

Nam

Nam pater, excuſſo ſaliit quum germine proles,
Ouáque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra
** Natorum vires, ingeniúmque probat.* Naturam
** Degener & refugo torſit qui lumine viſus,* Degeneres
Vnguibus hunc ſæuus ira paterna ferit:
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Suſtinuítque acie nobiliore diem.
Nutritur, volucrúmque potens & fulminis hæres,
Geſturus ſummo tela triſulca Ioui.
Me quoque Pieriis tentatum ſæpius antris
Audet magna ſuo mittere Roma Deo.
*Iam dominas * arces, iam regia tecta meremur,* aures
Et chelys Auguſto iudice noſtra ſonat.

CL. CLAVDIANI
PANEGYRIS DE TERTIO CONSVLATV HONORII Auguſti.

TERTIA Romulei ſumant exordia faſces,
*Térque tuas ducat bellatrix * Roma curules.* pompa
Feſtior annus eat, cinctúſque imitata Gabinos,

Diues Hydaſpeis augeſcat purpura gemmis,
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.
Latium *Túque ô qui * patrium curis æqualibus orbem*
Eoo cum fratre regis, procede ſecundis
Alitibus, Phœbíque nouos ordire meatus:
Spes votúmque poli, quem primo à limine vitæ
Nutrix aula fouet, ſtrictu quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt caſtra triumphos.
Ardua priuatos neſcit fortuna penates,
regnum *Et * regimen cum luce dedit; cognata poteſtas*
Excepit Tyrio venerabile pignus in oſtro,
Luſtrauítque tuos aquilis victricibus ortus
venabula *Miles, & in mediis * cunabula præbuit haſtis.*
Te naſcente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, mouitque ſuas formidine ſyluas
Caucaſus, & poſitis numen confeſſa pharetris,
Ignauas Meroë traxit de crine ſagittas.
ſcuta *Reptaſti per * ſigna puer, regúmque * feroces*
recentes *Exuuiæ tibi ludus erant: primúſque ſolebas*
Aſpera complecti toruum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
partem *Arctoa de ſtrage calens, & poſcere * patrem*
De ſpoliis Scythicos arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel iaculum Daci, vel fræna Sueui.
Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo,
Intrepidum ferri galea nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſommas tendentem brachia criſtas.
Tunc ſic lætus ait: Rex ô ſtellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli,

Arma-

Armáque gauiſo referat captiua parenti.
Mox vbi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes,
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires.
Frigora ſæua pati, grauibus non cedere nimbis
Æſtiuum tolerare iubar, tranſnare ſonoras
Torrentum furias, aſcenſu vincere montes.
Planitiem curſu, valles & concaua ſaltu,
Necnon in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea portare niues, nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda.
Quoque magis nimium pugnæ inſtimmaret amorem
Facta tui numerabat aui, quem littus aduſtæ
Horreſcit Libyæ, ratibúſque imperuia Thule.
Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotúmque ' vago mucrone ſecutus, vagum
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque ſub axe tropbæis,
Tethyos alternæ refluas calcauit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat: non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis: ſeu cuſpidis artem,
Siue lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rurſus
Bella tonant, dubiúmque quatit diſcordia mundum.
Proh crimen ſuperûm, longi proh dedecus æui,
Barbarus Heſperias exul poſſederat vrbes,
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentéſque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quaſcunque pererrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes,
Thuriferos Arabum ſaltus, vada Caſpia Medi,

Armenij Phaſin, Parthi liquêre Niphaten.
Quæ tibi tunc Martu rabies, quantúſque ſequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto
Optatas audire tubas, campíque cruenta
Tempeſtate frui, truncíſque immergere plantas?
Vt leo, quem fului matris ſpelunca tenebat
Vberibus ſolitum paſci, quum creſcere ſenſit
Vngue pedes, & terga iubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Getulo comes ire patri, ſtabulíſque minari
Æſtuat, & ceſi terga abſorbere iuuenci.
Ille vetat, rerúmque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritos ornat diademate crines.
Tantáque ſe pietas rudibus oſtentat in annis,
Sic ætas animo ceſsit, quererentur vt omnes
Imperium tibi ſerò datum. Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis: pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitórque manu. te propter & Alpes
Inuadit faciles, cauto nec profuit hoſti
Munitis haſiſſe locis: ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra reuulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies: reuolutáque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſsica venti.
Alpinæ rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbáque cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.
At ferus inuentor ſcelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, dupléxque tepebat
Enſis, & vltrices in ſe conuerterat iras.
Tandem iuſta manus, iam libertate reducta

Quam-

Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas aſtrorum panderet arces,
Nutarétque oneri venturo conſcius Atlas,
Diſtulit Auguſtus cupido ſe reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præſenti traderet orbem.
Nec mora Biſtoniis alacer conſurgit ab oris,
Inter barbaricas auſus tranſire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia ſaxa
Orphæis animata modis: iuga deſertis Oetes
Herculeo damnata rogo: poſt Pelion intras
Nereis illuſtre choris: te pulcher Enipeus
Celſaq; Dodone ſtupuit, rurſúſque loquutæ
In te Chaoniæ mouerunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga littoris, arua teruntur
Dalmatiæ, Phrygij numerantur ſtagna Timaui.
Gaudent Italiæ ſublimibus oppida muris
Aduentu ſacrata tuo, ſubmiſſus adorat
Eridanus, blandóſque iubet miteſcere fluctus,
Et Phaëthontæas ſolitæ deflere ruinas
Roſcida frondoſæ reuocant electra ſorores.
Quanti tum iuuenes, quantæ ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres, pueríſque ſeueri
Certauere ſenes, quum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velarétque pios communis laurea currus?
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
** Feruet criſtatis exercitus vndique turmis.* **Floret**
Quiſque ſua te voce canens: præſtringit ahena
Lux oculos, nudique ſeges Mauortia ferri
Ingeminat ſplendore diem, pars nobilis arcu,
Pars longè iaculis, pars cominus horrida contis:
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant, multúſque tumet per nubila ſerpens

Iratus ſtimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Vt ventum ad ſedes, cunctos diſcedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides. (quid enim per prælia geſſi
ſudante *Te ſine?)quem meruit te non * ſuadente triumphum?*
trophæũ *Odryſium pariter Getico fœdauimus Hebrum*
Sarmaticas *Sanguine, * Dalmaticas pariter proſtrauimus alas,*
Riphæáque ſimul feſſos porreximus artus
In glacie, ſtantémque rota ſulcauimus Iſtrum.
Ergo age, me quoniam cœleſtis regia poſcit,
Tu curis ſuccede meis, tu pignora ſolus
Noſtra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noctémque beatam,
Per tædas quas ipſa tuo regina leuauit
Coniugio, ſociáque virum produxit ab aula:
dirige *Indue mente patrem, creſcentes * dilige fœtus*
Vt ducis, vt ſoceri: iam iam ſecurus ad aſtra.
Te cuſtode ferar. rupta ſi mole Typhœus
Vinclis ** Vndis proſiliat, Tityus ſi membra reſoluat,*
Si furor Enceladi proiecta mugiat Ætna.
Oppoſito Stilicone cadent. Nec plura loquutus
Sicut erat liquido ſignauit tramite nubes,
Ingreditúrque globum lunæ, luménque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat aures.
Hinc Phœbi permenſus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem, ſtetit arce ſuprema
Algenti qua zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cœli, rutilæq́; pateſcunt
Sponte fores. Arctoa parat conuexa Bootes,
Auſtrales reſerat portas ſuccinctus Orion,
Inuitántque nouum ſydus, pendéntque viciſſim
Quas partes velit ille ſequi, quibus eſſe ſodalis
Dignetur,

Dignetur ſtellis, aut qua regione moueri.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam,
*Te tuus oceanus natalis gurgite * laſſum* lapſum
Excipit, & notis Hiſpania proluit vndis.
Fortunate parens, primos quum detegis ortus,
Aſpicis Arcadium: quum te procliuior vrges,
Occiduum viſus remoratur Honorius ignem:
Et quocunque vagos flectis ſub cardine curſus,
Natorum per regna venis, qui mente ſerena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Secula qui rurſus formant meliore metallo,
Luget auarities Stygiis innexa catenis,
Cúmque ſuo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes, non corrumpentia ſenſus
Dona valent: emitur ſola virtute poteſtas.
Vnanimi fratres, quorum mare terráque fatis
Debentur, quodcunque manus euaſit auitas,
Quod ſupereſt patri, vobis iam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat:
Frontes innumeris exaſperat ægida ſignis,
Altum fulminea criſpare in caſside conum
Feſtinat Steropes, nectit thoraca Pyragmon,
Igniſluíſque gemit Lipare fumoſa cauernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui ſumma freti per cærula poſſint
Ferre viam, ſegetémque leui percurrere motu,
Neſciat vt ſpumas, nec proterat vngula culmos.
** Iam video Babylona rapi, Parthúmque coactum* Iámque videt
Non ficta trepidare fuga, iam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangem palleſcere ripis,
Gemmatóſque humilem diſpergere Perſida cultus.
Ite per extremum Tanaim, pigróſque Triones,
Ite per ardentem Libyam, ſuperate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes,

Herculeum finem, Bacchi tranſcurrite metas,
Veſtri iuris erit quicquid complectitur axis:
Vobis rubra dabunt pretioſas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

CL. CLAVDIANI
PANEGYRIS DE QVARTO CONSVLATV HONORIJ Auguſti.

AVſpiciis iterum ſeſe regalibus annus
Induit, & nota fruitur iactantior aula:
Limina nec * paſſi circum priuata morari *paſſim
Exultant reduces Auguſto conſule faſces.
Cernis vt armorum proceres, legúmque potentes
Patritios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis, ſequitur vexilla Quirini.
Lictori cedunt aquilæ, ridétque togatus
Miles, & in mediis effulget curia caſtris.
Ipſa palatino circumuallata ſenatu
Iam trabeam Bellona gerit, parmámque remouit
Et galeam, ſacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat Gradiue ſecures
Pacata geſtare manu, Latiáque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo

*Sparſit Ibera domus, nec tantam vilior * vnda*
Promeruit ſeriem gentis: cunabula fouit
Oceanus: terræ dominos, pelagíque futuros,
Immenſo docuit rerum de principe naſci.
Hinc proceſſit auus, cui poſt Arctoa frementi
Claſſica Maſſylas adnexuit Africa lauros.
Ille Caledoniis poſuit qui caſtra pruinis,
Qui medio Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatórque Britanni
Littoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.
*Quid rigor æternus? cœli quid * ſydera proſunt?* frigora
Ignotúmque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule,
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.
Quis calor obſtitit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxítque nouis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, ſparſóſque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longè tranſgreſſus auitas,
Subdidit oceanum ſceptris, & margine cœli
Clauſit opes, quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Nilúſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis,
Non generis dono, non ambitione potitus,
Digna legi virtus, vltrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam quum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deſerta ſuas in nos transfunderet Arctos,
Danubij tota, vomerent quum prælia ripa,

Quum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauaque Biſtonios operirent agmina campos,
Omnibus afflictis & vel labentibus ictu,
Vel propè caſuris, unus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agróſque colonis
Reddidit, & lethi rapuit de faucibus vrbes.
Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus, iamiam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamque ratem, certáque leuaſſet
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
Quum procul inſanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæuirétque dies, terrámque & ſtagna propinqui
Haurirent radij, ſolito cum murmure toruus
Sol occurrit equis, qui poſtquam rurſus heriles
Agnouere ſonos, rediit meliore magiſtro
currus *Machina, concentúſque poli, * rurſúſque recepit*
Imperium, flammæq; modum. Sic traditur illi
Seruatúrque Oriens, at nunc pars altera rerum
Tradita: bis poſſeſſa manu, bis parta periclis,
Per varium gemini ſcelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc ſæua Britannia fudit,
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exul:
Auſus vterque nefas, domini reſperſus vterque
Inſontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantúmque dabant exempla frequenti.
Hic noua moliri praeceps: hic quærere tuta
Prouidus: hic fuſis, collectis viribus ille:
Hic vagus excurrens, hic inter clauſtra reductus.
Diſsimiles, ſed morte pares: euadere neutri
Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
Amiſſa ſpecie, raptiſque inſignibus ambo
In vultus rediere ſuos, manibúſque reuinctis
Oblati, gladijs ſubmittunt colla paratis,
Et vitam veniámque rogant. proh damna pudoris!

Qui

Qui modò tam denſas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius ſeſe librauerat orbis,
Non hoſtes victore cadunt, ſed iudice ſontes
*Damnat voce reos, petiit quos * Marte tyrannos.* arte
Amborum periere duces: hic ſponte carina
Decidit in fluctus, illum ſuus abſtulit enſis:
Hunc Alpes, hunc pontus habet. ſolatia caeſis
Fratribus haec vltor tribuit: necis auctor vterque
Labitur, Auguſtas par victima mitigat vmbras.
Has dedit inferias tumulis, iuuenúmque duorum
Purpureos merito placauit ſanguine manes.
Illi iuſtitiam confirmauere triumpho,
Praeſentes docuere deos: hinc ſecula diſcant,
Indomitum nihil eſſe pio, tutúmve nocenti.
*Nuntius ipſe * ſuis longas incognitus egit* ſibi
Praeuento rumore vias, inopinus vtrunque
Perculit, & clauſos montes vt plana reliquit.
Extruite immanes ſcopulos, attollite turres,
Cingite vos fluuiis, vaſtas opponite ſyluas,
Garganum Alpinis, Apennínúmque niualem
Permixtis ſociate iugis, & rupibus Haemum
Addite Caucaſeis, inuoluite Pelion Oſſae.
Non dabitis murum ſceleri: qui vindicat, ibit.
Omnia ſubſident meliori peruia cauſae:
Nec tamen oblitus ciuem cedentibus atrox
Partibus infremuit: non inſultare iacenti
Malebat, mitis precibus, pietatis abundans,
Poenae parcus erat, paci non intulit iram,
Poſt acies odiis idem qui terminus armis,
Profuit hoc vincente capi, multóſque ſubactos
*Aſpera laturae commendauere * catenae* cateruae
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.
Hinc amor, hinc validum deuoto milite robur,

Hinc natis manſura fides, hoc nobilis ortu
Naſceris, æquæua cum maieſtate creatus,
Nulláque priuatæ paſſus contagia ſortis.
Omnibus acceptis vltrò te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro,
violata *Membraque veſtitu nunquam * temerata profano*
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferis eduxit aquis: te gaudet alumno
Boſphorus. Heſperio de limine ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vendicat axis,
Herculis & Bromij ſuſtentat gloria Thebas,
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretáque ſe iactat tenero reptata Tonanti:
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc numen regio: non littora noſtro
Sufficerent anguſta deo, nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro laſere cubili:
Acclinis genitrix auro, circunflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperiis: quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Hammon,
Et dudum taciti rupere ſilentia Delphi.
Te Perſæ cecinere Magi, te ſenſit Hetruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanáque rurſus
Intonuit rupes, rapidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleïus ære ſonoro
Luſtrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Aſtitit, ambitur ſignis Auguſtior infans:
Senſit adorantes galeas, redditque feroces
Vagitum lituis: vitam tibi contulit idem
Imperiúmque dies: inter cunabula conſul

Proueher-

Proueheris, ſignans poſitò modò nomine faſtos:
Donatúrque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipſa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus ſanctis, immortalíque deorum
Creſcis adoratus gremio: tibi ſæpe Diana
Mænalios arcus, venatricéſque pharetras
Suſpendit puerile decus: tu ſæpe Mineruæ
Luſiſti clypeo, fuluámque impunè pererrans
Ægida, tractaſti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit regina comas, feſtináque voti
Præſumptum diadema dedit: tum leuibus vlnis
Suſtulit, & magno porrexit ad oſcula patri.
Nec dilatus honos, mutatus principe Cæſar,
Protinus æquaris fratri, nec certiùs vnquam
Hortati ſuperi: nullis præſentior æther
Affuit ominibus: tenebris inuoluerat atris
Lumen hyems, denſoſque Notus collegerat imbres:
Sed mox cùm ſolita miles te voce leuaſſet,
Nubila diſſoluit Phœbus, pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundóque dies caligine liber:
Boſphorus aduerſam patitur Chalcedona cerni,
Nec tantùm vicina nitent, ſed tota repulſis
Nubibus exuitur Thrace, Pangæa renident,
Inſuetóſque palus radios Mæotica vibrat:
Nec Boreas nimbos, aut ſol ardentior egit,
Imperij lux illa fuit: præſagus obibat
Cuncta nitor, riſitq; tuo natura ſereno.
Viſa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida, ſed quantus numeratur nocte Bootes:
Emicuitque plagis alieni temporis hoſpes,

iaceret Ignis, & agnoſci potuit quum luna* lateret:
Siue parens Auguſta fuit, ſeu fortè reluxit
Diuus auus, ſeu te claris properantibus aſtris
Cernere ſol patiens cœlum commune remiſit.
Apparet quid ſigna ferant: ventura poteſtas
Claruit Aſcanio, ſubita quum luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygióque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor:
At tua cœleſtes illuſtrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famulóſque recepit
Natura tradente deos: lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Motura conuexa comæ: tum ſcindere nubes
Diſcebat, fulménque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natiſque ſuperbus
Iam paribus, duplici fultus conſorte redibat,
Splendebátque pio complexus pignora curru.
Haud aliter ſummo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledea ſedent: in vtroque relucet
Frater, vtroque ſoror ſimilis chlamys effluit auro:
Stellati pariter crines: iuuat ipſe Tonantem
Error, & ambigua placet ignorantia matri:
Eurotas proprios diſcernere neſcit alumnos.
ſecum Vt domus excepit reduces, ibi talia* tecum
Pro rerum ſtabili fertur ditione locutus.
tuliſſet Si tibi Parthorum ſolium fortuna* dediſſet
Chare puer, terríſque procul venerandus Eois
Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras:
Sufficeret ſublime genus luxúque fluentem
Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
vlterior Conditio, virtute decet, non ſanguine niti:
fato Maior, & * vtilior facto coniuncta potenti,

Vile

Vile latens virtus: quid enim ſubmerſa tenebris
Proderit, obſcuro veluti ſine remige puppis,
Vel lyra quæ reticet, vel qui non tenditur arcus?
Hanc tamen haud quiſquam qui non agnouerit antè
*Semet, & * incertos animi placauerit æſtus,* inceſtos
Inueniet: longis illuc ambagibus itur.
Diſce orbis, quod quiſque ſibi quum conderet artus
Noſtros, æthereis miſcens terrena Prometheus,
*Synceram * patri mentem furatus Olympo,* patrio
Continuit clauſtris, indignantémque reuinxit.
*Et quum non aliter poſſint mortalia * fingi,* flecti
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapſæ
Intereunt: hæc ſola manet, buſtóque ſuperſtes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, proſpecturámque labori:
Illas inferiùs collo præceptáque ſumma
Paſſuras dominæ, digna ſtatione locauit.
Quippe opifex veritus confundere ſacra prophanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedéſque remouit,
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidámque nocendi,
Præcipitémque ſui: rabie ſuccenſa tumeſcit,
*Contrahitur * tepefacta metu: quúmque omnia ſecum* ſtupefacta
Duceret, & requiem membris veſana negaret,
*Inuenit pulmonis opem madidúmque * fluenti* furenti
Præbuit, vt tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulſa receſſit:
Quæ velut immanes reſerat dum bellua rictus
Expleri paſcíque nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum,
*Nunc gaudet, nunc mœſta * dolet, ſatiatáque rurſus* ſilet
Exoritur, cæſáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit ſi quis ſedare tumultus,

taceret *Ignis, & agnoſci potuit quum luna* lateret:*
Siue parens Auguſta fuit, ſeu fortè reluxit
Diuus auus, ſeu te claris properantibus aſtris
Cernere ſol patiens cœlum commune remiſit.
Apparet quid ſigna ferant: ventura poteſtas
Claruit Aſcanio, ſubita quum luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygióque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor:
At tua cœleſtes illuſtrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente deos: lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Motura conuexa comæ: tum ſcindere nubes
Diſcebat fulménque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natíſque ſuperbus
Iam paribus, duplici fultus conſorte redibat,
Splendebátque pio complexus pignora curru.
Haud aliter ſummo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledea ſedent: in vtroque relucet
Frater, vtroque ſoror ſimilis chlamys effluit auro:
Stellati pariter crines: iuuat ipſe Tonantem
Error, & ambigua placet ignorantia matri:
Eurotas proprios diſcernere neſcit alumnos.
ſecum *Vt domus excepit reduces, ibi talia* tecum*
Pro rerum ſtabili fertur ditione locutus.
tuliſſet *Si tibi Parthorum ſolium fortuna* dediſſet*
Chare puer, terríſque procul venerandus Eoïs
Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras
Sufficeret ſublime genus luxúque fluentem
Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
vlterior *Conditio, virtute decet, non ſanguine niti:*
fato *Maior, & * vtilior facto coniuncta potenti,*

Vile

Vile latens virtus: quid enim ſubmerſa tenebris
Proderit, obſcuro veluti ſine remige puppis,
Vel lyra quæ reticet, vel qui non tenditur arcus?
Hanc tamen haud quiſquam qui non agnouerit antè
*Semet, & * incertos animi placauerit æſtus,* inceſtos
Inueniet: longis illuc ambagibus itur.
Diſce orbis, quod quiſque ſibi quum conderet artus
Noſtros, æthereis miſcens terrena Prometheus,
*Synceram * patri mentem furatus Olympo,* patrio
Continuit clauſtris, indignantémque reuinxit.
*Et quum non aliter poſſent mortalia * fingi,* flecti
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapſæ
Intereunt: hæc ſola manet, buſtóque ſuperſtes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, proſpecturámque labori:
Illas inferiùs collo præceptáque ſummæ
Paſſuras dominæ, digna ſtatione locauit.
Quippe opifex veritus confundere ſacra prophanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedéſque remouit,
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, audámque nocendi,
Præcipitémque ſui: rabie ſuccenſa tumeſcit,
*Contrahitur * tepefacta metu: quúmque omnia ſecum* ſtupefacta
Duceret, & requiem membris veſana negaret,
*Inuenit pulmonis opem, madidúmque * fluenti* furenti
Præbuit, vt tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulſa receſſit:
Quæ velut immanes reſerat dum bellua rictus
Expleri paſcíque nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum,
*Nunc gaudet, nunc mœſta * dolet, ſatiatáque rurſus* ſilet
Exoritur, cæſáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit ſi quis ſedare tumultus,

Inconcuſſa dabit puræ ſacraria menti.
Tu licet extremos latè dominère per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent,
praua *Si metuis, ſi * parua cupis, ſi duceris ira,*
Seruitij patiêre iugum, tolerabis iniquas
Interius leges: tunc omnia iure tenebis
Quùm poteris rex eſſe tui: procliuior vſus
In peiora datur, ſuadétque licentia luxum,
Illecebríſque effrǽna fauet: tunc viuere caſtè
Aſperius quum prompta Venus: tunc duriùs iræ
Conſulimus, quum pœna patet. ſed comprime motus,
Nec tibi, quid liceat, ſed quid ſeciſſe decebit,
Occurrat, mentémque domet reſpectus honeſti.
Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoſcas: cunctis tua gentibus eſſe
Facta palàm, nec poſſe dari regalibus vſquam
Secretum vitiis: nam lux altiſsima fati
Occultum nihil eſſe ſinit, latebráſque per omnes
abſtruſos *Intrat, & * obtruſos implorat fama receſſus.*
Sis pius in primis, nam quum vincamur in omni
Munere, ſola deos æquat clementia nobis.
Neu dubiè ſuſpectus agas, neu falſus amicis,
Rumorúmve auidus: qui talia curat, inanes
Horrebis ſtrepitus, nullà non anxius hora.
Non ſic excubiæ, nec circunſtantia pila,
Quàm tutatur amor: non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc ſimplex gratia donat.
quod *Nónne vides operum * qui ſe pulcherrimus ipſe*
Mundus amore ligat, nec vi connexa per æuum
Conſpirant elementa ſibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus littore pontus:
Et qui perpetuo terras ambítque vehítque,
Nec premat incumbens oneri, nec ceſſerit aër.

Qui

Qui terret, plus ipſe timet: ſors iſta tyrannis
Conuenit: inuideant claris, fortéſque trucident,
Muniti gladiis viuant, ſeptíque venenis
Ancipites habeant arces, trepidíque minentur:
Tu ciuem patrémque geras, tu conſule cunctis,
Nec tibi: nec tua te moueant, ſed publica vota
In commune iubes ſi quid, cenſéſque tenendum,
Primus iuſſa ſubi: tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferre ' vetat, quum viderit ipſum negat
Auctorem parere ſibi, componitur orbis
Regis ad exemplum. nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec faſtidire minores,
Neu pete præſcriptos homini tranſcendere fines.
Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores.
Non tibi tradidimus dociles ſeruire Sabæos,
Armeniæ dominum nec te præfecimus oræ,
Nec damus Aſſyriam, tenuit, quam fœmina gentem:
Romani, qui cuncta diu rexère, regendi:
Qui nec Tarquinij faſtus, nec iura tulère
Cæſaris: annales veterum delicta loquuntur:
Hærebunt maculæ. Quis non per ſecula damnat
Cæſareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera? quem rupes Caprearum tetra latebit,
Inceſto poſſeſſa ſeni? victura feretur
Gloria Traiani, non tam quòd Tigride victo
Noſtra triumphantis fuerat prouincia Parthi,
Alta quòd inuectus ſtratis capitolia Dacis,
Quàm patria quòd mitis erat. Nec deſine tales
Nate ſequi. ſi bella tonant, prius agmina duris
Exerce ſtudiis, & ſauo præſtrue Marti.
Non bruma requies, non hybernacula ſegnes
Eneruent torpore manus: ponenda ſalubri

Caſtra loco, præbenda vigil cuſtodia vallo,
Diſce vbi denſari cuneos, vbi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies, fraudi quæ accommoda vallis,
Quæ via difficilis, fidit ſi mœnibus hoſtis,
Tum tibi murali libretur machina pulſu,
proiectá-que *Saxa rotet præceps aries, protectáque portas*
Teſtudo feriat: ruat emerſura iuuentus
Effoſſi per operta ſoli: ſi longa moretur
Obſidio, tum vota caue ſecura remittas,
Incluſumve putes: multis damnoſa fuere
Gaudia: diſperſi pereunt, ſomnoque ſoluti:
Sæpius incauta nocuit victoria turba.
Neu tibi regificus tentoria larga redundent
Deliciis néve imbelles ad ſigna miniſtros
Luxuries armata trahat, neu flantibus Auſtris,
Neu pluuiis cedas, neu defenſura calorem
Aurea ſummoueant rapidos vmbracula ſoles.
Inuentis vtare cibis: ſolabere partes
Æquali ſudore tuas: ſi collis iniquus,
Primus ini: ſyluam ſi cadere prouocat vſus,
Ne pudeat ſumpta quercum ſtrauiſſe bipenni:
Calcatur ſi pigra palus, tuus antè profundum
Prætentet ſonipes: fluuios tu protere curru
Horrentes glacie, liquidos tu ſcinde natatu.
Nunc eques in medias equitum tu conſere turmas,
Nunc pedes aſſiſtas pediti: tum promptius ibunt
Te ſocio. tum conſpicuus gratúſque feretur
Sub te teſte labor. Dicturum plura parentem
Voce ſubit. Equidem (faueant modò numina cœptis)
Hæc effecta dabo, nec me fratríque tibíque
Diſſimilem populi commiſſáque regna videbunt.
Sed cur non potiùs verbis quæ differis, vſu
Experior? gelidas certè nunc tendis in Alpes,

Dic

Quæ tecum comitem. figant ſine noſtra tyrannum
Spicula, palleſcat noſtro ſine barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam ſeruire clienti?
Vſque adeóne puer? nec me polluta poteſtas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per ſtrages equitare libet: da protinus arma.
Cur annos obiicis? pugnæ cur arguor impar?
Æqualis mihi Pyrrhus erat, quum Pergama ſolus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.
Denique ſi princeps caſtris hærere nequibo,
Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
Oſcula, miratúſque refert. Laudanda petiſti,
Sed feſtinus amor: veniet robuſtior ætas,
Ne propera: necdum decimas emenſus ariſtas,
Aggrederis metuenda viris: veſtigia magnæ
Indolis agnoſco. fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, quum proſpera ſæpe Philippi
Audiret, lætos interfleuiſſe ſodales,
Nil ſibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus, fas ſit promittere patri,
Tantus eris: noſtro nec debes regna fauori,
Quæ tibi iam natura dedit. Sic mollibus olim
Stridula ducturum pratis examina regem
Naſcentem venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, tradúntque fauos: ſic paſcua paruus
Vendicat, & necdum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus. Sed prælia differ
*In * iuuenem, patiénſque meum cum fratre tuere* **Venerem**
Me bellante locum, vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat: ſit Nilus *vbique*
Veſter, & emiſſo quicquid ſol imbuit ortu,
Si pateant Alpes, habeat ſi cauſa ſecundos
Iuſtior euentus, aderis, partéſque receptas

Suſcipies, animoſa tuas vt Gallia leges
Audiat & noſtros æquus modereris Iberos,
Tunc ego ſecurus fati, lætúſque laborum
Diſcedam, vobis vtrunque regentibus axem.
Intereà Muſis animus dum mollior inſtet,
Et quæ mox imitère legas: nec deſinat vnquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetuſtas.
Antiquos euolue duces, aſſueſce futuræ
Militiæ, Latium retrò te confer in æuum.
Libertas quæſita placet, mirabere Brutum.
Perfidiam damnas, Metij ſatiabere pœnis.
deſpice *Triſte rigor nimius: Torquati * deſpue mores.*
Mors impenſa bonum: Decios venerare ruentes.
Vir ** Vel ſolus quid fortis agat, te ponte ſoluto*
Oppoſitus Cocles, Mutij te flamma docebit.
perfringat *Quid mora * perficiat, Fabius: quid rebus in arctis*
Dux gerat, oſtendat Gallorum ſtrage Camillus.
Diſcitur hinc nullos meritis obſiſtere caſus.
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam
Regule: ſucceſſus ſuperant aduerſa Catonis.
hinc *Diſcitur * in quantum paupertas ſobria poſſit.*
Pauper erat Curius, reges quum vinceret armis:
Pauper Fabricius Pyrrhi quum ſperneret aurum.
Sordida Serranus flexit dictator aratra.
Luſtrata lictore caſa faſcéſque ſalignis
Poſtibus affixi, collecta conſule meſſes,
Et ſulcata diu trabeato rura colono.
Hæc genitor præcepta dabat, velut ille carinæ
Longæuus rector, variis quem ſæpe procellis
Explorauit hyems ponto iam feſſus & annis,
Æquoreas alni nato commendat habenas:
Et caſus, artéſque docet, quo dextra regat ur
Sydere, quo fluctus poſſint moderamine falli,
Quæ nota nimborum, quæ fraus inſida ſereni.

Quid

Quid ſol occiduus prodat quo ſaucia vento
Decolor irates attollat Cinthia vultus.
Aſpice nunc quacunque micas, ſeu circulus Auſtri
Magne parens gelidi ſeu te meruere Triones,
Aſpice completur votum, iam natus adæquat
Te meritis, & quod magis eſt optabile, vincit,
Subnixus Stilicone tuo, quem fratribus ipſe
Diſcedens clypeumdefenſorémque dediſti.
Pro nobis nihil ille pati, nullúmque recuſet
Diſcrimen tentare ſui, non dura viarum,
Non incerta maris Libyæ ſqualentis arenas
Audebit ſuperare ſedes, madidáque cadente
*Pleiade, Getulas intrabit * Syrtibus vndas.* nauita Syrtes
Hunc tamen in primis populos lenire feroces
Et Rhenum pacare iubes: volat ille citatis
Vectus equis nuláque latus ſtipante caterua.
Aſpera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
Pergit, & hoſtiles (tanta eſt fiducia) ripas
Incomitatus adit: totum properare per amnem
Attonitos reges humili ceruice videres.
Ante ducem nostrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem pauidique orantes murmure Franci
*Procubuere ſolo * iuratur Honorius abſens,* miratur.
Imploratque tum ſupplex Alemania nomen.
Baſternæ venêre truces, venit accola ſyluæ,
Bructerus Hercyniæ, latiſque paludibus exit
Cimbrus & ingentes Albim liquêre Cheruſci.
Accipit ille preces varias, tardéque rogatus
Annuit, & magis pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Druſos,
Marte ſub ancipiti, ſed multis cladibus empta.
Quis victum meminit ſola formidine Rhenum?
Quod longis alij bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter. Poſt otia Galli

Militis * *Limitis,hortaris Graias fulcire ruinas:*
Ionium tegitur velis, ventique laborant
Tot curuare ſinus ſeruatáſque Corinthum
Proſequitur facili Neptunus gurgite claſſes:
Et puer Iſthmiaci iampridem littoris exul
Secura repetit portus cum matre Palæmon.
Caſtra cruore natant, moritur pellita iuuentus:
Pars morbo,pars enſe perit,non luſtra Lycæi,
Non Erymanthæa iam copia ſufficit vmbra
exutáque *Innumeris exuſta rogis,* * *nudatáque ferro*
Sic flagraſſe ſuas lætantur Mænala ſyluas.
Excutiat cineres Ephyre,Spartanus,& Arcas
Tutior,exangues pedibus proculcet aceruos,
Feſſáque penſatis reſpiret Græcia pœnis.
Gens,quæ non Scythicos diffuſior vlla Triones
Incoluit,cui paruus Athos,anguſtáque Thrace
Cùm tranſiret erat, per te viréſque tuorum
Fracta ducum,lugétque ſibi iam rara ſuperſtes:
Et quorum turba ſpatium vix præbuit orbis.
Vno colle latent: ſitiens incluſáque vallo
Ereptas quæſiuit aquas,quas hoſtibus ante
Contiguas, alio Stilicho deflexerat arcu
Mirantémque nouas ignota per auia valles
Iuſſerat auerſo fluuium migrare meatu.
Obuia quid mirum vinci,quum barbarus vltro
Iam cupiat ſeruire tibi? tua Sarmata diſcors
Pelle *Sacramenta petit: proiecta* * *fraude Gelonus*
Militat:in Latios ritus tranſiſtis Alani.
Vt fortes in Marte viros,animiſque paratos,
Sic iuſtos in pace legis,longúmque tuis
Electos,crebris nec ſuccedentibus vrnis
Iudicibus:notis regimur, fruimúrque quietis,
Militiæque bonis, ceu bellatore Quirino
Ceu placido moderante Numa non imminet enſis.

Nulla

Nulla nobilium cædes, non crimina vulgo
Texuntur, patria mœſtus non truditur exul.
Impia continui ceſſant augmenta tributi.
Non infelices tabulæ, non haſta refixas
Vendit opes auidas, emptor non voce citatur.
Nec tua priuatis creſcunt æraria damnis.
Munificus ! laudis, ſed non es prodigus auri. largis
Perdurat non empta fides, nec pectora merces
Alligat, ipſa ſuo pro pignore caſtra laborant.
Te miles nutritor amat. Quæ denique Romæ
Cura tibi? quàm fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur ſenium iuris, priſcámque reſumunt
Canitiem leges, emendantúrque vetuſta,
Accedúntque noua; talem ſenſere Solonem
Res Pandioniæ: ſic armipotens Lacedæmon
Deſpexit muros, rigido munita Lycurgo
Quæ ſub te vel cauſa grauis, vel iudicis error?
Nec legitur dubiis quis litibus addere finem
Iuſtior, & merſum latebris educere verum.
Quæ pietas, quantúſque rigor, tranquilláque magni
Vis animi, nullóque leuis terrore moueri,
Nec noua mirari facilis? quæ docta facultas quàm
Ingenij, linguæque modus? reſponſa i erentur
Legati grauibúſque latet ſub motibus ætas.
Quantus in ore pater radiat? quàm - torua voluptas parua
Frontis, & auguſti maieſtas grata pudoris?
Iam patrias imples galeas, iam cornus auita
Tentatur vibranda tibi: promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanáque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clypeatus, & auro
Squameus, & rutilus criſtis, & caſſide maior?
Sic quum Threïcia primùm ſudaret in haſta
Flumina lauerunt puerum Rhodopeïa Martem,
Quæ vires iaculis? vel quum Gortynia tendis

Spicula quàm felix arcus, certiq́ue petitor
Vulneris, & iuſſum mentiri neſcius ictum?
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte ſagittas
Armenius, refugo quæ ſit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcher ſudore palæſtræ
Alcides pharetras, Dircæáque tela ſolebat
Prætentare feris olim domitura gigantes,
Et pacem latura polo: ſemperque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ouanti,
Cæruleus tali proſtratus Apolline Python,
Implicuit fractis moritura volumina ſyluis.
Quum vectaris equo, ſimulacráque Martia
ſimulare *Quis molles ' ſinuare fugas, quis tendere contum*
Acrior? aut ſubitos melior flexiſſe recurſus?
Non te Maſſagetæ non gens exercita campo
Theſſala, non ipſi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ vix te ſuſpenſa ſequuntur
Agmina, ferventéſque tument poſt terga Draco
Vtque tuis primùm ſonipes calcaribus arſit,
Igneſcunt patulæ nares, non ſentit arenas
Vngula, diſciſſæque iubæ ſparguntur in armos,
Turbantur phaleræ, ſpumoſis morſibus aurum
Fumat, anhelantes exudant ſanguine gemmæ.
Ipſe labor pulviſque decet, confuſáque motu
Cæſaries, veſtis radiato murice ſolem
Combibit ingeſto criſpatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis tua poſceret vltro
Verbera Nereidum ſtabulis nutritus Arion:
Seruirétque tuis contempto Caſtore frænis
Cyllarus, & flauum Xanthus ſpreuiſſet Achillen
Ipſe tibi famulas præberet Pegaſus alas,
Portarétque libens, melioráque pondera paſſus,
Bellerophontæas indignaretur habenas.
Quinetiam velox Auroræ nuntius Æthon

Digitized by Google

Qui fugat hinnitu ſtellas, roſeóque domatur
Lucifero quoties equitem te cernit ab aſtris,
Inuidet, ínque tuis mauult ſpumare lupatis.
Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Auſonio quum iam ſuccinctus amictu
Per Ligurum populos ſolito conſpectior ires,
Atque inter niueas altè veherere cohortes:
Obnixíſque ſimul pubes electa lacertis
Sydereum geſtaret onus? ſic numina Memphis
In vulgus proferre ſolet: penetralibus exit
Effigies, breuis illa quidem, ſed plurimus infrà
Liniger, impoſita ſuſpirans veſte ſacerdos
Teſtatur ſudore deum: Nilotica ſiſtris
Ripá ſonat, varióſque modos Ægyptia ducit
Tibia, ſubmiſsis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua ſacra frequentat
Tibridis & Latij ſoboles: conuenit in vnum
Quicquid in orbe fuit procerum, quibus auctor honoris
Vel tu, vel genitor: numeroſo conſule conſul
Cingeris, & ſocios gaudes admittere patres,
Illuſtri te prole Tagus, te Gallia doctis
Ciuibus, & toto ſtipauit Roma ſenatu.
Portatur iuuenum ceruicibus aurea ſedes,
Ornatúque nouo grauior deus: aſperat Indus
Velamenta lapis pretioſáque fila ſmaragdis
Ducta virent: amethyſtus ineſt, & fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali ſufficit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatúmque metallis
Viuit opus, multáque ornantur iaſpide vultus.
Et variis ſpirat Nereïa bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem?

Ambitioſa colus? vel cuius pectinis arte
Traxerunt ſolidæ gemmarum ſtamina telæ?
Inuia quis calidi ſcrutatus ſtagna profundi
Tethyos inuaſit gremium? quis diuitis algæ
Germina flagrantes inter quæſiuit arenas?
Quis iunxit lapides oſtro? quis miſcuit ignes
Sidonij rubríque maris? tribuêre colorem
Phœnices, Seres ſubtegmina, pondus Hydaſpes.
Hoc ſi Mæonias cinctu graderere per vrbes,
transferret *In te pampineos * proferret Lydia thyrſos,*
In te Niſa choros: dubitarent Orgia Bacchi
Cui furerent iratæ blanda ſub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus Nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caſpia flectit eburnis
Colla iugis: Satyri circùm crinémque ſolutæ
Mænades aſtringunt hederis victricibus Indos.
Ebrius hoſtili velatur palmite Ganges.
Aſpice mox lætum ſonuit clamore tribunal,
Te faſtos ineunte quater ſolemnia ludit
Omnia libertas deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulúſque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu.
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In ciuem rubuere genæ, tergóque remouit
Verbera promiſſi felix iniuria voti.
Proſpera Romuleis ſperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum: præmiſſa futuris
Dant exempla fidem: quoties te curſibus æui
Præfecit, toties acceſſit laurea patri.
Getunni *Auſi Danubium quondam tranſnare * Gothunni*
ter *In lintres fregere nemus, * tibi mille ruebant*
Chunis *Per fluuium plenæ * cuneis immanibus alni.*
Dux Odotheus erat, tantæ conamina claſſis
Incipiens ætas, & primus concutit annus.

Subm.

Submerſa ſedêre rates: fluitantia nunquam
Largius Arctoos pauêre cadauera piſces.
Corporibus pr mitur Peuce: per quinque recurrens
Oſtia, barbaricos vix egerit vnda cruores.
Confeſſúſque parens, Odothei regis opima
Rettulit, exuuiáſque tibi, Ciuile ſecundis
Conficis auſpiciis bellum, tibi debeat orbis
*Fata * G hunnorum, debellatúmque tyrannum.* Getunnorum.
Iſter ſanguineos egit te conſule fluctus.
Alpinos genitor rupit te conſule montes.
Sed patriis olim fueras ſucceſſibus auctor,
Nunc eris ipſe tuis: ſemper venêre triumphi
Cum trabeis, ſequitúrque tuos victoria faſces.
Sis precor aſſiduè conſul, Mariíque relinquas
Et ſenis Auguſti numerum. Quæ gaudia mundi
Per tua lanugo quum ſerpere cœperit ora?
Quum tibi prodiderit feſtas nox pronuba tædas, Protulerit
Quæ tali denata toro? quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti regina mariti?
Quænam tot diuis veniet nurus? omnibus aruis
Et toto dotanda mari, quantúſque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus & Euri?
O mihi ſi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis: ſi te iam dicere patrem
Tempus erit, quum tu trans Rheni cornua victor
Arcadius, captæ ſpoliis Babylonis onuſtus,
*Communem * maiore toga ſignabitis annum,* meliorẽ
Crinitúſque tuo ſudabit faſce Lyæus,
Vltima fraternas horrebunt Bactra ſecures.

FINIS.

CL. CLAVDIAN

IN SEXTVM CONSVLAtum Honorij Auguſti, Præfatio.

OMnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro quum membra reponit,
Mens tamen ad ſyluas & ſua luſtra redit.
Iudicibus lites, auriga ſomnia currus,
Vanáque nocturnis meta cauetur equis.
Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
Et vigil elapſas quærit auarus opes.
Blandáque largitur fruſtra ſitientibus agris
Irriguus gelido pocula fonte ſopor.
Me quoque Muſarum ſtudium ſub nocte ſilenti
Artibus aſſuetis ſollicitare ſolet.
Námque poli media ſtellantis in arce videbar
Ante pedes ſummi carmina ferre Iouis,
Vtque fauet ſomnus, plaudebant numina dictis,
Et circumfuſi ſacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victúſque Typhœus:
Hunc premit Inarimes, hunc grauis Ætna domat.
Quàm lætus poſt bella Iouem ſuſceperit æther.
Phlegrææ referens præmia militiæ.
Additur ecce fides nec me mea luſit imago,
Irrita nec falſum ſomnia miſit ebur.
En princeps, en orbis apex, æquatus olympo.
En quales memini, turba verenda, Deos.
Fingere nil maius potuit ſopor, altáque vati
Conuentum cælo præbuit aula parem.

C

CL. CLAVDIANI

PANEGYRIS IN SEXTVM HONORII AVguſti conſulatum.

***

AVrea Fortuna reduci ſi templa priores
Ob reditum vouêre ducum, non dignius vnquam
Hæc Dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes,
*Quàm ſua quum pariter trabeis * repetatur & vrbi* reparatur
Maieſtas, nec enim campus ſolennis, & vrna
Luditur in morem: ſpecies nec diſſona cœtu,
Aut peregrina nitet ſimulati iuris imago.
Indigenas habitus natiua palatia ſumunt.
Et patriis plebem caſtris ſociante Quirino,
*Mars auguſta * ſibi renouat ſuffragia campi.* ſui
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis auibus quem Tybris inaugurat annus?
Quanquam omnes, quicunque tui cognominis anni,
Semper inoffenſum dederint ſucceſſibus omen,
Sintque trophæa tuas ſemper comitata ſecures:
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Vrbis, & Auguſti geminato nomine felix.
N*anque velut ſtellas Babylonia cura ſalubres*
Optima tunc ſpondet mortalibus edere fata,
Cœlicolæ quum celſa tenent, ſummóque feruntur
Cardine, nec radios humili ſtatione recondunt.

Haud aliter Latiæ ſublimis ſignifer aulæ,
propria Imperij ſydus prima cum ſede locauit.
Auget opes Latiis, & certius omnia ſurgunt
Victrici concepta ſolo, quum pulcher Apollo
Luſtrat Hyperboreas Delphis ceſſantibus aras,
Nil tum Caſtaliæ riuis communibus vnda,
Diſſimiles vlli nec diſcrepat arbore laurus.
Antráque mœſta ſilent, inconſultique receſſus.
At ſi Phœbus adeſt, & frenis Grypha iugalem
Riphæo tripodas repetens detorſit ab axe,
Tunc ſyluæ, tunc antra loqui, tunc viuere fontes.
Tunc ſacer horror aquis, adytiſque effunditur Echo
Clarior, & doctæ ſpirant præſagia rupes.
Ecce Palatino creuit reuerentia monti,
Exultátque habitante deo, potioráque Delphis
Supplicibus latè populis oracula pandit,
Atque ſuas ad ſigna iubet reuireſcere lauros.
Non alium certè decuit rectoribus orbis
Eſſe larem, nulloque magis ſe colle poteſtas
Æſtimat, & ſummi ſentit faſtigia iuris,
Attollens apicem ſubiectis regia roſtris,
Tot circùm delubra videt, tantiſque deorum
Cingitur excubiis: iuuat intra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe gigantes,
Cælatáſque fores, mediiſque volantia ſigna
Nubibus, & denſum ſtipantibus æthera templis,
Æráque veſtitis numeroſa puppe columnis
Conſita, ſubnixáſque iugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu, ſpoliiſque micantes
Innumeros arcus: acies ſtupet igne metalli,
Et circumfuſo trepidans obtunditur auro.
Agnoſciſne tuos princeps venerande penates?
Hæc ſunt, quæ primis olim miratus in annis,
vias. Patre pio monſtrante, petis. nil optimus ille

Diuorum

Diuerum toto meruit felicius æuo,
Quàm quod Romuleis victor ſub mœnibus egit
Te conſorte dies: quum ſe melioribus addens
Exemplis,ciuem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe iocos,dilectáque paſſus
Iurgia, patritiáſque domos,priuatáque paſsim
Viſere depoſito dignatus limina faſtu.
Publicus hinc ardeſcit amor, cùm moribus æquis
Inclinat populo regale modeſtia culmen
Téque rudem vitæ,quamuis diademate necdum
Cingebare comas,ſocium ſumebat honorum
Purpureo fotum gremio,paruúmque triumphis
** Induit,& magnis docuit præludere faſtis.* Imbuit
Te linguis variæ gentes miſsique rogatum
Fœdera, Perſarum proceres cum patre ſedentem
Hac quondam videre domo poſitáque tiara
Submiſere genu. tecum prælarga vocauit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra ſenatus,
Romano puerum gaudens offerre fauori,
Vt nouus imperio iam tunc aſſueſceret hæres,
*Hinc tibi * concreta radice tenacius hæſit,* Contracta
Et penitus totis inoleuit Roma medullis,
Dilectæque vrbis teneris conceptus ab annis
Tecum creuit amor: nec te mutare reuerſum
Eualuit propria nutritor Boſphorus arce.
Et quoties optare tibi,quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dediſſet,
Diuitis Auroræ ſolium,ſortémque paratam,
Sponte remittebas fratri.rogat ille volentes
Aſſyrios:habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi: nec vota fefellit
Euentus fortuna nouum molita tyrannum
Iam tibi quærebat Latium,belloque ſecundo

Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suſcipis Heſperiam patrio bis Marte receptam.
Ipſa per Illyricas vrbes oriente relicto
Ire ſerena comes, nullo deterrita caſu,
Materna te mente fouens, Latióque futurum
Rectorem, generúmque ſibi, ſeniore ſuperbas.
Iam repetente plagas illo ſub cardine rerum
Sedula ſeruatum per tot diſcrimina pignus
Reſtituit ſceptris patrui, caſtriſque mariti.
Certauit pietate domus, fidaque reductum
Coniugis officiis, Stiliconis cura recepit.
Felix ille parens, qui te ſecurus olympum
Succedente petit: quam latus ab æthere cernit
Se factus creuiſſe tuis. duo nanque fuere
Europæ Libyæque hoſtes. Mauruſius Atlas
Gildonis furias, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat, qui ſæpe tuum ſpreuere profana
venien- *Mente patrem. Thracum veniens è finibus alter*
tem *Hebri clauſit aquis: alter præcepta vocantis*
rogatis *Reſpuit, auxiliiſque ad proxima bella * negatis,*
Abiurata palàm Libyæ poſſederat arua.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram,
Suppliciis fruitur, natóque vltore triumphat.
Enſe Thyeſtiadæ pœnas exegit Oreſtes:
Sed mixtum pietate nefas, dubitatáque cædis
Gloria materna laudem cum crimine penſat.
Pauit Iudæos inuiſo ſanguine manes
Auguſtus: ſed falſa pij præconia ſumpſit,
parentans *In luctum patriæ ciuili ſtrage parentis.*
At tibi cauſa patris rerum coniuncta ſaluti
Bellorum duplicat lauros: iiſdémque trophæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi iampridem captum Parnaſia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys: arma Getarum

Nuper.

Nuper apud ſocerum plectro celebrata receuti.
Aduentus nunc ſacra tui libet edere Muſis,
Grataque patratis exordia ſumere bellis.
Iam Pollentinis tenuatus funere campi,
Conceſſáque ſibi (rerum ſic admonet vſus)
Luce, tot amiſſis ſociis, atque omnibus vnà
Direptis opibus, Latio diſcedere iuſſus
Hoſtis, & immenſi reuolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. Qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infenſa fretis, ſcelerumque referta
Diuitiis, multáſque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricémque triremem,
Dum prædam de more putat, viduatáque cæſis
Remigibus, ſciſſis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur & vnda,
Vaſtato tandem pœnas luitura profundo:
Talis ab vrbe minas, retrò flectebat inanes
Italiam fugiens, & quæ venientibus antè
Prona fuit, iam difficilis, iam dura reuerſis.
Clauſa putat ſibi cuncta pauor, retróque relictos
Quos modò terreb at rediens exhorruit amnes.
Vndoſa tum fortè domo, vitreiſque ſub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Voluebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus, imperiúmne Ioui legéſque placerent,
Et vita Romana quies, an iura peroſus
Ad priſcos pecudum damnaret ſecula ritus.
Talia dum ſecum mouet anxius, aduolat vna
Naïadum reſoluta comam, complexáque patrem:
En Alaricus, ait, non qualem nuper ouantem
Vidimus: exangues genitor mirabere vultus.
Percenſere manum tantáque ex gente iuuabit
Relliquias numeraſſe breues, iam deſine mœſta

ſonoris *Fronte queri, nympháſque choro iam redde * ſorores*
Dixerat. Ille caput placidis ſublime fluentis
Extulit, & totis lucem ſpargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos, rami caput vmbrauere virentes
Heliadum, totíſque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, currûque paterno
Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus,
Fuluáque * *Fultá que ſub gremio cælatis nobilis aſtris*
Æthereum probat vrna decus. namque omnia luctu
Argumenta ſui Titan ſignauit olympo,
Mutatúmque ſenem plumis, & fronde ſorores,
Et fluuium, nati qui vulnera lauit anheli.
Stat gelidis auriga plagis, veſtigia fratris
Germanæ ſeruant Hyades, Cignique ſodalis
Lacteus extentas aſpergit circulus alas.
Stellifer Eridanus ſinuatis fluctibus errans,
Clara Noti conuexa rigat, gladióque tremendum
Gurgite ſydereo ſubterluit Oriona.
Hoc deus effulgens habitu proſpexit euntes
Deiecta ceruice Getas, tunc talia fatur,
Siccine mutatis properas Alarice reuerti
Conſiliis? Italæ ſic te iam pœnitet oræ?
Nec iam cornipedem Tyberino gramine paſcis,
Vt rebare tuum: Thuſcis nec figis aratrum
Collibus: ô cunctis Erebi digniſſime pœnis,
Túne gigantæis vrbem tentare deorum
Aggreſſus furiis? nec te meus improbe ſaltem
Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina præceps
In noſtris efflauit aquis, dum flammea cæli
Flectere terrenis meditatur fræna lacertis,
Mortalique diem ſperat diffundere vultu?
Crede mihi, ſimili bacchatur crimine quiſquis

Aſp

Aſpirat Roma ſpoliis, aut ſolis habenis.
Sic fatus Ligures Venetóſque erectior amnes
Magna voce ciet: frondentibus humida ripis
Colla leuant, pulcher Ticinus, atque Addua viſu
Ceruleus, & velox Atheſis, tarduſque meatu
Mincius, inque nouem conſurgens ora Timauus.
Inſultant omnes profugo, pacatáque lætum
Inuitant ad prata pecus, iam Pana Lycæum,
Iam Dryades reuocant, & ruſtica numina Faunos.
Tu quoque non paruum Getico Verona triumpho
Adiungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Auſoniis, aut mœnia vindicis Aſtæ.
Hic rurſus dum pacta mouet, damniſque coactus
Extremo mutare parat præſentia caſu,
Nil ſibi periurum ſenſit prodeſſe furorem,
Conuerti nec fata loco, multíſque ſuorum
Diras pauit aues, inimicaq; corpora voluens
Ionios Atheſis mutauit ſanguine fluctus.
Oblatum Stilico violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, vbi Roma periclo
Iam procul, & belli medius Padus arbiter ibat:
Iamq; opportunam motu ' ſtrepuiſſe rebelli ſtatuiſſe
Gaudet perfidiam, prælénſque exempla labori
Suſtinet accenſos æſtiuo puluere ſoles.
Ipſe manu metuendus adeſt, inopinaq; cunctis
Inſtruit arma locis, & quà vocat vſus ab omni
Parte venit: feſſo ſi deficit agmine miles
Vtitur auxiliis, damni ſecurus, & aſtu
Debilitat ſæuum cognatis viribus Iſtrum.
Et duplici lucro committens prælia, vertit
In ſe barbariem, nobis vtrinque cadentem,
Ipſum te caperet, lethóq; Alarice dediſſet,
Ni calor incauti malè feſtinatus Alani
Diſpoſitum turbaſſet opus, propè captus anhelum

Verbere cogis equum, nec te vitaſſe dolemus.
I potius gentis reliquum, tantíſque ſuperſtes
Danubij populis, & noſtrum viue trophæum.
Non tamen ingenium tantis ſe cladibus atrox
Deiicit, occulto tentabat tramite montis,
Si quas per ſcopulos ſubitas exquirere poſſet
In Rhetos Galloſque vias, ſed fortior obſtat
Cura ducis (quis enim diuinum fallere pectus
numina *Poßit, & excubiis vigilantia lumina regni?)*
Cuius conſilium non vnquam repperit hoſtis,
Nec potuit texiſſe ſuum ſecreta Getarum
Noſſe prior, celeríque dolis occurrere ſenſu.
confidit in vno *Omnibus excluſus cœptis conſedit in imo*
Colle tremens, frondéſque licet depaſtus amaras,
Arboreo figat ſonipes in cortice morſus,
Et tetris collecta cibis, annique vapore
Sæuiat aucta lues, & miles probra ſuperbus
Ingerat obſeſſo, captiuáque pignora monſtret:
rabies *Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum*
Docta ſubire fames, aut prædæ luctus ademptæ,
Aut pudor, aut dictis mouere procacibus ira,
Vt malè tentato toties ſe credere campo
Comminus auderet: nulla eſt victoria maior
Quàm quæ confeſſos animo quoque ſubiugat hoſtes.
Iámque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, ínque dies numerus decreſcere caſtris.
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cunei, totæq; palàm diſcedere turmæ
Conſequitur, vanóque fremens clamore retentat,
Cúmque ſuis iam bella gerit: mox numina ſupplex
Cum precibus, fletúque ciet, veterúmque laborum
Admonet, & fruſtra iugulum parcentibus offert,
Defixóque malis animo ſua membra, ſuáſque
Cernit abire manus. Qualis Cybeleïa quaſſans

Hyblæus

Hyblæus procul æra ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ ſponte relictis
Deſciuere fauis, ſomtúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitaq; obita latebra
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo vbi præcluſæ voci laxata remiſit
Fræna dolor, notáſque oculis humentibus Alpes
Aſpicit, & nimiùm diuerſi ſtamine fati
Præſentes reditus, fortunatóſque reuoluit
Ingreſſus, ſolo peragens cum murmure bellum,
Protento leuiter frangebat mœnia conto,
Irridens ſcopulos, nunc deſolatus & expes
Debita pulſato reddit ſpectacula monti.
Tunc ſic Auſonium reſpectans æthera fatur,
Heu regio funeſta Getis, heu terra ſiniſtris
Auguriis calcata mihi, ſatiare nocentum
Cladibus, & tandem noſtris inflectere pœnis.
En ego, qui toto ſublimior orbe ferebar
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul,
Addictúſque reus, flatu propiore ſequentum
Terga premor. quæ prima miſer, quæ funera dictis
Poſteriora querar? nec me Pollentia tantùm
Nec captæ cruciatis opes. hæc aſpera fati
Sors tulerit, Martíſque vices: non funditus armis
Conciderám, ſtipatus adhuc, equitúmque cateruis
Integer, ad montes reliquo cum robore ceſſi,
*Quos * Apenninum perhibent: hunc eſſe ferebat* Apẽninus
Incola, qui Siculum porrectus adúſque Pelorum
Finibus ab Ligurum, populos amplectitur omnes
Italiæ: geminúmque latus ſtringentia longè,
Vtráque perpetuò diſcriminat æquora tractu.
** Hunc ego continuum ſi per iuga tendere curſum,* Hic
Vt prior irata fuerat ſententia menti,
Iam deſperata voluiſſem luce, quid vltrà?

Verbere cogis equum, nec te vitaſſe dolemus.
I potius gentis reliquum, tantiſque ſuperſtes
Danubij populis, & noſtrum viue trophæum.
Non tamen ingenium tantis ſe cladibus atrox
Deiicit, occulto tentabat tramite montis,
Si quas per ſcopulos ſubitas exquirere poſſet
In Rhetos Galloſque vias, ſed fortior obſtat
Cura ducis (quis enim diuinum fallere pectus
numina *Poſſit, & excubiis vigilantia lumina regni?)*
Cuius conſilium non vnquam repperit hoſtis,
Nec potuit texiſſe ſuum ſecreta Getarum
Noſſe prior, celerique dolis occurrere ſenſu.
conſidit *Omnibus excluſus cœptis conſedit in imo*
in vno *Colle tremens, frondéſque licet depaſtus amaras,*
Arboreo figat ſonipes in cortice morſus,
Et tetris collecta cibis, annique vapore
Sæuiat aucta lues, & miles probra ſuperbus
Ingerat obſeſſo, captiuáque pignora monſtret:
rabies *Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum*
Docta ſubire fames, aut prædæ luctus ademptæ,
Aut pudor, aut dictis mouere procacibus iræ,
Vt malè tentato toties ſe credere campo
Comminus auderet: nulla eſt victoria maior
Quàm quæ confeſſos animo quoque ſubiugat hoſtes.
Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decreſcere caſtris,
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cunei, totæq; palàm diſcedere turmæ
Conſequitur, vanóque fremens clamore retentat,
Cúmque ſuis iam bella gerit: mox numina ſupplex
Cum precibus, fletúque ciet, veterúmque laborum
Admonet, & fruſtra iugulum parcentibus offert,
Defixóque malis animo ſua membra, ſuáſque
Cernit abire manus. Qualis Cybeleïa quaſſans

Hyblæus

Digitized by Google

Hyblæus procul æra ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ ſponte relictis
Deſciuere fauis, ſomtúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitaq; ob ita latebra
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo vbi præcluſæ voci laxata remiſit
Fræna dolor, notáſque oculis humentibus Alpes
Aſpicit, & nimium diuerſi ſtamine fati
Præſentes reditus, fortunatóſque reuoluit
Ingreſſus, ſolo peragens cum murmure bellum,
Protento leuiter frangebat mœnia conto,
Irridens ſcopulos, nunc deſolatus & expes
Debita pulſato reddit ſpectacula monti.
Tunc ſic Auſonium reſpectans æthera fatur,
Heu regio funeſta Getis, heu terra ſiniſtris
Auguriis calcata mihi, ſatiare nocentum
Cladibus, & tandem noſtris inflectere pœnis.
En ego, qui toto ſublimior orbe ferebar
Ante tuum, felix aditum, ceu legibus exul,
Addictúſque reus, ſtatu propiore ſequentum
Terga premor. quæ prima miſer, quæ funera dictis
Poſteriora querar? nec me Pollentia tantùm
Nec captæ cruciatis opes. hæc aſpera fati
Sors tulerit, Martíſque vices: non funditus armis
Conciderам, ſtipatus adhuc, equitúmque cateruis
Integer, ad montes reliquo cum robore ceßi,
*Quos * Apenninum perhibent: hunc eſſe ferebat* Apēnīnus
Incola, qui Siculum porrectus adúſque Pelorum
Finibus ab Ligurum, populos amplectitur omnes
Italiæ: geminúmque latus ſtringentia longè,
Vtráque perpetuò diſcriminat æquora tractu.
** Hunc ego continuum ſi per iuga tendere curſum,* Hic
Vt prior iratæ fuerat ſententia menti,
Iam deſperata voluiſſem luce, quid vltrà?

Omnibus oppeterem ſama meliore peruſtis.
Et certè moriens propius te Roma viderem:
Ipſaq́ per cultas ſegetes mors noſtra ſequuto
Victori damnoſa foret: ſed pignora nobis
Romanus charáſque nurus, prædamq́ tenebat.
Hoc magis exertum raperem ſuccinctior agmen.
Heu quibus inſidiis, qua me circundedit arte
Fatalis ſemper Stilico! dum parcere fingit,
Retrudit, * *Rettulit hoſtiles animos, bellúmque remenſo*
Eualuit transferre Pado. Proh fœdera ſæuo
Deteriora iugo. tunc vis extincta Getarum,
Tunc mihi tunc lethum pepigi. violentior armis
Omnibus, expugnat noſtram clementia gentem:
Mars grauior ſub pace latet, capiorq́ viciſſim
Fraudibus ipſe meis. Quis tam ſolatia feſſo
Conſiliúmve ferat, ſociis ſuſpectior, hoſte?
Atque vtinam cunctos licuiſſet perdere bello.
Nam quiſquis duro cecidit certamine, nunquam
Deſinet eſſe meus, melius mucrone perirent.
Auferretq́ mihi luctu leuiore ſodales
Victa manus, quàm læſa fides, nullúſne clientum
Permanet? infenſi comites, odere propinqui.
Quid moror inuiſam lucem? qua ſede recondam
Naufragij fragmenta mei: quave arua requiram?
In quibus haud vnquam Stilico, nimiúmque potentis
Italiæ noſtras nomen circumſonat aures?
Hæc memorans inſtante fugam Stilicone tetendit,
Expertas horrens aquilas comitatur euntem
Pallor, & atra fames, & ſaucia liuidus ora
Luctus, & inferno ſtridentes agmine morbi,
Luſtrandi mos * *Luſtralem ſic triſte facem, cui lumen odorum*
Sulfure cæruleo, nigróque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos.
Rore pio ſpargens: & dira fugantibus herbis

Numina, terrificúmque Iouem, Triuiamq́ precatus
Trans caput auerſus manibus iaculatur in Auſtrum
*Secum * rapturas cantata piacula tedas.* nupturas
Acrior interea viſendi principis ardor
Accendit cum plebe patres, & ſæpe negatum
Flagitat aduentum. nec tali publica vota
Conſenſu tradunt atauos caluiſſe per vrbem,
Dacia bellipotens quum fregerit Vlpius arma,
Atque indignantes in iura redegerit Arctos,
*Quum * cinxere faces Hypanim, mirataq́ leges* faſces cinxere.
Romanum ſtupuit Mæotica terra tribunal.
Non tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis quum gentibus vndique cinctam
Exuit Heſperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum, nam flammeus imber in hoſtem
*Decidit: hunc dorſo trepidum * flammante ferebat* fumante
Ambuſtus ſonipes, hic tabeſcente ſolutus
Subſedit galea, liquefactaq́ fulgure cuſpis
Canduit, & ſubitis fluxere vaporibus enſes.
Tunc contenta polo mortalis neſcia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago ſeu carmina ritu
Armauere Deos, ſeu, quod reor, omne tonantis
Obſequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque præſidium Latio non deeſſet olympi,
Deficeret ſi noſtra manus, ſed prouidus æther
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi iam princeps ſoceri ſudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
Iam toties miſſi proceres reſponſa morandi
Retulerant, donec differri longius vrbis
Communes non paſſa preces, penetralibus altis
Proſiliit, vultuq́ palàm confeſſa coruſco
Impulit ipſa ſuis cunctantem Roma querelis
Diſſimulata diu triſtes in amore repulſa.

'Veſtra parens Auguſte queror : quonam vſque te-
nebit
Pralatus mea vota Ligur? vetitúmque propinqua
diſcernēs *Luce frui, ſpatiis * decernens gaudia paruis*
Torquebit Rubicon vicino nomine Tybrim?
Nónne ſemel ſpreuiſſe ſat eſt? quum reddita bellis
Africa venturi ſpe luſit principis vrbem?
Nec duras tantis precibus promouimus aures?
Aſt ego frænabam geminos, quibus altior ires
Electi candoris equos : & nominis arcum
Iam molita tui, per quem radiante decorus
ferebam *Ingrederere toga, pugna monumenta * dicabam*
Defenſam titulo Libyam teſtata perenni.
Iámque parabantur pompæ ſimulachra futuræ
Tarpeio ſpectanda Ioui calata metallo
Claſsis, vt auratos ſulcaret remige fluctus,
Vt Maſſyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiáque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis & in ære trementem
Succinctæ famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipſe Iugurthinam ſubiturus carcere pœnam,
Præberet fera colla iugo, vi captus & armis,
Nec Bocchi Syllæve dolis, ſed prima remitto.
Nunc præſens etiam Getici me laurea belli
Declinare poteſt? ſedéſne capacior vlla
Tantæ laudis erit? tua te benefacta morantem
tuis *Conueniunt, meritíſque * ſuis obnoxia virtus,*
Quod ſeruauit amat. iam flaueſcentia centum
Meſsibus æſtiuæ detondent Gargara falces :
Spectatóſque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus ſecula conſul.
His annis, qui luſtra mihi biſdena recenſent,
Noſtra ter Auguſtos intra pomœria vidi,
Temporibus variis : eadem ſed cauſa tropæi

Ci-

Ciuilis diſſenſus erat; venêre ſuperbi,
Scilicet vt Latio reſperſos ſanguine currus
Aſpicerem, quiſquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putat? ſaueret tyrannus,
Sed nobis periere tamen quum Gallica vulgo
Prælia iactaret, tacuit Pharſalica Cæſar.
Nanque inter ſocias acies cognatáque ſigna,
Vt vinci miſerum, nunquam viciſſe decorum.
Reſtituat priſcum per te iam gloria morem
Verior, & fructum ſyncerae laudis ab hoſte
Deſuetum iam redde mihi, ſumptiſque furoris
Externi ſpoliis, ſontes abſolue triumphos.
Quem precor ad finem laribus ſeiuncta poteſtas
Exulat imperiúmque ſuis à ſedibus errat?
Cur mea, quæ cunctis tribuere Palatia nomen,
Neglecto ſqualent ſenio? nec creditur orbis
** Illic poſſe regi? medium non deſerit vnquam* **Illinc**
Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.
Segnius an veteres Iſtrum, Rhenúmque tenebant,
Qui noſtram coluere domum? leuiúſne timebant
Tigris & Euphrates quum fœdera Medus, & Indus
Hinc peteret pacémque mea ſperaret ab arce?
Hic illi manſere viri quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans,
Indicio pulchram ſeriem non ſanguine duxit.
Hic proles atauum deducens Helia Neruam,
Tranquillíque Pij, bellatoréſque Seueri.
** Hic ciuis dignare forum, conſpectáque dudum* **Hoc**
Ora refer, pompam recolens ſub mente priorem,
Quem tenero patris comitem ſuſceperat æuo,
Nunc duce cum ſocero iuuenem te Tybris adoret,
Orantem medio princeps ſermone refouit.
Nunquam aliquid fruſtra per me voluiſſe dolebis
O Dea, nec legum fas eſt occurrere matri.

Sed nec poſt Libyam (falſis ne perge querelis
Incuſare tuos) patriæ mandata vocantis
Spreuimus: aduecta miſſo Stilicone curules,
Vt noſtras tibi Roma vices pro principe conſul
Impleret, generóque ſocer, vidiſtis in illo
Me quoque, ſic credit pietas: nec ſanguine ſolo,
Sed claris potiùs factis experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perſtringere linguis,
Quæ pro me mundoque gerit, ſed ab omnibus vnum,
Si fama nondum patuit, te Roma docebo,
Subiectum noſtris oculis, & cuius agendi
Spectator vel cauſa fuit populator Achiuæ,
Biſtoniaq; plagæ, crebris ſucceſſibus amens,
Et ruptas animi ſpirans immanibus Alpes,
Iam Ligurum trepidis admouerat agmina muris
Tutior auxilio brumæ, quòd gentibus illis
Frigore conſuetis fauet inclementia cœli:
Méque minabatur calcato obſidere vallo,
Spem vano terrore fouens, ſi fortè remotis
Præſidiis vrgente metu, qua vellet obirem
Conditione fidem: nec me timor impulit vllus
Et duce venturo fretum, memorémque tuorum
Roma ducum, quibus haud vnquam vel morte paratâ
Fœdus lucis amor pepigit diſpendia famæ.
Mox & per Latium ſtellarum more videbam
Barbaricos ardere focos, iam claſſica primos
Excierant vigiles, gelida cùm pulcher ab Arcto
Aduentat Stilico: medius ſed clauſerat hoſtis
Inter me & ſocerum, pontémque viamq; tenebat
Addua, quo ſciſſas ſpumoſior incitat vndas.
Quid faceret? differret iter? diſcrimina nullas
Noſtra dabant adeunda moras. perrumperet agmen,
Sed paucis comitatus erat. nam plurima retrò
Dum nobis properat ſuccurrere, liquerat arma

Extera,

Extera, vel noſtras acies. hac ille loquutus,
Ancipiti longum ſociis tardúmque putauit
Expectaſſe manus, & noſtra pericula tendit
Poſthabitis penſare ſuis, mediúmque per hoſtem
Flammatus virtute pia propriǽq; ſalutis
Immemor, & ſtricto proſternens obuia ferro,
Barbara fulmineo ſecuit tentoria curſu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quòd iuncto fidens Ithaco pateſacta Dolonis
Indicio dapibúſque ſimul, religatáque ſomno
Thracia ſopiti penetrauerit agmina Rhœſi,
Graiáque rettulerit captos ad caſtra iugales:
Quorum (ſiqua fides augentibus omnia Muſis)
Impetus exceſſit Zephyros, candórque pruinas.
Ecce virum tacitis nulla qui fraude ſoporis
Enſe palàm ſibi pandit iter, remeátque cruentus,
Et Diomedæis tantùm præclarior auſis,
Quantùm lux tenebris, manifeſtáque prælia furtis,
Adde quòd & ripis ſteterat munitior hoſtis.
Et cui non vigilem fas eſt componere Rhœſum,
Traxerat hic Thracum domitor, non tela retardant;
Obice non hæſit fluuij. Sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Traiecit clypeo Tybrim, quo texerat vrbem
Tarquinio mirante Cocles, mediíſque ſuperbus
Porſennam reſpexit aquis, celer Addua noſtro
Sulcatur ſocero: ſed cùm tranſnaret Hetruſcis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis.
Exere nunc doctos tantæ certamine laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, noſtrum digno ſonet ore parentem.
Dixit, & antiquæ muros egreſſa Rauennæ
Signa mouet: iámque ora Padi, portúſque relinquit
Flumineos, certis vbi legibus aduena Nereus

Æſtuat, & pronas puppes nunc amne ſecundo
Nunc redeunte vehit, nudatáque littora fluctu
Deſerit, oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc fano recipit fortuna vetuſto,
Deſpicitúrque vagus prarupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens viuo ſe perforat arcu,
Admiſitq; viam ſecta per viſcera rupis,
Exuperans delubra Iouis, ſaxóque minantes.
Apenninigenis cultas paſtoribus aras.
Quin & Clitumni ſacras victoribus vndas,
Candida quæ Latiis prælent armenta triumphis,
Viſere cura fuit, nec te miracula fontis
Prætereunt, tacito paſſu quem ſi quis adiret,
Lentus erat: ſi voce gradum maiore citaſſet,
Commixtis feruebat aquis. cúmque omnibus vna
Sit natura vadis, ſimiles vt corporis vmbras
Oſtendat, hæc ſola nouam iactantia ſortem,
Humanos properant imitari flumina mores.
Celſa dehinc patulum proſpectans Narnia campum
Regali calcatur equo: rarique coloris
Non procul amnis abeſt vrbi, qui nominis autor.
Ilice ſub denſa ſyluis arctatur opacis.
Inter vtrunque iugum tortis anfractibus albet.
Inde ſalutato libatis Tybride lymphis,
Excipiunt arcus, operoſáque ſemita vaſtis
Molibus, & quicquid tantæ præmittitur vrbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe propiore tori mater ſolertior ornat
Adueniente proco veſtéſque & cingula comit
Sæpe manu, viridíque anguſtat iaſpide pectus,
Subſtringítque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis, inſignior auctis
Collibus, & nota maior ſe Roma videndam
Obtulit;

Obtulit, addebant pulchrum noua mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecítque opifex decori timor, & vice mira,
Quam pax intulerat, bello diſcuſſa ſenectus.
Erexit ſubitas turres, cinctóſque coëgit
Septem continuo montes iuueneſcere muro.
Ipſe fauens votis, ſolitóque decentior aër,
Quamuis aſſiduo noctem fœdauerat imbre,
Principis, & ſolis radiis deterſa remouit
Nubila: nam pluuiis ideò turbauerat omnes
Ante dies. lunámque rudem madefecerat Auſter,
Vt tibi ſeruatum ſcirent conuexa ſerenum.
Omne, Palatino quà pons à colle recedit
Miluius, & quantùm licuit conſurgere tectis
Vna replet turba facies: vndare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exultant iuuenes æquæui principis annis,
Temnunt priſca ſenes, & in hunc ſibi proſpera fata
Gratantur duraſſe diem, moderatáque laudant
Tempora, quòd clemens aditu, quo tempore ſolus
Romanos vetuit currum præcedere patres.
Quum tamen Eucherius, cui regius vndique ſanguis,
Atque Auguſta ſoror, fratri præberet ouanti
Militis officium: ſic illum dura parentis
Inſtituit pietas, in ſe vel pignora parci:
Quíque neget nato, procerum quod præſtet honori.
Hoc ſibi cura ſenum, maturáque comprobat ætas,
Idq́ inter veteris ſpeciem præſentis & aulæ
Indicat hunc ciuem, dominos veniſſe priores,
Conſpicuas cum flore genas, diademate crinem
Membráque gemmato trabea viridantia cinctu,
Et fortes humeros & certatura Lyæo
Inter Erythræos ſurgentia colla ſmaragdos,
Mirari ſine fine nurus, ignaráque virgo,

Cui ſimplex etiam ore pudor, per ſingula cernens
Nutricem conſultat anum, quia fixa draconum
Ora velint, ventiſ fluitent an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi faucibus hoſtem.
Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat
Ferrati venêre viri? quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulachráque bellis
Viua dedit? gaudet metuens, & pollice monſtrat,
Quòd picturatas galea Iunonia criſtas
Ornet auis, vel quòd rigidos vibrata per armos
Rubra ſub aurato criſpentur ſerica dorſo.
Tunc tibi magnorum mercem fortuna laborum
Perſoluit Stilico, curru cum vectus eodem
Vrbe triumphantem generum florente iuuenta
Conſpiceres illúmque diem ſub corde referres,
Quo tibi confuſa dubius formidine rebus
Infantem genitor moriens commiſit alendum.
Virtutes variæ fructus ſenſere receptos:
Depoſitum ſeruaſſe fides, conſtantia paruum
Præfeciſſe orbi, pietas fouiſſe propinquum
Hic eſt ille puer, qui nunc ad roſtra Quirites
Euocat, & ſolio fultus genitoris eburno,
Geſtarum patribus cauſas ex ordine rerum,
Euentúſque refert, veterúmque exempla ſequutus,
Digerit imperij ſub iudice facta ſenatu
Nil cumulat, verbíſque nihil fiducia celat,
Fucati ſermonis opem mens conſcia laudis
Abnuit: agnoſcunt proceres habitúque Gabino
Principis, & ducibus circum ſtipata togatis
Iure paludatæ iam curia militat aulæ.
tales *Aſſuit ipſa ſuis ales victoria templis*
Romanæ tutela togæ, quæ diuite penna

Patri

Patritij reuerenda fouet ſacraria cœtus.
Caſtrorúmque eadem com.s indefeſſa tuorum.
Nunc tandem fruitur votis, atque omne futurum
Te Roma, ſeſéque tibi promittit in æuum.
Hinc te iam patriis laribus via nomine vero
Sacra refert: flagrat ſtudiis concordia vulgi,
Quam non illecebris diſperſi colligis auri,
Nec tibi venales captant æraria plauſus
Corruptura fidem, meritis offertur inemptus
Pura mente fauor. nam munere charior omni
Adſtringit ſua quemque ſalus. procul ambitus errat.
Non quærit pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperij præſens ſpecies, quantámque rependit
Maieſtas alterna vicem, quum regia, circi,
Connexum gradibus veneratur purpura vulgus:
Conſenſúque caua ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor, vnáque totis
Intonat Auguſtum ſeptenis arcibus Echo,
Nec ſolis hic curſus equis: aſſueta quadrigis
Cingunt arua tigres, ſubitaque aſpectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area luſus,
Armatos hîc ſæpe choros, certáque vagandi
Textas lege fugas, inconfuſóſque recurſus,
Et pulchras errorum artes, iocundâque Martis
Cernimus, inſonuit quum verbere ſigna magiſter,
Mutatos edunt pariter tunc pectora motus.
In latus illiſis clypeis, aut rurſus in altum
Vibratis, graue parma ſonat, mucronis acutum
Murmur, & vmbonum pulſu modulata reſultans,
Ferreus alterno concentus clauditur enſe.
Vna omnis ſubmiſſa phalanx, tantaque ſalutant
Te princeps galea: partitis inde cateruis

Ccc

In varios docto diſcurritur ordine gyros,
Quos neque ſemiferi Gortynia tecta iuuenci,
Flumina nec crebro vincant Maandria flexu,
Diſcreto reuoluta gradu, torquentur in orbes
Agmina perpetuiſque immota cardine clauſtris
Ianus bella premens, lata ſub imagine pugnæ
Armorum innocuos paci largitur honores:
Iámque nouum faſtis aperit felicibus annum,
Ore coronatus gemino: iam Tybris in vno
Et Bruti cernit trabeas, & ſceptra Quirini.
Conſule lætatur poſt plurima ſecula viſo
Pallantæus apex, agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proauis, deſuetáque cingit
Regius auratis fora faſcibus Vlpia lictor,
Et ſextas Getica prauelans fronde ſecures
Colla triumphati proculcat Honorius Iſtri.
Exeat in populos cunctis illuſtrior annus
Natus fonte ſuo, quem non aliena per arua
Induit hoſpes honor, cuius cunabula fouit
Curia, quem primi tandem videre Quirites,
Quem domitis auſpex peperit victoria bellis.
Hunc & priuati titulis famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, regéſque priores
Diuerſis geſſere locis, ceu numen adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in vrbe,
Poſt alios Auguſte colant: licet vnus in omnes
Conſul eas, magno ſextus tamen iſte ſuperbit
Nomine præteritis melior, venientibus author.

FINIS.

CL. CLAVDIANI PROLOGVS IN PANEGYRIM MANLII Theodori conſulis.

AVdebiſne, precor, docta ſubiecta caterua
Inter tot proceres noſtra Thalia loqui?
Nec te fama vetat, vero quàm celſiùs actam,
Vel ſeruaſſe labor, vel minuiſſe pudor?
An tibi continuis creuit fiducia caſtris,
Totáque iam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani maieſtatémque Senatus,
Et quibus exultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundíque per aures
Ibimus: ah nimius Conſulis vrget amor.
Iuppiter (vt perhibent) ſpatium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque duos, æqualibus alis,
Miſit ab Eois Occiduiſque plagis.
Parnaſus geminos fertur iunxiſſe volatus,
Contulit alternas Pythius axis aues.
Princeps non aquilis terram cognoſcere curat,
Certius in nobis æſtimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem,
Hoc video cœtu quicquid vbique micat.

CL. CLAVDIANI
IN SEXTVM CONSVLATUM Manlij Theodori Panegyris.

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſoláque latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus vllis
Erigitur, plauſúve petit clareſcere vulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitiis animoſa ſuis, immotáque cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.
Attamen inuitam blandè veſtigat, & vltrò
Ambit honor: ambit toties à rupe profectus
Lictor, & in mediis conſul quæſitus aratris.
Te quoque natura ſacris mundíque vacantem,
Emeritum pridem, deſudatíſque remotum
Iudiciis, eadem rurſus complexa poteſtas
Euehit, & reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ: nil iam Theodore relictum,
Quo virtus animo creſcat, vel ſplendor honore.
Culmen vtrumque tenes. talem te protinus anni
Formauere rudes, & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque ſenes ceſſere iuuentæ.
Iam tunc canities animi, iam dulce loquendi
Pondus, & attonitas ſermo qui duceret aures.
Mox vndare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos, ipſa hæc ampliſſima ſedes
Orantem ſtupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem iura probauit,
Quæ nunc tota probat; longi ſed pignus amoris

Exiguæ

Exiguæ peperêre moræ, populumque clientem
Publicæ *m nſuetis teſtantur vocibus aræ. mãſuetis
Inde tibi Macedũ tellus & condita Pella
Mœnia, quæ famulus quondam ditauit Hydaſpes,
Tantaque commiſſa reuocaſti iugera genti
Mitibus arbitriis, quantum pellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit quum regia Pori.
Sed non vlterius te præbuit vrbibus aula.
Maluit eſſe ſuum: terris edicta daturus
Supplicibus reſponſa venis: oracula regis
Eloquio creuere tuo, nec dignius vnquam
Maieſtas meminit ſeſe Romana loquutam.
Hinc ſacræ mandantur opes, orbiſque tributa
Poſſeſſi, quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul venas rimata ſequaces
Abdita pallentis fodit ſolertia Beſſi.
Ac velut exitus lentandis nauita tonſis
Præficitur lateri cuſtos, hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempeſtatéſque futuras
Edocet, aſſiduo cùm Dorida vicerit vſu,
Iam clauum, totámque ſubit torquere carinam:
Sic quum clara diu rerum documenta dediſſes,
Non te parte ſui, ſed in omni corpore ſumpſit
Imperium, cunctáque dedit tellure regendos
Rectores: Hiſpana tibi, Germanáque Tethys
Paruit, & noſtro diducta Britannia mundo,
Diuerſóque tuas coluerunt gurgite voces,
Lentus Arar, Rhodanúſque celer, & diues Iberus.
O quoties doluit Rhenus, quà barbarus ibat,
Quòd te non geminis frueretur iudice ripis.
Vnius fit cura viri quodcunque rubeſcit
Occaſu, quodcunque dies deuexior ambit.
Tam celer aſſiduos expleuit curſus honores.
Vna poteſtatum ſpatiis interfuit ætas,

Tótque gradus fati iuuenilibus intulit annis.
Poſtquam parta quies, & ſummum nacta cacumen
Iam ſecura petit priuatum gloria portum,
ſtudiíque *Ingenij redeunt fructus, * aliique labores,*
Et vitæ pars nulla perit: quodcunque recedit
Litibus, incumbit ſtudiis, animúſque viciſſim
Aut curam imponit populis, aut otia Muſis.
Omnia Cecropiæ relegis ſecreta ſenectæ,
Diſcutiens quid quiſque nouum mandauerit æuo,
Quantáque diuerſæ producant agmina ſectæ.
Nanque aliis princeps rerum diſponitur aër,
Hic confidit aquis, hic procreat omnia flammis,
Alter in Ætnæas caſurus ſponte fauillas
Diſpergit, reuocátque deum, rurſúſque receptis
Nectit amicitiis quicquid diſcordia ſoluit.
Corporis hic damnat ſenſus, verúmque videri
Pernegat: hic ſemper lapſuræ pondera terræ
Conatur rapido cæli fulcire rotatu,
Accendítque diem prærupti turbine ſaxi.
Ille ferox, vnóque tegi non paſſus olympo,
Immenſum per inane volat finémque peroſus,
Parturit innumeros anguſto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina conſtituunt alij, caſúſque relegant.
Graiorum obſcuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo.
Quicquid Socratico manauit ab ordine, quicquid
Docta Cleanthææ ſonuerunt atria turbæ,
Inuentum quodcunque tuo Chryſippe receſſu,
Quicquid Democritus riſit, dixítque tacendo
Pythagoras, vno ſe pectore cuncta vetuſtas
Condidit, & maior collectis viribus exit.
Ornantur veteres, & nobiliore magiſtro

In La-

In Latium ſpretis Academia migrat Athenis:
Vt tandem propiùs diſcat quo fine beatum
Dirigitur,quæ norma boni,quis limes honeſti,
Quænam membra ſui virtus diuiſa domandis.
Obiectet vitiis,quæ pars iniuſta recidat,
Quæ vincat ratione metus,quæ frenet amores.
At quoties elementa doces,ſempérque fluentis
Materiæ cauſas,quæ vis animauerit aſtra.
Impleritque choros,quo viuat machina motu.
Sydera cur ſeptem retrò nitantur in ortus
Obluctata polo,variiſque meatibus idem
Arbiter,an geminæ conuertant æthera mentes:
Sitne color proprius rerum,luciſque repulſu
Eludant aciem: tumidos quæ luna recurſus
Nutriat oceani: quo fracta tonitrua vento,
Quis trahat imbriferas nubes,quo ſaxa creentur
*Grandinis, vnde rigor niuibus,quæ * flagra per auras* flabra
Excutiant rutilos tractus,aut fulmina velox
Torqueat aut triſtem figat crinita cometen.
Iam tibi compoſitam fundauerat anchora puppim,
Telluris iam certus eras facunda placebant
Otia,naſcentes ibant in ſecula libri:
Quum ſubitò liquida ceſſantem vidit ab æthra
Iuſtitia,& tanto viduatas iudice leges.
Continuò frontem limbo,velata pudicam,
Deſerit autumni portas quà vergit in Auſtrum
Signifer,& noctis reparant diſpendia Chelæ,
Pax ouibus,quacunque volat, rabiémque frementes
Depoſuere feræ.lætatur terra reuerſo
Numine,quod priſci poſt tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum ſe mœnibus infert,
*Et caſtos leuibus * plauſtris ingreſſa penates,* plantis
Inuenit æthereos ſignantem in puluere curſus,
Quos pia ſolicito deprendit pollice Memphis:

Quæ moueant momenta polum, quàm certus in aſtris
Error, quis tenebras Solis, cauſíſque meantem
Defectum videat numerus, quæ linea Phœben
Damnet, & excluſo pallentem fratre relinquat.
Vt procul aſpexit fulgentia virginis ora,
Cognouítque Deam, vultus veneratur amicos,
Occurrit, ſcriptaque notas confundit arena.
Tunc ſic Diua prior, Manli ſyncera bonorum
Congeries, in quo veteris veſtigia recti,
Et ductos vid o mores meliore metallo:
Iam ſatis indultum ſtudiis, Muſæque tot annos
Eripuere mihi, pridem te iura repoſcunt.
Aggredere, & noſtro rurſum te redde labori:
Nec tibi ſufficiat tranſmiſſa gloria vitæ:
Humanum curare genus quis terminus vnquam
Præſcripſit? nullas recipit prudentia metas.
Adde quòd hæc potuit multis contingere ſedes,
Sed meritis tantùm redeunt, actúſque priores
Commendat repetitus honor, virtúſque reducit,
Quos fortuna regit. melius magnóque petendum
Credis, in abſtruſa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quàm qui reſponſa ſequutus
Obruit Eoas claſſes: vrbéſque carinis
Vexit, & arſuras Medo ſubduxit Athenas.
Spartanis potuit robur præſtare Lycurgus
Matribus, & ſexum leges vincere ſeueræ:
Ciuibus & vetitis ignauo credere muro,
Tutiùs obiecit nudam Lacedæmona bellis.
At non Pythagoræ monitus annique ſilentes,
Famoſum Oebalij luxum preſſere Tarenti.
Quis verò inſignem tanto ſub principe curam
Reſpuat? aut quando meritis maiora patebunt
Præmia? quis demens adeò, qui iungere ſenſus

Cum

Cum Stilicone neget? ſimilem quæ pertulit ætas
Conſilio, vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Viuere ſub regno tali, ſuccumberet aulæ
Fabricius, cuperent ipſi ſeruire Catones.
Nónne vides vt noſtra ſoror Clementia triſtes
Obtundat gladios? fratres amplexa ſerenos
Aſſurgat Pietas? fractis vt lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant inualido furiarum vincla veneno?
Exultat cum Pace fides, iam ſydera cuncta
Liquimus & placidas inter diſcurrimus vrbes.
Nobiſcum Theodore redi. Subit ille loquentem
Talibus, Agreſtem dudum me Diua reuerti
Cogis, & infectum longi rubigine ruris
Ad tua ſigna vocas: nunquam mihi cura tot annis
Altera, quàm duras ſulcis molire nouales,
Noſſe ſoli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faueret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles,
Terribiles rurſum lituos veteranus adibo?
Et deſueta vetus tentabo carula vector?
Collectámque, diu, & certis vtcunque locatam
Sedibus, in dubium patiar deponere famam?
Nec me quid valeat natura fortior vſus
Præterit, aut quantùm neglecta defluat arti.
Deſidis auriga non audit verbera currus,
Nec manus agnoſcit quem non exercuit arcum.
Eſſe ſed iniuſtum fateor quodcunque negatur
Iuſtitiæ. Tu prima hominem ſyluestribus antris
Elicis, & fœdo detergis ſecula victu.
Te propter colimus leges, animóſque ferarum
Exuimus: nitidis quiſquis te ſenſibus hauſit,
Irruet intrepidus flammis, hyberna ſecabit
Æquora, conſertos hoſtes ſuperabit inermis.

Ille vel Æthiopum pluuiis ſolabitur aſtus.
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër,
Sic fatus tradente Dea ſuſcepit habenas
Quatuor, ingenti iuris temone refuſas.
Prima Padum, Tyberímque ligat, crebríſque micantẽ
Vrbibus Italiam: Lydos, Pœnoſque ſecunda
Temperat: Illyrico ſe tertia porrigit orbi.
Vltima Sardiniam, Cirnon, trifidámque retentat
Sicaniam, & quicquid Tyrrhena funditur vnda,
Vel gemit Ionia. nec te tot limina rerum,
Aut tantum turbauit onus, ſed vt altus olympi
Vertex, qui ſpatio ventos hyeméſque relinquit,
violatus *Perpetuum nulla * temeratus nube ſerenum,*
Celſior exurgit pluuiis, audítque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, ſimiliſque ſui, iuſtique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet.
Nam ſpretas quis opes, intactáque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc fortè decora.
Nulla poteſt laus eſſe tibi, quæ crimina purget.
Seruat inoffenſam diuina modeſtia vocem,
Temperiem ſeruant oculi: nec lumina feruor
Aſperat, aut rabidas diffundit ſanguine venas,
Nulláque mutati tempeſtas proditur oris.
Quinetiam ſontes expulſa corrigis ira,
Et placidus delicta domas, nec dentibus vnquam
Inſtrepis horrendum, fremitu nec verbera poſcis.
Qui fruitur pœna ferus eſt, legúmque videtur
Vindictam præſtare ſibi, quum viſcera felle
Canduerint, ardet ſtimulis fertúrque nocendi
Prodigus, ignarus cauſæ. Diis proximus ille eſt
Quem ratio, non ira mouet: qui facta rependens
Conſilio punire poteſt mucrone cruento.

Scia-

Se iactent alij, ſtudeant feritate timeri,
Abductóque hominum cumulent æraria cenſu,
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat.
Vtilior, nullas confeſſus murmure vires.
Acrior at rapidus tacitas prætermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia ſæui
Gurgitis immenſum deduxit in hoſtia Gangen.
Torrentes immane fremant, lapsíſque minentur
Pontibus inuoluant ſpumoſo vertice ſyluas.
Pax maiora decet: peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit: mandatáque fortiùs vrget
Imperioſa quies. idem prædurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus quæ digna petitu
Largitor facilis: nec quæ comitatur honores
Auſa tuam leuiter tentare ſuperbia mentem:
Frons priuata manet: non ſe meruiſſe fatetur,
Qui creuiſſe putat, rigidi ſed plena pudoris
*Elucet grauitas faſtu iocunda * remoto.* modeſto.
Quæ non ſeditio? quæ non inſania vulgi,
Te viſo lenita cadat? quæ diſſona ritu
Barbaries, media quam non reuerentia frangat?
Vel quis, non ſitiens ſermonis mella politi,
Deſerat Orphæos blanda teſtudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ, per ſingula talem
Cernimus, & ſimiles agnoſcit pagina mores.
Nec dilata tuis Auguſto iudice merces
Officiis, illúmque habitum, quo iungitur aulæ
Curia, qui ſocios proceres cum principe nectit,
Quem quater ipſe gerit, perfecto detulit anno,
Depoſuítque ſuas te ſuccedente curules.
Creſcite virtutes, fœcundáque floreat ætas.
Ingeniis patuit campus, certúſque merenti
Stat fauor, ornatur propriis induſtria donis.

Surgite ſopitæ, quas obruit ambitus, artes,
Nil licet inuidiæ, Stilico dum proſpicit orbi,
Sidereuſque gener, non hic violata curulis,
Turpia non Latios inceſtant nomina faſtos.
Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda
Patribus, & Roma nunquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri iam fama volatu,
Mouerat Aonios audito conſule lucos:
Concinuit felix Helicon, fluxitque Agamppe
Largior & docti riſerunt floribus amnes.
Vranie redimita comas, quæ ſæpe magiſtra
Manlius igniferos radio deſcripſerat axes,
Sic alias hortata Deas: Patimúrne ſorores
Optato procul eſſe die? nec limina noſtri
Conſulis, & ſemper dilectas viſimus ædes?
Et faſces ſubiiſſe licet? miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Iouis æquorei ſubmerſam fluctibus aulam
Oratum volucres Erato iam perge quadrigas,
A quibus haud vnquam palmam rapturus Arion.
Illuſtret Circum ſonipes, quicunque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætim, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidóque iubas aſpergitur auro.
Calliope liquidas Alciden poſce palæſtras.
Cuncta Palæmoniis manus explorata coronis
Adſit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu iuga Taygeti frondoſáque Mænala Clio
I, Triuiæ ſupplex, non aſpernata rogantem
Amphitheatrali faueat Latonia pompæ.
Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certóque premant venabula niſu:
Ipſa truces fœtus, captiuáque ducat ab antris
Prodigia, & cadis ſitientem deferat arcum.
Conueniant vrſi, magna quos mole ruentes

Toru

rua Lycaoniis Helice miretur ab aſtris.
rioſsique . uant populo pallente leones,
uales Mygdonio curru frenare Cybelle
tat, & Herculei mallent fregiſſe lacerti.
uia fulminei properent ad vulnera pardi
mine permixto geniti . quum forte leæna
obiliorem uterum viridis corrupit adulter.
Hi maculis patres referunt , & robore matres.
Quicquid monſtriferis nutrit Getulia campis,
Alpina quicquid tegitur niue , Gallica ſi quid
Sylua timet , iaceat . largo diteſcat arena
Sanguine , conſument totos ſpectacula montes:
Nec molles egeant noſtra dulcedine ludi:
Qui lætis riſum ſalibus mouiſſe facetus,
Qui nutu , manibúſque loquax : cui tibia flatu,
Cui plectro pulſanda chelys : qui pulpita ſocco
Perſonat , aut altè graditur maiore cothurno:
Et qui magna leui detrudens murmura tactu,
*Innumeras voces ſegetis moderatur * ahena,* auenæ
Intonat erranti digito ,penitúſque trabali
Vecte , laborantes in carmina concitat vndas:
Vel qui more auium ſeſe iaculantur in auras,
Corporáque ædificant celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
*Emicet, & vinctus planta vel * curribus hæreat* cruribus
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet , varios effingat Mulciber orbes,
Per tabulas impunè vagus , pictæque citato
Ludant igne trabes , & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Laſciui ſubito confligant æquore lembi.
Stagnáque remigibus ſpument inuerſa canoris,

Conſul per populos, idémque grauiſſimus autor
Eloquij, duplici vita ſubnixus in æuum
Procedat pariter libris faſtiſque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne deſit faſcibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradatque ſecures
Mutua poſteritas: ſeruatóque ordine fati
Manlia continuo numeretur conſule proles.

CL. CLAVDIANI IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS prima.

Continuant ſuperi pleno Romana fauore
Gaudia, ſucceſſúſque nouis ſucceſſibus augent.
Coniugij necdum feſtiuos regia cantus
Sopierat: cecinit fuſo Gildone triumphos,
Et calidis thalami ſucceſſit laurea ſertis,
Sumeret vt pariter princeps noméńque mariti,
Victoréſque decus. Lybiæ poſt prælia crimen
Concidit Eoum, rurſuſque Oriente ſubacto
Conſule defenſa ſurgunt Stilicone ſecures.
Ordine vota meant. Equidem ſi carmen in vnum
Tantarum ſperem cumulos aduoluere rerum,
Promptiùs imponam glaciali Pelion Oſſæ,
Si partem tacuiſſe velim, quodcunque relinquam,
Maius erit. veteres actus, primámque iuuentam

Pri-

Proſequar,ad ſeſe mentem præſentia ducunt.
Narrem iuſtitiam,reſplendet gloria Martis.
Armati referam vires,plus egit inermis.
Quòd floret Latium,Latio quod reddita ſeruit
Africa,vicinum quod neſcit Iberia Maurum,
Tuta quòd imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracen, decertatoſque labores,
Hebro teſte canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipſáque Pierios laſſant procliuia currus
Laudibus innumeris.etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli,nunquam ſyncera bonorum
Sors vlli conceſſa viro:quem vultus honeſtat,
Dedecorant mores:animus quem pulchrior ornat,
Corpus deſtituit: bellis inſignior ille,
*Sed pacem fœdat vitiis: * in publica felix* his.
Sed priuata minùs partitum ſingula quemque
Nobilitant,hunc forma decens,hunc robur in armis,
Hunc rigor,hunc pietas , illum ſolertia iuris,
Hunc ſoboles,caſtíque tori. ſparguntur in omnes,
In te mixta fluunt,& quæ diuiſa beatos
Efficiunt,collecta tenes. Quid facta reuoluam,
Militiámque patris? cuius protendere famam,
Si nihil egiſſet clarum,nec fida valenti
Dextera duxiſſet rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilico.mens ardua ſemper
A puero,teneríſque etiam fulgebat in annis,
Fortunæ maioris honos,erectus & acer,
Nil breue moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, faſtíſque loqui iam digna futuris.
Iam tunc conſpicuus,iam tunc venerabilis ibas,
Spondebátque ducem celſi nitor igneus oris
Membrorúmque modus,qualem nec carmina fingunt
Semideis.quacunque altè graderetis in vrbe,
Cedentes ſpatiis,aſſurgentéſque videbas.

Quamuis miles adhuc, taciti ſuffragia vulgi
Iam tibi detulerant quicquid mox reddidit aula.
Vix primæuus eras, pacis quum mitteris auctor
Aſſyriæ: tanta fœdus cum gente ferire
Commiſſum iuueni. Tigrim tranſgreſſus, & altum
Euphratem Babylona petis: ſtupuere ſeueri
Perſarum * *Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi*
Flagrauit ſtudio defixæque hoſpite pulchro
Perſides arcanum ſuſpirauere calorem.
Thuris odorata cumulis & meſſe Sabæa
Pacem conciliant aræ, penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuuencos
Chaldæo ſtrauere Magi: rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque belli,
Et vaga teſtatur voluentem ſydera mitram.
Si quando ſociis tecum venatibus ibant.
Quis Stilicone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longè virga transfigere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi ceſſit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis intereà matura virginis ætas
Vrgebat patrias ſuſpenſo principe curas:
Quem ſimul imperioque ducem, nataque maritum
Proſpiceret, dubius: toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum thalamiſque Serenæ.
Iudicium virtutis erat: per caſtra, per vrbes
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantoſque viros, quos obtulit orbis,
Intra conſilium vincis. ſenſumque legentis:
Et gener Auguſtis, olim ſocer ipſe futurus,
Accedis. radiis auri, Tyriaque ſuperbit
Maieſtate torus. comitata parentibus exit
Purpureis virgo: ſtabat pater inde trophæis
Inclytus, inde pium matris regina gerebat

Obſequium

Obſequium, grauibus ſubnectens flammea gemmis,
Tunc & ſolis equos, tunc exultaſſe choreis
Aſtra ferunt, mulliſque lacus, & flumina lactis
Erupiſſe ſolo, quum floribus æquora vernis
Boſphorus induerat, roſeiſque euincta coronis
Certantes Aſiæ tædas Europa leuaret:
Felix arbitrij princeps, qui congrua mundo
Iudicat, & primus cenſet quod cernimus omnes:
Talem quippe virum natu adiunxit, & aulæ,
Cui nec luxuries bello, nec blanda pericl[is]
Otia, nec lucri fructus pretioſior vnquam
Laude fuit. Quis enim Myſos in plauſtra feroces
Reppulit? aut ſæua Proponti cæde tumentes
Baſternas vna potuit delere ruina?
Pallantis iugulum Turno moriente piauit
Æneas: tractúſque rotis vltricibus Hector
Irato vindicta fuit, vel queſtus Achilli.
Tuneque veſano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditaris in vnum
Sæuitiam: turmas equitum peditúmque cateruas,
Hoſtiléſque globos, tumulo proſternis amici,
Inferiis gens tota datur, nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricatáque vatibus arma
Conatus iuuere tuos: tot barbara ſolus
Millia, iampridem miſeram vaſtantia Thracen,
Finibus exigua vallis concluſa tenebas.
Nec te terriſonus ſtridor venientis Alani,
Nec vaga * Hunnorum feritas: non falce Gelonus, Ghunorum B.
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Extinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Auguſtas occultus proditor aures,
Obſtrueretque moras, ſtrictúmque reconderet enſem,
Solueret obſeſſos, præberet fœdera captis.
Aſſiduus caſtris aderat, rariſſimus vrbi.

al. vaca- Si quando trepida princeps pietate * vocaret,
ret Vixque ſalutatis laribus, vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit, Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam: patrii ſtimulos, ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes, & tardi flabra Bootæ
Sub diuo Riphæa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij, tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques, niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile:
Vos Hæmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus,
Dicite Biſaltæ vel qui Pangæa iuuencis
Sciditis, offenſo quantæ ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem, ſed denſior inſtat
Geſtorum ſeries laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor caſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ceruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum, meliùs librata pependit
Machina, nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuaque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.

Nil inter geminas abies, ſeu libera frenis,
Auſa manus: certè nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam, pater vndique ſecum
Mouerat Auroram: mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors, hic miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
** Quas vel progrediens, vel conſpicit occiduus ſol.* Quos
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies, iuriſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montéſque latebant.
Vexillum nauale dares, ſub puppibus ibat
...nium, nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems. tu ſi glaciale iuberes
...ſtigare fretum, ſecuro milite ducti
...tagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
...i deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica muſa Lycæi,
...paſtorali modulantur Mænala cantu:
Partheniúmque nemus. quòd te pugnante reſurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.

al. vacaret Si quando trepida princeps pietate * vocaret,
Vixque ſalutatis larib us,vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit,Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam: patru ſtimulos,ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes,& tardi flabra Boota
Sub diuo Rhiphaa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij,tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques,niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon,latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile.
Vos Hami gelida valles,quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico,vos Thracia teſtor
Flumina,qua largo mutaſtis ſanguine fluctus,
Dicite Biſalta vel qui Pangaa iuuencis
Scinditis, offenſo quanta ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galea,vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem,ſed dentior inſtat
Geſtorum ſeries,laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor caſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat athera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ceruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum,meliùs librata pependit
Machina,nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuáque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbaria motus,nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.

N

Nil inter geminas abies, ſeu libera frenis,
Auſa manus: certè nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam, pater vndique ſecum
Mouerat Auroram: mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors, hic miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
** Quas vel progrediens, vel conſpicit occiduus ſol.* Quot
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies, iuríſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montéſque latebant.
Vexillum nauale dares, ſub puppibus ibat
Ionium, nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems. tu ſi glaciale iuberes
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu:
Partheniúmque nemus. quòd te pugnante reſurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.

al. vacarec *Si quando trepida princeps pietate * vocaret,*
Vixque ſalutatis laribus,vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit,Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam : patrus ſtimulos,ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes,& tardi flabra Boota
Sub diuo Rhipæa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij,tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques,niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon,latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile:
Vos Hæmi gelidæ valles,quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico,vos Thracia teſtor
Flumina,quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus,
Dicite Biſaltæ vel qui Pangæa iuuencis
Scinditis, offenſo quanta ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ,vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem,ſed dentior inſtat
Geſtorum ſeries,laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor caſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ceruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum,melius librata pependit
Machina,nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuáque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbariæ motus,nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.

N

Nil inter geminas abies, ſeu libera frenis,
Auſa manus: certè nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam, pater vndique ſecum
Mouerat Auroram: mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors, hic miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
** Quas vel progrediens, vel conſpicit occiduus ſol.* Quot
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies, iuríſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montéſque latebant.
Vexillum nauale dares, ſub puppibus ibat
Ionium, nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems. tu ſi glaciale iuberes
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu:
Partheniúmque nemus. quòd te pugnante reſurgens,
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.

al. vacaret Si quando trepida princeps pietate * vocaret,
Vixque ſalutatis laribus, vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit, Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam: patris ſtimulos, ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes, & tardi flabra Bootæ
Sub diuo Rhipæa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij, tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques, niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile.
Vos Hæmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus.
Dicite Biſaltæ vel qui Pangæa iuuencis
Scinditis, offenſo quanta ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem, ſed dentior inſtat
Geſtorum ſeries, laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor caſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ceruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum, meliùs librata pependit
Machina, nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuóque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.

Nil inter geminas abies,ſeu libera frenis,
Auſa manus:certè nec tantis diſſona linguis
Turba,nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam,pater vndique ſecum
Mouerat Auroram:mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs,hic crine decoro
Armenius,hic picta Saces fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors,hic miles alumnus
Oceani.ductor Stilico tot gentibus vnus,
** Quas vel progrediens,vel conſpicit occiduus ſol.* Quot
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies,iuríſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit,nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies,aut turpe libido
Suaderet placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos,ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres,campi,montéſque latebant.
Vexillum nauale dares,ſub puppibus ibat
Ionium,nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems.tu ſi glaciale iuberes
Veſtigare fretum,ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti,fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas,te ruſtica muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu:
Partheniúmque nemus.quòd te pugnante reſurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.

al. vacaret
*Si quando trepida princeps pietate * vocaret,*
Vixque ſalutatus laribus, vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit, Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam: patru ſtimulos, ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes, & tardi flabra Boota
Sub diuo Rhodopæa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij, tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques, niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile:
Vos Hæmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus,
Dicite Biſaltæ vel qui Pangæa iuuencis
Sciditis, offenſo quanta ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem, ſed dentior inſtat
Geſtorum ſeries, laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor caſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ceruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum, meliùs librata pependit
Machina, nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuáque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.

Digitized by Google

Nil inter geminas abies, ſeu libera frenis,
Auſa manus: certè nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam, pater vndique ſecum
Mouerat Auroram: mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors, hic miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
** Quas vel progrediens, vel conſpicit occiduus ſol.* Quot
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies, iuríſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montéſque latebant.
Vexillum nauale dares, ſub puppibus ibat
Ionium, nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems. tu ſi glaciale iuberes
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu:
Partheniúmque nemus. quòd te pugnante reſurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.

Plurima Parrhaſius tunc inter corpora Ladon
Hæſit, & Alphæus Geticis anguſtus aceruis
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.
rabidis Miramur * rapidis hoſtem ſuccumbere bellis,
Quum ſolo terrore ruant: nunc claſsica Francis
Intulimus, iacuêre tamen: nos Marte Sueuos
Contudimus, queis iura damus: quis credere poſſit?
Ante tubam nobis audax Germania ſeruit.
Cedant Druſe tui, cedant Traiane labores,
Veſtra manus dubio quicquid diſcrimine geſsit,
Tranſcurrens egit Stilico totidémque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuiſtis in annis.
Quem ferro, alloquiis, quem nos cum milite, ſolus
Impiger à primo deſcendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora,
Flumineum * Fulmineum perſtrinxit iter: ductis impetus vndas
Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
Cum Rheni creſcebat aquis, ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice reges,
Qui nec principibus, donis precibúſque vocati,
Paruerant, iuſsi properant, ſegníque verentur
Offendiſſe mora: tranſuecti lintribus amnem,
Occurſant vbicunque velis: nec fama feſellit
Iuſtitiæ, videre pium, videre fidelem.
Quem veniens timuit, rediens Germanus amauit.
Illi terribiles, quibus otia vendere ſemper
Mos erat, & fœda requiem mercede paciſci,
Natis obſidibus pacem tam ſupplice vultu,
Captiuóque rogant, quàm ſi poſt terga reuincti,
Tarpeias preſsis ſubeant ceruicibus arces.
Omne quod oceanum, fontémque interiacet Iſtri,
Vnius incurſu tremuit, ſine cæde ſubactus
Seruitio Boreas, exarmatíque Triones
Tempore tam paruo tot prælia ſanguine nullo

rſicis, & luna nuper naſcente profectus,
ntè redis quàm plena fuit: Rhenúmque minacem
rnibus infractis adeò miteſcere cogis
Sueuus iam rura colat, flexoſque Sicambri
falcem curuent gladios geminaſque viator
uum videat ripas qua ſit Romana requirat:
iam trans fluuium non indignante Cayco
aſcat Belga pecus, mediumq́; ingreſſa per Albim
allica Francorum montes armenta pererrent:
t procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſyluæ,
nari tutò liceat, lucóſque vetuſta
eligione truces, & robora numinis inſtar
arbarici, noſtræ feriant impunè bipennes.
ltrò quinetiam deuota mente tuentur,
ictorique fauent. quoties ſociare cateruas
rauit, iungíque tuis Alemania ſignis?
ec doluit, contempta tamen, ſpretóque receſſit
uxilio, laudata fides. prouincia miſſos
xpellet citiùs faſces, quàm Francia reges
uos dederis feriat. nec iam pulſare rebelles
ed vinclis punire licet. ſub iudice noſtro
egia Romanus diſquirit crimina carcer.
arcomanes, Sueuúſque docent: quorum alter Hetruſcum:
ertulit exilium quum ſe promitteret alter
xulis vltorem, iacuit mucrone ſuorum:
s auidi conſcire nouas, odióque furentes
cis, & ingenio ſcelerúmque cupidine fratres.
Poſt domitas Arctos alio prorumpit ab axe
mpeſtas, & ne qua tuis intacta trophæis
rs foret. Auſtralis ſonuit tuba. mouerat omne
aurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
quos interior nimio plaga ſole relegat:
os vagus humectat Cynyps, & proximus hortis

Heſperidum Triton, & Gir notiſſimus amnis
Æthiopum ſimili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & paruis redimitus Iuba ſagittis,
Et velox Garamas, nec quamuis triſtibus Hammon
Reſponſis, alacrem potuit Naſamona morari.
Stipantur Numidæ campis, ſtant puluere Syrtes
Gætulæ, Pœnis iaculis obtexitur aër.
Hi virga moderantur equos, his fulua leones
Velamenta dabant, ignotarúmque ferarum
Exuuiæ, vaſtis Meroë quas nutrit arenis.
Serpentum geſtant patulos pro caſſide rictus.
Pendent vipereæ ſquamoſa pelle pharetræ.
Non ſic intremuit Simois, quum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, quum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon proſtratus Achilli,
Gildo nempe tibi. Nec ſolùm feruidus Auſtrum,
Sed partes etiam Mauors agitabat Eoas.
Quamuis obſtreperet pietas. his ille regendæ
Tranſtulerat nomen Libyæ, ſcelerique prophano
Fallax legitimam regni prætenderat vmbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triſte dolis: hoc Africa ſæuis
Cinxerat auxiliis, hoc coniuratus alebat
Inſidiis oriens, illinc edicta meabant
Corruptura duces, hinc frugibus atra negatis
Vrgebat, trepidámque fames obſederat vrbem.
Exitiale palàm Libyeum, ciuile pudoris
Obtentu tacitum. tales vtrinque procellæ
laterúmque *Quum fremerent, * Latiumq; alternis ictibus anceps*
Imperium pulſaret hyems, nil feſſa remiſit
Officij virtus, contráque minantia fata
Peruigil, euentúſque ſibi latura ſecundos,

Ma-

Maior in aduerſis micuit, velut arbiter alni,
Nubibus Ægæo quum turbine verſat Orion,
Exiguo claui flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
Callidus, & pelagi cœlique obnititur iræ.
Quid primùm mirer Stilico? quòd cautus ad omnes
Reſtiteris fraudes, vt te nec noxia furto
Littera, nec pretio manus inflammata lateret?
Quòd nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? reſponſa quòd ardua ſemper
Eoïs dederis? quæ mox effecta probaſti
Securus, quamuis & opes, & rura tenerent,
Inſignéſque domos, leuis hæc iactura, nec vnquam
Publica priuatæ ceſſerunt commoda cauſæ.
Diuidis ingentes curas, téque omnibus vnum
Obiicis, inueniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus,
Quæ ſcriptis peragenda forent, quæ brachia centum,
Quis Briareus aliis numero creſcente lacertis,
Tot ſimul obiectis poſſet confligere rebus?
Euitare dolos? veteres firmare cohortes?
Explorare nouas? duplices diſponere claſſes?
Quæ fruges, vel bella ferant? aulæq; tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube ſoporis
Immunes oculi, per tot diſcurrere partes,
Tot loca ſufficerent, & tot longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine cinctum,
Corporis excubiis vnam ſeruaſſe iuuencam.
Vnde tot allatæ ſegetes? quæ ſylua carinas
Texuit? vnde rudis tanto tyrone iuuentus
** Enituit? ſeniòque iterum vernante reſumpſit* Emicuit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectus, Tyrij ſed vomere Cadmi
Tam ſubitas acies conceptas dente draconis

Exiluiſſe reor. Dircæis qualis in arvis
Martius, eum proprio mox bellatura colono,
Cognatos ſtrinxit gladios, cùm ſemine iacto
Terrigenæ galea matrem naſcente ferirent,
Armifer & viridi floreret milite ſulcus.
Hoc quoque non parua fas eſt cum laude relinqui,
Quòd non ante fretis exercitus aſtitit vltor,
Ordine quàm priſco cenſeret bella ſenatus.
Neglectum Stilico iam tot per ſecula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges rediiſſe fatemur,
Quum procerum iuſſis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras cunctis tranſmittere ſignis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Conſilio ſtetit ira minor, ne territus ille
ſuſpecto *Te duce.* * *ſuſcepto Martis grauiore paratu,*
Aut in arenoſos æſtus zonámque rubentem
Tenderet, aut ſolus fugiens tranſiret in ortus,
Miſſurúſve ſibi certa ſolatia mortis,
Oppida dirueret flammis res mira relatu,
Ne timeare times, & quem vindicta manebat,
Deſperare vetas. quantùm fiducia nobis
Profuit hoſtilis? ſalua Carthaginis arces,
Illæſis Tyrij gaudent cultoribus agri.
Quos potuit vaſtare, fuga ſpe captus inani,
Nec ſe ſurripuit pœnæ noſtríſque pepercit:
Demens: qui numero tantùm, non robore menſus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis & quos iactare ſolebat,
Solibus effœtos merſurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fuſum crebris haſtilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latiis obſiſtere pilis.

Sternitur

Sternitur ignauus Naſamon, nec ſpicula ſupplex
Intorquet Garamas, repetunt deſerta fugaces
Autololes, pauidus proiecit miſſile Mazas,
Cornipedem Maurus nequicquam hortatur anhelum.
Prædonem lembo profugum ventiſque repulſum,
Suſcepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum quòd nulla tuis elementa paterent
Hoſtibus, & lata paſſurum iurgia plebis,
Fracturúmque reos humili ſub iudice vultus.
Nil tribuat fortuna ſibi, ſit proſpera ſemper
Illa quidem: ſed non vni certamina pugna
Credidimus, totis nec conſtitit alea caſtris
Nutatura ſemel: ſi quid licuiſſet iniquis
Caſibus, inſtabant alia poſt terga biremes.
Venturus dux maior erat. victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior vnquam
Contigit, an quiſquam Tigranen, armáque Ponti,
Vel Pyrrhum, Antiochíque fugam, vel vincla Iugurthæ
Conferat? aut Perſen, debellatúmque Philippum?
*Hi propagandi * fuerant pro limite regni,* ruerent
Hic ſtabat Romana ſalus. ibi tempora tutò
Traxerunt dilata moras: hic vincere tardè
Vinci penè fuit. diſcrimine Roma ſupremo
Inter ſupplicium populi deforme pependit:
Et tantùm Libyam fructu maiore recepit
Quàm peperit, quantum grauiorem amiſſa dolorem
Quàm necdum quæſita mouent. quis Punica geſta?
Quis vos Scipiadæ? quis te iam Regule noſſet?
Quis lentum caneret Fabium, ſi iure perempto
Inſultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum reuocauit adorea laurus:
Reſtituit Stilico cunctos tibi Roma triumphos.

CL. CLAVDIANI IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS

Secunda.

HActenus armatæ laudes : nunc qualibus vrbem
Moribus, & quanto frenet metuendus amore,
autore *Quo tandem flexus trabeas * actore rogantes*
Induerit, fatiſque ſuum conceſſerit annum,
Mitior incipiat fidibus iam Muſa remiſſis.
Principio magni cuſtos Clementia mundi,
Quæ Iouis incoluit Zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolûm : nam prima chaos clementia ſoluit,
Congeriem miſerata rudem, vultúque ſereno
Diſcuſſis tenebris in lucem ſecula fudit.
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur, poſuítque ſuas hoc pectore ſedes.
Hæc docet vt pœnis hominum, vel ſanguine paſci
Turpe, ferúmque putes : vt ferrum Marte cruentum
Si cum pace premas, vt non infenſus alendis
Materiam præſtes odiis, vt ſontibus vltrò
Ignouiſſe velis, deponas ocyus iram
Quàm moueas, precibus nunquam implacabilis obſtes,
Obuia proſternas, proſtratáque more leonum
qui *Deſpicias, alacres ardent * cùm ſternere tauros,*
Tranſiliunt prædas humiles, hæc ipſe magiſtra
Das veniam victis. hæc exhortante calores
Horrificos, & quæ nunquam nocitura timentur

Iurgia

Iurgia contentus ſolo terrore coërces,
Ætherei patris exemplo: qui cuncta ſonoro
Concutiens tonitru Cyclopum ſpicula differt
In ſcopulos, & monſtra maris: noſtríque cruoris
Parcus, in Oetæis exercet fulmina ſyluis.
*Huic Diua germana * Fides, eadémque ſororis*
Corde tuo delubra tenens. ſeſe omnibus actis
Inſerit. hæc nullo docuit liueſcere fuco:
Nunquam falſa loqui, nunquam promiſſa morari:
*Inuiſos * odiſſe palàm, non virus in alto* al. adeſſe
Condere, non latam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum, mentíque parem componere vultum.
Occultò ſæuire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo pòſt tempore firmat,
Manſuróque adamante ligat, nec mobile mutat
Ingenium, paruo ſtrepitu, nec vincula noxæ
Diſſolui patitur. nec faſtidire priorem
Allicitur veniente nouo: benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, paritérque minoris
Officij magníque memor, ſuperare laborat.
Vtq; hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos.
Hæc fouet abſentes, hæc longè ſola remotis
Conſulit, hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, & ignarum nunquam læſura clientem.
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Non viuis adnexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit, in prolem tranſcurrit gratia patrum.
Hac tu Theudoſium, tenuit dum ſceptra colebas,
Hac etiam poſt fata colis, nec pignora curas
Plus tua, quàm natos dederat quos ille monendos,
Tutandóſque tibi: iuſtos nimiúmque fideles
Fama putat, qui quum poſſint commiſſa negare,
Maluerint nullo violati reddere quæſtu.
Aſt Stilico non diuitias, aurique relictum

Pondus, ſed geminos axes, tantúmque reſeruat
Depoſitum teneris, quantum ſol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tutò
Creditur? hoc clypeo munitus Hon rius altum
Non gemuit patrem vitaq; & lucis in ipſo
Limine, contentus nunquam dat iura ſubactis
Gentibus, & ſecum ſentit creuiſſe triumphos.
Quem tu ſic placida formas, ſic mente ſeuera,
Vt neque deſidia tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obſequeris: nec contra nixus ouantem
Confringas animum, ceu cernas conſona regno,
Ceu iuuenem doceas, moles quid publica poſcat,
Ceu ſanctum venerere ſenem, patriíſque gubernes
Imperium monitis, dominum ſubmiſſus adores,
Obſequio moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit vt primos in coniuge diſceret ignes:
Ordiríque virum non luxuriante iuuenta,
Sed cum lege tori, caſtò cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero, felicior ille
Te ſocero, fratrem leuior nec cura tuetur
Arcadium: nec ſi quid iners, aut impia turba
Prætendens proprio nomen regale furori
Audeat, adſcribis iuueni: diſcordia quippe
Quum fremuit-nunquam Stiliconis canduit ira.
ſque *Sæpe laceſſitus probris, * gladiíſque petitus.*
Vt bello furias vltum quas pertulit iret
Illicito, cauſamq; daret ciuilibus armis,
Cuius fulta fide, mediis diſſenſibus aula
Intemeratorum ſtabat reuerentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamides, & cingula baccis
Aſpera, gemmatáſque togas, viridéſque ſmaragdis
Loricas, galeáſque renidentes hyacinthis.
Geſtatóſque patri ſcapulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas

Diuidis

Diuidis ex æquo,ne non auguſta ſupellex,
Ornatuſque pares geminis hæredibus eſſent.
Mittitur & miles quamuis certamine partes
Iam tumeant hoſtem muniri robore mauis
*Quam peccare * fi;e : permittis iuſta petenti,* fidem
Idq; negas ſolum cuius mox ipſe repulſa
Gaudeat, & quicquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ vinxere choros,vnoque receptæ
Pectore, diuerſos tecum cinguntur in vſus.
Iuſtitia vtilibus rectum præponere ſuadet, Iuſtitia.
Communéſque ſequi leges,iniuſtáque nunquam Fortitu-
Largiri ſociis. durum Patientia corpus do.
Inſtruit,vt nulli cupiat ceſſiſſe labori. Tempe-
Temperies vt caſta petas. Prudentia ne quid rantia.
Inconſultus agas. Conſtantia futile ne quid Prudētia.
Infirmúmque geras procul importuna fugantur Cōſtātia.
Numina, monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primùm ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam cuius fœdiſſima nutrix
Ambitio, quæ veſtibulis foribúſque potentum
Excubat, & pretiis commercia poſcit honorum.
Pulſa ſimul. nec te gurges corruptior aui
Traxit ad exemplum quod iam firmauerat annis
Crimen & in legem rapiendi verterat vſum.
Denique non diues ſub te pro rure paterno,
Vel laribus pallet : non inſidiator oberrat,
Facturus quemcunque reum : non obruta virtus
Paupertate latet : lectos ex omnibus oris
Euehis & nunquam meriti cunabula quæris.
Et qualis,non vnde ſatus ſub teſte benigno
Viuitur. egregioſ; inuitant præmia mores.
Hinc priſcæ redeunt artes, felicibus inde

Ingeniis aperitur iter, deſpectáque Muſa
Colla leuant: opibúſque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum ſtudio, cùm cernat vterque
Quòd nec inops iaceat probitas, nec inertia ſurgat
Diuitiis. nec te iocunda fronte feſellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis, hebetat caligine ſenſus,
Membráque Circæis effœminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, ſed qua non tetrior vlla
Interiùs, fucata genas, & amicta doloſis
circumligat *Illecebris, toruos auro * circumlinit hydros.*
Illa voluptatum multos innexuit hamis.
Te nunquam cenata capit, non praua libido
Aduigilat ſtupris, non tempora ſomnus agendi
Fruſtratur, nullo citharæ conuiuia cantu,
Non pueri laſciua ſonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remiſſum,
Aut indulgentem dapibus? ni cauſa iuberet
Lætitiæ, non indecores æraria laſſant
Expenſæ: paruo non improba littera libro
Abſentum condonat opes: à milite parcus
Diligeris, neque enim neglectas pace cohortes
Tum ditas quum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis quos ſpreuerit, offert
Serus, & incaſſum ſeruati prodigus auri,
Anteuenis tempus, non expectantibus vltrò
Munificus menſæq; adhibes, & nomine quenque
Compellas: clari ſub te, quod geſſerat olim
Admonitor facti, figendáque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas iactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles. nec quos promoueris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios: quin ipſa ſuperbia longè

Diſceſſit,

Diſceſſit, vitium rebus ſolenne ſecundis,
Virtutúmque ingrata comes. contingere paſsim,
Affarique licet: non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi,
Seria quiſque iocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum, regníque parentem,
Miratur conuiua parem, quum tanta poteſtas
Ciuem lenis agat. te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles,
Aſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Præferat, Amnes meditantem carmine muros.
Nec velit Orphæo migrantes pectine ſyluas.
Hinc amor, hinc veris, & non fallentibus omnes
Pro te ſolliciti votis, hinc nomen vbique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quæ ſufficerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis deuius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent? talem ni ſemper honorem
Reſpueres, decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.
Hic ſolus ſpreuiſſe poteſt, qui iure meretur.
Undique legati properant, generíque ſub ore
In tua centenas aptant præconia voces.
*Grates Gallus agit, quòd * milite tutus inermi,* limite
Et metuens hoſtile nihil, noua culmina totis
Ædificet ripis, & ſæuum gentibus amnem
Tybridis in morem domibus prauelet amœnis:
Hinc Pœni cumulant laudes, quòd rura tyranno
Libera poſſideant, hinc obſidione ſolutus
Pannonius, potórque Saui, qui clauſa tot annis
Oppida, laxatis auſus iam pandere portis,
Rurſum cote nouat nigras rubigine falces,

Exeſoſque ſitu cogit ſplendere ligones,
Agnoſcitque caſas, & collibus oſcula notis
Figit & impreſſo glebis non cedit aratro.
Excidio inculta dabant quas ſecula ſyluis.
Reſtituit terras & opacum vitibus Iſtrum
Conſerit & patrium vectigal ſoluere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te ſoſpite fas eſt
Vexatum laceri corpus iuueneſcere regni.
Sub tot principibus quæcunque amiſimus olim
Tu reddis. ſolo poterit Stilicone medente
Creſcere Romanum vulnus tectura cicatrix:
Inq; ſuos fines tandem redeunte colono,
Illyricis iterum ditabatur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cœleſte fauori
Iudicium: cingunt ſuperi concordibus vnum
Præſidiis hoſtéſque tuos aut littore produnt,
Aut totum oppoſiti claudunt fugientibus æquor,
Aut in ſe vertunt furiis, aut militis enſe
Bacchati laniant Penthæo corpora ritu,
Inſidias retegunt, & in ipſa cubilia fraudum
Ducunt ceu teneræ venantem nare moloſſi.
Ominibus ventura notant, aut alite monſtrant,
Aut monitos certa dignantur imagine ſomnos.
Pro quibus innumera trabearum inſignia terræ
Certatim petiere tibi: poſcentibus ipſe
Reſtiteras, & mens aliorum prona fauori,
Iudex dura ſui facibus ſuccenſa pudoris,
Tarda verecundis excuſat præmia cauſis.
Ergo auidæ, tantóſque noui ſpe conſulis annos
Eluſæ, dominæ pergunt ad limina Romæ
Si minus annuerit precibus, vel cogere certè
Cunctantem, votoque moras auferre paratæ,
Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino. glaucis tum prima Mineruæ

Nexa

Nexa comam foliis, fuluáque intexta micantem
*Veſte * Tagum, tales profert Hiſpania voces:* togam.
Cuncta mihi ſemper Stilico quæcunque poposci
Conceſſit, tantúmque ſuos inuidit honores.
Auguſti potuit ſoceri contemnere faſces,
Iam negat & genero: ſi non vt ductor ab orbe
Quem regit, accipiat ſaltem cognatus ab aula,
Exiguum ne putat, quod ſit amplexus Iberam
Progeniem: noſtros immoto iure nepotes
Suſtinet, vt patrium commendet purpura Bætim?
Quod pulchro Mariæ fœcundet germine regnum?
Quod domini ſperatur auus? Tum flaua repexo
Gallia crine ferox, euinctáque torque decoro,
Bináque geſa tenens, animoſo pectore fatur,
Qui mihi Germanos ſolus, Francoſque ſubegit
Cur nondum legitur faſtis? cur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen? quod iam numerare decebat.
Vſque adeóne leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monſtro,
Ferro picta genas, cuius veſtigia verrit
Cærulus oceanique æſtum mentitur amictus.
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam quum Scotus Ibernam
Mouit, & infeſto ſpumauit remige Tethys.
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica, ne pictum tremerem, ne littore toto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tunc ſpicis & dente comas illuſtris eburno,
Et calido rubicunda die ſic Africa fatur:
Sperabam nullas trabeis Gildone perempto
Naſci poſſe moras: etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat faſces præbere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
Ignorare dedit. Poſt hæc Oenotria lentis

Eee

Vitibus intorquens hederas, & palmite largo
Vina fluens: Si vos adeò Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas ſola iuuare
Fama poteſt: quantò me dignius incitat ardor,
Vt præſente fruar, conſcendentémque tribunal
Proſequar, atque anni pandentem clauſtra ſalutem.
Talibus alternant ſtudiis, Romámque precantes
Pro cunctis hortantur eat. Nec ſegnius illa
Paruit officio, raptis ſed protinus armis
Ocyor excuſſo per nubila ſidere tendit:
Tranſuehitur Thuſcos, Apenninúſque volatus
Stringitur, Eridanus clypei iam fulgurat vmbrâ.
Conſtitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultu
Deterior, nec Marte minor, tremit ore coruſco
Iam domus, & ſumma tangunt laquearia criſtæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis.
Seruatas Stilico per te venerande curules
Ornatas necdum fateor. quid profuit anni
Seruilem pepuliſſe notam? defendis honorem
Quem fugis, & ſpernis tanta quem mole tueris,
Reſpuis oblatum pro quo labente reſiſtis.
Quanam cauſa moræ? quonam cunctabere rurſus
locus *Ingenio? nullus Boreæ * metus, omnis & Auſtri*
Ora ſilet: cecidit Maurus, Germania ceſſit.
Et Ianum pax alta ligat: te conſule necdum
Digna feror, titulúmne leuem paruíque nitoris
Credimus, Auguſti quo ſe decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis regibus egi?
Non ſi prodigiis caſus natura futuros
Signat, polluimur macula, quod rebus Eois
Omen erat, quanquam nullis mihi cognita rebus
Fabula, vix tanto riſit de crimine rumor.
Opprobriis ſtat nulla fides, nec littera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus

Digitized by Google

Eſt tua, quòd noſtros qui conſulis omnia patres,
De monſtris taceas pellendis, denique nulla
Dedecoris ſanctum violant oracula cœtum,
Nec mea funeſtum verſauit curia nomen.
Pars ſceleris dubitaſſe fuit, quacunque profana
Pagina de primo veniſſet limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia caſtis
Auribus Italiæ factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor, quantùm tua cura peregit,
Secretum meruit: lætetur quiſquis Eoos
Scribere deſierit faſtos: portenta Gabinos
Iſta latent, propriam labem terſiſſe laborent.
Cur ego quæ nunquam didici, ſenſive, creatum
Gratulor exemplum? delictis pœnitet illos,
Nos nec credidimus. fuerit tamen omnibus vnum
Crimen, & ad noſtras manauerit vſque ſecures:
Plus ideò ſumenda tibi faſtigia iuris,
Ne pereat tam priſcus honos. qui portus honorum
Semper erat, nullo ſarciri conſule damnum
Excepto Stilicone poteſt: bene præſcia tempus
Mens tua diſtulerat: titulo tunc creſcere poſſes,
Nunc per te titulus. conſul ſuccurre grauatis
Conſulibus: quicunque fuit, quicunque futurus,
Annum redde tuum, quem mox ſecura ſequatur
Poſteritas, nec iam doleat defenſa vetuſtas.
Sit trabeis vltor Stilico, Brutúſque repertor.
Libertas populi primo tunc conſule Bruto
Reddita per faſces. hic faſcibus expulit ipſis
Seruitium, inſtituit ſublimem Brutus honorem,
Aſſeruit Stilico. plus eſt ſeruaſſe repertum,
Quàm quæſiſſe nouum. quid tardiùs ore verendo
Annuis? inſolitus frontem circumfluit ignis?
Tandem vince tuum. qui vincis cuncta, pudorem.
Hoc etiam, quamuis corrumpi munere nullo

Te certum eſt, mirare libens, ac ſuſcipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine: tincta ſimul reperito murice fila
Contulimus penſis, & eodem neuimus auro:
Aurea quo Lacheſis ſub te mihi ſecula texit.
Hic ego promiſſam ſobolem ſperataque mundo
Pignora præluſi: veram mox ipſe probabis
Me vatem, noſtraque fidem venientia tela,
Fata dabunt. Dixit gremióque rigentia profert
Dona graues auro trabeas. inſigne Mineruæ
Spirat opus, rutilis hic pingitur aula columnis,
Et ſacri Mariæ partus Lucina dolores
Solatur, reſidet fulgente puerpera lecto,
Sollicitæ iuxta palleſcunt gaudia matris.
Suſceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lauant: teneros de ſtamine riſus
Vagitúſque audire putes. iam creuerat infans
Ore ferens patrem. Stilico maturior æuo
Martia recturo tradit præcepta nepoti.
fucantem *Parte alia ſpumis * fumantem ſerica frena,*
Purpureo primæ ſignatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equum, iaculíſque vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua ceruos,
Aureus ipſe ferit: Venus hic inuecta columbis,
Tertia regali iungit connubia nexu.
Fernatique nurum circumſtipantur amores
Progenitam Auguſtis, Auguſtorúmque ſororem,
Eucherius timido iam flammea ſubleuat ore.
Virginis, arridet læto Therimentia fratri.
Nam domus hæc vtroque petit diademata ſexu,
Regináſque parit, reginarúmque maritos.
gerendũ *Talibus inuitat donis, dextraque * regendum*
Diua ſimul porrexit ebur ſolennibus vrnam
Commouet auſpiciis, quibúſque in cœpta ſecundat.

Tunc habiles humeros armis Dea veſtibus ambit
Romuleis. Latij ſederunt pectore cultus,
Loricaque locum decuit toga. Talis ab Iſtro
Vel Scythico victor rediens Gradiuus ab axe,
Depoſito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis ſpatioſa Quirinus
*Frena regit, currúmque patris Bellona * cruentat* cruentum
Ditibus exuuiis, tendentem ad ſydera quercum
Præcedit: lictórque Metus cum fratre Pauore
*Barbara ferratis innectunt * terga catenis,* colla
Veluti galeas lauro: propiúſque iugales
Formido ingentem viuat ſuccincta ſecurim.
Vidit vt optato ſe conſule Roma potitam,
Nunc, ait, Elyſij lucos irrumpere campi
Nunc libet, vt tanti Curiis miracula voti
Fabriciiſque feram ſama qui vulnere nuper
Calcatam fleuere togam, iam prata choreis
Pulſent, nec rigidos pudeat luſiſſe Catones.
Audiat hoc ſenior Brutus, Pœniſque tremendi
Scipiadæ, geminis tandem quòd libera damnis
Vnius auxilio faſces, Libyamque recepi.
Quod ſupereſt vnum precibus fortiſſime conſul
Adde meis, vrbique tuum largire parumper
Quem rogat aduentum: quam tu bellóque faméque
Depulſa terris iterum regnare dediſti.
Splendida ſuſcipiant alium te roſtra Camillum,
Vltorem videant, ſeruatorémque Quirites.
Vt populus, quem ductor amas, quibus Africa per te.
Nec prius auditas Rhodanus iam donat ariſtas:
Vt mihi vel Maſſyla Ceres, vel Gallica proſit
Fertilitas, meſſéſque ferat nunc humidus Auſter,
Nunc Aquilo, cunctis diteſcant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam ſtipabunt millia vulgi?
Fallax ô quoties rumor deludet amorem

Suſpenſum, veniens omni dum crederis hora?
Spectabunt cupidæ matres ſpargentur & omnes
Flore viæ ſuperet quum Pythia limina conſul
Arduus,antiquæ ſpecies Romana ſenatus,
Pompeiana dabunt quantos proſcenia plauſus
Ad cælum,quoties vallis tibi Martia ducet
Nomen, Auentino Pallantaóque receſſu.
Nunc te conſpicuum caſtris permitte relictis,
Mox & cum genero trabeis viſura ſecundis.
Hæc dum Roma refert,iam fama loquacibus alis
Peruolat oceanum,linguis & mille citatos
Feſtinare iubet proceres,nulliſque ſenectus,
Non iter hybernis obſtant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem,clarique vetuſtis
Faſcibus ad ſocij properant,& vindicis annum.
Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam,
Et patrios idem cineres collectáque portat
Vnguibus oſſa piis,Nilique ad littora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro.
Conueniunt aquilæ,cunctæque ex orbe volucres,
Vt ſolis mirentur auem.procul ignea lucet
Ales odorati redolent cui cinnama buſti.
Nec minor in cælo chorus eſt.Exultat vterque
Theudoſius,diuíque tui:ſol ipſe quadrigis
Vêre coronatus,dignum tibi præparat annum.
Eſt ignota procul,noſtraque imperuia menti
Vix adeunda deis,annorum ſqualida mater,
Immenſi ſpelunca æui: quæ tempora vaſto
Suppeditat,reuocátque ſinu:complectitur antrum
Omnia qui placido conſumit numine ſerpens,
Perpetuúmque viret ſquamis,caudámque reductam
Ore vorat,tacito relegens exordia lapſu.
Veſtibuli cuſtos,vultu longæua decoro,
Ante fores Natura ſedet,cunctíſque volantes

Dependent membris anima: manſura verendus
Scribit iura ſenex, numeros qui diuidit aſtris,
Et curſus, ſtabiléſque moras, quibus omnia viuunt,
Ac pereunt: fixis cum legibus ille recenſet,
Incertum quid Martis iter, certúmque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox ſemita Lunæ,
Pigráque Saturni, quantùm Cytherea ſereno
Curriculo, Phœbíque comes Cyllenius erret.
Illius vt Phœbus ad limen conſtitit antri,
Occurrit Natura potens, ſeniórque ſuperbis
Caniciem inclinat radiis: tunc ſponte recluſos
Laxauit poſtes adamas, penetrale profundum
Panditur, & ſedes, auíque arcana pateſcunt.
Hîc habitant vario facies diſtincta metallo
Secula certa locis, illic glomerantur ahena,
Hîc ferrata rigent. Illic argentea candent
Eximia regione domus, contingere terris
Difficilis, ſtabat rutili grex aureus anni.
Quorum præcipuum pretioſo corpore Titan
Signandum Stilicone legit, tunc imperat omnes
Ponè ſequi, dictíſque ſimul compellat euntes.
En cui diſtulimus melioris ſecla metalli
Conſul adeſt, ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes hominum, floreſcite rurſus
Ingeniis, hilares Baccho, frugúmque feraces.
Non inter geminos anguis glaciale Triones
Sibilet, immodico nec frigore ſæuiat Vrſa.
Non toruo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Vrat atrox æſtas, madida nec prodigus vrna
Semina prærupto diſſoluat Aquarius imbre.
Phryxæus roſeo producat fertile cornu
Ver Aries, pingues nec grandine tundat oliuas
Scorpius, autumni maturet gramina Virgo.
Lenior & grauidis allatret Sirius vuis.

finibus *Sic fatus croceis rorantes * ignibus hortos*
Ingreditur, vallémque ſuam, quam flammeus ambit
Riuus, & irriguis largum iubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi, flagrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora, iubáſque
Subligat alipedum, gelidas hinc Lucifer ornat
Hinc aurora comas iuxtáque arridet habenis
Aureus & nomen prætendit conſulis annus,
Inque nouos iterum reuoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stiliconem ſydera faſtis.

CLAVD. TERTIÆ PANEG. IN LAVDES STILICONIS

Præfatio.

ductus *MAior Scipiades, Italis qui * ſolus ab oris*
In proprium vertit Punica bella caput.
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma:
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi iungere Muſas:
Carmen amat quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primæuus manibus vltor
Subderet Hiſpanum legibus oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires,
Inferret Libyco ſigna tremenda mari,
Hærebat doctus lateri, caſtríſque ſolebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi poſt lituos pedites fauere canenti,

Lau

Laudauítque noua cæde cruentus eques.
Quúmque triumpharet gemina Carthagine victa,
(Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ.)
Quum longi Lybiam tandem poſt funera belli
Ante ſuas mœſtam cogeret ire rotas,
Adnexit reduces ſecum victoria Muſas,
Et ſertum vati Martia laurus erat.
Noſter Scipiades Stilico quo concidit alter,
Annibal, antiquo ſæuior Annibale.
Te mihi poſt quintos annorum Roma recurſus
Reddidit, & votis iuſsit adeſſe ſuis.

CL. CLAVDIANI
IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS
Tertia.

Quem populi plauſu procerum quem voce petebas,
Aſpice Roma virum: iam tempora deſine longæ
Dinumerare viæ, viſoque aſſurgere ſemper
Puluere, non dubiis vltra torquebere votis,
Totus adeſt oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe maior, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi reſtituit faſces: complectere dextram,
Sub iuga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
Imperij, cuius libratur ſenſibus orbis.
Os ſacrum, quod in ære colis, miraris in auro,

protector Cerne libens: hic eſt * felix bellator vbique,
calcator Defenſor Libyæ, Rheni * pacator & Iſtri.
Oſtentare ſuos priſco ſi more labores,
Et gentes cuperet vulgo monſtrare ſubactas,
Certarent vtroque pares à cardine laurus.
Hæc Alemanorum ſpoliis, Auſtralibus illa
Ditior exuuiis: illinc flauente Sicambri
Cæſarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipſe albis veheretur equis: currúmque ſequutus
Laurigerum, feſto fremuiſſet carmine miles
Hi famulos traherent reges, hi facta metallis
Oppida vel montes captiuáque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis ingererent cornibus amnes,
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprij iactator honoris
Conſul Roma tuis: non illum præmia tantùm
Quàm labor ipſe iuuat: ſtrepitus faſtidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certè Romana clariùs arces
Suſcepere ducem nec quum cedente rediret
Fabritius Pyrrho, nec quum Capitolia curru
Pellææ domitor Paulus conſcenderet aulæ.
Nec ſimilis Latias patefecit gloria portas,
Poſt Numidas Mario, poſt claſſica Martis Eoi
Pompeio: nulli pars æmula defuit vnquàm
Quæ grauis obſtreperet laudi ſtimulíſque malignis.
Facta ſequebatur quamuis ingentia liuor.
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit,
Humanúmque modum quis enim liueſcere poſſit,
Quòd nunquam pereant ſtellæ? quòd Iuppiter olim
Poſſideat cœlum? quòd nouerit omnia Phœbus?
Eſt aliquod meriti ſpatium, quod nulla furentis
Inuidiæ menſura capit. ductoribus illis
Præterea diuerſus erat fauor: æquior ille

Patri-

Patribus inuiſus plebi: popularibus illi
Munito ſtudiis, languebat gratia patrum.
Omnis in hoc vno variis diſcordia ceſſit
Ordinibus: lætatur eques, plauditque ſenator,
Votáque patritio certant plebeia fauori.
O felix, ſeruata vocat quem Roma parentem.
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem regum thalamis Hiſpania nectit,
Cuius & aduentum crebris petiere Quirites
Vocibus, & meruit genero præſtante ſenatus.
Non ſic virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non feſſis optantur flamina nautis,
Vt tuus aſpectus populo quæ numine tanto
Littora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulſit Apollinis arcus?
Quæ ſic aurifero Pactoli fonte tumeſcit
Lydia, quum domitis apparuit Euchius Indis?
Nonne vides & plebe vias, & tecta latere
Matribus, hic Stilico cunctis inopina reluxit
Te victore ſalus: ſeptem circunſpice montes
Qui ſolis radios auri fulgore laceſſunt,
Indutóſque arcus ſpoliis, æquatáque templa
Nubibus & quicquid tanti ſtruxere triumphi.
Quantùm profueris, quantùm ſeruaueris vrbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certè
*Cuncta forent, ſi * Rhenus adhuc incumberet Auſtro.* Pœnus
Mos erat in veterum caſtris, vt tempora quercu
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte,
Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis ciuica reddi
Mœnibus, aut quanta penſabunt facta corona?
Non ſolùm populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis, ſed quod iucundior eſſet
Lucis honorata fructus, venerabile fama.

Pondus, & amiſſas vires & regna recepit.
Iam non prætumidi ſupplex Orientis ademptam
Legatis poſcit Libiam, famulóſve precatur
(Dictu turpe) ſuos, ſed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem ſe vindicat ira.
Ipſa iubet ſignis, bellaturóque togatus
Imperat, & ſpectant Aquilæ decreta ſenatus.
Ipſa tibi trabeas vltrò dedit, ipſa curulem
Obtulit, hæc vltrò faſtos ornare coëgit.
Nil perdit decoris priſci, nec libera quærit
Secula, quum donet faſces, quum prælia mandet.
Séque etiam creuiſſe videt. quis Galliæ arura,
Quis meminit Latio Senonum ſeruiſſe Ligones?
Aut quibus exemplis fœcunda Tybris ab Arcto
Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes?
Auxilium non illa ſeges modò præbuit vrbi,
Sed fuit indicio quantùm tibi Roma liceret:
Admonuit dominæ gentes, inſtárque trophæi
Rettulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hæc ** Hoc quoque maieſtas augeſcit plena Quirini*
Rectores Lybiæ populo quòd iudice pallent,
Et poſt emeritas moderator quiſque ſecures
Diſcrimen lethale ſubit: quòd Pœnus arator
Intulerit, madidus quantùm tranſmiſerit Auſter.
Ardua qui latè terris reſponſa dedêre,
Hinc trepidant humiles: tremuit quos Africa nuper
Cernunt roſtra reos: cani virtutibus æui
Materiam pandit Stilico populúmque vetuſti
Culminis immemorem, dominandi rurſus in vſum
Excitat, vt magnos calcet metuendus honores:
Pendat iuſtitia crimen, pietate remittat
Errorem puróſque probet, damnétque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur egregio quiſquis ſub principe credit

Serui-

Seruitium: nunquam libertas gratior extat,
*Quàm ſub * pio: quos præficit ipſe regendis* rege
Rebus, ad arbitrium plebis patrumque reducit,
Concedítque libens, meritis ſeu præmia poſcant,
Seu punire velint: poſito iam purpura faſtu,
De ſe iudicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare ſocer, ſic caſta iuuentæ
Fræna dedit, teneros his moribus imbuit annos.
Verior Auguſti genitor, fiducia belli,
Pacis conſilium, per quem ſqualore remoto
Priſtina Romuleis infloruit artibus ætas.
Per quem fracta diu, tranſlatáque penè poteſtas
Non oblita ſui ſeruilibus exultat armis,
In proprium ſeducta larem: victricia reddit
Fata ſolo, fruitúrque iterum quibus hæſerat olim
Auſpiciis, capitíque errantia membra reponit.
Proximè dis conſul, tantæ qui proſpicis vrbi,
* *Qua nihil in terris complectitur altius æther:* Roma.
Cuius nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit: quæ luce metalli
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris:
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur olympi,
Armorum, legúmque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primíque dedit cunabula iuris,
Hæc eſt exiguis quæ finibus orta, tetendit
In geminos axes, paruáque à ſede profecta
Diſperſit cum ſole manus: hæc obuia fatis
Innumeras vno gereret cùm tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas ſubmitteret vrbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum:
Nunquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas maior, Trebiámque fremebat:
Et quum iam premerent flammæ, murúmque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.

Nec ſtetit oceano, remiſque ingreſſa profundam,
Vincendos alio quaſiuit in orbe Britannos.
Hac eſt in gremium victos qua ſola recepit,
Humanúmque genus communi nomine fouit,
Matris, non domina ritu: ciuéſque vocauit
Quos domuit, nexuque pio longinqua reuinxit.
Huius pacificis debemus moribus omnes,
Quòd veluti patriis regionibus vtitur hoſpes,
Quòd ſedem mutare licet, quòd cernere Thulen
Rurſus, & horrendos quondam penetrare receſſus.
Quòd bibimus paſsim Rhodanum, potamus Orontem,
Quòd cuncti gens vna ſumus, nec terminus vnquam
Romana ditionis erit. nam cetera regna
Luxuries vitiis, odiiſque ſuperbia, vertit.
Sic malè ſublimes fregit Spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. ſic Medus ademit
Aſſyrio, Medóque tulit moderamina Perſes.
Subiecit Perſen Macedo ceſſurus & ipſe
Romanis hac auguriis firmata Sibylla,
Hac ſacris animata Numa eſt: hinc fulmina vibrat
Iuppiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Veſta faces, huc Orgia ſecum
Tranſtulit & Phrygios genitrix turrita leones.
Huc depulſurus morbos Epidaurius hoſpes
Reptauit placido tractu, vectúmque per vndas
Inſula Pœonium texit Tyberina draconem.
Hanc tu cum ſuperis Stilico praclare tueris,
Protegis hanc clypeo, matrem regúmque ducúmque
Pracipuéque tuam. dedit hac exordia lucis
Eucherio: puerúmque ferens hic regia mater
Auguſto monſtrauit auo: latatus at ille
Suſtulit in Tyria reptantem veſte nepotem
Romáque venturi gaudebat praſcia fati,
pectore Quòd te iam toto meruiſſet * pignore ciuem.

Nec

*Nec tamen ingratum, nec qui * tua facta referre* beneſacta
Neſciat, hunc credas populum. ſi voluere priſcos
Annales libeat, quoties hinc prælia ſumpſit
Pro ſociis, quoties dono conceſſit amicis
Regibus, Auſonio quæſitas ſanguine terras.
Publica ſed nunquam tanto ſe gratia fudit
Aſſenſu (quis enim princeps hæc omnibus egit
Obſequiis?) ſeſe dominum patrémque vocari,
Quin tibi continuis reſonent conuexa diebus.
Macte nouis conſul titulis, Mauortia plebes
Te dominum Bruto non indignante fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore coacta
Libertas Romana pati, Stiliconis amori
Detulit: exultant auidi quocunque decorus
Conſpiciare loco, noménque ad ſydera tollunt,
Nec vaga dilecto ſatiantur lumina vultu:
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres,
Seu celebres ludos, ſolio ſeu fultus eburno
Cingas iure forum: denſo ſeu turbine vulgi
*Circumfuſa tua * conſcendant roſtra ſecures.* circundent
Quæ verò procerum voces quàm certa fuere
Gaudia, cum totis exurgens ardua pennis
*Ipſa duci ſacras Victoria panderet * ædes,* alas
Et palma viridi gaudens, & amicta trophæis?
Cuſtos imperij virgo, quæ ſola mederis
Vulneribus, nullúmque doces ſentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt aſtra Coronæ,
Seu magis æſtiuo ſedes vicina Leoni,
Seu ſceptrum ſublime Iouis, ſeu Palladis ambis
Ægida, ſeu feſſi mulces ſuſpiria Martis,
Adſis perpetuum Latio, votíſque ſenatus
Annue diua tui: Stilico tua ſæpius ornet
Limina, téque ſimul rediens in caſtra reducat.
Hunc bellis comitare fauens, hunc redde togatum

Conſiliis: ſemper placidis te moribus egit,
Seruauitque piam victis,nec polluit vnquam
Laurum ſæuitia: ciuem nec fronte ſuperba
Deſpicit,aut trepidam vexat legionibus vrbem.
Sed verus patriæ conſul ceſſantibus armis
Contentus lictore venit,nec inutile quærit
Ferri præſidium, ſolo munitus amore.
Magnarum nec parcus opum geminare profundas
Diſtulit impenſas,& poſt miracula caſtris
Edita,vel genero Roma maiora reſeruat.
Auratos Rhodiis imbres naſcente Minerua
Indulſiſſe Iouem perhibent,Bacchoque paternum
Iam pulſante femur:mutatus palluit Hermus
In pretium,votique famem paſſurus auari.
Ditabat rutilo quicquid Mida tangeret auro.
Fabula,ſeu veterum canitur,tua copia vincit
Fontem Hermi,tactúmque Midæ pluuiaſque Tonantis
Obſcurat veteres,obſcurabitque futuros:
Par donis armíſque manus:ſi ſoluerit ignis
Quas dedit immanes vili pro pondere maſſas,
Argenti,potuere lacus & flumina fundi.
Nec tibi,quæ pariter ſyluis dominaris & aſtris,
Exiguam Stilico mouit Latonia curam.
Tu quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris ſummóque in vertice rupis
Alpinæ ſocias arcu ceſſante pudicas.
Et pharetratarum comitum inuiolabile cogis
Concilium:veniunt humeros & brachia nudæ
Armatæque manus iaculis,& terga ſagittis
Incomptæ,pulchræque tamen. ſudoribus ora
Puluerulenta rubent.ſexum nec cruda fatetur
Virginitas: ſine lege comæ:duo cingula veſtem
Crure tenus pendere vetant.præcedit amicas
Flaua Leontodame, ſequitur nutrita Lycæo

Nebro-

Nebrophone, teliſque domat quæ Mænala Thero,
Igne a Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et curſu Zephyris nunquam ceſſura Lycaſte.
*Iungunt ſe geminæ metuenda feris * Hecaërge:* Eryman-the
Et ſoror, optatum numen venatibus Opis,
Progenies Scythiæ: Diuas, nemorúmque potentes
Fecit Hyperboreus Delos prælata pruinis.
Hæ ſeptem venêre duces, exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formoſa Dianæ
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem caſto genuit quas flumine Ladon.
Quas vbi collectas vidit, ſic Delia cœpit,
O ſociæ, mecum thalami quæ iura peroſæ,
Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis vt Latio ſuperi communibus ornent
Hunc annum ſtudiis: quantos Neptunus equorum
*Donet ab * vrbe greges, laudi quàm nulla canendæ* orbe
Fratris plectra vacent: noſtram quoque ſentiat idem,
Quam meritis debemus opem. non ſpicula poſcit
Iſte labor, maneant clauſis nunc ſicca pharetris,
Omnis & à ſolitis noſter venatibus arcus
Temperet, in ſolam cruor hic ſeruetur arenam.
Retibus & clauſtris dilatâ morte tenendæ,
Ducendæque feræ, cupidus arcete ſagittas,
Conſulis in plauſum caſtris parcite monſtris,
Acceleret diuiſa manus, mihi curſus anhelas
Tenditur ad Syrtes, mecum Dictæa Lycaſte
Et comes Opis eat ſteriles iuuat ire per æſtus,
Nonque feras aliis tellus Mauruſia donum
Præbuit: huic ſoli debet ceu victa tributum.
Dum nos horribiles Libyæ ſcrutamur alumnos,
Europæ vos intereà perquirite ſaltus
Et ſcopulos poſita ludat formidine paſtor,
Securiſque canat Stiliconem fiſtula ſyluis.

Parent numinibus montes, vt legibus vrbes.
Dixit, & extemplo frondoſa fertur ab Alpe
Trans pelagus: cerui currum ſubiere iugales,
Quos decus eſſe Deæ primi ſub lumine cæli
Roſcida fæcundis concepit Luna cauernis.
Par nitor intactis niuibus, frons diſcolor auro.
Geminat, & ſpatio ſummas æquantia fagos,
Cornua ramoſo ſurgunt procera metallo.
Opis frena tenet fert retia rara Lycaſte,
Auratáſque plagas; immortaléſque Moloſſi.
Latrantes medijs circum iuga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus (Phœbe ſic iuſſerat) armis,
Diuerſa regione ruunt, ducítque cohortem
Quæque ſuam: variæ formis, & gente ſequuntur.
Ingenióque canes. illa grauioribus apta
Morſibus, hæ pedibus celeres, hæ nare ſagaces,
Hirſutaque fremunt Creſſæ, tenuéſque Lacænæ,
Magnáque taurorum fractura colla Britannæ,
Dalmatiæ lucos, abruptáque brachia Pindi
Sparſa comam Britomartis agit. tu Gallica cingis
Luſtra Leontodame Germanorúmque paludes:
Eruis, & ſiquis defenſus arundine Rheni
Vaſtus aper nimio dentes curuauerat æuo,
Nubiferas Alpes, Apenninique receſſus,
Nicharte *Garganique niues.* * *Hecaërge prompta fatigat.*
Speluncas canibus Thero rimatur Iberas,
Informéſque cauis vrſos detrudit ab antris,
Quorum ſæpe Tagus manantes ſanguine rictus.
Non ſatiauit aquis, & quos iam frigore ſegnes
Pyrenæa tegit late' roſis frondibus ilex.
Circæis * *Cirnais Siculíſque iugis venata virago.*
Nebrophone ceruos, aliáſque in vincula cogit:
Non ſæuas pecudes, ſed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum, quodcunque tremendum

Den-

Dentibus, aut inſigne iubis, aut nobile cornu.
Aut rigidum ſetis capitur, decus omne, t
Syluarum, non cautę latent, non moleſte
Fortia non volucri fugiunt pernicia curſ
Hæc laqueis innexa gemunt, hæc clauſa ;
Ilignis domibus: fabri nec tigna polire
Sufficiunt: rudibus fagis texuntur & orn
Frondentes cauea. ratibus pars ibat onuſ
Per freta, vel fluuios: exanguis dextera
Remigis, & propriam metuebat nauita m
Per terram pars ducta rotis, longóque mor
Ordine plauſtra vias, montanis plena triu:
Et fera ſollicitis vehitur captiua iuuencis,
Explebat quibus antè famem: quotiéſque re
Conſpexere boues, pauidi temone recedunt.
Iámque pererratis Libyæ flagrantibus o.
Legerat eximios Phœbi germana leones,
Heſperidas qui ſæpe fugant, ventóque citatis
Terrificant Atlanta iubis, armentáque longè
Vaſtant Æthiopum, quorúmque impunè fra;
Murmura paſtores nunquam excepere per a
Non illos tæda ardentes, non ſtrata ſupernè,
Lapſuro virgulta ſolo, non vocibus hœdi
Pendentis ſtimulata fames, non foſſa feſellit:
Vltrò ſe voluere capi, gaudéntque videri
Tanta præda deæ, reſpirant paſcua tandem,
Agricolæ reſerant iam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos & cætera colligit Auſtri
Prodigia, immanéſque ſimul Latonia dentes,
Qui ſecti ferro in tabulas, auróque micantes,
Inſcripti rutilum cælato conſule nomen,
Per proceres, & vulgus eant. ſtupor omnibus Indis
Plurimus: ereptis elephas inglorius errat
Dentibus: inſedit nigra ceruice gemetum,

Et fixum dea quaſſat, ebur, penitúſque cruentis
Stirpibus auulſis patulos exarmat hiatus.
Ipſos, quinetiam nobis miracula vellet
Ducere, ſed pigra cunctari mole veretur,
Tyrrhenas fœtus Lybicos amplexa per vndas.
Claſsica tuba ſonat caudámque à puppe retorquens
In proram iacet vſque leo, vix ſubleuat vnum
Tarda ratis fremitus ſtagnis auditur in imis.
Cunctáque proſiliunt cete, Tyrrhenáque Nereus
Confert monſtra ſuis, ſed non æquare fatetur.
Æquora ſic victor quoties per rubra Lyæus
Nauigat, intorquet clauum Silenus, & acres
Inſudant tonſis Satyri, taurináque pulſu
Baccharum Bromios inuitant tympana remos,
Tranſtra ligant hederæ, malum circunflua veſtit
Pampinus, antemnis illabitur ebria ſerpens,
ſaliúntq; *Pérque mero madidos currunt * ſoluúntque rudentes*
Lynces, & inſolitæ mirantur carbaſa tigres.

CL. CLAVDIANI

PANEGYRIS IN PRObum & Probinum atque Olibrium, fratres.

Sol qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhauſto redeuntia ſecula motu,
Sparge diem meliore coma, crinémque repexi
beant *Blandiùs elato * ſurgant temone iugales,*

Efflant

Efflantes roſeum frenis ſpumantibus ignem.
Iam noua germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætique petant exordia menſes.
Scis genus Auchenium, nec te latuere parentes
Auniadæ, nam ſæpe ſoles ductoribus illis
Inſtaurare vias, & curſibus addere nomen.
His neque per dubium pendet fortuna pauorem,
Nec nouit mutare vices, ſed fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcunque requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de conſule naſci.
Per faſces numerantur aui, ſempérque renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur,
Continuum ſimili ſeruantia lege tenorem:
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma ſenatu,
Se iactare parem. ſed prima ſede relicta
Auchenius, de iure licet certare ſecundo.
Haud ſecus ac tacitam luna regnante per Arcton
Sydereæ cedunt acies quum fratre retuſo,
Æmulus aduerſis flagrauerit ignibus orbis.
Tunc iubar Arcturi languet, tunc fulua Leonis
Ira perit, plauſtro iam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: iam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
*Quem priùs aggrediar? veteris quis * ſata Probini* facta
Neſciat? aut nimias laudes ignoret Olibri?
Viuit adhuc, complétque vagis ſermonibus aures
Gloria fuſa Probi, quam nec ventura ſilebunt
*Luſtra, nec * ignota rapiet ſub nube vetuſtas.* Obſcura
Illum fama vehit trans æquora, tránſque remotas
Tethyos ambages, Atlanteóſque receſſus.
Audiit & gelido ſi quem Mæotica paſcit
Sub Ioue, vel calido ſi quis coniunctus in axe
Naſcentem te Nile bibit. virtutibus ille

Fortunam domuit, nunquamque leuantibus altè
Intumuit rebus, ſed mens circunflua luxu
Nouerat intactum vitio ſeruare vigorem.
Hic non diuitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnauit opes, ſed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare cateruas.
Quippe velut denſo currentia munera nimbo,
Cernere ſemper erat populis vndare penates,
Aſsiduos intrare inopes, remeare beatos,
Praeceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos,
Aurea dona vomens, ſi quis tellure reuulſa
ci natur *Sollicitis fodiens * miratur collibus aurum.*
Quantum ſtagna Tagi rudibus ſtillantia venis
Effluxere decus, quanto pretioſa metalli
Hermi ripa micat, quantas per Lydia culta
Deſpumat rutilas diues Pactolus arenas.
Non mihi centenis reſonent ſi vocibus ora,
Multifidúſque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam. quot in ordine gentes
Rexerit, ad ſummi quoties faſtigia iuris
Venerit, Italiæ latè cum frena teneret,
Illyricóſque ſinus, & quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, ſolique merentur,
Victores audire Probi: non contigit illi
Talis honor, prima cùm parte vireſceret aui.
Non conſul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
Cura diu maiora petens, non anxia mentem
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Cœpiſtis quo finis erat. primordia veſtra
Vix pauci meruere ſenes: metáſque tenetis
Ante genas dulces quàm flos iuuenilis inumbret,
Oráque ridenti lanugine veſtiat ætas.
Tu precor ignarum doceas Parnaſia vatem,
Quis deus ambobus tanti ſit muneris autor.

Poſtquam

Poſtquam fulmineis impellens viribus hoſtem
Belliger Auguſtus trepidas laxauerat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas perſoluere grates,
Sedula pro natu dominum flexura rogando
Iure parat: ſamulq; currum iunxere volantem.
Impetus, horribiliſque Metus, qui ſemper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Siue petat Parthos, ſeu cuſpide turbet Hydaſpen.
*Hic ligat axe rotas, hic ſub iuga ferrea * nectit* mittit
Cornipedes, rigidiſque docet ſeruire lupatis.
Ipſa triumphatis quæ poßidet æthera regnis
Aßilit, innuptæ ritus imitata Mineruæ.
Nam neque cæſariem crinali ſtringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto,
Dextrum nuda latus, niueos exerta lacertos.
Audacem retegit mammam, laxúmque coërcens
Mordet gemma ſinum, nodus qui ſublenat enſem
Album puniceo rectus diſcriminat oſtro.
Miſcetur decori virtus, pulchérque ſeuero
Armatur terrore pudor. galeaq; minaci
Flaua cruentarum prætenditur vmbra iubarum:
Et formidato clypeus Titana laceßit
Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.
Hic patrius Mauortis amor, fœtúſque notantur
Romulei: poſt amnis ineſt & bellua nutrix:
Electro Tyberis pueri formantur in auro,
Tingunt æra lupam, Mauors adamante coruſcat.
Iam ſimul emißis rapido velocior Euro
Fertur equis, ſtridunt Zephyri, curſúque rotarum
Saucia diuiduis clareſcunt nubila ſulcis:
Nec traxere moras, ſed lapſu protinus vno
Quem poſcunt tetigere locum, quem fine ſub vno
** Auguſtare aditum curuis anfractibus Alpes,* Auguſtāt
Clauſtráque congeſtis ſcopulis durißima tendunt,

Non alia reſeranda manu, ſed peruia tantùm
Auguſto, geminíſque fidem mentita tyrannis.
Semiruta turres, aulíſque mœnia fumant.
tumulum *Creſcunt in * cumulum ſtrages, vallémque profundam*
immerſa *Æquauere iugis ſtagnant * immenſa cruore*
turbantur *Corpora, * traduntur permixto funere manes.*
Haud procul exacto latus certamine victor
Ceſpite gramineo conſederat, arbore fultus
Acclines humeros. dominum gauiſa coronat
Terra ſuum, ſurgúntque toris maioribus herba.
Sudor adhuc per membra calet, crebróque recurrit
Halitus, & placidi radiant in caſſide vultus.
Qualis lethifera populatus cæde Gelones
Procubat horrendus Getico Gradiuus in aruo:
Exuuias Bellona leuat, bellíque tepentes
Puluere ſoluit equos, immenſáque cornus in haſtam
Porrigitur, tremulíſque ferit ſplendoribus Hebrum.
Ut ſtetit ante ducem diſcuſſas Roma per auras,
Conſcia tunc ſonuit rupes, & inhorruit acri
Maieſtate nemus. prior hîc, O numen amicum
Dux ait, & legum genitrix, longaq́ regendo
ad dicta *Circumfuſa polo, conſors * adiuncta Tonanti*
Dic agedum quæ cauſa viæ? cur deſeris arces
Auſonias, cœlúmque tuum? dic maxima rerum,
Non ego vel Libycos ceſſem tolerare labores
Sarmaticóſve pati medio ſub frigore Coros,
Si tu Roma velis, pro te quaſcunque per oras
Ibimus, & nulla ſub tempeſtate timentes,
Solſtitio Meroën, bruma tentabimus Iſtrum.
Tum regina refert: Non me latet inclyte rector
Quòd tua pro Latio victricia caſtra laborent:
Nec quòd ſeruitium rurſus furiaq́ rebelles,
Edomita paribus ſub te cecidere triumphis:
Sed precor hoc donum cum libertate recenti

Adiicias, ſi vera manet reuerentia noſtri.
Sunt mihi pubentes alto de ſemine fratres
Pignora chara Probi, feſta quos luce creatos
Ipſa meo foui gremio, cunabula paruis
Ipſa dedi, cùm matris onus Lucina beatum
Solueret, & magnos præferrent ſydera partus.
His ego non Decios pulchros, fortéſue Metellos
Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
Scipiadas, Galliſque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent ſtudiis, multóque redundant
Eloquio. nec deſidiis dapibuſue paratis
Indulgere iuuat, nec tanta licentia vitæ
Arripit, aut mores ætas laſciua relaxat:
Sed grauibus curis animum ſortita ſenilem,
Ignea longæuo frenatur corde iuuentus.
Illis quam propriam ducunt ab origine ſortem,
Oramus præbere velis, annique futurum
Deuoueas venientis iter. non improba poſco,
Non inſueta dabis, domus hæc de more requirit.
Annue, ſic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per vtrunque latus: Medíſque ſubactis
Noſtra Semiramiæ timeant inſignia turres.
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ghnges.
Ductor ad hæc: Optata iubes, vltróque volentem
Diua rogas, non hæc precibus tentanda fuiſſent,
Vſqueadeóne meam condunt obliuia mentem,
Vt pigeat meminiſſe Probi? quo iudice totam
Vidimus Heſperiam, feſſáſque reſurgere gentes.
Antè dabunt hyemes Nilum, per flumina damæ
Errabunt, glaciéque niger damnabitur Indus
Antè Thyeſtæis iterum conterrita menſis
Interciſa dies refugos vertetur in ortus,
Quàm Probus à noſtro poſſit diſcedere ſenſu.
Dixerat, & velox iam nuntius aduolat vrbem,

Extemplò ſtrepuere chori, colléſque canoris
Plauſibus ** Pulſibus impulſi ſeptena voce reſultant.*
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Iam parat auratas trabeas currúſque micantes
Stamine, quod molli tondent de ſtipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera ſyluæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filáque concreto cogit ſqualere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis, cùm ſacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa feros ſaltus, & deſolata relinquens
Mænala, laſſato Cretam venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
Extincto Pythone ferens: tunc inſula notos
Lambit amica pedes, ridétque Ægæus alumnis
Lenior, & blando teſtatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu,
Quæ decorat mundum, cuius Romana poteſtas
Fœtibus augetur, credas ex æthere lapſam
State pudicitiam, vel ſacro thure vocatam
Iunonem, Inachiis oculos aduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latia cecinere tuba, nec Græca vetuſtas,
Coniuge digna Probo: nam tantùm cœtibus extat
Fœmineis, quantùm ſupereminet ille maritos:
Ceu ſibi certantes ſexus qui poſsit vterque
Hunc legere ad herum. taceat Nereïda nuptam
Pelione duplici fœcundam conſule matrem
Felicémque vterum, qui nomina parturit annis.
Vt ſceptrum geſſere manu, membríſque rigentes
Aptauere togas, ſignum dat ſummus hiulca
Nube pater, gratámque facem per inane rotantes
omina *Proſpera vibrati tenuerunt * omnia nimbi.*

Accipit

Accepit ſonitus curuis Tyberinus in antris,
Ima valle ſedens, arrectis auribus haſit.
Vnde repentinus populi fragor? illicet herbis
Pallentes thalamos, & ſtructa cubilia muſco
Deſerit, ac Nymphis dominam commendat herilem.
Illi glauca nitent hirſuto lumina vultu,
Caruleiſque infecta notis, reddentia patrem
Oceanum, criſpo denſantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto crinalis harundo,
Quam neque fas zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtiuo candore mori, ſed viuida frondet
Æquaeuum complexa caput, taurina leuantur
Cornua, temporibus raucos ſudantia riuos:
Diſtillant per pectus aquæ, frons hiſpida manat
*Imbribus, in liquidos fontes ſe barba * recepit,* repectit
Palla graues humeros vela', quam neuerat vxor
Illi percurrens vitreas ſub gurgite telas.
Eſt in Romuleo procumbens inſula Tybri,
Qui medius geminas interfluit alueus vrbes
Diſcretas ſubeunte freto, paritérque minantes,
Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ.
Hic ſtetit, & ſubitum proſpexit ab aggere votum:
Vnanimes fratres iunctos ſtipante ſenatu
Ire forum, ſtrictáſque procul radiare ſecures,
Atque vno bijuges tolli de limine faſces.
Obſtupuit viſu, ſuſpenſaq́ gaudia vocem
Oppreſſam tenuere diu, mox inchoat ore.
Reſpice ſi tales iactas aluiſſe fluentis
Eurota Spartéve tuis, quid protulit æquum
Falſus olor, valido quamuis decernere caſtu
Norint, & ratibus ſæuas arcere procellas?
En noua Ledæis ſoboles fulgentior aſtris:
Ecce mei ciues, quorum iam ſignifer optat
Aduentum, ſtelliſque parat conuexa futuris.
Iam per noctiuagos, dominetur Olibrius axes.

Pro Polluce rubens, pro Caſtore flamma Probini.
Ipſi vela regent, ipſis dominantibus auras
Nauita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc ſoluere multo
Nectare corda libet: niueos iam pandite cœtus
Naiades, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant ſyluæ, iam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis, iam ſponte per agros
Sudent irriguæ ſpirantia balſama venæ.
Currat qui ſocias reget in conuiuia menſas
Indigenas fluuios, Itali quicunque ſuberrant
Montibus, Alpinaſque bibunt de more pruinas:
Vulturnúſque rapax, & Nar vitiatus odore
Sulfure, tardatúſque ſuis erroribus Vfens:
Et Phaetonteæ perpeſſus damna ruinæ
Eridanus, flauaq; tenens quercta Maricæ
Lyris, & Oebaliæ qui reparat arua Galeſus.
Semper honoratus noſtris celebrabitur vndis
Iſte dies, ſemper dapibus recoletur opimis.
Sic ait: & Nymphæ patris præcepta ſecutæ
referta *Tecta parant epulis, oſtro * refecta coruſco*
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus,
O conſanguineis felix auctoribus annus,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
Non canas veſtita niues, non aſpera ventis,
Sed tepido calefacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus & liquidi clementior aura Fauoni
Pratis te croceis pingat: te meſſibus æſtas
ambiat *Induat, autumnúſque madentibus * imbuat vuis.*
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum nunquam memorata per æuum
Germanos habuiſſe duces: te cuncta loquetur

Tellus,

Tellus, te variis ſcribent in floribus horæ,
Longáque perpetui ducent in ſecula faſti.

LECTORI.

Ne vacarent aliquot pagellæ, viſum eſt ſuperioribus Stiliconis laudibus, quæ tribus Panegyricis continentur, eas adjicere quæ vtroque in Ruffinum poëmatio incluſæ ſunt.

EX POEMATIO I.

At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: ſolus, medióque in turbine rerum
Contra lethiferos rictus, contráque rapacem
Mouit tela feram, volucris non præpete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adiutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola pericli
Turris erat, clypeúſque trucem porrectus in hoſtem
Hic profugis ſedes, aduerſáq; regna furori:
Seruandis hic caſtra bonis. hucuſque minatus
Hærebat, retróque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hyberno tumidus cum vertice torrens
*Saxa rotat * voluítque nemus * pontéſque reuellit,* vertítque potéſq;
Frangitur obiectu ſcopuli, quærénſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat vnda.
Qua dignum te laude feram, qui penè ruenti
Lapſuróque tuos humeros obieceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendêre Dei, geminis quæ lapſa procellis
Tunditur, & victo trahitur iam cæca magiſtro.
Inachius quondam perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus, ſed tutior alis:
*Te non penna * vehit: rigida cum Gorgone Perſeus:* tegit
Tu non vipereo defenſus crine Meduſæ:
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit;
Te Romana ſalus, taceat ſuperata vetuſtas,

Herculeos conferre tuis iam deſinat actus.
Vna Cleonæum paſcebat ſylua leonem,
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus vnum
Sæuus aper, túque ô compreſſa matre rebellis
Non vltra Libyæ fines Antæe nocebas,
Soláque fulmineo reſonabat Creta iuuenco,
Lernaámque virens obſederat Hydra paludem:
Hoc monſtrum non vna palus, non vna tremebat
Inſula, ſed Latia quicquid ditione ſubactum
Viuit, & à primis Gange s horrebat Iberis.
Hoc neque Geryon triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec ſi concurrat in vnum
Vis Hydræ Scyllæq́; fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum ſcelerúmque fuit. iugulare minatur,
Tu prohibes: ditem ſpoliat, tu reddis egenti:
Eruit, inſtauras: accendit prælia, vincis.
Ac velut infecto morbus crudeſcere cœlo
Incipiens, primò pecudum depaſcitur artus,
Mox populos vrbéſque rapit ventíſque peruſtis
diffundit *Corruptos Stygiam peſtem * deſudat in amnes.*
Sic auidus prædo iam non per ſingula ſæuit,
Sed ſceptris inferre minas omníque perempto
Milite Romanas audet proſternere vires.
Iam gentes Iſtrúmque mouet, Scythiámque receptat
Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis
defendit *Relliquias: mixtis * deſcendit Sarmata Dacis,*
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, patriámque bibens Mæotin Alanus,
Membráque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
conlata *Ruffino * collecta manus: vetat ille domari,*
Innectítque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cùm Geticas ſtrauiſſet dextera turmas,
Vlta ducis ſocij lethum párſque vna maneret

Debilior,

Debilior, faciliſque capi, tunc impius ille
Proditor imperij, coniuratúſque Getarum,
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas.
Hunnorum * *laturus opes, quos afforc bello* ablaturus.
Notat, & inuiſis mox ſe coniungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius vllum
Arctos alit, * *triſtes habitus, obſcœnáque viſu* turpes
Corpora, mens duro nunquam ceſſura labori,
Præda cibus, vitanda Ceres, * *ſtatréſque necare.* frontémque ſecari
Ludus, & occiſos pulchrum iurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptauit equis: acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſpiratique recurſus.
Quos tamen impauidus contra ſpumantis ad Hebri
Tendit aquas, ſic ante tubas ferrúmque precatus:
Mauors, nubifero ſeu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, ſeu remige Medo
Sollicitatus Athos, ſeu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum.
Et Thracas defende tuos: ſi lætior adſit
Gloria, veſtita ſpoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, ſcopuliſque niualibus Hæmi
Surgit, & hortatur celeres clamore miniſtros.
Fer galeam Bellona mihi, nexúſque rotarum
Tende Pauor, frænet * *rapidos Formido iugales:* trepidus.
Feſtinas vrgete manus, meus ecce paratur
Ad bellum Stilico qui me de more trophæis
Ditat, & hoſtiles ſuſpendit in arbore criſtas.
Communes ſemper litui communia nobis
Signa canunt, iunctóque ſequor tentoria * *curru.* curſu.
Sic fatus campo inſiliit, latéque fugatas
Hinc Stilico turbas, illinc Gradiuus agebat,
Et clypeis & mole pares, ſtat caſu vtrique

Sydereis hirſuta iubis, loricáque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere cornus.

EX SECVNDO POEMATIO.

IAm poſt edomitas Alpes defenſaq́; regna
Heſperiæ, merita complexus ſede parentem
Auctior adiecto fulgebat ſydere mundus.
Iámque tuis Stilico Romana potentia curis
Et rerum commiſſus apex, tibi credita fratrum
Vtraque maieſtas geminaq́; exercitus aulæ
Ruffinus (neque enim patiuntur ſæua quietem
Crimina, pollutaq́; negant areſcere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & ſolito pacem turbare tumultu.
Hæc etiam ſecum, &c.

EX EODEM POEM.

--tandem ſuccurre ruenti
Heu patria Stilico, dilecta hic pignora certè
primum *Hîc domus, hîc thalamis * proprium genialibus omen,*
Hæc tibi fœlices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperate, veni, te prælia viſo
Langueſcent, auidáque cadet dementia monſtri.
Talibus vrgetur diſcors aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cùm primùm bruma remitti
Et iuga diffuſis nudari cœpta pruinis,
relictis *Partibus Italiæ tranquilla in pace * locatis,*
Vtráque caſtra mouens Phœbi properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoáque robora turmis
Complexus, nunquam tantæ ditione ſub vna
Conuenêre manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
Herbida, ** Feruida collecta facili velamina nodo.*

Inde

Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus;
Quoſque rigat retrò pernicior vnda Garumna,
Oceani pleno quoties impellitur aſtu.
Mens eadem cunctis animíque recentia ponunt
Vulnera: non odit victus, victórve ſuperbit.
*Et quamuis * præſens tumor, & ciuilia nuper* petulans
Claſsica, bellatríxque etiam nunc ira caleret, animi,
In ducis eximium conſpirauere fauorem.
Haud aliter Xerxem toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis vmbraſſe diem, cùm claſſibus iret
Per ſcopulos, tellúmque pedes contemneret æquor.
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec iam amplius errat
Barbarus, aduentúmque tremens, ſe cogit in vnum
Planiciem, tutóque includit paſcua gyro.
Tum duplici foſſa non exſuperabile vallum
*Aſperat alternis ſudibus, muríque * locatum* locata
In ſpeciem caſis obtendit plauſtra iuuencis.
At procul exanguis Ruffinum perculit horror,
Infectæ pallore genæ, &c.
Incertus peteret ne fugam, veniámve ſubactus
Poſceret, an tantos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc diuitiæ? quid fului vaſta metalli
Congeries? quid purpureis effulta columnis
Atria? prolatæve iuuant ad ſydera moles?
Audit iter, numerátque dies ſpatióque viarum
Metitur vitam, torquetur peſte futura.
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnámque luit formidine pœnæ.
*Sed redit in * faciem, ſcelerúmque immane reſumit* rabiem
Ingenium, ſacráſque fores prædiuitis aulæ
Intrat, & Arcadium mixto terrore precatur.

Per fratris regale iubar per fata parentis
Æthérei, floremque tui te deprecor aui
Eripe me gladiis, liceat Stiliconis iniquas
Euitare manus: in noſtram Gallia cædem
Coniurata venit: quicquid ligat vltima Tethys:
Extremos vltra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi: tantis capiendi credimur armis!
Tot ſignis vnum petitur caput! vnde cruoris
aeli. *Iſta ſitis? geminum *Stilico ſibi vendicat axem,*
Et nullum vult eſſe parem: ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi: regit Italiam, Libyámque coërcet:
Hiſpanis, Galliſque iubet: non orbita ſolis,
Non illum natura capit. quaſcunque parauit,
Hic, Auguſtus opes, & quas poſt bella recepit,
Solus habet: poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur,
Spartem *Nos premit obſidio? quid * partem inuadere tentat?*
Deſerat Illyricos fines: Eoa remittat
Agmina fraternas ex æquo diuidat haſtas,
Nec ſceptri tantùm fueris ſed militis hæres.
Quòd ſi diſſimulas noſtræ ſuccurrere morti,
Nec prohibere paras; manes & ſydera teſtor,
Hæc ceruix non ſola cadet: miſcebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad vmbras,
Nec mea ſecurus ridebit funera victor.
Hæc vbi, dictatur facinus, miſſúſque repentè
Qui ferat extortas inuito principe voces.
Interea Stilico iam lætior hoſte propinquo,
Nec multo ſpatij diſtantibus æquore vallis
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læua datur. per cornua Gallos
Dexteriora locat ſpumis igneſcere fræna,
Pulueris extolli nimbos, altéque videres
Surgere purpureis vndantes anguibus haſtas,

Serpen-

Serpentúmque vago cœlum ſæuire volatu.
Implet Theſſaliam ferri nitor, antráque docti
Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli,
Et nemus Oetæum reſonat clamore, niualis
Oſſa tonat, pulsóque fragor geminatur Olympo,
Intumuit virtus, & lucis prodigus arſit
Impetus, haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina, præcipitis ſtrauiſſent omnia curſu.
Si tunc his animis acies collata fuiſſet,
Prodita non tantas vidiſſet Græcia clades,
Oppida ſemoto Pelopeia Marte vigerent,
Starent Arcadiæ, ſtarent Lacedæmonis arces,
Non mare fumaſſet geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.
Illa dies potuit noſtris imponere finem
Cladibus, & ſceleris cauſas auferre futuri.
Inuida (proh) quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos interque tubas mandata feruntur
Regis, & armati veniunt ductoris ad aures
Obſtupuit, ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mæror, & ignauo tantum licuiſſe nocenti
Miratur. dubios anceps ſententia voluit
Euentus, peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat: Illyricis ardet ſuccurrere damnis,
Præceptis obſtare timet, reuerentia frangit
Virtutis ſtimulos: hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus inuidiæ: tandem indignatus ad aſtra
Extollit palmas & ab imo pectore fatur.

Numina Romanis nondum ſatiata ruinis,
Si iuuat imperium penitus de ſtirpe reuelli,
Vno ſi placuit deleri ſecula lapſu,
Si piget humani generis: prorumpat in arua
Libertas effrena maris, vel limite nullo
Deuius errantes Phaëthon confundat habenas.

Cur per Ruffinum geritur? procumbere mundum,
Hoc autore pudet: mediis reuocamur ab armis,
Proh dolor, & strictos deponere cogimur enſes:
Vos arſura vrbes perituráque mœnia teſtor,
caſibus *Cedo equidem, & miſerum permitto * cladibus orbem:*
hoſtem *Flectite ſigna duces, redeat iam miles Eous:*
Parendum eſt, taceant litui, prohibete ſagittas,
Parcite, contiguo Ruffinus præcipit hoſti.
His dictis omnes vnà fremuere manipli,
Quantùm non Italo percuſſa Ceraunia fluctu,
Quantùm non madidis illiſa tonitrua Coris,
Secerníque negant, ereptáque prælia poſcunt.
Inſignémque ducem populus defendit vterque,
Et ſibi quiſque trahit: magno certatur amore,
Alternáque fidem, non illaudata laceſſit
Seditio, talíque ſimul clamore mouentur.
Quis mihi nudatos enſes, quis tela lacertis
Excutit, & ſolui curuatos imperat arcus?
Quiſnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata ſemel neſcit miteſcere virtus.
tela *Iam iam barbaricos ſitientia * pila cruores*
vltróq; *Sponte volant, * vltrixque manus mucrone furentis*
Ducitur & ſiccum gladium vagina recuſat.
Non patiar ſemper ne Getis diſcordia noſtra
Profuerit? En iterum belli ciuilis imago.
Quid conſanguineas acies? quid diuidis olim
Concordes aquilas? non diſſociabile corpus
Coniunctúmque ſumus, te quò libet ire ſequemur.
Te vel Hyperboreo damnatam ſydere Thylen,
Te vel ad incenſas Libyæ comitabor arenas:
Indorum ſi ſigna petas, rubríque receſſus
Litoris auriferum veniam poturus Hydaſpen:
Si calcare Notum, ſecretáque littora Nili
Naſcentis iubeas, mundum poſt terga relinquam.

Et:

Et quocunque loco Stilico tentoria figet,
Hic patria eſt. Dux inde vetat, deſiſtite quæſo,
Atque auidam differre manum, cadat iſte minacis
Inuidiæ cumulus, non eſt victoria tanti,
Vt videar viciſſe mihi. Vos fida iuuentus
Ite, mei quondam ſocij. Nec plura loquutus
Flexit iter. vacuo qualis diſcedit hiatu
Impatiens remeare leo quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne cateruæ,
Inclinátque iubas demiſſáque lumina velat,
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſyluas.
Vt ſeſe ligio vidit diſiuncta relinqui
Ingentem tollit gemitum, galeáſque ſolutis
Humectat lacrymis, preſſámque morantia vocem
Thoracum validos pulſant ſuſpiria nexus.

IN ALIQVOT LOCOS EPISTOLARVM Plinij,

NOTAE *Iſaaci Caſauboni.*

IN LIBRVM I.

Epiſt. v. pag. 6.

Parce inquiens. Probo alteram lectionem quæ non agnoſcit vocem *inquiens.* Legendum enim, *addit preces ſuas, vt decebat optimum virum pro diſsimillimo, parcè. Cui ego,* parce eſt πεφεισμένως & moderatè cautéque: non φείδου aut σύγγνωθι. quod qui non animaduertebant, locum corruperunt.

In prætoris officio. Malè qui legunt, *in prætoris*

iudicio. Officium in hoc auctore Suetonio, Iuuenale & aliis id genus, eſt quam ſcriptores Græci recentiores παρέστασιν dicunt: quando honoris cauſa præſentiam noſtram alicui commodamus.

Satrius Rufus cui eſt cum Cic. Scribendum *Satrius Rufus. & cui eſt cum Cicerone æmulatio.* patet ex ſequentibus.

Epiſt. VII. pag. 9.

Quæ nunc cum ficis & boletis certandum habent. Nihil erat cauſæ cur hac lectione docti viri offenderentur: qui profectò non meminerant dixiſſe Plinium epiſtola ſequenti, *quum enitendum haberemus.* itémque libro octauo *quæ facienda ipſi ac per vices quaſdam tradenda minoribus haberemus.*

Epiſt. VIII. pag. 12.

Idcirco quòd gloriam non meruit. Hæc vera lectio: nam quòd negationem quidem non agnoſcunt: illi verò fruſtra ſunt, *Meruit*, eſt ἔτυχε Senſus eſt, Præclara facta etiam ſi laudatores non inueniant, non ideo minus eſſe pulchra. Verbum mereri non ſemper ἀξιοῦσθαι ſignificare, ſed τυγχάνειν, & factum notare non ius, notius eſt quàm vt probatione egeat.

Epiſt. X. pag. 15.

Et perſuaderi tibi etiam quum perſuaſerit cupias. Ferri fortaſſe poteſt: quid ſi tamen adiecta negatione legas, *etiam quum non perſuaſerit.* hoc eſt, etiam ſi in re ab eo diſſentias, dulcedine tamen orationis eius capiaris.

An vt magis angar? quod non licet. Scribe, *an magis angar, quod non licet.*

Epiſt.

Epiſt. XII. pag. 18.

Qua ætas etiam robuſtiſſimis ſatis longa eſt: ſcio. Ita omnino legendum eſt, vt verbo *Scio* præcedentem ſententiam claudat, & hîc & duobus deinceps locis, non inchoet, vt in aliis editionibus. Sic in epiſtola XXI libri noni. Tale illud Symmachi ad Auſonium: *Quæſtor es: memini, Conſilij regalis particeps: ſcio. precum conditor: recognoſco.*

Epiſt. XX. pag. 30.

Itaque quòd audis frequenter. Inducendum τὸ *quòd.* aſſentientibus etiam quibuſdam editionibus.

Epiſt. XXIIII. pag. 35.

Scholaſticis porrò ſtudioſis, vt hic eſt, ſufficit. Perſpicuè expungenda vox *ſtudioſis*: quæ ſine dubio ex gloſſa eſt profecta, & in editione Florentina non habetur. Legitur etiam *dominis* pro *ſtudioſis*: æquè ineptè: niſi putet aliquis in *hominibus* eſſe mutandum ſeruatis eius vocis veſtigijs: quod non diſpliceat. Iacobus vero Lectius, vir, ſine dolo dicam, magnus, & ingenij incertum maioris an iudicij, ita hunc locum legebat & diſtinguebat. *Scholaſticis porrò, domus, vt hic eſt, ſufficit abundè tantùm ſoli, &c.*

IN LIBRVM SECVNDVM.

Epiſt. III. pag. 39.

Statim omnia ac penè pariter ad manum: ſenſus rec. Ita diſtingue, *Surgit, amicitur incipit: Statim omnia, ac penè pariter ad manum ſenſus reconditi: occurſant verba: ſed qualia? quæſita & exculta.* For-

taſſe etiam legendum *ſcin' qualia?* non *ſed*, familiare comicis loquendi genus: quos hîc non rarô imitatur.

Poſtremò docet, delectat, afficit, (quod max.) Diſtingue, *afficit. quod maximè dubites, crebra, &c.*

Epiſt. VII. pag. 46.

Acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſc. Diſtingue, *Acuent ad bonas artes iuuentutem, adoleſcentibus quoque (digni ſint) modò premia conſtituta: acuent principes, &c.*

Epiſt. IX. pag. 47.

Vereor vt Cæſarem decepiſſe videar. Corruperunt hunc locum qui inſeruerunt de ſuô τὸ *vt*: quod etiam priores editiones non habent: nec ferri poteſt.

Epiſt. X. pag. 48.

Hominem te patientem, Vera lectio eſt quam immeritò Catanæus non probat: *Hominem te patientem, vel potius durum! qui tam inſignes libros tam diu teneas.* Quis in epiſtolis M. Tullij illa non obſeruauit? *Homines ridiculos! qui,* &c. item, *Hominem ridiculum! qui* & alibi, *Lepidum amicum Salluſtium! qui,* &c. talia ſunt ſexcenta in Cicerone. Simile principium epiſtolæ XXI. infrà libro quarto: *Triſtem & acerbum caſum Heluidiarum ſororum!* nec multo aliter orditur epiſtolam XXIIII. libri ſexti.

Epiſt. XI. pag. 53.

Vſque ad Pompeium collegam. Scribe *Collegam*, & ita deinceps ſemper in hac epiſtola.

Epiſt. XIIII. pag. 58.

Quum μεσόχορος dedit ſignum, Immeritò doctis homi-

hominibus ſuſpecta eſt vox μεσόχορος : cui ſtabiliendæ, hoc loco vel id ſatis ſit quod apud Sidonium Apollinarem merum ſimiam huius ſcriptoris legitur. Eſt autem μεσόχορος idem planè cum eo qui κορυφαῖος vocabatur, ὃ κατάρξαντος vt eſt in libello De mundo, συνηχεῖ πᾶς ὁ χορός. Ille præcinebat, reliquus chorus accinebat concinebatque. Idem officium eius qui ſymphoniacis celeuma canentibus in naui modum dabat : quem Plautus aliíque priſci, dixerunt portiſculum, Seneca, pauſarium.

Epiſt. XIX. pag. 63.

Omnéſque quos ego noui in vtraque parte calculos pone. Malim, *quo ego moui*. Suprà enim diſputauit in vtranque partem, & dubitandi rationes protulit. Iuuat quod idem auctor libro tertio, *motus conſilij*, pro cauſis & rationibus conſilij dixit, epiſtola IIII.

IN LIBRVM TERTIVM.

Epiſt. I. pag. 70.

Quin etiam parua hæc, parua ſi non. Notæ parentheſeωs lucem aliquam afferent. *quinetiam parua hæc, (parua ſi non quotidie fiant.) ordine quodam*, &c.

Epiſt. IIII. pag. 75.

Verum etiam alij quidem minoris, ſed tamen numeri. Legerim, vel ſic, *alij minores quidem, ſed tamen numeri*. vel ita potius, *alia minoris quidem, ſed tamen numeri.* hoc eſt, alia quæ minoris quidem erant ponderis quàm auctoritas ſenatus : alieu-

ius tamen erant apud me momenti. Ea quæ ſuerint, ipſe ſubiecit. Similiter loquitur epiſtola xi. *in hoc vno, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur.* & alibi.

Epiſt. v. pag. 78.

Quem interdiu leuem & fac. Puto poſt vocem *æſtate* demum finiendam eſſe parentheſin.

Tanquam aliqua lege cogente hac inter. Diſtingue, *tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter.* &c. Romani plerique omnes partem anni in vrbe degebant: partem in ſeceſſu. Dixit de vita vrbana: ſubiicit ſtatim de ratione vitæ in ſeceſſu.

Epiſt. ix. pag. 84.

Unde varietas? vnde plures actiones? Poſterior interrogationis nota delenda. Paullo poſt tollenda parentheſis ibi. *ita mirum, pudorem.* Nec multo poſt in eadem epiſtola ſcribendum, *tanquam in cauſa Caſta, (hæc vxor Claſſici) prauaricaretur.* Senſus paret. Sub finem ſcribe. *Interrogo ipſe me an aliquid omiſerim rurſus: & rurſus penè omiſi.* ait, *rurſus omiſerim:* quia ſemel iam omiſerat aliquid. dixit enim ſuprà, *ſuccurrit quod præterieram & quidem ſerò.* Ita eſſe diſtinguendum eruditiſſimus Catanæus non vidit.

Epiſt. xi. pag. 92.

Atque hæc feci tum ſ. Totus locus qui ob prauam diſtinctionem hiulcus eſt, ita concipiendus: *Atque hæc feci cum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis: (occiſis Senecione, Ruſtico, Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla: Arria, Fannia:) tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus mihi quoque impen-*

impendere idem exitium certis quibuſdam notis augurarer.

Epiſt. XII. pag. 93.

Deſcribit enim eos. Malim, *Scribit enim.* Syllaba *de* ex fine præcedentis vocis huius initio malè adhæſit. Paullo antè diſtingue. *Erunt officia antelucana:in qua.*&c.hoc eſt,Cœna eſto eiuſmodi,quę non impediat officia ante lucem obeunda. Tale fuit officium antelucanum de quo in epiſtola de Plinio ſuprà. *Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperat.*

Epiſt. XVII. pag. 99.

Rectène omnia. Totum huius epiſtolæ principium ita deprauatū eſt in omnibus, credo, codicibus,vt OEdipo videatur opus. Planiſſimus autem erit,ſi ſic legas & diſtinguas, *Rectène omnia? quòd iam pridem epiſtolæ tuæ ceſſant. an omnia quidem rectè,ſed occupatus es tu?an tu non occupatus, ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla?* Potes & ita.*Rectène omnia, (quòd iam pridem epiſtolæ tuæ ceſſant) an non omnia rectè? Vel occupatus es.*&c. Illud, *quòd iampr.* perinde eſt ac ſi diceret,hoc quæro quòd iampr.

Epiſt. XVIII. pag. 101.

At mihi quidem. Pone τελείαν στιγμὴν poſt *ſcribent*, & lege, *Ac mihi q.* deinde diſtingue ita, *inducta. non ideo t.* pendet enim ſententia.

Epiſt. XIX. pag. 102.

Aliquid tamen fœnore. Placet mihi validiſſimè Lectij mei coniectura,qui traiectis literulis duabus ita hunc locum emendat. *ſum quidem propè*

totus in prædiis: aliquid tamen fœnero : nec moleſtum erit mutuari. Verum quidem eſt, ait Plinius, magnam partem opum mearum in prædiis eſſe ſitam: ſed tamen etiam in nominibus aliquid habeo: quod tamen ipſum ſi non ſufficiat, mutuabor à ſocru.

IN LIBRVM IIII.

Epiſt. 1. pag. 1:7.

Tanto maiore ſtudio Repete ex fine præcedentis dictionis ſyllabam *it*, ac lege *Id tanto mai.*

Epiſt. 11. pag. 180.

Manulos multos, & vinctos & ſolutos. Iunctos & ſol.

Epiſt. x. pag. 118.

Idem tamen ſic adſcrip. Eidem.

Epiſt. 12. pag. 121.

Præfecti ærario populóque vindic. Lego, *Hæredes ſcribæ ſibi: præfecti ærarij, ærario populóque vindicabant.* geminatio eiuſdem vocis huic loco fraudi fuit, vt aliis (Romano more loquor) ſexcentis.

Epiſt. xix. pag. 132.

Parentis loco venerère. Scribo ſic hunc locum, *Nam quum matrem meam parentis loco venerarère, me quoque à pueritia ſtatim form &c.*

Epiſt. xxv. pag. 137.

Magnóque clamore ei qui ſcripſiſſet, iratum principem eſt comprecatus. Ita reſtitueram pridem ineptam lectionem quæ in multis editionibus legitur.

Formu-

Formula erat illis temporibus vſitata qua per nefandam adulationem principi tribuebant, quod priores Deo. ſic epiſtola quinta libri ſexti, *propitium Cæſarem alicui precari*. Et ita accipi ille locus Symmachi libro primo, epiſtola octaua debet, *Ita me Dij dominis probabilem præſtent, vt ego hoc tuum carmen libris Maronis adiungo*. Apud Senecam verò ſæpe leges, Deum precari alicui facilem aut iratum.

Epiſt. XXVII. pag. 139.

Tertius dies eſt quòd audiui. Scripſerat, puto, *quo*, vel *ex quo*. Cicero diceret *quum*. Plinius tamen iterum ſic loquitur epiſtola decima quarta libri octaui: *Breue tempus, quòd libet ſcire quid ſimus*. Mihi verò etiam ille locus atque alij ſimiles mendum continere videntur. Mox illa verba *poëmatia appellat*, non debent notis parentheſeos includi. In hendecaſyllabis Sentij Augurini quos huic epiſtolæ incluſit Plinius, videntur eſſe quædam quæ parum fluant. Ac fortaſſe ita hæc ſunt concipienda.

Vnus Plinius eſt mihi (priores
Mauult verſiculos foro is relicto:
Et quærit quod amet putátque amari)
Ille Plinius, ille, quod Catones.

In quibuſdam editionibus diſertè extat *quod Catones*, non *quid*. In iiſdem eſt ita ſcriptum hoc carmen, *Vnus Plinius eſt mihi priores*, quod durè dictum mihi videatur. Quid ſi etiam legas *probátque amari* non *putat*? non enim putare ità Latini accipiunt, vt Græci ſuum νομίζειν, pro ſolere & in moribus ac conſuetudine habere.

γιγνώσκων ὅτι. Fallitur interpres qui putat ſeſe

quiuerſum hunc ſumptum eſſe ex Phœniſſis Euripidis, vnde poſtea librariorum incuria exciderit: non enim ex Phœniſſis ſed de Phœnice eius poetæ hæc tranſtulit Plinius. Integrum locũ habes apud Æſchinem in ea contra Timarchum.

Epiſt. XXIX. pag. 141.

Exercere etiam leuiſſimi poſſunt. Imò *leniſſimi.*

IN LIBRVM QVINTVM.

Epiſt. III. pag. 147.

Et ſatyricos intelligo. Omnino altera lectio, *&* *Socraticos intelligo* videtur indicare veram lectionem eſſe *Sotadicos*, quod & eruditiſſimo Catanæo veniſſe in mentem video.

Mihi modeſtior conſtantia. Lego *conſcientia.*

Epiſt. IV. pag. 148.

Dixerunt ſe deceptos. Diſtingue, *dixerunt ſe deceptos: lapsine verbo, an quia ita ſentiebant?*

Erexi aures tuas quandiu, Et hæc ab interpunctione laborant. Scribe, *Erexi aures tuas: quandiu nunc oportet quàm blandè roges, vt reliqua cognoſcas.*

Epiſt. VI. pag. 151.

Atque etiam viridiſſimam profert interdum. Muta ſic diſtinctionem in omnibus quas vidi editionibus vitioſam: *atque etiam viridiſſimam profert. Interdum, ſed non ſæpius quàm ſub vrbe noſtra necat.* Deinde ſcribe, *ſemper aer ſpiritu aliquo mouetur.* Iterum mox ita interpunge, *ſenes multos videas auos proauoſque iam iuuenum.* cuius lectionis argutia pro longiore confirmatione erit.

Epiſt.

Epiſt. VII. pag. 158.

Huic quadringentorum millium. Lege vt in quibuſdam codicibus, *huic quadringenta millia paullò amplius tertiam partem, ex aduentitio denegem?* Appellat quadringẽta ſeſtertiûm millia, paullo amplius tertiam partem ſeſtertij vndecies: & quum de ſuo patriæ hanc ſummam contulerit, non grauatè eidem ex aduentitio illam quoque ſe ait collaturum. quod autem in quibuſdam libris *ſedecies* ſcribitur, falſum manifeſtò eſt. *ſeſtertium* verò, non *ſeſtertiûm* ſcribendum ex vſu auctorum eius ſeculi.

Epiſt. VIII. pag. 161.

Vetera & ſcripta aliis, parata inq. Totus locus ita concipi debet: *vetera & ſcripta aliis? parata inquiſitio ſed onerosa collatio, intacta & noua? graues offenſæ, leuis gratia.* Sic amat loqui Cicero, ſic Plinius: vel vide epiſtolam XVIII. libri ſeptimi.

Nam præterij quod. Turbat doctos viros hic locus: tu lege, *Nam præter id quod,* &c. nihil iam planius.

Epiſt. XVII. pag. 171.

Poſteris ipſis præferret. Scribe, *ipſe.*

Epiſt. XXI. pag. 175.

Nepos prætor, qui legibus quærit. Ex altera lectione quorundam librorum putò legendum, *qui lege de muneribus quærit,* hoc eſt, qui exercet quæſtionem illam. Notum quid ſit quæſitor eſſe, & quæſtionem aliquam exercere in foro Romano. non rectè enim ad prætorem vrbanum videntur hæc referri ab interprete.

IN LIBRVM SEXTVM.

Epiſt. II. pag. 178.

Animi ſuperſtitione. Suſpicor legendum, *anili.* Erat, inquit, ſuperſtitioſus in conſulendis aruſpicibus ſuper actionis euentu: ea tamen ſuperſtitio quanuis anilis, ſummum honorem teſtabatur quem habebat literis.

Nam tu quoque amore communium. Legitur in quibuſdam libris *communi.* Forraſſe ita emendandum, *Nam tu quoque in more communi ſoles emendari cupere, que iam corrigere difficile eſt,* ſententiâ admodum perſpicuâ.

Epiſt. XVI. pag. 191.

Vt populi, vt vrbes, Lego *vrbis*: ideo autem hæc addit, quia frequentius accidunt populorum aut vrbium clades quàm terrarum. Nobilitatur autem eorum mors qui in aliqua inſigni ſtrage ceciderunt, vel memorabili alicuius vrbis caſu. Catanæi interpretationi nullus aſſentior.

Vt eruditiſſimo viro viſum. Malim, *id erud. viro viſum.*

Egrediebatur domo. Malim, *Egreditur domo, accipit cod.* niſi accipias pro, quum egrederetur domo & referas ad illud *orabant*, quod ſequitur.

Atque hilaris. Scribo, *idque hilaris.*

Epiſt. XIX. pag. 197.

Scis tu. Lego cum interrogatione, *Scis tu acceſſiſſe pretium agris?* Nam te recenti ſcripta epiſtola, vt quod erat nouum nuntiaret.

Epiſt. XX. pag. 199.

Si frater, inquit, tuus auunculus, Hæc lectio falſa, altera

altera vera. *Si frater tuus, inquit tuus auunculus,* Ait *Frater tuus*, reſpiciens Piliniam, matrem huius Plinij: ait *auunculus tuus*, ipſum reſpiciens qui hæc ſcribit. Paullo poſt ſcribe, *quiritatus, & miſerabantur.*

Epiſt. xxII. pag. 203.

Et quærendi de eo quem ſic amaſſet nec.ind. Scribe *querendi.* Sẽſus eſt, Brutianus propterea ſuum teſtamentum Atticini, accuſatoris iam ſui, manuſcriptum protulit, vt eſſet apud omnes inſigne eius perfidiæ argumentum ac παμάζων.

Epiſt. xxIIII. pag. 205.

Quàm multum intereſt quid à quoque fiat, Scribo. *Quàm multum intereſt quid à quo fiat.*

Epiſt. xxv. pag. 206.

Proficiſcenti quadringenta millia nummûm ad inſtituendum ſe ornandúmque donaueram. Non me clàm eſt quàm effuſa liberalitate fuerit Plinius: puto tamen veriorem eſſe lectionẽ quæ in nonnullis codicibus reperitur *quadraginta.* nam etiã hæc ſumma (accedit ad mille aureos noſtræ monetæ) munus ampliſſimum eſſe videtur. Plinius ſanè liberalis fuit, non prodigus: vt teſtatur epiſtola quarta, libri ſecundi: neque vni huic benefaciendum habuit: ſed multis quod ex his epiſtolis ſæpe ab eo factum apparet. Poſtremò vix eſt vt grandiore ſumma ad inſtruendum ſe opus haberet, qui ad ducendos ordines proficiſceretur. Non enim is tantus honos fuit. Sic Quintiliani filiæ nupturæ quinquaginta millia nummûm confert, infrà, eodem.

Epiſt. xxvi. pag. 207.

Supereſt vt auum te quàm maturiſſimè ſimillimum ſui faciat. Inepta lectio, ſi quid iudico: Ac miror eruditum virum Catanæum hoc eſſe ſequutum. Lege *ſimillimo ſui*, vel *ſimillimi*, ſic libro v. *Videat auos proauóſque iuuenum.* placet tamen magis in ſexto caſu.

Epiſt. xxvii. pag. 208.

Tum rerum etiam ac temporum conditione initur. Vel *mutatur*, legendum, vt in quibuſdam codicibus. vel inſerendum τὸ *ex* ante *hominum.*

Epiſt. xxix. pag. 210.

Quæ tamen in numero fuerunt. Lego, *quæ tertio in numero fuerunt ex illa Thraſea diuiſione.* Manifeſtum eſt ſi quis attentè iſta legat, & ſuprà allatæ diuiſionis Thraſeæ meminerit, ita eſſe legendum. Fuerat ſcriptum notis III. pro tertio: imperiti homines putarunt eſſe *tu*: & *tamen* legerunt: quæ vox ita vulgo ſcribi per compendium ſolet.

Epiſt. xxxi. pag. 213.

Iulij Tyronis codicillis. Vel *Iulij Tyronis codicilli*: vel, *de Iulij T. codicillis* conſtat legendum.

Epiſt. xxxiii. pag. 215.

Accipe orationem vt illi arma diuina. Scribe, *vt illi arma, diuinam.* Vocat orationem illam ſuam diuinam, & poſtea corrigit ſe, ſitque, *vt inter meas pulchram*: ſic in fine *præcipuam vt inter meas*, tollenda enim eo loco ὑπεροχή. Sed immenſum ſit deprauatos in his epiſtolis locos hac ratione,

pun-

punctis inquam, malè collocatis, omnes perſequi. Sanè, non omnes aſſequuntur elegantiſſimi ſcriptoris argutiam: quæ magnam ſæpe requirit attentionem. quod ſemel dicere placuit: ne expectaret lector vt de omnibus admoneretur à nobis.

Epiſt. xxxiiii. Pag. 217.

Sed licet ceſſauerit, illa. Scribe, *ſed licet ceſſauerint illa, tempeſtate detenta, tu tamen,* &c.

IN LIBR. SEPTIMVM.

Epiſt. iii. Pag. 220.

Nuſquam toga feriata? liber totos dies. Suſpectus eſt mihi iſte locus: quid ſi legas? *quouſque calcei, nunquam toga? feriaberis liber totos dies?*

Epiſt. iiii. Pag. 221.

Auſus de Cicerone darè. Scribe, *dare eſt.*

Nullúmque in medium timidi damus? Scribe, *Nulliſque.* Nullus pro non, vulgò notum.

Tyronis noſſe fugaces. Fortaſſe, *Tyroniá que fugacis.* Nam *noſce* plerique codices habent. *ce* pro *que* poſito vt paſſim.

Epiſt. xviii. pag. 237.

Exactori publico mancipaui. Scribendum *actori publico.* ſicut habent meliores libri: neque aliter eruditus Catanæus. Sic apud Tacitum etſi alia in re, libro ſecundo Annalium, *Tiberius mancipari ſingulos actori publico iubet.*

Epiſt. xxiv. pag. 243.

Delicatè, ſeueriſſimè, & tamen obſequentiſſimè. Nōdum ſatis conſtitui exiſtimare debeam annon

ſcripſiſſe Plinium *ſecuriſſimè*, non *ſeveriſſimè*. hoc eſt, in ſumma ἀδείᾳ & peccandi impunitate.

Epiſt. XXVII. Pag. 246.

Eſſe aliquid, phantaſmata. Exiſtimamus legendum eſſe *phaſmata.* quam noſtram ſententiam multis rationibus alibi aſtruimus. video enim non ſolùm vulgus, ſed etiam ſummi in literis nominis viros ignorare quid & quomodo differant hæc duo vocabula.

Longius primò, deinde proximo. Scribo, *deinde è proximo.*

Epiſt. EAD. Pag. 248.

Domus poſtea ritè conditis manibus caruit. Attende quæſo, lector: videbis locum eſſe mutilum: quid enim illud eſt quo domus caruit? non eſt obſcurum quid velit, & planiſſimè conſtat ex Luciani verbis in ejuſdem rei narratione, ἐκεῖνον μὲν οὖν, inquit, ἐθάψαμεν, ἀνορύξαντες. ἡ οἰκία δὲ τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐπαύσατο ἐνοχλουμένη ὑπὸ τῶν φασμάτων. Locus eſt in Philopſeude. Puto legendum, *domus poſtea ritè conditis manibus, dæmonibus caruit*, vel *phaſmatibus caruit*, aut etiam *metu caruit.* tot enim modis ex Luciano locus expleri poteſt. Iam illud, *ritè conditis manibus*, quod malè quidam accipiunt: dictum eſt ex conſuetudine & ritu Romanorum: qui tum demum manes conditos putabant vocabántque, quum omnia illorum juſta eſſent peracta.

Epiſt. XXVIII. Pag. 249.

Ais quoſdam apud te reprehendiſſe. Lego, *quoſdam me apud te repr.*

Qui

Qui amicos meos melius norint. Lego, *melius me norint.*

Epiſt.xxıx. pag.249.

Et ſeſtertiûm centies quinquagies. Manifeſtùm eſt legendum eſſe *ſeſtertium* τὸ non *ſeſtertiûm.* ſequitur enim, *cuius honore* videlicet ſeſtertij.Iam antè diximus ita loqui ſolitos ſcriptores, emi centies ſeſtertio: liberalitas centies ſeſtertij. cujus locutionis paſſim extant exempla.

Epiſt.xxxı. Pag. 251.

Vt librum de vita eius ediderit pulchrum. Iſtud. Scribe,*ediderit, Pulchrum iſtud,&c.*

Epiſt.xxxııı. pag.253.

Ne bona diſſipari ſinant, quorum eſſe in cuſtodia debent. Poſtrema verba non carent menda: eſſet aliquid ſi legeretur, *qua iam eſſe in cuſtodia deberent.* ſententia recta quidem: modò tamen certa. Paullo antè variè leguntur illa verba: *cuius gratia periculum creuit.* quidam codices, *c. g. periclitatus ſum.* ex adſcripta vel ſuperſcripta potius interpretatione. in aliis eſt, *cuius gratia periculo cedit.* Legi poteſt vel *c. gratia periculum creuit, vel c. gratia periculum creauit:* aut etiam *periculo creuit.*

IN LIBRVM OCTAVVM.

Epiſt.ıııı. pag.258.

Ipſo cuius res, opera, conſilia dictaturus es. Melius *dicturus es.* quod & in quadam editione extat. Poëtæ ſanè non ſolent ita loqui: ſe aliis ſua carmina dictare: ſed contra, dictata ſibi à Muſis aut Apolline carmina ſe excipere. propterea

ὑπηρέται ſe vocant : & notum illud de ſummo vate ingeniorum principe, Ἤειδεν μὲν Ὅμηρος, ἄειδε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων. Si legas *dictaturus*, referes ad notarium cujus manu poeta vteretur non ſua.

Epiſt. VI. Pag. 261.

Seſtertium centies. Vide ad librum ſuperiorem.

Quid dicam? neſcio : niſi vellet. Totum locum lege vt veteres editiones habent, *Tanta principis, tanta ſenatus, tanta Pallantis ipſius, quid dicam, neſcio: vt vellent in oculis omnium figi.* P. Locus eſt elegantiſſimus quem non aſſecuti ſunt qui primi eum deprauarunt. Voluit Plinius dicere, Tanta fuit principis, ſenatus & Pallantis væcordia ſiue ἀβελτηρία aut ἀπόνοια, vt vellent, &c. ſed quia verebatur ne id quidam durius acciperent, reticuit eleganter verbum aſperius.

Ea honorum vilitas erat, illorum etiam quos Pallas non dedignabatur. Veteres libri habent *non dignabatur* hoc eſt, quos non putabat dignos ſe, ſiue qui à ſe gererentur. propterea illum appellauit modò faſtidioſiſſimum mancipium, & ejus abſtinentiam ſuperbiſſimam. Ac fortaſſe illud *dedignabatur* natum eſt ex, *ſe dignabatur.*

Epiſt. X. Pag. 267.

Neptem tuam abortum feciſſe dum ſe p. Diſtingue, *feciſſe. Dum ſe*, &c.

Epiſt. XII. Pag. 269.

Ne dicam ſoleo, certè maximè poſſum. Placet omnino altera lectio *ne dicam ſolo*, quæ elegantiſſimam ſententiam habet : perinde enim eſt ac ſi dixiſſet,

dixiſſet, dicerem me in eo ſolo obligari poſſe, niſi id eſſet inuidioſum & νεμεσητόν.

Epiſt. XIIII. Pag 272.

Medearis ſcientiâ tuâ, cui ſuperfuit curæ. Lego, *cui ſemper fuit curæ.* addicentibus, vti ſpero, doctis omnibus. Paullo pòſt lego, *Atque adeò, (permitte mihi, &c.* vſque ad *iungere) fingamus tres* ut non ſint duæ periodi: ſed vna tantùm, parentheſi paullo longiore interrupta. Mox etiam ſcribe, *num conſulere etiam, vbi quiſque remanere quò tranſgredi debeat? non tantum,* &c. ſublata interrogationis nota poſt demonſtrat.

Epiſt. XVIII. Pag. 280.

Nam Curtius Mantia. Scribo Curtilius Mancia: cùm & apud Tacitum ita legatur, & apud Phlegontem Trallianum Τίτος Κυρτίλιος Μαγκίας.

Sub ea conditione vt filiam eius neptem ſuam inſtitueret hæredem. Fœdiſſimè hæc iſto modo leguntur: nos ita reſtituimus: *ſub ea conditione filiam eius neptem ſuam inſtituerat hæredem, ſi eſſet manu patris emiſſa.* omnia plana, liquida, & aperta. Paullo pòſt ſcribe, *numero ciuium exſcidit.* non *excidit.* Malim etiam ſub finem, *Nunc ſunt ven.* non *Nam.*

Epiſt. XX. Pag. 283.

Omnes arundine & iunco tecta. Legendum *texta,* quod vidit acutiſſimè clariſſimus vir, Lectius meus. Conſtat enim mobiles iſtiuſmodi inſulas ex

arundinea hacce textura & coalitione, natura velut ludente, componi. Appoſitiſſimè verò idem ad harum inſularum indolem explicandam Pauli locum annotarat ex lege penult. §. 2. Dig. De acquirendo rerum dominio. *Videamus*, inquit Paulus, *de ea inſula quæ non ipſi alueo fluminis cohæret, ſed virgultis aut alia qualibet leui materia ita ſuſtinetur in flumine, vt ſolum eius non tangat, atque ipſa mouetur.*

Sua cuique figura vt modus, Aſſentior eidem legenti *motus.*

Epiſt. XXII. Pag. 288.

Qui vitia odit, homines odit. Ita ſcriptum eſt in omnibus libris, quos vidi: mihi hoc duriuſculè dictum videtur: nam quis neſcit aliud eſſe vitia odiſſe, aliud vitioſos? Sed arbitror hoc ſenſiſſe Thraſeam, Ita pronum eſſe in vitium genus humanum, vt difficillimum ſit vitia in homine odiſſe, vt non ipſum quoque hominem oderis: proinde ſumma moderatione in exagitandis vitiis opus eſſe. Si legeretur, *homines non odit*, ſenſus eſſet planiſſimus.

Quem inſignire, exempli nihil. Lego, *quem inſignire exempli nonnihil, non inſignire humanitatis plurimum refert.* qua emendatiuncula reddidimus auctori ſuam ſententiam, cámque planè acutam: quum antè vel Gallica niue eſſet frigidior.

Epiſt. XXIII. Pag. 289.

Et honor quem meruit. Tantum r. Scribe, *quem meruit tantùm. Redit an.* mox intactum honorem vocat. Sub finem ſcribe, In *tantis tormentis eram quum hæc ſcriberem, vt hæc ſcriberem ſola.*

IN LI-

IN LIBRVM NONVM.

Epiſt. PRIMA. Pag. 291.

Statim igitur: Scribo, *in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur ſi editur, ſtatim. Igitur ſi q.*

Epiſt. v. Pag. 294.

Egregiè facis, inquiro enim & perſeuero. Legitur etiam *& perſeuera:* vnde emendabat Lectius *& per ſe vera.*

Epiſt. vii. Pag. 296.

Et vtranque poſſidenti ipſa diuerſitate iucundior. Arbitror omiſſam eſſe vocem vnam, ac legendum, *& vtraque vtranque poſſidenti, ipſa diuerſitate iucundior.* Paullo antè lege, *plures villæ me, ſ.*

Epiſt. ix. Pag. 297.

Nam & tu quæ de am. Iterum hîc graſſati ſunt pari petulantia imperiti librarij: nam & hîc repetitas voces prætermiſerunt: quod apud Græcos Latinóſque ſcriptores, locis penè infinitis obſeruauimus. Lege igitur, *Nam & tu quæ de amicis ſcribis, optimè ſcribis: & ego quæ de me lego, vt optima lego.* ita ſcriptum fuiſſe hunc locum ab auctore, penè auſim affirmare: præſertim qui ſciam lectiſſimo Lectio καὶ τὰ τοιαῦτα διαιτᾶν ἱκανωτάτῳ, idem in mentem veniſſe. Scribe etiam, *Accidit hoc*, non *Accedit.*

Epiſt. x. Pag. 298.

Cupio præceptis tuis parere. Non aſſentior Catanæo aliiſque doctis viris exiſtimantibus hanc epiſtolam Taciti eſſe. Nam quod ait Catanæus

hanc eſſe Taciti reſponſionem ad literas Plinij quæ libro primo continentur epiſtola ſexta: mihi aliter videtur. Puto enim Plinium nunc reſpondere ei epiſtolæ quàm ipſi Tacitus miſit accepta illa ſuperiore libri primi. Sanè qui attentè vtramque epiſtolam inter ſe comparabit, intelliget non reſponderi iſtâ illi priori: ſed alij cuidam, cujus argumentum & ὑπόθεσις ex illa priore erant nata. quod quia putamus acutum lectorem ex vtriuſque epiſtolæ lectione facile intellecturum, pluribus probare ſuperſedebimus.

Epiſt. XII. Pag. 299.

Feciſti dico Non interdum facis. Scribe, *feciſti. dico? non interd.*

Epiſt. XXIII. Pag. 312.313.

Qui nec illius inu. Scribe, *qui nec vllius inuidus laudibus, & faues noſtris.*

Epiſt. XXVI. Pag. 315.

Aut improba quæ ego audentia: aut nimia quæ ego plena. Rectè Lectius *vt improba & vt nimia.*

βραχὺ δ' οὔρεια χθών. Poſt hanc χειρῶν, Homeri extat alia ex eodem poëta in omnibus ferè editionibus, Ἥρῃ δ' ἔγχος ἐνέκλιτο. quæ verba cur hinc ſublata fuerint, cauſſam nullam video. Tantum inter vtrunque locum ponatur vocula &.

Eadem epiſt. pag. 316. *In contrarium incidi dicens h.* Lege ex certiſſima Iacobi Lectij conjectura, *In contrarium incidi: Dices hunc quoque ob iſta culpari:*

pari : nec multo aliter Catanæus. Mox in verbis Æſchinis ſcribe, *κόμπον*, non *πομπὸν*, quod interpres craſſo errore *pompam* interpretatus eſt.

Epiſt. xxx. Pag. 320.

Si tamen non in nos ſolos. Putidum penè eſt, monere legendum eſſe *non in hos ſolos.*

Epiſt. xxxvii. Pag. 327.

Conſumuntque quod natum eſt, vt qui iam putent ſe non ſibi placere. Ineptiſſima lectio: ſcribe, *ſe non ſibi placere*, ex melioribus editionibus.

Ac deinde ex meis aliquos exactores. In editione quæ ad exemplar Rodolphi Agricolæ fuit emendata, ſic legitur, *ac deinde ex meis aliquos operis exactores, cuſtodes fructibus ponam.* longè melius.

Ad hoc, mag. Scribe ſic hunc locũ. *Eſt alioqui nullum iuſtius genus reditus, quàm quod terra, cœlum, annus refert. At hoc magnam fidem,* &c. Planiſſimâ ſententiâ, quæ antea nulla erat.

Epiſt. xxxix. Pag. 328.

Vetus ſanè & anguſta. Scribe, *eſt anguſta*, vel, mutata diſtinctione, *in melius & in maius, vetus ſanè & anguſta, quum ſ.*

Epiſt. xl. Pag. 329.

Addas huc licet autumnum. Torſit hic locus eruditiſſimum Catanæum, cujus emendatio, ſi

verum dicere licet, paſtoritia fiſtula potius quàm plauſu digna. Veriſſimè verò Lectius & ingenioſiſſimè, qui ita emendabat. *Addas huc licet vel & autumnum: quæ inter hyemem æſtatémque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt.*

IN LIBRVM DECIMVM.

Epiſt. xx. Pag. 341.

Sed quum poſtea conſul deſignatus cenſuiſſet tacendum nobiſcum. Certiſſima conjectura (abſit verbo inuidia) locum hunc fecimus è deprauato vt eſſet emendatus, è tenebricoſiſſimo, vel clariſſimus. Legendum enim, *cenſuiſſes faciendum nobiſcum.* Vide lector, probabis. Mox etiam lege *moderata,* non *moderatè.*

Epiſt. xxix. Pag. 346.

Simile tibi iter ab Epheſo vt nauigat. Scribe, *ei nauigationi f.* Vnde initium epiſtolæ præcedentis.

Epiſt. xxxviii. Pag. 352.

Quòd vt iam dixerant ſacramento militari. Hunc quoque locum priſtinæ elegantiæ primi reſtituimus: non enim dubitamus veram lectionem inueniſſe nos, quæ hæc eſt. *Ipſe enim dubito ob hac maximè quòd, vt iam dixerint ſacramento militari, nondum diſtributi in numeros erant.* Ait Plinius, dubitare ſe deberet nécne in ſeruos iſtos inter tyrones repertos animaduertere: quód quanuis ſacramento militiæ ſe obſtrinxiſſent, nondum tamen in numeros fuerant relati. Vide in reſponſione Trajani. Qui non obſeruauerant apud veteres ſcriptores Romanos loquendi illud genus *ſacra-*

ſacramento dicere quid eſſet, eos mirum non eſt Plinij verba non intellexiſſe, deinde vt intelligerent corrupiſſe.

Epiſt. XLVIII. Pag. 357.

Quam buleutæ addunt beneficio tuo. Lego, *buleutæ additi beneficio tuo.* ex hiſtoria & re ipſa, vide epiſtolam CXIII.

Epiſt. CXVII. Pag. 398.

Et in ſpeciem diamones incidere. Quis non videt ſcribendum eſſe & hîc & ſequenti epiſtola, dianomes, hoc eſt διανομῆς?

Hæc habui, lector, quæ annotarem in elegantiſſimum hunc ſcriptorem, quum ejus recentem hanc editionem furtim percurrerem. In Panegyricis majoris fortaſſe momenti quædam obſeruaueramus: verùm illa publicare priuſquam meliores libros ſaltem editos nacti eſſemus, haud ſatis conſultum putauimus. Haue mi lector & vale.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google